

HERBA- RVM

VIVAE EICONES

ad naturæ imitationem, ſuma cum diligentia & artificio effigiatæ, una cum EFFECTIBVS earundem, in gratiam ueteris illius, & iamiam renaſcentis Herbariæ Medicinæ

~~PER OTH. BRVNNFELSIV~~

recens editæ. M. D. XXXII.

¶ Quibus adiecta ad calcem, APPENDIX iſagogica de uſu & adminiſtratione SIMPLICIVM. Item Index Contentorum ſingulorum.

cum Cæſ. Maieſt. Priuilegio ad Sexennium.

ἰατρὸς ἀνὴρ, πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων. οὐκ ἔστ' ὑγιείας κρεῖττον οὐδὲν ἐν βίῳ.

Inuentũ Medicina meũ eſt, opiferq; per orbẽ Dicor, & Herbarũ ſubiecta potentia nobis.

Inclytæ urbis [redacted] prudentiſſimo Se-
natui, [redacted]
[redacted] S. D.

QVI DE MAGISTRATIBVS COLENDIS
bene ſenſerunt, non id tantum cenſuerunt, honore primores uiros exci-
pere, caput ſcilicet aperire, flectere genu, & quemadmodum pueri Iuno-
nis auem admirantur, laudibus ſubinde in cœlum ferre, idq́ adeo titula-
ribus præſtigijs illis, tragicis & ampulloſis, ſed magis laudem illis tribue-
re iuſticiæ & prudentiæ, de illis ex animo bene & ſentire & mereri, illorũ
iudicia noſtris anteferre, planeq́ tanq́ Deos ſuſpicere, & ſummum illum
huius mundi κοσμήτορα in eis admirari & colere. Succinunt ad id multis lo-
cis diuina oracula, dum Deos faciunt, dum uetant eis maledicendũ, dum
Decimas ſubinde decernunt, & rerum primitias, poſtremo & gladij ius
tribuunt. Atq́ haud ſcio, an huc reſpexerint, qui aut ueteres autores in
lucem acturi, aut ingeniorum ſuorum ſpecimen aliquod poſteris editu-
ri, frequenter, aut maximis Principibus, aut ſummis Magiſtratibus lucu
brationes inſcripſerunt ſuas: uidelicet, quo non tm ab inuidia publica,
& maledicorum hominum peſtilentibus linguis eſſent tutiores, q́ ut i-
pſi quoq́ de maioribus ſuis bene mererentur: rati, non ultimã, iuxta Po-
etæ ſetentiam, eſſe laudem, Principibus placuiſſe uiris. Nec alio ſane ani-
mo ego Hortos meos, celſitud. ueſtris nuncupaui, clariſsimi atq́ ampliſ-
ſimi uiri, q́ ut beneuolentiam apud celſitud. ueſtras mihi pararem, pa-
lamq́ facerem, in re non adeo fortaſſe magna, animum erga rempub. ue-
ſtram, quid in arduis ac ſerijs ueſtri cauſſa obiturus ſim, ſi uires & fa-
cultates permitterent. Proinde, ne ab conſuetudine illa laudata ueterum
ſcriptorum diſcederem: quam ſi contemnerem, profecto aut confidens,
aut animi ſupercilioſi iudicari queam. Vt enim SOL diei decor eſt,
LVNA inter nocturna aſtra micat, uniones ac gemmę añulos ac preci-
oſas ueſtes exornant: ita clariſſimorum uirorum imagines, & ſplendidiſ-
ſima nomina, a librorum ueſtibulis, quaſi lucem quandam & autoritatẽ
addunt opuſculis. Merentur hoc primum multis nominibus celſitud. ue
ſtræ, tum ob ſingularem prudentiam, iuſticiam, æquitatem, magnificen-
tiam, liberalitatem, benignitatem, pietatemq́, qua in omnes homines cle
mentes eſtis, omnibuſq́ æquo beneuultis, tum ob optima ſtudia & bo-
nas literas: quas cum in ueſtra urbe munificentiſſime inſtituiſtis, idq́ a-
deo in omni diſciplinarum genere, ut nullis hodie totius Germaniæ gym
naſijs, ſcholaſterium ueſtrũ inferius habeatur: nullis alijs ſane debeban-
tur primitiæ noſtræ, q́ talibus, tantiſq́ ſyderibus noſtris, columinibus,
anchoris. Decuit idem & gratitudinem meã in rempub. ueſtram, ingra-
tus ne eſſem, pro qua etiam mortem mihi oppetendam cẽſeo. Aluit hæc
me, tuto atq́ honeſte ad hanc ætatem perduxit, muniuit meas rationes
bonis legibus, optimis morib. honeſtiſſimis diſciplinis. Quid eſt quod

uicissim a me persolui non deceat, unde hæc accepta mihi sunt? Et ut de amplis. ordinis uestri, etiam priuatis personis attingam, merebantur hoc inprimis antistites nostri D. Iacobus Sturmius ille, & ueteribus imaginibus, insigniq; eloquentia, & multarum literarum eruditione nobilis, D. Nicolaus Knyebsius, & D. Iacobus Meyerus, uiri longe spectatissimi: qs cum consulari prudentia, cumq; insigni pietate, et ipsos Camœne ornant suæ, quibus si pensum operæ nostræ subsecundariæ non reddidissemus, ingrati essemus: si alienis fœneraremur, etiam iniqui. Eam itaq; meam, quantulamcunq; munificentiam, deq; pauperi suppellectili δόσιν τε ὀλίγην lætis, oro auspicijs, adsumite, nec rei solum quæ datur, uel usum, uel inopiam, sed alacrem magis dantis uoluntatem, respicite. Memores illius Artarxerxis Imperatoris, cui cum omnis generis munuscula illi offerrent ex uulgaria plebe, dicere solitus fertur. Esse animi præcelsi, ac prorsum regij, donaria, uel ab imfimæ fortunæ hominibus collata, non adspernari, uerum erugata, & renidenti potius fronte excipienda. De inuidia profliganda, quod alij multis a librorum frontispicijs agunt, abunde mihi satisfactum erit, si celsitud. uestris bonam operam me collocasse intellexero. Dicamq; & illud Horatij: Non ego uentosæ plebis suffragia uenor. Riserunt & sua secula Meoniden. Raraq; coronato plausere theatra Menandro. Cæterum de Herbarij nostri ratione, hoc uelut in compendio habetote. Primum nihil aliud nos spectasse, in toto hoc opere, q̃ ut publico omnium bono, Herbariæ iamiam collapsæ, porrigeremus subsidiarias manus, eamq; prope extinctam, in lucem reuocaremus. Quod, quia non alia ratione fieri posse animaduertimus, q̃ abolitis prioribus ac ueteribus Herbarijs, atq; de nouo uiuis & acupictis imaginibus, editis: deinde solidis ac firmis descriptionibus, ex priscis & autenticis authoribus prolatis, utrunq; tentauimus, atq; curauimus: q̃ feliciter, qualiq; cum gratia, V. cels. iudicium esto, certe cum magna molestia. Nam quanta nobis legenda fuerint, quot autores euoluendi, quanta ab Herbarijs explorãda, ab seplasiarijs & agyrtis dolo & technis extorquẽda, & res indicat ipsa, et aĩaduertent facilius, qui similem aliquãdo operã post nos sunt nauaturi. Quo magis uenia dignos nos existimamus, si in re tam seria, tamq; ex omni usu & cognitiõe obsoleta, non protinus ipsissimũ ipsum, quod dicitur, scopũ attigerimus. Cesso enumerare, in quas syrtes, in quas Symplegadas interdum inciderimus, ac longe densissimas tenebras, non nunq; impegimus etiam. Nam id quælibet a fronte præ se feret herba, quanto nobis negocio constiterit. Vnde nomen etiam cõmentarijs Rhapsodiæ indidimus: quod id genus scribendi, non solum sine inuidia erat, uerũ cum maiori etiam fructu. Videbatur enim consultius, unicuiq; reddere quod suum erat, q̃ nostra ambitiose commẽta uenditare. ne si repetitum uenerit olim, Grex auiũ plumas, moueat cornicula risum, furtiuis nudata coloribus: cum potuissemus fortasse, ut Georgius Valla, & post hunc omnes Neotherici (adeo ab ea impostura neminem excipio) uer-

D. Iacobus Sturmius. D. Nicolaus Knyebsius. D. Iacobus Meyer.

De ratione operis.

Nihil nouum sub sole.

tendo ſtylum, aliorum opes noſtras facere. In his autorum placitis, nulli=us etiam reiecimus ſenſa: memores illius, quod nullus liber tam malus eſt, quin emolumenti aliquid conferat. Singulis ſuum honorem dedimus, uel barbariſsimis etiam. Ne autorem quoq; Pandectarum, & Genuen=ſem illum Simonem poſthabuimus, autores ut corruptiſsimos, infantiſsi moſq;, ita inſtructos pulchre ad perniciem, ſi quis non attente & cum iu=dicio legat. De quibus tamen ingenue fatemur, interdum magnopere quoq; nos adiuuatos, & uel ad hoc contuliſſe, ut facilius neuos & men=da deprehenderemus. Hermolai quoq; Barbari Corollaria & annotati=ones paſsim adiecimus: quod ex his ſolis hodie Hærbarum cognitionem exiſtimemus petendam. Interdum ubi res poſcebat, & controuerſia de hęrba aliqua fuerat, duos fortiſsimos pugiles induximus, Daretem unū, Entellum alterum, Nicolaum Leonicenum, & Pandulphum Collinuti=um, alterum ſummum ac primum hac noſtra tempeſtate medicum, alter=um eloquentiſsimum iureconſultum, ſed qui ita tamen in hęrbis uerſatus ſit, ut multis paraſangis, quod dicitur, totum hodie medicorum uulgus poſt ſe reliquerit, mutuis ſeſe ictibus collidentes, uelutiq; in duello & ha=rena pugnantes, cōmiſimus. In qua Tragędia, ſpectatores interdum ſum=us & admiratores, atque nunc huius, nunc illius partibus gratulamur: in plæriſque litem ipſi dirimimus, in multis conniuemus. Maluimus enim quædam indiſcuſsa, & aliorum arbitrijs relinquere, q̃ temere pronūciare de ea re, de qua tot doctiſsimi uiri addubitarēt. Quanq̃ alicubi confiden=ter etiam noſtra proferimus: quibus tantum uolumus eſſe robur, donec alius firmiora attulerit, id quod nuſq̃ non alias etiam teſtamur. Autores non minus quadraginta citamus, ex quibus Centones hoſce conſuimus. Nec hos paſsim, neq; ubilibet, ſed ubi res ita poſtulabat. Vbi ſimilia oēs dicebant, potiores delegimus: ubi contraria, iuxta poſuimus, ut in aperto eſſet pugnantia. Aetium, Oribaſium, & Paulum tametſi autores alioqui optimos, tamen rarius citauimus, quod hos gręce deſyderauimus, & lati=næ tralationes malę fidei erant. Idem & cum Galeni ſimplicibus fecimus, ex ueteri tralatione. In quibus tamen conquirendis nunc toti ſumus: nec ſecundo huius operis Tomo coronidem addituri, niſi ex his gręcis fonti=bus, aut ſi id non ſucceſſerit, alteri demandaturi eam prouinciam. In his igitur omnibus, ſi quid digne a nobis ſudatum eſt, totum uobis debetur Mœcænatibus, totumq; ueſtris celſitud. accæptum fero, ſtudiorum no=ſtrorum alumnis: nec longiora nobis uiuendi ſpacia optamus, q̃ quo pu=blicis huiuſcemodi munijs, ſtipendijsq; illis literarijs obeundis, idonei fu=erimus, & de celſitud. ueſtris, deq; ueſtra repub. publice & priuate be=nemereri. Ex libera [illegible] Nonis Martij, Anno redempti orbis

M. D. XXX.

❡ AVTORES quorum testimonijs in hoc opere usi sumus.

Hippocrates.
Theophrastus
M. Varro.
Plinius
Plutarchus
Apuleius.
Psellus.
Vergilius.
Cornelius Celsus.
C. Galenus
Oribasius.
Auicenna.
Serapion.
Auerrois.
Cassius felix.
Aggregator herbarum.
Io. Mainardus.
M. Vergilius.
Georgius Valla.
Nicolaus perottus.
Baptista ferrar.
Philippus Beroaldus.
Strabus Gallus.
Hieronymus herbarius.
Aristoteles.
M. Cato.
L. Columella.
Dioscorides.
Palladius.
Aemilius Macer.
Polybius.
Hesiodus.
Q. Serenus
Paulus.
Aetius.
Io. Mesue.
Razes.
Constantinus.
Platearius.
Nicolaus Leonicenus.
Pandulphus Collinutius.
Hermolaus barbarus.
Platina.
Baptista pius.
Iacobus constantinus fauen.
N. Pomponius.
Ioannes Vigonius.

ἀδήλου

πολυκαρπεῖς, πολυκλωνεῖς, πολυχίτωνας,
πολύποδας, πολυρρίζους μὲν οὖν ῥίζας.
γενναίους, εὐφυεῖς, ὀρθούς, παχεῖς, πρέμνους,
εὐφύλλους, εὐκόμους, δασεῖς, βαθεῖς, κλάδους,
φλεβώδη, κολπώδη, πολύπτυχα φύλλα,
πολύμορφον, πολυειδῆ, πολυβότα,
εὐάνθη, εὔοδμον, εὐχροοῦντι λειμῶνα,
δι᾽ ὃν θαυμάζειν ἔστ᾽, αὐτὰρ δι᾽ ὃν μᾶλλον
πολὺ τ᾽ ἄριστ τεχνήσαντος τοῦ χεῖρα.

IOANN. SAPIDVS Lectori S.

¶ Qui cupis ingenitas Herbarum noſcere uires,
Sciréque diuerſis nomina nota plagis,
Quæque ſit unius facies cuiuſque doceri,
Hoc lecto uoti codice compos eris.
Nulla quidem retro uiderunt ſæcula tradi
Id ſcripti tanta commoditate genus.
Quando [illegible] uelut in quendam [illegible] hortum,
Huc culta ex uario ſemina rure tulit.
Quorum uim, pariterq; docet medicaminis uſum,
Tam bene, ut haud melius facta pericla queant.
Sic rerum præcepta modo breuitate cöarctat,
Ne ſint inuiſæ prodiga uerba moræ.
Rurſum ambage modo licita ſermonis abundat,
Ne careat ſenſu dictio parca ſuo.
Nunc & Iõannes pictor Guidictius ille
Clarus Apellæo non minus ingenio,
Reddidit adfabras acri ſic arte figuras,
Vt non nemo Herbas dixerit eſſe meras.
Quantus Iõannis SCHOTTI ſumptusq;, laborq;,
Et ſtudium, & fuerit cura, uidere licet,
Dum, calamis æreis, inuento fretus Auito,
Hoc magna dignum laude parauit opus.
Ergo age te, quiſquis medico uerſaris in Albo,
Hoc operæprecium eſt nolle carere libro.

DE VTILITATE &praestantia Herbarum, & simplicis Medicinae PRAEFATIO.

ALEXANDER Philippi deuicto in Arbellis Dario, a satrapis suis compendium sciscitatus, qua ex Persia in Aegyptum iretur tuto, Mercator quidam, homo quidem multarũ rerum peritus, sed obscurior, Sidonius natione, illi allatus est (nomen Lucianus, historiae author non meminit) Ego Rex, inquit ille, uiam haud longe ex Persis in Aegyptũ me tibi ostensurum polliceor. Etenim si quis montana haec superauerit (transgredietur autem triduo) confestim in Aegypto erit. Et sane ita res habebat. Verũ Alexander locorum imperitus, & mercatorem impostorem ratus, boni uiri salubre consiliũ pertinaciter aspernabatur: nimirum caeco illo amore sui demẽtatus. Id uitij Plato quondam malorum omnium fontem existimauit. Necp iniuria, mea quidem sententia. Facit enim interdũ personae uel exilitas, uel contẽptus, deinde φιλαυτία illa, qua nemo non sibi placet ipsi, ut quãtumuis etiam sana & recta consilia non admittamus, amplectamur uero quae pessima sunt.

Vereor itacp, ne quod Mercatori cum Alexandro, idem mihi cum Seplasiarijs, Agyrtis, & Pharmacopolis eueniat: uidelicet, si ego Methodum aliquã praemonstrauero, qua non mo-

A

ῥίζα μὲν μέλαν ἔσκε γάλακτι δ' ἴκελον ἄνθος·
μῶλυ δέ μιν καλέουσι θεοί· ἀνδράσι γε θνητοῖσι
θεοὶ δὲ πάντα δύνανται.

Quam & Vlyßi adſignauit aduerſus illectamenta Circes. Naſcitur illud (ut inquit Plinius) circa Phenæũ, & in Cyllene Arcadiæ, ſpecie illa Homerica, radice rotunda, nigraq́ꝫ, magnitudine cepæ, folio Scyllæ, difficilique foſsu.

Deinde ſancta illa Panace, ipſo nomine omnium morborum remedia promittens: & ipſa quoq́ꝫ Dijs inuentoribus adſcribitur, nimirum Chironi, Herculi, atq́ꝫ Aeſculapio.

Herculi quoq́ꝫ uindicatur quæ Apollinaris, apud Arabes Altercum, ſiue Altercamgenum, apud Græcos uero ὑοσκύαμος appellatur. Vt illud quoq́ꝫ Heraclion Siderion, oĩa uulnera ferro illata, efficaciſsime ſanans.

Mercurialis herbæ qui primus author fuerit, uel nomen ipſum indicat, q̃d uſq́ꝫ hodie retinet. Achilleon et ipſa quoq́ꝫ notiſsima herba eſt: At illam demonſtrauit primus Achilles, non ille quidem in bello Troiano, ut opinor, ſed diſcipulus Chironis, uulnerariam herbam. Quæ ob id Achillis uocatur. Hac ſanaſſe Telephum dicitur.

Facit ad id, quod in hanc uſq́ꝫ diem, iiſdem adhuc nominibus appellamus, ſcilicet Labrum Veneris, Barbam Iouis, ſanguinem Herculis, herbam ſolarem, Lunariam. Qua ſuperſtitione factum, ut & apud Chriſtianos in eam æſtimationem uenerint herbæ, ut Diuis inſcriberentur: uidelicet, D. Iacobo, Petro, Ioanni, Magdalenæ, Mariæ. Sic enim hodie quaſdam uocant. Cardum Mariæ, herbam S. Petri, herbam S. Iacobi, herbam S. Chriſtophori, & ſexcenta huiuſmodi. Non ob aliam rationem, q̃ quod diuinum aliquid habere in ſe, uel ab magnis uiris demonſtratæ, uulgo creditæ ſunt.

Quæ arbores quibus Dijs ſint cõſecratę.

Arborum quoq́ꝫ genera fuiſſe numinibus ſuis dicata, ut Ioui Eſculũ, Apollini Laurũ, Mineruæ Oleam, Vitem Iacho, Veneri Myrtum, Herculi Populum, Pani Arcadiæ Deo Lilia, non tam Poëtarum libri, q̃ herbarum quoq́ꝫ ſcriptores teſtantur. Verũ cum hæc pueri etiam in phrontiſterijs legant, in re tam protrita ac manifeſtaria, obiter ſaltem meminiſſe, ne ignoraſſe uideamur, ſatis ſuperq́ꝫ fuerit.

De inuentoribus herbarũ.

Venio ad inuentores Herbarum, qui nihilominus clari quoq́ꝫ homines fuere: quippe, aut Reges, aut Reginæ, aut certe quidem alterius cuiuſdam conditionis eminentioris. Sic Gencius quidam Rex Illyriorum fuit. Fertur ille etiam inter media arma tam ſtudioſus fuiſſe Herbarum cognitioni, ut Gencianæ uires primus deprehenderit, atq́ꝫ mouſtrauerit. Haud dubium, multo maiorem inde gloriam ſe conſecuturum ſperans, q̃ ſi centũ urbes ſubegiſſet, quanto etiam honeſtius eſt, tot homines ſeruare ab infirmitatibus noxijs, id quod apprime præſtat radix illa, paſſim etiam nota mulomedicis & ueterinarijs. Feliciores etiam tum herbæ eius ſeculi, quæ Reges & Principes habuerunt inuentores & excultores, eorumq́ꝫ dignitate & pręſtantia, ſuam & ipſæ gloriam auxerunt, Huiuſ-

pastu uires contra serpentes refouet. Mustela Ruta in murium uenatu cum ijs dimicatione conserta, Ciconia Origano, Edera Apri in morbis sibi medentur, & cancros uescendo, maxime mari eiectos. Anguis hyberno situ, membra corporis abducta, Feniculi succo impedimentum illud exuit, nitidiusq; uernat. Idem hyberna latebra uisu obscurato, Marathro herba se affricans, oculos inungit, ac refouet: si uero squammae obtorpuere, spinis Iuniperi se scabit. A

Draco uernam nauseam, syluestris Lactucae succo restringit. Pantheras per carnes fricatas aconito (uenenum id est) barbari uenantur: occupat ilico fauces eorum angor, quare Pardalianches id uenenum appellauere quidam. At fera haec contra, excrementis hominis sibi medetur: & alias tam auida eorum, ut a pastoribus de industria in aliquo uase suspensa, altius q̃ ut queat saltu contingere, iaculando ea, petendoq; defatigata, postremo expiret: alioqui uiuacitatis adeo lentae, ut eiectis interaneis diu pugnet.

Elephas Chamaeleonte concolori fronde deuorato, occurrit Oleastro huic ueneno suo. Vrsi cũ Mandragorae mala degustauere, formicas lambunt. Ceruus herba Cinnare, uenenatis pabulis resistit. Palumbes, graculae, merulae, perdices, Lauri folio annuum fastidium purgant: Columbae, turtures, & gallinacei, herba quae uocatur Helxine. Anates, anseres, caeteraeq; aquaticae, herba Siderite. Grues, & similes, Iunco palustri. Coruus occiso Chamaeleonte, qui etiam uictori nocet, Lauro infestum uirus extinguit. Atq; hactenus Plini. Cui subscribens Helianus, Pastu inquit, Hyoscyami herbae, resoluuntur & conuelluntur Apri: sed remedium nouerunt. aquas enim statim adeunt, uel cancros uenantur: palam indicantes, ne homini quoq; salutarem herbam existere. Helianus. B

Restat, ut scriptores adsignemus, ne res usqueadeo nihili putetur esse herbaria, ab tã insignib. ijsq; adeo doctissimis & uetustissimis celebrata. Inprimis Iubae uolumẽ extitit olim de herba Euphorbia. Themison Plãtaginẽ extulit herbã, non ita uulgarẽ, quin innumeris utilitatib. praeditã. Polion Musęus, et Hesiodus, Pythagoras Scyllã, Brassicam Chrysippus. Eandẽ iterum Dieuches, & Cato, itemq; uniuersa adeo Ionia, ut per eandem etiã palam iurauerit. Zeno Stoicae familiae, Capparim, Antinomachus Atheniensis Cytisum, Morchion graecus Raphanũ, Apuleius Betonicam, Vergilius Ebenũ, Erasistratus Lysimachiam. Ex Oliua Amurcã Cato, Homerus Crocon, Loton, & Hiacynthũ. Hesiodus Maluã, & Albucũ. Archigenes Castoriũ, Euchronius Hicesius, Coniades, & Aristomachus uina & uites. Asclepiades Anthemin, quę & Leucanthemis, & Chamęmilon: quorũ tametsi interciderũt hodie multa, tñ argumẽtum est longe melius, de herbis fuisse meritos ueteres Philosophos, q̃ nos hodie sumus, qui uix nosse dignamur: tantumq; inesse illis uirium putauerunt, ut uix paucissimis ad describendum sufficerent. Recenset & Plinius plaerosq; historiae suae lib. 25. capi. 2. quos, ne longiores simus, omit-

C timus: ut obiter interim etiã prętereamus Crateiam, Bithynũ, Iollã, Heraclidem, Andream Chium, Niceratũ, Petronium nigrũ, & Diodotum, quorꝫ meminit Dioscorides, qui etiã Myriades scripserunt herbarum.

Iam si ad gloriam etiam uetustas aliquid facit, facit autem plurimum, nihil herbaria medicina antiquius, nihil apud antiquos authores celebratius, cum μιγμάτα uix secũdo loco apud eos habeãtur, suntqꝫ recẽs quodam curiosorum hominum inuentum. Quod ne fabula esse prorsus putetur, primum exemplis, mox authoritate comprobabimus.

Chiron Centaurus, cum Herculem recæpisset (ut inquit Plinius) hospitio, casuqꝫ arma eius petractãti, sagitta illi excidisset in pedẽ, nullo alio pharmaco medicatus est uulneri, q̃ herba Centaurea: quæ tam præsens remedium illi fuit, ut in hanc diem etiam nomen inderetineat.

Sic Machãon uocatus ad Agamemnonem, qualia tandem putabimus medicamenta adhibuisse in tanto exercitu, in tam uasto loco, tanta strage, tantis tumultibus, q̃ fortasse simplicia pharmaca. Sic enim dereliquit Homerus Iliad. Δ.

αὐτὰρ ἐπεὶ ἴδεν ἕλκος ὅθ' ἔμπεσε πικρὸς ὀϊστός
αἷμ' ἐκμυζήσας, ἐπ' ἄρ' ἤπια φάρμακα εἰδὼς
πάσσε, τά, οἵ ποτε πατρὶ φίλα φρονέων πόρε χείρων.

Similiter & Pęonem quoqꝫ, qui ὀδυνήφατα φάρμακα Plutoni dicitur imposuisse.

D Sed & Helena Telemacho tristiciæ suæ obliuionem inducere uolens, nihil aliud commemoratur a Poẽta adhibuisse, quã nobilem illam Nepenthes. Ea herba est Aegyptia (ut inquit Plinius) nulla mixtura. Verba Poẽtæ sunt Iliad. δ.

αὐτίκ' ἄρ' εἰς οἶνον βάλε φάρμακον ἔνθεν ἔπινον
νηπενθές τ' ἄχολόν τε κακῶν ἐπίληθον ἁπάντων
ὃς τὸ καταβρόξειεν ἐπὰν κρατῆρι μιγείη.

Voco autẽ simplicia pharmaca, aut simplices herbas, radices, semina, flores, cortices: & eas uino, oleo, aqua, melle, aceto, sacharoqꝫ excoctas atque maceratas compositiones, in quibus non una & altera, non tria aut quinqꝫ in unũ confundũtur, uerũ sine discrimine, sine iudicio interdum 20. cõmiscentur. Quod genus pharmacorum priscis illis ignotum fuisse existimo, aut alio certe simplicium delectu coãluisse.

Sed redeo ad herbarꝫ miracula. Loto tantã inesse uim idem Homerus poẽta testat̃; ut obliuisci etiã patriæ & liberorꝫ faciat: quæ tamẽ iuxta alium poẽtam tam dulcis est, ut neminem sinat immemorem esse sui.

ἀλλά σφι δόσαν λωτοῖο πάσασθ'
τῶν δ' ὅστις λωτοῖο φάγοι μελιηδέα καρπόν
οὐκ ἔτ' ἀπαγγεῖλαι πάλιν ἤθελεν οὐδὲ νέεσθ'
ἀλλ' αὐτοῦ βούλοντο μετ' ἀνδράσι λωτοφάγοισι
λωτὸν ἐρεπτόμενοι νόστου λαθέσθ'.

Sed & olim a draconis catulo occisum, atqꝫ subinde Bali herba reuocatum ad uitam, idqꝫ a parente ipso, Plinius ex Xantho historiarum authore pro re omnino certissima affirmat. Eadem quoqꝫ Tillonem quendam, quem Draco occiderat, restitutum.

Facit ad hoc & Iubæ illud, apud eundem Plinium, apud quem est, in

Arabia hominem simpliciter reuocatum ad uitam. A

Dixit Theophrastus, & credidit Democritus, esse herbam, cuius applicatione exilierit aliquãdo cuneus a pastoribus arbori adactus. Quanquam quid hoc tam portentosum suspicimus? cum sint hodie qui Picũ martiam auem aiunt, si quando dolo illi nidus in arbore occluditur, herba quadam, sed sibi tantummodo nota, foramen sine omni prorsus negocio rursum aperire: quæ si casu inuenta atque collecta sit, etiam quaslibet seras ferreas recludat. Quod si uerum est, tanto minus Betonicæ uirtutes mirabimur, cui tanta perhibetur uis inesse, ut inclusi circulo eius serpentes, ipsi interimant sese flagellando.

Incredibile etiam fortasse uidebitur, quod de Scythice atque Spartanica herba tradunt: sed tamen suos autores habet, Scythas uidelicet. Duodecim dies durare fame & siti, gustata saltem, uel in ore tenta eadem.

Ethopide herba amnes & stagna siccari, tametsi ridiculum est fortasse quod dicam, tamen uulgo olim creditum est: attactu uero eius, clausa omnia aperiri. Quanquam non minus quoque Ἐπιτου, quod de Achmenide affirmant, scilicet, si in hostium aciem conijciatur, trepidare agmina, ac terga uertere. Subinde Latacem dari solitam a Persarũ rege legatis, ut quocumque locorum uenissent, omnium rerum copia abundarent, memoriæ proditum est.

Et quando in herbarũ miracula incidimus, fortasse & non inepte pro miraculis censeri debent, quarundam herbarum mirabiles, atque adeo insolentes naturæ. Siquidem oleum oderunt Cucumeres in tantũ, ut etiam in hamos curuentur, ne attingant. Ozimon capræ sic aspernantur, ut nihil ducant pestilentius: quippe quæ & μανίαν etiam illis excitat. B

Origanum tam pertinaci cum Brassica dissentit odio, ut alternatim sese conficiant. Eringij caulem, si ex grege ouis, capellaue aliqua morsu desectum ore sustulerit, totus statim subsistit, relictoque pascendi studio, nouo ueluti spectaculo attonitus, non prius admirari rem desinit, quàm accedens pastor caulem illum abstulerit, abiectoque longius, inutile gregis sui ocium ea ratione castigauerit. Autores huius rei Aristophanes, deinde Plutarchus.

Veniamus ad lapides quoque, quos nõ tam demirabitur fortasse quispiam, ueluti qui præter colorem & duriciem nihil aliud habeant. Sic enim & gallus gallinaceus, granum hordei unũ maluit, quàm sexcentos Smaragdos: at hij tam multis præditi dotibus sunt, ut multis parasangis herbis etiã præpolleant: quod uno tantũ & altero exẽplo palam faciemus. neque enim nunc decretũ est, totũ Albertum, Pliniũ, & Dioscoridem adscribere.

Ferarum unicum asylum Lippares, lapillus, ut inquiunt, alioqui tam contemptus, ut ne teruncij quidem reputetur, & tamen si ad hunc confugerint feræ, adeoque in fuga ipsum deprehendant, inuisibiles, aut etiam tutas a uenatoribus reddit. Quod si in animantibus permittimus, in homine similiter posse fieri, cur non æque crederemus?

inuisibiles fecit

a 4

C Epistrites lapis, in feruentissimam aquam coniectus, tam contemperat illius furorem, ut ilico etiam in frigus concidat.

Smaragdi & Magnetis uirtutes notiores sunt, q̃ ut pluribus a me prosequantur. Reliquorum uires ipse ex authoribus petito, tum in primis Plinio, Dioscoride, & Alberto. Quæ omnia tametsi apud quosdam fide carent, tamen admirationem Dei omnipotẽtis, & artis etiam medicę tanto magis implent, quanto magis supra fidem sunt ueri, & inmensum esse fateri cogunt, quod uero superest. Quanq̃ apud me certe fide non carẽt. nam quum alia, & similia nobis comperta, meditataq; sunt, cur hæc sola nugas esse ducimus & inficiamur? & solos in nos culpa recidit, quod aut periculum nullum facimus, aut si maxime facere cupiamus, tamen herbas non agnoscimus. Et quod Thaleti quondam accidit sidera contemplanti, ut incideret in foueam, id nobis egregie contigit in medicinis, qui dum abstrusissima quęq; scrutamur in ultramarinis, fit, ut ne contemptissimas etiam herbas agnoscamus, quas quotidie pedibus calcamus. Nihil igitur nunc de Panace memorabo, nihil de Dodecatheo, quibus uere solis antiqui illi omnibus morbis medicabant̃. Nihil item de metallis, quæ & ipsa latentes suas ἐνεργείας habent: quas si studeam recitare, et mihi fortasse non sufficient ἄλλοτε μήτρυια ἄλλοτε μήτηρ. Quare ad alia properabimus.

D Venio autem ad authorum axiomata & gnomas, quas de abusu pharmacorum reliquerunt: & pręstat fortasse adscribere, ut maior uerbis nostris fides habeatur. Nec dubito, quin quam nos sacris literis fidem habemus, & pythagoristæ suo primati. quorũ illud est αὐτὸς ἔφα, eandem reuerentiã suo Plinio, Theophrasto, Hippocrati, Dioscoridi, & Galeno habituri sint medici. Quod si donauerint, salua omnis res est. Igit̃ a Plinio,

Plinius. quoniam ille omnis antiquitatis parens est, & omnium ante se grauiter & scite dicta in ἐπιτομὴν contraxit, auspicia sumemus. Eius uerba sunt libro 28. capite. 1. Hæc sola naturæ placuit esse remedia parata, uulgo inuentu facilia, ac sine impendio, ex quibus uiuimus. Postea fraudes hominum, & ingeniorum capturæ, inuenere officinas istas, in quibus sua cuiq; promittitur uita: statim mixturæ & compositiones inexplicabiles decantantur. Arabia atq; India in medio æstimantur, ulceriq; paruo, medicina a rubro mari importatur: cũ remedia uera, quotidie pauperrimus quisq; cœnet. Nam si ex horto aut petatur herba, uel frutex quęratur, nulla artium utilior fiet. Ita est profecto. Magnitudo porro perdidit ritus, uincendoq; uicti sumus. Paremus externis, & una artium Imperatoribus quoque imperat.

Rursum lib. 38. cap. 11. Atq; hæc omnia medici (quod pace eorum dixisse liceat) ignorant. Pars maior & nomina intantum a conficiendis his medicaminibus absunt, quod esse proprium medicinæ solebat. Nunc quoties incidere in libellos, cõponere ex his uolẽtes aliqua, hoc est, in impendio miserorum experiri cõmentaria, credunt Seplasiæ, ea omnibus quidem fraudibus corrumpẽti, factaq; iampridem emplastra et collyria

mercantur, talisq; mercium fraus seplasiæ sic exteritur. Hæc si ipse dice- A
rem, iam pendendum mihi esset. Sed pergamus citare plura.

Idem lib.13. in præfatione. Hactenus in odoribus habent precia sylux, erantq; per se mira singula: iuuitq; luxuriem, singula miscere, & cunctis unum odorem facere. Ita reperta sunt unguenta. Quis primus inuenerit, non traditur. Iliacis certe tẽporibus non erant, nec thure supplicabatur: Cedri tantum, & Citri, suorum fruticum in sacris fumo conuolutum, nidorem uerius q̃ odorem nouerunt, iam Rosæ succo reperto.

Lib. 26. cap. 2. Hippocratis certe, qui primus medendi præcepta clarissime condidit, herbarũ referta inuenimus uolumina. Nec minus Dyoclis Carystij, qui secũdus ætate, famaq; extitit. Item Praxagoræ, & Chrysippi, ac deinde Erasistrati, Hierophilo quidem, quanq; subtilioris sectæ conditori, ante omnes celebratã rationẽ eam, paulatim usu, efficacissimo rerum omniũ magistro, peculiariter utiq; medicinæ ad uerba, garrulitateq; descendente. Sedere nanq; in scholis, auditionibusq; occupatũ gratius erat, q̃ ire p̃ solitudines, & quęrere herbas: alij etiã alijs diebus anni.

Libro.12. cap.17. Hæc sunt peculiaria Arabiæ, & pauca præterea alia genera dicenda. quoniam in his uincit, peregrinosq; ipsa myrrhæ odores, & ab exteris petit. Tanta mortalibus rerum suarum satietas est, alienarumq; fastidium.

Cap.18. Verum Arabiæ etiamnũ felicius mare est. Ex illo nanq; mar- B
garitas mittit, minimaq; computatione milies centena milia sestertiũ annis omnibus India, & Seres, Peninsulaq; illa imperio nostro adimunt. Tantæ nobis deliciæ, & fœminæ constant.

Libro.13. cap.3. Hæc est materia luxus e cunctis maxime superuacui. Margaritæ enim, gemmæq; ad hęredem tamen transeunt, uestes pręlongant tempus, unguenta uero suis moriuntur horis, & ilico expirant. Sũma cõmendatio eorum, ut transeuntem fœminam, odor inuitet etiam aliud agentem, exceduntq; quadragenos denarios libræ: tanti emitur uoluptas aliena. Etenim odorem qui gerit, ipse non sentit. Sed & hæc aliqua differentia signanda sunt. In M. Ciceronis monumentis inuenitur, unguenta gratiora esse, quæ terram, q̃ quæ crocum sapiant. Quando etiam corruptissimo in genere, magis tamen iuuat quædam ipsius uitij seueritas. Sed quosdam crassitudo maxime delectat, idipsum approbantes, liniq; iam, non solũ perfundi unguentis gaudent. Vidimus etiam uestigia pedum tingi: quod M. Othonem monstrasse Neroni principi ferebant. Quęso, ut sentiretur iuuari ab ea parte corporis? Nec aliquem ex priuatis audiuimus, iussisse spargi parietes balnearũ unguento, atq; Caiũ principem attemperari, lauarique solitum: ac ne principale uideatur hoc bonum, & postea quendam ex seruis Neronis. Maxime tamen mirum est, hanc gratiam penetrasse in castra. Aquilæ certe, ac signa puluerulenta illa, & custodijs horrida, inunguntur festis diebus. Vtinam dicere possemus, quis primus instituisset ista. Nimirũ hac mercede orbem terrarum

C corruptæ deuicere aquilæ. Ista patrocinia quærimus uitijs, ut per hoc ius, sumantur sub casside unguenta. Quando id primum ad Romanos pene trauerit, non facile dixerim: certum est, Antiocho rege, Asiaq; deuictis, urbis anno quingentesimo sexagesimo quinto, P. Licinium Crassum, L. Iulium cæsarem censores edixisse, ne quis uenderet unguenta exotica. Sic enim appellauere. At hercle iam quidam etiam in potu addunt: tantaq; amaritudo est, ut odore prodigo fruantur, ex utraq; parte corporis. L. Plotium, L. Plotij bis consulis censorisq; fratrem proscriptum a Trium uiris, in Salernitana latebra, unguenti odore, constat, quo dedecore tota absoluta proscriptio est. Quis enim non merito iudicet perijsse tales?

Lib. 5. cap. 26. Quæ cura & Cornis atq; Lentisco adhibetur: ne quid non hominis uentri natum esse uideatur. Miscentur sapores, & alio alius placere cogitur. Miscentur uero & terræ cœliq; tractus, inq; alio cibi genere India aduocatur. In alio Aegyptus, Creta, Cyrene, singulæq; terræ. Nec cessatur in ueneficijs, uita dummodo omnia deuoret. Planius hoc fiet in herbarum natura.

Lib. 9. cap. 20. Nec habent finem uitia, iuuatq; ludere impēdio, & lusus geminare, miscendo iterum, & ipsa adulterare adulteria naturæ.

Cap. 21. eodem. Non satis est abstulisse gemmæ nomen, Ametystus rursus absolutus inebriatur Tyrio: ut fit ex utroque nomen improbum Tyriametystus, simulq; luxuria duplex.

D Lib. 9. Nullus iam prope mortalis æstimatur pluris, q̃ qui peritissime censum domini mergit.

Lib. 12. in procemio. Diu fuere occulta terræ beneficia, summūq; munus homini datum, arboresq;, syluæq; intelligebantur. Hinc primum alimentum, harum fronde mollior specus, libro uestis: etiamnum gentes sic degunt. Quo magis ac magis admirari subit ab ijs principijs, cædi montes in marmora, uestes a Seribus peti. unionem in rubro maris profundo, Smaragdum in ima tellure quæri. Atq; hucusq; Plinij uerba recitauimus: quem cum hodie grāmaticum uocāt potius q̃ medicum, quid alijs quoq; super huiusmodi μωμήμασιν uideatur, pergere monstrabimus.

In Theriacas adulterinas.

Idem de re medica lib. 3. cap. 52. Antidotum Mithridaticum laudant Medici, eiusq; diuersas afferunt compositiones, & ad commendanda pigmenta preciosa propter raritatem ingentes pecunias poscunt. Appendunt nāq; singulas libras uicenis. H. S. & infelicium credulitatē hoc quoque ingenio circūueniunt, ut illis persuadeant emere quæ noceant. Alia nanq; stomachum lædunt, alia caput aggrauant, alia pallorem afferunt, aggrauant & corporis maciem: et ita frequenter accidit, ut hi qui illorum Antidotis usi sunt, miserius morerentur, quasi bibissent uenenum.

Plutarchus.

Plutarchus grauis, & fide dignus autor est, nemo bonus & meliores literas edoctus, negat opinor: at is adeo adstipulatur Plinio in decade .9. τῶν συμποσιακῶν, ut sic palam etiam prodiderit. ἀλλὰ, inquit, πολὺ μᾶλλον ἔτι ἂν μιγνύντες τὰς βασιλικὰς καὶ ἀλεξιφαρμάκους λεγομένας δυνάμεις. ἃς θεῶν χεῖρας ὠνόμαζεν. Ἐρασίστρατος διὰ ἐλέγχου

τὴν ἀτοπίαν καὶ περιεργίαν ὁμοῦ μεταλλικὰ, καὶ βοτανικὰ, καὶ θηριακὰ, καὶ τὰ ἀπὸ γῆς καὶ θαλάττης, εἰς τὸ αὐτὸ συγκεραννύντας. καλὸν γὰρ ταῦτα ἐάσαντας ἐν πτισάνῃ καὶ σικύᾳ καὶ ὑδρελαίῳ τὴν ἰατρικὴν ἀπολείπειν. ἀλλὰ τὰ διὰ τὸ ποικίλον ἐξάγει καὶ γοητεύει τὴν ὄρεξιν.

A

Quæ si latine audire malis, grçce nesciens, sic habent. Quin multo magis, cum regales illas & efficaces uariorum remediorum mixturas confisciunt, quas Deorum manus appellant. Erasistratus autem cöarguit absurditatem & curiositatem eorum, qui simul & metallica & herbaria & ferina, quæcp terra gignit, quæcp mare in unum cõmiscuerunt. At bene haberet, si his omissis in ptisana, & cucurbita, & hydrelęo medendi artem finiuissent. Verum per Iouem, ipsa rerum uarietas imponit nobis, & appetentiam illicit. Atcp hactenus etiam Plutarchus.

Varietas mater imposturæ.

Veniamus ad Celsum. Hic cum aliquas misturas probet lib. 5. ubi dicit, sæpe simplicia opitulari, aliquando etiam mista, tamen immodicas misturas uetat lib. 1. Homini inquit, utilissimus cibus est simplex, aceruatio saporum pestifera. Et condita omnia duabus de caussis inutilia sunt. quoniam & plus propter dulcedinem adsumitur: quod modo par est, tamen ægrius concoquitur. Quod si ita habet in cibis, quanto magis in medicinis, ubi grauia leuibus, & sine pondere habẽtia pondus, ubi corpore in uno frigida pugnant calidis, humentia siccis, mollia cum duris, sine ponde re habentia pondus: Fitcp tandẽ illud, quod poetæ fabulantur Chaos, rudis, indigestacp moles,

Celsus.

Nec quicq̃ nisi pondus iners, congestacp eodem
Non bene iunctarum discordia semina rerum.

Galenus tametsi ex Neothericis est, tamen adeo non probat ineptas illas compositiones, ut ubicuncp datur opportunitas, etiam pessime explodat. Veluti est illud, quod in Methodo non semel repetit.

B

καὶ μὴν ὦ ἑταῖρε ἐν τῇ συμπλοκῇ τῶν ὑλῶν, οὐ φυλάττονται τῶν ἁπλῶν οὐσιῶν αἱ ἐνέργειαι, ὡς ἐπὶ ἑνὸς ἑκάστου εἴδους τῶν ὠφελεῖν ἐν νόσον ὅντινα χρὴ θεραπεύειν, ἐνέργειαν τοῦ προσήκοντος· εἰ μὴ γὰρ ᾔδεσαν τὴν φύσιν. & quæ sequuntur. Quæ latine sic reddi poterunt fortasse.

Galenus.

Sed o amice, in mixtis speciebus non seruatur actio sua cuiuscp substãtiæ, sic ut in unãquaque substantiæ specie, non desit quod morbo curando conueniat. Nam si aut corporum naturam inuenire possent, aut præstiti medicamenti uires, non esset fortasse ipsis tali uarietate opus: ueluti quibus unum medicamentum quod uni corpori conueniret, inuenire in parato esset. Nunc cum ignorant, utruncp parum recte, omnia miscent, unum scilicet, quod omnibus naturis quadret, moliri medicamentũ studentes. Hanc ergo componendorum medicamentorum rationem primis illis medicis excogitatam arbitror, atcp ut antiquum inuentum recipio. Cæterum tantum ab uera medicinali methodo abesse reor, quanto certe ratio nobilior est, transfusis in se mutuo cribris.

Dum autem hæc scribo, ex Francofordiensi emporio Scribonius Largus mihi affertur, idem bonus & uetus autor, qui tempore Iulij Cæsaris uixit: hic in principio Therapeutice suæ ad Iulium Callistum sic præfa-

C tur inter alia. Eſt hæc pars medicinæ ut maxime neceſſaria, ita certe anti= quiſsima, & ob hoc primũ celebrata atq́; illuſtrata. Siquidem uerum eſt, Antiquos herbis & radicibus, eorum corporis uitia curaſſe: quod etiam tunc genus mortalium inter initia non facile ſe ferro committebat. Et rur= ſum a fine. Dabimus operam, ut ſimplicia primum ponamus. Interdum enim hæc efficaciora ſunt, q̃ ex pluribus compoſita medicamenta.

Lubens & uolens multa prætereo: ne & tedium pariat oratio, & alios interim omittere cogamur: ex quibus eſt Heſiodus, & Poëta, & Medi= cus, cui nihil tam dolet, q̃ quod ignorant homines, quantum boni inſit in malua & albuco, dum ſic inquit.

Heſiodus. νήπιοι οὐδ' ἴσασιν ὅσῳ πλέον ἥμισυ παντὸς
οὐδ' ὅσον μαλάχῃ τε καὶ ἀσφοδέλῳ μέγ' ὄνειαρ
κρύψαντες γὰρ ἔχουσι θεοὶ βίον ἀνθρώποισι

Homerus. Homerus præterea, ubi ſubinde exſpatiari ad herbas datur, Dij boni, q̃ lepide illas pingit, quantũ philoſophatur: uidelicet dum Calipſus hor= tos deſcribit, hortos Alcinoi, dum Moly ſuum celebrat, & Nepenthen, Cedrum, Loton, & id genus plantas alias: ut prorſus uera dixerit de illo quidam, nihil non uidiſſe cæcum illum. Quanq́; quid illos tam ſuperſti= tioſe cõminiſcor, quos aduerſarij noſtri naſo ſuſpendunt ſuo, uel potius ut abrogatos, condemnant & naucifaciunt? Quicquid enim illi uel non aſſequuntur, uel non proxime quæſtum olet, illud ipſis abrogatum eſt, Arnoldus. uel grãmaticum, medicum autẽ minime. Audiant igitur ſuũ Arnoldum, hominem quidem barbarum, ſed plane ſui ſeculi minime obſcuræ notæ.

D Huius etiam aphoriſmus eſt, & artis quoddam principium: ubi in prom ptu habentur ſimplicia, dolum eſſe, ſi quis compoſitis nitatur.

Auicenna. Et Auicenna lib. 2. cap. 2. Medicinæ inquit, ſimplices, habent opera= tiones uniuerſales, & operationes particulares. Nolo multis hæc perſe= qui. Equidem nolui a teſtibus pendere iudicium ſolum: nam id oratorũ eſt potius, q̃ hominis apud quẽ in precio ſit ipſa ueritas. Cęterũ quando illi confugiunt ad teſtiũ multitudinẽ, ad ſuos uidelicet Auicennas, & Ra= zes, & Serapiones, ut hinc roborent inſtitutũ ſuum, cõacti ſumus & nos obijcere teſtes eorum ueteres, & eos aliquando in ſummo precio habi= tos: ne hic quidem ſe eſſe nobis putent ſuperiores.

Iam ad inſtitutum redeamus, & quod ſimplex atq́; herbaria medicina ſalubrior ſit, etiam rationibus aliquot confirmare nitemur. Hæc cum mul= tæ aſſignari poſſent, tamẽ illa uel præcipua eſt, quod domi nobis naſcun= tur & (ut Plinius inquit) optimus quiſq́; cœnat: q̃q̃ pedibus has igno= tas calcamus. Contra exotica quantis cum periculis aduehuntur, per ma ria uaſta, ratibus atq́; nauigijs, in quibus omnium inſtar ibi ſunt homo tantum & audacia, & ea tamen interdum adulterata, antiquata, obſoleta, reiecticia, nothaq́;. Sunt enim infinita adulteria quibus ea gens Barbaro= rum imponit nobis: niſi non uera ſunt quæ multis retro ſeculis Plinius et Dioſcorides de ijs prodiderunt.

Deinde, quod nec cognoscimus etiam, probata sint ne, uel adulterata A quæ eminus aduehuntur. Quod inde maxime palam fit. Quotus enim quisq; est nostratium, qui unquam crescere uidit folium Indum, Nucem Indicam, Iuncum odoratum, Cypirum, Cardamomū, Cinnamomum, Calamum odoratum, Balsamū, Agollochum, Canchamō, Cyphi, Helenium? Deniq; omnia illa, quæ hodie præcipua in officinis habētur, præsertim, si in ea re iudices constituātur & speculatores homines, qui in simplicibus uestigandis nullam unquam bonam horam collocauerunt: qui interdum adeo sine literis sunt, ut conuinci ualeant, nunquam decem paginas in Plinio, uel Dioscoride legisse, immo quorum id aliqui palam fatentur. Qui si mihi Messuen suū citabunt, qui huiusmodi suis notis pingat, Thurbit uidelicet album, gummosum. etc. sic enim illi loquūtur, perinde id mihi facit, quemadmodum Plinius, uel Strabo Indiam mihi spectatam proponunt: quam cum nunquam oculis contuitus sum, interim tamen ex Ptolomęo per spacia & miliaria demetior, quantū sit illo miliū, idq; per gradus, usq; ad minutissima minuta, quam tamen si casu contingat uidere, non agnosceremus. Verum id somniare est potius, non rei exactam noticiam tenere. Neminē nominatim perstringam, sed noui tamen, qui cum se rerum naturas & formas exactissime callere gloriarētur, ubi allatæ fuerant, nihil cognouisse. Sunt qui ne Petroselinum probe per spectū habeant: cum id tamen nouerint omnes ex popina coci, & coquinariæ epularum structrices. Experti autē medici est, non ex nomine tantum tenere herbam, uel quodlibet tādem est illud simplex, uerumetiam contrectasse, uidisse, gustasse, olfecisseq; oportuit. Hinc enim est, quod B etiam Dioscorides, non ex aliorum narratione, scripsisse se historiam suam iactat, sed omnia suis locis uidisse, tetigisseq;, & tentasse.

Postremo, quod est omniū maximum, magno redimuntur quę transmarina sunt. At nos Crœsi, uel Midæ non sumus. Proinde stultum fuerit, illic impēsas facere, in rebus longe petitis, ubi domi habeas, quod non solum minoris redimas, interdum etiam gratis, uerumetiam quod naturæ & temperamento conueniat plus. Ad hæc magna pars, & omnis ordinis homines exotica illa pharmaca abhorrēt, & quo quisq; salutis suæ studiosior est, immo quo quisq; sanior incorruptiorq; uiuit, eo amplius nauseat ac detestatur. Vidi qui cum maximis ęgritudinibus laborassent, pharmaca omnia deprecabantur. Vidi qui citius etiam perierunt, q̃ pilulas, aut electuarium uellent glutire. Quibus si herbam aliquam, uel radicē propinasses, non detrectassent. Quod dico, notius est, q̃ ut demonstratione egeat: cum sint hodie eorum multa milia qui mecum sentiant. Contra simplices herbæ, radices, semina, flores, arborum fructus, & folia, & si quæ sunt alia nostræ terræ, cocta, assa, frixa, macerata, insolata, tusa, expressa, idq; melle, quod in terra Germanica copiosum prouenit: sacharo, quod ipsum quoq; non tā magno cōstat, & ex proxima Hispania petit: aceto, mulso, aqua, non tam homini cibus, q̃ salutaris medicina.

Plantaginem, & uel Quercum etiam, & utilissima camporum gramina. A

Atqui inquiunt illi rursum, talia scribunt doctores medici, atque illi in primis, qui antesignani habentur. Tum cõmunis quoque Praxis (quam sic uocant) ita habet. Belle prorsus. Et hos optarim aliud didicisse, & uel sero sapere, cum id suæ etiam ipsorum conscientiæ testentur. Id sic pulchre efficient, si non tantũ ad seplasiarios, uerum ad se quoque herbarũ cognitionẽ spectare putauerint. Deniq; si in compositis & simplicibus immodice miscendis, non toti sint, atque adeo consenescant, sed herbarum quoque uires, quid ualeant, & in quibus gradibus, ueluti in æquilibrio præponderauerint. Quod Dioscorid. docebit comprimis. Inde Plinius, & Theophrastus. Auicennam & Serapionem quoque si quis accersiat, nihil repugno, modo ad fontes semp adspiret. Comperi enim, dum sedulo in Dioscoride & Plinio uersor, nihil aliud habere Auicennam, quam quod in ueterum quoque libris scriptum habetur: habeamque mihi male propitios omnes Musas & Medicos, ni singula simplicium Auicennæ ex uno Plinio & Dioscoride demonstrẽ, si quis curiose a me requirat. Alioqui quale, ac quantum est illud artificium scribere myropolæ, Recipe pilularum aurearum, cochiarum, ana scrup. 1 s. & acuantur cum diagridij gra. 2. fiant pilulæ. 7. cum syrupo de sticade. Vel sic. Recipe Electuarij de succo Rosarũ drach. 3. diaphiniconis, electua. Indi ana drach. 1. sacchari quantum sufficit, & fiat bolus. &c. Quæ omnia rudissimus quisque barbitonsor in uno & altero mense facile perdiscet, quando sic omnia etiam acupicta habentur, & constituta, ut nisi quis plane Thessalius asinus sit, non possit aberrare. Pollicebatur olim Thessalus quidam (ut inquit Galen.) huiusmodi quandam ἰατρικήν, nimirũ sex mensium spacio, atque ob id ab omni medicorum schola explodebatur. Atqui disperiam, si ad triuialẽ illam medicinã spectes, ni ita habeat, & omnino uerum dixerit Thessalus. B

Sed quando ita in aromata incidimus, libet obiter referre, quod sæpe ex ore nobilissimi ac doctissimi equitis Hutteni audiuimus, & quod ille etiam Guaiaco suo inseruit. Aui mei, inquit, Laurẽtij Hutteni frugalitas magno nobis ad gloriæ ambitum incitamento esse debet. Is cum locuplete esset censu, ac in magnis etiam Principum nostrorũ negocijs domi pariter ac militiæ uersaretur, in suam domũ, piper, crocum, zinziber, & id genus peregrina condimenta nunquã admisit: nec alio ipse, quam ex nostra lana uestimẽto uti solitus est, cum ob bene gestam rem preciosæ illi quandoque uestes donarentur. Idque non tantum faciebat ipse, sed magno etiam apud æquales suos conuicio mores hominũ insectabatur. Quasi non apud nos inquiens, nascatur, quo si gulę oblectamentis oblectari opus sit, condiri nostra possint. Atque hactenus quidem ille.

Vlr. Huttenus.

Quanquam quid hunc tantum cõminiscor? cum id prisci etiam testentur historiarum scriptores, non nisi tenuissimo uictu, et paucissimis pharmacis uictitasse maiores nostros: & tamen cum sic uiuerent frugaliter, bene firmatis corporibus fuisse, cõtra famem, sitim, frigus, plane duratos & ada-

C mantinos, raro ægrotasse, senes effectos: cum nos ad primas pruinas statim manus ac pedes cõtrahamus, & quo pluribus alienis pharmacis utimur, eo magis ac uehementius ab morbis urgemur. Quotus enim quisq; est, ex delicatulis illis, qui cum statim ad recentũ bombum, uel crepitum, haurit potionem, non stomacho, hepate, podagra, hydrope, morbo regio, uel gallico crucietur? Quos inq; magis diuexant hæc mala, q̃ qui ex myropolijs uiuunt, qui omnẽ simplicem uictum contemnunt? Rursum, quos magis incolumes cernimus, q̃ qui simplici contenti uictu, & procul ab officinis, pultem miscent caseo & ouo, quemadmodum de Catone dicitur. Non erat quidem nostrum institutũ, eo usq; progredi: sed quando cum bonis, æquisq; hæc agimus, libertate nostra confisi, simulatq; de animis illorũ erga nos æquis, magis ignauiã nostram & lubricitatem lamentari, q̃ alicuius damnare mercẽ, si non dolo & usura nimia hanc dispensauerint. Neq; sic quoq; contẽnimus trasmarina, ut non eadem etiam in magno precio habeamus, si pro tempore adhibeantur cum delectu, & qui hæc redimere ualeant. Deinde si frequenti lectione, & sedulo scrutinio, herbarum nostratiũ eo promouerint Doctores, ne primo loco haberent exotica: cum tot, tantaq; suppeditent etiã domi nostræ domestica & inquilina. Alioqui nisi id plurimũ referret, male cum Hippocrate actum fuisset, & cum alijs, qui illi successerunt ueteribus medicis, qui tanto dispendio bonorũ & corpusculi, in syluis & montibus oberrarũt, herbis inD uestigandis & quęritãdis: male illi tot solitudines, exterasq; nationes per agrassent, idq; alijs & alijs diebus & temporibus anni, id quod de se testatur Dioscorides præstitisse, nisi diuinũ plane esse duxissent, cum herbis philosophari: sed ut hodie nostrates faciunt in scholis, sedissent, et potius de rebus nullius ad uitã momenti disputassent, fataq; hominũ, non sua, sed aliena fiducia gubernassent. At quanto prudentius quondã egerunt Aegyptij, quibus tanta cura fuit in adhibendis medicis (ut inquit Herodotus) ut singulis etiam morbis singulos medicos pręfecerint. Alij enim sunt apud eos ocularij medici, alij dẽtibus, alij alui partibus & interaneis medicant: adeo, ut medicis referta sint omnia. Rari, impossibile esse, ut qs omniũ morborum, et caussas & remedia queat in promptu habere.

Cæterum unde irrepserit talis ille, tantusq; herbarum neglectus: deinde tam crassa & supina illarum cognitio, nemo disertius tradidit Plinio, Huius hæc fere uerba sunt natura. histo. lib. 18. in præfatione. Illud satis mirari non queo, interisse quarundam herbarum memoriam, atq; etiam nominũ quæ authores prodidere noticiam. Quis enim non cõmunicato orbe terrarum, maiestate Roma. Imperij profecisse uitam putet cõmercio rerum ac societate festæ pacis, omniaq; etiã quæ occulta ante fuerant, in promiscuo usu facta? At Hercle, non reperiuntur qui norint multa ab antiquis prodita: tantum priscorum cura fertilior, aut industria felicior fuit, ante milia annorum, inter principia literarum Hesiodo præcepta agricolis pandere orso, subsecutisq; non paucis hanc curam eius, un-

de nobis creuit labor. Quippe cum inquirenda sint, nõ solum postea inuenta, uerumetiam ea quæ inuenerant prisci, desidia internitione rerum, memoriæ inducta. Cuius somni caussas quis alias, quã publicas mundi inuenerit? Nimirum alij subiere ritus, circaq; alia mentes hominum detinẽtur, & auariciæ tantum artes coluntur, antea inclusis gentium imperijs intra ipsas. Ideoq; & ingenijs quadam sterilitate fortunę, necesse erat animi bona exercere. Reges innumeri honore artium colebãtur, & in ostentatione has præferebant, opem & imortalitatem sibi per illas prorogari arbitrãtes. Quare abundabãt & prçmia, & opa uitæ: posteris laxitas mũdi, & rerum amplitudo damno fuit, postq̃ senator censu legi cęptus, iudex fieri censu, Magistratum, Ducemq; nihil magis exornare quã census, postq̃ cœpere orbitas in autoritate summa & potẽtia esse, captatio in quęstu fertilissimo, ac sola gaudia in possidendo, pessum iere uitę pcia, omnesq; a maximo bono liberales dictę artes, in contrariũ cecidere, ac seruitute sola profici cęptũ. Alius hanc alio modo, & in alijs adorare, eodẽ tñ habendi quo eat spes hominum, tendente uoto. A

In eandem sententiam Gale. in Therapeu. lib. I. Nemo nostra ætate ueritatis inquisitioni est deditus, sed pecuniam, & ciuilem potentiam, & inexplebiles uoluptatum delicias omnes eousq; suspiciunt, ut si quis sapientiæ quoduis studium sectetur, pro insano hunc habeant. Et cętera, quę require eodem loco citato.

CONCLVSIO.

Sed hæc omnia tam longo repetita principio, quorsum nam spectant, aut quo tandẽ consilio a nobis dicta sunt? Nimirum, ut obsoletis hactenus atq; obscuratis diuinis herbis & omnis generis plantis, denicq; quicquid uel cãpi, uel syluę gignũt, rursum in usum reuocemus, antiquitatẽ & sartatecta, quod dicĩt, instauremus, collapsæq; herbarię medicinę manũ ut porrigamus. Deinde, ne inter paucos esset illarũ peritia & cognitio, sed totus mũdus agnosceret magnalia Dei, quę nusq̃ pcliuius est uidere, quã in ipsis herbis, tã festiuiter, tot & tam uarijs coloribus pictis, cũ tot floribus, seminibus ornatis, & quod est oĩm maximũ, tot etiã uiribus pditis. Postremo, q̃d me uidẽt urgere, posterioris seculi & neoterici Medici, id ipsi multo uehemẽtius, maioriq; opera, psequanť. Quod si me quoq; cõsultorem audiant Medici, cũ uideant illi hodie alia secula inolescere, mores illius quoq; Comici, hęc res aliam uitã, aliã etiam dietam postulat, relictis tot ueteribus ambagibus, & barbarorum nenijs, tot incertis traditmentis, immo nugacissimis nugis, pro his genuinæ ac puræ illę Medicinæ se mancipent. Puram uoco, quæ ex Hippocrate, Galeno, Theophrasto, Plinio, Dioscoride, Oribasio, & id genus priscis rei Medicæ scriptoribus, & artis ipsius primis principibus petitur, agnoscetq; quã ἀἰ αἰ...ρ discedant ab his, quos hactenus, & quasi diuos admirati sunt, & in precio habuerunt: discent inde salubrius ac præsentius mederi, minus alioqui grauatam satis miseram plebeculam exigere & compilare, minori B

C quoqꝫ compendio, & maiori cum oblectamento, ueterum subinde ingeniorum elegantiam, splendorem, rerum cognitionem admirabūtur, barbaros detestabuntur, dum uidebunt quicquid usquam est in Anicenna, in Raze, in Serapione & Messue, idem quoque in Hippocrate, Galeno, Celsoqꝫ, & alijs multo luculentius haberi: planeqꝫ æsopicæ corniculæ pennas esse, quicquid in uniuersum iactant hodie omnes barbarorū scholæ: quæ præterq̄ quod ascititia & alienum furtum sunt, pristinum etiam splendorem suum amiserunt, insulsaqꝫ uerborum stribiligine conspurcata: ut interim omittam, quod multo laudatius est, fontibus potari, q̄ turbidis lacunis, & ex magistris artis sapere, q̄ ex ineptis & obstreperis corniculis. Accedunt linguæ, quas nullo unq̄ tempore licuit discere felicius. Accedunt secula, quæ reuelato fuco, detectaqꝫ impostura, meliorem institutionem requirunt & moliuntur. Postremo & optimi libri, quos nunq̄ licuit parare promptius, minoriqꝫ pro pecunia. Nec tam facile parabiles unq̄ fuere Germanis, Bertrucij, Sillani, Gordonij, Auicennæ, & id genus alij, q̄ nunc sunt integri Galeni, Græci & Latini, Celsi, Oribasij, Hippocrates & Plinij. Simul bonos quoqꝫ & studiosos medicos, itemqꝫ myropolas mihi uelim ignoscere, quos neqꝫ docere uolui, neqꝫ perstringere. Dicā enim & illud Christi, Qui pro nobis est, nobiscū sentit. Verum de stolidis, ineptis, & impostoribus nobis sermo fuit. Absit autem, quod hominū uicium, in artis calumniam uoluerimus detorquere. Cum nulla
D tam sancta professio sit, quæ non alat monstra sua.

V INVOCATIO DIVINI AUXILII.

VETERIBUS Medicis hunc fuisse morē uideo, ut scripturi de Re Medica, ante omnia summi Dei, aut alicu-ius numinis auxilium implorarent. Fecerunt idem & Poetæ quondam Homerus, & Vergilius: quod ut celebre habitum, ita pium iuxta, ac sacrosanctum. Quo magis miror, quomodo abolita longe religiosissima consuetudine, illa tandem recepta est, fucata & adsentatoria rhetorū beneuolentiæ captatio: quam ut minime improbo, ita miseret me plane ineptiarum & ingratitudinis nostræ. Cum enim in omnibus humanis rebus diuina ope & clementia plurimum indigeamus, tum maxime in pharmacis porrigendis, morbis quoq; subinde peruestigādis & curandis numine in primis est opus: uel maximo etiam, & uere diuino Hippocrate consentiente, qui in libro de Medici nouitij institution: sic iuquit. Quamplurima præter res, Medicum habere certum est. Siquidem Deorū cognitio, cogitatioq; & metus, in eius mente uersatur Quando in plærisq; morbis, siue symptomatis, Medicina plurimum etiam Dijs concedit, Deosq; colere reperitur. Medici namq; plurimum Dijs concedunt. qm̄ Medicina, posse omnia, sibi non arrogat: neq; hoc in ea existit. Proinde & Mesue in hunc modum Canones exorditur suos. In nomine Dei, misericordis, cuius nutu sermo recipit gratiam. Et item libro suo Curationum. Sanat solus languores Deus, & de frugalitatis solio produxit in largitate sua Medici-

nam benedictus, gloriosus, & excelsus. In quo solo latissime ab Galeno dissentio, qui ab sola corporis & humorum temperie morborũ causas trahens, nullos a Deo infligi, uel curari impie fabulatur. Quando igitur et ipsi similem operã meditamur, & magnifica opera Dei, quæ in PLANTIS ille quotidie, & mirabiliter operatur, conspicua facere intẽdimus, Christianum esse arbitramur, si ante, quam ad descriptionem accingamur, prius factorem quoq; ipsum DEVM opt. max. ductorẽ operis nobis constituamus, auspicijs nostris ut benigne faueat, susceptoq; semel negocio longe operosissimo, patrocinari dignetur. Subinde munera nostra, quę in templum conferimus suum, boni consulere. Vt nostra hæc legentes, consimiles quoq; rerũ effectus, quos primi illi Medicinæ scriptores obseruarunt, partim etiam nostra experientia didicimus, et ipsi aliquando experiantur et consequantur. Clamemus igitur & nos quoq; cum religiosissimo Pöeta,

O DEVS,
Da facilẽ cursum, atq; audacibus ãnue cœptis,
Ignaros uiæ, mecum miseratus agrestes,
Ingredere, & uotis iam nunc adsuesce uocari.

¶ A Plantagine igitur exordia sumpsimus, non solum quia uulgaris, & notissima hæc herbula est, uerumetiam quod nulla æque diuinitatem DEI referat in se, excitetq; subinde et animet, ad suijpsius agnitionem, & operum suorum, qui semper operatur mirabilia in minimis, negligit uero quicquid hominibus altũ, et suspiciendum uidetur.

A

Plantago Maior.

B

Breyter Wegrich.

A

Plantago Rubea.

B

Rot Wegerich.

DE PLANTAGINE,

Rhapſodia Prima.

❡ Nomenclaturæ Maioris

GRAECE,

ἀρνόγλωσσα. πολύνευρον. προβάτειον. ἑπτάπλευρος.

LATINAE,

Arnogloſſa. Ortygia. Cynogloſſa. Coturnix. Heptapleura. Gelapyros. Polyneuros. Lingua agni. Septineruia. Stelaphuros.

GERMANICAE,

Wegerich. Schoffzung.

❡ Nomina Minoris

LATINA,

Lanciolata. Plantago minor.

GERMANICA,

Klein Wegerich. Spitz Wegerich.

C

PLACITA AVTORVM.

Sentenia DIOSCOR. de Plantagine lib.2.

Plantago duplex.

PLANTAGO DVPLEX EST, Maior, & Minor. Habet minor Plantago, angustiora, minora, molliora, tenuiora, & maioris leuoris folia, coliculos angulosos in terram inclinatos, flores pallescentes, & in summis caulibus semen.

Maior contra, crasſior, ſpecioſiorq; eſt, latiore folio, & oleris figura. Angulosus etiam Plantaginis huius caulis eſt, modice rubens, altitudine cubitali, ex medio uſq; ad ſummũ cacumen, paruo ſemine ueſtitus.

Radices illi ſunt teneræ, piloſæ, colore candido, craſsitudine digitali.

Plantago ubi naſcitur.

Naſcitur Plantago humentibus locis, prope lacus, ſepes, & uliginoſa loca. Efficaciorẽ, melioréq; uſum Maior habet.

Sententia PLINII libro.25, capite.8. de Plantagine.

PLANTAGINIS duo ſunt genera, Maior, & Minor. Minor anguſtioribus folijs & nigrioribus, linguæ pecorum ſimillimis, caule anguloſo, interdum inclinato, in pratis naſcens.

Altera Maior, folijs laterum modo incluſa: quæ quia ſeptena ſunt, quidam eam Heptapleuron uocauere.

D

Huius & caulis cubitalis eſt, & Napi ſimilis. Naſcitur in humidis, multo efficacior. Vis mira, in ſiccando, denſandoq; corpore cauterij uicem obtinens.

Sententia APVLEII de Plantagine, cap. primum.

GRAECI ἀρνὸν agnum uocant, γλῶσσαν uero linguam. Rurſum quod ſæpe adnata habeat germina, in longitudine ſeptem lateribus ſimilia, Græci ἑπτάπλευρον uocauerunt. Cæterum ſunt eius ſpecies duæ. Nam quæ Heptapleuros nominatũ, eſt maior forma, folijs ornatioribus, & latioribus, & neruoſis. Naſcitur in uallibus atq; hortis, necnon & paludibus plurimum, et in pratis, eſtq; magis cõſtrictiua. Alia uero minor, atq; nigrior, leuior, & tenuior. Naſcitur in chartarijs locis, ſed in uſum uarie adhibetũ.

Eadem fere Serapion.

Sententia HERMOLAI BARBARI de Plantagine.

PLANTAGO quandoq; Septineruia. Quanq; Heptaneruia alia uidetur herba q̃ Plantago. Id quod exemplario quodam aduerſus collectiones, cui nomẽ eſt, Botanicon, aperte liquet. Quippe in quod tres quęruntur herbæ. Plantago ternis uncijs, Septineuron ſenis, Leoneuron quoq; ternis. Neq; quæ ſit Leoneuron, intelligo. Floſculus ei Lanugineus, ut frumento, particulatim erumpens, ut Aphaca, et Intybum. Inter ſpicatas eſt Plantago, ſed Minor, nigrioribus folijs, et linguæ pecorũ

simillimis, unde nomen apud Græcos Arnoglosso. A

Hienonymus Herbarius de Plantagine.

PLANTAGO triplex perhibetur. Maior, quæ Septineruia, & Arnoglossa. Minor, quæ Lancea lata, q̃d lanceæ similis sit. Et Aquatica, cui ranæ insident frequenter. Vnde & Germanis frösch löffelkraut, dicitur.

TEMPERAMENTVM.

Refrigerat, & arefacit in secundo ordine. Habet autẽ austeri aliquid. Ideo aduersum ulcera maligna, & fluxus, & putredines congruit. Arefacit autem citra uellicationem, particepsq; est acerbitatis. Et tam fructus, q̃ ipsius radix potestatis sunt propemodum eiusdem, nisi quod aridioris & minus frigidæ. At fructus tenuissimarum partium est: radices autem partium crassiorum. Folia porro ipsius herbæ arefacientia, tenuiorum partium, & potestatis minus frigidæ.

VIRES & Iuuamenta eius ex Dioscoride.

Vim habent folia exiccatoriã, constringentẽ. Quare oĩbus malignis ulceribus & fluctiõi opportunis, atq; elephãticis, sordidisq; illita ꝓsunt.

Profluuia sanguinis, ulcera quæ serpunt, epinictidas, carbunculos, nomasq; cohibent.

Vetera ulcera, & inæqualia cicatrice obducunt.

Chironia sanant.

Sinus conglutinant.

Morsibus canis, ambustis, igni inflammationibus, panis, parotidibus, strumis, ægylopijs illita cum sale prosunt. B

Coctũ cũ aceto & sale olus, dysentericis, cœliacisq; sumptũ subuenit.

Datur & in locum Betæ, cum lenticula coctum.

In leucophlegmatia, inter aridas epulas herba decocta datur.

Comitialibus, & suspiriosis data, proficit foliorũ succus. Colluta subinde oris ulcera purgat.

Cum cimolia, aut cerusa, igni sacro medetur.

Fistulis infusus prodest.

Lippitudinibus, & aurium doloribus, idem succus instillatur.

Additur quoq; in oculorum collyria.

Gingiuis cruore suffusis, & sanguinis reiectionibus pota confert.

Clystere dysentericis.

Contra tabem datur in potu.

Aduersus strangulationes uuluæ in uellere subijcitur, etiamsi uulua fluctione laboret.

Semen ex uino potũ, alui fluctiones, & sanguinis exscreationes sistit.

Decocta radix, & manducatu, & collutione dentium dolores sedat.

Eadem cum folijs, ulceribus renum, & uesicæ in passu datur.

Ferunt tres radices, cum tribus uini cyathis, & pari aquæ modo tertianis auxiliari, & quatuor quaternis.

Sunt qui radicis gestamine discutiendis strumis utantur.

C Syri ius Plantaginis & calamynthæ cũ melle produnt ijs mederi, quos uires defecerunt, datũ die secunda, & quarta, & parasceue. i. ueneris die. Hoc autẽ ueluti arcanũ accipito, quod ueraci experientia compertũ est.

EX APVLEIO.

Herbę Plãtaginis radix in collo suspensa, capitis dolorẽ mirifice tollit.

Succus quoq; tepefactus, fomentando uentris dolorem adimit: & si tumores fuerint, tusa herba & imposita, tollit tumorem.

Potui datus idem succus, & interiora sanat, & thoracẽ purgat mirifice.

His qui purulentum cum sanguine exscreant, herbæ Plantaginis succum dato bibere, sanabuntur.

Semen tusum, & subinde in uulnus sparsum, uulnera cito sanat.

Et ipsa herba tusa & imposita, refrigerat ea loca quæ nimio calore urgentur, & persanat.

Ad uentrem sistendum, & aceto cocta, in mero bibitur mensura unius cyathi.

Serpentium morsibus trita, & ex uino sumpta prodest.

Lumbricis purgandis herbam Plantaginẽ contundes, & succi eius de cochleario dabis bibere, ipsam q̃tidie herbã tusam umbilico imponito.

Pistata cum axungia, sine sale, instar malagmatis facta, & imposita, duriciam discutit.

D In febre quartana, succum in aqua mulsa ante duas horas accessionis potui dato, & miraberis effectum.

Idem facito in tertiana, & radices tres conterito, & sub accessione cum uino, aut ex aqua ieiunus bibat.

Podagræ, et omniũ neruorum dolori & tumori folia contusa, uel pinsata cum salis modico, & imposita, optime facere certum est.

Secundæ doloribus, semen contritum prodesse creditur.

Vulneribus recentibus contusa folia cum axungia uetere, sine sale imponuntur, & laborans sanus efficietur.

Si cui pedes tumuerint ex itinere, Plantago contusa, & cum aceto imposita, tumorem tollit.

Si cui ulcus secus oculum, siue nares natum fuerit, herbæ Plantaginis expressæ & contusæ succo, lana molli madefacta, & imposita, per dies nouem curat.

Cum axungia ueteri parotidas sanat, ulcera oris omnia, & alcolam mirifice, persanat.

Tusa, & imposita, morsum canis rabiosi sanat.

Contra omnes uesicæ difficultates herbæ Plantaginis folia, uel radices ex passo fortiter medentur.

EX PLINIO.

Nulla res æque sistit fluxiones, quas Græci ῥευματισμοὺς uocant.

Vis mira in siccando, densandoq; corpore, cauterij uicem obtinens.

Febres frigidas leuiores facit Plãtago ex aqua mulsa, duabus horis an=

te accesſionem pota binis drachmis, uel
Succus radicis madefactæ, uel tuſæ, uel
Ipſa radix trita, in aqua ferro calefacta.
Pituitas, eruptionesq; emendat Plantago, panosq; ſanat cum ſale.

A

EX ORIBASIO

Deſiccat abſq; aliqua mordicatione Plantago, ea quæ needum ſtupida ſunt. Nam & ſemen, & radix ſimili ſunt uirtute. Quanquam ſemen amplius extenuat.

EX MACRO HERBARIO

Maiorem uim tamen eſſe
Dicunt maiori,
Qui cum lachryma medicatur aduſtis,
Et ſtrophas ſpargit, ſuperaddita cum ſale trita.
Hydropicis ut olus decocta prodeſt.
Sic iuuat aſthmaticos, ferturq; iuuare caducos,
Et dolor hac auris ſedabitur.
Pellitur ex oculis tumor hac.

Experimentatores HERBARII.

Arnogloſſa hepar confortat cum aqua Endiuiæ, & ſacharo albo, ſi epitimetur.
Extinguit ignem ſacrum, cum ſucco Semperuiui & aceto.
Remouet hæmorrhoidas, cum puluere radicis Aron.
Et omnem carnem, quæ eſt ex ignis uſtione, refrigerat.
Menſtrua retinet.
Valet etiam hemopthoicis, & ulceratione pulmonis laborantibus.
Radix cocta cũ aqua & piretro, ualet dolori dentiũ, ſi tepida indatur.
Succus cum aceto ualet ad maculas & lentigines detergendas.
Ad quartanam eſt eius uſus cum theriaca ante accesſionem.
Et ſemen & radix aperiunt meatus hepatis, & renum obſtructus.

B

Iuuamenta Minoris, Ex MACRO.

Cuncta poteſt Plantago minor prædicta iuuare,
Quamuis non tantas uires uideatur habere.

DESCRIPTORES PLANTAGINIS.

Dioſcorides lib. 2. Theophraſt. lib. 7. cap. 9.
Plinius lib. 25. cap. 8. lib. 26. cap. 8. 9. 11.
Apuleius cap. 1. Oribaſius
Serapion cap. Liſen alhamel. 233.
Herm. Barb. in Corollario ſuo.
Macer dict. Plantago.
Galenus. 6. Simpli. cap. 56. Ad Paternianum cap. 215.
Idem de morbis curandis lib. 5.
Platearius cap. 29. lib. de ſimplici Medicina.
Hieronymus herbarius dict. Plantago.

C

Helleborus Niger.

D

Chriſtwurtz.

DE VTROQVE HELLEBORO, ALBO, ET NIGRO,

Rhapſodia Secunda.

¶ Nomenclaturæ Albi.

Græcæ, ἐλλέβορος. λευκός. ἀσκίς. πηγανοτόξιγμα. γόνος ἡράκλειος. πολύειδος. ἀνάφυσος.

Latinæ, Helleborus albus. Veratrum album.
Teutonicę, Weiß Nyeßwurtz.

¶ Nomenclaturæ Nigri

Græcæ, ἐλλέβορος μέλας. μελαμπόδιον. πολύῤῥιζον. μελανόῤῥιζον.

Latinæ, Helleborus niger. Prætion. Veratrum nigrum.
Teutonicæ, Chriſtwurtz.

PLACITA Authorum de HELLEBORO. A

Albi Veratri, secundū DIOSCOR. descriptio.

FOLIA FERT BETAE, aut Plantaginis similia, sed breuiora & nigriora, rubescentia. Caulem cauum, quadrantalem, tunicis conuolutum, cum arescere coepit. Radicibus nititur multis tenuibus, ab oblongo capite exeuntibus, ceparū modo fibratis. Nascitur in montibus & asperis. Radices messibus colligendi. Optimū habetur candidū, friabile, carnosum, modice extentū, nec tñ Iunci modo mucronatū, quod frangēdo puluerē emittit, & tenuē habet medullā, gustu non admodū feruens, necq; saliuam subinde ciens. Huiuscemodi autem strangulat.

Nigri.

Folia ei uiridia, Platani similia, minora, folijs Sphondylij proxima, subaspera, pluribus diuisuris incisa. Caulis asper, flores purpurei, racematim cohærētes. Semen Cnici, quod in Anticyra Gesamoides uocant, quo deiectiones moliuntur. Radicibus cohæret nigris, tenuibus, a capitulo cepæ simili confibratis, quarum est usus.

In collibus, asperis, & sitientibus locis nascitur. Locus.

Optimum quod ex Anticyra petitur. Eligi debet corpulentum & plenum, in quo tenuis sit medulla, acre gustu, feruensq;. Electio.

De inuentore & monstratore ex PLINIO.

MELAMPODES fama diuinationis artibus nota est. Ab hoc appellatum ferunt eum, qui niger Helleborus dicitur. Alij pastorem eodem nomine inuenisse tradunt, capras purgari eodem pastu animaduertentem, datoq; lacte coram sanasse Proetidas furentes. B

Tempus Collectionis ALBI.

Tempestiuum esse tradunt messibus Album. Sed non facile colligitur. Nempe caput aggrauans, nisi præsumatur allium, & subinde uinum sorbeatur, celeriterq; fodiatur.

Superstitiosa Collectio Nigri ex THEOPHRASTO.

Cum præparatione solenni, & religione quadā, colligitur Niger, ut inquit Theophrastus. Siquidē gladio circūscribebatur primū. Deinde qui succisurus est, ortū spectat, precaturq;, bono omine ut id sibi liceat, Dijs sibi concedentibus, Apolline scilicet & Aesculapio. Ad postremū aquilæ uolatus obseruat. Fere enim secantibus ille intererat: atq; si propius ille aduolasset, moriturum illo anno qui succidisset, augurīū erat. Tandem eximebatur, quemadmodum & ex Albo interior medulla.

DIFFERENTIA VTRIVSQVE.

Purgat aūt Niger humorē melancholicum, per uentrē in primis inferiorē. Albus uero per superiorē, crassos & glutinosos humores expellit.

Subinde Nigrum, equi, boues, suesq; cauent, cum impune Candido uescantur. Tametsi Nigro uiolentius Album dicatur.

Vtriusq; quoq; semen, coturnicibus gratissimū est, ut scribit Arist.

C quam ob caussam ueteres eas damnauerunt mensis: nunc quæruntur.

Durantia ALBI.

Durare uim Albi.xxx.annis ferunt.

Temperamentum utriusq;.

Abstergendi, calefaciendiq; potentiæ est, unde ponitur tertio ordine calefacientium & arefacientium.

Præparatio & administratio.

Antiqui corticem carnosissimum, & radicem eligebant, quo tenuior eximeretur medulla. Hanc humidis spongijs opertam, turgescentemq; in longitudinem findebant. Deinde fila in umbra siccabant, his utentes. Nunc ramulos ipsos ab radice sua grauissimi corticis ita dantes. pani etiam compinsitur & torretur. Quidam porrigunt in sorbitione pultis, aut alicæ. Quidam cum modicum antea dederint cibum.

Mesue sic corrigendum censet, uidelicet ut maceretur prius in melle & passulis, uel in iure gallinarũ & aliarum carniũ, abiecta deinde radice.

Sunt qui cauata radice raphani, indunt de Helleboro per diem; inde rursum extrahunt: feruntq; tum raphanum soluendi uim habere.

Alij infundũt in oxymelle, uel uino dulci, aut syropis, uel robob, ut uocãt, atq; subinde ministrãt. Adhibito fortasse & hordei modico, uel ruzo.

Vigorant eius operationem sal Indus, Epithymus, polypodium. Emendant quoq; Daucus, petrosilenon, Piper longum, Hyssopus, Calamentum, & Origanum.

D Vires & Iuuamenta ALBI ex DIOSCORIDE.

Purgat uomitionibus, diuersa & multiplicia trahens.

Miscetur collyrijs, quæ claritati oculorũ officientia repurgare possunt.

Ducit idem menses.

Fœtus in utero necat.

Sternutamenta cit.

Quinetiam melle cum polenta maceratum, mures enecat.

Carnibus concoctum eas minuit.

Datur ieiunis, per se, & cum Sesamo, aut Tapsiæ succo, aut alica, aut mulsa aqua, aut pulte, aut lenticula, aut sorbitione aliqua alia.

Pani etiam conpinsitur, & torretur.

Mensura, dispensatioq; eius, ab ijs tradita est, quibus præcipuum fuit studium de ea docere. Dant siquidem aliqui Veratrum album in sorbitione pultis, aut alicæ. Quidam cum modicum ante cibum dederint, præsertim in ijs, in quibus suspecta, timendaue strangulatio, aut corporis imbecillitas impediet. Tanto enim sic ea purgatio perficitur, propterea, quod importuna corpori non aduenit.

Sedi etiã, ex Veratro albo appositæ balani cũ aceto, uomitiões faciũt.

Item suppurationi ueteri.

Eodem phthiriasis emendatur.

Item scabies, impetigo, fistula callosa.

Decoctione eius in aceto, & collutione, dentium dolor sedatur. A

Muscæ quoque in eo enecantur, si cum lacte maceretur.

Medetur quoque morbis comitialibus, uertigini, melancholicis, insanientibus, limphaticis, podagricis, hydropicis incipientibus, tympaniticis, stomachicis, spasticis, clinicis, Ischiadicis, elephantiæ albæ, lepris, tetano, tremulis, quartanis, quæ aliter non desinant, tussi ueteri cum inflammationibus, torminibus redeuntibus.

Galli, ut inquit Plinius, sagittas, in uenatu Helleboro tingunt, circumcisoque uulnere, teneriorem sentiri carnem affirmant.

RAZES

Helleborus niger choleram nigram curat.

Albus uomitum facit.

Ipsum tamen bibere non est securum.

Iuuamenta NIGRI ex Plinio & Dioscoride.

Prodest comitialibus, melancholicis, insanientibus, articulorum doloribus, & resolutis.

Educit choleras uarias, & phlegma per aluum.

Elixaturæ potu, caligo fugatur.

Duricias suppuratas concoquit & purgat, facto inde cataplasmate.

Auditum reddit, si surdis auribus indatur, atque post biduum, triduumue repellatur.

Cataplasmata ex eo tollunt maculas, lepras, scabies, omnem denique B impetiginem.

Sanat scabies etiam: in quem usum cum thure, ceraue, piceque & cedrino liquore inungitur.

Ex aceto per se emplastri modo impositum, uitiligines, impetiginesque, & lepras emendat.

Purgat superiorem uentriculum, pituitam trahens & bilem: daturque per se, & cum scāmonio saleque, drachmæ, aut trium obolorum pondere.

Ore diu tentum acetum, in quo coctus sit Helleborus, dolorem sedat.

Miscetur omnibus emplastris, quæ exedendo sunt.

Contra cutem subeūtes aquas, cum farina hordeacea, uinoque emplastri modo utiliter imponitur.

Seritur ad radices uitium, fitque ex eis uinum, quod purgando est.

Trahit menses, idem appositum.

Fœtus in utero enecat.

Fistulas purgat inditum, & post tertium diem exemptum.

Iuuamenta Nigri ex MESVE.

Diximus uitari Album, quia præfocatiuus est, Nigrum autem debere sumi, sicut concordant omnes, & proprie rectificatum secundū artem: & non cōuenit nisi animosis corporibus, idque Veris tantūmodo tempore.

Datus itaque quando, & cui cōuenit, facit reuiuiscere, & constitutiōem temperatam. Hæc enim est proprietas eius secundum Hippocratem. Et

tussi sicca, nec siticulosis, nec uētris dolore uexatis, nec distēto uētriculo, A
nec pcordijs, & ilibus, & scapulis distētis, laterū dolore uexatis, nec tor
pidis, nec hebetius cernentibus, nec auriū tinitu laborātibus, nec lotium
nō continētibus, nec arcuatis, nec uentriculo, stomachoue nō ualētibus,
nec ficosis, nec furūculosis. Sin aūt Veratro purgare uideat, per superna
tutius purgabis, per inferna uero minime: q̄s cibis ualide nutricabis & re
plebis. Quemadmodum aūt in pdictorio dixeramus, nec cibaria auersan
tes, & nigra supuomentes, & delyros potionato. Præ dolore parū dormi
entes, lumina, & oculos audaces & patentes, uel reclinatos, tortuososue
habentes, turgidos, caligantes, mali coloris, & discolores, nec febre æstuā
tes & præfractos, quemadmodū in libello de ptisana dixeramus, sesamo
mistū, et sesamoides cōmode per superna purgat. Potio aūt est drachma,
uel eius dimidiū cū aceto mulso, tertiā aūt huius partem cū Veratro mis
ceto, & minus præfocat, strangulatue. Quod & longas quartanas pur
gat, & eos qui longa & molesta febre uexātur, & eos qui non sitiunt, nec
exscreant, hosq; non ante tria trinūdina, quandoq; & laterum morbo la
borantes, conuoluulo q;. Sicuti autem in libris de fœminarum morbis
dixeramus, si locelli purgationis egeant, purgato.

NOCVMENTA.

Nigro uiolentior Albus est. Proinde hodie in usu non habet. Sed &
olim senibus, pueris, fœminis, imbecillibus, inuidis, et quibus exulcerata
præcordia fuissent. Item sanguinem exscreātibus, causarijs uel latere, uel B
faucibus, negabatur.

Niger interficit, canes, mures, & porcos,
Et stercus ipsum bibentes perimit gallinas.

COMMVTATIO

Loco eius hodie usurpant Scammonium.

DOSIS

Themison binas, non amplius drachmas dabat. Sequētes, & quater
nas dedere, claro Herophili præconio, qui Helleborū fortissimi ducis si
militudini æquabat. Concitatis eī intus omnibus, ipsum primū exire.
Mihi uidet, inquit Macer, significare Plinius, Albi dimidiū pondus tan
tūmodo dandum: idest, quia Nigri est drachma una, aut. ℈. scrupuli, Al
bi sit dimidiū. Secus Mesue. Dosis eius est, inquit, a charitis sex, usq; ad
tertiam. 3 1. uel usq; ad 3 1.

AVTHORES & descriptores Hellebori.

Plinius lib. 25. cap. 5. Dioscorides lib. ℈. de Helleboro.
Galenus. 6. simplicium pharma. cap. 125.
Mesue in canonibus uniuersalibus.
Theophrastus lib. 9. cap. 10. 11.
Auicēna lib. 2. De Helleboro. Macer dict. Helleborus.
Serapion. cap. 333. Rases.
Hippocrates in epistola ad Democritum philosophum.

C

DE NENVPHARE, Rhapsodia Tertia.

NOMENCLATVRAE ALBI

Græcæ, νυμφαία.

Latinę, Nenuphar, Clauus Veneris, Digitus Veneris, Alga palustris. Papauer palustre.

Teutonicæ, Seeworz/ Wollerwurz/ Seeblům/ Haßtreng.

Vnde sic dicta.

NENVPHAR, nata traditur, ut inquit Plinius, a nympha, erga Herculem zelotypa, & mortua. Quare Heraclion uocant alii qui. Alij Rhopalō, a radice clauę simili. Siue, ut placet Dioscoridi, Nymphææ nomen uēdicasse sibi uidetur, quoniam aquosa amet. Plurima ēm inuenitur in Helide, in Anygiro amne, & in Beötiæ Haliarto.

Genera eius ex DIOSCORIDE.

Duplex est. Quædam nigra, quædam alba radice. Quædam albo, & quædam luteo flore.

λευκὸν ALBI.

Folia habet lata, quadamtenus super aquam emergentia, solida, tenacia, coriacea, grauiter olentia. Aliquando tamen etiam sub aquis sunt, D pluraq; ab radice una prodeuntia. Flos candidus, Lilio similis, in medio, quod crocum sit, habentes. Hic postq; defloruit rotundus, & rotunditate pomo, aut papaueris capiti similis, colore nigro. Radix magna, aspera, clauæ alicuius modo nodosa.

LOCVS.

Nascitur in paludibus, & stagnantibus aquis.

TEMPVS.

Effoditur Autumno.

Placitum TEOPHRASTI lib. 9. cap. 13. de Nymphęa.

RADICVM differentias, tum succis, tum odoribus accipere licet. Sunt ēm aliæ acres, alię amarę, alię dulces, & aliæ suauis olentiæ, alię grauis. Dulcis Nymphęæ uocatæ, quæ nasci in lacustribus solet, ut in Orminiensi agro, & Marathone, & in Creta insula Beöti. Madoniam hanc appellāt, fructumq; mandunt. Gerit folia, supra aquam ampla.

PLINIVS de Nymphæa.

Nascitur in aquosis Nymphæa, folijs magnis in sūma aqua, et alijs ex radice prodeuntibus, flore Lilio simili: et cum defloruerit capite Papaueris. In caule secatur autumno. Radix nigra in sole siccatur, aduersaturq; aluinis. Est et alia Nymphęa in Thessalia, amne Penęo, radice alba, capite luteo, Rosæ magnitudine.

Sententia APVLEI de Nymphęa cap. 68.

Νυμφαία Gręce Cacabon, Lothonietram, Rhopalon: alij Androgomos, alij Hydrogogos, alij Heracleos, Latini matrem Herculianā, Algam palustrem, Papauer palustre, Clauū Veneris, & digitum Veneris dixere..

Nascitur in aquis stantibus. Ita denique nomen sumpsit. Thyrso nigro, lenis folijs, similibus herbæ Cicoreæ, aqua ex parte superantibus: flore pallido, fructu sine semine lato, denso, atque gustu argilloso: radice stipidiosa, nigra, & acerrima. Præterea nascens in Ompenio tenus flumine: cuius flos niger est, radix alba, & aspera. A

TEMPERAMENTVM.

Et radix, & semen uim citra uellicationem habent arefaciendi. Alioqui tamen frigidæ & humidæ complexionis in secundo.

VIRES & Iuuamenta ex DIOSCORIDE.

Cœliacis utiliter in uino bibitur, & intestinorum torminibus.

Lienem minuit.

Stomachi & uesicæ doloribus, emplastri modo imponitur.

Vitiligines ex aqua exterit.

Capilli defluuia, quas ἀλωπεκίας, dicunt, cum pice imposita, explet.

Bibitur etiam contra nocturnas Veneris, & somniorum imaginationes, quas compescit atque restinguit.

Semen cum uino potum, uentrem sistit.

Trita plagis imponitur.

Cocta in oleo, cum rosa, uiola, et pauxillo uini granatorum, usque ad uini consumptionem, herysipilam extinguit.

Succus cum uino tritus, datur dysenteriæ compescendæ.

Idem facit radicis succus. B

Testium tumori superimponitur.

Illinitur non ualentibus dormire.

EX THEOPHRASTO.

Plagæ, trita & imposita, sanguinem sistere traditur.

Vtilis & ad difficultatem intestinorum pota.

EX PLINIO.

Venerem in totum adimit (ut diximus) Nymphæa Heradia, eadem semel pota in. xl. dies.

Insomnia quoque Veneris, a ieiuno pota, & in cibo sumpta.

Illita quoque radix genitalibus, inhibet non solum Venerem, sed effluentiam geniture: ob id corpus alere, uocemque dicitur.

EX APVLEIO.

Radices eius rades, & dabis manducare dysenterico diebus decem, & sanabitur.

Idem efficies, si cum uino austero propinaueris, aut certe eius succum uino intritum, mistumque.

EX SERAPIONE, RASE, Albasare, Isaaco, et Mesue.

Dixit Aben Mesua. Vinum quod fit ex Nenufare, est bonũ tussi, & pleurisi, & mollit uentrem, et est fortioris operationis quam uiola.

Dixit Alchantzi. Radix Nenufaris, in die uirtutẽ habet mãdragoræ.

Dixit Isaac Eben Amram. Nenufar nominatur interfector apum, &

C

DE VNGVLA CABALLINA, Rhapſodia Quarta.

NOMENCLATVRAE

Græcæ, ἄρκτιον.
Latinæ, Perſonatia, Lappa, Vngula caballina.
Germanicæ, Roſſʒhůb.

PLACITA AVTORVM.

Sententia DIOSCORIDIS, de Perſonata.

FOLIA HABET maiora etiam cucurbitis, & hirſutiora, & nigriora, & craſsiora, caulem albicantem. Quãquam & interdum uidua caule reperiatur, radice intus candida, foris nigra.

Sententia PLINII de Perſonata.

Error Plinij in Perſonata.

Quidam Arction Perſonatam uocant, cuius folio nullum eſt latius, grandes Lappas ferentem.

DECRETVM HERMOLAI BARB. in Corollario de Perſonata.

Arction, ſiue Proſopites, Perſonatam quidem in latino ſonat, ſed pro Petaſite tamen capitur a Plinio, dicente, folio Perſonatæ nullum eſſe latius, grandes lappas ferentis, quos nos non in Arctio, ſed in Petaſite cerni=

D

Petaſite. Bardana.

mus. Petaſiten interpretor, quã uulgo Bardanam, & Lappam maiorem interpretantur: Arction quæ Vngula caballina dicitur. Plinius differen=

Lib. 25. cap. 9. Perſolata.

tiam in nomine tenuem conſtituit, Petaſiten Perſonatam, Arction Perſolatam appellando. Perſolatam inquit, quam nemo ignorat, Græci Arcti= on uocant, folia habet maiora etiam cucurbitis, & hirſutiora, nigrioraqꝫ & craſsiora, radicem albam & grandem. Quæ omnia fere cum Dioſcori

Perſoluta. Perſolyton.

dis Arctio conueniunt. Nominatur & Perſoluta, ſiue Perſolyton a Pli= nio, herbæ genus Aegyptiæ in hortis ſeri coronamentis ſolitum, duobus generibus, mas, & fœmina, inhiberi ſubdita ea Venerem uirorum maxi= me prodendo. Illud commonuerim, maiora eſſe Perſonatæ, hoc eſt, Peta ſitæ ac Bardanæ, q̃ Perſolatæ, hoc eſt, Arctij, et Vngulæ caballinæ folia. Radicem Perſonatæ candidam, digitali craſsitudine, faſtidiendi odoris: Perſolatæ brachiali, & odoratam, flore in ſpica purpureo. Galenus & hanc, & ſuperiorem, eodem Arctij nomine appellat. Quod autem Per=

Perſona.

ſonata ſit, quam Lu. Culumella Perſonam uocari ſcribit, ne dubitem, fa= cit, quod unilem pecori, quod uipera momorderit, ſcarificationi ſuperpo ſitam commemorat, quod & Plinius probat: & propterea a nonnullis Echion, quaſi Viperariam tradit appellari.

ἑρμηνεία Marcelli Vergilij de Perſonata.

Perſonata hac utebantur quondam, ad perſonas tota Græcia & Italia, quoties in Theatris alijſue locis, qui cognoſci a populo nollent, egiſſe quippiam uolebant, facili, ſed non toto anno ad eam rem, ex incultis & pinguibus locis apparatis. Maio, Iunioqꝫ menſibus frequentem fuiſſe

palilibus & floralibus uerisimile est, tribus decerptis folijs, quorum uno frontem, duobus alijs utrinque malas uestiret, relictis inter eorum spacia liberis, uidendi, spirandi, loquendique meatibus. Est enim foliorum Personatæ tanta amplitudo, ut longe maius, quam humana facies est, tribus uestiri spacium posit. Neque immerito hic cucurbitarum folijs comparauit: figura enim illis respondet. Et si pinguiore loco nascantur, magnitudine etiam superãt. Caussaque hæc est, cur Græci etiam, ab eodem personarum usu, Prosopida, & Prosopion uocauerunt. Lappa dicta est, quoniam illi congener est. Nascitur ubique Personata, & quoniam desierunt uti Christiani ad personas, ob eam quam diximus caussam, nec alios habet in sanitate usus, & parum hoc nomine nunc cognoscitur.

Personatia, quare Lappa dicta.

CALVMNIA SENTENTIAE PLINIAnæ, circa Personatam, Nicolai Leoniceni lib. de erroribus Medicorum.

Sed non est nunc nobis cum Auicenna, sed cum Plinio negociũ, quare ad ipsum reuertamur. Hic lib. 25. de Arctio, quamuis Echion errore codicis, ut arbitror, legatur, ita scribit. Arction quidam Personatiam uocant. non multos infra uersus, Plinius ita scribit, Personatia, quam nemo ignorat. Licet ante, & hic, pro Persolatia, Persolata, uitiose scribatᷣ, tamen quod sequitur, probat Personatiam esse legendum. ita enim sub iungit. Græci uero Arction uocant: folia habet maiora etiam cucurbitis, & hirsutiora, nigrioraque, & crasiora, radicem albam & grandem. Hæc ex uino bibitur, denariorũ duorum pondere. Videtur profecto duo Arctij genera putauisse, quorum utrunque Personata diceretur, alterumque biberetur contra serpentes ex aceto, alterum ex uino. Attamen & Dioscorides, & Galenus, ac Paulus de uno tantummodo Arctio, Prosopite, Personatia scripserunt. Esse uero idem Arction, siue eandem Personatam, quam primo & secundo loco describit Plinius, eiusdem Plinij uerba apertisime ostendunt. Nam de prima ita scribit. Quidam Arction, Personatiam uocant, cuius folio nullum est latius, grandes lappas ferentẽ. Hic autem proculdubio Plinius innuit illam, quæ a nostris tum Bardana, tum Lappa maior uocatur. Quam ideo ueteres, Personatam dixerunt, quoniã hac propter amplitudinẽ foliorum, ad personatos faciendos utebantur. Hanc uero eandẽ, eadem ratione Dioscorides, Galenus & Paulus Prosopitem, id est, Personatiam, nuncuparunt, ac folijs cucurbitæ, nigrioribus tamen, atque hirsutioribus, constare tradiderunt.

APOLOGIA PANDVLPHI COLlinucij pro Plinio, contra Leonicenum.

Vis & aliud uidere, indiligentis hominis argumentum de Personata? Plinium taxat, quod duplicem illam esse crediderit. Tamen ut id uerum esse comprobet, ne quid integri ad defensionem Plinio relinquatur, nulla ratione Echion, pro Arctio, codicis uitio positũ dicit. Sed ne sic quoque Plinium, aut seipsum intelligit: quod uerum esse mox agnosces. Post A-

Sed Aparines nomen a Dioscoride positum, non probauit: quando aliam esse a Personata Aparinem, & figurę, & uiriũ diuersitate monstrauit. A Aparine quę.

Sententia SIMONIS IANVENSIS de Vngula caballina.

Vngula Caballina, Farsana, ut quidam dicunt, Dardana, duas habet species. Minor, quę campis et locis siccis nascitur, & in uineis. Altera Maior, quæ in marginibus aquarum semper inuenitur, maiore folio, nec angulis sic manifestis, & parua radix eius, odorifera, quam quidam Cassulã cordis uocant.

Suspicor legẽ dũ, Bardana.

Idem de PERSONATIA.

Personatia inquit, in cõfectione Mithridati minoris, exponitur in antiquis Synonymis, quod est Bardana, Lappa maior, Dronega. Quod etiã Plinius uidet dicere. Personata inquit, a quibusdã Echion uocat, cuius folio nullum latius, grandes lappas ferens. Sed alia est Echios.

Dronega.

Sententia AVTORIS PANDECTARVM

Personatia in Antidotario, in confectione Mithridati minoris exponitur in antiquis Synonymis, quod est Lappa maior, Bardana, Dronega, Persoluta.

De Vngula Caballina sic Galenus. 6. simplicium, cap. de Tussilagine. Et est Vngula Caballina, uel Nenuphar terrenum, uel Farsana. Nominatur autem Tussilago, quod tussientibus, & orthopnoicis conferre creditur.

Tussilago species Vngulæ Caballinę Matheo Siluatico.

Et rursum. Tussilago, Chamęleuce, Vngula Caballina, est species Tapsi barbati.

B

Tapsus barbatus, Chamæleuce.

IVDICIVM nostrum.

Videtur plane uterq;, & Ianuensis, & Pandectarum scriptor ignorasse Vngulam Caballinam, et impositum illis a Plinio: quoniam alicubi Lappam uocat Personatiam. Nec legisse opinor, quæ esset Arction apud Dioscoridem. Mihi apparet in re tam manifestaria, immerito nos torquere, quando ad unguem prorsus quadrat in Caballinã Vngulã Dioscoridis Arctij descriptio. Facit nobiscum Barbarus, & ipse acerrimi homo iudicij. De Plinio certe Collinutius uiderit.

Iuuamenta ex DIOSCORIDE.

Drachmæ unius pondere pota, cum pineis nucibus, purulentis extussientibus auxiliatur.

Trita, dolores in artubus astrictius uinctis, illitu sedat.

Folia utiliter antiquis ulceribus illinuntur.

EX APVLEIO.

Personatiæ herbæ succus, cum uino ueteri in potionem datus, omnes morsus serpentium, uel colubri, mirifice sanat.

Item si ijsdem folijs cingas febricitantem, febrim fugat.

At uulnus, etiamsi cancer erit, herbæ Personatiæ aqua foueto. Deinde ipsam cum nitro & axungia, & picula cum aceto tere, & in panno in

C ducito, & imponito.

Ad inteſtinorum dolorem, herbæ Perſonatiæ ſucci cyathum unũ, ex melle cyathis duobus ieiunus bibat.

Radix cum ſale marino trita, morſui canis rabidi imponitur. Sic & ad ambuſta, ſucci eius cyathum, ex melle cyathis duobus da bibere.

DESCRIPTORES Perſonatæ.

Dioſcorides lib. 2. cap. Arction.
Plinius lib. 25. cap. 7.
Hermolaus Barbarus in Corollarijs.
Vergilius Marcellus.
Symon Ianuenſis,
Nicolaus Leonicenus.
Apuleius, cap. 36.
Scriptor Pandectarum
Pandulphus Collinutius.

A

DE ARISTOLOCHIIS Rhapſodia Quinta.

¶ NOMENCLATVRAE Rotundæ.

Græcæ, ἀριστολοχία στρογγύλη.
Latinæ, Ariſtolochia.
Germanicæ, Holwurtz/ Biberwurtz, Hinſchkrut.

¶ Nomenclatura Longæ, uel Maioris.

Græcæ, μακρὰ ἀριστολοχία. δακτυλῖτις. μηλόκαρπον. πύξιον.
Latinæ, Ariſtolochia longa.
Germanicæ, Holwurtz die lang.

PLACITA AVTORVM DE ARISTOLOCHIIS.

¶ Sententia DIOSCORIDIS de Ariſtolochia rotunda.

ARISTOLOCHIA Rotunda, nomē ex eo ſibi adoptauit, q̄d exiſtimetur optime puerperis opitulari. Tria eius genera tradūtur. Vna quę fœmina uocatur, folijs hederaceis, pręſtanti odore, cum acrimonia: mollibus, ſubrotundis, multis ab una radice germinibus, pręlongiſq; pal mitibus, flore candido, tanq̄ pileolo rubro, grauiter olente.

EIVSDEM de Ariſtolochia Longa.

Ariſtolochia longa, maſcula, appellat̃ a nōnullis Dactylitis, lōgiore q̄ rotundo folio, tenuibus ramulis, dodrantalibus, flore purpureo, grauiter olente, q marceſcens in pyri ſimilitudinem conformatur: tuberibus radi cū rotundis, ut rapum. Longę uero radix digiti craſsitudinē, et palmi lon gitudinē implet. Nōnunq̄ paulo grandius adoleſcit. Ambę colore intus buxeo, guſtu amaro & graui. Eſt etiamnū tertia Longa, quæ Clemati tis uocatur, ramulos habens tenues, refertos folijs ſubrotundis, minori Semperuiuo ſimilibus: flores Rutę pleniores, radices longiores, tenues, craſſo cortice odoratoq; ueſtitas, odoramentorū ſpiſſamētis cōuemētes.

B

Ariſtolochia Clematitis.

Sententia PLINII de Ariſtolochijs, ex lib. 25. cap. 8.

Inter nobiliſſimas Ariſtolochiæ nomen dediſſe grauidę uident̃. Qm̄ eſſet ἀρίστη λεχοῖς. Noſtri Malum terræ uocant. Quatuor gn̄a eius ſeruant. Vnū tuberibus radicū rotūdis, folijs inter maluā & hederā nigrioribus, pinguioribuſq;. Alterū maſculæ, radice longa, quatuor digitorū longitu dine, baculi craſſitudine. Tertium longiſſimę tenuitatis, uitis nouellę, cui ſit pręcipua uis: quę Clematis uocatur, ab alijs Cretica. Omnes colore bu xeo, caulibus paruis, flore purpureo, ferūt bacculas paruas uelut Cappa ris. Valent radice tm̄. Eſt & quæ Piſtolochia uocat̃, quarti gn̄is, tenuior q̄ proxime dicta, denſis radicis capillamētis, Iunci plenioris craſſitudine. Hanc qdam Polyrrhizon cognomināt. Odor omniū medicatus, ſed ob longa radice, tenuiorīq; gratior. Carnoſi em̄ eſt corticis. Vnguentis quo q; nardinis conueniens. Naſcuntur pinguibus locis, & campeſtribus. Ef fodere eas meſſibus tēpeſtiuū, ita deſquamato terreno ſeruant̃. Maxime tn̄ laudat̃ Pontica, & in quocūq; pōderoſiſsima, quęq; medicinis aptior.

Piſtolochia.

C Rotunda contra serpentes. Oblonga in summa gloria est, etiam modo.

Sententia APVLEI cap.19.

Aristolochiã græci Ararezam uocãt, alij Ephasion, seu Hephasiã, alij Lestitin, alij Pixionicẽ, alij Melacarpon, alij Teuxinõ, alij Dardanõ, alij Iontitim, alij Chamæmilon, alij Opetin, Itali Malũ terræ, Daci Absinthium rusticum, Scardian. Nascitur locis mõtuosis, solidis, calidis, & cultis.

CONTROVERSIA Nicolai, de errore Plinij in Cyclamine, & Aristolochia.

Plinium etiam non tantum nominum, sed rerum quoq; ipsarum similitudo aliquãdo decepit. Nam Cyclamini radicẽ, quę Rapum terræ, propter rotunditatem dicitur, Aristolochię Rotundę, quę & ipsa a radicis rotunditate nomen accępit, radicem esse existimasse uidetur. Nam lib. 25. quo in loco Aristolochiam quatuor distinguit generibus, eius quę Rotũda dicitur radicem scribit a piscatoribus Campaniæ Venenum terræ uocari, ac coram se contusam imixta calce, atq; in mari sparsam, cõtinuo aduolasse pisces mira cupiditate, statimq; exanimatos fluitasse. Hoc idem, ut a uiris grauissimis accępi, nostro fit æuo ab eisdem piscatoribus, non Aristolochiæ Rotundę, sed Cyclamini potius radice, pisces alliciẽdi atq; exanimandi caussa. Ipse quoq; Plinius eosdem effectus nõ Aristolochię Rotundę, sed cuiusdam Cyclamini radici lib.25. tribuit. Aut igitur fatendum, duas esse radices, quæ eosdem præstent effectus: quarum tamen alteram esse Aristolochiæ Rotundę radicem, neq; ab aliquo autore scriptũ reperitur, neq; experientia comprobatum. Aut illud dicendum erit, Cyclaminum, qui radicem habet rotundam, quartum esse Aristolochiæ genus, quo nihil dici posset rerum naturæ repugnantius. Siquidem uidetũ apud Græcos Aristolochiæ nomẽ, ut Dioscorides ac Plinius ipse testatũ, quoniam sit optima prægnantibus. Radix uero Cyclamini adeo est aduersa prægnantibus, ut si eam mulier grauida transcenderit, abortum faciat: ueluti Dioscorides, pluresq; alij medici insignes retulerunt, ac Plinius ipse confirmat.

DEFENSIO COLLINVCII.

Cyclamini herbæ, quã nunc Porcinum Panem uulgus, mediciq; uocant, tria genera, Aristolochiæ uero quatuor aptissime scribit, pingitque Plinius: at hic noster accusator, Cyclamini radicem dicit ideo existimasse Plinium, uideri Aristolochiæ Rotundæ radicem esse, quoniam radici Aristolochiæ uim necandi pisces adscripsit. Huius rei argumentum hoc affert, quod ipse (inquit) a uiris grauissimis accępi, idem nostro æuo fieri, non Aristolochię radice, sed Cyclamini. Nonne prçclaro usus uidetur aduersus Pliniũ Leonicenus, uel testimonio, uel syllogismo? Quia audiui inqt Nicolaus Leonicenus, Cyclamini radice pisces necari, fallitũ Plinius etiã cũ uidisse se dicat, q Aristolochię radice pisces necari tradidit. O inexcusabilẽ calumniã: quia Cyclamini radix hoc facit, Aristolochię nõ facit. Quia de Cyclamini radice ab ignotis Nicolaus accępit, Plinius p-

prio testimonio de Aristolochia mentit. En preclari Dialectici argumēta: qm̄ Tubere terre (id est, prime Cyclamini radice) fit ut pisces necent, Malo terre, hoc est, Aristolochie rotūde radice fieri nō potest. Fallit Plinius, qui id uidisse se scribit: nō fallitur Nicolaus, qui audisse se dicit? At Plinius inquit, radicem Cyclamini id etiā efficere scribit. Verū id quidē Leonicene: sed tertiæ Cyclamini, cognomine Chamæcissi, cuius non rotunda, sed sparsa sit radix: ut tandē agnoscas sine mente te debere, quod de Rapo terræ te persuadere conaris. An cæcum, uel mendacē fuisse Pliniū putas Nicolae, cum Campanos piscatores Malo terræ calcem miscere, piscesque necare uidisse se scribit? Num impossibile quiddam, aut supra fidem dixisse tibi uisus est Plinius? Sed et Tithymalū, cognomine Corymbiten libro. 6. & 20. et Lactucam caprinā lib. 20. eosdē prestare in necandis piscibus effectus, idē ipse Plinius tradit. Verbasco herba tam fluuiales quam lacustres pisces interimi. Et marinos etiā a Phœnicibus hoc modo cap. 7. historiæ animaliū Aristoteles scribit. Nos quoque experimēto, uisuque didicimus, & Cucumerem asininū, et uiridia nucū putamina contusa idem efficere posse. Quoniā ergo & Cyclamino, et Corymbite, & Lactuca caprina, & uerbasco, et cucumere asinino, et iuglandiū corticibus pisces necantur, errat Plinius, qui Aristolochiæ radice necari dixit. Num tibi carneadea ista uident, Aristotelicæue demonstrationes, quibus inexpugnabile uerū necessario sequatur? Tum concludens pergis, atque in hunc modum dicis. Aut igitur fatendū est, duas esse radices, quæ eosdem præstent effectus: aut illud dicendum erit, Cyclaminū rotundæ radicis, quartum esse Aristolochiæ genus. Vnde ista obsecro fatendi, dicendique necessitas Nicolae? Primū quidem non duas modo herbas, quæ pisces necent, sed sex adduximus: multasque idem efficere posse, nō dubitamus. Num grande, aut mirandū quiddam putes, si duæ pluresue herbæ idem possint? Deinde, quia Cyclaminus pisces necat, Aristolochiæ genus erit quartum? At quintum dixisses. Aristolochiæ enim genera quatuor Plinius enumerat. Pari ergo ratione Corymbites, Tithymalus, & lactuca caprina, & uerbascum, & cucumer asininus, et iuglandium cortices, quia pisces necant, inter Aristolochie genera reponentur: quasi unum effectum, non nisi unius herbæ genus præstare possit? Quod nec Aniculæ quidē dicerent, aut empiricorū quisquam. At de Aristolochia quod pisces necet, a nullo inquis autore scriptū reperitur. Legistine omnes autores Leonicene? Nonne ego te in tripolio monui, oportere eum, qui ita arguit, legisse, intellexisse, & memoria tenuisse omnes, qui unquā scripsere autores: quo argumenti huius formula & ratio constare possit? Sed nōne omnibus autoribus rei ipsius euidentia potior? Hanc radicem etiānum Campani melū terragnū, hoc est, Malum terræ uulgo dicunt: & in piscatu passim adhibent. Quod uir illustris, acerrimique iudicij Sigismundus Estensis frater tuus dux inclyte (cum hæc proderemus) nobis retulit. At quæ nam ista peruicacia? quæ frontis duricies? quæ impudētia est? a nullo autore scri-

Piscium captura.

C ptum inquis, cum Plinius scribat? Et quia nullum id scribentem reperisti, quoniã paucos legisti, ideo Plinio, qui se uidisse affirmat, credendum non est? qui tibi te audiuisse dicenti credi putas. Cui ego in his quidem, quãuis iurato, metuam concedere testi? O infelicem Plinium, O cassa lite rarũ studia, O uanos integerrimi uiri labores, lucubrationesq; miseras. En post annos mille & quadringentos, sophistes unus, in hoc tandẽ uaesaniae genus prorupit, ut non errasse modo, rerum, uel nominum similitudine deceptum (quod & hominis erat) sed & mentitum quoq; Plinium insinuet, quia id uidisse se affirmat, quod Nicolaus Leonicenus a nullo scriptum reperit. Non ergo de Plinij doctrina, sed fide nunc agitur. Praeclare me hercle cum studijs actum: piget, pudetq; aduersus hunc hominem uerbis agere, qui iam non uerbis (ut Aristoteles inquit) sed poena indiget. Iam uel hoc solo hominẽ intelligere possumus: qui etiam graecissans addidit (ut obiter & sua quoq; pensemus) Cyclamini radicem, rapum terrae uocari. Ex Dioscoridis magis sententia, q̃ Plinij auctoritate Latini hominis, & tuber terrae uocantis: quasi & hortense rapũ, non terrae olus sit, sed aquae, sola uero Cyclaminus rapum terrae uocari debeat. Tum non Cyclaminum (ut Celsus, Pliniusq; Latini homines, & a Graecis ducta ratio postulat) sed Cyclamen, praeclarus literator enunciat. Sed minutias istas persequi, operepretium fortasse non est.

Sententia THEOPHRASTI, lib. 9. cap. 13.

D Malum terrae, olfactu odoratum, gustatu uehementer amarum est, colore nigrum. Nascitur in montibus optimum, quodq; folio constat muris auriculae simili, tum rotundiori.

SERAPION DE ARISTOLOCHIA.

Sunt Aristolochiae duae species, mas, & foemina, Longa mas est, Rotunda foemina: & quod magis est iuuatiuũ in medicinis, est radix earũ.

SENTENTIA MACRI.

Aristolochiae species tres dicimus esse.
Longa prior, radix est cuius Longa, uocatur.
Dicta Rotunda sequens, quod sit radice rotunda.
Tertia Clematis, Graeco sermone uocatur.

SENTENTIA AVICENNAE lib. 2. cap. 50. Et autoris Pandectarum, & Mesue.

Aristolochiae tres sunt species, scilicet Longa, & Rotũda, & alia cuius radix currit secundum semitam palmitum uitis.

NEOTHERICORVM.

Hermolai Barbari Sententia.

Aristolochiae color ater, folium Alsinae, ut Theophrastus inquit, rotundius. Nascitur in montibus praecipue. Caetera Plinius loco quo citauimus. Addit tandem. Est quarta Pistolochiae nomine, tenuior q̃ tertia, Hanc quidam Polyrrhizon cognominant, & Satyrion esse dicunt. Satyrion.

A

TEMPERAMENTVM EIVS EX
Mesue & Galeni Method. 3.

Omnes calidæ sunt in principio tertij, siccæ in secundo: quanquam Longa appareat rotundior, non obstante quod uiget in ea de terrea qualitate. Rotunda subtilior, penetrantiorq;. Omnes quoq; apertiuæ opilationum, resolutiuæ, attractiuæ. Siquidem extrahunt spinas, ossa piscium, ligna, & quicquid infixum carni fuerit.

VIRES ET IVVAMENTA
Longioris, ex Dioscoride.

Longa aduersus angues & uenena, drachmæ pondere in uino bibitur, & illinitur.

Pota cum pipere & myrrha, menses, partus, & omnia uulnerum onera eijcit.

Eadem efficit, subdita pesso.

IVVAMENTA ROTVNDAE.

Rotunda ad eadem pollet.

Insuper singultibus, suspirijs, rigoribus, lieni, conuulsis laterum doloribus, pota cum aqua singulariter auxiliatur.

Aculeos & spicula extrahit.

Omnes squamas illitu adimit.

Vlcera putrida exest.

Sordida expurgat.

Caua cum iri & melle explet.

Gingiuas & dentes extergit.

B

IVVAMENTA CLEMATITIS.

Ad grauem febrem efficax est.

Si nidore, subditis carbonibus, febricitans suffiatur, febris leuatur.

Vulnera impositu sanat.

Carcinomatis narium cum Cyprio, & Dracunculi semine, & melle prodest.

Rigoribus medetur, cocta in oleo, aut adipe suillo, illitaq;.

EX THEOPHRASTO.

Malum terræ perutile ad caput, & ad reliqua ulcera, & ad serpentes, & ad somnum, & ad alia.

Vlceribus in aqua subactum adhibere præcipiunt: cæteris rasum, in melle, uino, tritum in oleo, uel bibitum acido uino, & morsui inspersum: ad somnum in uino nigro austero pertritum.

Si uulua prociderit, decocto abluisse iuuabit.

EX APVLEIO.

Aristolochiæ radix fistulis inserta, celeriter expurgat, & ad sanitatem perducet, Medici quoq; sine ea, nihil feliciter procurare possunt.

FRIGORE EXVSTIS.

Herba Aristolochia ex oleo, calefactoriam quoque uim habet, cum

Matricum morbis humores extenuando,
Pingues & purgat eadem, si sumitur illas.

NOBILIS EXPERIMENTAtor & Herbarius Hieronymus.

Aristolochia germanice sic dicta, Hynschkraut, quod equorum strangulationi, & sanguinis ebullitione suffocatis, presentissimo auxilio sit. Morbo nomen, die Hynsch. Quanquam est & alia herba huius nominis, quam uulgato nomine appellant, Bitter/oder Ye lenger ye lieber. Tempus collectionis eius est in fine Maij.

Vsus eius est in ulceratione Colis, & Pudendarum.

Aqua eius, uel decoctum, laterum puncturas, & tormina sedat. Eadem & ad tumores uentris, & ani egressionem efficax est, si intincta in ea spongia, crebro fermentetur.

Rheumatismos capitis, & fluxiones sistit.

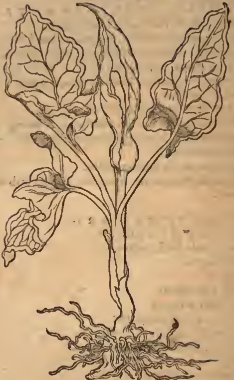
Et uomicas paruas erumpentes, interdum in muliebribus pudendis extinguit & sanat.

DESCRIPTORES ARISTOLOCHIAE.

Dioscorides lib.3.de Aristolochijs.
Plinius lib.25.cap.8.
Apuleius cap.19.
Oribasius lib.2.& quinto.
Theophrastus lib.9.cap.13.
Macer lib.de uirtutibus herbarum.
Galenus.6.simplici.cap.53.
Mesue in descrip.simpli.soluentium aluum.
Auicenna lib.2.cap.50.
Hermola.Barb.in Corollarijs.
Georgius Valla, dict. Aristolochia.
Symon Ianuensis.
Ioannes Vigonius.
Serapion cap.171.cap.Zaraund.
Platearius cap.22.
Hieronymus Herbarius.
Nicolaus Leonicenus de errorib. Medicorum.
Pandulphus Collinutius in Pliniana defensione.

C

ARONA.

D

Aron.

DE ARO. RHAPSODIA SEXTA.

¶ Nomenclaturæ

Græcæ, ἄρον. ἔλιμον. κολλουκάσιον. θύμον.

Latinæ, Aros, Serpentaria minor, Luff minor, Iarus, Barba Aaron.

Germanicæ, Aron. Pfaffen pint.

PLACITA AVTORVM DE ARO.

Sententia DIOSCORIDIS de ARO.

ARON FOLIA Dracunculi habet, minora tamen, nec adeo maculosa. Caulem dodrantalem, purpurascentem, pastilli figura, in quo rutilo colore croci semē est. Candida illi radix, ad Dracunculi radicem accedens, quæ, quod minore acrimonia est, elixa comeditur.

A

Pronunciatum THEOPHRASTI de Aro, lib.7. Plantarum cap.11.

Ari radix, ut incrementum capiat, cum folijs luxuriatur, quæ admodum ampla sparguntur: folia deflectentes ipsam, circumobruere solent, quo planta non in germina excrescat, sed totum alimentum in suum attrahat caput. Quod uel in bulbis nonnulli componendo facere solent.

Opinio PLINII de Aro, lib.28. cap.16.

Controuersia inter Dracontion, Aron, & Arisarum.

Est Aron magnæ cum Dracontio litis. Quidā enim esse dixerunt eandem. Glaucias satu discreuit, Dracontion syluestrem Aron pronuncian do. Aliqui radicem Aron appellauerunt, caulem uero Dracontion, in totum alium, si modo hic est, qui uocatur apud nos Dracunculus. Nam & Aros radicem nigram, in latitudinem rotundam habet, multo quoq; maiorem, & qua manus impleatur: Dracunculus subrutilam, & draconis conuoluti modo, unde ei & nomen. Quin & ipsi Græci immensam posuere differentiam, semen Dracunculi feruens, mordaxq; tradendo, tantumq; inesse ei uirus, ut olfactum, grauidis abortum faciat.

Cento HERMOLAI BARBARI de Aro.

Arorum Theophrastus inquit radices, inhibita germinatione fiunt altiles, folijs uidelicet terra obrutis. Prægrandia hæc sunt. Item caua, cucumeracia. Radix nuda cortice, quæ mandi possit. Nam & folia inquit, in aceto decocta eduntur, nec insuauis cibus est, caulem ei nullum reddendo. Differt a Dracunculo, si Plinium sequamur: quia radicem habet nigram, in latitudine rotundam, multo maiorem, et qua manus impleatur: Dracunculus subrutilam, & intortam. Semen ei feruens, ac mordax; Aro lenius. Quod & Galenus confirmat. In cibis Aros fœmina præfertur: quoniam mare sit dulcior, & in coquendo lentior. Folijs Ari caseum ne computrescat, seruari affirmant: quod quidem a Dioscoride maiori, aut minori Dracunculo tribuitur.

B

Ari duæ species.

Annotatio VERGILII in Arum.

Confundit Plinius cum Dracontio, Aron. lib.19. capite, quarto numerat Aron inter Aegypti hortensia, his uerbis. Est inter genera bulborum, quod in Aegypto Aron uocant, Scyllæ proximum, amplitudine folij Lapathi, quæ Rumex est, caule recto, duum cubitorū, baculi crassitudine, radice mollioris naturæ, quæ edatur & cruda. Folia enim Lapathi, caulis rectus, duum cubitorum altitudo, & baculi crassitudo. Ex maioris Dracunculi historia cuncta sunt, nec Aro congruunt, cuius caulis semipedalis pastilli figura est. Quam formā in nostri orbis Aro quotidie licet cernere. Confundendiq; diuersa genera, nulla maior, ut credimus, caussa fuit, q̄ similitudo primum, mox antiquorum historia: in qua totum hoc genus Aron aliquando, nunq; priuatim, illud Dracūculus, hoc Aron dictum est. Discreuit tamen alterum ab altero natura, & illud procerius, hoc breuius fecit. In illo figura est, qualem superiore capite tradidimus: in hoc ubiq; cognosci potest.

Doctissime et uerissime de Aro Ver.

C Reliquit in hoc etiam Dioscorides inuolucrum illud, & cucullū, quo inuolutum semen clauditur, pallido magis quam herbaceo colore, nō ut in Dracunculo purpureum. Numerabatur quondam, serebaturque inter olera Aron, quod uix credibile sit: tantam habet radix, quæ in ciborum usu erat, acrimoniam. Cogitandumque alterum est, aut aliunde inuectum mitius fuisse, aut culturę genere aliquo, & humano artificio melior escere nunc etiam posse.

GEORGIVS VALLA, de Aro.

Aron quam Serpentariam quidam uocant, cuius radix primi ordinis calefacientium est, estque potestatis abstergēdi, ucrum non ualide ut Dracontion. Quibus uerbis quid sibi uelit, non plane intelligo.

SIMON IANVENSIS de Aro.

Aron a Dioscoride sic describitur. Est et Iarus, quæ dicitur Serpentaria minor.

Et rursum. Iarus, Barba Aaron uocatur, quæ & Pes uituli dicitur, & Serpentaria minor, & Dracontia minor.

Autor PANDECTARVM de Aro.

Aron est herba, habens folia Dracontiæ similia, sed minor, & plana, non uaria, habens uirgam duarum palmarum, & colorem purpureum. Cuius semen coloris est crocei, & habet radicem albam, habentem bulbi rotunditatem, similem Draganteæ: quæ cruda, & cocta manducari potest, quia non est ualde amara. Folia eius posita in sale manducantur.

IVDICIVM NOSTRVM.

D Vides lector, quam non conueniat autoribus, & medicis, alioqui magni nominis, idque in re etiam nota, & uetulis herbarijs cognitissima. Nec aliter de notissimis hærbis pronunciant, quam in tenebris, quod dicitur, Andabatę conpugnant: ut interdum hallucinari, suspicio esse possit, aut exemplaria corrupta, aut (quod libenter crediderim) longe alias prouenire, alia statura, alio colore, gustu interdum etiam alio, in alienis terris, quam in nostra Germania. In tanta igitur dissensione doctissimorum Medicorum, quid ipse discernam, non habeo: cur damnare debeam, non uideo. Adpinximus igitur, quę a nostris herbarijs nobis demōstrata est Aron: quæ licet in quibusdam nō respondet, ueluti quod hodie edendo non est, tamen in plurimis conuenit. Idem fecimus in Dracontijs quę sequentur: libenter concessuri, si quis certiora, & fidedigniora demonstrauerit.

TEMPERAMENTVM.

Est calidi & sicci temperamenti in primo ordine, dissoluitque, relaxat, & extenuat.

Vires & Iuuamenta ex DIOSCORIDE.

Folia ad esum condiuntur, & arida per se decocta manduntur.

Radix, semen, & folia, Dracunculi uires habent.

Priuatim radix, ex fimo bubulo podagris illinitur, et Dracunculi more reponitur.

In totum ob mitiorem eius acrimoniam, in cibum expetitur. A

EX THEOPHRASTO.

Ari radix cibo idonea est, & folia eiusdem decocta in aceto mandi possunt.

Ad fracta etiam utilis est.

EX PLINIO.

Aron miris laudibus extulere. Primum in cibis fœminarum expetentes: quoniam mas dulcior esset, & in coquendo lentior, pectorisque uitia purgaret.

Aridum in potione inspersum, aut eclegmata, urinam & menses ciet.

Sic & in oxymelite potum, stomacho, interaneis exulceratis, ex lacte ouillo bibendum: ad tussim in cinere coctum ex oleo dedere.

Alij coxere ex lacte, ut decoctum biberetur.

Epiphoris elixum imposuere.

Ex oleo hæmorroidum uitio infudere: lentigines ex melle illinentes.

Laudauit Cleophantus, et pro antidoto contra uenena, pleuriticis, peripneumonicis quoque, & tussientibus.

Semen intritum cum oleo, aut rosaceo, infundens aurium dolori Dieuthes.

Cleophantus tussientibus, aut suspiriosis, & orthopnoicis, & purulenta exscreantibus, farina permixtum in pane cocto dedit. B

Diodotus phthisiacis e melle eclegmate, & pulmonis uitijs, ossibus etiam fractis imposuit.

Partus omnium animalium extrahit, naturæ circumlitum.

Succus radicis cum melle attico, oculorum caligines, ac stomachi uitia discutit.

Tussim, decocti ius cum melle,

Vlcera omnium generum, siue phagedenæ sint, siue carcinomata, siue serpant, siue polypi in naribus, mire sanat.

Folia ambustis prosunt, ex uino et oleo cocta.

Aluum inaniunt ex sale & aceto sumpta.

Etiam luxatis cocta cum melle prosunt.

Item articulis podagricis cum sale, recentia, uel sicca.

Hippocrates quaslibet ad collectiones cum melle imposuit.

Ad menses trahẽdos, seminis, uel radicis drachmę duæ in uini cyathis duobus sufficiunt.

Eadem potio, si a partu non purgantur, & secundas trahit.

Hippocrates & radicem ipsam apposuit.

Dicunt & in pestilentia salutarem esse in cibis.

Ebrietatem discutit.

Serpentes nidore cũ crematur, priuatimque aspides fugat, aut inebriat, ita ut torpentes inueniant̃: perunctos quoque Aro, aut Laureo oleo, fugiũt.

In folijs Ari caseus optime seruatur.

C

EX PLATEARIO Cap.38.

Iari folia, id est, Aronis, mixta fimo bubalino, & cataplasmata, poda=
gram iuuant.

Radix extenuat mediocriter, unde ad exspuendum pectoris humores utilissima.

Quartanam curat.

Ex autore PANDECTARVM, & GALENO.

Ad prouocanda menstrua succus eius per pessarium inijcitur.

Tumores aurium resoluit, cocta radix in uino & oleo, per modum en catismatis, resoluitque eosdem.

Sic adhbiita, persanat etiam hæmorroides.

Omnia frigida apostemata, cum axungia ueteri intrita, digerit.

Strophulas resoluit, cum squilla, & axungia ursina.

Puluis eius infusus in aqua rosacea, simulatque maceratus, purificat faci em, & tubera exterit in ea.

Ex HIERONYMO herbario.

Omnium præsentius ruptis medetur, ipsius aqua pota.

Si quid etiam crassioris phlegmatis, aut ceterarum sordium uentricu= li interioribus cohæreat, quod nauseam ciet, & edendi appetentiam dimi nuat, pulchre medetur, uel herba, uel radix trita, & in uino cocta, & in ieiunio pota.

D

DESCRIPTORES ARONIS.

Dioscorides lib.2.
Plinius lib.28.cap.16.
Theophrastus lib.7.cap.11.
Galenus.2.alimentorum, cap, 60.
Paulus Aegineta, cap. Aaron.
Galenus=6.simplicium.cap.56.
Hermolaus Barbarus in Corollarijs.
Vergilius in commentario super Dioscoridem.
Auicenna, lib.2.cap.882.
Simon Ianuensis.
Autor Pandectarum.
Serapion, cap.83.
Platearius, cap.38.
Georgius Valla, dictione Aaron.

COLVBRINA.

Noterwurtz männlin.

Gůt Heinrich. f 4

li ſubrutila eſt,& draconis intorti modo conuoluta. Diſſonant aliquantum in hoc genere autores. Aliꝫ Dracunculum ab Aro ſeparantibus, aliis idem exiſtimantibus. Glaucias Dracunculum ſylueſtrem Arum uocabat. Phænis Aron,& Aroniam. Aliꝫ radicem Aron appellauere, caulem Dracontion. Theophraſtus Aron putauit genus eſſe, ſub quo ſpecies quaſi multæ continerentur. Dioſcorides quatuor uidetur feciſſe genera, Dracunculum maiorem, Dracunculum minorem, Aron, & Ariſaron. Quanquam in deſcribendo Aro, diſcrepat a Plinio. De Dracunculo quoqꝫ parum conuenit inter eos. Dracunculus hordeo matureſcente foditur, Luna creſcente. Serpentariam ſunt qui uocent. Inuenio apud Hippocratem,& Ophim herbam, ſemine muliebribus medicinis utilem probari. Nec an eadem ſit cum Dracontio, ſatis conſtat, etiamſi a ſerpente nomen habeat. Idem Hippocrates, candidam radicem cũ nominat, Dracontiꝫ radicem, ut Galenus uult, intelligit.

A

Lib. 9. cap. 21.

Quatuor genera Colubrinæ ſecundum Dioſcoridem Serpentaria quæ.

Et rurſum. Dracunculi duo ſunt Dioſcoridi, Maior, & Minor, ut prædiximus. Plinio tres. Vnus folꝫs Betæ non ſine thyrſo, flore purpureo, ſimilis Aro. Alter radice longa, ueluti ſignata, articuloſaqꝫ, tribus omnino cauliculis. Tertius folio maiore quam Cornus, radice arundinea, totidem, ut aiunt, geniculata nodis, quot habet annos, totidem etiam folꝫs. Aetius Dracunculi ſemen, occultari terra, & piperi ſimile deſcribit. Olitores & Draconem uocatum ferunt, huic toto genere diſsimile: quam mirabili quodam modo naſci prædicant, ex lini ſemine incluſo, rhaphanis, aut ſcyllæ bulbis, atqꝫ in terra obruto. Puſilla herba, nigro & minimo ſemine, folio tenui, & oblongo, acri, & utranqꝫ originem prodente, linguam & folio, & radice amburens, & aceti & ſalis guſtu, Pyrethrum ſunt qui a ueteribus appellatam falſo putent hanc, inter olera acetaria grauiſsimam.

B

Pyrethrum.

Genuina explicatio Dracunculorum omnium, per MARCELLVM VERGILIVM.

Miſcuerunt adeo ueteres cum Aro Dracunculum, totqꝫ nunc ꝫſdem, nunc diuerſis notis deſcripta Dracunculi genera ab illis fuerũt, ut nihil in re alioquin ſatis nota, difficilius, aut ipſi fecerint, aut per ſe legentibus oſtendatur: quodqꝫ anxius nos diu habuit, & adhuc habet, nec aliter in partes trahit uarias, perqꝫ omnia uerſat, qꝫ qui in amoribus Medeæ ab Apollonio primum deſcriptus eſt, ſolis ex aqua fulgor, ſummi feriens laquearia tecti, nunquam ſtabilis, ſed continua uerſatione in omnes diſcurrens partes, Dioſcorides eſt: & quæ in cunctis Græcis, duo Maioris, Minoriſqꝫ Dracunculi capita in eo leguntur, nullibi, quod egregiam diuerſitatem faciat, uariata eorum hiſtoria, aut medicina: etſi alterũ Rumicis, alterum Hederæ folia habere hic dixerit. Multiplex enim huic ſcriptori ſimilitudo eſt, coloris, figuræ, quantitatis, uirium, aliorumqꝫ huiuſcemodi. Fitqꝫ ob eam cauſſam ſæpenumero, ut quod totum diuerſum eſt, in paruis partibus ſimile dictum, totam ſimilitudinem referre male credatur: & quod undiqꝫ ſimile eſt, in partibus differre dictum, totum diſsimile falſo habeatur. Quod in utroqꝫ ſcriptoris huius Dracunculo fieri facile potuit: in quorum altero folia Rumici in quantitate & figura, in altero Hederæ in colore comparari potuerunt. Nihil enim nobis, excuſſo diligenter utroqꝫ capite, inuentum eſt adeo diſsimile, diuerſumue, ut alteram oportuerit, præſertim tam longam rei & medicinæ, ꝫſdem uerbis hiſtoriam conficere. Auxitqꝫ ſuſpicionem noſtram, quod nec Galenus, nec poſt Galenum Paulus Aegineta, diligentiſsimus in Græcis medicinæ autor, & qui ſcriptoris

Paulus Aegineta.

C huius dicta ubiq; bona fide retulit, alterum hunc, & minorem Dracunculum nouerit: nec post Græcos latini scriptores Apuleius, Ioannes Serapion, & quod multi apud nos est, uetustissimi Latini codices, in quibus unius tantum Dracunculi caput, alterius uestigium nullum ostenditur. Ex eo factum est, ut crediderim, & adhuc credam, unum tantum a Dioscoride Dracunculum hoc loco describi. Neq; enim uerisimile, si alter ille in natura Dracunculus esset, & ab hoc scriptore descriptus fuisset, relinquendum ab illis penitus fuisset. Et nihilominus in cunctis, & antiquissimis Græcorum codicibus, utrumq; hoc caput adhuc legitur. At non est eadem utriusq; historia & medicina. Concedimus id quidem: monemus tamen, uocum magis, q̃ rerum diuersitatem esse: nec ad constituendum rei genus satis id esse. At minori Dracunculo aliquid tribuitur, quod in maiori non legitur: quale est, incorruptum seruari folijs eius inuolutum caseum. Neq; id etiam diuersitatis necessitatem facit. Potuit enim in noua alterius eius capitis descriptione illud addi. Siquidem non Dracunculo Plinius, sed Aro eam uim tribuit: possuntq; eandem habere rationem, quæcunq; alia Minori addita magis q̃ alia inueniuntur. Quod nos obseruauimus: nec leui diligentia collatum cum antiquis scriptoribus in hoc ipso est. Præcipuæ utriusq; uires & natura sunt: deprehensæq; eædem, facile persuaserunt, duobus capitibus unum Dracunculum describi: nec duplex genus, sed duplicem eius historiam esse. Vterq; enim describitur, radice rotunda, tenui cortice, caule recto, bicubitali, crassitudine baculi, maculoso, angui simili, intercurrẽtibus purpureis lituris, semine in summo acinoso, colore primũ uiridi in pallido: quam ob caussam in altero cinereo, in altero herbaceo legitur: mox cum maturuit, rutilo croci colore. Vterq; circa sepes, demum & in umbrosis nascitur. Quod contra in utriusq; historia discrepet, folia tantũ sunt, quæ in altero Rumicis, in altero Hederæ dicuntur: magna diuersitate, nisi qua ratione diximus, id euenerit. Poterunt uolentes, quod in historia factum a nobis est, in medicina etiam facere: collatisq; simul tam multis utriusq; remedijs, ex his etiam non duos, sed unum tantum Dioscoridi fuisse Dracunculum quondam existimare. In quam partem inclinat animus nobis, etsi utrunq; caput a nobis uersum fuerit. In tanta enim ueterum scriptorum & codicum uarietate, quæsita diligentius re ipsa, unum tantum Dracunculum in orbe hoc nostro nasci deprehendimus: duobusq; locis inuentam eius plantam, toto animo contemplari licuit, Maiori in hoc scriptore penitus & ubiq; similem. Quodq; relinquendum non fuerat, ante concæptum seminis, sagaci naturæ artificio, dignum in summo cacumine inter folia inuolucrum, ueluti cucullum ex se proferentem, cuius maxima longitudo

Dracunculus unus tantum.

D cubitalis erat. Surgebat a principio paulatim cucullus ille, augebaturq; in dies foris herbaceo colore. Dehiscens deinde seipsum pandebat, colore intus purpureo: languensq; in terram uergebat, relicto purpureo cucullo alio, caprini cornu figura, longitudine & mucrone, qui nunquam dehisceret, sed augente se semine, quod ab eo in inferiore parte claudebatur, particulatim ad incrementum seminis arescens peribat, nec poterat immaturum nisi disrupto hoc cucullo semen uideri; tam diligens in concipiendis & seruandis rerum seminibus natura est. Cætera huius scriptoris picturæ egregie respondebant, præsertimq; folia, quæ totam acutæ Rumicis figuram referebant, & quod hic ait, sibi inuicem implicabantur sex, septemue uno pediculo pendentia. Nec aliter q̃ in hominis manu a brachiali quina diuisione digiti diuiduntur, cum tamen una manus sit, sic in Dracunculo idem folium in tot quot diximus diuisiones, quasi partes diuidebatur, sic inter se dispositas, ut altera alteram scandere & superstare uideretur: pendebantq; folia illa omnia ex uno, eoq; crassissimo, ut in folijs, & longissimo pediculo. Minimi enim humani digiti crassitudo, longitudo autem paulo minus q̃ pedalis erat. Comosaq; hæc tot foliorum in summo nudi glabriq; caulis positura, imaginem frondis eius ostendebat, qualem pueri Calendis Maijs in gente nostra, ad indicandam noui anni lætitiam, circumferre soliti sunt. Huius Dracunculi oculati testes nos sumus. Minoris uero (modo alius a Maiore sit) nec nos alijs sumus, nec nobis alij testes fuerunt: relinquimusq; Minoris huius quærendam & inueniendam diligentioribus plantam. In quo non pigebit iterum monere omnes, non adeo ueterum historijs deferre, ut res ipsas uidisse & obseruasse utilius fore sibi non existiment. Quis enim alium, diuersumq; ab Aro Dracunculum existimabit, octauo de plantis uolumine, de radicibus quæ edendo sint Theophrastum his uerbis agentem audiens, ἡ δὲ τοῦ δρακοντίου, καλοῦσι γάρ τι δρακόντιον ἱρόν, διὰ τὸ τὸν καυλὸν ἔχειν τινὰ ποικίλον, ἄβρωτος καὶ φαρμακώδης. Quod est, Dracunculi autem radix (uocant enim & Dracunculum quendam, quoniam uario caule sit medicaminibus apta) in cibos non uenit. Videturq; his uerbis Theophrastus omnium, ut sic loquamur Dracunculorum genus facere Aron. Quis etiam ex Plinio certam Dracunculorum historiam collegerit? quam ipse non satis notam sibi esse palam testatur, & Aron dicit magnæ litis cum Dracuntio esse. Nos, ut paulo ante diximus, unũ tantum Dracunculum nouimus, & qualem, exceptis folijs, Dioscorides in utroq; capite describit. Nouimus et Aron, quemadmodum mox dicemus, facilem cognitu omnibus, tam frequẽs umbro-

fis locis ea planta & olus nascitur. Plures a Dioscoride Dracunculi enumerantur appellationes, ab Aro, ob similitudinem & cognationem deflexæ: aliquot a draconum, serpentumque genere factæ etiam sunt. Nam quam hic Romanorum esse ait Luremon, in aliquibus Græcis sic legitur, ut Colubram fuisse ueram lectionem, conijcere facile sit. Cyperis uero, a similitudine radicis odorati, quadrati Iunci, quæ Cyperis appellatur, dictus Dracunculus fuit, cui bulbosa radice similis est. A

IOANNIS SEAPIONIS DE
Aro, & Dracontijs Sententia.

Luff, id est, Dragantæa, & est Dracontion.

Duæ sunt species eius. Vna earum dicitur in Græco Aron: & secunda Dragantæa. Sed Aron habet folia similia folijs Draganteæ, nisi quia sunt minora eis, sine macula: & habet crus longitudine quasi unius palmi. Color eius purpureus. Et in ea est similitudo pistilli, cuius color est citrinus, uel croceus. Et habet radicem albam, similem Draganteæ: & coquitur, et comeditur, & minus calida est, quam radix Draganteæ.

Aron.

Secunda Dragantæa, habet folia similia folijs Cussus, magna. Et habet maculas albas, minutas. Et crus eius est æquale, longitudine duorum brachiorum, simile corno serpentis. quoniam color eius est purpureus, maculatus diuersis coloribus. Et est sicut uirga in sua crassitudine. Et habet in summitate linguæ simile racemo uuæ, cuius color in primis, quando apparuerit, est similis colori papaueris: & quaudo maturatur, est similis colori citri. Et pungit linguam. Et radix eius est rotunda, similis radici bulbi, similis radici herbæ quæ dicitur Luff: et super ipsam est cortex tenuis. Nascitur in locis umbrosis, humidis, & in campis. Et oportet colligere radices eius tempore messis, ablui, incidi, & in umbra siccari.

Dragantæam hanc allatā nobis tandem ex Brabātia, Tertio Tomo depictam uide.

B

Locus collectio.

SIMONIS IANVENSIS
opinio de COLVBRINA.

Viperina, ipsa est Dragantæa, seu Serpentaria, idem secundum quosdam. Verum in libro antiquo aliam uidi depictam, Plantagini similem, auctioribus tamen folijs, quæ nascitur iuxta flumina, aut segetes, folijs mollibus, gustu aspero.

DESCRIPTIO Serpentariæ per IOAN.
MESVE lib. de simplici. laxatiuis.

Luff, id est, Serpentaria, est planta, quæ dicitur, Collum draconis. Et ex ea, alia est plana habens folia, alia crispa: & radix Planæ ad nigredinem attinens exterius, interius uero alba est, Crispæ uero exterius cinericea, interius uero alba, & ad citrinitatem declinat: & super utriusque radicem eleuantur thyrsi, habentes maculas ad modum serpentis.

ELECTIO eius, & probatio
ex eodem MESVE.

Melior pars totius plantæ est radix, Et melior radix est crassa, completa, & orta in locis liberis. Et melius tempus collectionis eius est Ver, & principium Aestatis.

C

IVDICIVM NOSTRVM.

Multam gratiam Veteribus debemus, qui Herbarum uires & nomina, primi nobis prodiderunt: multam etiam ignominiam,& perpetuam contumeliam ijs,qui posterioribus seculis, mire & portentose omnia deprauarunt & confuderunt.In primis Pandectario scriptori,& Simoni Ianuen.qui preterq̃ q̃ omnia miscuerunt,in hoc tm̃ sudasse uidentur,quo modo ingentia uolumina comportarent, non q̃utilem operam posteris locarent,uel rerum potius cognitionem indagarent. Quod si eorum opera factum est,præstitisset, nunquã adhibuisse manum. Quando non est cuiusuis,rerum uocabula scribere, sed hominis prorsus in linguis & literis omnibus exercitatissimi. Si & illorum libri corrupti sunt, quod mihi uerisimile non est, cum sint recentissimi, perpetuis tenebris digni essent tam perfidissimi corruptores. Inde etiam hoc malum maximum, q̃ tam paucas Herbas nouimus. Inde tot myriades barbarorũ,obsoletorũ & ineptissimorũ nominũ,dum & omnia illi uetera corruperunt, uel neglexerunt:& quælibet hodie Anus nomina imponit,quilibet quoq; indoctus seplasiarius,& qui artis Magistri haberi debebant,nihil magis postremũ habent,q̃ in Herbis, & cognitione rerũ philosophari. Sic nuper rumpi poteramus in Serpentaria herba depingenda & delinianda, cuius tam multas species nobis exhibebant herbarij & uetulæ, ut non plura capita habuerit illud quondam Herculis lernæum monstrum. Quare ueniam

D etiã mereri nos puto,sicubi non acu etiam pinxerimus omnia. Duas tantummodo species subiunximus, quæ passim in hortis & cultis locis habentur conspectiores. Præterea & eam adpinximus quæ uulgo, Gůt Heinrich uocatur,uel Schwerbel. Ita enim uetulæ nos persuaserunt. De descriptione,& q̃ omnia respondeant,alij uiderint.

Gůt Heinrich

TEMPERAMENTVM EX MESVE.

Crispa calidior est,ut inquit Dioscorides,q̃ ruffa. Et dixit, Ruffa plana,calida est in primo gradu,Crispa in secundo. Et dixit Galenus,Plana calida est in principio secundi, Crispa in fine eius: & est quasi uerius. Et est in utraq; caliditas & acuitas: quæ si ponatur in superficie,cũ substantia terrea,uincit.Et utraq; est abstersiua,incisiua,penetratiua,apertiua,& humorum subtiliatiua.Crispa autem ad hæc omnia fortior.

NOCVMENTA EIVS.

Nocet utraq; acuitate sua hepati,& uentriculo, attrahens ad ea membra, quicquid usquam est perniciosorum humorum in toto corpusculo. Odor præterea,teneros conceptus abortu uiciat.

RECTIFICATIO EX MESVE.

Verum hoc quicquid est maliciæ,emendatur cum Rob,aut melle passularum, aut speciebus alefanginis. Proinde commiscendo ei aliquid ex simplicibus stomachicis,stipticis: cuiusmodi sunt Citonia, et Mastiche: ministrantur & trochisci Diarhodon,post eius exhibitionem.

Præparatur etiam sic.Munda radicem Crispæ, & laua in uino, dein-

de coque in aqua: uel si id non lubet, & magis expedit, uigorem enim coquendo remittit, tere puluerem eius lib. duas, & rob. lib. 6. uel mellis & rob, ana lib. iij. piperis, cinamomi, zinziberis, macis, garyophyllorum ana drach. ij.

VIRES & Iuuamenta ex DIOSCORIDE.

Cum diluta potione crudam, coctamue, cũ melle delingi, prodest contra orthopnœas, rupta, conuulsa, tussim, & destillationes.

Pota cum uino, Venerem stimulat.

Vlcera quæ cacoëthe uocantur, atq; phagedænica expurgat, præsertim cum uite alba.

Ex ea & melle, collyria ad fistulas, & partus euocandos cõponuntur.

Ad uitiligines cum melle, efficaciter illinitur.

Polypos, & carcinomata absumit.

Succus ad oculorum medicamẽta, item contra nubeculas, caliginem, albuginesq; effectum præbet.

Herbæ, radicisq; odor, teneros concæptus abortu uitiat.

Item si triginta grana eius in pasta bibantur.

Sunt qui eius succum cum oleo, aurium doloribus infudere.

Quinetiam folia, utpote quæ adstringant, uulneribus recentibus imposuere, & cocta in uino pernionibus.

Qui folia manibus affricuerit, aut radicem aperuerit, posse a uipera feriri, inficiantur.

IVVAMENTA Minoris ex eodem DIOSCORIDE.

Seminis succus cum oleo instillatus, aurium dolorem mitigat.

Naribus ex lana impositus, polypum absumit.

Carcinomata illitu sistit.

Triginta eius grana, si pasta bibantur, abortus inferunt.

Odorem aiunt posteaq; flaccidi flores emarcuerint, conceptus adhuc teneros enecare.

Radix excalfacit.

Orthopnoicis, uulsis, ruptis, tussi, destillationibus medicatur.

Humores pectoris exscreatu faciles reddit, siue cocta, tostaq; cum melle, aut per sese edatur, siue farina eius ex melle delingatur.

Vrinam pellit.

Venerem excitat, cum uino pota.

Phagedænas ulcerum, & quæ Cacoëthe uocantur, trita cum melle & brionia alba, expurgat, & ad cicatricem perducit.

Colyria ex ipsa, ad fistulas, & eijciendos partus fieri solent.

Qui radice sua manus perfricuerint, a uiperis feriri negantur.

Illita ex aceto, uitiligines emaculat.

Folia recentibus uulneribus concerptorum lintheolorum uice conuenienter imponuntur.

Decoctam in uino, pernionibus imposuisse prodest.

C Caseus folijs inuolutus, a putredine defenditur.

Succus radicis, ad nubeculas, albugines, & oculorũ caligines cõuenit.

Radix cruda, coctaue, ad sanorum usus pro olere recipitur.

Eadem ad uerbum fere Plinius lib. 28. cap. 16.

Ex APVLEIO.

Herbæ Dragonteæ radix, cum axungia facto malagmate, ossa fracta e corpore extrahit, & lapides quoq;, si insint.

Ex PLATEARIO cap. 35.

Ad dealbandam faciem, & mũdandam, puluerem eius tere cum aqua rosacea: inde rursum exiccata in sole aqua, & siccato puluere, adde cerusæ drach. 1. cum aqua rosarum, & line.

Contra Cancrum, accipe partes tres pulueris Colubrinæ, et tertiã calcis uiuæ, atq; cũ aceto distempera. Deinde tereto in testula, in igne, uel in fumo. Ad postremum inspergito. corrodit em̃, mundificat, & sanat.

Ad apostemata maturanda & rumpenda, decoquantur folia eius in oleo, & superponantur.

Ex MESVE.

Solutione phlegma educit.

Confortat renes, & mundificat.

Est ex rebus mundificantibus pectus, & pulmonem.

Dixit Democritus. Iuuamentum utriusq; speciei est magnum omnibus doloribus hæmorroidarum, & uentositatibus earum secundum o-

D mnem modum administrationis earum: & nos experti sumus.

Et est magni iuuamenti super crudum humorem, qui est in stomacho, & renibus.

Dixit Galenus, quod resoluit duriciẽ splenis, & aliorũ membrorum.

DESCRIPTORES COLVBRINAE.

Dioscorides, lib. 2.

Theophrastus, lib. 9. cap. 22.

Plinius, lib. 28. capite decimosexto.

Apuleius, capite decimoquarto.

Barbarus in Corollarijs.

M. Vergilius.

Io. Serapion, cap. quadragesimotertio.

Galenus. 6. simplic. cap. Serpentaria.

Simon Ianuensis.

Autor Pandect. dictione Luff.

Mesue lib. de simplicibus laxatiuis.

Platearius, capite tricesimotertio.

Valla, dictione Dracontion.

Macer, dictione Colubrina.

ASARVM.

Haſelwurtz.

DE ASARO Rhapſodia Octaua.

❡NOMENCLATVRAE.

Græcæ, ἄσαρον. νάρδον ἀγρία. αἷμα ἄρεως.

Latinæ, Perpenſa, Aſarum, Ruſtica nardus. Nardus agreſtis, Vulgago, Sanguis Martis.

Germanicæ, Haſelwurtz.

PLACITA AVTORVM de Aſaro.

Gnome DIOSCORIDIS de ASARO.

CORONARIA & odorata herba Aſarum eſt. Hederæ folia habet, ad radicem purpureos, odoratos uaſculos Apollinari herbæ ſimiles: in quibus ſemen, acinorum nucleis ſimile, in quo raræ ſubaſperęq; angulorum figura cuſpides ſunt. Radicibus nititur numeroſis, geniculatis, ſaporis calidi, & linguam erodentis, tenuibus, obliquis, gramini ſimilibus, ſed longe gracilioribus q̃ gramen, & odoratioribus.

C ASARI descriptio ex PLINIO lib.12.cap.13.

Nardi uim habet & Asarum, quod & ipsum aliqui syluestem Nardũ appellant. Est autem Hederæ folijs, rotundioribus tantum, mollioribusq; flore purpureo, radice Gallici Nardi, Semen acinosum, saporis calidi & uinosi, montibus in umbrosis bis in anno floret: optimum in Ponto, proximũ in Phrygia, tertium in Illyrico. Foditur cum folium mittere incipit, & in sole siccatur, celeriter situm trahens. Et lib.21. cap.6. Quinimo Asarum inuenio uocari, quoniam in coronas non addatur.

Sententia MESVE de Asaro.

Asarum est radix herbæ montanæ, cuius folia sunt angularia sicut folia Hederæ, & flores eius sunt quasi flores hyoscyami, & est tota planta eius aromatica, & mordicans gustum.

Aggregatio HERMOLAI BARBARI de Asaro.

Asaron præter cæteras differentias, molliora quoq; folia continet q̃ Hędera, radice gallici Nardi, semine saporis calidi & uinosi. Bis anno floret, Vere, & Autumno. Error librariorũ est in Plinio, qui alicubi iubere uidetur, siccandum in sole, alicubi in umbra. Nisi quis posteriorem locũ ita legat. Non quod siccandum sit in umbra, sed quod situm celerrime in umbra sentiat. Non ignorandum, Baccarem omnino aliud esse, q̃ Asarum: etiamsi medicinas, quas DIOSCORIDES Asaro adsignauit, Plinius apud nos Baccari magna ex parte acceptas retulit. Nec mirum: cum sit earum natura uiribus & effectu proxima. Cæterum Per-

D pensam, siue Perprę̨sam (nam utrunq; legit, ut in Baccare latius exposui) non Asarũ, ut Dioscorides, sed Baccarẽ intelligi Secundus noster uoluit. Contra quoq; descriptio Asari a Dioscoride facta, congruit Baccari multis partibus. Primũ, quod odor ei Cĩnamomo uicinus reddit, ut Asaro. Deinde, q; gracili, nec humido solo prouenit ut Asarum. Alioqn reprehendunt a Plinio, qui Nardum rusticũ radicẽ Baccaris appellauere: quia Nardum rusticũ proprie sit Asarũ. Quod uero Dioscorides coronamentariam esse dicit herbam Asaron, id Baccari potius q̃ Asaro conuenit: propterea quod Asaron uocari scribunt, quod in coronas, atq; serta non addat. Legebatur in Dioscoride, Romanos Asarum Peritresam uocare, nos Perpensam, aut Perpræsam ex Plinio correximus. Autor is eandẽ opinor herbã. 21. lib. Perpensam, lib. 26. Perpręsam nominat. Codices etiamnum sunt, in quibus non Perpręsa, sed sparsa legitur, ut existimo corrupte. Legitur & Asarus, non pro Asaro, sed pro Arisaro mendose. Quid enim incolume relinquit Medicorum imperitia?

Cõtrouersia de Baccare, & Asaro, similibus & cognatis herbis.

Locus est libro .21. cap. 6.

ELECTIO eius secundum MESVEN.

Melior pars plantæ est radix: & melior radix est quæ crassior, densior q; extiterit, cuius odor subtilis, sapor acutus, cum modica stipticitate.

TEMPERAMENTVM.

Excalfactoriam uim habet, eandemq; siccitatem in tertio gradu, ut uocant. Sunt qui calidum in secundo constituant, siccum in tertio. Extenu=

atq;, aperit, resoluit, & impellit.

A

RECTIFICATIO.

Ad laxandum aluum, corroboratum cum aqua casei, cum spica, & aqua mellis.

Sustinet mediocrem coutusionem, & concoctionem.

Quidam musto macerant, seruantq; per trimestre.

Vtunturq; ea potione ad hydropem, & lienem.

Quale autori PANDECTARVM uideatur Asarum.

Asarũ est Vulgago, uel gariofilata agrestis, Centũneruia, Cenũcerria.

VIRES & Iuuamenta eius ex DIOSCORIDE.

Calefacit, & urinam cit.

Ideoq; subeuntibus cutem aquis accomodatum est.

Vtile & diutinis coxendicis doloribus.

Ducunt menses cum mulsa aqua potę radices eius, pondere drachmarum septem, purgantq; Veratri albi modo.

Ex MESVE.

Mouet uomitiones. Elicit & choleram, & phlegma.

Reducit humores perniciosos ex remotis membris.

Confert eius decoctum omnibus opilationibus hepatis, lienis, & interaneorum omnium.

Vnde datur hydropicis, ictericis, spleneticis, & febri.

Est ex his quæ sperma, & semen augmentant.

B

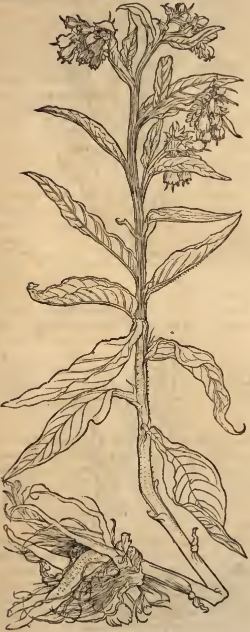
DOSIS.

Eius dosis infusi potio, est ab aureis duobus, usq; ad unc.iiij. & pulueris ab drach.i. usq; ad aureos.ij.

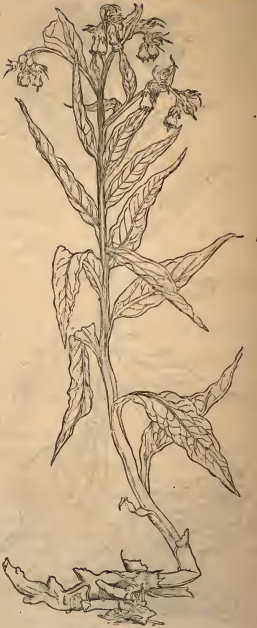
Ex MACRO AEMILIO.

Est Asarum græce Vulgago dicta latine.
Hæc calidæ & siccæ uirtutis dicitur esse,
Tertius est illi gradus, ut dicunt, in utroq;.
Iecoris medicatur sumpta dolori,
Et uuluæ morbo decoctio subuenit eius.
Dicitur Ictericum potata repellere morbum,
Helleboriq; modo uomitu præcordia purgat:
Sed non est huius purgatio tam uiolenta,
Nec metuenda quidem, si fiat taliter illa.
Aetatem, & uires eius circumspice primum
Quem purgare uoles, & tempus quale sit anni,
Et sit regio feruens, uel frigida ualde;
Aut si temperiem medium tenet inter utranq;.
Nam senibus, puerisq; parum donare licebit:
Aetatis mediæ plus ijs, iuuenesq; requirunt:
Pinguibus & ualidis plus dandum, q̃ macilentis,
Debilibusq; uiris: magis in gelida regione

Regula generalis in ministrandis Simplicibus.

Walwurtz månnlin.

Walwurtz weiblin.

DE OMNIBVS Consolidis. Rhapsodia Nona. A

¶ Nomenclaturæ Consolidæ Petreæ.

Græcanicæ, συμφύτον. πετραῖον.
Latinæ, Symphyton. Petræum. Consolida Minor.
Germanicæ, Walwurtz. Beinwel.

¶ NOMENCLATVRAE Consolidæ Maioris.

Græcæ, συμφύτον. πηκτόν.
Romanæ, Solidago. Consolida maior. Anagallis maior.
Germanicæ, Walwurtz. Schwartzwurtz.

¶ PLACITA & pronunciata VETERVM de Consolidis.

DIOSCORIDES lib. 4. de Symphyto Petræo.

SYMPHYTON PETRAEON nascitur in petris. Ramulos habet Origano similes, capitula ut Thymi. Tota est lignosa, & odorata planta, sapore dulci, & saliuam prouocante. Radicem habet longam, subrufam, digitali crassitudine.

DE SYMPHYTO ALTERO.

Alterum uero Symphyton duum cubitorum altitudine ex se mittit, leuem, crassum, angulosum, Sonchi modo cauum: circa quem folia sunt non magnis interuallis distantia, hirsuta, angusta, oblonga, ad Linguæ bubulæ, quam Buglossam uocant, foliorum figuram accedentia. Habet & caulis secus angulos illos, cxilium, & cauli adiacentium foliorum a singulis alarum cauis eminentes productiones quasdam, in quibus flores lutei sunt, Rutæ similes, & semen quale Verbascus habet. B

PLINIVS lib. 27. cap. 6.

Alum nos uocamus, Græci Symphytum Petræum, simile Bubulæ folijs paruis, ramis tribus, aut quatuor a radice, cacuminibus Thymi, surculosum, odoratum, gustu dulce, saliuam ciens, longa radice, rutila. Nascitur in petris. Ideoq; Petræum cognominatum.

APVLEIVS.

Symphytum nascitur in petrosis, lignosisq; locis, iucundi odoris, saliuam prouocãs, ramis Origano, aut capitelli Thymi similibus: radice longa, fulua, in robore digitali: & habet thyrsum bicubitalem, geniculatum, inanem: in quo folia hirsuta, angusta, & ueluti longa, cum adnationibus: flore nigro, fructu sine semine floccorum corticis simili, pruritũ mouens, radices exterius argillosas, uirtutis densabilis.

AVTOR PANDECTARVM.

Præter Symphytum, est alia Consolida, dicta Rubea, uel Bistorta, uel Tormentilla: habetq; uirtutem consolidandi.

Tormentilla species Consolidæ.

HERMOLAVS BARBARVS, de Petræo Symphyto.

Symphyton Petræum, nos Alum Gallice uocamus, folijs paruis, ramis tribus, aut quatuor a radice. Nascitur in petris. Symphyto autẽ Græci nomẽ imposuerunt, quod consolidet. Hanc Veneti Coroneam appellant, rosæ, ut inquit Plinius, radicis alibi albæ, alibi nigræ.

Coronea.

C

IDEM DE MAIORI SYMPHYTO.

Hoc Galenus Symphyton mega, id est, magnum cognominat, nec gustu dulce, nec odoratu, ut superius. Herbarij recentiores tria genera Symphyti constituunt, præter Petræum, quod ne cognoscunt quidem. Magnum. Minus, sed radice intus & foris alba, fere bulbi effigie rotunda. Minimum, flore in spicam purpureo, nec folio quidem Origani ut Petræum, sed in humidis genitum, radice lignosa, superuacua, nec odorata, nec dulci, nec saliuam ciente: quæ sunt in Petræo omnia.

MARCELLVS VERGILIVS.

Iactant supra Dioscoridem nostræ ætatis herbarij plura etiã alia Consolidæ genera se inuenisse, quæ medicis, & illis censenda relinquimus.

ERROR AVICENNAE CIRCA SYMphytum & Sucutum, quem deprehendit Mainardus. Epistolarum lib. 6. Epistola. 6.

Ad id, quod tertio loco, de Sucuto petis, nemo qui Auicennæ caput. 642. lib. 2. ubi de Sucuto agit, capiti Dioscoridis de Symphyto comparauerit, ambigere poterit, idem esse Auicennæ Sucutum, & Dioscoridis Symphyton: erroreq; uel interpretis, uel ipsius met Auicennæ contigisse, ut Semperuiuum dicatur. Errasse autem Auicennam, uel potius nescisse quid esset, ex eo constat: q uarias de eo opiniones & .2. & .3. lib. affert, nec uni præ alijs adhæret. Secundo enim lib. alios existimasse, q esset Semperuiuum, alios q Mandragoræ cuiusdam semen, alios aliam rem. Lib. etiam. 3. cap. de sputo sanguinis, duas de ea sententias affert. Nam post q̃ dixerat, q est Semperuiuum, aliam cuiusdam Aggregatoris subdit opinionem. Non enim de alia medicina loquitur, sicut Iacobus cognomento de Partibus est arbitratus, sed de eodem Sucuto ait, scripsisse uirum quendam in suis aggregationibus, esse Calamenti, id est, Origani specie, hoc est, similitudine. Origanum autem dici ab Auicenna Calamentum. 2. lib. manifestatur, cap. 158. ubi sub Calamenti nomine, de omnibus Origani speciebus pertractat. Deinde subdit eundem uirum dixisse, q nascitur inter lapides: utrumq; autem primæ Symphyti speciei adscribit Dioscorides, nasci uidelicet inter petras, & Origani trahere similitudinem, tertiumq; cum his, sputo sanguinis prodesse. Melius igitur q̃ Auicenna coniecisti, & Sucutum esse Symphytum, & utramq; eius speciem uulgo dici Consolidam. Quarum Maior passim apud nos nascitur, & a similitudine radicis, Lucanicam uocant: Miranduleñ. Alam nominant, Alum uolentes, uel potius debentes dicere. Ita enim primam eius speciem nominat Plinius lib. 26. & . 27. in saxis nascentem, ramis Origani tenuibus, in cacumine thymi capitibus, surculosam, odoratam, gustu cum dulcedine, saliuam ciente, radice longa, rutila, digitum crassa. Quam si (ut scribis) conspicatus es, & apud te habes, rem mihi pergratam facturum scias, si uidendam miseris.

Error Auicennæ. D *Iacobus de Partibus.* *Lucanica Ala.*

CENSVRA NOSTRA.

Nemini dubium est, quin ab effectu nomen inditum Solidagini sit, Nempe a glutiando, figendoq;, quod præ multis alijs in primis facit. Nihil itaq; uetat, quin et alijs quoq; herbis posit competere id nominis, quibus uires pares, & temperamentum æquale. Quod si donamus, nihil etiã hallucinari mihi uidentur, qui hodie quatuor, uel quinq; eius species ostendunt. s. maiorẽ, minorem, mediã, & regalem. Libenter igitur autori Pandectarũ permittimus, suam Tormentillã, triuialibus Herbarijs suam Consolidam regalem, uulgo, Ritterspoten, alijs suam Anagallida. Agnoscimus quoq; sub eo nomine, quam D. Theobaldus Fettichius nobis exhibuit, minusculã, & humi se propagantẽ Solidaginem, quã ille appellat, Massßlieb, uel Zeitlößlin. Cuius ego iudicium malim, q̃ centum somniatorũ, qui præter eruditionẽ & experientiã, de qualibet herba pronunciant.

Theobaldus Fettichius.

TEMPERAMENTVM. A

Ex contrarijs potentijs constat, ut inquit Galenus. Habet namq; uim siccandi, qua comprehensum in thorace & pulmone pus purgat. Habet & hoc pariter, ut eductionibus sanguinis opituletur. Ob humiditatē uero mansum, sitim sedat, arteriæq; asperitati medetur. Ideo inflammatis intestinis imponitur, & ad rupta, & conuulsa cum melle bibitur.

IOANNES VIGONIVS.

Cōsolida ē calida et sicca, cū caliditate tēperata, et cū hūiditate uiscosa.

VIRES ET Iuuamenta EX DIOSCORIDE.

Trita, & pota, cruentis exspuitionibus, ruptisq; proficit.

Recentia uulnera conglutinat illita.

Inflammationibus, præsertim sedis, & intestinorum, cum folijs Senecionis utiliter illinitur.

Enterocœlas cohibet.

EX PLINIO.

Si inter duos lapides conterañ, miraculose antraces extinguit, & dysenterias compescit.

EX APVLEIO.

Ad profluuium mulierum, herbæ Consolidæ puluerem mollissime contritum, potui dabis in uino, & restinguet.

Radicis cinerem tepidum coquito, & ex melle ieiuno da, medebiturq; conuulsis, uel intus ruptis, & ex thorace laborantibus.

Ad stomachi dolorē, si cum oxygaro edas, magnū beneficiū senties. B

Contra tussim, herbæ Cōsolidę radices in chaldari decoques cū melle & pipere, & castoreo ad quartas, & in uino ueteri, ieiuno dato in potu.

Hęc herba hoc augmentū habet, ut carne bubula concisa, & in cacabū missa, eius radicis si miseris drachmas. ij. cocta caro in unū cohærebit.

IOANNES VIGONIVS.

Omnes Consolidæ, uirtutē habent consolidandi, & conglutinādi uulnera recentia.

EXPERIMENTA.

Oris ulcera, rimas, & condylomata mirabiliter restituit.

Item uulnera recentia, inspersa cum panno illius aqua, uel succo, pondere unc. 1 5. pota quotidie, sanat uulnera interna, & rupturas.

Conuulsiones sufferuescentes cōpescit, siue quascunq; alias etiā usturas, & ardores.

Succus, cum oleo mixtus, sanguinem sistit.

Breuiter, uulneribus omnibus commodissime adhibetur.

DESCRIPTORES SOLIDAGINIS.

Dioscorides lib. 4. dict. συμφύτου.	Plinius lib. 27. cap. 6.
Galen. lib. 8. simpli. cap. 125. 126.	Idem lib. 26. cap. 8.
Ad Paternianum. 153.	Apuleius dict. Consolida.
Georgius Valla, dict. Symphyton.	Ioannes Vigonius.
Simon Ianuensis.	Autor Pandectarum.
Hermolaus Barbarus.	Marcellus Vergilius.
Hieronymus nobilis Empiricus.	

Sanickel.

A

De SANICVLA.

Rhapsodia Decima.

¶NOMENCLATVRAE.

Latinæ, Diapensia, Sennicula, Sanicula.
Germanicæ, Sanickel.

SCRIPTORVM PLACITA.

Sententia HERMOLAI BARBARI, de Sanicula lib. 8. DIOSCOR. dictione, Peplis.

SVNT APVD Græcos, qui Peplium pro Senna accipiunt: inter quos est Isacius. Ego diuersum puto genus: cum Senna siliquas, & in his semen ferat, Peplis non: transalpina herba, folio Vitis, aut Apij rubentibus. In fine sectionum, maculis quibusdam, surculis quoque rubris, ad radicem, quæ multis ei fibris subest, capitulis in summo frutice pusillis, subnigrisque. Huius succum uulneratis in potum commendant.

SENTENTIA PANDVLPHI COLLENVTII, de Sanicula, lib. defensionis Plin. dictione Pentaphyllon.

Est Venetijs, in eo uico, quem Speciarium appellant, seplasiarij cuiusdam non ignobilis taberna, cui pro titulo, insigniqꝫ sit, Aethiopis caput. In ea liber est herbarius, tanta arte ac diligentia pictus, ut natas paginis illis suis herbas, non effigiatas, credas. In ea pictam uidimus, ijsdem prorsus, quæ hic diximus, signis herbam, folijs quinque, quę & ipsa quinque, ut pinximus, porrectiores angulos sinuatosque haberet: sed & fructus, quos fraga dicas: tum ad ipsam herbam, latinum nomen, Sanicula, Germanicum, Sanickel, scriptum est. Citanturque inibi de Sanicula hæc scribentes, in dinamidijs Galenus. Et petrus Hispanus, is qui postea Pontificatum gessit, & Ioannes uicesimusprimus, nuncupatus est: eum de medicina librum scripsit, qui Pauperum thesaurus inscribitur. Tum Ceruiensis episcopus quidam. Et laudensis Mapheus. Et Gilbertus anglicus, chirurgicus. Ea Sanicula Pentaphyllum ne sit, cur affirmem nō habeo: cur negem, non uideo.

B

Fraga

Ex uulgo Herbariorum sententia.

Diapensia græce, latine, Ferraria maior, siue Consolida minor, siue Sanicula.

Nobilis Herbarius HIERONYMVS.

Sanicula latinis dicta, Ferraria maior, siue Cōsolida minor, herba palmæ altitudine, uel amplius paulo, uulneraria. Est & altera quædā species, agrestis, rariorque et minus perspecta herbarijs, solo Maio & florens, et apparens, flosculis albis, ijsque lepidis admodum: indeque enim paulatim dispcrit, abditque sese.

C

IVDICIVM NOSTRVM.

Plura de Sanicula apud probatos autores non lego, nec quæ sit dicta Græce, uel apud Dioscoridem, a quoq; comperi. Diuinati sumus ultro, citroq; multa, uerum cum uana sit ea diuinatio, quã non firmat certa ali= qua scriptoris autoritas, nihil temere uoluimus pronunciare. Dij potius malefaciant ignauis & male gratis prioris seculi herbarijs, qui in descri= bendo tantopere illam posthabuerũt, uel nomen potius ipsius genuinũ, germanumq;, in barbarum cõmutauerunt. Interim uehementer probo uulgi herbariorum sententiam, qui hanc minorem Solidaginem consti= ,, tuunt. Dicimusq; id cum Galeno, facessent nomina & uerba, rem tenea= mus. De re itaq; & eius effectibus, cum iam multa experientia constet, græcam eius nomenclaturam, & quibus sub nominibus apud Dioscori= dem & Plinium legatur, proinde an uera Penthaphyllon sit, uel potius eius species, ociosis, & nobis peritioribus, relinquimus.

TEMPERAMENTVM.

Compertũ est esse calidam & siccam, tenelloq; succo, eoq; purißimo.

VIRES ET IVVAMENTA.

Omnia præstat, quæ Consolida.

Adijciunt Experimentatores & herbarij, tumores reprimere, illitum, decoctumue succum, tam in homine q̃ in pecudibus.

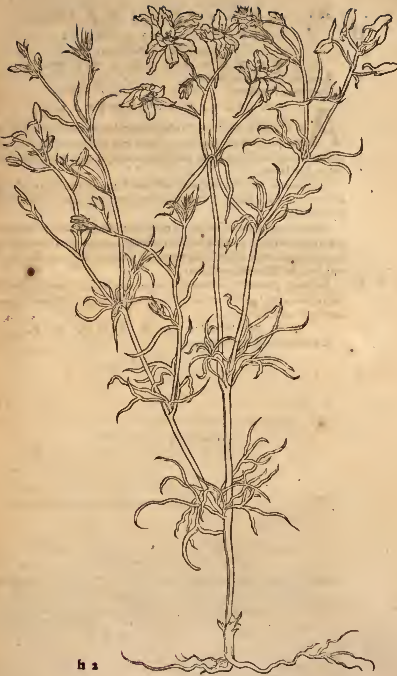
Eius quoq; puluerẽ intritũ melle, & glycyrrhizæ succo, in ieiunio po= D tum, interanea omnia phlegminantia, & pituitæ obducta, repurgare.

Idem efficere illius decoctum cum melle rosaceo, & saccharo addito.

Præcipuus est eius usus, in potionibus uulnerarijs, cum Solidagine & Peruinca.

COLLECTIO.

Colligitur in mense Maio, & uel in puluerem teritur, uel in umbra sic catur.

TORMENTILA.

A

B

Tormentill.

De TORMENTILLA, & uero Pentaphyllo. Rhapsodia Duodecima.

ℂ N O M E N C L A T V R AE.

Græcæ, ἑπτάφυλλον.

Latinæ, Tormentilla, Bistorta.

Germanicæ, Tormentill. Rotwurtz. Blůtwurtz.

PLACITA SCRIPTORVM.

Sententia HERMOLAI BARBARI de Tormentilla lib. 4. Dioscor. dictione, Sarxiphagon.

ALII TRITICI foliorum figuram Sarxifagæ, alij marinæ Bati similem dixere, alij Tormentillæ uulgo dictę. Est autem, ut uolunt, Tormentilla, Quinquefolio herbę similis, nisi quod septem habet fere folia, non quinque.

C EODEM LIBRO dictione, Pentaphyllon.

Hippocrates duo uidetur nouisse Quinquefolia. Candidum, quod & herbaceum, & procerius est a terra. Nigrum, quod humilius. Et est quæ Tormentilla uulgo dicitur, Quinquefolio simillima, nisi quod septem, non quinque folia habet. Potest a nobis Heptaphyllon uocari, hoc est, Septemfolia, ex cuius radice pastillos theriacos, si Dijs placet, officinæ pro uiperarum carne subijciunt, quoniam uiperæ modo, ut ipsi putant, nonnunquam uisitur.

SIMON IANVENSIS de Tormentilla.

Tormentilla, Potentilla, Consolida rubea, species Heptaphyllon, similis Pentaphyllo, nisi quod habet septem folia, sicut illa quinque, radicem rubeam.

Sententia IOANNIS MAINARDI de Tormentilla & Pentaphyllo, Epistolarum lib. 6. In Epistola ad Franciscum Graballum.

Tormentilla est uera Pentaphyllon secundum Mainardum.

De Pentaphyllo ego libenter intelligerem, uulgarem ne hanc passim in uijs etiam stratis nascentem accæperitis. Ego non huius radicem accipiendam puto, sed eius quam Tormentillam uocant, quam licet Septifoliam maiore ex parte in Italia uideamus, hic, hoc est, in Pannonia, sæpius uidi Quinquefoliam.

Sententia Autoris PANDECTARVM.

D Bistorta, uel Consolida rubea latine, uel Tormentilla, Arabice Busske. Est herba similis Pentaphyllo, nisi quod habet septem folia, utrinque pilosa: & ideo uocatur Heptaphyllon. Cuius radix est rubea, & tortuosa, similis Galangæ, sed non habet acumen. Flos eius aurosus.

Sed notandum, quod est species Bistortæ, habens folia similia Lapatho acuto, nisi quia color foliorum ex uno latere est cœlestis, & ex alio uiridis. Flos eius rubeus, & radix rubea: quæ ab aliquibus uocatur Bardana maior, & ab aliquibus Lappa minor. Virtus eius, in omnibus est sicut primæ speciei, sed remissior.

IVDICIVM NOSTRVM.

Nihil habeo quod respondeam. Nisi, si non Heptaphyllon esset Tormentilla, facile me pertrahere sinerem in sententiam Barbari, ut crederem esse congenerem Pentaphyllo: tam quadrant enim in eam Theophrasti & Plinij descriptiões, ut nullus pictor festiuius ac curiosius potuisset acu pingere. Pentaphyllon inquit Plinius cum effoditur, rubram habet radicem: hęc maturescens, nigrescit, & angulosa fit. Nomen a numero foliorũ habet. Et ipsa herba incipit, & definit cum Vite. Quæ ex Theophrasto Plinius mutuatus est. Siquidem torta est Tormẽtilla: dein rubea: nec mature prouenit, sed cum uites iam florent. Vnde fortasse herbarij etiã, Bistortam uocauerunt. Et quia uulneraria quoque est, Consolidæ quoque nomen addiderunt. Quanque quæ de folijs controuersia est, facile etiam elui potest, quod quibusdam in locis, non solum Heptaphyllon, uerũetiam

Plini. lib. 25. cap. 9.

quinq; folijs uisitur. Confirmant hoc iudicium nostrum multi etiam alij A
docti uiri, quibus cum contulimus.

IVVAMENTA eius ex autore PANDECTARVM.

Habet uirtutem consolidandi, & confortandi conceptum.

Datur & contra dissuriam, cum succo Plantaginis.

Menstrua cohibet ex ea fomentum, cum aqua fluminis, uel pluuiali, & puluere friato.

Idem operantur pulueris partes duæ, spicæ una, si cum melle interantur, & uentri in modum emplastri imponantur.

Ad conceptum iuuandum fit emplastrum ex puluere, & pulueribus alijs, quæ matricem & fœtum corroborant.

Vulnera sanguinem sudantia stringit, & glutinat.

Cum albumine oui puluis mistus, & in tegula coctus, uomitum cholericum refrenat.

EX HIERONYMO HERBARIO.

Aqua Tormentillæ, uel eius decoctum, omnibus facile uenenis resistit. Vnde & ad præseruandum, & pellendam atram luem, tempore pestifero datur.

Et hominum, & pecorum tumores potenter repellit.

Dysenterias, & omnes sanguinis fluxiones compescit.

Pota singulis diebus aqua unc. ij. pondere, uulnera sanat, absq; omnibus prorsus cataplasmatis. B

Eadem iniecta oculis caligantibus, clarificat ea, si sæpius inspergatur, idq; noctu, in somnum concessuro.

Confortat interanea omnia, cor, hepar, lienem, uentriculum, & cerebrum.

Cancros, fistulas, carcinomata siccat & sanat.

Breuiter, quocunq; modo, & quibuscunq; morbis adhibeas, salubris esse creditur.

Betonien.

DE BETONICA, Rhapſodia Duodecima. A

ℭ Nomenclaturæ.

Græcanicæ, κέστρον. ψυχότροφον. θεία ῥίζα.
Latinæ, Vetonica. Betonica. Radix diuina. Chiton. Serratula.
Germanicæ, Betonien kraut. Brun Betonien.

PLACITA AVTORVM, de herba Betonica.

Epigraphe DIOSCORIDIS Betonicæ lib. 4.

VETONICA herba eſt, quadrangulum, tenuem, altitudine cubitali, & aliquando minorem caulem habens: folia longa, & mollia, Quernis ſimilia, per ambitum inciſuris diuiſa, & odorata. Inter que maiora ſunt, quæ ad radicem uiuunt. In ſummo caulium ſemen eſt, Satureiæ modo ſpicatum. Carpuntur folia eius, & ſiccantur: quorum frequentior uſus eſt. Radices illi ſunt graciles, quales Veratri, quæ pituitoſas uomitiones cient, in dulci aqua potæ.

Picturatio BETONICAE ex PLINIO.

Vetones in Hiſpania inuenerunt eam, quæ Betonica dicitur in Gallia, in Italia autem Serratula, a Græcis κέστρον, aut ψυχότροφον, ante cunctas laudatiſsima. *De inuentoribus Betonicę.*

Exit anguloſo caule, cubitorum duum, a radice ſpargens folia fere Lapathi, ſerrata, ſemine purpureo.

REPREHENSIO PLINII per Nicolaum Leonicenum. B

Betonicam a Romanis dictam, a Grĉcis Ceſtrum, pingit Plinius, folio Lapathi: Dioſcorides autē, cui magis adſtipulatur ſenſus, folio Quercus. Alteram uero Betonicam, quæ alio nomine Britannica appellatur, folia Lapathi habere idem Dioſcorides tradit: ut uериſimile ſit, Plinium alteram pro altera pinxiſſe. *Lapſus Plinij in Betonica.*

PLINII DEFENSIO P. COLlinutij contra Leonicenum.

Pari quoq; impudentia fertur, cum erraſſe Pliniũ uериſimile ſibi eſſe dicit in deſcribenda Betonica, quod folio non quercus (ut Dioſcorides) ſed Lapathi ſimilem Betonicã pinxit: quodq; ea pictura Britannicæ herbæ ex Dioſcoridis ſententia, magis conuenire uideretur. Sed mirum prorſus, ut indiligens accuſator apparuit, homo alioquin haud indoctus, qui Plinij uerba, nec penſet, nec referat. Betonica, inquit Plinius, Serratula a noſtris uocatur, a radice ſpargens folia fere Lapathi ſerrata. Quis Lapathum ipſum, Betonicamq; agnoſcēs (nemo enim unus eſt, qui ambas non norit) non graphice deſcriptã a Plinio Betonicã dicat: cum Serratulam uocari, & folia fere Lapathi, & ſerrata habere illam uideat, meliusq; aliquanto ꝙ quercus ſimilitudine à Dioſcoride deſignatã? Cum folio quercus, non ipſa Betonica (a quercu prorſus diſsimilis) ſed Trixago magis, & Hierabotane deſcribãtur. Non ergo Lapathi folia ſimpliciter dixit Plinius, ſed ſerrata adiecit, quod ſubticuit, aut diſsimulauit Nicolaus. Cum in Britannicæ deſcriptione notiſsimæ herbæ, folia nigra, oblongaq;, eodem libro dixiſſe ſatis eſſe putauerit: nec ſerrata adiecit: quoniã inciſuris illis, quibus Betonica diſtincta non ſint. Quid autē aut frigidius, aut iniquius dici poteſt, ꝙ ideo erraſſe Plinium dicere, quia Dioſcoridis uerba, ſimilitudinesq; in pingendis herbis non uſurpauerit, ſed ſigna alia, & quæ aptiora uidebantur, adhibuit?

ADMIRATIO HERMOLAI BARBARI circa Betonicas.

Illud mirum quibuſdam, quod Plinius Betonicæ folia Rumici ſcribit

C similia, hoc Dioscorides Britannicę adsignat: cum Betonicæ querna potius uisantur. Nec illud minus licet mirari, quamobrem mentiones duas Betonica meruerit. Nisi quis duo quoque genera Betonicæ demonstrata nobis a Dioscoride contenderit: duas & Paulus Aegineta Betonicæ facies intelligit, effectu parili, ut prædiximus.

SENTENTIA APVLEI de Betonica.

Betonicam, siue Britannicam, Græci Cestron, & Prioniten, ijdem Pyrinem, ijdem Alianthon, ijdem Psychotrophon. Item Thyarizon, Serapodion, & Pandiona appellauerunt, Prophetæ Hierathiorine. Romani Betonicam, nonnulli Serratam, et Rufzmarinam. Hæc herba nascitur in pratis, & montuosis locis, & opacis circa frutices. Animas hominum & corpora custodit, & nocturnas ambulationes a maleficijs, periculis, ab iustis etiam, & uisionibus metuendis tuetur ac defendit, & omni rei sancta est. Cestron uocatur, & Psychotrophon: siquidem frigidis reperitur in locis. Radicibus quidem tenuibus, & rubicundis, thyrso tenuiore, ultra cubitum quadrangulo, folijs Quercui similibus, boni odoris, semine in summitate thyrsi spicato, modo Thymbræ.

Superstitiosa nimis Betonicæ uis.

Hæc fere Apuleius, uel Antonius Musa. nam de autore addubitant, qui nuper Apuleio, ex Basiliensi editione, uolumen de laudibus Betonicæ appenderunt. Quanquam non abludit fere Dioscorides, in alterius Vetonitæ descriptione: quod tamen caput omnes adulterinum, nothumque existimant.

Platon Apolliensis, nō Apuleius ea scripsit, Herbario suo Musam de Betonica ad Agrippam citans.

D CONFVTATIO descriptionis Apuleinæ, & capitis in DIOSCORIDE Betonica, per MARCELLVM VERGILIVM.

Britannicæ caput, in cunctis fere Græcorum codicibus, alterum Betonicæ caput superstitiose, et imprudenter est adiectum. In antiquissimis enim, quos habemus Dioscoridis Græcos & Latinos codices, nullibi legitur. Nec uerisimile est, post tractatam semel totam Vetonicam, intercedente alio capite, de eadem iterum agendum huic scriptori fuisse. Accedit ijs, quod nihil in hoc scriptore maiestate eius indignius, nec cui minus credere oporteat, quam ubi superstitiosum aliquod, & ad religionē nostram pertinens, ab eo docetur. Poterunt legentes, quod dicimus, ex his, quæ alij interpretes reddiderunt, censere. Nobis non placuit, religionem naturæ miscere, & quæ tam longo interuallo distant a scriptore hoc, eadem facere. Vana hominum mortalitas, hæc primum infert: mox imprudentia, & salutis studium excipit, exceptaque per manus diu feruntur.

Contra herbarum superstitiones.

Vires Betonicæ ex SERAPIONE.

Kastara, id est, Betonica, est herba, quæ nascitur omni anno, habens uirgam subtilem, cuius longitudo est unius brachij, aut plus, & est quadrata: & habet folia longa, mollia, similia in figura sua folijs glandium, & in scissuris suis, habentia bonum odorem: & folia quæ sunt propin-

qua terræ, sunt maiora folijs alijs: & in summitate uirgæ, est semen col- A
lectum in se, prope collectionem spicæ frumenti. Et assimilatur Satu-
reiæ, quæ dicitur Thymbra, & habet radices sicut Helleborus. Folio-
rum usus est tantummodo.

TEMPERAMENTVM EIVS.

Calida est, & siccans in tertio, ut inquit Platearius. Et uirtus eius est, uulnera mundificare, & incarnare.

VIRES EIVS, & Iuuamenta
EX DIOSCORIDE.

Folia Betonicæ exhiberi debent, ruptis, conuulsis, mulieribus uuluæ malo opportunis, & ad laxãdos uteri strangulatus, drachmæ unius pondere, cum hydromelite.

Tres in uini sextario drachmæ, contra serpentium morsus ebibuntur.

Herba magna utilitate, illatis a serpente uulneribus illinitur.

Aduersus etiam uenena, drachma ex uino pota, conuenit.

Præsumpta ea, si uenenum hauriatur, nihil nocebit.

Vrinam ciet.

Aluum subducit.

Medetur comicialibus, & insanis, pota ex aqua, & iocineris, lienisque uitijs drachmæ pondere in aceto mulso.

Concoctionem adiuuat, si quis ea fabæ magnitudine secundum cœnam, cum melle cocto deuorarit. B

Modo consimili acide ructantibus propinatur.

Stomachicis eam manducare, & succum deuorare proderit, si postea dilutum uino sorbeatur.

Datur sanguinem exscreantibus, tribus obolis, cum diluti uini, aut lactis cyatho.

Ischiadicis, renum & uesicæ doloribus ex aqua.

Aquæ inter cutem binis drachmis ex hydromelite.

Regio morbo laborantes recreat.

Menses pellit, drachmæ pondere cum uino pota.

Aluum purgant drachmæ. iiij. potæ in hydromelitis decem cyathis.

Facit cum melle ad tabem, & purulentam exscreationem.

Folia sicca, tritaq; fictili uase reconduntur.

EX PLINIO.

Fit uinum ex Betonica, & acetum, stomacho & claritati oculorum.

Tantumq; gloriæ habet, ut domus in qua sata sit, tuta existimetur ab piaculis omnibus.

Tanta uis inesse Betonicæ putatur, ut inclusæ circulo eius serpentes, ipsæ sese interimant flagellando.

EX APVLEIO,
Fracturis CAPITVM sanandis.

Herba Betonica contusa, et super capitis ictum posita, uulnus mira ce-

C leritate conglutinat & sanat. Eoq; efficacius, si ter die refectam, hoc est, recentiorem frequẽtius imposueris, donec sanescat. Eius potestas tantã fertur habere utilitatem, ut ossa quæ fracta consolidet, & ui sua extrahat.

OCVLORVM doloribus medendis.

Betonicæ herbæ radices ex aqua ad tertias coquito, & ex ea aqua oculos foueto. Ipsam, aut eius folia certa supra frontẽ, & oculis imponito.

AD OCVLORVM caligines.

Betonicæ drachmam unam, aquæ calidæ cyathos quatuor, ieiunus bibat: deducit ad inferiorem partem eum sanguinem, qui caliginem oculorum fecerat.

AD OCVLOS lachrymosos.

Betonica manducata, aciem oculorum clariorem facit. Item Betonicæ herbæ tritæ, paulum salis adijcito, digitis duobus, & pollice quantum tollere potueris, sublatam, formatam * tormidulam si naribus inseueris, idem efficies.

* Alias, torundulam.

AVRIVM doloribus succurrendis.

Herbæ Betonicæ recentis folia, uel per se, aut in aqua madefacta. Deinde adiecta rosa liquida tepefacito, et in aures stillato, lanaq; spissato, mire proficere creditur.

Ad dolorem DENTIVM.

D Herbam Betonicam ex uino ueteri & aceto ad tertias decoctam gargariza, dolorem dentium discutiet.

AD VOMITVS, & suspiriosos.

Herbæ Betonicæ drachmam unam, & sumptis ex aqua tepida cyathis duobus, bibendum si dederis, iuuat. Idem suspiriosis prodesse creditur.

PHTHYSICIS, & eis qui purulentũ egerunt curandis.

Betonicæ drachmas treis dato cũ melle, & glutiat ieiunus, auxiliatur.

SPLENI CVRANDO.

Betonicæ drachmas treis dato manducare per triduum, uel in aqua frigida cyathos dabis bibere.

Betonicæ drachmas quatuor, aquę calidæ cyathos quatuor da, ut bibat per triduum.

Herbam Betonicam ex uino decoctam, & potui datam, lienosis prodesse experti affirmant.

Betonicæ drachmæ binæ ex mulso cyathis duobus, bibentẽ sanabit.

AD RENES.

Betonicæ drachmas treis ex uini ueteri cyathis tribus, piperis grana xxvij. contrita & calefacta, ieiunus bibat.

VENTRIS DOLORI medendo.

Herbæ Betonicæ drachmam unam in aqua calida cyathis duobus bibendam da. His autem dumtaxat hæc apta erit compositio, quibus non ex cruditate intestina torquebuntur.

AD VENTREM concitandum.

Betonicæ drachmas quatuor, hydromelitos, octo dies bibendum

dato, uentrem mouebit. A

Ad LVMBORVM dolorem.

Betonicæ drachmas tres ex uini Amynęi cyathis tribus, piperis grana xvij. contrita & calefacta ieiunus bibat, curabitur.

Betonica ex mulso potui data, febrienti ex aqua calida, lumborum dolores sanare credit.

Ad COLVM.

Herba Betonica, cum uino austero æque proficit.

Ad TVSSIM.

Herbæ Betonicæ uncias duas ex melle accipiat per dies octo.

Ad typum QVOTIDIANAE.

Herbæ Betonicę drachmas. ij. Arnoglossæ unam ex aqua calida cyathis quatuor bibendum sub accessione ministra.

Ad typos TERTIANAE, atq; QVARTANAE.

Herbæ Betonicæ drachmas treis, mellis attici unciam, aquæ calidæ cyathos tres in unum miscebis, & ante accessionem potui dabis, mire sanabitur.

Ad VESICAE dolorem.

Betonicæ drachmas quatuor, apij radicis scrupulos treis decoquito: radices uero apij in aquæ sextario ad medium quum decoctę fuerint, tum demum Betonica admiscenda, potuiq; exhibenda: dolorem ita exterminant, ut postliminio redeat nunq;. B

Ad CALCVLVM.

Betonicæ drachmas treis ex aceto q̃ optimo, & mellis & aquæ calidæ cyathos octo bibere confert.

HYDROPICIS curandis, mulieribus item, quæ PARTV laborant, necnon & ijs qui FEBRICITANT.

Betonicæ drachma una ex aquæ calidæ cyatho uno pota, medetur.

Betonicæ item drachmæ duæ, aquæ calidę cyathis quatuor, si sine febre fuerit: si cum illa, ex uini cyathis duobus ministra, fert opem.

Ad PARALYSIM.

Betonica trita et imposita, neruos etiam præcisos glutinare, & persanare creditur.

Contra HORRORES.

Betonicę drachmę duę ex uino austero, cyathis duobus: item ex aquæ calidę pari mẽsura, sub accessione bibere dato.

Pro mulierculis quibus loci frigore uexantur.

Betonicę drach. iij. ex aqua calida, totidẽ cyathis p̄ triduũ bibere dato.

Aduersus EBRIETATEM.

Betonica si prius sumatur, ebrietas uinum non comitatur.

MORBO REGIO curando.

Herbam Betonicam ex uino sępius sumptã, mire proficere didicimus.

DE CONSOLIDA MEDIA, Rhapſodia. XIIII. A

NOMENCLATVRA

Teutonica, Gulden Guntzel / Brimel / oder Groſſz Guntzel.

SVPRA teſtati in Solidagine ſumus, multas eſſe Conſolidarum ſpecies, ex quibus & præſens eſt, quam Mediam, uel Minorem Conſolidam uocant, uulgo, Guldenn Guntzel, teſte HIERonymo herbario. Qui & huius quoqꝫ triplicem differentiam facit. Et Primæ quidem nomen indit germanum, Brimel, flore purpureo. Alteri, Gulden guntzel, flore uieto, blaw. Et Tertiæ nomen Maiuſculæ, teutonice, Groſſz Guntzel, ſine floribus figura Betæ, folijs paulo exiliori- Fol. 72. D B bus. Quo uero nomine ſit apud Dioſcoridem alio ab Solidagine, ingenue fateor me ignorare.

VIRES ET IVVAMENTA.

Vt ſuperiores Conſolidæ, uulnera glutinat.

Sanguinis trombos, ex caſu, uel contuſionibus cõactos in corpore, diſijcit, & diſſoluit.

Præſens remedium eſt alcolę, & oris ulceribus ſerpentibus.

Decoctum eius, uel aqua tumoribus illita, diſsipat tumores omnes.

Datur apopleticis deſperatis eius aqua, et ardore linguę laborãtibus, ſi ſubinde ozymi ſeminis aliquot grana in eo macerentur.

Maiuſculæ uſus eſt ad intertrigines, ad ulcera penis, pudendorum, ad mariſcas, & ad omnes tumores atqꝫ abſceſſus.

Sunt qui in dolore neruorum aqua eius ſe obliniunt, atqꝫ inde melius incipiunt habere.

Vidi qui colicis bibendam propinauerunt, & corroſione inteſtinorũ laborantibus.

C

Herba Paralyſis.

D

Himelſchlüſſel.

DE HERBA PARALYSI, Rhapſodia XV.

¶ NOMENCLATVRAE.

Latinæ, Herba paralyſis, Margarita.

Germanicæ, S. Peters ſchlüſſzel/ Himmelſchlüſſzel/ Schlüſſzelblůmen/ Weiſſz Betonien.

MVLTA SVBINDE apud autores de Paralyſi herba ueſtiga=uimus, plurima cum herbarijs contulimus, uerum necdum quicq̃ com=perimus, quod ad ſtomachũ fecerit noſtrum. Nomen ignotũ ueteribus ſcriptoribus. Barbari tam inſcite, tam inepte, cõfuſaneeq́ oĩa miſcent, ut maius etiam negociũ fecerint. Sic enim reliquit de ea Pandectarum rha=pſodus. Herba Paralyſis eſt, cuius folia florere incipiũt tempore hyemis, quę ſe extendunt in terra, quaſi alba & criſpa: ut Aliſfagus, florem album profert.

Pandectarius

A

B

Quibus quid sibi uelit, non intelligo. Nam aliam longe hodie nobis demonstrarunt herbarij, principio ueris subalbidam & sublucentem, floribus Betonicæ fere folijs erumpentem, cui tam similis est, ut nullum lac lacti sit similius: quod mihi suspicionem facit, Betonicæ quandam speciē esse, albam scilicet: tametsi refragante Hieronymo herbario. Verumtamen id coniectura esto, nulla dialectica dignitas. Plura apud probatos autores non lego, nisi in Barbari Corollario. Qui in syluestri Cucumere de Paralysi quadam herba sic meminit.

Hermolaus Barbarus de Paralysi.

Alius quoq; flos habetur, Bellis nomine, pratēsis, & candidus, & quadamtenus rubeus, aduersus strumas efficax, ut Plinio uidetur. Sit autem Bellis idem qui & Bellius, siue Bellio, & ipse flos pratensis, quem Plinius quinquagenis quinis barbulis pastillicantibus coronatum scribit, animaduertendum puto. Quanq; enim luteus uidetur a Plinio describi Bellio, uolumine primo & secundo, Bellis uero candidus, sexto et uigesimo, non tamē ita in omnibus Plinianis codicibus luteum eum esse legimus.

C Quidam luteum ei semen, non ipsum florem audiuit,& Paralysin dictam uulgo interpretantur: qui & primus ueris flos, & Margarita cognominatur, et hyeme quoq; tota nascit, ex Occidēte, ut qdam existimant, in Italiam conuectus. Quinquagenas tñ ei ternas, non qnas barbulas inuenio. Laudat ad Paralysim, a qua & nomen. Itemq; ad Podagras, & Ischiada. Paralysi uocatæ florē habet similē, paucioribus tñ barbulis. Flos, qui qm̃ a longinquo conspicuus est, Paradelis uulgo dicit: folio em̃ non admodū diuerso, nisi q serratum est huic, non Paralysi. Sunt qui Buphthalmon, & Bouis oculum appellent. Nam qui Antipatrem uulgo dictum rentur eum esse, liquido fallunt: cū sit Antipater surculosus, & flore luteo, quasi Cunilaginis minore. Folia Roris marini, latiora, minusq; lōga. Christophorianā, & oculū Consulis nonnulli uocant. Huius illa proprietas, quod flores post nascentes, altius tollunt, q̃ prius nati. De cuius rei argumento uideri posset aliquibus, hāc herbā esse, quā Plinius Impiam uocari tradit. Herba inquit Impia uocatur incaua, Roris marini aspectu, thyrsi modo uestita, & capitata: inde alij ramuli assurgūt, sua capitula gerētes. Ob id Impiam appellauere, qm̃ liberi supra parentē extollant. Alij poti us ita appellatā, quod nullū animal eam attingat, existimauere. Hæc inquit, inter duos lapides trita feruet, p̃cipue aduersus anginas succo. Nec

Antipater herba Buphthalmus. Christophoriana. Oculus consulis. Herba Impia.

D tentati unq̃ eo morbo interiere. Sunt et qui in auium nidis inseri aliquid ex ea putent, iamq; ita non strāgulari pullos, auidius deuorātes. Hæc Plinius. Cęterū, quanq̃ similitudo in ea proprietate sit, multa sunt inter utrāq; discrimina. Primum, quod Impia incaua est herba, Antipater non est. Alterum, quod trita non feruet. Tertium, quod nec capitula, nec thyrsos gerit, sed flores dumtaxat. Hæc Barbarus.

LOCVS.

Prouenit ultro in pratis uirentibus,

COLLECTIO.

Colligitur, partimq; in alembico exstillatur, partim siccatur in umbra, in principio Maij.

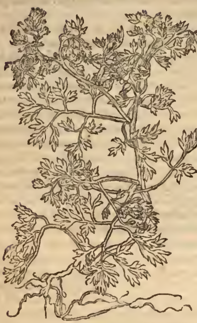
VIRES ET IVVAMENTA.

ex HIERONYMO herbario.

Eius decoctum, uel aqua illita capiti dolenti, dolorem reprimit.
Stomachum calefacit, & hepar, & matricem.
Quamobrē conuenit & grauidis laborātibus, menstruaq; prouocat.
Serpentium quoq; morsus sanat, & uenenatorum omnium.
Tumores capitis sedat, & repercutit, lineo paño in eius aqua intincto, & subinde cataplasmata.
Macerantur flores eius in oleo oliuarum, et fit ex eis unguentum ad paralysim, & neruos frigore, & humoribus resolutos.
Vitiligines exterit, & in facie & in reliquo corpusculo.
Humores parientes Ischiada resoluit, expellitq;, & per urinā reducit.

Fumus terræ.

A

Daubenkropff.

B

DE CAPNO, id est, Fumaria herba, uel Fumo terræ, Rhapſodia Decimaquarta.

¶ NOMENCLATVRAE

Græcæ, καπνός. κορυδάλιον. κόριον. κορυδάλιον ἄγριον. καπνίτης. μαρμαρῖτις. καπνογόργιον. χελιδόνιον μικρόν. περιστέριον. καθαρίς.

Latinæ, Herba Fumaria. Fumus terræ. Capnitis. Apium.

Germanicæ, Erdrouch. Daubenkropff. Katzenkörbelkraut.

PLACITA AVTORVM de Fumaria.

¶ Fumariæ herbæ deſcriptio ex DIOSCORIDE.

FRVTICOSA herbula eſt Fumaria, prætenera, Coriandri ſimilis, folijs candidioribus undiq; numeroſis, cineracei coloris, flore purpureo.

Eiuſdem deliniatio ex PLINIO.

Capnus prima, quam Pedes gallinaceos uocant, naſcens in parietibus, & ſepibus, ramis tenuiſsimis, ſparſisq;, flore purpureo, uiridis. Succo caliginem diſcutit. Itaq; in medicamenta oculorum additur.

Capnus duplex.

C Similis & nomine & effectu eſt alia Capnos fruticoſa, prætenera, folijs Coriandri, cineracei coloris, flure purpureo. Naſcitur in hortis, & hordeaceis ſegetibus.

PARAPHRASIS HERMOLAI Barbari de Herba Fumaria.

Pes Gallinaceus congener Fumariæ. Cimbalaris herba quæ.

Capnos, ſiue Capnion, hoc eſt, Fumus, duplex. Alia hic deſcripta, naſcens in hortis, & ſegetibus hordeaceis. Alia & nomine & effectu ſimilis, quam Pedes Gallinaceos uocant, in parietibus & ſepibus genitam, ramis tenuiſsimis, ſparſisq́, flore purpureo, ut inquit Plinius: quam nonnulli modo Cimbalarē uulgo dictam, neſcio q̃ recte interpretantur, folio Hederæ prętenui: ut in Cotyledone cõmonuimus. Hanc autē Capnon, quæ naſcitur in ſepibus, Chelidoniā phragmitem uocare moris eſt Aetio, ad exinanitiones partiū in iocinore curuarū utilem dictā: ut puto, quoniam ſucco diſcutit caliginem, ut Chelidonia: & ob id in medicamenta oculorum additur: ut in Collyrium Marciani, eam Chelidoniā Capnitida cognominantis. Quod ſi eadem probetur eſſe cum Cimbalari, ut quidam conijciunt, etiam illa ſimilitudo confluet, quod folium Hederę habuerit,
» quale Chelidonio minori contigit. Proptcrea conſyderari cupio, nū quid
» non ſimilis, ſed eadem omnino ſit Capnos hæc, cum Chelidonio minore. Multa certe paria comperio. Cæterum ex eo, ꝙ Capnon Plinius a noſtris Pedes gallinaceos uocari ſcribit, magnus plęrosq́ inuaſit error, exiſtimantes Capnon a Dioſcoride monſtratum, non aliud genus eſſe, q̃
D quæ uulgo Sanguinaria, & galli Crus dicitur. Pudenda & pœnitenda inſcitia: niſi frons attrita multis eſſet. Quandoquidem ea quæ galli Crus uocatur, Gramini eſt tam ſimilis, ut ab eo forte non admodum ſeiungi poſſit: niſi ꝙ folio minore cernitur, & fibris potius q̃ radice nititur. Id autem quod in utroq́ ſummo frutice Trifarin, gallinacei Pedis imitationem habet, candidius in hac, q̃ in Gramine conſpicitur.

Vnde dicta eſt Fumaria ex, MARCEL. VERGILIO.

Fumariæ herbæ notiſsima res fumus, quondam nomen fecit: haud ſane, quia tricliniorū parietibus, eorūq́ cameris inducta, nigredine noceat, aut quia, ut Poëta cecinit, ſuſpenſam exploret, duretq́ ad fabricam materiam, ſed quoniam uis illi cõtra hominis oculos lachrymoſa ſit, qualis in fumo eſt. Ob quam cauſſam Flaccus, lachrymoſum in carmine ſuo fumum appellauit: & Ariſtophanis ſeruus, in ſcænam rediſſe ſe dicebat, fumo cöactum, nec potuiſſe domi cum cæteris eſſe, ὅτι ἔδακνε τὰ βλέφαρ᾽ αὐτοῦ, quod eſt, quoniam eroderet palpebras eius & oculos. Quod maximum a fumo huic parti tædium eſt: cui potens idem Fumariæ herbæ ſuccus a fumo indicata in græcis fuit. Nec tantū Capnon æquali fumo appellatione eam uocauerunt, ſed Capnitim etiam, id eſt, Fumariam dixerunt. Quemadmodum a ſimilitudine Coriandrum: quæ uox in ſcriptore hoc multifariam creuit, alijs ſimpliciter Coriandrum, alijs agreſte Coriandrum, alijs diminutiua forma Coriandron uocantibus. Naſci hic

in segete hordeacea ait, Plinius tamen adiecit, & hortis: nec male: quoniam frequentior in hortis, quam in segetibus inueniatur. A

SERAPIONIS ἱστορία, de Fumaria.

Scehiterig, id est, Fumus terræ, est herba similis Pastinacæ agrestis: nisi quia est magis minuta, & amarior, & habet radicem, cuius color uergit ad albedinem.

Laus Fumariæ ex MESVE.

Fumus terræ est ex medicinis benedictis, uerum exuberantia eius, & nimia copia, exemit eam e numero medicinarũ preciosarum. Cum hoc enim quod aluum soluit, etiam uehementer confortat cætera membra. Nec est in ea aliquod nocumentum apparens. Est alia eius species, cuius flos est subalbidus, cinericeus: & alius, cuius color est pallens, uiolaceus.

ELECTIO.

Melior est, quæ uiret, folijs teneris, planis, & uiolaceo flore. Crispior ignobilis est.

TEMPVS COLLECTIONIS.

Colligenda est, a principio Veris herba; semen a fine.

TEMPERAMENTVM.

Calidæ & siccæ est complexionis in secundo. Acutæ simul & amaræ qualitatis. Nec prorsus ab acrore abest. Subtiliat, & penetrare facit, aperit occlusa, & resoluit.

RECTIFICATIO. B

Nihil quidem habet noxij, uerumtamen exacuatione indiget, ut uehementius operetur. Censet igitur Mesue, in laxanda aluo, adijciendam illi aquam casei, mirabolanos, uel senas. Item passulas, & mel. Succus eius æquiparatur succo Absinthij. Et si repleantur ex succo eius uitra angustis orificijs, superinfuso oleo oliuæ, durat integro anno.

VIRES & iuuamenta eius ex DIOSCORIDE.

Huius succus claritatem facit oculis, delachrymationemque: unde nomen traxit.

Illitus cum gummi, euulsas palpebras renasci prohibet.

Commanducata herba, biliosam urinam cit.

EX MESVE.

Solutionem facit facilem, educitque choleram, & humores adustos.

Et uirtus eius extenditur ad uenas, & mundificat sanguinem.

Est medicina benedicta, iuxta omnem modum administrationis eius, ægritudinibus, & infectionibus choleræ, & humorum adustorum: cuiusmodi sunt, lepra, scabies, & impetigo.

Salubris quoque est medicina opilationum omnium.

Confert stomacho, hepati, & intestinis.

Vsus eius etiam est in febribus cholericis, & opilatis.

DE DOSI, & ministratione eius.

Potio succi ipsius est, ab drachma 5. usque ad. ij. Et decoctionis eius

C ab unc. x. usque ad. xv. & pulueris eius ab drachm. iij. usque ad. v.

EX IOANNE VIGONIO.

Succus eius inspissatus succo Lapathi acuti, & modicō oxymelis, unamquanque morpheam curat.

Item decoctio Fumi terræ, maluarum, uiolarum, & Lapathi acuti, cum furfure hordei, & nepita, unamquanque scabiem potentissime curat, & mundat.

EX AETIO.

Vino subacta Fumaria, mixtaque, stomachum roborat: datoque, inquit Aetius, quantumcunque febricitantibus.

EX PLATEARIO.

Contra hydropisim, & præcipue contra leucophlegma, succus eius addito puluere Esulæ drachm. ij. cum aqua calida. Vel fiat syrupus ex succo Fumi terræ, apij, fœniculi decocti, puluere esulæ, addito saccharo.

Contra arteticam dentur drachmæ. ij. hermodactylorum, cum succo Fumiterræ.

Herba autem ipsa in uino cocta, & cataplasmata super locum podagricum, multum ualet.

Ad melancholiam, uel phlegma, & nauseam in ore stomachi, datur succus eius cum aqua calida, addito zuccharo.

D Nota quod quidam in mane, quidam sero, quidam simpliciter, quidam cum adiuncto ministrant.

Vesperi semper porrigitur cum aliquo uentositatem reprimente, & dissoluente: ut semine fœniculi, uel mastice. humores enim uentris dissijcit, & exinde tormina sistit.

EX HIERONYMO Herbario.

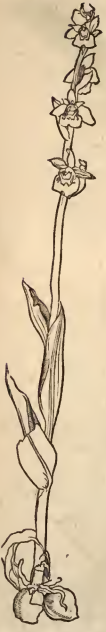
Fumariæ potio, medetur pesti, oris ulceribus, reprimit tumores illita, purgat menses, & pulchritudinem inducit.

AVTORES, & DESCRIPTORES Fumariæ.

Dioscorides lib. 2.
Plinius lib. 25. cap. 13.
Hermolaus Barbarus in Corollarijs.
Marcellus Vergilius.
Mesue, de simplicibus.
Serapion cap. 71.
Ioannes Vigonius.
Aetius de simplicibus.
Galenus. 6. simplicium cap. 95.
Platearius cap. 3.
Georgius Valla dictione, Capnon.

Stendelwurtz.

SATYRION
odoriferum.

Satyrion fœmina.

DE SATYRIIS, Rapſodia ... VI. A

¶ Nomenclaturæ.

Græcæ, ὄρχις. ὄρχις κυνός.

Latinę, Satyrion, Leporium, Teſticulus uulpis.

Germanicæ, Stendelwurtz/ Knabenkrut/ Kreützblůmen/ Ragwurtz.

PLACITA AVTORVM, de Satyrio.

SENTENTIA THEOPHRASTI de Satyrio lib.9.cap.19.

HVMANIS corporibus, ultra illa quę ſanitatem, morbos, mortemq́ſpectant, alia quoq herbas afferre ſuis uiribus poſſe affirmant: utputa generandi ſeminis facultatem, atq ſterilitatem: ut quaſdam, ex eodem facere utrũq ualere: ſicut qui Teſticulus appellatus eſt. Cũ enim gemini ſint, alter magnus, alter aũt paruus, magnum, efficacem ad coitũ, datum e lacte caprino tradunt: minorem uero obeſſe ac inhibere. Habet aũt foliũ Laſeris, uerũ leuius, atq minus, caulem ſimillimum ſpinæ, quam pirum uocant. Mirum ergo, ut dictum eſt, ab una, eademq natura, diuerſitatem tantam uirium proficiſci.

Sententia DIOSCORIDIS lib.3.de Satyrijs.

De primo SATYRIO quod κυνὸς ὄρχις dicitur, id eſt, Teſticulus canis.

Teſticulus canis, quem Gręci Orchin, aut Cynoſorchin appellant, folijs circa caulem mollis, Oleæ ſimilibus, in terra ſtratis, longioribus, anguſtis, leuibus, caule dodantrali, floribus purpureis, radice bulboſa, oblonga, Oliuæ modo anguſta, duplici ordine: ſuperiore, quæ plenior eſt: inferiore, quæ mollior ac rugoſior.

Explicatio HERMOLAI BARBARI. B

Cynoſorchis inueniri ſolet fere in uineis, folijs ternis, paruis, ſemipedalibus, radice ad formam teſtium hominis, alternis annis intumeſcente ac reſidente, atq hic mas eſt: & fœmina eiuſdem nominis: quæ diſtinguuntur internodijs, et ramoſiore frutice, radice faſcini. Naſcitur fere iuxta mare, & Satyrion uocatur, minus proprie. Aliud enim genus eſt, quod proprie Satyrium uocatur.

De altero SATYRIO DIOSCOR.

Teſticulus q̃ alio nomine Serapias, Andrea autore, uocat̃, qm̃ inter pauca radix utilis ſit, folijs eſt Porri latioribus, oblõga, pinguibus, ex alarũ ſinu inflexis, caule palmeo, floribꝰ pene purpureis, radice teſticulis ſimili.

De Tertio SATYRIO.

Tertium Satyrion trifolium, quod tria fert folia, ad terrã infracta, Rumici, aut Lilio ſimilia, minora tñ, ac rubea: caulem cubitalem, nudũ, florẽ Lilij effigie, candidũ: radicẽ bulboſam, mali magnitudine, fuluam intus ut ouum, candidam, guſtanti dulcem, & ori non ingratam.

De Quarto SATYRIO Erythronio.

Satyrion Erythronion, alij Erythranicon, alij Melion aqueum, alij Eu

C taticon, alij Priapicum, aut Satyriscon, aliqui satyri Testiculum appellant. Latini Molorticulum Veneris, semine lini, maiore, duro, leui, splendente, quod fertur non secus atq; Scincus libidinem excitare. Cortice radicis gracili, russo. Intus autem album includitur, sapore dulci, non ingrato ori. In montosis & apricis nascitur.

BARBARVS de Quarto hoc SATYRIO in Corollario.

Satyrion hoc notum pastoribus: quoniam arietibus & hyrcis segnioribus in potu dat, & in Sarmatia equis, ob assiduũ laborẽ pigrioribus in coitu: quod uicium Prosedamũ uocant. In totum quidem Græci concitationem hanc uolẽtes significare, Satyrion, et Satyrismon, et Satyriasin appellant. Ideo & Aristolochiæ genus unũ, quod Polyrrhizon cognominant, Satyrion ex facto uocari censeo. Herbam quoq; illam Satyrion Indam appellauerim, Theophrasto allatam ex India, cuius contactu libidinem durare septuagesimo coitu meminerit, nec speciem eius, aut nomen aliud reddiderit. Habent hodieq; Syri herbã simili effectu, Bucheidemq; nominant, et Indicam Satyrion: fortasse cum ea, cuius mentionem Theophrastum fecisse diximus, eandem, radice candida & dura, commendatiore, quo crassior & rugosior, & albior, podagris utili.

APVLEIVS de Satyrio.

Græcis dicitur Satyrion, alijs Cynosorchis, alijs Eutaceon, Eraten, Panion, Serapion, alijs Orchis. Aegyptij Menem, Galli Vram, Itali Priapiscum, alij Torminalem, alij Testiculum leporinum nominant. Nascitur in montibus, locis solidis & cultis, in pratis item, & locis maritimis. Lege eam mense Iulio.

D

Sententia PLINII de Satyrijs lib. 25. cap. 8.

Comitatricem uim habet Satyriõ. Duo eius genera. Vna longioribus folijs q̃ Oleę, caule quatuor digitorũ, flore purpureo, radice gemina, ad formã hominis testiũ, alternis ãnis intumescẽte, ac residente. Altera Satyrion Orchis cognominat, & fœmina esse credit: distinguit internodijs, et ramosiore frutice, radice fascinis utili. Nascitur fere iuxta mare.

Græci Satyrion folijs Lilij rubri minoribus, & tribus, non amplius e terra exeuntibus tradũt: caule leui, cubitali, nudo, radice gemina. Cuius inferior pars & maior mares gignat, inferior fœminas. Est et aliud genus Satyrion, Erythroneon appellant, semine uiticis maiore, leui, duræ radicis, cortice rubro, intus album includit, sapore subdulci. Fertur in montosis inueniri.

Sententia SERAPIONIS de Satyrio cap. 90. & 91. cap. Chasialchel.

Satyrij duo sunt gñа. Vnũ habet radicẽ seu testiculos albos, & uocatur Chasialchel. Primũ genus Satyriõis uocat Testiculus canis, & grece Cynosorchis: & est planta, quæ habet folia extensa super terram, & prope ipsam, & ortus est ex radice unius stipitis: & folia eius sunt similia folijs Oliuę: nisi quia sunt subtiliora eis, & longiora, super terrã extensa: & lon

gitudo eius est fere in lõgitudine unius palmi, & florẽ habet coloris purpurei. Radix eius est similis radici Bulbi, nisi quia est tendens ad longitudinem & subtilitatẽ. Et est duplex, sicut sunt duę Oliuę in figura. Vna inferius, alia supius: una plena, & alia uacua et rugosa. Et comedit radix eius elixata sicut Bulbus: et istud est Satyrion quo cõmuniter utunt. Secundũ uero genus Satyrionis habet quoq; duas species: una est, quę uocat Arabice Chasiaalhabel, idest, Testiculus uulpis: et nominat hęc in Gręco Trifolium: quia plurimum quod de eo nascitur, est habẽs tria folia declinantia uersus terram: & similantur folijs Acetosæ maioris, aut folijs Lilij, nisi quod sunt minora eis: & in testiculo suo est rubedo declinans rubedini sanguinis. Et habet stipitem subtilem, lõgitudine unius brachij. Et habet florem similẽ floribus Lilij albi in figura. Et radix eius similatur cæpe Bulbi in figura. Et est in magnitudine mali, exterius rubei coloris, interius albi sicut ouum: & quod de ipsa administratur, est radix.

A

Genera Satyrionis.

AVTORIS PANDECTARVM.

Sciendum, quod est alia species Satyrionis, quæ uocat herba Basilica gręce, arabice, Digiti citrini, uel Bucheidem, Latine uero, Palma Christi, cuius folia sunt folia primæ speciei Satyrionis, sed graciliora, cum nigris punctis. Radix eius brancę manus, uel palmę manus habet similitudinẽ, floris crocei. Cum uino uel aqua tritum, crocatum efficitur.

Satyrion fœmina.

TEMPERAMENTVM

Humidum est & calidum temperamento in primo: ideo etiam gustantibus apparet dulce. Redundantem ac sufflantem humiditatem obtinet. Vnde propter suam inflationem libidinem citat.

VIRES ac iuuamenta primi, ex DIOSCORIDE.

Maiorem radicẽ si edant uiri, mares generare dicuntur: si minorem fœminæ, alterum sexum.

B

Addunt, in Thessalia mollẽ mulieres in lacte caprino bibere, ad stimulandos coitus: aridam uero, ad inhibendos, & alterũ alterius potu resolui.

Eius quæ uocatur Cynosorchis.

SECVNDI

Illita tumores discutit.

Vlcera purgat, & serpere eadem non patitur.

Abolet fistulas. Et illitu inflammationes lenit.

Aridę radices nomas inhibent, sanantq; oris putredines, & ulcera Cacõethe.

Aluum sistunt, e uino potæ.

De hac, eadem quæ de Testiculo canis producuntur.

TERTII.

Eam in uino nigro, austero, bibere conuenit, contra opisthotomum.

Vtendum ea dum concumbendi incessit cupiditas.

QVARTI.

Venerem, ut produnt, si omnino manu teneatur radix stimulat: eoq; magis, si bibatur uino.

Ex PLINIO.

Arietibus & hyrcis segnioribus in potu datur a Sarmatis.

Equis in potu datur, ob assiduum laborem pigrioribus ad coitũ: uim eius restinguit aqua mulsa, aut lactuca sumpta.

Ex ORIBASIO.

Radices tritæ, cicatrices nigras tollunt.

Ex APVLEIO.

Vlceribus difficilibus, herbæ Priapisti radices tusas impone, & repurgat, & cicatrices claudet.

Herbæ Priapisti succo oculos inunges, & lippitudines, & dolores tollet sine mora.

Si quis mulierem subagitare non poterit, herbæ Priapisti radicem, id est, testiculum dextrum, quia maior est, & piperis albi grana.27. mellis unc.iij. in uino optimo dissoluat, & de hoc medicamine pondo scropulorum.9. per triduum sumat.

Ex IOANNE VIGONIO.

Vinum decoctionis eius, uel radix in gallinarum brodio decocta, libidinem plurimum excitat.

Ex AGGREGATORE Herbario.

Mulieres Italiæ, radicem tritam ministrant cum lacte caprino, ad excitandam libidinem. Resoluit apostemata inflata.

Cum melle rosaceo mundificat uulnera.

Curat Herysipilam, quæ est defœdatio cutis uitio cholerici sanguinis.

D Et in ipsa est parum stipticitatis, ideo retinet uentrem, potum Satyr.õ.

Quod habet flores purpureos, cum sale aperit hęmorroides.

Et quando administratur sicca, prohibet dilatationem ulcerum, & abscindit putredinem. Vlcera oris sanat.

Ex HIERONYMO nobili Empirico.

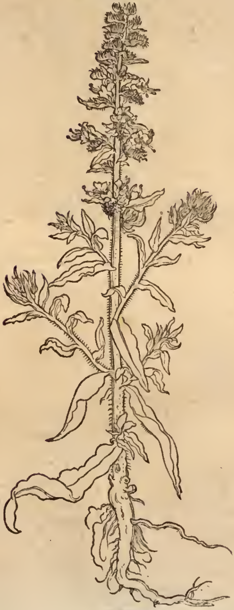
Decoctum, uel aqua Satyrionis masculi, confortat stomachum potum pondere unc.15. Et Ictericiam profligat, & urinam cit.

Sanat omnia & externa, & interanea uulnera, potum pondere unc.15.

DESCRIPTORES Satyrij.

Dioscorides, libro.3.
Plinius libro.25.capite.8.
Theophrastus lib.9.cap.19.
Her. Barbarus in Corollarijs.
Serapion, cap.90.&.91.
Apuleius, capite.15.
Autor Pandectarum.
Georgius Valla, dictione Satyrion.
Galenus lib.8.cap.28.&.29.
Aggregator.
Hieronymus herbarius.
Ad Paternianum cap.220.
Oribasius, lib.3.
Ioan. Vigonius dictiõe, Satyrion.

Buglossa syluestris.

Wild Ochßenzung.

Ochsenzung.

Borago.

Burretsch.

dit, quàm tusſibus & faucium aſperitatibus utilem eſſe. Nullusque non ex antiquis, lætitiæ & uoluptatis ſpem in Bugloſsi uſu legentibus proponit: quod in Boragine nunc paſsim fertur. Veriſimileque eſt, quaſi per manus traditam, ſeu opinionem, ſeu famam ad nos perueniſſe, & adhuc ſeruari. Non utimur ad hanc rem populari omnino ſenſu, & iudicio plebis: non tamen negligimus penitus. Quodque nos magis urget, Cirſij hiſtoria eſt, in qua flores ἀκροπόρφυροι, id eſt, in ſummo purpurei deſcribuntur: qui color proprius floris eius eſt quam Bugloſſum nunc paſſim uocant. Vrgent longiora folia quæ in Boragine decurtatæ rotunditatis ſunt. At dicet aliquis: boum Linguis ſimilior noſtræ ætatis Bugloſſus quàm Borago eſt. Non negamus id. Verùm tamen illud etiam monemus, neſcire modo nos quæ fuerit antiquis Græcis comparationis huius ratio: & quid nam boum Linguæ illi comparauerint: uerbi cauſſa, aſperitatem, latitudinem, colorem, longitudinemue. Pro noſtræ ætatis Bugloſſo longitudo præcipue & color eſt: pro Boragine contra tam multa hactenus numerata indicia, quæ diligentius cæteri etiam excutient. Nos enim pro deprehendenda ueritate, cogitanda alijs hæc tantum proponimus. Nec laboramus pro re (cunctis enim nota eſt) ſed pro medicæ materiæ antiquis nominibus & hiſtoria: quæ a poſterioribus græcis toto hoc capite male habita eſt. Credimusque nos, ex obſeruatis hactenus, non eſſe Dioſcoridis quæ a principio capitis longius leguntur, uſque ad, Verbaſco ſimilia habet folia. &c. Quæcunque enim a Serapione, antiqua ſcriptoris huius interpretatione, & aliquot græcis Bugloſſo huic tribuuntur, nulla alia ſunt, quàm Verbaſco ſimilia habere folia. Folio in terram deciduo eſſe: eodemque aſpero, & nigriore, boum Linguę ſimili: idque in uinum coniectum, lætitiam augere credi. Cætera nulla in antiquioribus græcorum codicibus & latinis ſcriptoribus ſunt. Et Plinius, quæ nunc in ſcriptore hoc leguntur, dandam eſſe ſcilicet Bugloſſum hanc quæ tres caules protulerit, ad tertianas: quę uero quatuor, ad quartanas, non Bugloſſo, ſed Cynogloſſo tribuit. Verba eius ſunt lib. 25. capite. 8. Iungitur & Cynogloſſos caninas imitans linguas: aiuntque, quæ tres thyrſos ſeminis emittat, eius radicem potam ex aqua ad tertianas prodeſſe; quæ quatuor, ad quartanas. Accedit his etiam carpendi Bugloſſum hanc Iulio menſe præceptum: quem hic ſcriptor Romana uoce ἰούλιον uocat: quod in græcis antiquis ſcriptoribus nunquam, aut raro inuenitur. Dico aūt antiquos, nondū penitus obliterata græcorū re: quoniam poſt Cæſares Romanos, latinis menſium appellationibus potius, quàm græcis, ſuadēte id fortuna eius gentis & maieſtate, uſi omnes ſunt. Quodque coniunctū huic eſt, non conſueuiſſe Dioſcori. temporū notas ex menſibus accipere, ſed ex anni tempeſtatibus: uerbi cauſſa, ſolſtitijs, uere, autumno, hyemeque, & æſtate. Scimus medicinæ hæc nihil, aut parum conferre. Sed nos herbariā tractamus: conamurque in hoc ſcriptore, minus corrupiā ſaltem latinis eam reddere: quoniā integram, in tanta poſteriorū incuria & imperitia impoſsibile eſt. Effugerat pene nos quod ad Bugloſſum & Boraginem, earūque notas adhuc pertinet. Id huiuſcemodi eſt, Cirſij Bugloſſo hic ſimilia eſſe folia dixit, mediocriter hirſuta, longioraque, & albeſcentia, in extremitatibus aculeata: Bugloſsi autem φύλλον χαμαιπετὲς, τραχύτι καὶ μελάντερον, quod eſt, folium in terram deciduū, aſperumque, & nigrius. Conferatur nunc cum naturæ exemplaribus utriuſque hiſtoria, carptasque ex horto Bugloſſum & Boraginem diligētius contemplemur. Mihi ſane prior illa Cirſij hiſtoria noſtræ ætatis Bugloſſo reſpondere, poſterior autem Boragini undique uidetur. Sunt enim Bugloſsi folia longiora quàm Boraginis. Albicant illa, hæc contra nigricant. Illa ſurgunt, & per ſe ſtant in altum nitentia: Boraginis in terra iacent. Eſtque illi proprium quod hic ait χαμαιπετὲς, id eſt, humi ſtratum folium.

A

Obiectio tacita.

Plinius.

B

Aliud diſcrimen Boraginis, & Bugloſsi.

Opinio Vergilij in ea controuerſia.

IVDICIVM NICOLAI Leoniceni de Bugloſſo, et Boragine lib. de erroribus Medicorum.

De Bugloſſa aūt, de qua quæris, an ea qua pro Bugloſſa utimur, ſit uera Bugloſſa, ſi tibi quod ſentio, reſpondero, uereor ne ſicuti tu admodū docte dubitaſti, ita ego omniū proterue uidear uniuerſam noſtri temporis medicinā euertere. Nam ſi probare contendero, Bugloſſam, quam medici iuniores ad uſum medicinæ adhibent, non eſſe ueram Bugloſſam, cur etiā inquiet aliquis, Lactucā, qua ueſcimur, uerā eſſe Lactucam non inficiaris? Non ita tamen ſumus animati. abſit enim a nobis tanta temeritas, ut omnia iuniorū medicorum placita uelimus demoliri; ſed ſicuti multa eorum probanda cenſemus, ita plura ſunt in quibus autores ueteres magis ſequendos iudicamus, atque in illis præſertim, in quibus ijdem medici iuniores inuicem uidentur diſſentire. De Boragine Simon Genuenſis in litera B, ita ſcribit. Borago herba nota, cibo apta, & medicinæ, & flos, & folia, & ſemen: Bugloſſa dicitur ſpecies eius ſylueſtris. Non reperio autorem aliquem autenticum, facientem capitulum de utraque: ſi ſcribit de una, non ſcribit de alia. Hæc ille. Pandectarius autem aliter ſentit. Nam undecimo capite ſcribit alterum de Boragine, in quo allegat Dioſcoridem; alterū de Bugloſſa, in quo citat Serapionē ex eiuſdem Dio-

Modeſtia, & iudicium Leoniceni.

Simon Genuenſis de Boragine.

Pandectarius.

Bartholomæus de Montagnana in consiliis. *De Buglosso plura creduntur, quam sit.* *Pugnantia Neotericorum in Boragine & Buglosso.* *Duæ herbæ Linguæ bouis similes.*

C scoridis autoritate de Buglossa loquentem. Montagnana uero in quodam consilio scribit hæc uerba. Borago autem non placet, quia planta multum uentosabilis, & uentositiua: quod ostenditur propter multitudinem eructationum quas efficit. Et licet ponatur temperata, quia est species Buglossæ, quæ tẽperata est, de ea tñ parum ab autoribus scribitur, & plura de ea credũtur, quam ratione & autoritate uerificari possint. Auicenna tamen de ea nihil dixit. Vide quanta sit istorum autorum discordia. Alter dicit, nullum autorem de utraque, scilicet de Boragine, & de Buglossa loqui: alter super ambabus herbis citat Dioscoridem: alter facit Buglossam spẽm Boraginis syluestris: alter Boraginem Buglossæ tanquam generi subiicit. Auicenna quoque secũdo canone, capite de Lingua bouis, notat sui temporis medicos, qui non uera Buglossa uterentur, sed alia quæ non habet easdem utilitates. Quare in tanta medicorum, tum latinorum, tum etiam Arabum de herba Buglossa controuersia, quid mihi uideatur, aperiam. Primum illud pro confesso habetur, Buglossam græco interpretamento Linguæ bouis assimilari. Duæ autẽ sunt herbæ Linguæ bubulæ, atque ideo etiam inuicem similes: altera a nobis Lingua bouis, altera Borago nominatæ. Sed duæ quoque herbæ iisdem Linguæ bubulæ similes celebrantur græcis nominibus apud Græcos, altera Buglossum, altera Crision ab eisdem græcis nuncupatæ: adeo, ut minime dubitem, duas illas herbas, quarum alteram Linguam bubulam, alteram Boraginem sermone nostro uocitamus, ad duo capita apud Dioscoridem debere referri: quorum alterum est de Buglosso, alterum de Crisio. Nam & hoc propter magnã quam habet cum Buglosso similitudinem, Buglossum magnum pariter a Græcis appellatur. Verum diligentius considerandibus,

Explanatio Dioscoridæ.

descriptio Buglossi apud Dioscoridem plus Boragini conuenit: descriptio autẽ Crisii, siue Buglossi magni plus alteri quadrat, quam nos uulgo Buglossam, seu Linguã bubulam nominamus. Siquidem idem Dioscorides inquit folia Crisii esse longiora foliis Buglossi. Quanquam apud Pliniũ, qui Crision lib. 27. cap. 8. fere eodẽ modo quo Dioscorides describit, eandem Crision habere folia nõ longiora Buglosso, seu ut ipse interpretatur, Lingua bouis, sed potius minora, scribatur. Quem puto errorem ex uocabuli Græci similitudine, & codicis mendo, quem Plinius habuit, contigisse: quoniam pro macrotera, quod uerbum significat longiora, microtera, id est, minora scriptum inuenit. Ego uero in multis codicibus græcis, non solũ impressis, sed etiam manu scriptis, apud Dioscoridem, μακρότερα, id est, longiora, non autem μικρότερα, id

D est, minora reperi. Liquido autem sensui subiicitur, folia herbæ illius, quæ uulgo Buglossa dicitur, esse foliis Boraginis longiora. Item idem Dioscorides inquit, in summo caule Crisii esse capitula purpurea, quæ soluuntur in lanugines: quod etiam in herba Buglossa a nobis appellata uisu deprehenditur. Contra in Boragine capitula cerulea, non autem purpurea conspiciũtur. In autore autem de simplici medicina leguntur hæc uerba. Buglossam Romani Linguam bubulam, Lucani Corago. Nascitur locis cultis & sabulosis. Forte autem pro borago uerbo, corago uitiose scribitur: aut nomẽ coraginis, una litera uariata, est in Boraginẽ uersum. Quod autem inquit, nasci locis cultis & sabulosis, hoc idem de suo Buglosso Dioscorides tradit.

Pandectarius notatur.

Pandectarius quoque, si qua est huius hominis autoritas, in litera, l, Lisinaltaur, quod nomen apud Arabes significat linguam bouis, ipse Boraginẽ interpretatur. Quare forte melius fuerit, cum Buglossam, de qua Dioscorides, Galenus, & autores Arabes utrumque allegantes, ad usum medicinæ adhibemus, Boraginem potius, quam illam quæ passim Buglossa nuncupatur recipere.

Error Montagnanæ. *Ignauia Simonis.*

Atque ita falsum erit id, quod Montagnana existimauit, Auicennã nihil de Boragine dixisse. Nam, nisi mea me fallit opinio, caput de Buglossa, seu Lingua bouis apud Auicennam, est caput de Boragine, sicuti etiam apud Serapionem. Falsum etiam erit, id quod Simon scribit, qui putauit neminem autorem de utraque herba simul scripsisse. Siquidem Dioscorides apud Græcos, & Plinius apud nos, tam de Buglossa, quã etiam de Crisio fecere mentionẽ. Negari autem non potest, quin Borago sit alterũ duorum apud Dioscoridem, aut Crision, aut Buglossum, ab his præsertim, qui Boraginem Buglossæ, uel Buglossam Boraginis speciem confitentũ: quando & Dioscorides ipse Crision habere folia similia Buglosso, & Buglossum magnũ uocari testificatur. Si tamen Borago sit Crisium apud Græcos, uerum erit quod a Montagnano scribitur, tam multa de Boragine a iunioribus medicis temere prædicari. Nam Dioscorides hoc tantum de Crisio retulit: quod si radix eius alligatur super locum dolentem, sedat dolorem. Plinius autem, quod herba aut radix alligata sanat dolores uaricũ. Quare medici iuniores utrum uelint accepturi, aut quod Borago sit uera Buglossa, ut nos opinamur: aut quod eius herbæ usus non sit ad illa utilis, ad quæ ipsi arbitrantur.

IOAN. MAINARDVS lib. 5. Epistolarum.

Ex herbis congruunt, lactuca, cichorium, portulaca, Buglosson, quam Boraginem uocant. Et sic ubique fere alias.

HERMOLAVS BARB. in Capitulo de Cirsio. A

Cirsion potius quam, ut quidam legunt Crision, a uaricibus dicta est, qui bus utilis existimatur. Ita enim uarices ab Hippocrate dicuntur. Quas Aristoteles Ixias uocauit. Huic herbæ similis est, quæ Hircina lingua uulgo dicitur, sed caule tamen rotundo, non anguloso ut Cirsion: nec dissimilis huic uidetur, quam Boraginem, siue Porraginem olitores nostri uocant, flore interim purpureo, Cirsion interim ceruleo: quę si Cirsion non est, mirum, quamobrem sit indicta ueteribus, quæ sit & uulgatissima, & cibo gratissima. Nisi quis Buglossæ generibus contribuat.

Ixiæ. Hircina lingua. Borago.

Verba DIOSCOR. de quibus est Controuersia, Cap. de Buglosso.

Buglossum nascitur in campestribus, & uaporosis, Verbasco simile est, folium in terra sparsum, nigrius, asperum, bubulas imitans linguas.

EIVSDEM descriptio Cirsij, quam contendunt Boraginem.

Crision aliqui Buglossum magnum uocant, Romani Spumam mollem. Caulis est tener, duorum cubitorum, triangulo similis, anguli spinosi, per interualla mollis: folia Buglosso similia, maiora, subcandida, modice hirsuta, hispida, in quo capitula purpurea, quæ soluuntur in lanugines.

IVDICIVM NOSTRVM.

Iam penes te sit, Lector, quicunque es, iudicium. Nos utramque tibi adpinximus, & Buglosson, & Boraginem. Habes præterea doctorum hominum iudicia, & Dioscoridis uerba tibi subscripta: uerisimileque mihi uidetur, ut in floribus & hęrbis conueniunt, ita quoque in iuuamentis. B

TEMPERAMENTVM.

Vtraque calida est, & humida in primo.

VIRES ET IVVAMENTA ex DIOSCORIDE.

Aiunt eam, quę tres thyrsos emittit, cum semine & radice tritam, potamque, contra tertianos rigores prodesse: quæ quatuor, ad quartanos.

Ea in uino decoquitur. Herbam abscessibus utilem esse uolunt.

Proinde in uinum deiectum, animi uoluptates augere.

Ex AEMILIO MACRO.

Lingua Bouis, græco sermone Buglossa uocatur.
Hæc choleram rubeam, nimio feruore perustam,
Purgat, cum uino fuerit si sumpta frequenter.
Cordiacum, choleræ quem feriat copia nigræ,
Consimili potata modo, curare ualebis.
Humores nocuos pulmonis detrahit hausta,
Mixtus aquæ tepidæ, si succus sumitur eius,
Illi qui patitur schiasim, mire medicatur.
Vim memorem cerebri dicunt seruare periti,
Vinum potatum, quo sit macerata Buglossa.
Lætos conuiuas, decoctio dicitur eius
Reddere, si fuerit inter conuiuia sparsa.

C EX GALENO.

Congruit ob gutturis asperitatẽ tussientibus coctũ Buglossũ in mulsa.

EX IOANNE VIGONIO.

Buglossũ generat sanguinẽ bonũ,& uirtutẽ habet similem Boragini.

Et eius radix sub prunis decocta,cũ pannis madefactis pisata, cum æ=quali portione pulpæ pomorũ,& sub prunis decoctorum, & butyri pa=rum,panaricij dolorem mitigat.

Et omnes furunculos maturat.

In ore quoq; detenta, si prius in uino granatorum sit macerata, & in=fusa,asperitatem,& siccitatem linguæ febricitantium mitigat,& sitim re=stinguit,nec ingrata etiam infirmo.

EX APVLEIO.

Herba Buglossa,ex melle et pane pisata,uice malagmatis mirifice rũpit.

EX SERAPIONE.

Siquando folium eius comburitur,confert fluxibilitati dentiũ & gin=giuarum,& ad alcolam,& proprie quæ accidit in ore puerorũ, & omni=bus calidítatibus quæ fiunt in ore.

Proprietas eius est,purgare cholerã:sed sumẽda est cũ bolo armeno.Et dosis eius est ab drach.iij.usq; ad.v.cũ saccharo,et cũ drac.i. boli armeni.

EX HIERONYMO herbario.

D Aqua Buglossæ dissipat Ictericiam, mundificat lepram & scabiem,& fluxiones capitis mitigat.

EX IOAN. VIGONIO.

Virtus eius est,sanguinem bonum generare.

Et uniuersaliter uulneratis conceditur in ferculis, cum petroselino,& mentha,præsertim in iure gallinarum decocta.

EX PLATEARIO.

Conualescentibus ex ægritudine ualet.

Item syncopizantibus, cardiacis, melancholicis, comesta cum carni=bus,uel condita cum sagimine.

Contra syncopim talis est usus. Ex succo Boraginis cum sacharo,fiat syropus,addito osse de corde cerui.

Contra melancholicam passionem, & epilepsiam sic fiat decoctio in succo eius de sene,& in colatura fiat syropus. Si deest herba, semen eius decoquatur in aqua,in cuius colatura fiat syropus. Et nota,quod semina per duos annos possunt seruari in multa efficacia.

Radix competit usui medicinæ. Contra Ictericiam comeditur cocta cum carnibus: & succo eius,& scariolæ,utatur in potu.

AVTORES ET DESCRIPTORES
Buglossæ & Boraginis.

Dioscorides,lib.2.	Hermolaus Barbarus.	Mar.Vergilius.
Platearius,cap.2.	Serap.cap.83.	Apuleius,cap.21.
Aemilius Macer.	Mianardus.	

Verbena Mascula

C

VERBENA fœmina.

Yſenkrut weiblin.

D

DE VERBENA,

RHAPSODIA Decimaoctaua.

Nomenclaturæ.

Græcæ, ἱεραβοτάνη. περιστερεὼν ὕπτιος. ἱερόγλωσσον. σιδηρῖτις. κουρῖτις. περιστερεώνιον. διὸς ἠλακάτη. λοχρώμιον. καλλαΐς. ὑππάρισον. δημητριάς. ἐρυσίσκηπτρον.

Latinæ, Verbenaca ſupina. Sacra herba. Verbena. Sideritis. Cu=ritis. Demetrias. Eryſiſceptrum. Cincinnalis herba. Lachryma Iuno=bis. Herba Sanguinalis. Sanguis Mercurij. Muſtelæ ſanguis. Hiero=botane. Licinia. Luſtrago. Columbina. Militaria. Vertipedium. Criſta gallinacea.

Germanicæ, Yſenhart. Yſenkrut.

AVTORVM PLACITA de Verbena.

Sententia DIOSCORIDIS de Verbena.

CVBITALES hæc Verbenaca profert uirgas, aliquando eti=am maiores & anguloſas: circa quas folia ſunt p interualla, quernis ſimi=lia, anguſtiora tñ, minoraq́ꝫ, ſed p ambitũ ſecta, colore quadãtenus glau=co. Radicem habet oblongam, gracilemq́ꝫ: flores purpureos, tenueſq́ꝫ.

A

Præconium Verbenæ ex PLINIO, libro,25.cap.9.

Nulla herbarum Romanę nobilitatis plus habet, quàm Hierobotane. Aliqui Peristerion, nostri Verbenacam uocant. Hæc est, quam legatos ferre ad hostes indicauimus. Hac Iouis mensa uerritur, domus purgantur, lustranturque.

Superstitiosa herba Verbena.

Genera eius duo sunt. Foliosa, quam fœminam putant. Mas rarioribus folijs. Ramuli utriusque plures, tenues, cubitales, angulosi. Folia minora quàm Quercus, angustioraque, diuisuris maioribus. Colos glaucus, radix longa, tenuis. Nascitur ubique in planis, aquosis. Quidam non distinguunt, sed unum omnino genus faciūt, quoniam utraque eosdem effectus habeat. Vtraque sortiuntur Galli, & pręcinunt responsa. Sed magi circa hanc insaniunt. Hac perunctos impetrare quę uelint, febres abigere, amicitias conciliare, nullique non morbo mederi. Colligi circa Canis ortū debere, ita ut ne luna, aut sol cōspiciatur, fauis ante & melle terræ in piamentum datis. Circumscriptam ferro, effodi sinistra manu, & in sublime tolli: siccari in umbra, separatim folia, caulem, radicem. Aiuntque, si aqua spargatur triclinium, qua maduerit, lætiores cōuictus fieri. Aduersus serpentes conteritur uino. Est similis Verbasco herba, quę sæpe fallit, pro ea capta, folijs minus candidis, cauliculis pluribus, flore luteo. Hæc abiecta, blattas in se contrahit. Ideoque Romæ Blattariam eam uocant.

Terentius in Andria. Ex ara hinc sume Verbenas tibi.
Verg. eglo. 8. Verbenas adole pingues, et masculathura. Coniugis ut magicis sanos auertere sacris Experiar sensus, nihil hic nisi carmina desunt.

B

Idem lib.22.cap.2. Autores imperij Rom. conditoresque, immensum quiddam & hinc sumpsere: quoniam non aliunde sagmina in remedijs publicis fuere, & in sacris legationibus, quàm Verbenæ. Certe utroque nomine idem significatur, hoc est, gramē ex arce, cum sua terra euulsum. Hoc semper & legati, cum ad hostes, clarigatumque mitterentur usi, id est, res raptas clare repetitum, unus utique Verbenarius uocabatur.

Picturatio Verbenæ ex APVLEIO.

Nascitur ubique in planis, & aquosis locis Verbena. Folijs subalbis, & uelut incisis, radice simplici atque thyriso, uirtute redarguenti, quam Stypticen uocant. Est quæ uulnera conglutinat, atque putredines abstergit. Est autem columbis esca iucunda.

Autor PANDECTARIVS de Verbena.

Species Hierobotanos est Centrum galli, & est supina. Secunda est Verbena, quæ dicitur Gallinacea, & est recta, & ideo uocatur ὀρθός.

Centrū Galli Gallinacea. ὀρθός.

Verbena unde sic dicta est, ex HERMOLAO BARBARO.

Peristereon a Gręcis uocata, quod columbę in ea mansitent. Vnde Columbaris uocatur. Item Lucinia, & Lustrago, & Militaria. Sunt qui Petonomon, a uolucrum pastu nomincnt, & a colorum uarietate Panchronon. A nostris Verbena, & Verbenaca, siue (ut arbitror) corrupte Verminaca dicitur. Item Ferraria, non feria, etiamsi Dioscorides ita nominasse uideatur. Quandoquidem secundū huius herbę genus, ab ipso

Columbaris. Petonomon, Panchronos. Verminaca.

C met Dioſcoride Sideritis appellaur.

TEMPERAMENTVM.

Virtutem habet exſiccandi, & uulnera conſolidandi.

VIRES ET IVVAMENTA eius ex DIOSCORIDE.

Folia cum ſuillo adipe recenti, aut roſaceo impoſita, uulneris dolores finire putantur.
Ignem ſacrum, illita ex aceto reprimunt.
Putrida ulcera cohibent.
Vulnera glutinant.
Veteraq; ex melle, ad cicatricẽ perducunt.

EX AEMILIO MACRO.

Verbenam, Hierobotanem, Periſtereonq;
Appellant Græci, ſpecies hæc fertur habere
Binas, effectus eſt idem pene duabus.
Vires Verbenæ. Cum uino iuuat ictericos ſi ſæpe bibatur.
Peſtiferos morſus curat, ſuperaddita trita:
Cum uino renouanda quidem per quatuor iſta
Eſt medicina dies: oris bene uulnera purgat,
Illius ſuccus tepidus ſi uoluitur ore.
Hoc quoq; facta recens herbæ decoctio pręſtat.
D Hac etiam quæuis putredo repellitur oris,
Si tepefacta diu uoluatur fauce ſonora.
Glutinat herba recens uulnus, ſupperaddita trita.
Occurrit cunctis cum uino ſumpta uenenis.
Quæ fuit alternis febris accedendo diebus,
Pellitur hac, tribus ſumptis radicibus eius.
Cum totidem folijs potentur aqua ſoluta.
Iſta prius patiens, q̃ frigus ſenſerit ullum.
Hocq; modo febribus quartanis illa medetur,
Bis binis folijs, cum tot radicibus hauſtis
Illius in uino ſi ſit decoctio facta.
Conuiuas hilares inter conuiuia ſparſa
Reddere narratur, ut iam præſcripta Bugloſſa.
Superſtitioſum. Hanc herbam geſtando manu, ſi quęris ab ægro,
Dic frater, quid agis? bene, ſi reſponderit æger,
Viuet: ſi uero, male, ſpes eſt nulla ſalutis.
Ex hac compoſitam quidam iuſſere coronam,
Apponi capiti cauſſa quacumq; dolenti,
Sic dicunt illam celerem conferre medelam.
Plinius affirmat, hanc omnibus eſſe ſalubrem
Viſceribus, lateris morbis, iecoriſq; querelis,
Pectoris & uitijs, & præcipue medicari.

Pulmonum caussis, hanc asserit ille, phthisicę. A
Parotidas reprimit, adipi commixta uetusto.
Herbam, cui nomen folijs de Mille dedere,
Betonicamq; pari Verbenæ pondere iunge,
Hæc mixta potentur aqua, nullumq; medicamen
Vtilius credunt illis, quos calculus angit.
Non modicum laudare magos hanc asserit herbam
Plinius, hanc cunctis dicunt obsistere morbis:
Et quod quisq; petet, hac impetrare perunctum.
Sic & amicitias captari posse potentum,
Et pelli febres, & plurima talia fingunt.
Quæ quamuis natura potens concedere posset,
Vana tamen nobis, & anilia iure uidentur.

EX APVLEIO cap. 3. & 66. Nam duobus capitibus, eandem rem fere agit.

AD VLCERA, & PAROTIDAS

Herbæ Verbenacæ radix in collo ligata, summe proficit.

AD STRVMAS, & Parotidas.

Herba Verbenaca tusa, & imposita, mirifice sanat.

Ad eos qui INDVRATAS VENAS habent, & cibos non recipiunt.

Herbę Verbenacę succus datur bibere, sed cocta: postea miscetur cum B uino & melle, & aqua, & statim sanat.

AD HEPATIS dolorem.

Herba Verbenaca solstitio lecta, in puluerem redacta, robusto dabis cochlearia quinq;, ex uino q̃optimo cyathis tribus potui sumpta, mire proficere creditur. Cæteris pro cuiusq; uiribus sic dabis.

AD CALCVLOSOS.

Verbenacæ radix contusa ex mulso optimo, tepido data, incredibiliter calculosis succurrit: nec solum ipsis calculosis, sed & quicquid esset, quod urinam impediret, celeriter reducet.

AD CAPITIS dolorem.

Herbæ Verbenacæ corona facta, & capiti imposita, dolorem capitis tollet.

AD SERPENTIVM morsus.

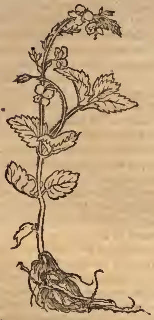
Herbam Verbenacam cum suis folijs & radicibus, quisquis offultam, cinctamq; secum portauerit, ab omnibus serpentibus tutus erit.

AD MORSVM ARANEORVM, quos Græci Phalangios uocant.

Herbæ Verbenacæ ramulos ex uino decoctos & contritos: deinde quod acetauerit, plagæ impones, & adaperiet: postea crudam cum melle contritam in ulcus audacter insertam, mature ad sanitatem perducere certus autor affirmat.

Chamædrys.

A

Gamenderlin.

B

DE GAMANDRAEA,

Rhapſodia Decimanona.

NOMENCLATVRAE

Græcæ, χαμαίδρυς, χαμαίδρωψ. λινόδρυς.
Latinæ, Gamandræa. Trixago minor. Quercula minor.
Germanicæ, Gamenderlin.

PLACITA AVTORVM de Trixagine.

Hiſtoria TRIXAGINIS ex DIOSCORIDE lib. 3.

NASCITVR aſperis, & petroſis locis, eſtq; breuis frutex, altitudine quantum a ſummo pollice, ad extremum minimum digitum patet explicita hominis manus. Folijs paruis, figura diuiſurisq; quernis ſimilibus, guſtu amaris. purpureſcente flore, & ipſo etiam exiguo. Carpenda eſt ſuo ſemine prægnans herba,

PLINIANA Trixaginis hiſtoria, lib. 24. cap. 15.

Chamædrys herba eſt, quæ latine Triſſago dicitur. Aliqui Chamædropen, alij Teucrion appellauere. Folia habet magnitudine Menthæ, colore & diuiſura Quercus: Alij Serratam, et ab ea ſerram inuentam eſſe Serrata.

C dixerunt. Flore pene purpureo. Carpitur prægnans succo.

De Nomenclatura Trixaginis MAR. VERGIL.

Trixago. Coáctæ breuitatis quercus quędam Trixago est, & inde illi a Græcis
Chamædrys. nomen. neq; enim Chamędrys aliud, quam humilem & terrestrem quercum
Chamærops. significat. Ab eadem breuitate aliud Chamæropis nomen illi ab aliquibus factum est. Sic enim ex ueterum Gręcorum & Latinorum fide legendum esse existimamus, etsi hic Chamędropa uocari tradat. Plinij em codices omnes ante Barbari castigationem, Chamęropen, non Chamędropen uocari Trixaginē dicebant. Eam uocem scriptoris huius lectione ille emendauit. Is etiam quē nos habemus Longobardis literis scriptum latinum ueterem Dioscoridem, Chamęropa, nō Chamędropa Trixaginem dici testatur. Nec nos rationem, aut caussam habemus, cur hoc magis quam illud dici oporteat: etsi excogitanda aliqua sit, nulla uero similior erit, quam, quoniā humi serpat, sic dicta quondā fuerit. Et si id recipiatur, tunc Chamærops dicenda potius erit. Nos in ambiguo plures ueluti testes secuti,
Teucrion. Chamęropem potius diximus. Cur aūt Teucrion hęc etiā diceretur, caussam hic ipse ostendit: ideoq; a nobis relinquenda est, qui multo labore quęsitam Romanę appellatiōis originem, nondū inuenimus. Nihil enim Plinius aliud inquit, quam Trixaginem latine dici Chamędryn herbam. Descripsit tamen eam: & quæ hic, folia parua dixit, ille Menthæ magnitudine: & quæ hic figura & incisuris quernis similibus, ille colore & diuisura
D quercus. Adiecit pręterea, Serratam ab alijs hanc herbam dici: et ab ea, id est, ab incisuris illis quas per ambitum habet, eodem quo nunc modo in
Theophr. de Trixagine. serra uidentur dentes, inuentā fuisse serram. Theophrastus cum lib. 9. de Plantarum historia eius meminisset, de notis, partibusq; eius breuiter egit: sed quas habet in medicina uires multas numerauit alias ab hoc scriptore, ideoq; repetendas hoc loco a nobis: quæ huiuscemodi sunt. Tri-
Medicinæ Trixaginis. xaginis autem folia ruptis, uulneribusq; prosunt: in quem usum ex oleo trita imponuntur. Prosunt & depascentibus ulceribus. Purgat semen bilem. Confert idem oculis: oportetq; tritū folium ex oleo illis admouere. Habet Trixago quernis similia folia: totumq; eius incrementū dodrantale est: quod a nobis in Dioscoride expansę manus mensura significatum est. Adiecit pręterea Theophrastus, odoratā, suauemq; Trixaginē hanc esse, facilem inuentu, & ubiq; ex his notis cognoscendam herbam. In cuius mensura, a Barbaro non leuiter nos & alij discrepamus. Ille em quatuor digitorū altitudine eam describit: nos, ut solemus, semper ubi sphitame sit, quantum tota hominis explicata manus patet. Id enim obseruauimus eam significare uocem. Quatuor uero digiti, quos ille in sphitame numerat, palmi mensura sunt, quæ longe minor quam dodrans est: qua uoce priuatim Plinius græcam sphitamen in. vij. manifeste cōuertit. Sic etiam quem ille florem exilem dixit, nos simpliciter paruū uertimus. μικρὸν enim hic ait. Quod præterea Dioscorides ait ἄγειν ἔμβρυα ad abortus pertinens, ille ad partus facilitatem pertinere opinatus, partus ciere dixit.

TEMPERAMENTVM. A

Est illi calefaciendi uis, simul & siccandi, usque in tertium gradum, ut inquit Galenus & Macer. Nam in qualitate eius dissonant scriptores.

VIRES ET IVVAMENTA eius ex Dioscoride.

Decoquitur uiridis in aqua, bibiturque utiliter conuulsis decoctũ eius.

Tussientibus itidem, duratis lienibus, urinæ angustijs, & cutem incipientibus subire aquis,

Menses eadem trahit & fœtus.

Lienem minuit cum aceto pota.

Contra uenenata cum uino bibitur.

Potest idem emplastri modo imposita etiam.

Quinetiã concisa, tritaue, contra prædicta in pilulas cõformari potest.

Purgat uetera ulcera ex melle.

Contra oculorum caligines trita inspergitur, & ex oleo inungitur.

Est autem illi calefaciendi uis.

EX PLINIO.

In petrosis aduersus serpentium uenena, pota, illitaque efficacissima.

Item stomacho, tussi ueteri, pituitæ in gula cohærescenti, ruptis, conuulsis, lateris doloribus.

Lienem consumit.

Vrinam & menses cit. B

Ob id incipientibus hydropicis efficax, manualibus scopis eius, in tribus seminis aquæ decoctis, usque ad tertias. Faciunt & ex ea pastillos, terentes eam ex aqua supradicta.

Sanat & uomicas, & uetera ulcera, uel sordida, cum melle. Fit & uinum ex ea pectoris uitijs.

Foliorum succus cum oleo, caliginem oculorum discutit.

Ad splenem ex aceto sumitur.

Excalfacit perunctione.

EX AEMILIO MACRO.

Depellit abortum, si mixta potentur aqua unc. ij.

Cætera æqualiter cũ Plinio, uel ut inqt Hieronymus, pondere unc. ij.

EX APVLEIO.

Ad Rupturam.

Impendio prodest Chamædrys herba contusa de ligno in lignum, adiecta uino, potui data: cum mira celeritate ruptos sanabit.

AD MORSVM serpentis.

Herba Chamædrys in puluerem mollissimum redacta, in uino ueteri potui data, uenenum uehementer discutit.

AD PODAGRAM.

Herbam Chamædryn perinde dabis ut supra, calidam, mire Porragoriam præstat.

Legenda uero est mense Augusto.

C EX AVERROE Quinto Colliget.17.cap.

Chamædryos est calida & sicca in secũdo gradu. id significat amaritudo cum acumine. Incidit humores grossos, & exopilat mẽbra interiora.

EX PLATEARIO de Chamædry & Chamæpithy.

Chamædrys calida est, & sicca in quarto gradu, similiter Chamæpithyos. Chamędryos quercula maior, Chamępithyos quercula minor appellatur. Virtutemq; habet dureticam, & mundificatiuam.

Error Plateari in Chamędry, & Chamæpithy.

Contra uomitum factum ex anatropha, uel ex aliqua caussa frigida, coquantur herbę ipsæ diutissime in aqua salmacina, uel naturaliter salsa, & addito oleo, & modico aceti, fiat cataplasma supra pectus, maximum remedium est contra uomitum quemlibet ex frigida caussa.

„ Puluis etiam eius cum melle datus, lumbricos occidit.

„ Contra catarrum ponantur pulueres calidi in sacculo, & capiti superponatur, optimum remedium est.

Ad furfures capitis, uel barbæ, farina lupinorum decoquatur in aqua salsa, addito aceto, & in colatura addito puluere utriusq;, uel alterius, ea postea caput lauetur.

Contra paralysim, in uino herbæ decoctæ, loco dolenti superponant.

Vlcera & uulnera consolidat earum puluis.

Ad matricem mundificandam, & eam infrigidatam ex superfluitatibus phlegmatum calefaciendam, coquantur herbę illæ in aqua diu, & fomentetur inde mulier, & herbæ ipsæ cataplasmentur super pudendis.

D Puluis earum in oleo decoquatur, & bombix intinctus superponatur: uel puluis conficiatur cum succo Mali terræ, & superponatur.

EX HIERONYMO HERBARIO

Gamãdreę aqua in ieiunio pota, sanguinẽ purificat, & scabiem pellit. Sanat eadem alcolam, & oris ulcera.

EX AGGREGATORE Herbario.

Huic herbæ cognatum ferunt, ut qui eam gestauerit in sinu, palam omnibus perosus habeatur.

Caliginẽ quoq; oculorꝝ clrarificat, indit9 oculis illius succus, uel aqua.

AVTORES ET DESCRIPTORES.

Dioscorides lib. 3.
Plinius lib. 22. cap. 15.
Apuleius cap. 22.
Theophrastus lib. 9.
Macer dict. Chamædrys.
Auerrois Quinto Colliget.
Plateariús 18. cap.
Serapion cap. 180.
Galenus. 8. simplicium cap. 153. & 66. Ad Paternianum cap. 72.
Georgius Valla, dict. Chamædrys.
Hieronymus Herbarius.

NARCISSVS.

A

B

De NARCISSO,& Hermodactylo.
Rhapſodia Viceſima.

Nomenclaturæ.

Græcæ, νάρκισσος. ἀντοχαρίς. βόλβος ὁ ἐμετικός. λείριον. ἄνθηρον.

Latinæ, Narciſſus, Hermodactylus.

Germanicæ, in Marcio, Hornungsblům. In Septembri, Zeytlößlin.

PLACITA AVTORVM de Narciſſo.

Hiſtoria Narciſſi, ſecundum DIOSCORIDEM, lib. 4.

NARCISSVS folia Porro ſimillima habet, tenuia, multo mi=nora, & anguſtiora: caulis uacuus, & ſine folijs, ſupra dodrantem attolli=tur: flos albus in medio, intus croceus, in quibuſdam purpureus: radix in=tus alba, rotunda, bulboſa: ſemen uelut in tunica, nigrum, longum. Pro=batiſſimum naſcitur in montibus ſuaui odore. Cætera Porrum imitatur, atq; hærbaceum uirus olet.

m

C Hermolai Barbari Iudicium de

NARCISSO.

Ennaea Narcissi. Narcisso folium Albuci, terræ proximum, sed latius, ut Lilio pingue, frequens, angustum, caule sine folijs herbaceo. Flos in cacumine, post Arcturum, & circa æquinoctium, ac uere: item post Lilium, & Violam, Flameã uocatã, membrana inclusus ceu uasculo, amplius caulus, nigricãs, oblõgus: qui defluens, sponte germinet: præsertimq; defixus in terrã: ma nu seritur: & radice ampla, rotunda, carnosa. Caulis, & cũ eo flos erum- pit, ut in croco, anteq̃ folium: quod non anteq̃ reflorescat, cernitur. Cau lis cum flore suo emoritur. Radix Bulbo assimilis, nisi q̃ non est squama ta. Narcissus toties florendo, tria sationũ tẽpora demõstrat. In coronamẽ ta flore ueniens. A narce, hoc est, torpore dictus: qm̃ caput grauet: non ut fabulæ, a puero. Plinius duo genera constituit. Vnum flore candido, calice purpureo. Alteri cętera eadem tribuit, sed calicẽ hęrbaceũ. Omnes inquit serotini, post Arcturum enim florent, ac per æquinoctiũ Autum- ni. Duo hæc inquit genera medici pręcipiũt, quasi & alia sint, quæ non re cipiant, hoc est (ut arbitror) genus illud quod uere, aut æstate nascit: ut ex Thephrasti sententia prædiximus. Sciendum porro est, cum florem e- ius nigrum a Theophrasto dici legimus, nõ de flore ipso, quem candidũ esse conuenit, intelligi, sed de semine: quod & membrana contegi, & ni- grum, ac prælongum esse constat: quo in terram cadente, propagat se, at- q; serit Narcissum. Eumachus cyrenæus in Rhizotomico, etiam Crota- lon, & Acacalida Narcissum uocari tradidit. Nam & Crotos in Hippo- crate, ad ulcera uetera, & uulnera recentia probata, quid aliud sit q̃ Nar- cissus, non uideo. Nisi quis Crotum pro Crotone, hoc est, Cici capias in eo. Iulius Pollux autor est, Theophrasti morem fuisse, Lirium pro Nar- cisso dicere: Homerum uero Lirij appellatione, complecti florum omne genus. Narcissum ab adolescente suimet amore capto, & in eum florem conuerso, natum in Boætia Thespienses garriunt, fontem Donaca mon- strantes, ubi se speculatur puer stultissimus: qui umbram suam a se ne- sciret distinguere. Cõarguit hanc fabulam uetustissimns poeta Pamphi- lus, qui Proserpinam multis annis anteq̃ Narcissus esset, captam a Plu- tone cecinit, carpentem Narcissos.

Narcissus sæpius floret miraculo naturę. Narcissꝰ quare sic dictus. Duo genera Narcissi secũdum Pliniũ. Hæc oĩa adsti pulãtur opinioni nostræ. Narcissusqua re uocatur niger.

D

Crotalos. Acacalis. Crotos.

Narcissus nomen multorũ. Fabula de Narcisso.

Idem rursus in COROLLARIO.

LILIORVM.

Quatuor genera Narcissi. LILII QVADRVPLEX genus in Theophrasto. Primi flos uere cum Viola sæpe alba, pauloue postea erumpit. Hoc ab eo pro- prie, Crinon, hoc est, Lilium uocatur.

Alterum genus Lirium appellat, uere quidem omnino florẽs, uerum serius cum Narcisso. Forteq; hoc sit, quod a Plinio Lilium trans maria nuncupatum est. Tertium æstate floret, & Cerinthum priuatim uocari puto: quanquam & alias res Cerinthus significat, ut inferius

Lilium trans maria. Cerinthus.

liquebit. Quartum genus, quod item Lirium græci appellant. Autumno floret: emicatq; primis hymbribus. Est & rubens Lilium, differens (ut arbitror) a Purpureo, uisum a nobis Patauij in Felicis horto. Probatissimũ in Antiochia & Laodicæa Syriæ: mox Phaselide: quartum locum obtinente, quod in Italia nascitur. Hoc genus proprie Crinon a Græcis uocari, & florem eius Cynorhodon, autor est Plinius. Hoc & Hippocrates acceperit, cum rubentia Cynorhoda fœminarum purgationibus commendat in uino. Lilia purpurea & arte fiunt, maceratis in fæce uini scapis antequam serãtur, mense Martio, & in scrobe circumfusis eadem fęce: in quem usum scapos arescentes colligunt Iulio mense, Lilia in fumo suspendentes. Caule gemino Purpurea uisuntur aliquando, carnosiore tantum radice, maiorisq; bulbi, calix hærbaceus. Post Arcturum & ęquinoctium Autumni florent Purpurea: quorum genus unũ uocant Narcissum: cui uidelicet in radice sunt folia, calices, ut diximus hærbacei, cætera eadem quæ candidis. Albo nihil est fœcundius, una radice quinquagenos sæpe nutriente bulbos.

A

Lilium rubens.

Crinon; Cynorhodõ.

Iudicium MARCELLI VERGILII de Narcisso.

B

Lilio congenerem Narcissum antiquiores oẽs faciũt, a Lilio statim continuata historia de eo agentes. Omniũq; certissime Theophrastus lib. 6. de plantarũ historia his uerbis inter cætera de eo agens, ὁ δὲ νάρκισσος ἢ τὸ λείριον, οἱ μὲν γὰρ τοῦτο οἱ δ' ἐκεῖνο καλοῦσιν. Quod est. Narcissus autem aut Lirion. Sunt eñ qui hoc, et qui illo nomine appellent. Manifesto argumẽto, congenerẽ, aut similem saltẽ Lilio Narcissum esse. Ex quo Lirion, qua uoce Lilia ueteres appellauerunt, & ipse quondam dici poterát: & si ex antiquis græcis testati aliqui fuerint, Lirion priuatim Narcissum indicare. Quemadmodũ Crinon solum Lilium. Addiderunt quidã, etiã ab Homero flores oẽs una Lirij appellatione indicari. Quod & Aristophanes in Comœdia etiã seruasse creditur. Sed quemadmodũ nos in scriptore hoc, & in alijs obseruauimus, uaga hæc nomina, similitudo, & pene eadẽ natura fecit. Vocariq; solitũ Lilium a græcis Lirion, manifeste hic scriptor ostendit, cũ ait. Quidã etiã quemadmodũ Liliũ Liriũ Narcissum uocant. Videnturq; Latini una tantum mutata litera, & ut balbutientes solent pueri. pro, r, l, pronunciasse: sicq; ex gręcorũ Lirio suum Liliũ fecisse: eodem mõ quo lepidissimus gręcorũ comicus in equinbus suis blesa lingua in cõcione loquentẽ Alcibiadem finxit, ὁλᾷς Θέωλος κεφαλὴν κόλακος ἔχει. Cum tñ in eo q̃d intelligi uolebat, ubi, l, litera auditur, intelligẽda, r, erat, ὁρᾷς Θέωρος κεφαλὴν κόρακος ἔχει. Sed ut rem nostram agamus, pro comperto sit, cõgenerẽ Lilio, aut illi penitus similẽ Narcissum esse: & q̃m dolores & torpidas capitis grauitates faciat, a narce, qua uoce græci torporẽ indicãt, nõ a fabuloso puero, ut poetæ finxerunt, Narcissum græcis dictũ fuisse. Testes in eo nomine rõnis eius sunt Plinius. 21. uolumine, cap. 19. & Symposij sui. 3. cõmẽtario, cap. 1. Plutarchus. Cuius obiter de Narcisso uerba hæc sunt. καὶ τὸν νάρκισσον ὡς ἀμβλύνοντα τὰ νεῦρα, καὶ βαρύτητας ἐμποιοῦντα ναρκώδεις. διὸ καὶ Σοφοκλῆς αὐτὸν ἀρχαῖον μεγάλων θεῶν τουτέστι τῶν χθονίων στεφάνωμα προσηγόρευσε. Quod est. Et Narcissum appellauerunt, quasi neruos hebetantẽ, & torpidas facientẽ grauitates. Quapropter & Sophocles magnorũ Deorum, idest, subterraneorũ coronamentũ eum uocauit: q; scilicet defuncti & morte torpidi, torpido flore merito coronarentr̃. Anydron uocasse quosdam Narcissum etiã in Dioscoride legitur: idq; nos factũ illi nomen credimus, q; longe ab aquis in montanis floret. Quod etiã illi adiectũ est Autogenes, quæ uox a seipso genitũ, uel per se nascens significat, rationẽ eam habet quã Theophrastus his uerbis indicauit. οὗτος δ' ἐκπίπτων ποιεῖ βλάστησιν αὐτόματον, de flore & semine dicta ea sunt, significantq;. Hic autẽ decidens sponte sua germinat & nascit̃. Etsi idem scriptor statim testetur, colligi semen eius, seriq; opere humano, nec minus etiã, ut in cæteris Bulbis plantari radicem. Vocari a quibusdam etiã Vomitorium Bulbum in Dioscoride audimus: haud sane, quia idem Vomitorio Bulbo sit, qui. 2. uolumine descriptus est, sed quia bulbosæ radicis, simulq; Vomitorius ut ille est: quẽ in antiqua medicina habet pręcipuũ usum. Serebat̃ quondã in hortis ad coronamẽta Narcissus: nũc montanis locis, in q̃bus nascit̃, quærendus est: non difficilis inuẽtu, si diligentius quęrat̃. Totam eñ, excępta caulis alti-

Narcissus cõgener Lilio. Lirion priuatim est Narcissus.

Aristophanes.

Narcissus a Narce.

Plutarchus.

rum figura flores, capillamentis, aut ſtaminibus intus purpureis. Relinquimus etiam peritioribus cogitandum, probauerit ne hic ſcriptor Narciſſum ſimpliciter montanis locis naſcētem, ut a ſatiuo & hortenſi ſecerneret: an deſyderari ultra aliquid poſſit, quale ſcilicet Plinius ait probatiſſimum naſci in Lyciæ montibus: in quam partem propenſiores trahimur. Superlatiuum enim illud κάλλιστον, certiores ſibi neſcio quomodo natales locos exigere uidetur: & præpoſitiuus ille articulus eodem ſenſu rem etiam indicare credi poteſt. Suſpicio tamen hæc ſit, non decretū. Qualis etiā eſt in uerbo πρασίζει, quod ſtatim ſequitur, ſignificet ne uireſcere, & herbaceo colore eſſe: an potius a Porro uerbum factum fuerit, ſignificetq; Porri odore ſentiri. Quod tamen nullibi inuentum in antiquis a nobis eſt. Quæ omnia diligentius obſeruanda & conſtituenda alijs relinquuntur.

In Narciſſum IVDICIVM NOSTRVM.

Ab annis fere duobus, uehementer nos torſimus, & omnibus pene noſtræ urbis doctis uiris moleſti fuimus, proinde & ex uulgo hærbarijs illis, ut nomen ſaltem huius floris percunctaremur: uerum adeo certi nihil ualuimus expiſcari, ut mirari ſatis non queamus, quomodo hærba, alioqui uiliſſima, tamq; in omnibus pratis, cum hirundine prima conſpicua, ex omni hominum noticia diſperierit. Flori nomen, Hornungs blům. Sic enim in ſuperiori Germania eam appellant. Fuerunt ergo, qui perſuadere nobis conabantur, albam Violam eſſe, quia prima Veris flos eſt alba Viola. Alij conſtanter Liguſtrum adſeruerunt, aut illi certe congenerem: donec in Narciſſum Theophraſti & Dioſcoridis incidimus; & herbarios aliquot percunctari cœpimus: qui non ex libris ſapiebant, ſed experientia rerum edocti erant. Sic in Narciſſum omnia quadrare animaduertimus, ut niſi plane noctuinis oculis ſimus, uidemur nobis ſemel apprehendiſſe. Quod igitur ex hærbarijs accępimus, quodq; partim etiam nos obſeruauimus, id eſt. Duorum, inquiunt illi, generum flos eſt, Mas. ſ. et Fœmina, purpureus, luteus, et albus. Bis etiam in año florent, ſemel in Martio, inde in Septembri. Pentecoſte ſemen fundit. Et inirio quidem albo, & luteo, hyeme purpureo flore prodit. Idq; naturæ quodam miraculo ſe dicunt deprehendiſſe. Nam ſi quis fodere pertentauerit in Martio, uno digito facile exſcalpit: ab eo autem tempore indies magis atq; magis in terram deſidit, idq; uſq; ad Septembrem, quo tempore uix abſq; negocio effoditur. Interdum altitudine unius cubiti in terra deliteſcens, mox hyeme rurſum ſuccreſcit, ut ſupra terram etiam exiliat, primo flore, & ubi adſpirauerit Ver. Quod ita habere, & nos quoq; experti ſumus, obſeruauimuſq;, primo teneram & bulboſam radicem, & Porri, uel Satyrionis folia: mox eandem durari, & pinguiora folia, eaq; ſine caule, e radice tantum prodeuntia: in Septembri prorſum et duratam, et profundiſſime deliteſcentem, tenello tantummodo & liliaceo flore, palmi altitudine in ſumma terra ſe aperiētē, poſt alteram pratorum detonſionem. Cui obſeruationi quoniā reſpondere uidimus Dioſcoridis & Theophraſti Narciſſum, poſtremo ijs adſtipulari doctorum etiam uirorum commentarios, auſi conſtanter ſumus, Narciſſi nomen indere, uel Lirij Februarij: ut diuerſus quidem flos ſit. Cæterum ex una radice bulboſa procedēs, & qui a Dioſcoride Narciſſus, & ab Arabibus, & neothericis Hermodactylus uocatur. Quā aūt probe hæc obſeruauerimus, & q̄ ſcite etiam illi nos docuerint, arbitrium aliorum, exiſtimationemq; uolumus eſſe, quos & ipſos tantę rei periculum aliquando facere monemus atq; obſecramus.

VIRES ET IVVAMENTA ex Dioſcoride.

Radix cocta, ſiue eſtur, ſiue bibitur, uomitoria eſt.

Ambuſtis igni prodeſt, cum exiguo melle trita.

Præciſos neruos illitu glutinat.

Luxatis malleolis, diuturniſq; articulorum doloribus, trita ex melle et impoſita ſubuenit.

Vitia cutis in facie, uitiliginesq; cum ſemine Vrticę & aceto emaculat.

Cum eruo & melle ulcerum ſordes expurgat.

Abſceſſus rumpit concoctioni repugnātes.

Infixa corpori extrahit, illita cum Iolij farina, & melle.

AVTORES ET DESCRIPTORES.

Dioſcorides, lib. 4.	Plinius.
Herm. Barbarus.	M. Vergilius.

DE VIOLIS RHAPSODIA XX.

Nomenclaturæ, Violæ Nigræ.

Græcæ, ἴον μέλαν. δασυπόδιον. ἴον ἄγριον. πορφυρίτιον. κυβίσιον.
Latinæ, Sesſilis. Muraria Viola. Viola nigra. Viola purpurea.
Germanicæ, Blaw Violaten. Gel Violaten. Braun Violaten. Zamm Violaten. Wild Violaten.

C

PLACITA autorum de VIOLIS.

Sententia DIOSC. de purpureis Violis.

Viola purpurea.

VIOLAM purpuream, aliqui Dasypodion, alij Priapeion, alij Ion sylvestre, alij Cybelion, Romani Violam purpuream uocant. Folium habet Hædera minus, tenuius, ac nigrius, nec multo dissimile. Cauliculus a radice prodit, in quo flosculus suauiter olens, purpureus. Opacis & asperis nascitur.

Paraphrasis HERMOLAI BARBARI super eisdem purpureis Violis.

Viola, quare dicta ἴον. Phrygana. Loripes Viola. Violæ Sarranæ. Vaccinia. Hiacynthus. Sessiles uiolę. Leucoia. Cheiri. Violę claudæ Senephigi.

Violam Græci Ion pro flore, Violariũ Ioniam, pro frutice appellãt. Nicander in Georgicis Ion uocatã credit Violã, quia nymphæ quædã Ioniæ florẽ eum Ioui primũ dedere muneri. Nascit uitis modo e supernis, quasi e puppi dicas, non prora, ut Ruta, Sisymbriũ, Serpillum: eoq; oẽs Phrygana, hoc est, surculi, siue Cremia Violæ dicunt: excępta Nigra, quæ hoc capite describit. Viret hæc perpetuo, & ut quidã ferunt, si certo gñe colat, anno toto. Serit plantis ut olus. Vere floret, post Leucoion, & ante Flãmeam. Cũ Ion Græci dicũt, Nigrã, seu Purpuream fere intelligũt. Humilis hæc, & latiore folio, statim ab radice multa carnoso exeunte, sine ramis: ob id uulgo Loripedẽ Violã uocamus. Hæ noie a cæteris distinguunt, solæ Ia appellatæ Græcis: ut ab ijs Ianthina uestis, & uiolacea diceret. Alia uiolaꝝ genera in Leucoio reddidimus. Violas Sarranas, a colore, cũ purpureis easdẽ esse apud Columellã arbitror. Purpureas, Vaccinia, & Hiacynthũ dici, Seruius Grãmaticus existimat. Dioscorides quoq; Hiacynthũ, latine Vaccinĩũ appellari scribit. Admonendi sunt, qui hæc legũt, purpureas Violas duoꝝ generũ haberi. Alias inter Loripedes, siue Sessiles, de quibus hic agit: alias inter Leucoia, odoratasq; oẽs esse. Sed & candidaꝝ q̃; gemina hęc discrimina cernunt. Alię Loripedes: alię Leucoia. Leucoia intelligo, quas Mauritania Cheiri appellat: Loripedes, q̃ uulgo Claudæ noiant, & Maurice Senephigi.

Annotatio VERGILII in purpureas Violas.

Quæ ferrugineos Hiacynthos, & nigra Vaccina uocari a latinoꝝ poẽtis fecit nigricãs purpura, uel ut aptius loquamur, in nigro purpureus color, eadẽ Theophrasto, gręcorũq; alijs scriptoribus caussa fuit, ut Viola, quæ nunc tractanda a nobis est, nigra diceret: tam frequẽti, recę ptoq; passim in ea coloris discrimine huiuscemodi, ut multis locis Theophrasti in plantaꝝ historia, nihil certius intelligat, ubiq; μέλαν ἴον, dicenti Violã, quæ nigricante purpura, ad murorum radices, hortoꝝ marginibus, & sepibus, florens prima, aut cũ primis aduentũ ueris mortalibus nunciat: nota uulgo, & ubiq; inuẽtu facilis, quæ toto anno uireat, & flores tenui quidem, sed longiore coliculo altius a terra inter folia erigat. Quæ hic merito Hæderæ cõparauit: quoniã proxime ad eam figurã accedunt. Murariã Violam a latinis uocari in Dioscoride legit. Nescimus tñ, q̃; uetusta ea uox sit: sed quæcunq; ea est, naturæ eius rñdet: quoniã, ut diximus, ad muroꝝ radices, umbrosis locis frequẽs & speciosa nascit. Eadẽ caussa fuit, cur syluestris Viola itidẽ diceretur: qm̃ locis non cultis nascit: nec uiolaria in hortis, ut cęterę illi cognoies habet. Potuit quondã etiã religione aliqua, & numinis gratia cõmendari, ideoq; Cybelios Viola, ab antiquissima dea Cybele dicta, laudẽ potius q̃; nomen id inuenisse. Sed nobis nulla est eius nois certa ratio, aut coniectura: quẽadmodũ & reliquæ aliæ penitus ignotæ. Nisi Priapeios non dissimili ratione, q̃; Cybelios, ab antiquo ruris & hortorũ numine dicta fuerit. Descripsit eã Theophrastus lib. 6. de plantaꝝ historia, dixitq;: προσριζόφυλλον καὶ ἀείφυλλον εἶναι, καὶ ὥς τινές φασι, δυναμένην φέρειν τὸ ἄνθος, ἐὰν τρόπῳ τινὶ θεραπεύηται. Quod est, Exire & uiuere folia eius in radicis capite tantũ, perpetuaq; uirere fronde. Id enim uoces illæ duæ significant. Facileq; est uidere foliosum Violæ huius cespitem, nullis caulibus, aut ramulis a terra surgentẽ, quod cęteræ habent Violæ: nec æstu anni arescere, aut hyeme, quod aliæ patiuntur, sed post amissos flores, uirentibus folijs, medicinæ toto anno etiã inseruire. Adiecit præterea, testari quosdam, posse hanc Violam continue toto anno florere, si aliqua ratione curetur: quam tamen ille non retulit, nec quibus locis id excogitauerint homines. Adiecit eodẽ libro scriptor, differre hanc a reliquis Violis in reliqua natura: præcipue autem ὅτι πλατύφυλλον, καὶ ἐγγειόφυλλον, καὶ σαρκόφυλλόν ἐστιν, quod scilicet latiore folio q̃; reliquæ Violæ sit: intelligitq; reliquas Violas Leucoia ab omnibus appellatas: eodemq; folio sit ἐγγείῳ, id est, terrestri, quod a terra non surgat, & pręter id carnoso & pingui. Quæ omnia longius forte dicta aliquibus uidebunt. Sed nos rerũ certitudini consulentes, obscuriores breuitate nolumus fieri. Quo consilio, in Violæ huius signãdo colore, a principio statim usi sumus: & contra aliorum interpretũ editiones, Nigram, non purpuream Vio-

D

Muraria Viola.

Cybelios Viola. Priapeios.

lam propofulmus. Ne fi purpuream diceremus, miſcerentur diuerſi coloris congeneres flores. Sunt enim in Leucoiorum genere purpureæ Violæ, quas Columella Sarranas ab eadem purpura, & Sarrano Oſtro appellat, in cenſu earum & ordine quæ ſurculoſæ ſunt: in parietibusq; & hortis naſcuntur, aliter q̃ hæc, diſpoſitis in Flore folijs, & plures uno pediculo pendentes, quæ proprie & uerius purpureę uocantur. Et hæc pro notiſsimi floris hiſtoria ſatis ſint. Quibus adijciemus, mutaſſe nos titulum capitis huius, & de nigra Viola inſcripſiſſe: quoniam res id exigebat: & in melioribus græcis, aut nulla coloris nota addita fuerat, ſimpliciterq; de Viola caput inſcribebatur: aut ἴον μέλαν, in aliquibus legebatur.

A

Sarranæ.

DE ALBIS VIOLIS, SEV CHEIRI textus Dioſcoridis.

Leucoion ex Græcis aliqui Baſilion uocãt, Latini Violam albã, aliqui Auguſtiam, nõnulli Violam autũnalem, aut Paſſarinã. Vulgaris eſt noticiæ, ſed in floribus differentia quædam. Namq; aut cærulei, aut albi, aut purpurei, aut lutei inueniuntur. Luteæ uero præcipui in medicina uſus. Huius aridi flores ferueſacti in deſeſsionibus, ualent contra uuluę inflammationes. Et menſtrua expellunt. Sanant oris ulcera cum melle. Cum cærato rimas ſedis. Semen duum drachmarũ pondere ex uino potum, aut cum melle inditum, menſes, ſecundas, & partus extrahit. Radices cum aceto illitæ, lienem reprimunt, & podagricos iuuant.

λευκόιον.

PARAPHRASIS ALTERA HERMOLAI Barbari in albas Violas Dioſcoridis.

Leucoion, etſi candidam Violam ipſo nomine ſignificat, tamẽ & pro lutea, & cærulea, & purpurea ſæpe capitur. Hinc apud Columellam candida Leucoia, quaſi & nigra quædã ſint. Hippocrates certe, nigra inquit Leucoia quærantur. Paulus, Ioton inquit oleum, hoc eſt, Violaceũ, modo ex purpureis, modo ex candidis, modo ex croceis confici ſolere Violis. Sciendũ & illud eſt, Dioſcoridem hoc loco ſcribere Violam, quæ græce Leucoion dicatur, a Romanis Liguſtriam quandoq; nominari, etiam ſi codices ſunt, in quibus non Liguſtria, ſed Auguſtia legatur: ut fortaſſe Columella in horto ſuo intelligat de Viola, cum cecinit,

B

Liguſtria.

Nigro commiſta Liguſtro.

Nam Liguſtrum candidum, pro Cypri flore capitur. Cæterum de purpurea, ſiue nigra, ſeorſum poſt dicetur. Cærulea quæ ſit, non conſtat, niſi quis Cyanum hanc intelligat. Eſt autem Cyanus flos, roſam accipiens: cuius color honorem, nomenq; dederit cæruleo. Cyanũ Amaranthus excipit. Triuialis, ut quidam exiſtimauere, flos eſt Cyanus, in frumentario naſcens agro, & hortis quoq;, ruſticorum & puellarũ corollis, calice roſarũ, ſed ſquarroſo, atq; triſti, ſine odore. Verum ſuma colori gratia, qui & Baptiſecula ruribus dicatur: quoniã ſecantibus & metentibus officiat, retuſa in occurſu eius falce. Nam & ſeculam ueteres dixere falcem. Florum porro prima ſe oſtendit alba Viola, necdum exacta hyeme. Sub idem fere tempus exit & Viola cognomento Flammea, quæ Phlogion uocatur: Sylueſtris tantum ab aliquibus Plox: ut errare putem, qui Phlogion eandem eſſe cum lutea Viola ſcripſerunt, quod quidem ex ſe=

Liguſtrum.

Cypri flos.

Cęrulea uiola

Cyanos.

Amaranthus.

Baptiſecula.

Secula, quid

Phlogion.

Phlox.

C quētibus apertiſsime liquebit. Theodorus Flammã uocauit, colore commendabili, odore nullo, ſemine proueniens coronis. Non eſt hæc autem Iouis flos, aut quod idem eſt, Iouis flãma, hoc eſt, Dioſanthos. Idq; neu dubitem, facit, ꝙ Iouis flos licet ſine odore ſit, & coronarius, & obſeruatur ſemine, tamē æſtate floret, non per hyemē, ut Flãmea. Plinius quoq;, Iouis inquit flos, colore tantũ commēdatur, odor abeſt, ſicut & illi, qui a Grēcis inquit Flox uocatur. Diximus & Lychnin uocari quãdoq; Flammeam, ſed inter roſas potius ꝙ Violas. Aliud eſt apud Græcos Phlogis. nam & ueſtis genus ſignificat, quod nos flammeam, & flammearios opifices in Plauto uocamus, & carnem toſtam, ut eſt apud Stratidem. Violarum ergo alba & flãmea plurimũ durant. Sed ſatiuis maxima autoritas Luteolis, qui colos in nuptialibus flãmeis quæſitus, ritu antiquiſsimo, & fœminis totus conceſſus traditur: ideoq; fortaſſe non numerat̃ inter principales, hoc eſt, cõmunes maribus & fœminis, quoniã coloribus ſocietas principatũ dabat. Genera Lutearum, Tuſculana: & quæ appellatur Marina, folio aliquanto latiore, ſed minus odorato, in totũ uero ſine odore, ac minuto folio. Calathiana, munus autumni. Cæteræ Veris. Proxima ei Chalta eſt, concolori amplitudine, uincit numero foliorum Marinam, quinq; folia non excedentē: eadem odore ſuperat̃. Eſt enim grauis Chalta, non leuior ei, quã Scopam regiã appellant. Quanq; folia eius oleant,

Iouis flos. Iouis flamma Dioſanthos.

Lychnis.

Viola Tuſculana. Marina. Calathiana. Caltha. Scopa regia.

D non flores, ut inquit Plinius. Quod autē genus ei ſit inter Violas Scopa regia, parum liquet. Dioſcorides Scopam regiã Naporum generi connumerat. Plinius alio loco Sideritin, quæ latiſsimo folio ſit, Scopam regiam a noſtris dici uult. Violæ odor a longinquo ſuauior, propinquus hebetat̃. Vita longiſsima candidæ, trienniũ. Ab eo tempore degenerat & minuit̃: floresq; aſsidue candidiores affert. Minor uis eſt recentibus. Ideoq; aridis utuntur poſt annũ. Honor Violis apud antiquos poſt roſam & lilium. Violam iccirco dictam Ion Græci putant, ꝙ cum Io in uaccã a Ioue conuerſa eſſet, terra florem illũ pabulo bouis eius fuderit. Noſtri quoq; Violam, quaſi uitulam, imitatione græca, uideri poſſunt appellaſſe.

Napi. Sideritis.

Viola quare ſic dicta.

Optima quæq; de Nomenclaturis VIOLARVM ex M. VERGILII Commentario.

Detulit candori multũ in hoc flore antiquitas, nec leuem ſplendoris ſui gratiam illi habuit, una ab eo facta appellatione, tres alios colores indicans: qui in toto hoc Violarum genere a ſcriptore hoc numerãtur, & uno excæpto a cunctis paſsim quotannis uidentur. Leucoiorum enim nomine in græcis oēs indicantur Violæ hæ, quæ primæ flores ſuos proferunt, ubi mitior & tepidior aër fuerit ab hyeme ſtatim, ubi aſperior & frigidior poſtea: ubiq; aũt per Ver primæ noui anni aduentũ nunciantes, pluresq; non uno ramulo tantum, ſed uno pediculo florentes: quæ cauſſa fuit, ut a quibuſdam Polyphęræ inter alias appellationes dicerētur. Id enim ea uox ſignificat. Floſent hæ paſsim triplici colore, candido, luteo, & purpureo. Qui quartus deinde ab hoc numeratur, cæruleus in Violarum genere hoc, quod ſciam, in Italia nullibi uidetur. Ex eo oborta nobis ſuſpicio eſt, poſſe in Græcis abundare eam uocem, & ſi in cunctis pariter legatur. Is etiam quem nos habemus egregiæ antiquitatis, & fidei Latinum Dioſcoridem, Longobardis literis ſcriptum, tres tantũ colores illos notos omnibus numerat. Quartus hic cæruleus nullus in eo eſt. Nec nos tantũ illi deferimus, ut unũ uelimus pro cunctis alijs nobis eſſe, ſed accedente rei naturæq; & ſuſpicioni huic noſtræ hoc ueluti teſte, qualiſcunq; ille eſt, non fore credidimus inutile hoc etiã legentes monere. Præſertim nullibi, ut paulo ante diximus, oſtenden-

Leucoion; nomine quę Violæ ueniant.

Polyphæræ.

A

re in hoc flore eum colorem natura. Alioquin oportebit, quæ primo uolumine in Iasme dicta a nobis fuerunt, meminisse: & quæ longius illic de Violis docentur, in hunc locum referre: opinariq; in cæruleo colore hoc, aut alijs locis nasci hunc florem. Late enim patet naturæ uis, & admirabilis eius maiestas: qua potest multa ubiq; uariare, & quæ nobis, & nostro orbi negauit, alijs dedisse. Aut Violarum appellatione alia etiam censeri florum genera, quales Iesiminos omnes tunc esse diximus, modo magnitudine, & forma pares, & similes illis sint: & intellexisse in Dioscoride necesse erit, florem quempiam alium cærulei coloris, qualis uerbi caussa Cyanus est, sic a Græcis a colore dictus, uulgaris flos, omnibus notus inter segetes, Maio & Iunio mense nascens. Quem rura nostra florem Alysum uocant, triplici & ipsum colore, candido, purpureo, plærumq; autē cæruleo. Nobis tamen in priorem illam sententiā inclinat animus. Credimusq; quartū illum colorem huic scriptori temere accreuisse. Vtimurq; ea ratione præcipue, q non uerisimile est, miscuisse diuersa simul genera Dioscoridem: & cum de Leucoijs certo scilicet genere priuatim ageret, de cunctis Violis, quæ Græci ἴα, non λευκόϊα uocant, agere cogitasse. Obseruauimus enim τῶν ἴων, id est, Violarum latius patere appellationē, pluresq; complecti flores: Nigram, seu malis ferrugineam Violam, Iesiminos omnes, Calathianam, & quam Græci Phloga, Plinius flāmeam uocat, pluresq; alios qui figura, quantitate, foliorū positura, aliaq; huiuscemodi ratione aliqua proprie dictis Violis similes æqualesue sint. λευκοΐων autē triplex tantū hoc genus, quod solo colore differt, quodq; nos paulo ante ex Theophrasto descripsimus. Solæ enim hæ Violæ Leucoia dicuntur. Accedit & illud, q si Cyanus in hoc genere intelligendus erit, ex qua uoce nos credimus irrepsisse eum colorem in has Violas, uidebitur temere miscuisse Dioscorides, quæ non eodem tempore florent. Cyanus autem prima æstate tantum, ille sponte sua in parietibus, & murorum pinnis aliquando, illi inter segetes passim nascuntur. Possunt quidem ambo in hortis conseri, sed nos simplices naturæ natales & notas, non cōacta artis opera tractamus hoc loco.

Flos Alysus.

Ferruginea Viola.

Phlox.

COROLLARIA HERMOLAI BARB. & Vergilij in Iasminam confectionem.

Vnguentum hoc & Iasiminum, & Iasme dicitur. Quæ uox admonet me, ut ex ea fere Viola compositum intelligam, quæ uulgo Iesiminū uocatur, distinctiones, & harundineos parietes in hortis opere topiario cōuestiens, Flore candido, præcipuæ suauitatis: folium in uiridi nigricans, oblongum, fastigiatum, mucrone languido, magnitudine rosacci, sed angustum. Hoc Violæ genus Persicum & Particum, & omnino peregrinum uocauerim, ab alba Viola nostrate longo interuallo distans, ueteribus (ut arbitror) incognitum, saltem Italiæ. Recentiores tria Iasmes, siue Iesimini genera constituunt, albam colore, cæruleam, et in Aegypto luteam, qualem & in Venetia nasci modo cernimus.

B

MARCELLVS VERGILIVS.

Florem quem omnes Iesiminum dicimus, colore candido, Violis figura non dissimilem Violam antiqui uocabant, ignotum diu Italiæ, ut uidetur, nunc autem plebæis hortis etiam grato odore commendantem, tam notum omnibus, ut nulla descriptione nostra indigeat. Credimusq; nos de eo egisse hunc scriptorem, cum communis Violarum historia tertio uolumine ab eo tractaretur. Numeratis enim albis, luteis, seu purpureis Violis, quæ communes & notæ omnibus sunt, quartum genus colore cæruleo addidit: quæ nullæ in Violarum genere nunc cognoscuntur, necesseq; est ad Iesimini huius florem referri cæruleum colorem illum. Posteriores enim, & inter eos Serapion, tria Iesimini ex colore discrimina, & genera fecerunt. Candidum, luteum, quem ille Citrinum, & Cæruleum, quem cœlestis coloris uocat, omnes quondam peregrinos, & Italiæ ignotos, nunc omnibus communes: uidetque Italia, & habet iam non candidos tantum, sed Luteos etiam Iesiminos. Nec in alio Violarum genere Iasme hæc, & Iasminum unguentum, intelligendum est. Nam quod P A L L A D I V S Violaceum docet a Græcis ἴινον dictum, ex Violis proprie nunc dictis, conficiebatur. V I O L A S quæ nos Græcorum more dicimus eas, quæ primæ Ver nunciantes, plures uno ramulo florent, paucis & exiguis folijs, colore triplici, candido, luteo, & purpureo, præcipui in medicina usus. Quam enim Theophrastus Nigram di-

A

VIRES ET IVVAMENTA
Purpurearum ex DIOSCORIDE.

Folia per se, & ex polenta, illinuntur aptissime stomacho æstuanti, & oculorum inflammationibus, sediq; procidenti.

Aiunt, quod purpureum est in flore, anginis et comicialibus auxiliari, maxime pueris in aqua potum.

IVVAMENTA Albæ & Luteæ.

Huius aridi flores feruefacti in desessionibus, ualent contra uuluæ inflammationes.

Et menstrua expellunt.

Sanant oris ulcera cum melle.

Cum cerato rimas sedis.

Semen duum drachmarum pōdere ex uino potum, aut cum melle inditum, menses secundas, & partus extrahit.

Radices cum aceto illitæ, lienem reprimunt, & podagricos iuuant.

IVVAMENTA Purpureæ, & Flammeæ ex MESVE.

Solutione educunt Choleram reprimuntq;

Conferunt inflammationibus omnibus.

Sedant Sodam calidam, factam in caliditate uehementi.

B

Ciunt somnum, & leniūt pectus, & guttur.

Conferunt uuluæ, & anginæ.

Sedant sitim, & opilationes hepatis aperiunt.

Dissipant Ictericiam, & febres inflāmatas.

Ex SERAPIONE cap.190.

Quando fit emplastrum ex folis folijs, aut cum sauich, infrigidat, & confert inflammationi oris stomachi, & apostematibus calidis oculorū.

Et dicitur, q̄ flos eius a proprietate sua bibitur cum aqua, & confert epilepsiæ, & anginæ puerorum: & illa est, quam uulgares nominant, Matrem puerorum.

ad Epilepsia dicta matre putrone

Ex PLATEARIO.

Zuccharum Violarum fit ut Rosarum.

Sed Syropus Violarum sic fit. Violæ in aqua coquantur: & ex colatura, & zuccharo fiat colatura.

Syropus Violarum.

Vel sic. Melius est, ut Violę dimittantur in aqua per noctem, & fiat syropus. Si autem ex succo & zuccharo, tanto melius.

Oleum Violarum fiat hoc modo, Violæ decoquantur in oleo, & colentur: uel fiat decoctio in duplici uase. Vel etiam sic, quod melius est. Decoquantur, & colentur: & colaturæ recentes addantur: & sic dimittantur per.15. dies ad solem, & coletur: & sic secundo & tertio fiet, atq; erit electissimum. Id oleum contra omnem hepatis calefactionem ualet, est somniferum et narcoticum.

Oleum Violarum.

Nota etiam, q̄ syropus Violarum magis debet concoqui, q̄ Rosarū:

C alioqui corrumperetur, & tabesceret.

DOSIS ex MESVE.

Potio earum est ab unc. iiij. usque. vij. Et succi earum ab unc. 1. usque ad. ij. Syrop. earum ab unc. ij. usque ad. iiij. Et conditi earum ab unc. 1. & drach. usque. iij.

Ex IOANNE VIGONIO.

Viola herysipelę non exulceratæ, secundum omnem modum administrationis eius, est optima medicina.

De satu VIOLARVM, Columella lib. 13. Et
Palladius Mense Februario, cap. 21.

Violam qui facturus est, terram stercoratam, et repastinatam, minimũ alte pedem in puluinos redigat, atque ita plãtas hornotinas, scrobiculis pedalibus factis ante Calendas Martias dispositas habeat. Semẽ autem Violæ sicut olerũ, in areis duobus temporibus seritur, Vere, uel Autumno. Colitur autem eo modo, quo & cætera olera, ut runcetur, ut sarciatur, ut interdum etiam rigetur.

De oleo & uino VIOLACEO faciendo, ex
Palladij Mense Maio.

D Tot Violæ uncias infundas, quot olei libras miseris, & diebus. 40. sub dio habere debebis, Violæ purgatæ, ut de rore nihil habeant: libras quinque uini ueteris. x. sextarijs debebis infundere, & post. xxx. dies. x. mellis ponderibus temperare.

AVTORES ET DESCRIPTORES.

Dioscorides, libro. 4.
Plinius, libro. 21, capite. 6. 11.
Theophrastus lib. 6. capite ultimo.
Herm. Barbarus.
M. Vergilius.
Ioannes Vigonius.
Mesue in simplicibus.
Serapion, cap. 140.
Platearius.
Macer, dictione, Viola.
Galenus ad Paternianum, cap. 2.

A

Crus Galli.

Kleiner Hanfuß.

De PEDE CORVINO, Rhapſodia XXIII.

Nomenclaturæ

Græcæ, κορωνόπους. ἄρτιον.

Latinę, Pes corui. Silago. Caciatrix. Sanguinaria.

Germanicæ, Kappenfuß. Hanenfuß.

B

PLACITA AVTORVM de Pede Coruino.

Sententia DIOSCORIDIS de Pede Coruino, lib. 2.

CORONOPVS oblonga hęrbula eſt, per terram ſternitur, & folia inciſuris diuiſa habet.

In eandem ſententiam & Plinius lib. 22. cap. 19. Coronopus oblonga hęrba eſt, cum fiſſuris. Seritur interim. quoniam radix celiacis præclare facit, in cinere toſta. Et rurſum lib. 21. cap. 16. Aculeatarum caules aliquarum per terram ſerpunt, ut eius quam Coronopum uocant.

Apuleius de herba GALLI CRVRE cap. 22.

Naſci amat herba Galli crus locis ſolidis, & circa uias: eius cacumen, inſtar pedis Galli.

C

IVDICIVM NOSTRVM.

Mira est scriptorum uarietas in Coronopode hac. Aliis Batrachion, aliis Flamulam, nonnullis aculeati generis, rursum aliis sine omnibus prorsum aculeis eam suspicantibus & contendentibus. Vnde preciumopere facturos nōs arbitramur, si paulisper figentes hic pedem, Leonicenicam disputationem subscribamus: quod ex omnibus nemo prudētius philosophatus uidetur de ea hærba, mea quidem sententia. Sumq; & ego in ea opinione, ut non aliam credam esse, quam quę hodie Crus Galli uulgo dicitur, uel pueris etiam nota, qui eam legentes mutuo uessicas cient. Neq; una tantum eius species. Est enim syluestris, quæ in cimiteriis, pratis, & circa sepes oritur. Est domestica & hortulana, satiua, foliatis, luteis, & repletis floribus, qua ad coronas utuntur nymphæ. Est quoq; quæ uenero, & flore & colore Germaniæ matronis in hortis alitur, prorsus galli, uel cornicis pedem referens, trium cubitorum ubi excreuerit: uulgo uocant Jßenhütlin, quam, in quod aliud quoq; genus recenseam, q̃ Coronopodis, non habeo. Nec aliquis mihi demonstrare hactenus ualuit. Verum quam hæc recte conijciamus, aliorum æstimationi permittimus, Oraculum nullum, uel Sibyllæ folium sunto.

Jßenhütlin.

NICOLAI LEONICENI Iudicium de Herba Coronopode.

De secunda herba, Pede alacohen ab Auicenna uocata, idem expositor scribit, existimare quod sit herba a medicis uocata Pes corui, de qua dicit. 2. huius capite, de Pede Coruino, quod radix huius herbæ cum decoquitur confert solutioni antiquæ: sed radicem huius herbæ, quam nostri herbarii uocant Pedem Corui, esse causticam, ulceratiuam, & de ista non loqui Principē. Hic quod deinceps dicit, quod aliqui dixerunt, q̃ per alacohen Hippocrates intellexit folia ficus: quæ in nullo seruiunt casui præsenti, quia pungunt & excoriant per lacticinium occultatū in eis. Hæc omnia ad uerbum fere nouus expositor Auicennæ, qui sua expositione non magis hanc, q̃ etiam priorem nobis hęrbam declarauit. Forte autem fit illi minus pudendum, hanc secundam. s. Pedem coruinū, de quo Auicenna loquitur, ignorasse: quando & ipse Auicēna, tantus alioquin medicinæ magister, uel dubitault, uel etiam nesciuit quid esset, ut plane in multis aliis herbis ipsemet suam fatetur inscitiam: ut etiam secundo Canonis de hac ipsa herba, quæ Pes coruinus nominatur, non modo ambigua, sed etiam contraria loquitur. Sunt autem hæc Auicennæ de Pede coruino ibibi uerba. Pes coruinus membra expulsionis, radix eius hærbæ confert solutioni antiquæ. Et dixerunt Paulus & alii, quod confert Colicæ, & efficit operationem Hermodactylorum absq; nocumento. Ego autem nescio, quomodo radix Pedis Coruini possit prodesse solutioni antiquæ & facere operationem Hermodactylorum, qui sunt satis in soluendo potentes. Nisi forte Auicenna uult hoc loco solutionem curare solutione: qui tamen alibi præcipit, non esse faciendam solutionem super solutionem. Fen autem. 22. tertii, cap. de solutione podagrę, & ischiadicorum, Pedem coruinum non colicæ, sed podagræ potius ex eiusdem Pauli autoritate Auicenna prodesse testatur, ita scribens. Et dixerunt quidam, quod Pedi coruino inest operatio Hermodactylorum, & non est eius nocere stomacho. Quæ uerba exponens etiam nouus expositor Auicennæ, in hunc modum scribit. Dicit aliquos asseruisse, quod Pes coruinus operatur, & purgat sicuu Hermodactyli, & nō nocet stomacho sicut ipsi. Et pes iste coruinus, est hærba cuius radix ponitur in opere, de qua scribit in secundo huius capite de ea. Dixerunt Paulus & alii, quod confert Colicæ, & efficit operationem eorum absq; nocumento. Deinde subiungit. Radix PEDIS CORVINI, quā nos hic habemus, ab extra apposita rodit, & pluries hanc feci super pedem illius quassari, qui habebat in unguine bochium epedemille, & protinus illic surgebat ampulla, qua rupta exibat uirus uenenosum, unde aliqui sanabantur. Sed hanc dare per os, nunquam ausus sum: licet sciam aliqua, quæ foris adhibita uesicant, & ulcerant, & comesta noceant. ut allia, & cæpe. Hæc ille. Qui licet uereatur, ut sane debet uereri, dare per os radicem Pedis coruini, quæ uenenum est, ut postea declarabimus, per uerba, tamen postrema uidetur inuere, quod si etiam daretur per os cum aliqua tamen ratione daretur, et non sine Principis autoritate. Ioannes uero Matthęus de grado, alter nouus Auicennæ expositor, in huius radicis expositione magis audaculus, scribit hæc uerba. Intellige, quod cum autores utuntur Pede coruino, in casu etiam isto semper utuntur radice eius, & non foliis. Ita etiam dominus Auicenna secundo Canonis, luuamenta radicis eius. Quę uerba expositoris nobis indicant, ipsum huius herbæ timuisse folia, non radicē, quia dn̄s Auicenna eiusdem radicis usum, & non foliorū secundo canonis præcipue probauisset. Miseret me humanæ uitæ, quā uideo quotidie sub Auicenna non tanq; principe, sicut medici iuniores ap-

D

Auicenna de Pede Coruino.

Auicennæ expositor.

Ioannes Mathæus de grado.

pellant, sed tanq̃ sæuo tyranno periclitari. Nam si radicem uenenatam, uel intra corpus iusserit adhiberi, eam quidam medicorum in ægrotantibus adhiberi non dubitant: contra, si radicem salutarem, & uenenis aduersantem dari uetuerit, tanq̃ medicinam perniciosam, illã medici etiam celebres non audent dare. Radicem Pedis coruini habentem uim exulcerandi, & tanq̃ uenenum, præterq̃ si extrinsecus apponatur, in usu medicinæ fugiendã, alter nouus Auicennæ expositor, non ueretur dicere dare, etiã intus assumendã, fretus Auicennæ & secundo canonis, & xvi. Tertij, qui eam Hermodactylis præfert, autoritate. Ego uero, testor Deum, me nouisse medicum, qui ex eadem radice, quibusdam alijs adiunctis, pilulas conficiebat, & eas podagra laborãtibus propinabat, non sine magno quorundã, qui eas accepere periculo: donec tandem a me sui erroris admonitus, a tam periculosa abstinuit medicina. Nonne idem Auicenna, si qui eam fatui sint, qui ei uelint in omnibus credere, scribit secundo canonis, Napellũ esse uenenum perniciosum. & tamen potari suadet? cum postea subiungit, delet albaras linitum & bibitum. Venenum autem quod nostra ætate Napellum ab herbarijs nominatur, Aconitum, a Græcis atq; Latinis uocatur. de quo Vergilius,

Miscent aconita nouercæ.

ut iam appareat Auicennã, non tam tyranni, q̃ etiam nouercæ imitari mores. Contra Galenus Aconitum laudat, si abstergendũ sit aliquid ex corpore: sed cauendũ esse, inquit, ne aut in potu, aut in cibo sumatur. Idem Auicenna radicem Pentaphylli a Dioscoride cõmendatam ad uenena mortifera, ipse secundo Canonis scribit, esse medicinã perniciosam: adeo, ut Michaël Sauonarola medicus, suo & nostro quoq; tempore, propter scripta, et quæ de medicina edidit clarus, non ausit eam in quartana dare: non aliã ob caussam, nisi quia damnetur a Principe. Tantam habet ut nuper dicebam, Auicenna apud medicos nostri temporis autoritatem, ut medicinã mortiferam faciat salutarem, sicuti Pedem coruinũ salutarem, aut perniciosam, uel uti radicem Pentaphylli, uel eius succum. Nam & Iacobus de Dondis, cognomento Aggregator, huius radicis succum inter uenena perniciosa, ex Auicennæ numerat autoritate. Forte autem, quantũ ad Pedis coruini attinet radicem, non tam Auicenna, q̃ medici ipsi non recte Auicennam intelligẽtes, sunt reprehendendi. Quis enim eos cogit, putare herbam, quã herbarij nostræ ætatis Pedem coruinũ nominant, esse illam, quã ueteres medici, Paulus scilicet & Dioscorides, sub eodem nomine celebrarunt? Quasi uero sit necessarium, ut quæ nunc sunt nomina herbarum, etiã priori seculo fuerint. Eos autẽ quos supra notaui Auicennæ expositores, illud oportuit didicisse, aliam esse herbã a priscæ ætatis hominibus Pedem coruinũ nominatam, aliam a nostris, nam si id scijssent, neq; tam multa de Pede coruino dubitassent, neq; etiã aliqui eorum unq̃ in animũ induxissent, herbam Pedem coruinũ a nostris dictam, posse sine periculo, aut in pilulis, aut alio modo intus assumi. Hæc enim est illa, quã Dioscorides, βατράχιον, & Apium syluestre nominat. Vnde & medici iuniores, non solum Pedem coruinũ, sed etiam Apium Raninum nominarũt, a gemina scilicet, animalis, & herbæ alterius similitudine. Huius herbæ Dioscorides quatuor fecit species, & unã ex his inter uenena collocat. Omniũ autem folia, & caulem, si apponãtur humano corpori, uim ait habere exulcerandi, & escharã faciendi. Quare nullo modo suspicandũ est, illos qui dixerunt Pedem coruinũ in medicinæ capitulis excoriationis intestinorũ, quos Auicenna allegat. xvi. tertij, eodem capite, de hac Pede coruino, quã ueteres βατράχιον, a rana, cuius effigiem representat, nominarũt, intellexisse: sed neq; Auicenna secũdo canonis, cũ scribit radicem Pedis coruini conferre solutioni antiquæ, de hac potuit intelligere. Ideo quantũ ad hoc, forte non est error Auicẽnæ, sed male exponentium Auicennã, & nescientiũ quid duobus in locis, scilicet & secũda canonis, &. xvi. tertij, per Pedem coruinũ Auicenna intellexerit, si modo & ipse quid esset, intellexit. Nam. xvi. tertij, etiã uidetur hæsitare. Secundo aũt canonis oĩno Auicẽna aberrat, illã ostendens quã supra tetigi in radice eiusdem herbæ contrarietatẽ, quod conferat & solutioni antiquæ, & faciat operationẽ Hermodactylorũ, absq; nocumẽto. Quibus uerbis postremis similia etiã scribit. xxij. tertij, supra etiã a nobis allegata. Verum utrobiq; male Paulus, & alij super hac medicina, quæ facit operatiõem Hermodactylorũ, ab Auicẽna citantur. Neq; enĩ Paulus usquã herbam Cornopoda, sic enĩ Græci Pedem coruinum nominãt, Hermodactylis cõparat, in iuuãdo podagricos, sed compositionẽ quæ noĩatur apud Græcos διὰ κορωνοπόδων, id est, per Pedem coruinũ, alteri præfert, quæ apud eosdem Græcos διὰ ἑρμοδακτύλων, id est, per Hermodactylos nominatur: quarum utrãq; describit Paulus lib. 7. in quo de simplicibus & cõpositis agit medicinis, proprijs ambas inscriptionibus notans.

Auicenna tyrannus medicinæ sæuissimus.

De quodam audaci Medico.

Napellum, & Aconitum idem sunt.

Michaël Sauonorola.

Iacobus de Dondis, Aggregator.

Non necesse est, ut quę nũc sunt herbariĩ nomina, etiã priori seculo fuerint.

Pes coruinus Batrachium, idem Apium syluestre.

Quatuor species Dioscoridis.

Expositores Auicennæ, Auicennã nõ adsequuntur.

Primæ compositionis inscriptio, atq; descriptio hæc est, PODAGRICA per Hermodactylum.

Hermodactylorum. ʒ. ɜ ɜ ɜ. anesi, cymini æthiopici, ameos, corymborum, thymi, pipe-

C ris longi, zinziberis, obolos tres. epithymi unciam mediam, dosis oboli. ı ı ı ı. aut vi. datur mane cum condito, uel hydromelle.

Secundæ autem compositionis per Pedem coruinum inscriptio, atq; descriptio talis est.

PER PEDEM CORVINVM compositio, quæ facit ad ea ad quæ & altera per Hermodactylon, stomacho utilis.

Zinziberis oboli duo, piperis oboli tres, agarici obolus unus, cnici interioris oboli quatuor, radicis Pedis coruini oboli sex. Dosis oboli octo. His autem quibus uenter non facile soluitur, siliquæ. xxiij. facit omnino septem, uel octo fere alui deiectiones.

Harum duarum compositionum, Paulus libro sui de medicina uolumine tertio, secundam per Pedem coruinum nominatam, dicit ex Alexandri autoritate prima esse meliorem, ut quæ eandem faciat euacuationem, & æque sedet dolorem: cum hoc, q nihil obest stomacho. Quorum uerborum sententiam male Auicenna duobus in locis antea alligatis, de solo Pede coruino scribit, ipsum Hermodactylis comparando: quasi radix Pedis coruini, de qua loquitur Paulus, sit par in cienda aluo radici Hermodactylorum, & non habeat potius adstringendi facultatem: quemadmodum de ea sentit Dioscorides, qui ipsam cœliacis prodesse testatur: sicuti & ipse Auicenna primo canonis, eandem dicit radicem prodesse solutioni antiquæ: & etiam. xvi. tertij testatur nonnullos eam nominasse inter medicinas ad ulcera intestinorum facientes. quoniam celiaca dispositio est morbus similis lienteriæ, quæ prouenit etiam ex ulceribus intestinorum. Quare Auicenna hæc omnia de radice Pedis coruini non male scribit. Illud uero non recte, quod faciat operationem Hermodactylorum. Si quis uero miretur, quomodo tota compositio per Pedem coruinum nominata, eandem possit facere euacuationem, quam altera per Hermodactylos, cum Pes coruinus, uel radix eius uim adstringendi habeat, Hermodactyli autem magis purgandi: sciat, dictam per Pedem coruinum compositionem, non habere uim purgatoriam ex Pede coruino, sed ex agarico, & cnico, quod Cartamum medici recentiores appellant. Purgat autem æque atq; altera compositio per Hermodactylos nominata: quoniam dosis eius est dupla ad dosim alterius, & in durum habentibus uentrem maiorem multo q duplam habet proportionem: ut ex his quæ antea scripsimus, ex Pauli sententia patere potest. Neque uero quispiam miretur, compositionem purgatiuam ex medicina uentrem adstringente suam sortiri appellationem: quoniam in podagricis doloribus, atq; Ischiadicis non minus quærimus humorum fluxum ad loca dolentia reprimere, q eorum qui iam

Celica.

D fluxere euacuationem. Vnde & apud Paulum inuenitur alia compositio ad podagras, quæ per corallium nominatur, in quam tamen ueniunt rhabarbarum, & aristolochia, medicinæ euacuantes. De eisdem duabus compositionibus, quas supra secũdum Paulum annotauimus, etiam Auicenna Fen. xxij. Tertij, capite de solutione podagricorum & Ischiadicorum. In quibusdam tamen medicinis, sed præcipue in ponderibus medicinarũ, a Paulo euariat: ut quas scribit Auicenna cum his, quas Paulus antea notauerat, conferre uolentibus uideri potest. Hic uero occurret aliquis, ac mihi obijciet id, quod & ipsi Auicennæ, atq; eius expositoribus antea obiectaui, non haberi ex eorum expositionibus, neque quid sit herba Tinctorum, siue citrina, neque quid sit Pes coruinus, de quo Paulus, quantumuis male ab Auicenna allegatus, intelexit. Liquet enim ex ijs quæ antea diximus, esse herbam Pedem coruinum a ueteribus dictam, ex cuius nomine compositio tota suam habuit appellationem: non dum tamen quæ, aut qualis nam sit, fuit declaratum. Cum ergo & quæ nam, aut qualis sit herba Tinctorum ab Auicenna dicta, & quo nomine apud ueteres fuerit insignita, antea docuerimus, quod etiam de herba fecimus, quam nostri herbarij Pedem coruinum nominant, restat, ut quid sit Pes coruinus ueteribus, & Dioscoridi, & Paulo, atq; Auicennæ doceamus. quandoquidem & ipse Auicenna eam scripsit, cuius Pes coruinus est pars: ne qui uolunt totam facere compositionem, in Pede coruino dubitent, ueluti quidam Auicennæ expositores hæsitarunt: aut sicuti alij radicem perniciosam, pro salutari recipiãt. Coronopus, hoc est, Pes coruinus, inquit Dioscorides, herba parua est, oblonga, humi strata, folijs fissis. Hæc quoq; pro olere elixatur. Aliqui amoneos, aliqui astrium, Afri atirsitte, Romani caciatricem, nonnulli stillaginẽ, nonnulli sanguinariã uocant. Huius radix in cibo sumpta, facit ad celiacos. Nascitur in locis incultis, & in dumetis, & in uijs. Omissis in hac herba barbaris appellationibus, de quibus non possumus, sint ne recte, an perperam scriptę, dijudicare, Romana nomina diligentius inspiciamus: ut si qua eorum sint deprauata, corrigamus, atq; inde ad eius quam quærimus herbæ notitiam perueniamus. Caciatrice sane uidetur dictio corrupta, neq; enim est gręca, neq; latina: quare puto gallitricem esse legendum: uel quod magis grææ appellationi respondeat, Galli crus: ut sicuti ideo apud Græcos hæc herba Coronopus est nominata, quoniam coruini pedis effigiem representat, simili ratione apud Romanos Galli crus fuerit nuncupata. Est enim herba apud autorem de simplici medicina, quem aliqui putant fuisse Apuleium, Galli crus, atq; etiam Sanguinaria nominata.

Dioscorid. de Coronopode

Coronopus est Pes Galli.

Apuleius.

Quod etiam nomen uitiarum est, seu decurtatum apud Dioscoridem. nam sanguinari, pro sanguinaria in multis codicibus legitur. De hac autem herba idem autor de simplici medicina, quicũq; sit, refert eadem, quæ de Coronopode Dioscorides, quod uidelicet in locis asperis, & circa ias nascatur: addit autem & rationẽ, cur ram Galli crus, q̃ etiam Sanguinaria nominetur: eo q; scilicet naribus imposita, sanguinẽ fluere facit, & haber (ut inquit) in summitate pedem Galli. Hæc autem herba ipsa, si quam sit uulgo nota, & simul eius nomen uulgare manifestauero, uereor ne Auicennæ, atq; eius expositoribus magnã pariam ignominiam, qui in re notissima pueris, hæsitarint. Verum ista celare, non est tam parcere antiquis, q̃ uitam negligere, quæ ut antea diximus, sub Auicẽnæ, atq; eius expositorũ autoritate periclitatur. Hæc proculdubio illa est, quã partim Sanguinariã ab effectu iam dicto, partim Capriolam uulgo appellamus. Plinius unam speciem Graminis facit, & Gramen uocat aculeatum, quoniã ei in acumine aculei sint plurimi, quos ut idem Plinius inquit, conuolutos naribus inserunt, extrahuntq; ciendi sanguinis gratia. Quæ licet uerba scribat Plinius lib. 25. de secunda Graminis, ut diximus, specie, ipsam nihilominus lib. 21. inter herbas aculeatas, sub græca appellatione Coronopodis numerauit: nesciens, ut arbitror, eandem esse herbam, quem Græci Coronopoda, & Romani Gramen uocant aculeatum: quoniã ut in æra, & lolio, ægylope, & auena, aparine & lappa, nuperrime autẽ in lysimachio, & lutea manifestauimus, plurimarum herbarum, quas latinis nominibus nouerat Plinius, græcas nomenclaturas ignorauit: quam Plinij inscitiam etiam in isatide & glasto, elxine & conuoluolo, oxymirsine & rusco, nardo gallica, & saliunca, in altero nostro libello, de Plinij atq; aliorum erroribus edito, demonstrauimus.

A — Coronopus Sanguinaria. Capriola. Gramen aculeatum.

HERMOLAI BARBARI Corollarium de Coronopo.

Coronopus, hoc est, Pes cornicis, inter aculeatas a Theophrasto ponitur, sponteq; nascentes. Interim & seritur, medicinæ ad usum, Silago, aut Stillago dicitur a nostris, a Græcis etiam Coronopodion: ut Galeno. Sunt Arabes, qui hanc Coruinum uocent. Nec prohibeo, dum res constet, quibus cuiq; libet uocibus utatur. Illud monendi sunt, herbam, quæ modo Pes coruinus ab officinis & hærbicidis appellatur, non tam Coronopoda uideri, q̃ Ranunculi genus, quod Polyanthemon cognominat: quandoquidem aculeata, & oblonga esse Coronopus herba traditur, & aluinis prodesse: Coruinus autẽ pes, auis eius, & Ranunculi similitudine conspicitur: plurimis foliorum diuisuris, cuius uel tactu solo pustulæ, ambusti modo corporibus attolluntur, flore aureo, copiosoq;: quibus notis, Ranunculum Polyanthemon uocatum conijciunt.

Silago. Stillago. B — Usus Coronopodis.

M. VERGILII Annotatio in Coronopo.

Scripsit de Coronopode hac iampridem multa Leonicenus, uir nostra ætate dignus, cui multum deferant bonarum literarum cupidi, in commentariolo eo, quod de Plinij erratis aliquot edidit. Conatusq; inter cætera est, quam hic Romana appellatione Coronopodis Caciatricem esse dicit, ostendere, ab Apuleio Galli crus dictam fuisse: & ex Galli crure ab imperitis Græcorum librarijs, Caciatricem in hoc scriptore factam esse. Quod si confirmare ego ausim, uaticinari magis, quam censere me credam. Nulla enim eius uocis uestigia in hac supersunt: nec coniectura aliqua in ea se offert, qua quod ignoratur & latet, in lucem trahi possit. Illud potius admittendum, quoniam Græci a cornicis Pede eam uocauerunt, uerisimile esse, Latinos a Galli crure, congruentibus alijs notis, ob similitudinem, nomen illi fecisse: quemadmodum ab aliquibus etiam, non cornicis, sed coruinus Pes hæc ipsa nominatur. Idem præterea, eandem a Plinio ait, lib. 23. Gramen aculeatum appellari. De quo dubitandum nulli esset, si hic aut aculeatam dixisset Coronopodem, aut quod aculeos indicaret aliquid illi adiecisset. Quam ob caussam, non sine ratione subsistet in Plinio aliquis, audiens inter aculeatas lib. 21. & secundò Coronopoda ab eo numerari. Nec nos Plinium arguimus, sed uarietatem historiæ demiramur, posse eam notam Dioscoridi deesse. Theophrastus lib. 8. de ea tradidit, humi caulescere, quod hic ait per terram sterni: numeraturq; inter aculeatas, & sponte nascentes. Vulgaris & ubiq; fere nascens herba hæc est.

Laus Nicolai Leoniceni. Galli crus. Theophrastus.

C

HERMOLAI BARBARI opinio alia de Coronopode.

Botrachion. Ranunculus. Strumea. Solanus. Apiastrum. Apium syluestre.

Batrachion, siue Ranunculus, siue Strumea: quoniam medetur Strumis. Nam Strumus Solani genus est. Dicitur & Apiastrum Ranunculus, hoc est, Apium syluestre, uenenatum in Sardinia: manifesto Nigidij doctissimi uiri errato: qui Apiastrum pro Mellissophyllo appellat: quam hunc & Varro sequitur & Dioscorides. Opacis gaudet. Primum genus, cui & color liuidus, ad latitudinem Maluæ accedentibus folijs. Secundo generi, caules, ut Plinius inquit, alti, ut Dioscorides, minores quam priori: nisi librariorum culpa fuerit μικροκαυλότερον, pro μακροκαυλότερον scribentium. Genus ab his diuersum in totum uidetur, Batrachion, cognomine Polyanthemos, caustica ui exulcerans cicatrices, & ad colorem eas reducens, et uitiligines concorporans. Nec aliter indicatur a Plinio qualesit. Nisi quis & hoc in unam quatuor specierum cõtribuat, ac reponat, illam uidelicet, quam plurimis foliorum diuisuris, & Plinius, et Dioscorides deliniant, uulgo dictam Pes coruinus, alteram omnino, quam Coronopus, de qua superius habita mentio est. De uenenato Salustius. In Sardinia inquit quędam herba nascitur, quæ Sardęa dicitur, Apiastri similis. Hæc ora hominum & rictus dolore contrahit, & quasi ridentes interimit. In ea Insula, ut Pausaniæ ac Solino placet, locis riguis prouenit iusto largior, nec tamen aquas inficit. Strabo ex hac ipsa herba Hispanos toxici genus conficere ait, quod urgente ui maiore haustum, citra dolorem humanis rebus exigat. A qua σαρδώνιος uulgo γέλως, quod & Dioscorides in uenenis meminit. Homerus

Polyanthemos.

Sardæa herba

D

Sardanion risum uocauit illo uersu,

μείδησε δὲ θυμῷ σαρδάνιον μάλα τοῖον.

Meminit & Plato in Republi. Timæus aliam originem prouerbio huic reddidit, aliam Clitarchus, aliam Sophocles & Simonides poetæ: nos id in annotationes Plinianas distulimus.

Risus Sardanius.

Vide Erasmi Chiliades.

VIRES ET IVVAMENTA ex Dioscoride.

Coquitur in olere.

Radicem habet tenuem, adstringentem, quæ in cibo cœliacis facit.

AVTORES, & DESCRIPTORES.

Dioscorides lib. 2.
Plinius lib. 22. cap. 19.
Lib. 21. cap. 16.
Apuleius, cap. 88.
Nicolaus Leonicenus.
Hermolaus Barbarus.
Marcellus Vergilius.

Heyter Nesszelen.

Taub Nesszeln weissz.

Daub Nesszel/ Männlin.

brat & Marinam cognomine Plinius ad uesicæ uicia. Condit laudes Vrticæ Phanias physicus, utilissimã cibis coctam, inueteratamq; professus. Si quadrupedes fœtum non admittant, Vrtica naturalia earum fricanda monstrant. Ex Vrtica in Aegypto fit oleum. Semen colligi messibus oportet. Alexandrinum maxime laudatur ad omnia. Vrticam Hippocrates Nidam uidetur appellasse, cum alij Cnidam uocent. Est ubi Clidam legas corrupte, ut censeo, nisi aliud genus sit. Grana inquit Clidę sexaginta, clystera uuluis inijciantur, quas bilis infestauerit.

A — Vrticæ laus — Vrtica Nida, Cnida Clida.

De eadem quoq; VERGILIVS.

Vrtica nihil in censu olerum inuisius nascitur, igneo pruritu urens: & inde facto nomine. Vescebantur nihilominus ea antiqui. Suntq; eius in cibo usus, testes antiqui in latinis Poetæ: quibus iocundum erat Ocimo se & Vrtica recreare. Vbiq;, & omnibus tam nota hęrba est, ut nihil monere in ea opus sit. Præterq; a Græcis Cniden, ab eorum uerbo κνίζειν dictam fuisse: significat id cum dolore pungi, uexariq;. Vocauit Acalyphas etiam Aristoteles in mari Vrticas, tactu eadem in urendo ui. Medetur ea multis in humano corpore morbis, plurimisq; scatet remedijs. Eamq; ob caussam non minus ad medicinam, q; ad cibos medicis & olitoribus curanda.

Vrticæ usus — Acalyphæ.

De GALIOPSI simili Vrticis herba, DIOSCORIDES.

B — Vrtica labeo.

Galiopsis latinis Vrtica labeo dicitur. Frutex in totum caulem & folia habet Vrticæ, lęuiora, & quæ grauem odorem trita reddãt. Flore purpureo, tenui. Nascitur circa sepes, ædificia, ac semitas ubiq;.

Vrticarum ex PLINIO diuisio.

Vrticarum sexus.

Vrticarum plures differentiæ. Syluestris, quam fœminam uocant, mitior. Et in syluestri, quæ dicitur Cania, acrior, caule quoq; mordaci, fimbriatis folijs. Quæ uero etiam odorem fundit, Herculeana uocatur. Semen omnibus copiosum, nigrum. Mirum, sine ullis spinarum aculeis, lanuginem ipsam esse noxiam, & tactu tm̃ leui pruritum, pustulasq; confestim adusto similes existere. Notum est remedium olei. Sed mordacitas non protinus cum ipsa hærba gignitur, nec nisi solibus roborata. Incipiens quidem ipsa nasci Vere, non ingrato, multis etiam religioso in cibo est, ad pellendos totius anni morbos. Syluestrium quoq; radix, omnem carnem teneriorem facit simul cocta. Quæ uero innoxia est, morsu carẽs, Lamium uocatur.

TEMPERAMENTVM.

Calidæ sunt & siccæ Vrticæ in tertio gradu, secundum Serapionem.

VIRES ET IVVAMENTA ex Dioscoride.

Folia utriusq; illita, canis morsibus, addito sale, medentur.
Gangrenas, carcinomata, sordida ulcera, & quę cacöethe uocantur.
Item luxata, panos, tubercula, parotidas, suppurationesq; sanant.

C Lienosis cum cerato imponuntur.

Faciunt ad profluuia narium, cum succo trita, & naribus indita.

Menses ciunt, eadem recentia detrita cum myrrha, & imposita.

Procidentes uuluas, contactu resilire cogunt.

Semen potum ex passo, Venerem stimulat, uuluam aperit.

Cum melle delinctum, orthopnϾ, & lateris, & pulmonum inflammationibus prodest.

Thoracem expurgat.

Erodentibus medicamentis ammiscetur.

Cocta cum conchis folia, aluum emolliunt, urinas mouet, inflationes discutiunt: decocta cum ptisana, uitia pectoris extrahunt.

Mulierum menses euocant, cum myrrhæ modico pota.

Inflamatione turgentem uuam, gargarisatus succus reprimit.

Ex SERAPIONE cap. 150.

Oleum Vrticæ est magis laxatiuum, quam oleum carthami.

Mouet coitum, quando comeditur cum cepis, & uitellis ouorum.

Et de proprietate est, eijcere phlegma crudum.

Quando excoriatur semen Vrticę, teriturque, & miscetur cum melle, laxat fortiter.

Et cauendum est, ne contingat linguam, & caput meri: ne adurat ea.

D Et dosis eius est, a uiginti granis, usque ad. xxx.

Ex AEMILIO MACRO.

Græcus Acalephen, nos Vrticam uocitamus.
Feruida non modice uis illi dicitur esse,
Vnde nec immerito nomen sumpsisse uidetur,
Tacta quod exurat digitos Vrtica tenentis.
Hæc solet Ictericos cum uino sumpta iuuare.
Illius semen colicis cum melle medetur.
Et tussim ueterem curat, si sæpe bibatur.
Frigus pulmonis pellit, uentrisque tumorem.
Omnibus his prodest puluis cum melle iugatus,
Aut succus uiridis cum uino sæpius haustus.
Cum sale de folijs eius factum cataplasma,
Vlceribus prodest, & uulnera sordida purgat,
Et contra morsus ualet hoc cataplasma caninos.
Hoc cancros, & parotidas, luxataque curat,
Hocque reformatur caro quæ discessit ab osse.
Et solet humeros hoc desiccare nocentes.
Acri cum uino radix contrita, tumorem
Compescit splenis, podagræ sic subuenit illa,
Omnibus & morbis sic subuenit articulorum.
Omnibus his prodest supperaddita, uel sibi iuncto
Si coquis hanc oleo, foueasque hoc unguine membra.

Naribus impositus succus, foliumue, cruorem A
Elicit, innata est illi uis tanta caloris.
Quod si manantem cupias retinere cruorem,
Vrticæ succo frontem line, reprimit illum.
Si supponatur cum myrrha, menstrua pellit:
Si claudit uuluam matrix, humore grauata,
Vrticæ folijs reuocabitur illa fricata.
Cum uino bibitum uenerem semen mouet eius,
Et melius tritæ, si iungas melq́, piperq́,
Et sic cum uino prædicto more bibantur.
Pleuriticos, pectus, pulmones, adiuuat eius
Semen, si sumptum fuerit cum melle iugatum,
Cum mulsa bibitum, lotium producit abundans.
Herba recens eius olerum si more coquatur,
Detur & illius decoctio, molliet aluum. B
Ore diu clausus succus si uoluitur eius,
Vuæ non modicum poterit sedare tumorem.
Sudorem mouet ex oleo decocta perunctis.
Si quadrupes quæcumq́ marem perferre recusat,
Vrticæ folijs illius uulua fricetur,
Sic naturalem calor excitat ille calorem.
Defluuium capitis, si succo seminis huius
Vngas sæpe caput, reprimit, doctore Galeno.
Illius semen collectum tempore messis,
Et desiccatum, multis erit utile caussis.
Omnibus his prodest puluis cum melle iugatus.

AVTORES.

Dioscorides lib.4. Acalyphen.
Plinius lib.21.cap.15.
Serapio, cap.150.
Macer æmilius.
Herm. Barbarus.
M. Vergilius.

C

DE MARRVBIO RHAPSODIA XXV.

¶ Nomenclaturæ.

Græcæ, πράσιον. εὐπατώριον. φυλλόφαρες. τριχιδίλον. καμηλοπόδιον. αἷμα ταύρου ἄφιδρος. γόνος ὥρου.

Latinæ, Marrubium. Praſium. Eupatorium. Sanguis tauri. Vlceraria.

Germanicæ. Andorn. Gottes vergeſſz.

PLACITA AVTORVM de Marrubio.

MARRVBII deſcriptio ſecundum DIOSCORIDEM lib.3.

FRVTEX EST ab una parte ramoſus, hirſutus, albeſcens, quadrangulis caulibus, folijs humano pollici ſimilibus, paulominus, ꝗ rotundis, hirſutis, rugoſis, ſapore amaro. Semen per interualla in caulibus illi eſt. Flores aſperi, uerticillorum figura. Naſcitur circa areas domorum, & inter rudera.

Pictura Marrubij ex THEOPHRASTO lib. 6. cap. 2.

Sunt Marrubij duo genera. Aliud enim folio herbido ſerratiori, inciſuriſq; profundioribus, & proinde conſpectioribus diſcreto conſtat: quo unguentarij uti ad nonnulla conſueuerunt. Alterum rotundius, ſqualenſq; uehementer, ſicut * ſphaceli, inciſuraſq; habens obſcuriores, minuſq; ſerratum.

* id eſt, ſaliuæ.

D

PLINIVS de Marrubio lib.20.cap.22.

Caſtor Marrubij duo genera tradit. Nigrum: &, quod magis probat, Candidum.

ERROR PLINII in Marrubio, obſeruatus ab Nicolao Leoniceno libro de erroribus Medicorum.

Multæ herbæ Praſio ſimiles

Multas herbas ac frutices, folijs Marrubio ſimilibus, ſcribunt Dioſcorides, Galenus, ac Paulus, quas omnes Plinius, non Praſio, ſed Praſo, id eſt, Porro folia tradit ſimilia habere. Sic Horminon libro.22. dixit ſemen habere Cymino ſimile, cætera Porro. Sic Balloten, quæ alio nomīe Marrubium nigrum ſimilitudine foliorum appellatur. Plinius libro.27. ſcripſit alia nuncupatione Porrum nigrum a Græcis uocari, ac folijs quam Porri maioribus conſiſtere. Sic Stachyn Porri habere ſimilitudinem, longioribus folijs, pluribuſq; lib.2ꝝ. notauit.

DILVTIO CALVMNIAE LEONICENICÆ per Pandulphum Collinucium.

Praſium græce eſſe, quod nos Marrubium, Praſum uero quod Porrum dicimus, primum Leonicenus edocuit. Didicit (ut opinor) & ipſe boni cuiuſdam uiri poëticam medicinam, in qua ita ſcriptum eſt, Folia Marrubij ſunt Praſia, Praſaq; Porri.

Quæ quoniam Plinius diſtinguere neſciuerit, Horminum, Baloten, Stachyn Porri folijs, non Marrubij, ut oportuit, conſtare dixit. Tum tres illos teſtes, qui unus ſunt, quod ſupra do-

euimus Dioſcoridem, Galenum, Paulum, opinioni ſuæ adſtipulantes citat. Vetat Hadrianus Imperator, his teſtibus fidem adhiberi, qui unum, eundemq; ſermonem (ut de compacto) aſ-ferunt. Verum ipſe neq; erraſſe Plinium patiar, qui Marrubium græce Praſsium dici. 20. lib. & Porrum Praſum. 7. & 20. aperte monſtrauerit: neq; Dioſcoridem crediderim, ſed hunc ipſum Pliniomaſtigen: qui ideo Dioſcoridem Marrubium intellexiſſe opinatus eſt, q; ipſe quænam illæ herbæ ſint neſciat: placetq; hominis inſcitiæ potius, uel codicis uitio, q̃ Dioſcoridis adſcribere. Ita enim a Leoniceno noſtro fieri oportuit, cum Plinium emendaturus uideretur, non quam herbam Plinius pinxiſſet, negare eſſe illam, ſed quæ, qualisq; illa nunc ſit docere: non quid unaquæq; res non ſit (quod de Deo dici ſolet) ſed quid ea ſit dicere: non deſtruere, ſed adſtruere: non ex Dioſcoridis ſententia, in re non manifeſta Plinium euertere. Pariter enim & Dioſcorides poteſt Plinij autoritate ſuperari, ſed uel ratione, uel rei ipſius euidentia. Nihil minus philoſophi eſt, ut diximus, q̃ aliquid ſine ratione dicere. In herbis quoq; deſignandis, non ſcribentis autoritas, non Leoniceni cenſura, ſed uis & figura, & res ipſa conſyderanda ſunt, palamq; exhibendũ quicquid id eſt medicamentum, de quo diſputatur. Quod ſi ignoretur (neq; enim ſcire omnia mortalis eſt) ſalua apud nos ſcribentis autoritas ſit, & humane potius ignorantiam noſtram fateamur, q̃ erraſſe alterum impudenter iudicemus. Sic nos quoq; de ijs, quoad fieri poterit, primumq; de Hormino tranſigemus.

DE HORMINO.

Horminum, quæ & Geminalis latine dicitur, frumenti genus eſſe, et inter frumentã connumerari, Theophraſtus Plantarum. 8. Plinius uero naturalis hiſtoriæ. 18. aperte indicant. Nam frumenta ex ſatis tempore diuidi, Theophraſtum ſecutus Plinius inquit, cum Hyberna facit, ut triticum, ſar, hordeum: Aeſtiua uero frumenta, pannicum, milium, horminum. Galenus quoq; alimentorum primo, quando Horminum in pollinem redigi affirmat, inter frumenta poſuiſſe uidetur. Verum frumentacea omnia harundineo folio conſtare, tam Plinius, q̃ eodem loco Theophraſtus de frumentorũ & leguminũ differentijs differens, ſcribit. Plinius Horminũ Porri folijs conſtare dixit: utrũ ergo harundineis folijs ſimilius habet foliũ? Porrũ ne, an Marrubium? Iam ſi ratione certandũ eſt (ubi res ipſa non exhibetur) Horminũ inter frumẽta eſt, frumenta harundineo folio conſtant, Porrum harundini ſimilius habet foliũ. Qui ergo Horminum Porro ſimilia habere folia dixit, ueriora certe enunciauit, q̃ qui Marrubio, cui nulla prorſus cum Harundine cognatio. Pari ſimilitudine quoq; Plinius (ut eſt in tradendis herbarũ notionibus acutus ac diligens) in Oriza uſus eſt. Oriza etenim & ipſum frumẽti genus eſt, quod Rizum uulgo dicimus, nulli ignotũ. Hanc. 18. deſcribens Plinius, Porro ſimilia habere folia dixit: nulla alia ratione, q̃ qua Horminũ quoq; Porri folijs conſtare ſcripſit. Porracei enim folij, ad harundinaceum (quo frumenta eiſdem cenſentur autoribus) nulla aptior eſt proportio. Adde, quod Horminũ Plinius, Theophraſtusq; Pannico, & Milio æſtiuis frumentis adnumerant: at ſi Milij, Panniciue folia deſcribenda ſint, nullius herbæ magis, q̃ Porri foliorũ pingentur exẽplo. Sic Hormini quoq; folia Pannico, Milioq; connumeratã, Porri folijs, non Marrubij (quo nihil in frumẽtaceis figuris ineptius) effigiari oportet. Hæc de Hormino, rationem ſequutus, reiq; ipſius euidentiam ſcripſi, quæ ſi Nicolaus penitus inſpexiſſet, nec notiſsimi frumenti Plinio, nec Praſij Græci uocabuli ignorationem obieciſſet.

Horminum. Geminalis. Galenus. Oriza. Rizum.

DE BALOTE.

In Balote uero deſcribenda, quid eſt quod Praſij, & Praſi uicinitate erraſſe Plinium credamus, quem quæ uera Balote eſſet (ut quæ plurima ubiq; naſcatur) ignoraſſe non niſi ignorantiſsimus crederet? Qui lib. 20. Marrubium inquit, Græci Praſion uocant: & ex Caſtoris magiſtri ſui ſententia, nigrum etiam Marrubij genus eſſe ſcribit: ut ſciamus etiam Marrubium nigrum dicere potuiſſe, ſicut Porrum nigrum dixit, cum de Balote ageret. Baloten inquit Plinius, Græci Porrum nigrum uocant, folijs maioribus q̃ Porri. Addit. Et ueſtientibus, & graueolentibus, canis morſibus efficacem. In nullo Marrubij genere folij ueſtiunt: at in Porro, Allio, Harundine ueſtiunt. Maiora inquit, ſunt q̃ Porri. Magna eſſe Porri folia, non ignorabat Plinius: ideo maiora, adiecit. Graueolentiam in nullo Marrubij genere (niſi manu teratur) eſſe, certum eſt. Ea quoq; genera ſi terantur, non graueolentiã, ſed acrem, neq; iniucundum inter Abrotanum atq; Abſinthium odorem reddunt. In Porro nigro recte graueolentiam dixeris: quippe, quod fœtidum, grauem, & capiti noxium odorem referat: atq; ideo in medicamentis non geſtur, ſed apponitur: quod contra in Marrubij generibus euenit. Sed quæ ſunt oculis cõmiſſa fidelibus, nonne mouere plus ſolent? Plena Balote ſunt prata, atq; in montium præcipue radicibus ijſdem quibus deſcribitur ſignis, Porri folijs grandibus, nigris, maculoſis. Vnde ego Baloten dictam exiſtimem. Eam latinorũ quidam Vlcerariam, ruſtici Porrum caninum uocant:

Balote. Vlceraria.

C ex eo quod putem, dictam, quod canis morsibus aduersetur, nec tam herbæ similis, ꝙ potestatis nomen referat. Quid autem Dioscorides, quique eum sequuntur crediderint, Nicolaus uiderit. Nos Plinium Romano ista pensantem iudicio, remq; ipsam audiamus: quamꝗ & Dioscorides quidem, cum multa Balotes nomina enumeret, inter quæ & Marrubium nigrum & magnum Marrubium, & Isionis sanguis, alios tamen Cynosprason dicere Baloten affirmat: quod aliud nihil ꝙ caninum Porrum significat, ipsumq; nomen ad rusticam simplicitatem manasse iam diximus.

Isionis sanguis. Cynosprason

DE STACHY.

Stachyn, quæ tandem sit ignorare me fateor: pari quoq;, uel certe maiori ignorantia uersari Leonicenum arbitror. quippe qui & Stachyn ipsam ignoret, & unius, utpote momenti, Plinium credat errasse: nec Plinij uerba, mentemq; consyderet. Scripserat.20.uolumine Plinius, Marrubium a Græcis Prasion uocari, & nigrum Marrubij genus inueniri: notiusq; illud dixerat, ꝙ ut indicandum esset. At.4.&.20.lib. cum Ampeloprasum, hoc est, uitigneum Porrum, quod nos uulgo Porrastellum uocamus, Porri folijs constare dixisset, continuo adnectens subijcit. Ea quoq; quæ Stachys dicitur, Porri similitudinem habet, longioribus folijs, pluribusq;. Stachys quoq;, inquit Plinius, ut Ampeloprasus Porri similitudinem habet, longioribus folijs. Si Græci Prasio, id est, Marrubio similem Stachyn dixissent, cum exploratissimum habuisse se Plinius Marrubium referat, quod folijs paruis, & obrotundis constet, tunc enim errasse Piniū credibile aliquando fuisset: si Stachyn ut Ampeloprasum Porro non comparasset, uel simpliciter Porro similem dixisset. Verum quando porraceæ herbæ Stachyn adnumerat, & longiora illi folia ꝙ Porro facit, quis iam dubitet, non errasse Plinium in herbæ similitudine, quam compertam habuisset? Porro etenim, non Marrubio nulli (ut ipse inquit) ignoto, longa sunt folia. Accedit, quod qui octauum Galeni lib. de simpli. medicamentis latinum fecit, Stachyn Porro similem esse interpretatus est. Magnum ueritatis argumentum. Plinius, & eum, qui Galenum interpretatus est (qualiscunq; ille fuerit) in eandem de Stachy con uenisse sententiam.

Ampeloprason, Vitigneum Porrum, Porrastellum.

Iudicium HERMOLAI Barb. de MARRVBIIS.

Marrubium duplex, folio herbaceo, & incisuris altioribus serrato, unguentarijs, ut Theophrastus ait, quęsito ad quędam. Hoc & Candidum appellauerim. Alterum folio rotundiore, uehementer squalido, ut Sal-D uia, & obscurius serrato: quod quidem ego, aut Balloten ipsam, de qua diximus, aut ei ualde similem interpretor. Nam & medicinæ congru- unt in Plinio.

Marrubium candidum. Marrubium nigrum.

Iudicium MAR. VERGILII de Marrubijs.

Fecit Theophrastus lib.6. de Plantarum historia Marrubij duo genera. Alterum quod magis herbaceum, magisq; incisuris diuisum folium haberet: quo qui pharmaca, & morborum remedia tractant, in aliquibus uterentur. Alterum quod rotundiore & squalidiore folio esset: quale in altero Saluiæ genere, quod Sphacelum nominant, uidetur, & in eo tenuioribus incisuris. Videturq; diuisio hæc in hoc tantum Marrubij genere facta ab eo fuisse. Quam uero Plinius, autore Castore, in nigrum, & candidum tradidit, Balloten paulo ante descriptam, & hoc manifeste complectitur. Nisi forte, quod hic colore tantum discreuit, Theophrastus incisuris „ foliorum indicauit, & præter incisuras herbaceo colore & squalore: ut ex his niger color, & „ candidus intelligeretur. Siquidem nigredo in plantarum folijs, plenior & obscurior uiredo intelligenda est, & in squalore cinereus & albicans color in plantis plærūq; uidetur. In quam partem inclinat animus nobis: nec aliud, sed aliter a Theophrasto & Plinio dictū fuisse de utroq; Marrubio existimamus. Fuit hoc olus in multo nominum honore apud ueteres, quemadmodum multus in medicina etiam usus, præsertimq; in laxandis liene & iecore, curandisq; tot alijs morbis & uitijs, quæ hoc capite a Dioscoride numerantur.

Pphacelus.

Honos Marrubij apud ueteres.

DE BALLOTE HERBA, seu Marrubio nigro DIOSCORIDES lib. 3.

Balloten, nomine alio nigrum Marrubium, aut magnum uocant, alii qui Nophthan, alij Notianoscemin, alij Nosprasson, alij Nothera, alij Nochlin, aut Nostelim, alij Nophrim, alij Gnoturim, Romani Vlcera-

riam, aut Marrubium nigrum, alij Cantherinum, Aegyptij Afphon, Magi Ifionis fanguinem. Caules edit quadrangulos, nigros, fubhirfutos, complures ex una radice. Folijs maioribus quam Marrubij, hifpidis, intercedente fpacio, fubrotundis, graue olentibus, Apiaftro proximis: unde aliqui Apiaftrum eam uocauerunt.

A

Magi ifionis fanguinē.

Corollarium BARBARI de Ballote.

Ballote fruticofa eft hærba. Nec uideo, qui pofsim tueri Plinium, qui ait, Græci Porrum nigrum uocant. Et infra, Ballote inquit, folijs eft Porri maioribus, nigrioribusque. At Græci non Porrum nigrum, fed Marrubium nigrum Ballotem, fine ulla controuerfia cognominant. Nec folia ei funt porracea, fed Marrubij & Citraginis. Deceptū affinitate nominum conftat, Prafon melan, pro Prafion legentem. Eft autē Prafon Porrum, Prafion Marrubium. Idem error a Plinio cōmittitur in herba Stachye.

Barbarus confentit cum Leoniceno.

Prafon.

Prafion.

Iudicium M. VERGILII de eadem.

Deprehenderunt iampridem & alij turpem Plinij in Ballote lapfum lib. 27. cap. 8. Porrum nigrū eam appellantis. Diuque iactatus contra eum fcriptorem hic error eft, qui nulla ratione excufari in homine poteft, tam apertam culpam, & ex culpa facilem criminationem habet: id nos relinquimus, quod femel in iudicium delatum fuerit, ad nouam reuocare cenfuram afperius exiftimantes. Nec aliud bonarū artium, præfertimque græcarum literarū cupidos monemus, quam nullam fore unquam fatis in earū profefsione illis diligentiā: ex quo in unius tantū literæ mutatione, adiectione, detractioneue, tantū uerfatur periculum, ut pro Marrubio, Porrum aliquis alios doceat. Nota omnibus modo etiam Ballote eft, a foliorum fimilitudine Marrubiū, a coloris diuerfitate nigrum dicta: fiquidem candidus Marrubio, Balloti uero niger caulis eft, reliqua omnia fimilia & æqualia habentibus: ut ex utriufque hiftoria cognouiffe facile eft. Hanc Marrubium, alterum Marrubium, id eft, fecundum, aliqui manifefta indicatione dixerunt: quoniā illud prius, hoc pofterius fit: non naturæ ordine, fed hominū honore & appellatione. Habet & Vlceraria appellatio alia, certam ex ufu & uiribus cauffam: quemadmodum & Marrubium Cantherinum a Romanis dici potuit, quod eo pafcerentur cantherij.

Vergilius in Plinium.

B

Ballote.

Marrubium.

Vlceraria.

Cantherinū.

TEMPERAMENTVM Prafsij ex Ioanne Serapione cap. Farafio. 198.

Virtus eius prima eft calida in fecundo gradu, ficca in tertio, in medio eius uerfus finem. Et fecunda uirtus eft, quæ abftergit & refoluit. Tertia, quæ aperit opilationes hepatis & fplenis, mundificatque pulmonem & pectus. Et quando ab extra abftergit & refoluit.

* Edulium ex Marrubio ex PLATINAE lib. 3. de honefta uoluptate.

** Marrubiū eft, quod Græci propter amaritudinē ita uocāt, a quibus & inter primas herbas cōnumeratur: cuius femina foliaque trita, cōtra ferpētes profunt, pectoris, & lateris dolores, tufsimue fedant. Ex utroque Marrubio minutatī cōcifo, & farina fubacto, fiūt offellæ, quibus ex oleo in patella frictis, in prima mēfa ad falubritatē uefcimur: lūbricos fugare credunt, & ob hāc rē Pueris apponi folēt.

Laterum dolores mitigant.

Succus folijs contusis expressus, & sole coactus, ad eadem pollet.

Cum uino & melle illitus, oculorum claritatem adiuuat.

Naribus, regium morbum expurgat.

Aurium doloribus conuenienter instillatur, per se, aut cum rosaceo.

Ex APVLEIO, ad grauem tussim.

Herbam Marrubium coques ex aqua, et dabis eis bibere, qui grauiter tussiunt, sanabit mirifice.

Ad STOMACHI dolorem.

Herbæ Marrubij succus potus, stomachi dolorem tollet: si febricitat, ex aqua potus, satisq; eleuat se.

Ad LVMBRICOS.

Herbæ Marrubij, Absinthij, & Lupinorum paria pondera, in aqua mulsa cocta cum uino, bis, aut ter in umbilico posita, necat lumbricos.

Ad CONDYLOMATA.

Herbam Marrubium combure, eiusque cinerem infrica: sanabit.

VENENO accepto pellendo.

Si quis uenenum sumpsit, herbæ Marrubij succum dabis ex uino uenteri: discutit namq; uenenum.

Ad SCABIEM, uel impetigines.

Herbæ Marrubij decocti aqua corpus lauato, scabiem discutit, & impetiginem tollit.

Ad PVLMONIS extensionem.

Herbam Marrubium ex melle coctam sumat, mire curabitur.

Ad omnem DVRICIEM.

Herba Marrubium tusa cum axungia, imposita, mire sanat.

Ad lassitudinem, & languorem ab opere contractum.

Si quis ab opere lassus inciderit in languorem, & neruorum habuerit dolorem, herbæ Marrubij succo, cum oleo rosaceo permixto perunges eum: sine mora sanibitur.

Ex PLATEARIO.

Folia Prassij præcipue usui conueniunt medicinæ, & cortices radicis: secundario herba ipsa, & semina collecta, suspensa: quæ possunt seruari per annum in magna efficacia. Habent enim uirtutem dissoluendi, & cōsumendi ex qualitatibus suis. Ex amaritudine sua diuretica sunt, dissoluuntq;, attrahunt, & aperiunt.

Contra lumbricos datur puluis eius cum melle.

Contra uermes succus injcitur auribus.

Cōtra duriciem splenis cortex radicis cum hærba maceratur per quinq; dies in uino & oleo: postmodum fit decoctio, & colaturæ additur cera, & oleum, fitq; unguentum.

Contra stranguriam et disuriam datur uinum decoctionis eius: uel fit emplastrum ex eo, & imponitur supra pectinem.

P

C Idem fieri poteſt in colica paſſione ex frigida cauſſa.

Ad hemorroides

Contra hæmorroides inflatas, & non fluentes, fiat encatiſma, ex aqua ſalmacina, & uino decoctionis herbæ. Poſt fiat ſuppoſitum ex puluere eius, cōfecto cum melle. Vel fiat decoctio pulueris eius, uel eius ſuccus in oleo muſtellino, & bombyx intincta ſuperponatur.

Ex IOANNE VIGONIO.

Ad ſtranguriam

Recipe foliorum Praſſij, florum roriſmarini manip.5. dulcis radicis ſe. petroſelini, ana. m.5. liquiriciæ mundatæ drach.x. paſſularum, prunorū, iuiubarū ana unc.1. ſe. cōmunium drach.v. de duabus radicibus unc.iiij. cum aqua, & parum uini granatorum. Bulliant omnia uſque ad conſummationem mediæ partis: deinde colentur, & dulcorentur cum zuccharo ſufficienti, & ſumat patiens ad quantitatem medij cyathi, quia mirabiliter ſanat colicam & ſtranguriam.

Ex HIERONYMO Herbario.

Aqua Marrubij confortat fœtum in utero.

Purgat & mundat uulnera.

Pota, pellit phantaſmata, & mala inſomnia.

Sanat omnes tumores illita.

Et hydropiſi laborantibus ſubuenit, ſi contineant ſe ab humidis, & alia nimia potione.

Ingenium, & memoriā confortat, & acuit.

D AVTORES ET DESCRIPTORES.

Dioſcorides, libro tertio.

Plinius, libro uiceſimo, capite.22.

APVLEIVS.

Theophraſtus libro ſexto, capite.2.

Serapion, capite.198.

PLATEARIVS.

Macer, dictione Marrubium.

Platina de honeſta uoluptate. lib.3.

Marcellus Vergilius

Hermolaus Barbarus.

Nicolaus Leonicenus.

Pandulphus Collinutius.

Ioannes Vigonius.

Hieronymus herbarius.

Gundelreb.

De HEDERA TERRESTRI, Rhapſodia XXVI.

HEDERAM terreſtrem, uulgo hodie herbariorum græce uocat, χαμαίκισσον. id eſt, nō attollentē ſe a terra. Item ἑλξίνην, κίσσον ἄκαρπον, γῆς στέφανον. Latine terreſtrem Hederam, Hederam pluuiaticam. Sterilem Hederam, & terræ Coronam.

RECENTIORES

Græce, ἐλατίνην.

Latine, Hederam terreſtrem.

Vulgariter, Gundelreb.

Chamęciſſos deſcriptio apud Dioſcoridem & Pliniū ſic habet. Chamęciſſos folio eſt Hederæ, tenuiore, longiuſculo, ramulis quinis, ſeniſue, dodrantalibus, folioſis, flore Violæ albæ ſimili, candidiore, ac tenuiore, guſtu ſupra modū amaro, radice tenui, cādida, inutili. Naſcitur in cultis. Plin. lib. 24. cap. 15.

ELATINE hiſtoria.

Elatine folia habet Helxine, minora, rotundiora, piloſa, ſemipedali-

p 2

C bus ramulis, quinis, ſeniſue, a radice, folioſis, guſtu adſtringentibus. Naſcitur in ſegetibus & cultis. Nec alia fere Plinius lib. 27. capite. 9.

Iam utra deſcriptio uerius reſpondeat, quęque propius attigerit ſcopum, barbarorum ne ſcholæ, an neothericorum hodie priuata iudicia, in tuo eſſe arbitrio lector uolumus. Nobis ſane, ut in iuniorum ſententiam inclinat animus, ita cum non habeant, niſi pauciſſimos, qui eum errorem primi ſibi perſuadent deprehendiſſe ſe, propter unum inquam & alterũ, ueterum fidem, tot ſeculis receptam, temere damnare non poſſumus. Verum de hijs & in Hederis plura.

TEMPERAMENTVM.

Frigidæ & ſiccæ fertur eſſe complexionis. Et uirtutem habet mundificandi, exiccandi, incarnandi, & uulnera conſolidandi.

IVVAMENTA eius quę inſcribitur Chamęciſſos.

Bibunt conuenientiſſime iſchiadici folia, tribus obolis, in aquæ cyathis tribus, tricenis, quadrageniſq; diebus. Eodem pota modo ſenis, aut ſeptenis diebus, regium morbum purgant.

ELATINES IVVAMENTA.

Oculorum fluxionibus, & inflãmationibus auxiliatur, folijs cum polenta tritis, & impoſitis.

Eadem cocta, ſorbitionis uſu, dyſenteriam ſiſtit.

Vulgatæ Hederæ terreſtris iuuamenta ex IOANNE VIGONIO.

D Sanguis hirci ex ea diutius nutriti, calculoſis potenter medetur.

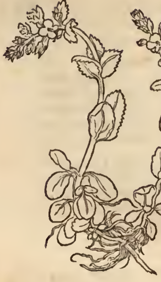
Et cum Larido, Elleboroq; contuſa, unamquamq; tineam capitis depellit.

Ex HIERONYMO herbario.

Aqua, aut decoctio terreſtris Hederæ, pondere unc. ij. confert mulieribus, tumore membrorum, aut uentris laborantibus.

Idem præſtabit ſi epithimeť, idq; bis in die.

A

De EVFRAGIA, Rhapsodia XXVII.

B

¶NOMENCLATVRAE

Græcæ, ὀφθαλμικά.
Latinæ, Eufragia.
Germanicæ, Augentroſt.

EVFRAGIAE Hermolaus Barbarus in Sarxifago Dioſcoridis, ſic meminit. Pampinulę ſimilis eſt, folio tantum minore, ac magis ſerrato, et lentiuſculo: quam noſtri herbarij Eufragiam appellant, minus fruticoſa, flore luteolo, pręcipuę claritatis ad omnia uitia oculorum. Veteribus incompertam exiſtimant: quemadmodum & illam, quæ Cartoſilago dicitur a uulnerarijs. Nos Ceratophylacen uocãdam putamus: quia partem oculorum Ceratoiden, hoc eſt, Corneam, defendat, ſalutiq; percuſſam reſtituat: folijs Seriphij, uel potius Roris marini, aut Lini quoq;, capitulis arentibus, cirris ſubluteis. Plura apud receptiores non lego.

Eufragia ignota ueteribus.

p 3

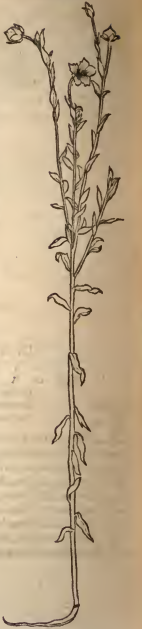
C

DE LINO.

Rhapſodia XXVIII.

NOMENCLATVRAE

Græcæ, λίνον. λινοκαλαμίς. λίνον ἄγριον.
Latinæ, Linum.
Germanicæ, Linſomen. Flachß.

LINVM a grę̨co ſumitur, ut inquit Barbarus. Semen eius, Linoſpermon uocatur. Oleo ſeminibus expreſſo, fraces, & retrimenta quoq; ipſa reponuntur: ſaginando iumētorum generi, pręcipue bubus, obeſitate ſola inſignibus futuris.

Lini genera. Lini genera. Choloreium, quod tamen Sardonicū uocant Gręci. Eſt & Aegyptiū: a quo Xylinæ ueſtes, quas & Goſſampinas dixere. Hoc iuriſperiti Laneam ligneam appellant.

Encomion Lini ex PLINII præfatione, libro decimonono.

D

· Vt a confeſſis ordiamur utilitatibus, quæq; non ſolum terras omnes, uerumetiam maria repleuere, ſeritur, ac dici neq; inter fruges, neq; inter hortenſia poteſt Linum. Sed in qua non occurret uitæ parte? Quotidie miraculum maius, hærbam eſſe quæ admoueat Aegyptum Italię, in tantum, ut Galerius a freto Siciliæ Alexandriam ſeptima die peruenerit, Babillius ſexta, ambo profecti, æſtate uero proxima Valerius Marianus ex prætorijs ſenatoribus, a Puteolis nono die leniſſimo flatu? Hærbam eſſe, quæ Gadæis Herculis columnas ſeptimo die Oſtiam afferat, & citeriorem Hiſpaniam quarto, prouinciam Narbonenſem tertio, Africam altero: quod etiam molliſſimo flatu cōtigit C. FLACCO legato Vibij Criſpi proconſulis? Audax uita, ſcelerum plena, aliquid ſeri, ut uentos, procellaſque recipiat: & parum eſſe fluctibus ſolis uehi. Iam uero nec uela ſatis eſſe maiora nauigijs, ſed quamuis amplitudini antemnarum ſingulę arbores ſufficiant, ſuper eas tamen addi uelorum alia uela, præ=

terque alia in proris, & alia in puppibus pandi, ac tot modis prouocari mortem. Denique tam paruo semine nasci, quod orbem terrarum ultro, citroq; portet: tam gracili auena, tam non alte a terra tolli: neq; id uiribus suis necti, sed passum, tusumq;, & in molliciem lanæ cöactum, iniuria naturæ, ac summa audacia, & quo peruenire nulla execratio sufficit, contra inuentorem dictum suo loco a nobis, cui satis non fuit hominem in terra mori, nisi periret & insepultus. At nos priore libro imbres & flatus cauendos, frugum caussa, fructusq;, pręmonebamus. Ecce seritur hominis manu: metitur eiusdem hominis ingenio, quod uētos in mari optet. Præterea ut sciamus fouisse pœnas, nihil gignitur facilius: ut sentiamus nolente id fieri natura, urit agrum, deterioremq; ipsum facit.

A

Miraculum Lini.

De LINI satione, & generibus eius, & quomodo perficiatur, & de Mappis, & Lino non ardente: & quando primum in Theatris Vela.

Seritur sabulosis locis maxime, unoque sulco, nec magis festinat aliud. Vere satum, æstate uellitur: & hanc quoque terræ iniuriam facit. Ignoscat tamen aliquis, Aegypto serenti, ut Arabiæ, Indiæque merces apportet: ita ne & Galliæ censentur hoc reditu? Montesque mari oppositos esse non est satis, & a latere Oceani obstare ipsum quod uocant inane. Cadurci, Caleti, Ruteni, Bituriges, ultimique hominum existimati Morini, imo uero Galliæ uniuersæ uela texunt. Iam quidem & transrhenani hostes, nec pulchriorem aliam uestem eorum fœminę nouere. Qua admonitione succurrit, quod M. Varro tradit, in Serranorum familia gentilium esse, fœminas linea ueste non uti. In Germania autem defosi, & sub terra id opus agunt. Similiter in Italia, ratione alia. Nam inter Padum, Ticinumque amnes subiacent abiterna. In Europa Lino palma secunda. In uicino enim Hallionis capessunt retouina, & in Aemilia uia fauentina candore. Hallionis semper crudis fauentina præferuntur: retouinis tenuitas summa, densitasque. Candor æque ut fauentinis, sed lanugo nulla. Quod apud alios gratiam, apud alios offensionem habet. Neruositas filo æqualior pene quam araneis, tinnitusque cum dente libeat experiri: ideo duplex quam cæteris precium. Et Hispania citerior habet splendorem Lini præcipuum, torrentis in quo politur natura, qui alluit Tarraconem. Et tenuitas mira, ibi primum carbasis repertis: nam dudum ex eadem Hispania Zoëlicum uenit in Italiam, plagis utilissimum. Ciuitas ea Callæciæ & Oceano propinqua. Est sua gloria & Cumano in Campania, ad piscium & alitum capturam. Eadem & plagis materia. Neque enim minores cunctis animalibus insidias, q; nobismetipsis Lino tendimus. Sed cumanæ plagæ concidunt apros, & hæ, casses ue asperi ferri aciem uincunt. Vidimusque iam tantæ tenuitatis, ut anulum hominis cum epidromis transirent, uno portante multitudinem qua saltus cingerentur. Nec id maxime mirum, sed singula earum sta-

B

Germanorū uestes olim ex Lino.

Textoria apud Germanos.

Quæ olim habita optima lina.

Ex Lino insidiæ auibus, piscibus & feris.

C omnia centeno quinquageno filo constare: sicut paulo ante Iulio Lupo, qui in præfectura Aegypti obijt. Mirentur hoc, ignorantes in Aegyptij quondam Regis, quem Amasim uocant, thorace, in Rhodiorum insula ostendi in templo Mineruæ. cccxv. filis singula fila constare. Quod exemplum per se expertum nuper Romæ prodidit Mutianus tercon= sul, paruasq; iam reliquias eius superesse hac experientium iniuria. Italia ex Pelignis etiamnum Linis honorem habet, sed fullonum tantum in usu. Nullum est candidius, lanæue similius, sicut in culcitris præcipuam gloriam Cadurci obtinent. Galliarum hoc ad tomenta pariter inuentum Italiæ quidem mos etiam nunc durat in appellatione stramenti. Aegyptio Lino minimum firmitatis, plurimum lucri. Quatuor ibi genera, Tanicum, ac Pelusiacum, Buticum, Tentyriticum, cum regionum nominibus in quibus nascuntur. Superior pars Aegypti in Arabiam uergens, gignit fruticem, quem aliqui Gossipion uocant, plures Xylon: & ideo Lina inde facta Xylina. Paruulus est, similemq; barbatæ nucis defert fructum, cuius ex interiore bombyce lanugo netur. Nec ulla sunt eis in candore, molliciaue præferenda. Vestes inde sacerdotibus Aegypti gratissimæ. Quartum genus Orchomenium appellant, fit e palustri uelut harundine, dumtaxat panicula eius. Asia e genista facit Lina, ad retia præcipua, in piscando durantia, frutice madefacto decem

Linum Aegyptium.

D diebus. Aethiopes, Indique a malis, Arabes cucurbitis, in arboribus, ut diximus, genitis. Apud nos maturitas eius duobus argumentis intelligitur: intumescente semine, aut colore flauescente. Tunc euulsum, & in fasciculos manuales colligatum, siccatur in sole pendens, conuersis superne radicibus uno die: mox quinq; alijs in contritum, inter se uersis fascium cacuminibus, ut semen in medium cadat. Inter medicamina huic uis, & in quodam rustico, ac prædulci Italiæ transpadanæ cibo, sed iam pridem sacrorum tantum gratia. Deinde post messem triticeam uirgæ ipsæ merguntur in aquam, solibus tepefactam, pondere aliquo pressæ. Nulli enim leuitas maior. Maceratas indicio est, membrana laxatior. Iterumque inuersæ, ut prius, sole siccantur. Mox arefactæ, in saxo tunduntur stuppario malleo. Quod proximum cortici fuit, Stuppa appellatur, deterioris Lini, lucernarum fere luminibus aptior. Et ipsa tamen pectitur ferreis hamis, donec omni membrana decorticetur. Medullæ numerosior distinctio, candore, mollicia. Linumque nere & uiris decorum est. Cortices quoque decussi, clibanis & furnis præbent usum. Ars depectendi, digerendiq;, iustum est, e quinquagenis fascium libris quinas denas carminari. Iterum deinde in filo politur, illisum crebro in silice ex aqua: tectumque rursus tunditur clauis, semper iniuria melius. Inuentum iam est etiam, quod ignibus absumeretur. Viuum id uocant: ardentesq; in focis conuiuiorum ex eo uidimus mappas sordibus exustis, splendescentes igni magis q; possent aquis. Regum inde funebres tunicæ, corporis fauillam ab reliquo separant cinere. Nascitur in deser=

Plinius lib. 19. cap. 1. de maturitate Lini.

Præparatio Lini.

Stuppa.

Nere Linum, & uiris decorum.

Linũ uiuum.

tis, aduſtiſque ſole Indiæ, ubi non cadunt imbres, inter diras ſerpentes, aſſueſcitque uiuere ardendo. Rarum inuentu, difficile textu, propter breuitatem. Ruffus de cætero colos ſplendeſcit igni. Cum inuentum eſt, æquat precia excellentium margaritarum. Vocatur autem a Græcis Aſbeſtinum, ex argumento naturæ. Anaxilaus autor eſt, linteo eo circumdatam arborem, ſurdis ictibus, & qui non exaudiantur, cædi. Ergo huic Lino principatus in toto orbe. Proximus Byſsino, mulierum maxime delitijs circa Elim in Achaia genito, quaternis denarijs ſtipula eius permutata quondam, ut auri: repertaq; linteorum lanugo, e uelis nauium, maritimarum maxime, in magno uſu medicinæ eſt, & cinis Spodij uim habet. Eſt & inter Papauera genus quoddam, quo candorem lintea præcipuum trahunt. Tentatum eſt tingi Linum quoque, & ueſtium inſaniam accipere in Alexandri magni primum claſsibus, Indo amne nauigantis: cum duces eius ac præfecti in certamine quodam uariaſſent inſignia nauium, ſtupueruntq; littora flatu uerſicoloria implente. Velo purpureo ad Actium cum M. Anthonio Cleopatra uenit, eodemque effugit. Hoc fuit imperatoriæ nauis inſigne. Poſtea in theatris tantum umbram fecere: quod primus omnium inuenit Q. Catulus, cum Capitolium dedicaret. Carbaſina deinde Vela primus in theatro duxiſſe traditur Lentulus ſpinter Apollinaribus ludis. Mox Cæſar dictator totum forum Romanum intexit, uiamq; ſacram ab domo ſua ad cliuum uſque in Capitolium: quod munere ipſo gladiatorio mirabilius uiſum tradunt. Deinde & ſine ludis Marcellus, Octauia ſorore Auguſti genitus, in ædilitate ſua, auunculo .xi. conſule, Calendis Auguſti, Velis forum umbrauit: ut ſalubrius litigantes conſiſterent. Quantum mutatis moribus Catonis Cenſorij, qui ſternendum quoq; forum moricibus cenſuerat. Vela nuper colore cœli ſtellata, per rudentes terræ etiam in amphitheatris principis Neronis rubent, in cauis ædium, & muſcum ac ſolem defendunt. Cætero mãſit candori pertinax gratia. Honor etiam & Troiano bello. Cur enim non & prælijs interſit, ut naufragijs? Thoracibus lineis paucos tamen pugnaſſe, teſtis eſt Homerus. Hinc fuiſſe & nauium armamenta, apud eundem interpretati ſunt eruditiores: quoniam cum ſparta dixit, ſignificauerit ſata.

Marginalia: A — Linum Aſbeſtinum. — Byſsinum. — Vela linea. — B

DE LINI SATIONE
ex Palladij. 11. libro.

Menſe Octobri Lini ſemen ſeremus, ſi placet: quod pro malicia ſui ſerendum non eſt, nam terræ uber exhaurit: ſed ſi uelis, loco pinguiſſimo & modice humido ſeretur, in iugero .viij. modijs. Aliqui macro ſolo ſpiſſum ſeruunt: ita adſequuntur, ut Linum ſubtile naſcatur.

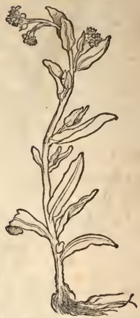
TEMPERAMENTVM EIVS.

Semen eaſdem, quas Fœnogræcum uires habet, Eſtque calidum fere in primo ordine. Et humiditate, & ariditate, fere in medio conſtituitur.

C

Cynogloſſa minor.

Bleyn Hundts zung.

D

DE CYNOGLOSSIS Rhapſodia. XXVIII.

¶ Nomenclaturæ.

Græcæ, κυνόγλωσσον. φυτόν. καβαλλάτιον. σπλίον. σκόλυμος.
Latinæ, Lingua canis. Lingua canina. Cynogloſſa.
Germanicæ, Hundts zung.

AVTORVM PLACITA de Cynogloſsis.

DIOSCORIDIS ἑρμηνεία de Cynogloſſo.

CANINA Lingua, folia latifoliæ Plantagini ſimilia habet, anguſtiora tamen, minoraq́;, & lanuginoſa. Sine caule Canina lingua eſt, per terramq́; ſternitur. Naſcitur ſabuloſis locis.

Cynogloſsi hiſtoria PLINIANA lib. 25. cap. 8.

Iungitur Plantagini Cynogloſſos, caninas imitans linguas, topiariis operibus gratiſsima. Aiuntq́;, quæ tres thyrſos ſeminis emittat, eius radicem potam ex aqua, ad tertianas prodeſſe: quæ quatuor, ad quartanas. Eſt alia ſimilis ei, & quæ fert lappas minutas. Eius radix pota ex aqua, ranis & ſerpentibus aduerſatur.

Explanatio Cynoglossi, per M. VERGILIVM.

A

Cynoglossa quare sic dicta

Canis linguã herbam, nouit Ethruria oĩs. utitur eñ ad ulcera, & minora uulnera, ostenditq; eam sine caule, & paulominus q̃ cunctis ijsdem huic scriptori notis. Nascitur plærumq; inter uites, uiretque tota hyeme. Nos eam sæpe uidimus folioso cespite, radice pollicis humani crassitudine, albicante colore, et suppercurrente asperitate: quam credimus nominis & comparationis ad caninam linguam caussam fuisse. Est enim cani, quale plærisq; alijs animalibus, scobinæ modo asperior lingua.

PANDECTARIVS de Cynoglosso.

Lingua canis est similis Arnoglosso, nisi quia sunt ei costæ apparentes in folijs eius, sed sunt leuia, & est in eis borra apparens.

IVDICIVM NOSTRVM.

Cynoglossæ duas species dedimus. Vnam, folio Plantaginis, ueram ac genuinam a Dioscoride descriptam. Alteram, quam hodie officinæ Buglosso syluestri (folijs tenuioribus, coreaceis) per omnia fere similem ostendunt. De qua tamen uehementer dubitamus. Iniecit nobis hunc scrupum Michael Herus medicus, & idem amicus noster, qui & montis Pessulani medicos, alteram Buglosson haud facere constanter affirmat. Et quod id facile credam, facit, quod Dioscoridis descriptioni respondere nõ uideo. Proinde tam similem Buglosso, ut appareat excisa. Quæ uero sit Pliniana altera, quæ lappas minutas fert, necdum comperi.

Michael Herus.

TEMPERAMENTVM.

Frigidi & sicci temperamenti est.

VIRES ET IVVAMENTA ex DIOSCORIDE lib. 4.

Concisa, & cum uetere suillo adipe cocta folia eius, rabidorum canum morsibus, capilli defluuijs, quæ uocant ἀλωπεκίαν, & ambustis medentur.

Aluum mollit, elixa eadẽ, & cum uino pota.

Ex IOANNE VIGONIO.

B

Cynoglossæ succus, cum succo Plantaginis, & uino granatorum, & parum Licij, ad ignem cum prædictis aliquantulum inspissatus, ulceribus oris, & narium, gingiuarum, & genitalium ualet.

Valet quoq; admixtus cum melle rosato, et terebinthina, ulceribus ab humoribus frigidis caussatis.

Experimentũ

Igitur ut experientia nobis demonstrauit, aduersus morbi gallici ulcera antiqua potentissime facit, eaq; ab omni trumbositate grossa, & radicata, admodum fortis ligamenti cum facilitate mollificat, purgat, atq; mundat: maxime si prædictus succus inspissatus fuerit ad ignem aliquantulũ cum syropo rosato, uel oxymelle squillitico: si uelis, ut fortiorem habeat operationem.

Item folia prædictæ herbæ ulceribus frigidis, siue strophulis imposita, a proprietate medentur.

Ex nobili HIERONYMO hærbario.

Sanat hæmorroides Cynoglossæ aquæ potio, si sint internæ: uel earũ ablutio cum Cynoglossæ aqua, si foris promineant.

Nihil æque uulnera ac ulcera omnia abstergit.

AVTORES ET DESCRIPTORES.

Dioscorides	Pandectarius	Plinius, lib. 25. ca. 8.
Ioannes Vigonius.	M. Vergilius.	Hieronymus herbarius.

C

D

Yngrün.

De VINCA PERVINCA,
Rhapsodia XXX.

¶NOMENCLATVRAE,

Græcæ, χαμαιδάφνη. ἀλεξάνδρεια. δαφνίτις.

Latinę, Chamędaphne. Alexandria. Laureola. Lactago. Vinca peruinca. Daphnitis.

Germanicæ, Yngryen.

PLACITA AVTORVM, de Vinca peruinca.

Historia Chamędaphnes secundum DIOSCORIDEM, lib. 4.

CHAMAEDAPHNE uirgas emittit cubitales, singulari ramo cõstãtes, rectas, tenues, leues, Folia Lauri similitudine, leuiora multo ac

uiridiora. Semen rotundum, rubens, annexum folijs.

Eadem per PLINIVM descripta, lib. 22. capite decimoquinto.

Chamædaphne unico ramulo est, cubitali fere, folio tenui, Lauri similitudine: semen rubens, annexum folijs.

APVLEIVS uidetur distinguere Chamędaphnē a Vinca peruinca. Nam duabus descriptionibus prosequitur.

Chamędaphnem quidem cap. 27. sic.

Chamædaphne a Græcis quibusdā Daphnites, aliquibus uero Daphne, alijs Hydragogos, seu Caragogos dicit. Itali Mustellaginem dicūt, alij Lactaginem, et Lauraginem, alij Eugubim usuben: quę in pulueren redacta mollissimum, & in aqua calida potui data, aluum concitat.

Peruincā uero sic ca. 58. Eupeplios, Græci Daphnoides, Hippoglossion, Eupetalon, Diglosson, Daphne: Samothracia, Daphne alexandrina, Daphne Minthrios, Danae, Stephane Alexandrō. Chamędaphne, Carpophyllon, Daphnitis: Latini Peruincam, Victorię folium, Laurum Alexandrinam, Macedonicam, Lauraginem, Mustellaginem terrestrē uocant. Frutex eius sæpius cubitalis, folijs ut Muria, paulo maioribus, atq; tenerioribus, & non infractis, remordentibus, & incendiosis. His prędita est uirtutibus. Ad phlegmata incidenda cyathos duos dabis, cum melle bibere ieiuno, mox phlegmata intercidet.

Victoriæ folium.

Ad phlegmata incidenda

IVDICIA NEOTHERICORVM, de Vinca peruinca.

Iudicium HERM. BARBARI de Chamędaphne et Peruinca.

Chamędaphne folio tenui. Eadem quibusdam & Vincaperuinca est. Hærba Topiaria, semper uirens, in modum lineæ folijs geniculatim circumdata, ucteribus inopiam florum supplere solita: cuius & comeduntur asparagi. Porro mihi alia uidetur esse Vinca peruinca, q̄ Chamædaphne: q̄ Vincaperuinca non attollit, sed serpit, ac se in modum lineæ, ut prædixi, porrigit, flore in purpuram ceruleo: Chamędaphne assurgit in cubitalem altitudinem, ut Dioscorides & Plinius confirmant. Potest tamen etiam Chamædaphne dici Vincaperuinca: id quod & Plinio placet: sed ut testatum sit tamen, aliud, non idem omnino genus esse. Alioquin & medicinæ quoq; nonnihil uariant. Hydropicis, & auribus, & aluinis prodesse Vincaperuinca dicitur: Chamędaphne capitis doloribus, urinę, mensibus ciendis, ardoribus stomachi, torminibus.

Chamędaphne uidet alia esse a Peruinca.

MARCELLI VERGILII iudicium de eadem.

Humilis & terrestris Laurus Chamædaphne est, sola foliorum similitudine græcorum adoptione in nomen Lauri & honorē adscita, topiaria hærba, si Plinio credimus, & a Latinis hærbarijs sua ætate Vincaperuinca appellata. Quæ si ea est quam Ethruria nunc Vincam hęrbam uocat, qua defunctæ uirgines, in gente nostra, ad sepulturam coronatæ efferuntur: & qua familiæ apud nos aliquę, gentili iure suo, primum ingredientem urbem Archiepiscopum, coronatę ad portam excipiunt, stipantq; & per urbem comitantur, cognitu facillima est: in hortis passim nascens, tenuissimis uiticulis, potius per terram serpens, q̄ uirgis, ut Dioscorides ait, a terra se

C extollens: folijsq; Oleaginis magis q̃ Laurinis similibus. Verum a Dioscoridis Chamædaphnes historia lõge ea differt, ob eas quas pauloãte numerauimus, & plęrasq; alias notas, quas uolentibus obseruasse facillimum erit. Meminit Theophrastus Chamædaphnes ad extremum tertij de plantarum historia uolumen, sed tam breuiter, ut nihil possit ab eo aliud intelligi, q̃ ferre Chamædaphnem fructum folijs adnatum: quod a nostræ ætatis Vinca longissime abest. Ea etiam in nullo ciborum usu modo est, quod ueteres græcorũ medici in Chamædaphne fuisse quondam testantur. Siquidem Paulus Aegineta in sexto de ea agens ait, καὶ ἐσθίεται. quod est, Hęc etiã comedit. Pręterea sub primo, quo capite docet de omniũ olerũ asparagis, cum longius de pluribus egisset, subiecit, παραπλησίως δὲ καὶ ὁ τῆς χαμαιδάφνης ἀσπάραγος, id est, Nutrit similiter etiã & Chamædaphnes asparagus. His nos indicijs, autoribusq; persuademur, nõ esse Chamædaphnẽ Ethrurię Vineã hęrbã. Et nihilominus quæ a Plinio Vincaperuinca. 21. uolumine, cap. 11. describit. nostrę gentis Vincæ satis rñdet. Siqdem Vincamperuincã ait semp uirere in modũ lineæ, folijs geniculatim circumdatam, topiariam hęrbam, & inopiam florum aliquando supplere. Quæ omnia nostræ Chamædaphne sit, folio Lauri, cubitalibus uirgis, fructu rotundo rubenteq;, & folijs adnato, cuius asparagus in ciborum usu esse possit.

Reprehensio Plinij, Theodori Gazę Herm. Barb. & M. Vergilij, per Nicolaum Leonicenum. lib. de erroribus Medicorũ.

Quæ uera Peruinca apud Dioscor.

Idem Theodorus Chamædaphnẽ Vincamperuincam apud Theophrastum interpretat, cum tñ Chamædaphne alia sit planta, cuius descriptio a Vincaperuinca apud Dioscor. plurimũ aliena ẽ, cui9 etiã Vincęperuincę naturã, imaginẽq; accuratiꝰ cõtẽplantibꝰ, illa esse uidebit, quę a Diosc. ac Plinio parit Clemaridis, atq; Daphnoidis, et Polygonoidis nominibꝰ designat.

Et idẽ rursum alibi. In Chamædaphne lib. 15. Veterem lectionem distinctiorem putas, si ita scribat. Est & Chamędaphne syluestris frutex, & Alexandrina. ut duo genera intelligantur. Alterum Chamædaphne, quã Latini Laureolã, ut tu inquis appellant: cum tñ ea quæ hodie Laureola latine dicitur, non sit Chamædaphne, sed Daphnoides potius, statim postea a Plinio descripta. Alterum Laurus Alexandrina, ex Plinio, Galeno, Dioscoride. Tu qdem Pliniũ hoc pacto excusas, ne uideatur Chamædaphnẽ uarijs in locis uarie designasse: cum hoc in loco, libro scilicet. 15. Laurum Alexandrinã tantũmõ pinxerit, sicuti lib. 24. Chamędaphnẽ. Sed duo rema-

D nent in Plinio scrupuli haudquaq; dissimulandi. Cur cũ Plinius cętera Lauri gñа eodẽ lib. 15. loco descripserit, solam Chamędaphnẽ indescriptã reliquerit. Cur cũ alterũ genus nõ Alexandrina simpliciter, sed Laurus Alexãdrina a Theophrasto, Dioscoride atq; Galeno, ab omnibus deniq; Græcis autoribus uocitentur, Plinius propria appellatione prętermissa, sumptũ a loco uel ꝑsona, cognomen tantummodo posuit: uel cũ postea subiunxit, alij Daphnem uocant, proprium nomen contra naturam postposuit: cum tamen uera huius fruticis appellatio non sit, neq; Daphne seorsim, neq; Alexandrina, sed hoc totum, ut diximus, Daphne Alexandrina.

Et iterum Plinius lib. 15. Chamædaphnẽ ita describit. Est et Chamędaphne syluestris frutex, & Alexandrina, quã aliq Idæã. aliqui Hypoglotton, alij Daphnen, alij Carpophyllon, alij Hypelaten uocant. Ramos spargit a radice dodrantales, topiarij ac coronarij operis, folio acutiore quã myrti, molliore ac candidiore, maiore semine inter folia rubro: plurima in Ida, & circa Heracleã Ponti, nec nisi in montosis. Eandẽ Chamędaphnẽ postmodũ Plinius in lib. 24. ita describit. Chamędaphne unico ramulo est, cubitali fere folio, tenui, Lauri similitudine. & reliqua Quis non uideat Pliniũ, eidẽ plantæ differentes descriptiones afferre? Est enĩ prior descriptio in Daphne Alexandrina, non autem in Chamædaphne lib. 4. a Dioscoride tradita. Esse uero Chamędaphnem, a Daphne Alexandrina differentem, non solum Dioscorides, sed Galenus pariter, & Paulus in suis de simplicibus medicaminibus libris ostendunt.

Apologia Pandulphi Collinutij pro Neothericis & Plinio, contra NICOLAVM LEONICENVM.

Quo plura in Pliniũ cõgerere Nicolaus nitit, eo se pluribꝰ inscitię notis cõmaculat: ut q nec Plinij uerba, nec scribẽdi ordinẽ, nec rerũ consyderet differẽtias. Itaq; manifestas ineptias iã satius est ridere q̃ refellere. Eidem plantę Pliniũ, hoc est, Chamędaphne diuersas descriptiões afferre, Leonicenus dicit. Sed q̃ diuersus sit ipse ab eo quẽ putabamus, ex hac ipsa Chamędaphne cõsyderemus. Plin. 15. in describẽdis Lauri arboris gñibus inquit. Est et Chamędaphne syluestris frutex: neq; ultra de Chamędaphne uerba facit; neq; illã pingit (ut Nicolaus prius arbitratus ẽ) ex nomine ui-

delicet addubitās, ne hęrba eſſet, quā fruticē nominauit. Hic igiť uerborū Plinij textus pūcto( )ſignādus ē. Tū pergit enumerādo Plin. Lauri gña atq; inqt. Et Alexādrina, quā aliqui Ideā, alij Hippoglottin, alij Daphnē uocāt. Hanc uerp Alexandrinā Daphnē pingit. Hæcq; illa eſt, quā Dioſcor. q̃cq;, cęteriq; deſcribūt. At. 2. & 20. uoluminis. 12. ca. cū fruticū, ſubfruticūq; gña multa deſcripſiſſet, His ſubnectemus inquit, quę Grçci cōmunicatiōe nominū in ambiguo fecere, an arbores eſſent. Tū pximo capite cōtinuo de Chamędry, Chamędaphne, Chamçlea, Chamęſice, Chamęciſſo, cęteriſq; huiuſmodi uerba facit. Atq; inibi Chamędaphnē deſcribit: quā uolum. 15. tm̄ attigerat. Hęc igitur ita ſe habent. Enumerat. 10. Plinius Lauri ſeptem gña: tū tres Laurei fruticis ſpecies, Chamędaphnē, Alexandrinā, Daphnoiden: et Alexandrinā quidē, & Daphnoidē pingit: Chamędaphnē uero, qm̄ inter illas relaturus erat quas nominū cōmunicatio(ut ipſe inquit)dubies fecerat, an arbores eſſent, an hęrbæ. 2. & . 20. libro pulchre deſcripſit: in quo de ſimilibus hęrbis ſuo ordine loquebať. Vides, ut ob punctū (quod in iocis quoq; diciť) Leonicenus captus eſt? Si inť duo iſta nomina, Chamędaphnē, & Alexandrinā. 15. illo libro, mo ræ aliqd, punctiq; interieciſſet(quod uel ipſa gramaticæ ratio per, &, copulæ interuentum poſtulabat) non in hos laqueos incidiſſet. Mirū ſubit boni huius uiri, & amici quidem, Leoniceni naturā conſyderanti: quem ſi ambulantē uideas, lentū magis et tardū, q̃ citatum uel celerem dicas: in accuſando uero Plinio adeo præcipitem currere, ut in eo legendo, percēſendiſq; accuſationis capitibus, morā omnē, tarditatēq; oderit: non ſpm̄ teneat, non animā, nihil interpungat, nullo puncto conſiſtat. In hoc quoq; ſagaciſſimi ingenij uir Politianus, in ea quā de Ciſſo & Ciſtho ad hūc ipſum Leonicenū ſcripſit epiſtola, egregie notat, cum. 2. & . 20. uolumine cap. 10. quia nō interpunxit Nicolaus inter Hypociſthis, &, quam inter herbas dicemus, parum ſapere uiſus eſt: maleq; eo loco ſenſiſſe de Ciſtho: ita ob punctum, ut diximus, ſæpe conuincitur.

Punctorū ratio & utilitas.

A

B

Sed ne Chamędaphnes nomen dubium aliquando legentibus ingerat, duas eſſe plantas ſcire oportet, quæ Chamędaphne pariter nuncupētur. Hanc ipſam. ſ. de qua agimus, quę uulgo Laureola diciť: & eam quæ Vincaperuinca dicitur, cōiugalibus coronis expetita: folijs q̃ Lauri longe minoribus: humi ad ſerpilli morem reptans: flore ceruleo, inodoro, rotundo, foliuſculis quinq;, ſed continuis diſtincto.

Duæ plantæ Chamędaphne appellantur.

Iuuamenta Vincęperuincę ex PLINII lib. 21. cap. 27.

Vincapeuinca, ſiue Chamędaphne, arida tuſa, hydropicis datur in aqua, cochleari menſura, celerrimeq; reddit aquam. Eadem decocta in cinere, ſparſa uino, tumores ſiccat. Auribus ſucco medetur. Aluinis impoſita multum prodeſſe dicitur.

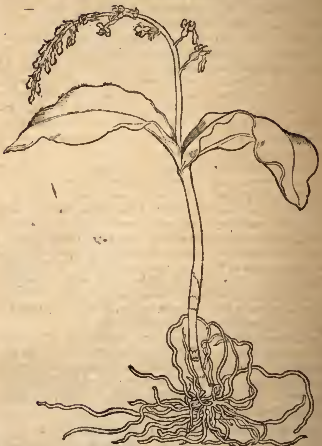
hydropicis

AVTORES.

Dioſcorides, lib. 4.	Plinius, lib. 24. cap. 15.	Apuleius, ca. 27. & 59.	Theophraſtus, lib. 5.
Hermolaus Barb.	M. Vergilius.	Nicolaus Leonicenus.	Pādulphus Collinut.

C

Perfoliata mascula.

D

Durchwachß Männlin.

A

Perfoliata fœmina.

B

Durchwachß Weiblin.

DE PERFOLIATA Rhapſodia XXXI.

DVM IN IPSO medio opere hæreremus, atque nunc illę, nunc aliæ nobis adferrētur herbæ, citra omnem prorſus & dele ctum & ordinem (nam alphabetæ ſeriem obſeruare, neque operis noſtri architecti pictores & ſculptores obſeruare poterant, neq; inſtitutum noſtrum hoc ferebat) etiam Perfoliata quædam, inter alias nobis offertur. Sic enim illam appellant officinæ. Circa quam cum multum, ac diu nos torſerimus, nihil tamen certi expiſcari licuit, neque ab doctoribus medicis, neq; ab officinis, ne ab uetulis etiam & herbarijs, niſi quod Perfoliata diceretur, noſtro idiomate, Durchwachß. Pharmacopolas igitur ſecuti, & nos etiam Perfoliatam illam inſcripſimus, cæterum adulterinam. Exhibuit enim & aliam nobis Perfoliatam Lucas pharmacopola, longe ab hac diuerſam, coliculis ſcilicet foliola penetrantibus, nōn admodum abſimilem, Cataputiarum generis, uel Eſulæ maiuſculæ, altitudine dodrantali, tam adpropriatæ reſpondentem nomini Germanico, ut exiſtimem plane falſos herbarios, qui hanc nobis quam dedimus,

Saxifragia. A

B

Hoher Steynbrech.

De omnibus Saxifragis Rhapsodia XXXIII.

AVTORVM PLACITA.

Descriptio Saxifragæ ex DIOCORIDE lib.4.

SARXIFRAGON, aliqui Sarxiphagon, alij Empetron, Romani Saxifragion uocant. Frutex est surculosus, in petris & asperis locis nascens.

σαρξίφαγον. ἔμπετρον.

Idem in Captullo de EMPETRO, cap.191.

Empetron aliqui Phacoides uocant. Nascitur in montibue & mariti-

φακοειδής.

C mis, falso gustu. Sed quo propius terreno fuerit, amarius sentitur.

Eiusdem EMPETRI historia ex PLINIO lib.27.cap.9.

Calcifraga. Empetron, quã nostri Calcifragam uocant, nascitur in montibus maritimis, fere in saxo. Quo propius mari fuerit, minus salsa est. Saxifragiæ porro meminit lib.22.cap.21. in partitione Adianthi.

Excussio Historiæ Dioscoridis per HERMOLAVM BARBARVM cap.2. Saxifragon.

Saxifragum, & Saxifraga latine dicitur. Item Calcifraga, si modo hæc est, quam & Plinius & Dioscorides alio loco Empetron appellant, Paulus Sarxiphages. Empetrum, inquit Plinius, fere in saxo nascitur. Recenti uires sunt: uetustate perdit eas. Lapillos qui sufferuefiant, una rumpi affirmant. Habetur & Saxifragi genus alterum, in Adiantho a nobis explicandum. Corrosi & ambusti sunt hac parte Græci codices, nec quale sit huius herbæ folium animaduerti ullo modo potest: & in ipso uerborum textu, spaciolum inane uacat. Porro ueterem in Dioscoride picturam huius herbæ uidi, non plus folijs, quam cirris minutis, per ramos ex interuallo conditis, nec frequentibus: in cacumine surculorum flocci ceu arentes potius quam flosculi: subrubida radice, non sine fibris. Romæ talis ostenditur in maritimis, ac montosis tantum, non rubida radice, sed candida: flosculis quoque candidis. Recentioribus de hac herba parum

Pictura ueræ Saxifragiæ.

D conuenit. Alij Tritici foliorum figuram, alij marinæ Bati similem dixere, alij Tormentillæ uulgo dictæ. Est autem (ut uolunt) Tormentilla, Quinquefolio herbæ similis, nisi quod septem fere habet folia, non quinque. Quarti herbam, quæ florem Garyophyllon uocatum, ferat, de quo alibi dictum est. Quinti Saxifragam eandem esse, aut proximam ei quæ Pampinula, Pimpinella, & Bipennula, & Sanguisorba ruri dicitur: quoniam uulneribus iniecta, ferrum & spicula facile ac citra sensum doloris exigat. Folio paruo, orbiculato, & extremitatibus serrato: quod & mandi soleat, paratum oleo, sale, aceto: surculis ab eadem radice plurimis atque densis, rubentibus cum radice, ut ferunt. Quibusdam locis mermiculus eruitur, qui curatus, sericis præcipue tingendis, Purpuram facit incomparabilem, cæteros colores splendore quodam, & hilaritate superans.

Tormentilla. Garyophyllos. Pampinula. Pimpinella. Bipennula. Sanguisorba

IDEM in Capitulo de EMPETRO.

Prasoides. Empetron hoc Phaconides a Dioscoride, Prasoides a Galeno, & Paulo cognominatur. Fere in saxo nascitur. Recenti uires sunt, uetustate perdit eas. Lapillos qui sufferuefiant, una rumpi affirmant: quod & in Saxifraga quoque diximus ex Plinij sententia, ut qui nihil differre ab ea indicarit: quandoquidem medicinas, quas seorsum in utraque mentione Dioscorides enumerat, ipse uniuersas Empetro huic assignat. Aut igitur ita sentiendum est: aut Plinium errasse confitẽdum. Paulus certe Dioscoridem secutus, mentiones duas habet, quasi duorum generũ. Galenus unicam

Plinij lapsus.

Empetron, Aetius etiam Empetron uocari solitum affirmat. A

IVDICIVM M. VERGILII de utraque & de Saxifragia, & de Empetro.

Nasci in petris Empetron satis indicat nomen. Epipetron eadem significatione ex antiquioribus aliqui etiam uocauerunt. Nec solum, quia lentis figuram & speciem refert Phacoides, sed Marrubio similem Prassoides etiam, Plinius Saxifragam a Latinis uocari ait: miscetque cum ea, quæ priuatim & seorsum a Dioscoride Saxifraga hoc ipso uolumine descripta est. Ex quo iterum suspicari cogimur, quod in Saxifraga dictum hoc ipso uolumine a nobis est, non esse aliud in hoc scriptore eo nomine recipiendum: aut si fit, quod uerisimile tamen non est, uariantibus historia & medicina, bis de eadem actum fuisse non multo ante sub titulo Saxifragæ, quæ latina, & iterum nunc sub Empetri, quæ tota uox Græca est. Paulus quidem Aegineta, qui totum in sexto suæ medicinæ Dioscoridem multa breuitate exscripsisse uidetur, Empetri manifeste meminit, Saxifragæ autem nusquam: quod non relinquendum abeo fuerat, si tunc in Dioscoride Saxifraga legeretur, aut ipse pro diuersa eam recæpisset. Crederemus nos etiam eandem Saxifragam & Empetron esse, nisi diuersa penitus utriusque historia & medicina esset. Ob eam caussam peritioribus hoc relinquemus, certius de Saxifraga inuenturis, quod recipiendum, constituendumque sit.

Epipetron.

Reprehensio Plinij in dijudicanda Saxifragia, & Empetro, per NICOLAVM LEONICENVM.

Empetrum ubi nascatur, et quas habeat uires in trahenda bile ac pituita, scribit Plinius lib. 27. eodem quo Dioscorides modo: alias tamen eidem subiungit facultates, quod urinam cit, & calculos frangit, quæ a nullo alio autore de hoc Empetro traduntur. Quin contra Galenus, Empetrum, quod etiã Prassoides appellatur, solis purgationibus. 6. libro utile esse testatur. At quos in altero Empetro, quod etiã Sarxiphages dicitur, Plinius legerat effectus, a Græcis autoribus, ac præsertim Dioscoride traditos, huic Empetro a Sarxiphage diuerso, quod uim purgatoriã habet, nominis æquiuocatione deceptus, asscripsit. B

PETRI COLLINVTII Apologia pro Plinio.

Empetrum a nostris Calcifragum uocari refert Plinius, calculosque frangere: ac non ideo calculos non frangit, quia nullus ex his, quos Nicolaus legit, hoc scripserit. Hanc ei herbæ uim esse Plinius dicit magnus autor, atque abunde laudatus: cuius ueram esse sententiam, & experimento compertum est, & hominũ opinione recæptum. Est enim Empetrum (quod noster Leonicenus ignorauit) ea herba, quæ acedarijs gratissima nunc habetur: & quam Venetia omnis, una addita, immutataue litera, Sampetram herbam uocitat: Basichiam multi dicunt: alij Baticulam, Picentes ab herbæ ipsius facultate Rumpisaxum uocant, folijs ad Rutam ferme accedentibus, uerum crassioribus, acutioribusque: flore, semineque, quæ cum Anisi, tum Fœniculi speciem muscarijs repræsentent: odore iucundo: sapore inter acidum salsumque, cibi appetentiam prouocante. Nasciturque (ut Plinius quoque docuit) in montibus maritimis fere in saxis: quod toto illo tractu uidere licet, qui inter phanum Fortunæ, Garganumque tenditur promontorium: & in Istrorum cautibus, Liburnorumque scopulis, unde plurima in Veneros defertur: & satiua quoque in Cœnobiorum hortis non facili cultura seruatur. Certis quoque rationibus adducimur, ut eam putemus esse, quam Marinam Batin alio in loco Plinius appellauit, aliud Empetri genus quod Saxifragum nostri uocant. Nec Plinium latuit: quippe qui illud libro. 22. inter Adianti genera posuit, ramulis nigro colore uirentibus, folijs filicis, mire calculos pellens, frangensque: unde & nomen: non quod umbrosis petris (ut Græci forte putauerunt) parietumque aspergini bus nasci illam uideamus. Non ergo nominum similitudine deceptus est Plinius, qui utrumque Empetri genus, diuerso nomine Calcifragum, & Saxifragum prodidit, sed Nicolaus noster, qui nec Plinij uerba pensauit, nec herbas ipsas (ut accusatorem decebat) agnouit.

Empetrum. Sampetra. Basichia. Baticula. Rumpisaxũ. Batis marina.

C

Sententiæ NEOTHERICORVM.

Descriptio SIMONIS GENVENSIS.

Saxifragię herbam, quidam accipiunt herbam, cuius folia similia sunt folijs Pimpinellæ, maiora tamen, & ramulos super terram expansos habet. Alia tamen ostensa fuit in partibus Romæ, per omnia Cretano marino similis, nisi quod tenuior & macrior: eo quod in montibus apricis nascitur, & de scissuris petrarum exit: & propter hoc uocant eam incolæ Petrasindula, eo quod in suo ortu petras scindere uidetur, odore & sapore Cretano appropinquans. Secundum Butanicum, prima est illa. Nam de Pimpinella dicit, quod multi Saxifragum dixerunt, & quod sit similis ei, uel ut Saxifragia tyraria ab antiquis dicebatur.

Alia quædam Saxifragię. *Petrasindula.* *Pimpinella quibusdam Saxifragię.*

PANDECTARII.

Saxsifragia, est herba similis Pimpinellæ, non differens, nisi in pilositate, quam habet Pimpinella.

HIERONYMI herbarij.

Saxifragia multorum generum est. Scilicet Maior, floribus albis, caule subrubicundo, radice exili, cui uelut Lentis, uel Pisorum noduli adhærent: quod semen eius esse ferunt. Minor omnibus agnita, humi repens, in petrarum summis, cui uulgo nomen, Gryenkraut, eo quod Ischiadi præcipue medetur. Tertia Alba, quæ Milium solis, germanice, Meerhyrß, apud Dioscoridem lib. 3. Quarta in Alkakengi, arabico uocabulo nomen fecerunt, Germanice, Schlutten / Boborellen / Judenkyrßen. de quo in Solano plura.

Quatuor spẽs Saxifragię. *Alkakengi.*

D

TEMPERAMENTVM SAXIfragiæ ex Plateario. 28.

Calida & sicca est in tertio gradu, uirtutem habet diureticam, expulsiuam, & extenuatiuam. Calculos arrodit, & conterit.

Vires & iuuamenta Saxifragiæ ex DIOSCORIDE.

Cocta in uino, & mox pota, febricitantibus opitulatur.
Stranguriæ prodest.
Singultum sedat.
Calculos uesicæ frangit, & urinam ciet.

Eius, quæ Empetron uocatur, iuuamenta ex eodem DIOSCORIDE.

Trahit bilem, pituitam, & aquam, si bibatur in iure aliquo, aut hydromelle.

EX PLATEARIO.

Contra lapidem in renibus, & in uesica, & contra Iliacam passionem, stranguriam, & dissuriam, ualet uinum decoctionis eius, uel puluis eius, pondere drach. ij. in ouo sorbili: fomentum quoque ex ea factum, multum confert prædictis.

Conditura Saxifragiæ ex PLATINA lib. de Honesta uoluptate. 8.

A

Appellatam Saxifragiã Apuleius adserit, quod lapillos in uesica frangat, atq; cõminuat. Eius radix, Petroselino adsimilis est: quæ ablata, lota, atq; in frusta concisa, cum sale, oleo, & aceto comesta, ob eius caliditatem & siccitatem, lapidem (ut diximus) frangit. Renes & uesicam purgat. Coquitur tarde, propter siccitatem, quæ cõcoctioni contraria est, quam contra, humidum & calidum adiuuat.

De PIMPINELLA, ἰρύλλιν.

Pimpinellam, uel Pampinulam, quintam esse speciem Saxifragię, paulo ante ex Hermolao Barbaro testati sumus. Arbitror & hanc ueteribus neglectam, uel incognitam potius. Interpretatus est hanc ex lib. 7. plantarũ Theophrasti cap. 10. Theodorus Gaza his uerbis. Spicosa igitur Oculus caninus, & Cauda uulpina, et Plantago, quę Agnina lingua a quibusdam uocata est, & ab aliis Coturnix. Huic quodammodo similis est, quę Bibinella dicitur. Cæterum quam uelit intelligi, & an de nostra uulgata Pimpinella dictum uelit, necdum satis assequor. Calidi & sicci esse temperamenti, ut Saxifragiam, compertum est, & per omnia ad eadem ualere.

Macer lib. 4. Epistolarum.

Temperamentum.

EMPIRICA quædam de PIMPINELLA.

B

Quæ priuatim de ea ab empiricis accæpimus, hæc fere sunt.

Quod decoctum eius febrem continuam, & quartanam quoq; die recurrentem leuat.

Succus tertianam, idq; ante accessionem, potus.

Contra PHTHISIM sic utitor.

Recipe Pimpinellæ ℞ tenuissime puluerizatæ unc. ij. aquæ Pimpinellæ recentis, & sacchari quantum satis est, et fiat inde Electuarium: de quo sume quotidie drach. ij.

Conditura Pimpinellæ ex PLATINAE lib. 8. de Honesta uoluptate.

Pimpinellæ, quæ & Bimbinella græce dicitur, uis calida & sicca est: ob hanc rem tarde concoquitur: uoluptatem edentibus adfert. Collecta, ac lota in patinam, ac suomet caule, si tenera est, reponi debet, sale, oleo, et aceto condiri. Si prædura fuerit, folia tantum sumuntur. Aperit hic cibus iecinoris fibras, urinam prouocat, ac lapides, ut Saxifragia: non tamen adeo comminuit.

C

HEPATICA.

D

Edel Leberkraut. Eyrsklee.

De HEPATICA, Rhapsodia XXXIIII.

NOMENCLATVRA.

Græca, λειχὴν.
Latina, Hepatica, Hepataria, Iecoraria.
Germanica, Leberkraut.

HEPATARIAM, siue Hepaticam, omnes Lichen interpre= tantur eam quæ est apud Dioscoridem libro. 4. cap. λειχὴν. Verba Diosco ridis sunt, Lichen, quæ saxis est familiaris, aliquibus Bryon appellatur, asperginosis petris adhæret.

Paraphrasis, BARBARI, super DIOSCORIDEM.

Lichen, siue Lechen, est muscus, ut hic, itemq; hærba alia nascens in petrosis: nomine utricq; inuento, quoniam contra Lichenas, remedijs o= mnibus anteponuntur. Folium unum ad radicem latum, caule uno par uo, longis folijs dependentibus. Vtramq; recentiores herbarij Hepaticã appellant. Appuli hærbam, cuius unum ad radicem folium habere dixi= mus, Iecorariam, siue Ficatellam cognominãt, folio succi pleno, & crasso:

Hepatica unifolia. Ficatella.

IECORARIA.

A

Leberkraut.

ita nominatam, quia Iecinoris fibræ similis aſpicitur. Diuerſa eſt eodem nomine apud nos, in littore paſſim naſcens, & olitorio foro, ieiuniorum tempore uenalis, hæderaceo fere folio, flore purpureo, lilij puſilli effigie. Conuoluit hęrba ſe quibus appropinquat. Soluit aluum cocta, & cruda, olerum modo accæpta.

SERAPION lib. Simplicium, capite. 113. de Hepatica.

B

Hazez alſacher, ideſt, Hepatica, G. Naſcitur in lapidibus humectis, & cadit ſuper eam ros, & ſimilis eſt lenticuli aquæ.

PLATEARIVS, cap. 5.

Hepatica hærba eſt in aquoſis, & præcipue in lapidoſis locis naſcens, minuta habens folia, terræ & lapidibus adhærentia. Quanto autem habet maiora folia, tanto melior eſt: & dicitur Hepatica, quia præcipue eſt hepatis iuuatiua.

HIERONYMVS herbarius, de Hepatica.

Hepatica in triplici habetur differentia. Prima, quę in obſoletis & ruinoſis fontibus ſub dio, petroſis quoq; lapidibus adhæret, folijs inuicem pinnatis, ſibi adhærentibus, non admodum abſimilis ei, quæ Pulmonaria uulgo uocatur. Altera, quam nunc paſſim Matrisſyluam, uel Stellarem hærbam uocant, Germanice, Waldmeyſter: tametſi Caprifolium uulgo etiam Matrem ſyluæ faciunt. Tertia Trifolium aureum, Teutoni-

ce, Guldenerklee, quod ipsum nascitur in syluis, & asperis.

IVDICIVM NOSTRVM.

Id solum comperi apud receptos autores de Hepatica, quod equidem memini. Duæ primæ, dum has pingeremus, a nobis desyderabantur. Tertiam dedimus. Daturi & priores, si uita fuerit comes, in posterioribus Tomis. Sane prima et tertia descriptione non abludunt, pulchreq; cum Barbari & Hieronymi descriptione concinunt.

TEMPERAMENTVM ex SERAPIONE.

Virtus eius prima, est, desiccare, idq; inmodice.

Altera est, abstergere.

Tertia, uetare impetiginem, & quælibet apostemata calida.

VIRES ET IVVAMENTA

Emplastrum ex ea, cohibet mẽstrua, & sedat apostemata calida, & impetiginem.

Linguæ quoq; apostematibus, & omnibus humorum fluoribus, propter suam siccitatem, & stipticitatem plurimum confert.

Ex PLATEARIO.

Valet contra opilationem hepatis, & splenis, ex calida materia, & hepatis calorem.

D Syropus ex decoctione eius, & rhabarbaro, sanat Ictericiam.

Et aduerte, quod in omnibus syropis contra opilationes hepatis, & calefactionem eius, debet indi Hepatica.

Contra calida apostemata superponitur trita in principio. Operatur enim repercussionem materiæ influentis.

Ex IOANNE VIGONIO.

Hepatica est frigida & sicca in primo. Et eius folia contrita, & cum farina ordei in uino granatorum contrita, & parum sandali albi cum oleo rosaceo, omphacino, hepatis calidum apostema repercutiendo spargunt & resoluunt.

Et decoctio eius facta cum Endiuia domestica et syluestri, et parum Capillorum Veneris, parumq; Cicoreæ, cum aqua & zuccharo confecta, et cum modico uino granatorum, laborãtibus hepatis discrasia calida, optime medetur. Et propterea dicitur Hepatica, quia ægritudinibus hepatis ualde opitulatur.

AVTORES.

Dioscorides.	Hermolaus Barbarus.
M. Vergilius.	Platearius.
Ioan. Vigonius.	Hieronymus herbarius.

❡ De Linaria, Rhapsodia XXXV.

❡ Nomenclaturæ,

Græcæ, περιστερεών. ψευδόλινον.

Latinę, Linaria. Pseudolinum. Esula adulterina. Herba urinalis.

Germanicæ, Lynkraut. Harnkraut. Flachßkraut.

A

LINARIAM hærbam D. Ioannes Lotzerus medicus, in collectaneis suis pharmacorum simplicium περιστερεών græce, & latine Cristam galli nobis traduxit: tametsi habeant & Verbenæ quædam eius nominis species. Nec plura etiam apud probatiores lego, nisi quod hanc ψευδόλινον, & Esulam quandam adulterinam faciant Pandectarius, et Genuensis ille Simon, interque utramque mediam scilicet quandam speciem: quod Esula quidem lactescit, Linaria uero sine lacte sit.

D. Lotzerus.

TEMPERAMENTVM eius.

Temperamento frigido & humido deprehendimus in secundo gradu, habereque uires dissipandi, incidendi, extenuandi, & perpellendi.

AB HERBARIIS uires & Iuuamenta ei nuncupantur huiuscemodi.

Eius, simulatque Pimpinellæ succus herysipelata refrigerant.
Cancro quoque, & Carcinomatis nihil est quod æque medeatur.
Per se indita hærba calciamentis, fertur totius corporis laborantis dolores reprimere & sedare.
Aqua Linariæ cum medio cortice Ebuli pota, quantitate nucis auellanæ, hydropicis mirum inmodum eijcit aquam per urinam.
Eadem oculis rubentibus salubris est, sero, & in ieiunio indita modicę. Crebro id compertum haud parum multis i-

B

tinatiuis, & cõadiuuantibus & consolidantibus: sicut est dragagantum proprie: & gummi, & bdellium, & mucilago psilij, & succus portulacæ, & similia. Et quartum nocumentum eius tollitur, permiscendo ei ex rebus refrigerantibus, & extinguentibus aliquas. Et ex hoc facientibus apud me est, ut infundatur in succo Altaraxacon, aut in succo Endiuię ex pauco aceto, aut in succo Portulacæ, aut solatri & aceto. Et si fuerit acetum decoctionis, aut infusionis citoniorũ, erit melius. Mirabolani quoq; sigillant ei bonitates notas, & absinthium similiter, & aloë. Et dixit Iudęus. Infundatur in lacte dulci, aut aceto, & renouetur in eo lac multotiens, exsiccetur. Reprimitur enim sic a sua malicia. Et dixit Ruffus. Si solutio per ipsum superfluit, aut laboriose fiat, sedeat solutus in aqua frigida. Mihi quoq; uidetur uerbum inconueniens. Circumstans enim frigidum includit, & cõadiuuat uirtutem medicinæ, & corroborat eam. Necnon & medicinas adiuuans, ad uias expulsionum, repellit materias, sicut te scire fecimus. Succurrendum est igitur tunc, sicut in Canone diximus. Confectio pilularum de Alsebram conferentium hydropisi. Accipe eius præparati partes quatuor, mirabolanorum citrinorum partes quatuor, aloës partes quinque, confice cum succo fęniculi: aut endiuiæ. Et est dosis earum a drachma una, & semis, usq; ad tres. Et quidam ex lacte eius, & farina faciunt oblatas, & soluunt cum eis. Et quidam faciunt cum aceto & zuccaro, & lacte ipsius. Et quidam cum carne citoniorum, & mastice faciunt solutiuum bonum.

VIRES, ET IVVAMENTA.

Solutione educit flegma uehementer, & aquam citrinam, & humores melancholicos, & materias a iuncturis, & confert doloribus earum. Et est ex medicinis magnis ad hydroposim. Verumtamen nocet hepati, & desiccat corpus utentis ipso. Et cõsumit sperma, & lac eius hoc uehementius facit. Et facit cadere in febres.

DOSIS EIVS.

Corticis radicis eius a Caractis. ij. usq; ad. vij. Et lactis eius a Caracto uno usq; ad tres.

VSVS ET ADMINISTRATIO
Esulæ ex Plateario.

Esula calida & sicca in tertio gradu. Frutex est, cuius radix tantũ usui competit medicinæ. Cortex radicis eius si in uere colligitur, per biennium in magna efficacia seruatur. Melius est tamen, ut singulis annis renouetur. Virtutem habet purgandi flegmaticos humores principaliter. Vnde ualet contra ægritudines factas ex flegmate.

Nota, quod Ictericiam suo acumine purgat. Post Scamoneam utilior est Esula, & securius potest dari. non enim est multum abominabilis, ut quasi indignetur inde stomachus quandoque: sed tunc tegula calida superponatur.

C Contra quotidianam de flegmate naturali, arteticam, podagram, chiragram, paralysim, iliacam passionem, & leucoflegmatiam detur puluis iste Petruncelli. Recipe scrupul. v. Esulæ, & modicum cinnamomi. semen fœniculi, anisi, masticis. Sanis leucoflegmaticis ualet ad præseruationem cum uino calido, uel aqua calida, uel cum ouo sorbili datus in brodio, uel cum iuscello. Benedicta Esulata ualet contra prædictas, & maxime contra passionem colicam: injiciatur per clystere cum aqua salsa, & oleo, & melle: optimum est.

Contra leucoflegmatiam præcipue talis sit usus. Bulliat succus fœniculi aliquantulum, & postea resideat: & aquam claram supernatantem accipe, & addito puluere Esulæ, & zuccaro, detur. Vel fiat syrupus: multum prodest.

Delicatis uero medicinas abhorrentibus, ponatur puluis eius ad decoquendum cum carnibus. Vel ipsi cortices, & carnes illas comedant, & brodium accipiant.

Contra prædictas passiones ualet, si fiat claretum ex puluere eius, in uino & melle, & alijs speciebus. Non est enim multum abominabile.

Theodoricum anacardinum, uel hieralogodion competenter acuuntur ex Esula prædicta.

EX IOANNE VIGONIO.

D Esulæ uirtus est, purgare Melancholiam & Phlegma. Et eius lac uerrucas, & porros potentissime euellit, eorum radices exiccans.

AVTORES.

Dioscorides, lib. 4. dict. Pityusa, & capite de Tithymalis.
Mesue, lib. simpli.
Serapion cap. ccclxxi.
Scriptor Pandectarum.

DE OMNIBVS MALVIS. Rhapſodia XXXV. A

❙ Nomenclaturæ Maluæ hortenſis.

Græcæ, μαλάχη. κηπευτή. ἄνθιμα.

Latinæ, Malua hortenſis. Lien capræ. Muris urina.

Vulgares, Bappelen.

PLACITA AVTORVM de Maluis.

Hiſtoria hortulanæ Maluæ ex PLINIO lib. 20. cap. 21.

IN MAGNIS laudibus Malua eſt utraq;, & ſatiua, & ſylueſtris. Duo genera earum, amplitudine folij diſcernuntur. Maiorem Græci Malopen uocant, in ſatiuis. Alteram ab emolliendo uentre dictam putant Malachen, e ſylueſtribus, cui grande folium, & radice alba, Althea uocatur. Ab excellentia effectus a quibuſdam Ariſtalthea. Omne ſolum in quo ſeruntur, pinguius faciunt.

THEOPHRASTVS DE MALVA, quæ Ibiſcus uocatur, lib. 9. cap. 19.

Spinam quandam enarrant, quæ aquam iniecta congelet. Et radicem Ibiſci poſſe addenſare aiunt, ſi tritam inieceris, ſub diuoq; humorem poſueris. Conſtat Ibiſcum folio Maluæ, maiori tamē, piloſiorìq;, caule molli, flore mellino, fructu Maluæ, caulibus proxima. Vſus eius ad rupta, & tuſſes uino dulci, & ad ulcera in oleo.

De eadem APVLEIVS cap. 38.

A Græcis appellatur Althea, alij Ororiza, alij Aelcomolochen, alij Molochen agriam, aut Creticen, alij Anadendramalachen, alij Sycophyllon. Itali Ibiſcum uocant. Naſcitur locis humidis & campis.

IDEM de Malua Erratica. B

Malachin agriam uocant Græci, alij Aeleomalachen, alij Acopon, alij Malachin, alij Helionſtrophon, alij Oſyriacam, alij Maluam ruſticam, alij Maluam erraticam. Naſcitur ubiq; in locis cultis.

ALIA ALTHEAE HISTORIA ex Dioſcoride lib. 3.

Althea, quam alij Althiocon, alij Ibiſcum uocant, in ſylueſtrium Maluarum genere eſt: cui folia ut Cyclamino rotunda, lanugine creſcunt, flore roſaceo, bicubitali caule, radice lenta, intus alba. Althea appellatur: quòd inter primas ſit utilis, & pluribus polleat remedijs.

De ea, quæ ALCEA dicitur, quam ego puto eam eſſe, quæ hodie herba Simeonis, uulgo Sigmunds Wurtz, uocatur. Ex eodem DIOSCOR. lib. 3.

Alcea ſylueſtrium Maluarum generi adſignatur. Folia habet diuiſa, Verbenacæ proxima: caules tres, aut quatuor, cortice cannabino ueſtitos: florem Roſæ paruum, radices albas, latas, quinque, aut ſex, cum plurimum cubitales.

C

Sententiæ NEOTHERICORVM, de prædictis speciebus Maluarum, & autorum explicationes. Et primo HERMOLAI BARB. in Corollario.

Malua, inquit, culturæ opera, intra sextum, septimumq; mensem grandescit in arborem, hastarum, baculorumque usu in Arabia, Mauritania quoq; Lixi oppido æstuario, ad Hesperidum hortos, & iuxta delubrum Herculis. Duo genera earum summa: quæ amplitudine folij discernuntur. Maiorem Græci Malachen uocant in satiuis. Alteram ab emolliendo uentre dictam putant Malachen e syluestribus, cui grande folium, & radices candidæ, Althea nominatur. Est & quæ unicaulis nascitur, Monocaulos ex facto cognominata. Omne solum in quo feruntur Maluæ, pinguius faciunt. De Althea, quæ item Dendromalache, siue Anadendromalache dicitur, & Ibiscus, uolumine tertio differitur. Est & Alcea, huius fere generis seorsum indicanda.

Malua Monocaulos.

IDEM rursum in ALTHEAM.

Medici Altheam uocando, ut Theophrastus inquit, Maluam syluestrem intelligunt. Ab excellentia effectus, a quibusdam Aristalthea dicitur, Anadendromalache a Galeno. Item Ebiscus, siue Ibiscus. Quanquã Plinius Altheam ab Ibisco separauit, in medicinæ usu. Ibiscus inquit a Pastinaca gracilitate tantum distat: damnatus in cibis, & medicinæ dumtaxat utilis: quam Græci μολόχην, inquit ἀγρίαν uocant, & aliqui Pistolochiam. Altheæ folium Maluæ a Theophrasto redditur, sed grandius & pilosius, cauliculi molles, flos luteus, radix alba, neruosaq;, semen Maluæ, gustus quoq; caulium, ut Maluæ.

D

MARCELLI VERGILII explicatio Altheæ.

Nihil Althea græcis aliud est, q̃ si a medendo medicam simpliciter dicas: quibus ἄλθος in medicina pharmacũ, remediumq;, & ἀλθαίνειν, uerbum, mederi est. Nec aliter in Theriacis suis Nicander ἀλθήεντα, aliquid sæpe appellat. Hanc Palladius in Octobri mense Ibiscum dici, his uerbis testatur. Altheæ, hoc est, Ibisci folia. &c. Vtiturq; ea, ut uerbis eius utamur, ut ex molli forte uinum fiat. Theophrastus syluestrem esse Maluam lib. 9. de Plantarum historia confirmat his uerbis. Et eam quam hi Altheam, illi uero syluestrem Maluam appellant. Galenus Anadendromalachen uocauit, quasi arboream, siue arborescentem Maluam. Plinius diuersis locis. 19. 20. & . 21. uoluminibus, plura Maluarum genera describens, non satis certam earum historiam tradit. Nos Græcos, & hunc præsertim scriptorem secuti, præcipua duo Maluarum genera fecimus, alterum secundo, alterum tertio hoc uolumine tractatum. Non ignorantes, hæc ipsa a quibusdam iterum diuidi, & in utroq; genere satiuam, & sponte sua nascentem numerari. In priore illa hortensem, qua in cibis pro olere uterentur, & locis incultis nascentem: ut tunc in Maluæ commentationibus nostris longius diximus. In posteriore hac syluestrem esse quæ duabus illis undiq; procerior fit, altiusq; a terra erigatur, & in hortis consita arborescit, multoq; maiores flores, nec minore ambitu Rosarum profert. Verumtamen quæ artificio & opere humano meliorescunt, diuersi generis ob id censenda non sunt. Descripsit Altheam hanc Theophrastus eodem libro. Quodq; in nullo Maluæ flore, quod hactenus ipse uiderim, aut ab alijs audierim, luteum illi florem dedit. Nec nos scimus, quo modo naturæ, & alijs scriptoribus in Malua color ille respondere possit. Ostendit quotannis in omni Malua natura inter ruborem, & purpuram splendentem florem. Hic etiam Rhodoides, quod est, Rosæ simile dici esse, neq; ad formam magis, q̃ ad colorem referri id oportet. Quo fit, ut peritioribus dirimendam inter Theophrastum, scriptoresq; alios tam grauem litem relinquamus.

Maluæ genenera duo.

A

Explicatio Alceæ per HERMOLAVM BARBARVM.

Alcea caulibus foliosis. Nascitur in pingui solo, nec sicco: quam & Peristereon cognominãt, a similitudine foliorum, ut conijcio. Ipsam quoq; Leonis caudam, qua multum pollet animal id, Homero, Catullo, & Plinio testibus, appellant Græci Alceam. Differentia in eo, ut quibusdam placet: q herba diphthongum non habet in penultima. Dicitur, & Cercis cauda eius. Quanquam & herba quędam Cercis est, e qua radij fiunt textoribus; unde & nomen.

Leonis cauda.

Cercis.

De eadem rursus MARCELLVS VERGILIVS.

Breuis in antiquis Gręcorũ medicis Alceæ huius historia & medicina est. Nec Plinius aliter a Dioscoride lib. 27. cap. 4. de ea agit. Nos etiam, quod illi adijciamus, non habemus. Illud tantum tacuisse nolumus, in antiquissimis Latinis codicibus coniunctam superiori hanc esse, uno q; capite de utraq; agi. Quod fecisse congener earum natura uidetur.

De eius TEMPERAMENTO.

Agrestis quidem distrahendi, & molliendi clementer particeps est potentiæ. Hortensis uero, quadamtenus plus aquosæ humiditatis admittit, eatenus potestate imbecillior est. A barbaris frigida in primo, humida uero in secundo pronunciatur.

De IVVAMENTIS MALVARVM & uulgatæ Maluæ ex Dioscoride lib. 2.

Satiua esui longe aptior syluestri. Stomacho aduersatur. Aluum iuuat, sed multo magis caules.

B

Interaneis, & uesicæ utilis.

Cruda folia cum salis exiguo manducata, ægylopas ex melle sanant. Verum cum cicatricem trahere cœperint, ea demum citra salem utendum est.

Contra aculeatos apium, uesparumq; ictus, illita efficax est.

Eadem cum oleo trita peruncti, non feriuntur.

Vlcera manantia in capite, furfuresq; cum urina sanat.

Sacris ignibus, & ambustis decocta folia, tritaq;, utilissime ex oleo imponuntur.

Eius decoctum uuluas insessione mollit.

Prodest erosionibus uesicæ, & intestinorum, uuluæ, sedisque, clystere infusum.

Ius decoctæ cum radice sua, contra omnia uenena auxiliatur, si continuo a bibentibus reuomatur.

Contra phalangiorum morsus remedio est.

Lac euocat semen in uino potum: addito Loti syluestris semine, uesicæ cruciatus lenit.

Cruciatibus vesi[illegible]

IVVAMENTA eius, quæ Althea dicitur, ex DIOSCORIDE lib. 3.

Decocta in uino, aut aqua mulsa, in potu efficax est contra uulnera,

C parotidas,abſceſſus,mammarum inflammationes,attritus ſedis,inflatio= nes,neruorum rigores. Siquidem diſcutit,& excoquit,rumpit,& ad cica tricem perducit.

Cocta,ut dictum eſt, adiecto ſuillo adipe, aut anſerino, terebinthina= ue,ut malagmatis lentor fiat,facit ad uuluæ inflammationes, præcluſio= nesq; in peſſis ſubdita.

Decoctum eodem fungitur munere.

Onera uuluæ,reliquiasq; a partu extrahit.

Decoctæ ſuccus ex uino potus,ſuccurrit urinæ difficultati, calculoſo= rum cruditatibus,dyſentericis,iſchiadicis,tremulis,ruptis.

Dentium mulcet dolorem,cum aceto decocta,colluto inde ore.

Viride ſemen, ſiccumq; tritum,uitiligines in ſole perunctas emendat.

Eodem cum oleo perunctí,a uenenatis non feriuntur.

Valet contra dyſenteriam, & ſanguinis reiectiones, aluiq; profluuiũ.

In poſca,aut uino decoctum bibitur contra omnes ueſparum, apum, ſimiliumq; aculeatos ictus.

Folia cum olei momento,morſibus & igni ambuſtis illinuntur.

Conſtat,aquam trita radice addita,ſub diuo addenſari.

IVVAMENTA Alceæ ex DIOSCORIDE.

D Cum uino,aut aqua potæ radices,dyſentericis,ruptiſq; medentur.

Empirici in uſu habent ad Collyria: dicuntq;,uel ſuſpenſam eam a pe ctore,caligantibus oculis prodeſſe.

Maluarum omnium IVVAMENTA ex PLINIO lib. 20.cap.21.

Huic contra omnes aculeatos ictus efficacior uis, præcipue ſcorpio= num,ueſparum,ſimiliũq;, & muris aranei. Quin & trita cum oleo,qua= libet earum perunctí ante,uel habentes eas,non feriuntur. Folium impo ſitum ſcorpionibus torporem affert. Valent contra uenena. Aculeos o= mneis extrahunt illitæ crudæ, aut cum anetho potę. Decoctæ uero cum radice ſua,leporis marini uenena reſtringunt: & ut quidam dicunt ſi uo= " matur. De eiſdem mira & alia traduntur. Sed maxime, ſi quotidie quis " ſucci ex qualibet earum ſorbeat cyathum dimidium,omnibus morbis ca riturum. Vlcera manantia in capite ſanant, in urina putrefactæ lichenas, & ulcera oris cum melle.Radix decocta furfures capitis,& dentium mo= bilitates. Eius quæ unum caulem habet, radice circa dentem, qui doleat punge,donec deſinat dolor. Eadem ſtrumas,& parotidas, panoſq;, ad= dita hominis ſaliua, purgat citra uulnus. Semen in uino nigro potum, a pituita & nauſeis liberat. Radix mammarum uitijs occurrit, adalligata in lana nigra. Tuſſim in lacte cocta, & ſorbitionis modo ſumpta, quinis diebus emendat. Stomacho inutiles Sextus niger dicit. Olympias The= bana,abortiuas eſſe cum adipe anſeris. Aliqui purgari fœminas, folijs ea rum manus plenæ menſura, in oleo & uino ſumptis. Vtiq; conſtat, par= turientes folijs ſubſtratis celerius ſolui, protinus a partu reuocanda, ne

uulua ſequatur. Dant & ſuccum bibendum parturientibus ieiunis, in uino decocta hemina. Quin & ſemē tritum adalligant brachio, genitale nō continentium. Adeoq; eæ Veneri naſcuntur, ut ſemen Vnicaulis aſperſum genitali fœminarum, auiditates augeri ad infinitum Xenocrates tradat. Item tres radices iuxta adalligatas, teneſmo & dyſentericis utiliſſime infundi. Item ſedis uitijs uel ſi foueantur. Melancholicis quoq; ſuccus datur cyathis ternis tepidus, & inſanientibus quaternis. Decoctę comitialibus heminæ ſucci. Hic & calculoſis, & inflatione & torminibus, aut opiſthotonico laborantibus, tepidus illinitur. Et ſacris ignibus, & ambuſtis, decocta in oleum folia imponuntur, & ad uulnerum impetus cruda cum pane. Succus decoctæ neruis prodeſt, & ueſicæ, & inteſtinorum roſionibus. Vuluas et cibo et inſeſſione mollit in oleo: ſuccus decoctæ, porimeatus ſuaues facit. Altheę in omnibus ſupradictis efficacior radix, pręcipue conuulſis ruptiſq;. Cocta in aqua aluum ſiſtit. Ex uino albo ſtrumas & parotidas, et mammarum inflammationes, et panos in uino folia decocta & illita tollunt. Eadem arida in lacte decocta, q̄libet pernicioſæ tuſſi citiſſime medentur. Hippocrates uulneratis, ſitientibuſq; defectu ſanguinis, radicis decoctę ſuccum bibendum dedit. Et eam uulneribus, cum melle & reſina, item conuulſis, luxatis, tumentibus et muſculis, neruis, articulis impoſuit. Et aſmaticis, ac dyſentericis in uino bibēdum dedit. Mirum, aquam radice ea addita addēſari ſub dio, atq; elacteſcere. Efficacior autem, quo recentior.

EX IOANNE VIGONIO.

Malua decocta in brodio gallinarū, uel pulli, cum farina ordeacea, uſq; ad ſpiſſitudinem ſolidam: deinde piſtata cum duorum ouorū uitellis, & oleo Violarum in quantitate ſufficienti, & parum croci, omnia ſimul miſcendo, apoſtematibus cholericis, & ualde calidis optime medetur, tā in reſoluendo, q̄ in maturando, ſi natura maturationē tentare uoluerit.

EX PLATEARIO.

Contra calida apoſtemata in principio folia Maluę terantur, & ſuperponantur. Ad maturandum terantur cum axungia porci recenti: & ſuper tegulam calidam ponantur. Hoc autem ualet contra duriciem ſplenis et hepatis.

Fomentum ex aqua decocta, circa pedes ualet.

Ad ſomnum prouocandum in acutis febribus Malua cocta & comeſta ſoluit uentrem.

Valet in febribus, propter uentris conſtipationem.

Ex aqua illius fiat clyſter mollificantium competens.

Ad menſtrua prouocanda certum experimentum. Radix ipſius ad modum digiti groſſa et longa, uel etiam longior, radatur aliquantulum, et ſuperſpergatur puluis ſcamo, & ſuperponatur: ungatur tamen prius cum melle, ſi uolueris.

Maluauiſcus plus mollificat & maturat, ſola folia & magis radix: trita

C cum axungia, aliquantulum calefacta & superposita, apostemata matu•rat, duriciem relaxat & mollificat. Hærba etiam cocta cum radice, fere ad consumptionem aquę, apparebit quasi quædam uiscositas: quę superposita apostema maturat, durum relaxat & remollit.

Ex aqua, addita cera & oleo, fit optimum unguentum ad prædicta.

Aqua decoctionis seminis ipsius herbę, ualet contra tussim siccam.

Confert ethicis.

Semina autem sacellata, & in oleo cocta, duriciem splenis soluunt & mollificant.

De satu Maluæ ex PALLADII lib. 10. de mense Octobri.

Hoc mense Malua serenda est, quæ occursu hyemis ab incrementi longitudine reprimetur. Loco pingui delectatur, & humido gaudet. Leta=mine transferuntur plantæ eius, cum cœperint folia quatuor habere, uel quinqꝫ. Melius comprehendit planta eius, quæ tenera est: maior enim translata, languebit. Sapor illius melior, si non transferantur: sed ne cito erigantur in caulem, in medio earum glebulas conserunt, aut lapillos. Rara ponenda est. Sarculo delectatur assiduo: Sic liberandæ sunt hærbis ne motum sentiant in radice. Si transferendis plantis nodum facias in radi=ce, sessiles fient.

D

CONDITVRA Maluæ ex PLATINAE lib. 2. de honesta uoluptate.

Mirabuntur fortasse qui naturam Maluæ ignorant, me hanc hærbam inter edulia posuisse. Sed desinant mirari, & quantis laudibus extollenda sit animaduertant. Maluæ duo genera, Satiua, & Syluestris, et utraqꝫ lau•danda. Quæ Althea dicitur, quod alte surgat. Amplitudine folij discernantur. Satiua minor, hãc Græci a molliendo uentre μαλάχην uocauere. Omne solum in quo feritur Maloa, pinguescit. Valet hæc hærba contra omnes aculeatos ictus, præcipue uero scorpionum, uesparum, apum, muris a•rachnei. Quin et trita cum oleo, cutiqꝫ extensa, hominem ab iniuria tali=um bestiolarum defendit. Cruda illita uulneri, aculeos omnes extrahit. Ferunt hominem omnibus morbis cariturum, si qualibet die ex succo Maluæ aliquid sorbeat. Valet item hic succus (quanqꝫ stomacho aliquantulum inutilis) contra bilem atram, et eam maxime, quę iam ad insaniam ducit. Elixatur tenellæ Maluæ caulis ablata cima, et in patinã more aspa•ragi positus, cum sale, oleo et aceto comeditur. Condiuntur et eodẽ mo•do flores. Nec insalubre hoc genus conditurę habetur: cum et calculosis, et inflationi, et torminibus, et sacris ignis medeatur.

Malui genera duo.

Coriandrum.

A

B

Coriander.

DE CORIANDRO
Rhapſodia XXXIIII.

Nomenclaturæ,

Græcæ, κόριον. κορίαννον.

Latinæ, Corium. Corianum. Coriandrum.

Germanicæ, Coriander.

De ratione nominis Coriandri M.

VERGILIVS.

CRediderunt Coriandro aliq in Græcis nomen feciſſe Cimices, q̃s folia ei9 & caules olent. Et qm̃ inſectũ id græci Corio uocẽt, ideo olentẽ eos plantã Corion nominauerint. Sunt contra, qui ꝙ Corian nõ græci frequenti9 q̃ Coriõ Coriandrũ uocent, nõ a Cimicibus, ſed quaſi Coriamblon, i. hebetãtẽ oculorꝫ pupulas dictũ fuiſſe uelint. κόρην em̃ oculi pupulã, & ἀμβλύνειν hebetare ĳdẽ græci dicunt. Qđ q̃ uerũ ſit, peritiores intelligent. Ab hoc em̃ nihil quod ad oculos pertineat priuatim in Coriandro decernit. Omniũ eius appellationũ prior illa in hoc, & alĳs medicinæ ſcriptorib9 frequentior eſt. Alterã illã in cõmuniore ſermonis uſu fuiſſe, indicat in eqtibus ſuis Ariſtophanes, Quocũq; aũt nomine uocet, nota omnibus planta eſt, ſemenq; p̃cipue: ideoq; nõ ultra a nobis tractanda. Numerat ab hoc ipſo ſcriptore, 6. uolumine

Vlcera quoq; quæ serpunt, sanat cum melle, uel uua passa.

Item testes, ambusta, carbunculos, aures, cum lacte mulieris, epiphoras oculorum, uentris & intestinorum fluxiones.

Semen ex aqua potum bibitur in choleris cum Ruta.

Pellit animalia interaneorum, cum mali punici succo, et oleo semẽ potũ.

Xenocrates tradit rẽ mirã, si uera est, menstrua contineri uno die, si unum granum biberint fœminæ: biduo, si duo: & totidem diebus, quot grana sumpserint. M. Varro. Coriando subtrito cum aceto, carnem incorruptam æstate seruari putat.

Ex MACRO.

Depellere uentre
Lumbricos, tineasq; solet, si trita bibatur
Cum uino: uel si mixta sumatur aceto.

Ex IOANNE VIGONIO.

Coriandrum quidam dicunt esse frigidum & siccum: quidam uero calidum. Ab effectu em̃ cognoscitur calidum esse: quia uẽtositatem & strophulas resoluit. Ex alio enim latere ostendunt esse frigidum & siccum. Quia sumptum post cibum, cibi uapores compescit, & uapores ad caput ascendentes, prohibet. Ideo decoctio eius, cum farina fabarũ, & oleo rosaceo, & myrtino, ad ignem de omnibus faciendo emplastrum solidum, apostemata testiculorum calida potentissime resoluit, dolorem mitigando.

Et succus eius, cum succo Lactucæ & Plantaginis, & albumine oui, & oleo rosato omphacino, omnibus simul conquassatis, apostematibus calidis & heresypelatis, uehement opitulat.

Ex APVLEIO capite. 102

Mulier ut cito pariat, Coriãdri seminis grana. 11. aut. 13. in linteolo mundo de tela alligato, puer, aut puella uirgo, ad femur sinistrũ, ꝓpe inguen teneat: et mox ut peractus fuerit partus, pueri remedium cito soluatur, ne intestina sequantur. B

De NOCVMENTIS Coriandri ex Dioscoride libro sexto.

Non potest ob odorem latere Coriandrum. Vocem haustum exasperat, & ebrietati similem cum turpi loquacitate furorem facit. Toto corpore eius qui id hausit, Coriandri etiam odor sentitur.

De eius CORRECTIONE.

Remedio est, cum Irino oleo, quo in alijs præmõstratum est modo, id eduxeris, cum absinthio meracum uinum: nec itidem per se potum utile est. Bibuntur contra Coriandrum utiliter etiam ouorum putamina insẽ ipsa confracta, tritaq;, & cum muria diluta. Quinetiam Muria ipsa per se bibitur, salsumq; gallinaceorum, anserisue esculentum ius, & cum lupina passum.

AVTORES.

Dioscorides lib. 3. cap. 62.	Palladius.	Plinius lib. 20. cap. 20.
Apuleius cap. 102.	Macer.	Ioan. Vigonius.
Columella lib. 11. cap. 3.		

BASILICVM.

D

Basilien kraut.

De OZYMO Rhapsodia XXXV.

¶ Nomenclaturæ.

Græcæ, ὤκιμον.

Latinæ, Ocymum. Basilicum.

Germanicæ, Basilien kraut.

PLACITA AVTORVM de Basilico.

De ratione nominis Ozymi Baptista Pius, commentarijs super horto Columellæ.

NON OCYMA legendum est, sed Ozyma, pro herba odorata & condimentis idonea, quæ deriuatur ab ὄζειν, quod est, redolere. In hortis satorum celerrime nascitur Ozymum: nihil illo fœcundius. Cum maledictis ac probris serendum pręcipiunt, lætius proueniet. Hæc Pli-

nius libro uicesimoprimo. Columella item libro duodecimo. Circa Idus Maias Ozyma seruntur: quorum cum semen obrutum est, diligenter inculcatur pauicula, uel cylindro. Nam si terram suspensam relinquas, plærumq; corrumpitur. De hoc quoq; Persius,

Cum bene discincto cantauerit Ozyma uetnæ.

Nunc error eorum corrigendus, qui idem putant Ozymũ esse, quod Ocymum. Nec refert Plinium dicere, Ozyma celeriter prouenire. Non enim omnia quę prospera eueniunt, Ocyma dici debent. Nos Ozymum lingua uernacula dicimus Basilicum: Ocymum uero inter pabularia numeratur: tantum ab Ozymo distans, quantum ab Eridano Hypanis. De Ozymo Plinius meminit lib. 21. inter hortensia: de Ocymo uero libro decimooctauo.

Ozymum.
Ocymum.

Controuersia de OCIMO ex PLINII lib. 20. cap. 12

Ocymum Chrysippus grauiter increpuit, inutile esse dicens stomacho, urinæ, oculorum quoque claritati: præterea insaniam facere, & lethargos, & iocinoris uitia: ideoque capras id aspernari. Hominibus quoque fugiendum censet. Adijciunt quidam, tritum si operiatur lapide, scorpionem gignere. Commanducatum, & in sole positum, uermes afferre. Alij uero, si eodem feriatur quispiam scorpione, qui ederit Ocymum, sanari non posse. Quinimo tradunt aliqui, manipulo Ocymi cum cancris decem marinis, uel fluuialibus trito, conuenire ad eum scorpiones a proximo omnes. Diodorus in empiricis etiam pediculos facere Ocymi cibum.

Secuta ætas alacriter defendit. Nam id esse capras, nec minus quam Mentham & Rutam, scorpionum terrestrium ictibus, marinorumq; uenenis mederi, cum uino, addito aceto exiguo. Vsu quoque compertum, deficientibus ex aceto odoratum salutarem esse. Item lethargicis, & inflammatis, & refrigerationi. Illitum capitis doloribus, cum rosaceo, aut myrteo, aut aceto. Item oculorum epiphoris impositum ex uino. Stomacho quoq; esse utile. Inflationes, & ructum ex aceto dissoluere sumptum. Aluum sistere impositum, urinam ciere, sic & morbo regio, & hydropicis prodesse. Choleras eo & destillationes stomachi inhiberi. Ergo etiam Cœliacis Philistio dedit: & coctum dysentericis, & Colicis Plistonicus. Aliqui & tenasmo, & sanguinem exscreantibus in uino. Extinguit quoq; lactis prouentum. Auribus utilissimum infantium, præcipue cum adipe anserino. Semen tritum & haustum naribus, sternutamenta mouet, & destillationes capiti quoque illitum. Vuluas purgat in cibo ex aceto. Verrucas mixto sutorio atramento, tollit. Venerem stimulat: Ideoque & equis, asinisq; admissuræ tempore ingeritur.

B

DE ALIO OCYMO, QVOD est pabuli genus, idem PLINIVS lib. 18. cap. 16.

Apud antiquos erat pabuli genus, quod Cato Ocymum uocat, quo sistebant aluum bubus. Id erat e pabulis, segete uiridi desecta, antequam gelaret. Sura Manilius id aliter interpretatur, & tradit fabæ modios decem, uiciæ duos, tantundem & eruiliæ in iugero autumno misceri, & seri solitos. Melius & auena græca, cui non cadit semen admixta. Hoc uocitatum Ocymum, boumq; caussa seri solitum, Varro appellatum a celeritate proueniendi, a græco quod est ὠκέως dicunt.

IDEM DE OCYMO libro nono, capite septimo.

Nihil Ocymo fęcundius, Cum maledictis ac probris serendum præ

C cipiunt, lætius prouenit.

De eius satu, COLVMELLA in horto suo.

Tùm quocꝫ procisso, riguocꝫ inspersa nouali,
Ozyma comprimito, & grauibus densato cylindris,
Exurat sata ne resoluti pulueris æstu,
Paruulus aut pulex irrepens dente lacessat,
Neu formica rapax, populari semina posit.

De Ocymo scitu quædam dignissima, ex HERMOLAI BARBARI Corollario.

Ocimum prorumpit e terra celerrime, floret particulatim, contra q̃ olus: cæterum, primo parte inferiore, demum superiore: quo fit ut diutius quoque floreat. Quemadmodum Faba, & Heliotropium. Radix una descendit in altitudinem crassa, & admodum lignosa. Cæteræ a lateribus exiles ac prolixæ. Semini cortex obducitur. Vini Ocimo aqua datur meridie: cum cætera matutinis rigentur. Feruenti quoque aqua sparsum, maturius prouenire dicitur. Sub canem exalbescit. Differre uidetur Ocymum ab Ocimo, q̄ Ocymum pabuli & farraginis quoddam genus est uocatum: ab ocys uerbo, quod ualet cito, ut Varroni placet: siue ab eo quod citat aluum bubus, & ideo ĳs datur, ut purgentur. Pabularium & Catoni erat Ocymum, sed sistebat eo bubus aluum. Id erat e segete uiridi desecta antequã gelaret. Quanq̃ manibus carpendum, non falcula secandum, ut renascatur Ocymum, Cato præcipit. Sura Manilius, aliter interpretatur, & tradit Fabæ modios decem, uiciæ duos, tantundem & Eruiliæ in iugerum, melius & auena Græca, cui non cadit semen, addita misceri, & autumno Boum caussa seri solitos: hoc apud antiquos Ocymum uocatum. De Ocimo sunt qui scribant capras id aspernari, & insaniam facere. Tritum si operiatur lapide, Scorpionem gigni. Manipulo eius cum cancris decem marinis, uel fluuiatilibus trito, conuenire ad eum Scorpiones a proximo omnes. In cibo pediculos facere. Capras id esitare, alĳ uolunt. Habetur & syluestre Ocimum, quod aliud est q̃ Acinos. Quanq̃ Acinos, quemadmodum & Ocimoides a Romanis Ocimastrum uocari Dioscorides existimat. Illud monendi sumus, de syluestri Ocimo nihil scripsisse Dioscoridem, de Ocimoide nihil Plinium. Martialis de Ocimo scripsisse rem miram dicitur: q̄ modo purpureos, modo albos, modo roseos flores pariat: & si ex eo semine frequenter satum sit, nunc in Serpyllum, nunc in Sisymbrium abire solitum. Recentiores Græci, qui de Rustica re scripserunt, Basilicon, & Misodulon appellant Ocimum: tantamq; cum eo fœminæ discordiam inesse prædicant, ut si pulrario subiectum sit, nec mulier id sciat, futurum, ut nunq̃ cibo manus admoliatur, priusq̃ subductum fuerit: ut fortasse huc alluserit Persius poëta illo uersu,

D

Ocymum.

Ocimum syluestre.

Dum ne deterius sapiat Panutia baucis,
Cum bene discincto cantauerit Ocima uernæ.

Excantare.

Pro, excantauerit, hoc est, cantando excluserit. Nam & Varro, Plautusq;, ut ait Nonius, Excantare usurpant pro excludere. Meretriculam quandam Corinthi Ocimum uocatam legimus in comœdĳs: sicut aliam Abrotonum: quo & Themistoclis mater fuit nomine. Quanq̃ sunt qui Euterpem uocatam scribant, & aliam Thryallidem, & aliam Sisymbrium: & aliam Meconidem, & aliam Herpyllidem, & aliam Myrrinem.

Ocymi explicatio per MARCELLVM Vergilium.

Est Ocimo quemadmodum & plærisque alĳs, in ruris & hortorum disciplina, eadem quæ uirtutis humanæ fortuna & ratio. Maleficio enim & iniurĳs melioreſcit. Vtque illa infortunio aliquo obruta, aut a Principibus neglecta, maleue habita, nihil ex suo censu amittit, sed quod in ferro, metallisque alĳs fit, longo attritu subinde magis nitet, & speciosior plærunque emergit: Sic etiam non dissimili ratione Asparagus lætior in census prouenit. Gaudet calcari, & atteri pede crocus, pereundoque lætior prouenit. Crispum nunquam in hortis fiet Apium, nisi cum est natum incrementum eius, superuolutoq; cylindro coërceat olitor. Rutam dum conseritur, maledictis prosequuntur qui adsunt: nec aliter maiore bonitate nasci id olus antiquitas credidit. Ex hoc genere Ocimum est: gaudetque & ipsum cum obrutum terra semen est, pauicula, uel cylindro diligenter inculcari. Nam si terram suspensam reliquerit olitor, facillime totum corrumpitur & perit. Quodq; uix credat aliquis, feruenti aqua conspersum, celerius etiam prouenit.

A

Pronunciata Barbarorum de Ozymo.

Iudicium SIMONIS GENVENSIS.

Ozymum, id est, Basilicum, multas habet species. Nam est commune, quod ubicp inueniť, latis folijs. Et est Garyophyllatũ, strictioribus folijs, & minoribus Garyophyllis, redolens, & citratũ, omnibus folijs latioribus, odorem habens citri: quod Arabice Turungen uocatur. Quidam Fluuiale uocant.

PANDECTARII.

Ozymum quoddam est Garyophyllatũ, quoddam cõmune, & quoddam latum. Plus alijs, quod Citrariũ uocatur. Ozymum Garyophyllatũ, est illud quod ab autoribus laudatur: Citrarium, & commune uitupera-tur. Garyophyllatum competit medicinæ, et herba, et semen: cum aũt simpliciter ponitur in medicina, semen debet intelligi, & potissimum in electuarijs: sed in unguentis & emplastris herba intelligitur.

Kruß Basilien

Groß Basilien.

HISTORIA OZYMI EX Serapione cap. 156.

Ozymũ Garyophyllatum secundũ Isaac Ebenamram, folia habet parua, quorum color est inter uirorem & glaucedinem: & odor huius herbę est similis odori Garyophyllorũ: et stipes eius est quadrangulus, cuius color est, sicut color foliorum ipsius: et semen eius est minimum, nigrum, & colligitur in mense Iunio.

Kruß Basilien

B

Ozymũ non Garyophyllatum, est arbustum paruũ, & habet folia coloris nigri, similia folijs Herendarog, maiora & latiora.

Cap. 157.

Domesticum Ozymum, habet lata folia, ramulos uirides, quadrangulos: & color floris eius est albus: & semen eius est, sicut semen Ozymi, et est calidum et siccum in secundo. Aperit opilationes cerebri, et confortat in catarro.

De eius TEMPERAMENTO.

Teste Hippocrate lib. de ratione uictus, & lib. 1. de passionibus, quæ accidunt homini extra corpus, siccat, calefacit, & sistit: censetur inter ea quę confortant cor.

TEMPERAMENTVM, & complexio eius ex AVICENNA lib. de uiribus cordis.

Basilicon est calidum & siccũ in primo. Habet autẽ aromaticitatem & stipticitatẽ, cum subtilitate. Præter hæc etiã est in ipso superflua humiditas. Lætificat aũt cum proprietate: quam adiuuat aromaticitas, stipticitati & subtiliationi associata. Finaliter tamẽ usus eius, non est in lætificatione laudabilis. Quoniã substantia nutritiua, quæ est in ipso, contrariať ipsius medicinali substantiæ. Etenim substantia medicinalis efficit quæ dicta sunt: nutrimentalis uero sanguinẽ turbidum atcp melancholicum generat: et illa superfluitas insuper quæ est in ipso, caussat inflationẽ in uenis.

Vires eius, et iuuamenta ex DIOSCORIDE.

In copiosiore cibo oculorum aciem hebetat.

C Aluum mollit.
Spiritum mouet.
Vrinam pellit.
Lac euocat.
Aegre tamen conficitur.
Illitum cum polline polentæ, aceto & rosaceo, pulmonum inflammationibus auxilio est.
Draconis marini, & scorpionis ictibus per se prodest, & cum uino Chio oculorum doloribus.
Succus uisus caliginem abstergit.
Destillationes exiccat.
Semen potum conuenit insanientibus, difficili urinæ, inflatisq;.
Naribus haustum, subinde mouet sternutamenta.
Quod idem herba efficit.
Sed oculos præmi necessum est: cum sternutamentum urget.
Sunt qui in cibis abdicandum censeant. Quandoquidem manducatum, & in sole positum, uermiculos gignat.
Aphri autem adijciunt, si feriantur a scorpione, qui Ozymon ederit, nullo conflictari dolore.

EX SERAPIONE.

Dixit Isaac. Confert stomacho frigido, & facit digeri cibum grossum, Et confert hepati & cordi.
D Dixit Alenmesuai. Aperit opilationes cerebri, & cōfert cardiacæ quæ est a phlegmate & melancholia.
Dixit Sindaxar. Auget choleras: & confert hæmorroidibus.
Dixit Alcalamen. Et magis temperatum ꝙ Maiorona, nec est in eo de siccitate tantum.

EX PLATEARIO.

Contra fluxum uentris ex frigiditate factum ualet, cum modico puluere Acaciæ, & decoctum in aqua pluuiali, & potum.
Matricem mundificat, & menstrua prouocat decoctio ipsius herbę in aqua, & si fiat ex ea fomentum circa pudenda.
Idem facit cocta in uino & oleo.
Cataplasmata, ualet contra tenasmonem.

Eadem fere Constantinus.

AVTORES, ET DESCRIPTORES.

Dioscorides, libro secundo.
Plinius, lib. 20. cap. 12. lib. 18. cap. 16.
Columella in horto suo.
Simon Ianuensis.
Baptista Pius.
Hermolaus Barbarus.
Marcellus Vergilius.
Platearius.
Scriptor Pandectarum.
Serapion.
Auicenna de uiribus cordis.
Platina lib. de honesta uoluptate.

Lilium Conuallis, uel ſylueſtre Lilium.

A

B

Meyenblümlin.

DE LILIO CONVALLIS, VEL LIlio ſylueſtri. Rhapſodia XXXVI.

¶ NOMENCLATVRA.

Latina, Lilium Conuallium.

Germanica, Meyblůmen.

LILII Conuallij nomẽ apud Barbaros tantummodo lego, apud Dioſcoridem nuſquã, quod equidem obſeruarim. Quamobrem tantiſper hic uulgata Herbaria morati ſumus, donec uel ex lectione noſtra, uel ab doctis herbarijs, fide aliquid dignius ac certius perdiſceremus. Maluimus enim ingenue fateri, quod ignoramus, quam temerario auſu, nouare quicquam, uel priuato nomine inſcribere, cuius non ante, aut certas rationes, aut probabiles ſaltem coniectaras haberemus. Vt dicam tamen quod ſentio, mihi unius generis multæ ſpecies eſſe apparent, Narciſſus, Flores Martij, alba illa Liguſtra referentes, & Lilium Conuallis, omnes liliacei generis: quaſdam ſylueſtres, quaſdã quoq; domeſticas, quaſdam odoratas, alias odoris expertes. Licet id conijcere, partim ex

C Theophrasti Liliorum partitione, parum ex Marcelli Vergilij annota-tionibus, & barbarorum commentarijs. Medicos quos super hac re con-suluimus, magis mutos reperimus ꝗ pisces. Mirum, tanta sibi polliceri
,, purpuram, experimentaq; per mortes agere, & tamen hæc minima, ac
,, uulgatissima naturæ ignorare.

De TEMPERAMENTO LILII Conuallis.

Omnes frigidæ ac humidæ complexionis affirmant, refrigerareq;, & confortare, ut Violas, Lilia, & Rosas.

VIRES EIVS ET IVVAMENTA.

Corroborat cor, cerebrum, hepar, cæteraq; spiritalia membra, ut uo-cant. Vnde exhibetur cardiacis, uertigine correptis, epilepticis, apopleti-cis, phreneticis, & crebro in sincopim procliuibus.

Item his qui patiuntur tremorem cordis, & punctiones præcordiorũ, quibus membra quoq; tremunt.

Compertum est etiam, incipienti lepræ meatus occludere, ne latius ser pat malum, & altius radices mittat.

Scabiem & impetiginem reprimit, illitum: idq; si uicibus aliquot facis as cum illius aqua.

D Eadem uenenosorum animalium, & aculeatorum ictus retundit, ne extuberent: ueluti sunt uesparum, araneorum, apum, & id genus cætero-rum, si subinde illinatur.

Partus accelerat, & menstrua: sed remissius, adeoq; sine negocio.

Ocularij etiam medici ad oculorum inflammationes, & caligines eo utuntur.

VINVM LILII CONVALLIS sic parato.

Nota Vinu

Recipe uini ueteris optimi, atque plenissimi mensuram unam, florum Lilij Conuallis lib. unam, quos cum indideris uitreo uasi, in sole exco-quito diebus. 20. Vbi insolaueris, per alembicum extrahito, semel & ite-rum. Extracto liquore, adde aquæ Lauendulæ modicum, piperis triti identidem. Nihil hoc uino preciosius.

,, Cerebrum confortat, apoplexiam prohibet, colicum dolorem sedat,
,, & uires cordis mirum in modum coädiuuat.

Brunwurtz.

A

FICARIA.

Fygwartzkraut.

DE SCROPHVLARIA,

B

Rhapſodia XXXVII.

¶ NOMENCLATVRAE Maioris,

Latinæ, Scrophularia maior. Caſtrangula. Vrtica mortua.
Germanicæ, Sawwurtz. Feigwartzenkraut.

MINORIS.

Latinæ, Ficaria. Millemorbia.
Germanicæ, Pfaffenhödlin. Feygwurtz.

MEDIAE.

Latinæ, Scrophularia media.
Germanicæ. Knabenkraut. S. Johannskraut. Wundtkraut. Feigzwangk. Sauzegel. Feigwein.

IVDICIVM OTHONIS de Scrophularia.

SCROPHVLAREM hærbam, quæ ſit apud Dioſcoridem, ut pronunciare temere nõ auſim, ita radix palam indicat, inter teſticulares, & glanduloſas ceſendam. Nullla tamen teſticularium apud Dioſcoridem deſcriptio adhuc mihi ſatis fecit. Quare Barbaros tantiſper morati ſumus, donec certiores de nomine eius proprio fieremus, uel alius quiſpiam certioribus indicijs apud eundem nobis depinxerit. Animaduerto autem trium generum haberi. ſ. Maiorem, Minorem, & Mediam. De Maiore Simon Ianuenſis ſic. Scrophularia herba quædam dicitur, uel

Simon Ianuenſis.

t 2

C ideo, quia circa radicem quasdam tuberositates, uelut strophulas habeat: uel quia ualet ad strophulas delendas. Habet folia similia Vrticæ, sed maiora, & subnigra. Similiter & tota planta, stipitem unum rectum, duobus cubitis longum, in cacumine grana subnigra. Hæc Millemorbia, a quibusdam Castrangula uocatur. Vocatur & Ficaria, & ut quidam uolunt, Vrtica mortua: eo, quod folia Vrticæ similia habet, non tamen urentia.

Millemorbia. Castrangula. Ficaria. Vrtica mortua.

PANDECTARIVS de Minori Scrophularia.

Testiculus sacerdotis, uel Zemac, hęrba est super terram expansa. Cuius folia sunt pinguia, et rotunda. Flos eius croceus. Radix testiculis parvis plena, & albis. A Maio mense disperit, nec amplius cernitur.

De hac uide infra in Chelidonio minore, cui congener uidetur.

De Media Scrophularia HIERONYMVS herbarius.

Scrophularia media, crescit folijs pinguibus, rotundis, colore glaucis, succulentis, coliculo palmi unius & semis, radice tortuosa, & nodosa, Germanis uulgo uocatur Knabenkraut / oder Wundtkraut / Gauchheyl. quanquam est & alia herba eius nominis, oder S. Johanskraut: quoniam desinit, et apparet a festo D. Ioannis, abditque rursum in terram se. Id ita habere, empirico illi lubens crediderim. Tametsi me non fallat, alios inter Cõsolidas hanc referre: & item alios inter Portulacas, ex quibus est Theobaldus noster Fettichius.

The. Fettichius.

TEMPERAMENTVM.

D Vires habet resoluendi.

Minor calida est, & sicca, ut inquit Vigonius.

IVVAMENTA.

Hæmorroides exterunt, & maior, & minuscula, tam illitæ, quam potæ.

Maiore etiam, rubedo faciei depellitur ea, quę leprę quendam aspectũ habet.

Puluis radicis Maioris, melli intritus, uel pollini farinę triticeę mixtus, cum optimo uino ueteri, simulatque glutitus, si mox in lecto decũbas, primũ sudores eliciet, inde strophulas, quæ in collo apparent, uel in interioribus partibus anĩ.

REMEDIA Mediæ Scrophulariæ.

Media uulneraria hærba est: nam uulnera recentia præsentissime glutinat & consolidat.

Proinde sanguinem sistit illius succus.

Et coniecta in ollam, in qua carnes deferuent & frixantur, facit concrescere carnium frusta concisa.

Certe empirici ad muliebria pudenda constringenda, quo uirginitatem restaurent corruptis, ea utuntur.

ad uulnera sananda

ad recuperandam virginitatem

A

B

Buchenschell. Hackerkraut.

OTHO BRVNNFELSIVS.

CONSTITVERAMVS ab ipso statim operis nostri initio, quicquid esset huiuscemodi herbarum incognitarum, et de quarum nomenclaturis dubitaremus, ad libri calcem appendere, & eas tantum sumere describendas, quæ fuissent plane uulgatissimæ, adeoq; & officinis in usu: uerum longe secus accidit, & rei ipsius periculum nos edocuit, interdum seruiendum esse scenæ καὶ καιρῷ λατρεύειν, quod dicitur. Nam cum formarum deliniatores & sculptores, uehementer nos remorarentur, ne interim ociose agerent & pręla, cõacti sumus, quamlibet proxime obuiam arripere. Statuimus igitur nudas herbas, quarum tantum nomina germanica nobis cognita sunt, pręterea nihil. Nam latina neq; ab medicis, neq; ab herbarijs rimari ualuimus (tantum abest, ut ex Dioscoride, uel aliquo ueterum hanc quiuerimus demonstrare) magis adeo ut locum supplerent, & occasionem pręberent doctioribus de ijs deliberandi, q;

C ut catalogum nostrum explerent, quem oportebat esse notissimum.

De prima hac ab empiricis id compertum habemus, quod uulneraria sit herba.

Secantur folia eius non sine acore quodam, ita ut oculos quemadmodum allium, aut cepe feriant. Illaq; per alembicum destillata, aquam uulneribus mundificandis, curandisq; utilissimā prętant, quæ & putridam carnem erodant.

Gauchblům.

D

Incognita ueteribus hæc herba, tametsi passim in Germania nascens.

Pedicularem sunt qui uelint, quod pedibus inimica, illos pellat, dum eius lixiuio caput lauatur.

A

Rhapsodia XXXVIII.

Capillus Veneris

Maurrut.

DE CAPILLO VENERIS

NOMENCLATVRA.

Græca. ἀδίαντον. πολύτριχον. τριχομανές.
Latina, Capillus Veneris. Coriandrum putei. Capillus porcinus.
Germanica, Maurruten. Steynruten.

VETERVM AVTORVM
placita, de Capillo Veneris.

B

ADSERTIO CAPILLORVM
Veneris, ex Dioscoride lib. 4.

ADIANTON pusilla gerit folia, similia Coriandri, serrata. Cauliculi quibus exoriuntur, nigro colore nitent, prætenues, palmum alti: folijs Filicis, admodum exilibus, radice superuacua. Neque caulem, neque fructum, neque florem profert.

THEOPHRASTI historia de Adianto lib. 7. cap. 13.

Adianti, id est, Capilli Veneris, folium in aqua nunquã madescit, nec quicquã adhæsisse humoris constat: unde & nomen herba accæpit. Genera eius duo, Candidum, atque Nigrum. Ambo ad defluuium capillorum utilia, oleo trita. Nascuntur maxime locis humidis.

PLINIANA ADIANTI
adsertio lib. 22. cap. 21.

Aliud Adianto miraculum. Aestate uiret, bruma non marcescit. Aquas respuit perfusum, mersumque sicco simile est, tanta dissociatio deprehenditur: unde & nomen a Græcis, alioquin frutici topiario. Quidam Gallitrichon uocant, alij Polytrichon: utrũque est ab effectu. Tingit enim capillum, & ad hoc decoquitur in uino, cum semine apij, adiecto oleo copiose, ut crispum densumque faciat. Defluere autem prohibet. Duo genera eius, candidius, & nigrum breuiusque. Id quod maius est Polytrichon, aliud Trichomanes uocant. Vtrique ramuli nigro colore nitent, folijs Fili-

C cis, ex quibus inferiora aspera & fusca sunt, omnia autem contrarijs pe= diculis densa inter se ex aduerso: radix nulla, umbrosas petras, parietumq; aspergines, ac fontium maxime specus sequitur, & saxa manantia: quod miremur, cum aquas non sentiat. Calculos e corpore mire pellit, frangitq;, utiq; nigrum. Qua de caussa, potius quã quod in saxis nasceretur, & a nostris Saxifragum appellatum crediderim.

MARCELLI VERGILII AN= notatio in Adianto, et de ratione no= minis quædam.

Coronat Interiores puteorum parietes, & fontiũ margines Adiantum: & quasi sitiens, quas tamen odit & respuit, pronus quærit aquas. Non aliter q̃ qui opes sedulus continue quærit, & inuentis miser abstinet. Miraculũ in eo Plinius id iactat: quasi non multa alia passim uideantur, quæ naturali corporũ dissociatione, misceri simul quacũq; etiam illata ui nequeunt. Ex eo nominis illi caussa est, quã duobus uersiculis in Theriacis suis Nicander tradidit. Ea est huiuscemodi. ἀχραὲς τ' ἀδίαντον ὅν οὐκ ὄμβροιο ῥαγέντος, λεπταλέη πίπτουσα νοτὶς πετάλοισιν ἐφίζει. Quod est, Purumq; Adiantum, in quo nec descendente imbre, minimũ e cœlo cadens stillicidium folijs insidet. Docuit idem Theophrastus. 8. de Plantarum historia. τό τε ἐπὶ τοῦ ἀδιάντου συμβαῖνον. οὐδὲ γὰρ ὑγραίνεται τὸ φύλλον βρεχόμενον, οὐδ' ἐπιδέδεν ἐστὶ, διὰ τὸ ... ὕδωρ μὴ ἐπιμένειν ὅθεν καὶ ἡ προσηγορία. Quorum sensus est. Et quod in Adianto accidit. Neq; enim madet foliũ eius aqua conspersum, neq; humoris aliquod in eo uestigium remanet. Vnde & nomen illi factum est. Plinius etiam. 22. uolumine, cap. 21. Aliud Adianto miraculum. Aestate uiret, Bruma non marcescit, Aquas respuit perfusum: mersumq; sicco simile est: tanta dissociatio deprehendit: unde & nomen a Græcis. Omnium græcorum, latinorumq; eadem in nominis origine ratio & sententia est. Vox ipsa etiam indicat. Neq; enim Adiantum aliud est, q̃ quod οὐ διαίνεται, id est, non madescit. Testatus idem Plinius est Polytrichon, & Callitrichon Adiantum dici: sed diuersa ratione. Polytrichon quidem, quia capilli defluuia explet: Callitrichon autẽ, quia eos tingit, & speciosiores reddit: utrunq; enim effectum habet. Theophrastus nihil ultra, q̃ χρήσιμα εἶναι ἀμφότερα πρὸς ἔκφυσιν κεφαλῆς τριχῶν ἐν ἐλαίῳ τριβόμενα. Quod est, Vtilia ambo genera eius esse ad explendum capillo caput ex oleo inuncta. Sequitur appellationes has Trichomanes, quæ secundo generi, de quo mox agendũ erit, priuatim competit. Succedit illi etiam quæ in cunctis græcis pariter legitur, Ebenotrichon: ex qua nos credimus in latinis factum nomẽ, quod in cõmuni usu est Capillus Veneris. Id in antiquioribus inuentũ hactenus a me non est. Dico autem antiquiores, Theophrastum, hunc ipsum, Plinium, & his æquales alios. Ideoq; oborta suspicio est, ex corrupta uoce illa Ebenotrichon, Veneris Capillum factam fuisse. Be enim syllabam, græci, ue pronunciant. Facilisq; potuit lapsus esse ab audito Euenotricho, in Veneris trichas, id est, capillum. Suspicionem tamen hanc, non decretum uolumus esse. Alioquin ex Ebeno, quæ nigro colore est, factum id nomẽ fuit: & ad Adianti Trichomanisq; nigros coliculos translatum. Neq; enim aliud Ebenotrichon q̃ Ebeni capillum, id est, nigrum, & quali colore Ebenus est, significat. Cæteræ Adianti appellationes quæ in Dioscori. legũtur, satis certã habent caussam & originem: ideoq; a nobis relinquuntur. Sed non relinquenda quæ Theophrastus eodem libro retulit. γίνεται δ' αὐτοῦ δύο, τὸ μὲν λευκόν, τὸ δὲ μέλαν. χρήσιμα δ' ἀμφότερα πρὸς ἔκφυσιν κεφαλῆς τριχῶν ἐν ἐλαίῳ τριβόμενα. φύεται δὲ μάλιστα πρὸς τὰ ἔνυγρα, ὡς δὲ οἴονταί τινες, καὶ πρὸς στραγγουρίαν τὸ τριχομανὲς ποιεῖν, ἔχει δὲ τὸν καυλὸν ὅμοιον τῷ ἀδιάντῳ, τῷ μέλανι. φύλλα δὲ μικρά, σφόδρα καὶ πυκνὰ καὶ πεφυκότα κατ' ἀντικρὺ ἀλλήλων. ῥίζα δὲ οὐκ ἔχει. χωρία δὲ φιλεῖ σκιερά. Quorum summa hæc est. Genera autem eius duo. Alterum quidem candidum, alterũ nigrum. Vtrunq; tamen explendis in capite capillis utile: in quem usum ex oleo confricatur. Nascuntur aquosis locis, & ut opinantur multi, facit ad uesicæ stillicidia quod Trichomanes uocatur: habetq; caulem nigro Adianto similem: folia parua, densaq;, contrarijs inter se pediculis pendentia. Radix illi nulla est: amatq; umbrosa loca. Et hæc pro Adianto & Trichomane Theophrastus: quæ a Plinio ijsdẽ fere uerbis reddita sunt quo diximus loco, longe diuersa ab his quæ Diosco. tradit: qui Adiantũ Coriandri folio describit: neq; in eo candidum aliquod genus numerat, sed nigris coliculis & hoc & Trichomanes describit. Sed nec Theophrastus etiam in qua parte candidum id genus sit, retulit. Verumtamen ut obseruasse licuit, & ex his quæ Theophrastus indicat, totius generis nomen Adiantum est. Idque statim diuiditur in candidum, & nigrum. Vocaueruntq; candidum, quod comparatum alteri albicantibus folijs sit. Quod enim ad coliculos pertinet, totum ge-

Polytrichon. Callitrichon.

D

Ebenotrichon.

nus nigros habet: in candido tamen augentibus ſe coliculis continue minus nigreſcunt, deſinuntq; in ſummo colore uiridi. Sed certius diſcrimen in folijs eſt, quæ in nigro minora, pennata, & Filicis modo diſpoſita ſunt: in candido qualia in Coriandro, incertis interuallis prodeuntia, & in extremitatibus inciſuris diuiſa. Longius itidem candidum nigro eſt. Hancq; rationem ſecutus Plinius ait. Duo genera eius, candidius, & nigrum breuiusq;. Id quod breuius eſt, Polytrichon, aliqui Trichomanes uocant. Quæ tota eſt huius ſcriptoris hiſtoria: qui primo candidum hoc Adianti appellatione, mox nigrum Trichomanis indicat. Non eſt difficile utrunq; inueniſſe. Sed quoniam frequentius illud naſcitur, habetq; eaſdem huic uires, ideo notius & in frequentiore uſu: idq; tantum Veneris Capillum nunc uocant. Facillime in Dioſcor. omnia intelliget, qui oculatus teſtis, fide ſenſus ad ea utetur. Neq; enim dubitare poterit, qualia in Adianto Coriandri folia dicant: & quomodo ἐπ' ἄκρον ἐσχισμένον, quę alij interpretes, ſerrata & cacuminibus diuiſa dixerunt. Cum tamen impares foliorum inciſuræ ſint, & aliter ſectæ q̃ in ſerra dentes: neq; in cacuminibus tantum, ſed undiq; per extremitates diuidantur. Credimusq; nos, quod in Adianti folijs legit, Filici ſimilia abundare, & ex altero genere ad hiſtoriã huius tranſlatum eſſe. ideoq; uirij nota eo loco adiecta eſt. Nihil enim Filicis folio Adiantũ hoc ſimile habet: neq; ſi tota folia, aut earũ ſegmenta inuicem compares. Fuerat ob eam cauſſam animus, duas, treſue illas uoces tanq; inutiles relinquere: ſed in eunctis græcis, latinisq; inuentas ſeruauimus: præſertim dicente Plinio, Vtriq; ramuli nigro colore nitent folijs Filicis. Verũtamen, ut paulo ante præmonſtrauimus, non poſſunt ſimul Coriandro & Filici eiuſdem plantæ folia cõparari. Suſpicatiq; ſumus, & adhuc ſuſpicamur, non eſſe integrã primã huius capitis partẽ: perijſſeq; uoces aliquas, quę certiorẽ totius Adianti hiſtoriã facerent: & quæ nunc tam incerta leguntur, reliquias illius eſſe: quæ truncæ intellectum miſcent, coguntq; legentes, incertis animis inter Adiantum & Trichomanes eſſe. Sed qualẽ nos diximus pauló ante, ut credimus, utriuſq; hiſtoria eſt. Adianti appellatione in toto hoc genere antiqua medicina uſa ſemper eſt: et q generis ea uox eſt, et q omnis Adianti eædem uires ad omnia ſunt. Pauluſq; Aegineta cum de Adianto egiſſet, de Trichomane nihil tradidit, præfatus, in Adianto dictum de eo fuiſſe.

A

NEOTHERICORVM placita, de Capillis Veneris.

MESVE de Capillis Veneris.

B

Capillus Veneris dicitur apud quoſdam, Capillus fontium. Et dicitur, Capillus hominis nemoralis. Et ab alijs dicitur Coriandrum putei. Et eſt herba, cuius folia ſunt ſimilia folijs Coriandri, uiridia, & tenuia: cuius ſtipes eſt in longitudine circiter medium: & ſunt ſicut pili porcini: & ſunt in colore intra rubedinem, & nigredinem, ſed magis declinant ad nigredinem. & proprie iuxta radicem eorum: & quanto magis procedunt, ad nigredinem declinant: & ſunt ſine floribus: & eorum ortus eſt in fontibus & in puteis.

PANDECTARII.

Stephanus de Capillo Veneris. Ab antiquis uocabatur Adianthon, ſiue Polytrichon: ut patet per Dioſcoridem, et per Alexandrum. Vnde omnia illa, ſcilicet Capillus Veneris, Adianthon, et Polytrichon accipiuntur pro eodem: quia omnia hæc nomina quæ in trichon deſinunt, capillum ſonãt: inde thris græce capillus, thricha capilli: unde Gallithricũ, Polythrichon, & Adianthon, omnia illa ab effectu idem ſunt.

Bellæ græcissatur.

SIMONIS GENVENSIS.

Moderni diſtinguunt diuerſas herbas per hæc nomina. Aliam ſcilicet per Capillum Veneris, aliam per Adianthon, aliam per Adiantum, quamuis tres primæ ſpecies, proximæ uirtutis ſunt.

IVDICIVM NOSTRVM.

Vides Lector, ueterum deſcriptionem non conuenire cum ea quam hodie monſtrant offi-

omnium opilationum:& proprie infusio eorum in aqua Apij, & Endiuiæ, aut in aqua Cicerum nigrorum, aut in aqua seminum quatuor, aut in aqua lactis proprie:& delent cum oleo chamomillino strophulas. A

Et ualet syrupus eorum pleurisi, & peripleumoniæ, & sunt prouocatiui urinæ.

Et usus decoctionis eorum frangit lapidem, & purgat matrices fœtarum, & hoc de posse eorum, & hoc quod pertinet ad eos de partibus calidis eorum. Sed ex parte caliditatis prohibent cursum materiarum, & abscindunt sanguinem, & confortant stomachum & uentrem. Et prohibent casum capillorum, & confortant radices eorum. Immo faciunt eos crescere, & multiplicari eos locis ubi oportet, & proprie cum oleo myrtino, aut oleo Laudani, & uino stiptico. Et puluis eorum etiam adustorum, facit similiter. Et abluitur etiam ex decoctione ipsorum cum uino caput, & abscindit furfures. Et simile fit ex cinere ipsorum. Et cinis ipsorum sanat fistulas lachrymales. Serapion ca. 3

DOSIS.

Potio decoctionis ipsorũ, quando quæritur per ipsos solutio per uentrem, est circiter libram unam.

EX IOANNE VIGONIO.

Capillus Veneris, est frigidæ & siccæ temperatæ naturæ. Habet uirtutem diureticam, ualetque splenecticis & hepaticis. Et succus eius cum succo Abrotani, & Alteæ, & mucillagine Nasturtij, strophulas resoluit, & in Alopecia capillos resoluit.

RECTIFICATIO ex Mesue. B

Non est in eis malicia, debiliter tamen purgant: sed confortant operationẽ eorum uiolæ. s. cassia fistula, & tereniabin: et infusio eorum in aqua casei uigorat eos in soluendo. Decoctionem autẽ modicam sustinet.

AVTORES.

Dioscorides, libro. 2.
Plinius, lib. 22. cap. 21.
Serapion. Mesue.
Simon Ianuensis.
Pandectarius.
Ioan. Vigonius.
Theophrastus, lib. 7. cap. 3.
M. Vergilius.
Herm. Barbarus. Auerois quinto Colliget.

HYOSCYAMON græci uidētur appellasse, hoc est, Fabam suillam, propterea, quod, ut Ælianus ait, pastu eius herbę, resol uantur & conuellantur apri. Sed remedium nouere. Aquas cū statim adeunt, & cancros uenantur, atq; ita protinus saluti restituuntur. A

Eius Hyoscyami secundum DIOSCORIDEM lib. Quarto.

Frutex est caules emittens crassos, folia lata, oblonga, diuisa, nigra, hirsuta. Flores e latere caulis ordine prodeunt, tanq̃ punicorum Cytini, scutulis septiseminum plenis, ut Papaueris. Tres eius differentiæ. Vna semine nigro, floribus pene purpureis, smilaceis, folijs cytinis prēduris, & spinosis. Alterius semen subflauum, ut Irionis. Flores lutei, folia & siliquæ simpliciores. Ambo insaniam gignunt, & soporem. Ideo in communi usu damnantur. Tertium genus, ut quod mitissimum esset, medici recepere, pingue, lanuginosum, molle, candidi floris, seminisq;, in maritimis ruderibusq; nascens. In cuius deficientis uicem, ruffum usurpari oportet. Niger ut deterrimus, improbatur.

Hyoscyami differentiæ tres.

De COLLECTIONE eius & VSV.

Colligitur ex tenero semine, folijsq; et coliculis succus. In quem usum tunduntur omnia, expressusq; in sole siccatur succus. Verum non nisi anno uno duntaxat durat. facillime enim putrescit. Colligitur etiam priuatim succus, idq; ex semine tm̄ iam sicco, adfusu cū tunditur calida aqua: deinde contusis omnibus & expressis. Est aūt sic expressus succus priore illo innocentior, et ad arcēdos somno dolores prēsentior. Ipsa etiam tunduntur folia, inspersaq; ex trimestri tritico farina, in pastillos cōformantur, & conformata, seruantur. B

De eius TEMPERAMENTO.

Et flos, & semen albi, ex tertio sunt ordine refrigerantium, siccantium uero secundo.

VIRES ET IVVAMENTA

Succus ille utilis est, ad arcendos dolores.

Vtilis & contra acres, calidasq; in oculis destillationes, dolores auriū, & muliebrium locorum uitia.

Cum farina autem, polentaue, contra podagras.

Oculorum dolores, emplastri modo impositum lenit.

Facit ad eadem & semen.

Miscetur utiliter & alijs, quæ ad arcendos somno dolores conficiuntur, cataplasmatis.

Recentia autem folia emplastri modo imposita, omnium aliorum remediorum, efficacissime dolores omnes necant. *ad dolores omnes*

Radice eius utiliter in dolore dentes colluuntur, decocta, & tenta.

Aurium dolorem mirabiliter mitigat.

Omnes facile tumores pellit, & sedat, pedum, inguinum, testiculorū, pectinis, & femorum. *ad Tumores*

C

NOCVMENTA eiusdem ex Diosco=
ride libro Sexto.

Pota in cibo, potuue sumpta Apollinaris herba, ebrietati similem a=
mentiam facit.

Ferūt pręterea, si quis ulcus in crassiore intestino, quod uocāt Colon, habuerit, eicꝫ per clysterem infuderit, eandem fieri insaniam.

REMEDIA.

Succurritur ex ea laborantibus aqua mulsa, & lacte, in primis uero asi nino: sin minus, caprino, bubuloue. Prosunt & pinei nuclei, uel cucume rum semina cum passo sumpta.

Salsum prętereа uinum, cum recenti suillo adipe datur, & passo.

Item Vrticæ semen, Cichorium, Sinapi, Nasturcium, Rhaphani, Ce= pę. Allia, singula cum uino sumpta.

Quies quocꝫ imperanda est ijs, ut potum uinum somno concoquant.

Ex PLATEARIO.

Obserua, cū in receptione reperiť Hyoscyamus, ore recipienda, ponen dum est semen: si exterius, herba. Maioris autem efficaciæ sunt semina.

ad somnū prouocā dum C [handwritten margin note]

Ad somnum prouocandum in acuta ægritudine, talis sit usus. Fiat fo= mentum ex aqua decoctionis illius herbæ, circa pedes & frontem, & tem pora, & fiat ablutio prius. Postea fiat hoc emplastrum. Subtilis seminis eius cum albumine oui, & lacte muliebris, & cum modico confice aceto, & fronti & temporibus apponatur.

ad lachrimas D constringendas [handwritten margin note]

Ad lachrymas cōstringēdas, facit idē emplastrum cū modico olibani.

Contra calida apostemata, in principio fiat emplastrū ex ipsa herba tri ta, & superposita, uel ex semine eiusdem, & oleo rosarum.

Contra dissuriam fiat emplastrum ex semine eius, & albumine oui, & modico aceto: super pectinem & renes ponatur.

Experimentū ad dolores [margin note, partly handwritten]

Ad dolorem ex calida materia subitum medicamen. Herba ipsa trita aliquantulum, & superposita, dolorem tollit.

Ad dolorem dentium super carbones ponitur, ut fumum recipiat pa= tiens per os, idcꝫ per cannam: inde aqua abluuntur dentes.

Seruatur semen ipsum ad decennium.

AVTORES.

Dioscorides libro quarto, & sexto.

PLATEARIVS.

A

B

Poley.

De PVLEGIO Rhapſodia XLI.

NOMENCLATVRAE

Græcæ, γλήχων. γλήχωνιον. βλήχρον.
Latinæ, Pulegium.
Germanicæ, Poleyen.

QVOTIDIANVS Pulegium olím ueteribus in ſanitatis uſu cibus: unde in ſale ſeruabatur, aliorum ſalgamorum modo, ut autor eſt ultimo operis ſui Columella. Nota paſſim herba.

Corollarium HERMOLAI BARBARI de Pulegio.

PVlegium, ipſo brumali die germinat in carnarijs, refloretq́; Ramulis etiam a parente abiunctis ut Scylla. Naſcitur hoc etiam non ſatum. Semel uero ſatum, diutina ætate durat. Magna cum Nepeta & Mentha Pulegio ſocietas. Fœmina in eo efficacior, florem habet purpureum, Mas candidum. Vtriuſq; recens incenſus pulices necat: unde nomen Pulegio. Habetur &

C Pulegium ſyluestre, Origano ſimile, folijs minoribus q̃ ſatiuum, & a quibuſdam uocatur Di-
ctamnus: occaſione hinc orta, Dictamnũ Creticam Pulegium ſyluestre nominant. Pulegium
græci Glecona, & attice Blechon, ſed & Blechron quoq; uocãt, ut inquit Dioſcorides. Ego Ble-
chron Hippocrati, pro legumine quodam accipi uideo apud Galenum. Pulegium (ut dixi) bru
malis herba dici poteſt, quemadmodum & ſolſtitiales aliquę dicuntur. Plinius, Condurdon in
quit, ſolſtitialis herba, flore rubro, ſuſpẽſa in collo cõprimit ſtrumas. Plautus quoq; in Pſeudulo.
Quaſi ſolſtitialis, inquit, herba pauliſper fui,
Repente exortus ſum, repentino occidi.

Temperamentum PVLEGII.

Calefacit, & attenuat, & decoquit uehementer. Quamobrem ex tho-
race et pulmone, humida, craſſa, glutinoſaq; facile facit exſpuere.

VIRES eius et iuuamenta ex DIOSCO-
RIDE lib. tertio.

Menſtrua, ſecundas, ac partus eijcit.
Pulmonis uitia ex melle et aloë potum extrahit.
Conuulſis auxiliatur.
Nauſeas, ſtomachiq; interciſiones, ex poſca permulcet.
Atram bilem per aluum exigit.
Bibitur in uino utiliſſime contra ſerpentium morſus.
Defectos animo recreat, cum aceto naribus obiectum.
Gingiuas arefacti cinere corroborat.
Illitum cum polenta, inflammationes omneis ſedat.
D Podagris per ſe ſubuenit, impoſitum uſq; dum rubeſcat locus.
Cum cerato uaros extinguit.
Lienoſis cum ſale utiliter illinitur.
Decoctum eius ablutas prurigines mitigat.
Conuerſas uuluas corrigit.
Contra inflatiões duriciaſq; uuluę, in deſeſſiões conuenient adijcitur.

Ex PLINIO lib. 20. cap. 19.

Magna ſocietas Pulegio cum Mentha, ad recreandos animo defectus, cum ſurculis ſuis in ampullas uitreas aceti utriſq; deiectis.
Qua de cauſſa dignior e Pulegio corona uertigini, q̃ e Roſis, cubi-
culis noſtris pronunciata eſt.
Nam & capitis dolores impoſita dicitur leuare.
Quin & olfactu capita tueri contra frigorũ æſtuſq; iniuriam, & ab ſiti traditur: neq; æſtuare eos, qui duos e Pulegio ſurculos impoſitos auri-
bus in ſole habeant.
Illinitur etiam in doloribus cum polenta & aceto.

De Pulegio Fœmina.

Fœmina efficacior. Et aũt hæc flore purpureo: mas candidum habet.
Nauſeas cum ſale aut polenta in frigida aqua pota inhibet.
Sic & pectoris, & uentris dolorem.
Stomachi aũt ex aqua itẽ roſiões ſiſtit, et uomitiões cũ aceto, et polẽta.
Inteſtinorum uitia melle decocta, et nitro, ſanat.
Vrinam pellit ex uino, et ſi Aminæum ſit, et calculos, et interiores o-
mnes dolores.

Ex melle & aceto, sedat menstrua, & secundas. Vuluas conuersas corrigit. Defunctos partus ejicit. A

Semen obmutescentibus, olfactu admouetur.

Comicialibus in aceto cyathi mensura datur.

Si aquæ insalubres bibendæ sunt, tritum inspergitur.

Salsitudines corporis, si cum uino tradatur, minuit.

Neruorum caussa, & in contractione cum sale, & aceto, & melle confricatur opisthotono.

Imbibitur ad serpentium ictus decoctum, ad scorpionũ cum uino tritum, maxime quod in siccis nascitur.

Ad oris exulcerationes, & ad tussim efficax habetur.

Flos recentis incensus, pulices necat odore.

Xenocrates Pulegÿ ramum lana inuolutum, in tertianis ante accessionem olfactandum dari, aut stragulis subÿci, & ita collocari ægrum, inter remedia tradit.

Remedia Pulegÿ syluestris ex eodem PLINIO.

Syluestri eadem uis efficacior est: quod simile in Origano, minoribus folÿs q̃ satiuum: et a quibusdam Dictamus uocatur. Gustatũ a pecore, caprisq; balatum concitat. Vnde quidam Græci literas mutantes, Blechon uocauerunt. Natura tam feruẽs est, ut illitas partes exulceret. In tussi, & perfrictione fricari ante balnea conuenit, & ante accessionum horrorem. Conuulsis, & torminibus, podagrisq; mire prodest. Hepaticis cum melle & sale bibendum datur. Pulmonum uitia execrabilia facit. Ad lienem cum sale utile est, & uesicæ, & suspirÿs, & inflationibus decoctum succo æqualiter. Et uuluas corrigit. Priuatim ualet contra omnem morsum. Radix contra increscentia ulcera. Recens potentissima. Arida uero cicatricibus decorem affert. Item Pulegio est Nepetæ societas. B

EX PLATEARIO.

Pulegium est calidum et siccum in tertio gradu. In tempore florũ colligitur, et per duos annos seruatur. Folia cum floribus abiectis stipitibus in medicinis ponuntur.

Valet contra frigidum rheuma facta facellatione capiti ex Pulegio.

Gargarismus factus ex aceto decoctionis Pulegÿ, et ficuum siccarum, humiditatem uuæ et gingiuarum desiccat.

Vinum decoctiõis eius, et ficuum siccarę, ualet contra frigidam tussim ex glutinoso humore, uel aquoso.

Id uinum ualet etiam dolori stomachi et intestinorum, ex caussa frigida. Similiter et emplastrum ex eo in uino decoctum.

Fomentum factum ex aqua decoctiõis eius, humiditatem matricis desiccat, et uuluã mirabiliter coarctat. Hoc fomento utuntur mulieres Salernitanæ.

inanem: folia similia amygdalis, sed longiora: semen eius in cacumine uirgæ rotundum, deforis nigrum, deintus album. Sunt enim ambæ quasi eiusdem complexionis & uirtutis, scilicet calidæ in tertio, & humidæ in primo: uirtutemq; habent, purgandi Phlegma principaliter, deinde Choleram & Melancholiam. A

DE PENTAPHYLLO Rhapsodia XLII.

NOMENCLATVRAE

Græcæ, πεντάφυλλον.

Latinæ, Quinquefolium. Pentaphyllon. Mercurij Herba. Pentadactylus.

Teutonicæ, Fünffingerkraut.

PLACITA AVTORVM, de Quinquefolio. B

HISTORIA DIOSCORIdis, de Quinquefolio.

RAMOS FERT surculaceos, tenues, palmi magnitudine, in quibus semen: folia Menthæ, quina, singulis pediculis, raro plura, in ambitu serrata: florem in luteo pallescentem, interdum auri æmulum. Nascitur in riguis, & aquarijs ductibus. Subrubram habet radicem, oblongam, Veratro nigro crassiorem.

THEOPHRASTI historia, de Quinquefolio, libro nono, capite decimoquarto.

Quinquefoliæ, siue Quinquepetæ radix, nam etiam hoc nomine appellatur, cum effoditur rubra est, inarescens uero nigrescit, atq; quadratur. Habet folium Vitis, sed pusillum, & colore simile uitigineo, & augetur, & desinit cum Vite. Folia omnia quinque, unde & nomen. Caules prætenues mittit, & crebris internodijs constat.

Vide supra fol. 86. quomodo hæc omnia Tormentillæ respondeant.

C

PLINIVS DE QVINQVEFO- lio lib. 25. cap. nono.

Quinquefolium nulli ignotum est, cum etiam fraga gignendo commendetur. Græci uocant Pentapetes, Chamæzeleon, siue Pentaphyllon. Cum effoditur, rubram habet radicem: hæc inarescens, nigrescit, & angulosa fit. Nomen a numero foliorum habet: & ipsa herba incipit & desinit cum Vite.

Historia APVLEII de eadem.

Græci Pentaphyllon uocant, alij Pentapetes, Itali Quinquefolium. Nascitur locis pratensibus cultis, & mundis, gustatu aspero, lacte molli. Folia Mentham referunt, singulis sæpius quina. Flore pallido, radice longa, atque subrubra.

IVDICIVM NOSTRVM.

Vides sibi pugnare Theophrastum, Pliniũ, et Apuleium, proinde & officinas hodie dissentire ab singulis, ut necesse sit aliquos hic labi: illi uero qui sint, ex controuersia inter Leonicenũ, et P. Collinuciũ, facile licebit dijudicare, quas subiecimus. Tu cui palma debeatur, ipse conijcito.

NICOLAI LEONICENI iudicium, de eo loco Plinij, quo describit Pentaphyllon.

Simili errore Plinius Pentaphyllon, atq; herbam fraga ferentẽ, pro eadem accæpit, ac Pentaphylli notas, simul ac uires, eidẽ herbæ, præter Pentaphylli nomen, censuit adscribendas. Sic eñ lib. 25. de Pentaphyllo retulit. Pentaphyllũ nulli ignotũ est: cum fraga quoq; gignẽdo cõmendet. Existimarem tamen in re tam nota, esse codicis potius, q̃ Plinij errorem, ac pro Pentaphyllo, Trifolium legi oportere: quoniã etiam herba quæ fraga gignendo cõmendatur, & quæ nulli ignota est, non quinis, sed trinis constat folijs. Nisi Plinius postea alia nomina græca subiũgeret, atq; alia inferret indicia, quę non sunt alterius herbæ, q̃ Pentaphylli propria.

D

PLINII defensio per P. COLLINVCIVM.

Egregie defensum a nobis in Heliotropio Plinium, negabit nemo, quod unius omnia interturbantis uerbi uitium, non Plinio, sed codici, ut par erat, tribuimus. Nam & eodem argumento in Quinquefolio, ut ipse inquit, excusare Pliniũ, paratus fuerat Nicolaus, nisi delicatus nimiũ exactor, quod omnia ad numerũ opinioni, quã de Pentaphyllo exceperat, non responderent, satisfactum sibi non putauit. Sed tam in Plinio excusando nunc primus ipse, q̃ in accusando (ut semper) errare uisus est. Quod in hoc de quo agimus Quinquefolio perspicuum faciam. In hoc maximę errasse Pliniũ Leonicenus credidit, quod Quinquefolium herbam, etiam fraga ferre dixerit. nam quę fraga fert herba, inquit, non quinis, sed trinis constat folijs. Verum triplici in errore uersari Leonicenum, ante omnia scire oportet. Primum quidem, quod Quinquefolium illam esse arbitratur, quæ & in hortis, & agrorum limitibus, tum semitis, uijsq; passim conspicitur, quæ quidem uulgo, & Quinquefolium, & Pes Coruinus dicitur. Hanc enim Quinquefoliũ esse, de qua ueteres medici loquerentur, affirmasse illũ plærisq; constat: cum de nostra hac defensione, deq; sua accusatione sermo forte incidisset. Atuulsumq; terra ramusculum (nam & in horto res agebatur) ostendisse, dixisseq; illam Quinquefoliũ esse, in qua Plinius tam euidẽter errauerit. Deinde, quod per imperitiã, herbam fraga ferre posse nullã credidit, nisi eam, quæ trina folia habet, q̃q; melius Trifoliũ dici adseuerat, & quã docti, uulgusq; Fragariam herbã noscunt, pariter & appellant. Tertio, quod foliũ quid sit, quoue modo accipi oporteat, in saluberrimæ herbæ descriptiõe parũ intellexisse uisus est. Adde si placet & quartũ (quam

Pes Coruinus Leoniceno est Pentaphyllon.

A

do & ipse minutissima quæq; in Plinio carpat) quod fructus hos, siue Quinquefolij, siue Trifolij, non fraga (ut semper Vergilius, & in suo Palemone noster Maro) sed inscite fragra Leonicenus appellat. Nos cum Theophrasti, mox Dioscoridis, postremo Plinij, de Quinquefolio dicta excusserimus, & uerũ esse autorem Pliniũ, & calumniatorem esse Leonicenũ ostendemus.

Quinquefolij, siue Quinquepennæ radix (lib. 9. Theoph. inquit) cum effoditur, rubra est: inarescens uero nigrescit, atq; quadratur. Habet folium Vitis, sed pusillum, & colore simile uitigineo est, & augetur, & desinit cum Vite: folia omnia quinq;, unde & nomen. At quarto Dioscor. cũ multa Pentaphylli nomina enumeret, inter quæ & Pentadactylon, & Pseudoselinon, & Quinquefolium sunt, Ramos inquit fert tenues, unius palmi, in quibus fructus: folia habet Menthæ similia, quolibet in surculo quinq;, raro uero plura, in circulum sinuatim diuisa, Florem habet cum pallore subalbidum (ita enim ochroleucon interpretari posse uideo) radicem subruffam, oblongam, Helleboro nigro crassiorem, quæ plurimum in usu est.

Plinius uero quinto & uigesimo, Quinquefolium inquit, nulli ignotum. Cum etiam fraga gignendo, commendetur. Græci uocant Pentapeton, siue Chamæselinon, siue Pentaphyllon. Cum effoditur, rubram habet radicem. Hæc arescens nigrescit, & angulosa fit. Nomen a numero foliorum habet. Et ipsa herba incipit & desinit cum Vite De Pentaphyllo igitur, hoc est, Quinquefolio hæc habentur. Nullus etiam, quod sciam, his autoribus uetustior, illam pingit. Nam Galenus eius tantum uires, non figuram aperit.

Primũ illud in his satis constat, uulgarem illam Leoniceni Quinquefoliũ, non esse hanc de qua agimus. Nam & illi nec flos albidus, nec in surculis fructus, nec radix rubra, nec crassa, nec inarescens, aut quadratur, aut nigrescit, nec uitis egressum, digressumq; sequitur, sed perpetuo uiret. Hæc si quis neget, herbæ ipsius conspectione cõuincitur. Sed & illud quoq; liquido constare arbitror, cum Plinij autoritate, tum Dioscoridis pictura, Pentaphyllon hanc nostram, fructum quoq; ferre: cum etiam fraga gignendo, cõmendari illam scribat Plinius: tum ramos unius palmi tenues, in quibus fructus sint, habere illam Dioscorides referat. Folium uero non esse, quale Leonicenus arbitratus est, ex omnium descriptionibus intueri licet. Nam Theophrastus folium habere illam Viti simile prodidit, & folia omnia quinq;: Dioscorides uero folia illam sinuatim falcatimue diuisa, quolibet in surculo quinq;. Tum in nominibus Pentadactylon illam uocat, quo nomine & Cici quoq;, siue syluestre Sesamum cognominatur, cuius folium palam est Viti simillimum esse: tum Pseudoselinon, quod falsum Apium dici potest.

B

Plinius uero Chamæselinon, quasi humile Apium, eadem uterque ratione cognominant, quod & Apium Viti simile quiddam habere uideatur, & folia ad hunc quoq; modum sinuata, a quorũ deinceps numero Quinq;foliũ, & Quinq;penna dicta est: quod huiusmodi integra folia, quinq; ab radice emittit: nec foliusculis quinq; (ut quã Pedem coruinũ uocari supra diximus) aut uulgaris Leoniceni Pentaphyllon distincta, sed porrectioribus quinq; (ut ita dixerim) angulis, ad Vitis, Apijq; similitudinẽ in hunc ferme modũ effigiata est. Hæc & Pentaphyllon illa est, quæ Dioscoride autore, fructus edit, quæ fraga ab Plinio appellantur, cuius eximiæ a Dioscoride uires Plinioq; tradunt, quæ in Theriacæ compositionibus additur, quæ purgandis domibus adhibetur, cuius radicẽ plurimũ in usu esse, Dioscorides dixit. Quæ si Leonicenus noster, acrioribus oculis inspexisset, nec uilissimã herbam, cuius in medicina nullus usus esset, pro utilissima & celeberrima demonstrasset, nec intempestiue adeo in Pliniũ adlatrasset. Herba uero illa, quæ distincta tria folia habet, quamq; in Italiæ montib. plurimã & cœnobiorũ hortis satiuã passim fraga ferre uidemus, suũ nomen habet. Fragaria ab herbarijs, a Plinio Fraga dicitur. Nec uerisimile cuiq; fuerit, hoc loco Quinq;foliũ, tot appellationibus, tot etiã signis demonstrare uoluisse, si Fragrariam intellexisset herbã quæ uulgaris est, et quã ipse fraga in superioribus appellasset. Atq; ideo non simpliciter Quinq;foliũ fraga ferre dixit, sed copulæ etiã scilicet adiectione descripsit, cum cõmendari illam etiam fraga gignendo dixerit: neq; enim etiã augentem copulã addidisset, nisi & aliã esse herbã, quæ fraga ferret, agnouisset: ut quã ipse prioribus uoluminibus indicasset. His illud adijciendũ uidetur (ut minus mirũ sit, Quinq;foliũ quoq; fraga ferre posse) Fragariã illam nostræ huic Pentaphyllo, de qua agimus, proportione quadam similẽ adeo esse, ut eiusdem generis cum ipsa esse uideatur. Nam & ipsam hæc cõmentantes obseruauimus, radicẽ subruffam habere, et digito sæpe crassiorẽ, et senescentẽ nigrescere: tum non

A

DE PENTAPHYLLI temperamento.

Pentaphylli radix, ut inquit Galenus. 8. simplicium, arefacit in tertia distantia. At neuriquam acuta est, ideo ualde utilis perhibetur. Est namque partium tenuium.

VIRES EIVS ET IVVAMENta ex Dioscoride.

Ius radicis decoctæ ad tertias, si in ore contineat̃, dentiũ dolores sedat.

Putrida oris ulcera, collutione sistit.

Arteriæ scabricias, gargarizatu læuigat.

Contra alui profluuia, & dysenterias auxiliatur.

Item articulorum, coxendicumq; cruciatibus potum.

Cocta in aceto & illita, serpentia ulcera cohibet. Strumas, tumores, duricias, abscessus, & distentiones discutit.

Ignes sacros, reduuias, condylomata, psorasq; sanat.

Teneræ radicis succus contra iocineris, pulmonumq; uitia prodest. Item aduersum uenena.

Cum hydromelite autem, uel diluto uino, & piperis exiguo, bibuntur folia contra febrium circumitus. In quartana quidem quaternum ramulorum, in tertiana uero ternum, in quotidiana unius.

Tricena quoq; folia, tricenis pota diebus, comitialibus prosunt.

Foliorum succus, tribus cyathis aliquot dies potus, celerrime regio morbo medetur.

Illita cum melle, & sale, tam uulneribus, q̃ fistulis remedio sunt.

B

Enterocelicis auxilium præstant.

Quinquefolium sanguinis profluuia & potu & illitu sistit.

Ad expiationes, castimonias, & sanguinis eruptiones inciditur.

EX IOANNE VIGONIO.

Pentaphyllon uirtutem habet exiccatiuam uehementer: tamen caliditatem manifestam, non uidetur participare.

AVTORES.

Theophrastus, lib. 9. cap. 18.
Dioscorides.
Plinius, lib. 25. cap. 9.
Apuleius.
Leonicenus.
P. Collinutius.
Herm. Barbarus.
Marcellus Vergilius.
Galenus. 8. Simplicium.
Ioannes Vigonius.

C

Chelidonia.

D

Schölkraut.

DE CHELIDONIO Rhapsodia XLII.

¶ Nomenclaturæ

Græcæ, χελιδόνιον. παιονιά κραταιά. γλαύκιος. πάνδιον ῥίζα.

Latinæ, Chelidoniū, siue Chelidonia, hoc est, Hirundinaria maior.

Germanicæ, Schölkraut. Schölwurtz. Schwalwenkraut das groß.

PLACITA AVTORVM de Chelidonia.

Historia Chelidoniæ ex DIOSCORIDE, lib. 2.

CHELIDONIA duplex est, Maior, et Minor. Maior caule est cubitali, aut altiori, surculoso. folijs Ranunculi, multis, mollioribus tamen, & colore cæsis. Flore Violæ albæ, secundū singula folia prodeunte. In ea succus croci, mordax, acris, & aliquantulū subamarus, gra=

uiter olens. Radix ſuperne ſingularis, in multa crocea capillamenta fibra- A
tur. Siliqua ceu corniculati Papaueris, tenuis, longa. In qua ſemen Papa-
re maius recluditur.

De MINORE.

Minor hęrbula eſt, ſtolonibus conſtans, ſine caule, folijs Hederę, mul-
to rotūdioribus & minoribꝰ, teneris & ſubpinguibus. Radices habet cō-
plures, puſillas, in granorū tritici modū, aceruatim cōgeſtas, quarꝫ tres,
aut quatuor in longitudinem exeunt. Iuxta aquas naſcitur.

Theophraſtus de Hirundinaria lib. 7. cap. 15.

Hirundinaria, quę aduentu hirundinis ſuum excitat florem, hæc par-
tim naturalem, partim fortuitam habere cauſſam apparet.

Hiſtoria Chelidoniæ ex Plinio lib. 25. cap. 8.

Animalia quoqꝫ inuenere hærbas, in primiſqꝫ Chelidoniam. Hac em̄
hirundines, oculis pullorum in nido reſtituunt uiſum, ut quidā uolunt,
etiā erutis oculis. Gn̄a eius duo. Maior fruticoſo caule, folio Paſtinacę er-
raticæ ampliore, ipſa altitudine duorꝫ cubitorum, colos albicans, flos lu-
teus. Minori folia Hederę rotundiora, minus candida. Succus croci mor-
dax, ſemen Papaueris. Floret aduētu hirundinum, diſceſſu marceſcunt.

De temperamento Chelidoniæ.

Abſtergendi uim habet, & ſatis calefaciendi, & ſuccus acidus eſt.

Vires & iuuamenta eius ex DIOSCORIDE.

Succus in æreo uaſe cū melle prunis decoctus, oculis claritatē adfert. B
Folijs, caule, radice ſuccus exprimitur, ineūte æſtate, et ſiccatus in um-
bra digeritur in paſtillos.

Radix cum aniſo, & uino albo pota, medetur regio morbo, & ulceri-
bus quę ſerpunt. Impoſita cū uino, aut mādu cata, dentiū dolorē ſedat.

EX IOANNE VIGONIO.

Chelidonia eſt calida & ſicca in tertio, & ualde oculorum iuuatiua. I-
deo uirtus eius in collyrijs acuētibus uiſum perutiliter imponitur. Et eiꝰ
ſuccus intra dentes impoſitus, eos intra ſpaciū tēporis facit cadere. Et ra-
dix eius eſt minoris exiccationis, uirtutē habens attrahendi, & reſoluēdi.
Ideo dolori dentiū ex frigida cauſſa cauſſato, prædicta radix aliquantulū
contrita, & aceto irrorata, dentibuſqꝫ tenta, pręſentiſſime medetur.

Ex PLATEARIO.

Chelidonia eſt calida & ſicca in quarto gradu.

Cum in receptione reperitur, radix, non hærba poni debet.

Radix per tres annos poteſt ſeruari in magna efficacia. Ex qualitatibus, & ſubſtbntia, uirtu-
tem habet diſſoluendi, conſumendi, & attrahendi.

Ad purgandum caput, & uuluam repletam ex frigido humore, radices bene tritæ in uino co-
quantur, & patiens per os fumum recipiat, inde reliquo utatur pro gargariſmate.

Contra colicam paſſionem hærba trita, & in uino cocta ſuperponatur, uel ſpongia infuſa in
uino decoctionis, uel puluis eius radicis ſæpius ſuperponatur. (eius.

Ad menſtrua prouocāda, & matricē mundificandā, fiat fomentū ſępius ex aqua decoctionis

Ad cancrum oris uel oſſis, uel neruorum, puluis radicis eius cum puluere roſarum conficia-
tur cum aceto, et decoquatur uſqꝫ ad mediocrem ſpiſſitudinem ad modum ſinapis, & inungan-
tur parteis cancroſæ, multum confert.

Contra fiſtulam puluis eius cum capitello conficiatur, & ori fiſtulæ immitatur.

C

Gauchheyl männlin.

D

De ANAGALLIDE Rhapsodia XLIII.

¶ NOMENCLATVRAE

Græcæ, ἀναγαλλὶς. κυρῖτις. ἀιγῖτις. σαυρῖτις.
Latinæ, Anagallis. Aëritis. Sauritis. Sanguis oculi.
Germanicæ, Gauchheyl.

Supra fol. 77. & sequen.

QVEMADMODVM Consolidæ nomen multis adeo hærbis familiare est (nominatim enim quinque eius species perstrinximus) ita & Anagallidis nomine, quibusdam Auricula muris, uel Pilosella uenit: quibusdam ea quæ morsus gallinæ, uel uulgo Ippia uocatur. Quidam alias etiam designant eius species, quæ me prętereunt. De genuina tamen Anagallide sic habet.

Εἰκὼν Anagallidis ex Dioscoride lib. 2.

Anagallidis duo sunt genera, quæ tantum flore distant. Nam quæ ceruleo flore est, fœmina dicitur: Mas, quæ phœniceo. Frutices sunt parui in terra iacentes: foliis in quadrangulo, caule pusillis, subrotundis, ad Helxine folia accedentibus: semine rotundo.

A

B

Gauchheyl weyblin.

Nec alia fere Plinius, & Serapion. Herm. Barbari Corollarium, quoniam ad excussionem prioris erroris facit, subscripsimus.

Plin.lib.26. cap.7.

Corollarium Barbari de Anagallide.

Frutice tenero Anagallides, non altiores palmo nascuntur in hortis et aquosis. Prior floret cerulea. Mirum, quod fœminam pecora uitãt: aut si decepta similitudine (flore enim tantũ distant) degustauere, statim eam quoque (asyla, siue, ut alij codices scripsere, casyla uocatur, a nostris ferus oculus) in remedio quærunt. Præcipitur effossuris, ante solis ortum, priusquam quicquam aliud loquantur ter salutare eam, tum sublatam exprimere, ita præcipuas esse uires. Anagallin Dioscorides Sauritin quoque dici perhibet. Sunt exemplaria in quibus Gauritis, non Sauritis legatur. Hippocrates Anagalgalin dicendo, utilem mordendis & assiccandis ulceribus Anagallidẽ uidetur intellexisse. Aetius Nycterida herbam ad oculorum albugines comprobat, pro Anagallide ut puto accipiendam reliquit: quandoquidẽ & Nycteritis a Dioscoride uocatur. Errant qui Passerinam uulgo dictã, florem candidum ferentem, Anagallida existimant. Quemadmodum et qui Myosotin, idest, muris Auriculam pro Anagallide compictam præ-

Rattenblůmen.

C

De NIGELLA. Rhapſodia XLIIII.

¶ Nomenclaturæ.

Græcæ, μελάνθιον. μήκων ἄγριον. μήκων μέλαν.
Latinæ, Nigella. Gith.
Germanicæ, Katten.

¶ Placita Autorum de NIGELLA.

Hiſtoria Nigellæ ex DIOSCORIDE libro tertio.

EXIGVVS frutex eſt, ſæpe binos palmos excedens. Folijs ut Senetionis minutis, ſed multo tenuioribꝰ. Capitulo in cacumine tenui, ceu Papaueris oblongo, intercurſantibus intus membranis. Quibus ſemen includitur nigrum, acre, odoratum, quod panibus inſpargitur.

PLINIANA Nigellæ hiſtoria lib. 19. cap. 8. lib. 20. capite. 17.

Gith piſtrinis, Aneſum, et Anethũ culinis & medicis naſcuntur. Gith ex Græcis alij Melanthion, alij Melanſpermon uocant. Optimum quod excitatiſſimi odoris, & quod nigerrimum.

Επιγραφή Nigellæ per Hermolaum Barbarum.

MElanthion, quod & Melanſpermon, & Melāthe interim ab Hippocrate uocat: & a Theophraſto, ut Theodorus exiſtimat, Anthemō, ſiue Anthemion, Nigellā interpretatus. Quanquam Anthemon oĩno alia ſpecies eſt, quam Melanthion, ſiue Gith, ſiue ut Palladius, Giddi. Nam & Melanthemon Chamæmilon eſt, Melaniō uero nigra Viola. Optimum Gith, quod excitatiſſimi odoris, & quod nigerrimũ. Culices ſuffitu necat, & muſcas. Succum eius largius ſumēti, uenenũ eſſe,

D

mirari licet: cũ ſemen ipſum, inferiorem cruſtam panis, cereali ſapore condiat gratiſſime. Aliud oĩno genus uidetur eſſe Gith, quod in ſegetibus paſſim naſci cernit: & Pſeudomelanthion uocari poteſt, & Githago, folijs fere Porri oblōgis, flore purpureo, ſemine ac toto frutice maius quam Melanthium, nec odoratũ. At uerum Gith, de quo præſens Dioſcoridi mētio eſt, folium habet Foeniculi, Senetioniſue, florem ceruleum. Odor ſemini iocundus, nec ubique prouenit. Hippocrates Cyprium cōmendat. Alia eſt herba Melandryum, in ſegete pratiſque naſcens, albo flore, odorata, cuius cauliculum iocineri tritum, ex uino uetere probant.

Marcelli Vergilij annotatio in eandem Nigellam.

VIdent Malo & Iunio mēſibus in pratis, ſepibus, liminibuſque omnibus naſcentē rura oĩa Nigellā: nihilque eo frutice frequentius, ſimul & utilius. Quondā grato ſapore panē Nigellæ ſemen cōmendabat. Inſpergebatur em̃ ante cocturā illi tritum, quemadmodũ & Papaueris: non aliter quam & nos modo dulciarijs potius quam pani Aniſum miſcemus. Quod in Nigella merito miretur aliquis, ſagacis naturæ artificiũ eſt, in conformandis eius uaſculis, quibus concipit, maturatur, & ſeruat ſemen, colore nigrũ, Panici ſeminis magnitudine. Sunt ea uaſcula longe papaueraceis minora, nec in menſura ſua, ut illa longa. Nullā præterea habent qualē Papauera in ſummo ſtellā, ſed latiorem umbilicũ: neque intus eodē modo diſcurrentes membranas ſeminũ locos diſſepientes. In Papauere em̃ ſulcorũ modo intercidente, quaſi aggere quodam canales ſunt: in Nigella per mediũ tranſeuntes, quaſi parietes, quibus loculamenta illa ſeminũ diuiduntur. Eſt illud diſcrimen etiā, quod ſingula in ſingulis Papauerũ caulibus uaſcula ſunt, in Nigella numeroſiora: ut quod numero ſeminũ in ſingulis uaſculis deeſt, uaſculorũ numero expleat. Solaque hæc uaſculi forma facit, ut ſylueſtre & nigrũ Papauer a quibuſdam Nigella diceretur. Græci a colore ſeminis Melanthion, & eorum exemplo latini Nigellam nominauerunt.

De Nigellæ temperamento.

Calefacit, ut inquit Galenus ſeptimo Simplic. & arefacit iuxta tertium ordinem, uideturque eſſe partium tenuium.

Vires eius & iuuamenta ex Dioscoride. A

Capitis doloribus illitum fronti subuenit.
Discutit recentes oculorum suffusiones, tritum ex Irino, & infusum naribus.
Tollit lepras, lentigines, duricias, tumoresq; uetustos cum aceto illitũ.
Circumscarificatos clauos excutit cum uetere uino impositum.
Dentium doloribus decoctum cum aceto & tęda prodest.
Teretes uentris tineas expellit, perunctio ex aqua umbilico.
Destillatione laborantes adiuuat, tritum in linteo, & olfactum.
Vrinam & menstrua ciet, multis diebus sumptum.
Et lac extrahit.
Difficultatem spirandi cum uino potum leuat.
Phalangiorũ morsibus ex aqua drachmæ pondere haustũ auxiliatur.
Incenso serpentes fugantur.
Tradunt largius epotum, enecare.

EX PLINIO.

Medetur serpentium plagis, & scorpionum.
Illini ex aceto & melle reperio, incensaq; serpentes fugari.
Bibitur drachma una contra araneos.
Distillationem mirum discutit, tusum in lintheolo, & olfactum.
Idem præstat radix manu tenta.
Capitis dolores illitum ex aceto, & infusum naribus.
Cum Irino, oculorum epiphoras, & tumores. B
Dentium dolores, coctum cum aceto.
Difficultates spirandi, addito uino potum.
Duricias, tumoresq; ueteres, & suppurationes illitum.
Lac mulierum auget, continuis diebus sumptum.
Colligitur succus eius, ut Hyoscyami.
Similiter largius uenenum est, quod miremur, cum semen gratissime panes etiam condiat.
Oculos quoq; purgat, urinam & menstrua ciet.
Quinimo lintheolo alligatis tantũ granis. 30. secundas trahi reperio.
Aiunt & clauis in pedibus mederi tritum in urina.
Culices suffitu necare, item muscas.

EX MARCO CATONE cap. 111.

Si bouem, aut aliam quãuis quadrupedem serpens momorderit, Melanthij acetabulum, & quod medici uocant Smyrneum, contrito in uini ueteri hemina: id per nares indito, & ad ipsum morsum stercus suillum apponito. Et idem hoc, si usus euenerit, homini facito.

EX COLVMELLA, lib. de re Rustica, lib. 6. cap. 32.

Interdum & fastidio ciborum languescit pecus. Eius remediũ est, ge-

Nettram.

C

DE MATRICARIA PRIMA SPE= cie Parthenij. Rhapsodia XLV.

¶ NOMENCLATVRA,

Græca, παρθένιον.
Latina, Matricaria. Febrifuga.
Germanica, Mettram.

NEBVLAS & caliginem nobis offudit, Matricariæ nouitium uocabulum, ut quæ hæc esset apud Dioscoridem certo designare nequi= remus: nec certum aliquid habemus, nisi quantum ex cõmentarijs Neo= thericorũ obseruauimus, id est, ex Pandectario, & Hermolao Barbaro. Vterq; tria eius genera facit. Quorũ primũ quidem Pandectarius Arte= misiã uocat. Secundam Tanacetũ, uel Athanasiam. Tertiũ uulgatam Ma tricariam. Barbari iudiciũ in Helxine herba posuimus. quod sic habet.

Helxine duplex Dioscoridi, & omnino autoribus. Altera Parthenion, altera Cissanthe= mos ab Hederæ folijs uocata. Plinio item duplex, sed aliter. Altera de qua hic agitur Parthe= nij & Perdicij, siue Perdicialis cognomine: quoniam perdices hac præcipue uescantur. Folia tamen ei non Mercurialis, ut Dioscorides, sed mixtæ similitudinis, Plantagini & Marrubio tribuit, cauliculis densis lanas infici, semina in capitibus lappaceis adhærescentia uestibus: a quo & Helxinem dictam uolunt. Hanc Aeoliæ gentes, & Aegyptij edunt. Crassas, pluri= masq; habet radices, ut inquit Plinius. Altera idem autor inquit, uerior est Helxine, cui ra= dix foliosa, ex qua similis malo carduus seminis plenus extuberat. Seminalis Acanus a Theo= phrasto dictus, cuius inciso summo uertice, lachryma erumpit iocundi saporis, Acanthica Mastiche uocata, proptereaq; adulterium ex ea fit, ut diximus. Germinat, atq; floret æstate folio, & caule, lanugines spinosas habens. Hæc Plinius. Nos hanc non Helxinem, sed Ixi= nem uocari credimus: ut in Chamæleonte candido dictum est: quanq; porro prior Helxine Perdicion, & Parthenion dicatur. Aliud tamen intelligo, Plinium secutus, Perdicion, quæ a nostris herba Vrceolaris uocatur, ab alijs Astericum, folio similis Ocimo, nigrior tantum, na= scens in tegulis parietinisq;: ob id & Parietaria, & Muralium, & Muralis uulgo dicta, et Vine= ago: & Parthenion, quoniam a Minerua in somno contra præcipitia lapsusq; monstrata est Pericli Atheniensium principi, cum uernula ei charus ex altitudine cecidisset, Splachnoptes ap pellatus. Turtures, columbæ, gallinacei annuum fastidium deducere dicuntur Helxina pasti, autor est Plinius. Triplex igitur inuenio Parthenium. Vnum folio Coriandri, quæ Amaracus a Galeno, Parthenium a Dioscoride nominatur, uulgo Matricaria. Alterum folio Mercuria= lis, ut Dioscorides hoc loco, siue Plantaginis & Marrubij, ut Plinius, quæ dicitur Helxine: ac de ipsa hic agitur. Tertium folio Ocimi, quæ Parietaria, & Muralis uocetur: de qua mirũ est Dio= scoridem nihil præcipere, quod sciam. Nisi quis eum dicat sub Helxine hanc quoq; accæpisse: quoniam hirsutula sit, & adhærescat uestibus, nec a Mercurialis herbæ folijs omnino multum distet, præterq; q; Mercuriali serrata leuiter ea sunt, Parietariæ non sunt Sunt qui & Mercuria= lem ipsam Parthenion quoq; dicant Helxinem, ut Dioscorides in Myosotide scriptum reliquit. Etiam Alsine dicta est. quanq; corrupte in Theophrasto legitur Asine, ubi Theodorus Volu= crum interpretatur, arbores amplexu Hederæ modo strangulantem.

D

Parthenion triplex.

Textus DIOSCORIDIS de Parthenio lib. 3.

Parthenium aliqui Amaracon uocant, alij Anthemida, alij Leucan= themon, alij Chamæmelon, alij Chrysocalin, alij Melabathron, non= nulli campestrem florem. Romani Solis seculum, aliqui Millefolium, Ethrusci Cautam, Aphri Thamath. Folijs est Coriandri, tenuibus, flore per ambitum albo, intus melino, odore graui, sapore amaro. Sic= catum cum aceto mulso, aut sale potum, non secus atque Epithimum, & bilem, & pituitam detrahit. Suspiriosis prodest, & melancholicis. Herba sine flore a calculosis, & anhelatoribus magna utilitate bibitur.

Valet decoctum ad insidendum in duricia uuluarum & inflammationibus. Illinitur sacro igni & collectionibus cum flore. A

COROLLARIVM HERMOLAI BARbari, super eodem Parthenio, quod similiter nostræ Matricariæ adstipulatur.

Parthenij flos odorem habet Mali. nascitur in sepibus: Matricariam dici eam multi putant. Sunt qui Cotulam appellent. Nam & ipse Dioscorides testatur ab Ethruscis uocari Cautam, unde Cautula deducitur, ac deinde Cotula. Sed & Leucanthen, et Tamnacum Plinius hanc appellat. Nisi librariorum menda sit, Tamnacum pro Amaraco scribentium. Nam & Amaracus a Dioscoride uocatur: nec aliter a Galeno, atq; Paulo. Celsus apud nos * Pallecium, & Muralium appellat. ut Plinius intelligit. Ego Celsum de alia Parthenio Muralium dixisse autumo: quæ non in sepibus, sed in muris, parietibusq; nascitur: ob id & Parietaria uulgo nominata, ut in Helxine docuimus. Est & Parthenis pro Artemisia: quanq; sunt qui Artemin legant, non Parthenin, castigando protinus errore medicorum: qui Parthenion, de qua modo loquimur, Artemisiam esse uoluerunt. Apud Hippocratem quæ sit herba Parthenion cognomento Microphyllon, hoc est, Paruifolia, dubitatur a Galeno: qui Dioscoridem pro Helxine, aut etiam Mercuriali capiendum existimasse scribit. Sed quid si eam pro Artemisiæ secundo genere Hippocrates intelligit, cuius minuta folia traduntur? aut etiam pro Matricaria, de qua hic agitur, quæ folijs Coriandri describitur?

Alias * Pelecynum.

M. VERGILIVS de differentia Parthenij a Perdicio, & Chamæmilo uulgato.

Alia hæc Parthenion est ab ea quam Celsus lib. 3. Perdicion uocari etiam tradit, reprimereq; simul, & refrigerare. Illa Helxine muralis, & Perdicion dicta: hæc pluribus ab Anthemide inuentis appellationibus, similis, congenerq; illi credenda est. Illa a Nicandro in Theriacis uenenatis mederi prodita: hæc sanandis suspirijs, atræ bili, calculosisq;, inflammatis, duratisq; muliebribus locis apta. Hæc Chamæmalo similis, flore per ambitum candido, in medio luteo, illa Mercurialis herbæ folijs descripta: & ne longiores simus, notis omnibus inter se diuersæ, solo eodem nomine legentes fallunt. Fallit autem non nomine, sed re Parthenion, tam similis Chamæmalo, ut pro ea sæpius ab imperitis carpatur. Habet enim illi similem paulo minus q; in cunctis florem. Differt magnitudine, quæ in Parthenio amplior undiq; est. Differt & figura: q; coloribus in utriusq; flore paribus Chamæmali flos in medio tumet, & in altum erigitur: folia uero ad terram inflexa descendunt, in Parthenio folia medio exæquata per ambitum stant. Nobis ex his quæ diu obseruauimus, inclinat animus, Chamæmalo congenerem esse: & ut in plærisq; alijs fit, nota aliqua priuatim ab alijs dispesci, quæ in Parthenio hac uirosus odor est. Quemadmodum in Bouis oculo, quæ mox dicenda erit, sola magnitudo, qua a Parthenio hac illa distinguitur. B

Verum & hæc sententia Barbari repugnatores habet suos, et sunt qui falsum existimēt ex similitudine floris, quæ est Matricariæ, cum Chamæmilo. Nam Serapion, inquiunt, priorem pro Chamomilla speciem recipit, hoc est, Anthemida. Et quæcūq; in capite de Chamomilla ex Dioscoride adfert, ea sunt apud Dioscoridem de Anthemide dicta: quamq; ambarum herbarū descriptio indicet, eas omnino esse unius speciei, & qualitatis. Nam odorem pomi spirare ipsas, nomen indicat Chamæmilon, hoc est, agreste pomum, flores in ambitu albos, intus aureos habentes. Quare siue Matricariam, pro altera specie capiamus, hoc est, pro Parthenio, ut Hermolaus credidit, siue aliam herbam quamcunq; similem Chamomillæ, certe eas esse consimilis prope effectus, necesse est.

Sententia cuiusdam docti uiri.

COLLVCTATIO NICOLAI LEOniceni, & P. Collinutij de Parthenijs.

Leonicenus lib. de Erroribus Medicorum, Parthenium (inquit) scribit Plinius lib. 21. apud Celsum uocari Perdicium & Muralium. Deinde subiungit easdem Parthenio, quod Muralium

C

Chamęmilon
Cotula.
Helxine.
Parietaria.
Paritaria.
Parietaria refrigerat.

appellatur, uires, quas Dioscorides alteri Parthenio adscribit, quod Chamæmilon alio nomine dicitur, quoniam parum folijs & flore, ab herba Chamæmilo differt. Hanc autem Parthenion, Chamæmilo similem herbam, nonnulli ex recentioribus medicis Cotulam appellant. Sed hæc Parthenium non uocatur a Celso Perdicium atque Muralium, sed altera potius quæ Helxine, & simul Perdicium, ac Parthenium quoque nuncupatur, a latinis autem Parietaria, & Muralium dicitur: quia passim in parietibus, seu muris nascatur. Nostro quoque æuo uulgo una litera dempta, pro Parietaria, Paritariam uocant. Hanc eandem herbam, siue Muralium, siue Parietaria dicatur, commemorat Celsus, suo de Medicina tertio, inter ea quæ uim habent reprimendi, simul ac refrigerandi. Quæ sane facultas ei Parthenio, quę Perdicium, & Parietaria appellatur, non autem alteri, quæ etiam Chamæmilon dicitur, ab omnibus fere medicinæ autoribus adscribitur. Hæc enim sunt de eadem Dioscoridę uerba. Habent folia adstringendi atque refrigerandi facultatem. Nec de ea aliter Paulus atque Galenus tradiderunt. Ipse pariter Plinius lib. 22. eandem & Parthenium, & Perdicium quoque nominari confirmat.

PANDVLPHVS COLLINVTIVS.

Tria genera Parthenij.

In explicandis Plinij de Parthenio (ut ipse putat) erroribus, in magnos Leonicenus errores incidit, ut ex herbarum ipsarum descriptionibus, differentijsque cognoscere licet: quas intellexisse, distinxisseque Plinium, Leonicenum uero confudisse, per illarum ignorationem intelligemus. De ijs igitur sic agemus. Tres herbas Parthenij nomine nuncupatas, 21. & 22. uolumine scribit Plinius (nam de quarta quæ Mercurialis est, sermo nunc nobis non est) hisque omnibus, suas quibus pollerent uires adscripsit. Ex eorum (ut est uidere) sententia, quas tam multos enumerat, prima quæ Parthenium, Leucanthis, Thamnacusque a Græcis, a nostris, & Celso Pelecynum, Muraliumque uocetur, in hortorum sepibus nascens, flore albo, odore mali, sapore amaro. Alteram quæ Helxine, & Siderites, & Perdicium, ab aue cognominatur: folia habens mixtæ similitudinis Plantagini & Marrubio: cauliculos densos, leuiter rubentes, semina in capitibus lapaceis, adhærentia uestibus, unde Helxinem dictam uolunt. Tertiam quæ itidem & Perdicium, & Astericium, a nostris uero herba Vrceolarum dicitur, folio similis Ocymo, nigrior tantũ, in tegulis, parietinisque nascens. Has Parthenij differentias si Leonicenus cognouisset, simulque & diligentius Celsum, & dilucide ista scribentem Plinium, & suum illum Dioscoridem inspexisset, non temere adeo obstrepuisset. Quod ut plene intelligere possint studiosi, ego eas quæ sint aperiam, disceptandoque proponam, ijs locum faciens, qui ueriora contulerint.

D

Leucanthis.
Thamnacus.
Muralium.
Pelecynus.
Genseminũ.
Amaracum.

Prima quidem a floris candore Leucanthis, & a fruticis, cespitisque densitare Thamnacus nomen accepit. Eadem a Celso (in his forte libris, quos de agricultura scripsisse illum constat) siue ab odoris suauitate, siue quod unguẽtis flos aptissime cõueniret, Muralium dicta est, quasi Myralium, y, psylon in, u, nostrũ uerso: quod ueteres (ut Murrha, Murena, & Mure) frequentissime usurparunt, & familiare esse latinis scribit Cicero. Pelecynum idem ex eo cognominasse uidetur, quod frutex ipse odoris suauitate, ad se pelliciat. Siue, quod, ut Pelecynus quoque herba, quæ in segetibus nascitur, adminiculo indigens hortorum, sepibus subrepat: quod nostro quoque æuo fieri, hominum uidemus industria. Hanc nos uulgo Genseminum uocamus, flore albo, odore mali, sapore amaro. Hæc est illa Parthenium, quam rectius fortasse Amaracum dixere quidam, quę sub ipsa quiescentem Ascanium, floribus, & dulci aspirans complectitur umbra. Vnde laudatum illud Co insula quondam confectum unguentum, quod Amaracinum, Samsuchinumque dicebatur. Vnde forte in Gensemini uocabulum uulgus deflexit, ut non aliud fruticis uel herbæ genus intellexisse illos apud Dioscoridem putem, qui Parthenium Amaracum dixerunt. Alioqui si ea Dioscoridi Parthenium est, quam Cautam uocare Etruscis tradit, quo pacto tam breuis herbę umbra complexum puerum, dulcique scripsisset insignis uates? Cum Cautam ipsam nec umbræ ob breuitatem idoneam, nec odoris unguentiue oblectamento ob florum graueolentiam esse plane omnes intelligant. Melius uero, eodem Dioscoride autore, & Chamęmilum, & Anthemida quosdam uocasse illam, quæ Cauta dicitur, fortasse quis putet: cum inter Chamæmili species, quas esse tres prodidit, collocetur.

Duæ Cotæ.

Duas etenim, quæ nunc etiam Cautæ, uulgo Cotæ dicantur herbas, unã quæ sana cognominetur, & a quibusdam Millefolium, non recte dicatur, nos Leucanthemon Plinio dictam 21. uolumine credimus, Abrotano odore similem, & flore albo, foliosam, suspiriosis utilem. Alteram Chamæmilo similiorem, quæ ab odoris fœditate putidæ cognomẽtum ferat. Potuit & Dioscoridis Parthenium Millefolium hoc esse, si non illi Coriandri folia adscripsisset. At secunda Parthenium ijsdem quibus a Plinio pingitur signis, plurima inspicitur in aruis, stipulisque nascens, folijs fere Mercurialis: cuius semen asperum, nigrumque perdices appetant. Eam quando semina inambulãtium uestibus hæreant, ut græcorum quidam Helxinem dictam uoluerunt, Romani herbam Lapariam. Sic uulgus quoque per hęc tempora Grapellam nuncupat,

quasi a rapiendo Rapellam dicas. Tertia uero est ea, quam ex eo quod folia caudiculis stellę instar circumherentia habeat, Astericum dicitur: & quod ipsa rapaci quadam lanugine hærere uestibus possit, a Dioscoride dicta Helxine uidetur. Quod uero tergendis urceolis, uitreisq; uasis experimento sit efficax, a Plinio Vrceolaris, a nobis uulgo quoq; Vitriolum dicitur. Quod uero muris, parietibusq; nascatur, a Celso Muralis. 2. de medicina libro, a nostri temporis Medicis recte Parietaria dicitur. Mineruæ sacra, atq; ideo Parthenium dicta, quod eam dea somno monstrauerit.

A

Vides, ut in nullo deceptus Plinius, si qui illũ legant, intelligãt, ab errore uindicet? Vides iam conuoluuli huius nostri manifestã calumniã: ut sese suo cum Dioscoride uelut in Pampino contorqueat? Qui suam Parthenium & Chamæmelum uocet, & Solsequium & Millefolium uocari a Romanis affirmet: quibus quidem appellationibus absurdius nihil dici potest, apud eos etiam qui uel mediocriter hærbariam attigerunt: qui & propria illa esse diuersissimarum prorsus a Parthenio hærbarum nomina non ignorant. Et Leonicenus in primo quidem Parthenij genere, pro Pelecyno, quod ueteres & impressi habent codices, Perdicium scribit. In tertio pro Murali, Muraliũ ponit. Et quod de Murali in. 2. de medicina libro Celsus scribit, hic de Muralio in. 3. scribere illum impudẽter affirmat. Tum pro Leucanthe candidi floris hærba, unde & nomen, Costam nescio quam, Cautam, ut arbitror, Dioscoridis uertens, autumat: nõ albo flore, sed luteo, candidis foliusculis coronato; non odore mali, sed Abrotani, ut PLINIVS, uel insuaui ac tristi: si eam quæ Putida cognominatur intelligit. Et iam quod Plinio primus obiecerat, in Nicolaũ ipsum, uehementiusq; aliquanto retorqueri possit: qui non hominũ modo, & rerum similitudine, sed grææcę quoq; eruditiõis opinione deceptus, plurima intemperanter effudit. Hactenus Collinutius.

B

Sunt qui Febrifugam appellant, alio nomine & Centauream maiorẽ: quod an ita habeat, disputatum tantum proponimus, ut ansam prębeamus doctoribus, plura de ea herba disquirendi.

VIRES EIVS ET IVVAMENTA.

Matricaria herba Absinthij & Centaureæ uires habet, & uel comesta, uel uentri cataplasmata, uentris tormina discutit. Ante accessionem in uino cocta, & comesta, febrem depellit. Pellit menstrua, uermes & urinã.

AVTORES.

Dioscorides libro tertio.
Herm. Barbarus.
M. Vergilius.
Nicolaus Leonicenus.
Pand. Collinutius.
Pandectarius.
SERAPION.

C

D

Reynfarn.

A

De Tanaceto Secunda specie Matricariæ & Partheniorum, Rhapsodia XLVI.

TANACETVM herbam uulgarem, posteriores Medici omnes Apium rusticum, Matricariam mediam, Artemisiam domesticam, & Herbam S. Mariæ appellant, Germanice, Reynfarn. Wurmkraut. Baurenepff. Non esse illam, quam ipsi ex Dioscoride Ambrosiam, & Athanasiam demonstrãt, M. Vergilius facit. ut credam: cuius hæc in Ambrosiam est annotatio.

Non inter herbas aliquas fluctuans & uagum nomẽ tantum quondam Ambrosiæ fuit, sed quodcunq; odoris, aut cibi suauitate placeret in pöetis scriptoribusq; alijs, eodem hoc nomine ab antiquis dicebatur, & quasi immortalitatem utentibus faceret, sic appellata illis fuit. Frequens & notum ubiq; nomen, ignota tamen res, & inter herbas non facilis inuentu: alijs aliter eam ostendentibus, & cum Artemisia miscentibus fere cunctis. Audent tamẽ nostræ ætatis herbarij eam ostendere, trium dodrantum altitudine, & altiorem aliquando herbam, ut hic ait, ramosam, semine per totum caulem racemoso, sed longe maioribus q̃ Rutæ folijs: & quod hic ait, nunq̃ florentibus racemis, lanuginosis, papposisq;, nullo nec uini, nec alterius rei odore. Quo fit, ut in peregrina Italiæ, ut nos credimus, herba nihil pro comperto constituere audeamus. Plinius. 27. uolumine, capite. 4, integrum scriptoris huius caput commentationibus suis inseruit: cum tamen non multo antea libro. 25. capite septimo de Artemisia agens, dixisset. Sunt qui in mediterraneis eodem Artemisiæ nomine uocant simplici caule, minimis folijs, odore non iniocundo, quam quidam Botryn, alij Ambrosiam uocant. Ex quo manifeste deprehenditur, quod paulo ante diximus, uagum per multa Ambrosiæ nomen esse: plantas, cibos, & pocula, eousq;, ut Athenienses hoc nomine omnigenas fruges, oleum, uinum, laticesq; alios, quos Dijs in ara offerrent, Ambrosiã nominarent. Nobis inclinat animus, ut peregrinam nostro orbi, peculiareq; Cappadociæ herbam existimemus. nam quæ a nostris herbarijs hoc nomine ostenditur, uulgaris, & ubiq; nascens, inuentu facillima est, præsertimq; ex capitulorum racemis, quos habet pappis plenos, nunq̃ a nobis florere uisos.

Pandectarius de TANACETO.

B

Pandectarius de Tanaceto sic habet. Altera Artemisia Tagetes nominatũ, quæ tenera est, semen habens minutum, & unã hastam folijs plenã. Nascitũ in locis mediterraneis, & altioribus. Florẽ mellinũ atq; tenuem, et iucundiorem, comparatione alterius Artemisiæ. Hæc a grecis uocatũ Tagetes, uel Tanacetũ, & nos in lingua latina uocamus eã Thamasiam, uel Athanasiam.

Male Latine

VIRES eius & Iuuamenta ex eodem Pandectario.

Artemisia quæ Tagetes appellatur, facit ad uesicæ dolorem, & stranguriam, succo dato ex uino drach. ij.

Febricitantibus ex aqua calida cyathis. ij. datur.

Tosta cum axũgia & aceto, coxarum dolori medicatur, ligata usq; ad tertium diem.

Vt infantem hilariorem facias, suffumiga Tanacetum, & omnes simul incursiones malorum auertet.

Neruorum dolorem, & tumorẽ pedũ tritum cum oleo, mirifice sanat.

Idem prçstat in dolore pedum, si in potione sumatur.

Ex HIERONYMO Herbario.

Tanacetum calores extinguit, si epithimetur.

Vermes interficit, & potum, & comestum semen.

Pellit & urinas, & calculos.

C

De CHAMAEMELO TERTIA specie Parthenij, Rhapsodia XLVII.

DE NOMENCLATVRA EIVS. & generibus ex Dioscoride. lib. 3.

ἀνθέμιον. χαμαίμηλον.

ANTHEMIDA aliqui Leucanthemon, alij Heranthemon, quoniam uere floreat, alij Chamæmelon, quoniam mali odorem habe= at, nonnulli Melanthemon, alij Chrysocomam, alrj Calliam, Romani Mallium, Aphri Astertiphen appellant. Genera eius tria, tantum flore distantia. Rami palmum non excedunt, fruticosi, alis multis, concaui. Te nuibus ramulis, rotundis capitulis, floribus in medio aureis, forinsecus orbiculato ambitu, candidis, mellinis, aut purpureis, magnitudine folio rum Rutæ. Nascitur in asperis, & iuxta semitas. Colligitur uere.

VIRES, ET IVVAMENTA EIVS.

Vim habent radices, flores, & hærba excalefaciendi, extenuandiq;.
Potu & insessione pellunt menstrua, partus, urinam, calculosq;.
Aduersus inflationes, & ilij tormenta bibuntur.
Bilem suffusam expurgant.
Iocinerum uitia sanant.
Decocto earum uesicæ fouentur.
Ex omnibus his generibus ad calculos efficacissima est, quæ florem

D

purpureum habet, cuius amplitudo maiuscula est. Hanc proprie Heran themon uocant.
Ea cui Leucanthemo nomen est, item quæ Chrysanthemõ dicitur, ue= hementius urinam ciunt.
Aegylopijs illitæ medentur.
Commanducatæ, ulcerum eruptiones in ore sanant.
Nonnulli in clysteribus ex oleo utuntur.
Teruntur in farinam ad abigendos febrium circumitus.
Flores & folia recondi debent, & priuatim tusa, in pastillos digeri.
Radix quoq; siccari: dumq; ingruit necessitas, binæ partes hærbæ da= ri, modo floris, aut radicis pars una, modo cõtra: floris partes duę, & hęr bæ una, permutatim duplicato pondere alternis diebus.
Bibere autem oportet in uino mulso diluto.

COROLLARIVM HERM. BAR= bari super Chamæmelo.

Plin lib. 22. cap. 21. Theo. lib. 7. cap. 13.

Anthemis, quæ & Leucanthemis uocatur, pro ea quæ Chamæmelon uulgo dicitur, ma= gnis est ab Asclepiade celebrata laudibus. Theophrastus Anthemon, & Anthemon appellat, quam Dioscorides Anthemida, & Hippocrates (ut arbitror) Euanthemon. Duo genera con= stituens. Vnum eius, quæ ab radice dumtaxat foliata sit. Alterum quæ caule tantum. Deflore= re incipit utrunq; cacuminibus, cum cæteræ ab imo incipiant. Flore candido, in orbem medijs herbaceo. Semini colós q̃ flori. Decidere hoc fieut & spinosis, conceptaculo inani relicto. Theo dorus Anthemon pro Melanthio uidetur intellexisse, ut qui Nigellam interpretatus sit. Repo= nuntur Anthemidis bores in coronamenta, sed collecu uere. Est & saltationis apud Athenæ= um cuiusdam popularis nomen Anthema, cum illo ioculari numero.

Anthema.

Vbi Rosa, ubi Viola, ubi florens Apium?
Vbi hæc Rosa? ubi hæc Viola? ubi hoc florens Apium?

Ex M. Vergilij commentario de Chamæmelo.

A

In Athemide hac nulla est ex tam multis appellationibus, quæ non certam & rei coniunctã significationẽ habeat. Omittimus quas hic ipse declarauit, Euanthemõ, φ uere floreat, & Chamæmelum, φ pomi odorem habet dici. Cęteræ etiam ex floris colore, odoreue cõsensu aliquarum gentium factæ sunt: quæ ut interiorem, exterioremue floris colorem magis amauerant, sic Leucanthemon a colore albo, aut Chrysanthemon, Chrysocomenue a flauo auri colore eam indicauerunt. Vtroq; enim modo in scriptore hoc legitur. Quemadmodum ab odore Mali quẽ habet, Melanthemon. Mali enim florem ea uox significat. Libet his addere a Theophrasto libro de plantarum historia octauo, sæpius genere neutro Anthemon dictam fuisse. Et qui passim in gręcis modo leguntur, dodranteles ramuli, in uetustissimis utriusq; gentis codicibus, duorum dodrantum altitudine herbam describunt. Nec multo post, ubi passim legitur, κλωνάρια μακρὰ λεπτὰ φυλλάρια, legi oportere, non ramulos, sed foliola. Prius enim de ramis actum fuerat, tunc autem de folijs herbæ agendum erat. Indicant id uetustissimi græcorum codices, & antiqua Dioscoridis interpretatio: quorum ope nos quæ miscuerant alij interpretes, redire in sua loca cõegimus: diximusq;, foliolis paruis, tenuibus, numerosisq;. &c. Cætera in Chamæmelo satis nota per se sunt, ideoq; a nobis longius non tractanda.

VIRES & Iuuamenta eius ex Aemilio Macro.

Anthemium magis commendat laudibus autor
Asclepius, quam Chamimolam nos, uel Chamomillã
Dicimus, hæc multum redolens est, & breuis herba.
Herbę tam similis, quam iusto nomine uulgus
Dicit Amariscam, quæ fœtęat, & sit amara,
Vt collata sibi uix discernatur odore.
Autores dicunt species tres illius esse,
Quas solo florum distingui posse colore
Tradunt. Est cunctis medius flos aureus illis:
Sed uarijs folijs flos circumcingitur ille,
Albi, uel nigri sunt, purpureiue coloris.
Dicitur Anthemion proprie, cuius foliorum
Purpureus color est, maiorq; & fortior hæc est.
At Leucanthemion, folijs deprenditur albis.
Mellinis Chrysanthemon. uis omnibus illis
Sicca, calensq; gradu primo conceditur esse.
Prouocat urinam cum uino quælibet hausta.
Vesicæ frangit lapides, & menstrua purgat,
Si foueatur aqua matrix qua cocta sit herba,
Aut si cum uino potetur sæpius illa.
Tormina sic sedat, stomachiq; inflatio potu
Pelletur tali, squamas de uultibus aufert,
Si tritam apponas solam, melliue iugatam.
Ictericis prodest eius decoctio sumpta,
Et mire prodest iecoris potata querelis.
Pellere cum uino potata refertur abortum.
Hac oleo cocta foueas si febricitantem,
Frigus depelles, febrem quoq; sæpe fugabis.
Vnguine purgantur hypocondria turgida tali.

B

Cotula fœtida.

A

Krottendyll.

DE COTVLA fœtida, Quarta ſpecie Parthenij, Rhapſodia XLVIII.

B

PANDECTARIVS, ET SImon Genuenſis.

COTVLA, VEL Cotularia, alia fœtida, alia non fœtida. Fœtida eſt planta ſimilis Chamomillæ folijs & flore: quæ a Græcis uocatur Parthenion, Germanice, Hundts blům / oder Krottendyll. Eſt alia Cotula non fœtida, quæ uocatur Bichar Arabice, Latine, Oculus uaccæ, uel Oculus tauri, Græce, βούφθαλμος, Plura ſuper ea herba mihi

Cotula duplex.

C non constant. Suspicor esse, quam supra in descriptione Matricariæ, Leonicenus uocauit Cautam, Cottam, & Cotam.

ANNOTATIO CVIVSDAM DOcti in Cotulam fœtidam.

Crescit in segetibus uulgo herba, adeo similis Chamomillæ, ut frequenter etiam herbarios decipiat: cum folijs & floribus nihil penitus differre uideatur: odore tamen est tetriore. Germani eam herbam Caninam, siue Florem Caninum uocant. Odor eius capiti obest, & si crebro utaris, Phrenesim inducere creditur. Forte hanc Dioscorides putauit esse Parthenion, quando illam odore subuiroso esse ait. Crescit inter segetes, & iuxta semitas, intermixta fere semper Chamæmilo. Quod autē potum cum melle, adinstar epithimi, pituitamq; atq; bilem per interiora de,, trahere Dioscorides adserit Parthenion, ideoq; Melancholijs, & suspi,, riosis medicari, indicat ipsum uim habere euacuatoriam, fortioremq; quam Chamæmilon: quod ego facile cum ex odore, tum etiam ex gustu illius herbæ iudicauerim: quam Germani Cynobothanen, siue Cynanthemin, uocant, hoc est, quod antea dixi, Florem Caninum. Quanquā eam in usu esse non uideam, quare nihil etiam ausus sum diffinire. Quantum

Cynobothane. Cynanthemis.

D uero attinet ad tres species Anthemidis a Dioscoride descriptas, quarum una albos, altera purpureos, tertia uero mellinos flores habeat, puto de illis herbis esse dictum, quas frumentarias uulgo appellamus: inter quas sunt quæ flores habent purpureos. Quidam Melanthion esse arbitrantur, eo quod semen nigrum habeat: sed Melanthion odoratius esse conspicitur. Verum locus subobscurus est, quare alijs coniecturam permittimus.

Ringelblům.

A

DE QVINTA SPECIE PARTHENII, id est, Oculo bouis, uel Vaccino, siue Cotula non fœtenti. Rhapsodia XLIX.

DIOSCORIDES, lib. 3. de Buphthalmo.

BVPHTHALMON quidā Cachlam uocāt, alij Balsamenā, Magi Hæmoran, alij Mercurij geniturā, alij Aphthitis semen, aut Mnesitheū, Romani Cappacoraniā, Aphri Narat. Tenues emittit cauliculos, mollesq;, folia Fœniculi, luteū florem Anthemide maiorē, oculi similitudine. Vnde nomē traxit. Circa oppida nascitur, & in campestribus. Flores cū cærato triti, tumores duriciasq; discutiunt. Aiunt epotā post exitū a balneis, regio morbo correptis, colorem tractu temporis reddere.

HERM. BARB. Corollarium de Buphthalmo.

Buphthalmos, siue Buphthalmon, siue ut Hippocrates Euanthemon, fruticosa caulibus, qui & mādunt decocti. Flores huius maiores multo, acrioresq; sentiunt, q̄ Anthemidis. Differt a Butomo frutice palustri, Orchomenio lacu plurimo, caule inoffensissimo, peculiari quodā liquore, folio harūdinis angulari, fructu nigro, Mali amplitudine, sexu duplici. Mas fœcūdus, fœmina uitiliū ad nexus utili. Pars ab radice tenera mādit, puerorū cibo grata. Buphthalmon uero candē esse cū Chrysanthemo uocata, puto, de qua Quarto lib. Diosco. hæc ipsa repetit. Facitq; q̄d Alcman poëta, Calchan, siue Cachlan, hoc est, Buphthalmon, ita noīat, ut aureū torquē ex huius cōstare floribus oñdat, χρύσιον ὅρμον ἰκὼν ῥαδινὰν πετάλοισι κάχλαν. Nicolaus Damascenus lacū sub Alpes esse scribit, multorū stadiorū circūitu, ubi toto fere anno flores suauissimi odoris & coloris præstātissimi per ambitū uisant, similes Buphthalmo. Non uidet hæc Buphthalmos esse, quā rustici Bouis oculū, et Cotulā cognomēto, fœtidā ab odore appellant, pratensam herbam: q̄ eius candidi flores sunt, Buphthalmi uero lutei, ut Dioscor. & alij testant: etiāsi cætera satis cū ea congruāt. Est et alia Buphthalmos, de qua in Cucumere syluestri diximus. Buphthalmon Dioscor. et Hæluron dici meminit. Ego & Hælurion uocari quandam stirpem lego apud Photionē: diuersa, nec ne sit, haud constat. Porro Hæluros animal est, q̄d nos Felem appellamus, uulgo, ut quidā interpretant, Cattus: q̄d & Aegiluros quoq; dicitur a poëtis. Inuenio & Chalcan uocari purpurā, & herbæ genus, quo purpura tingit, apud Photionē grammaticum.

B

Annotatio M. Vergilij in eandem Buphthalmum.

Quæ Solis oculū Parthenion uocari caussa fecerat, per ambitū floris radiata folia, et in medio disci colore luteo, eadē similē illi Buphthalmon noīari fecit. Figura floris eīm in utraq; paulo minus q̄ eadē: sola magnitudo discrimen facit. Eāq; ob caussam, nomen hæc sibi a maiore maioris quadrupedis oculo inuenit, Bouisq; oculus dici uoluit: & si a magnitudine oculi simpliciter potius dictā forte aliqs nō male credat, p̄sertim dicēte hoc ipso simplicit esse ὀφθαλμοειδῆ, q̄d tantū figura & specie oculi significat. Plinius tamē .25. uolumine, cap. 8. his uerbis cā descripsit. Est et Buphthalmos similis boum oculis. Quē nos secuti, Bouis oculū interp̄tati sumus.

Mihi apparet eum esse florem, quem uulgus hodie uocat Germanice, Gensʒbluom: sed plane fœminam, quem & adpinximus. Nam masculam luteis in circumferentia foliolis, proinde tauri oculum referentibus, hac uice habere non licuit. Nisi eum uelimus, quē idem uulgus Caput Monachi, Germanice, Ringelbluom: id quod & alijs uideo placere. Quare & illum dedimus. Quanq̄ rectius hanc Chrysion, uel Chrysanthemon liceret uocare. Otho. ,, ,,

Serapion de oculo Bouis cap. 158.

Bichar habet stipitē mollem, & folia similia folijs Maratri: & flos eius est citrinus, plus flore Chamomillæ, similis flori Cotulæ: & ideo nominant eam quidam hoc nomine.

Acuitas & mordicatio sunt in ea plus q̄ in Chamomilla, & resolutio eius est amplior resolutione ipsius.

AVICENNA libro secundo.

Bichar est, quæ nominatur Keusen, id est, oculus. Rosa eius est citrini coloris, rubea, in medio grossior rosa Chamomillæ. Calida est in secundo, sicca in primo.

Güt Heynrich.

De Mercuriali Sexta specie Partheniĳ

A

RHAPSODIA L.

NOMENCLATVRAE Mercurialis Herbæ,

Græcæ, παρθένιον. λινόζωστις.

Latinæ, Mercurialis, Linzostis. Parthenion. Herba Herculis. Vnguentaria.

Germanicæ, Bingelkraut. Scheyßkraut. Mistmilt. Hundsmilt. Scheyßmilt. Speckmalten. Schoßmelden. Küwurtz.

Historia Mercurialis ex Plinio, libro uicesimoquinto, capite quinto.

LINOZOSTIS, siue Parthenion, a Mercurio inuentus, ideo apud Græcos Hermupöan multi uocant: eā apud nos oēs Mercurialē. Duo eius genera, masculus: & fœmina, quæ efficacior, caule cubitali, interdum ramoso in cacumine, Ocymo angustioribus folĳs, geniculis densis, alarum cauis multis, semine in geniculis dependente, semine copioso, Mari iuxta genicula stanti rariore ac breui, contortoq́, fœminę solu to & candido: & folia Maribus nigriora, Fœminis candidiora: radix supervacua, prętenuis. Nascuntur in campestribus cultis.

De ratione nominis Mercurialis M. VERGILIVS.

COMMENDAT se statim diuino nomine Mercurialis herba, uulgaris alioquin, uinetisq́ et cāpis fere omnibus nascens: aliqbus locis tam copiosa & efficax, ut sapore suo uina etiā inficiat, & bibentibus ingrata reddat. Vna, pręcipuaq́ illi in deĳcienda aluo naturæ uis est, et a cunctis in medicinæ usu recepta. Numerauit, quo diximus in Polypodio capite M. Cato et hanc inter ea quæ familiā rusticam ad deĳciendam aluum docebat, monens non multum ex ea accipiendū esse. Quæ uis qm̄ communis illi cum pluribus aliĳs est, non uidetur diuino nomine ornare eam debuisse. Credimusq́ nos, quod in extremo capite ex aliorū fide a Dioscoride, & a Plinio. 25. uolumine, capite. 5. traditum est, diuini eius nominis caussam illi fuisse. Id enim magis Deum hominibus ostendisse decuit, rarum, incognitū, multisq́ omnibus seculis optatum: qui aut dum ægre ferunt, plures sibi nasci filias: uxorūq́ suarū in eo sexu fœcunditatē calamitosam sibi fore animaduertunt: aut dum nominis sui memoriā, generis subsidiū, hęredes familiæ, & reipub. ciues post se quotidianis uictimis & precibus relinquere optant. Qua ratione alia præstare id sibi possent, a Deo cognouerūt. Factumq́ ex eo est, ut Græci ἑρμοῦ πόαν, id est, Mercurĳ herbam, latini Mercurialem uocauerint: notam uulgo, ut diximus, & quæ ob nimiā soluendi uim, quam habet, pro maledicto in gente nostra etiam nunc sit.

B

De eius temperamento Auerrois, lib. 5. Colliget.

Mercurialis calida est, & sicca in primo gradu: & est composita ex substantĳs contrarĳs, hoc est, stiptica, acuta, & aquea: & inest ei quando est recens, ut leuiter purget, ita quod est in principio primi gradus in medicinis purgatiuis: & ideo datur in principio febrium, ante digestionem: sicut dantur cassia fistula, tamarindi, & his similia. Et qui biberit ex succo mediam libram, purgat choleram grossam & phlegma. Et si coquatur in uino quando est recens, consolidat magna uulnera, & sanat ulceratione factam ab adustione ignis. Et si folia ipsius coquātur in aceto, ualent multum passioni splenis. Et flos suus ualet in hoc amplius. Et ex succo eius fit

C caputpurgium: & tunc ualet multum materijs discurrentibus antiquis ad aures & ad nares.

IVVAMENTA eius ex Dioscoride libro quarto.

Vtraq; in oleribus manditur, ad aluum ciendam.

Cocta in aqua, epoto iure, bilem, aquamq; detrahit.

Constat, ut mares gignantur hanc facere, ut fœminæ illam, si a purgatione bibantur, & trita folia genitalibus admoueantur.

Ex PLINIO.

Hippocrates miris laudibus prædicauit Mercuriales, easq; ad hunc modum medicorum nouit nemo.

Ille eas uuluę cũ melle, uel rosaceo, uel Irino, uel lirino admouit. Item ad ciendos menses, secundasq;.

Hoc idem præstare potu, fotuq; dixit.

Instillauit auribus surdis succum, inunxitq; cum uino uetere.

Aluo folia imposuit, epiphoris, stranguriæ, & uesicæ.

Decoctum eius dedit cum Myrrha & Thure.

Aluo quidem soluendæ, uel in febri, decoquitur quantum manus capiat, in duobus sextarijs aquæ ad dimidias: bibit̃ sale & melle admixto, necnon cum ungula suis, aut gallinaceo decoctum salubrius.

D Purgationis caussa, putauere aliqui utramq; dandam, siue cum malua decoctum.

Thoracem purgant, bilem detrahunt, sed stomachum lędunt.

Eadem Oribasius, Euporiston lib. primo.

Ex IOANNE VIGONIO.

Mercurialis elixata cum brodio gallinarum, & cũ zuccharo sumpta, uentrem stipticum potenter mollit, & euacuat. Capo decoctus cum Mercuriali, deinde eius brodium per os adsumptum, uentrem molliendo, humorem crudum, & choleram nigram purgat.

Ex HIERONYMO Herbario.

Mercurialis herbæ aqua combusturas extinguit, & dolores mitigat.

NOTIO.

Non me preterit, esse, qui Vulnerariam herbam, quę uulgato nomine inscribitur Gäthcynrich, alteram Mercurialis herbæ speciem constituant, uiribus & iuuamentis per omnia etiam æqualem. Hoc adeo monere uolui, quod supra etiam testati sumus, ab alijs etiam inter Dracontia hanc censeri: quare utrobiq; illam posuimus.

A

De Septima specie Partheniȷ PARIETARIA, RHAPSODIA LI.

DE hac herba, lege Corollarium Barbari, & disceptationem Leoniceni & Collinutiȷ, supra in Matricariæ herbæ descriptione. Nam inibi Plinius explicatur, et quid ille de Parietaria senserit. Inter Parthenia uero adnumerari, uno ore confirmant omnes, inprimis uero Apuleius.

De NOMENCLATVRA.

ἑλξίνην græce uocant, siue ἑλξίνιον. Latine, Parietariam, Muralium, Perdicium. Vicariam. Vitriolam. Parthenion. Sideritim. Germanice, S. Petersfraut. Tag vnd nacht.

Εἰκὼν eius ex Dioscoride lib. 4.

Folia habet Mercurialis hirsuta, cauliculos leuiter rubentes, & circa eos ueluti semina aspera, adherentia uestibus. Nascitur circa turres & parietes: alicubi etiam circa sepes.

Admodum diserta, & scitu digna obseruatio circa Parietariam, per M. Vergilium, & inibi de ratione nominis Helxines, & eius aliȷs speciebus.

PLVRIBVS, & inter eas aliquot plantis aliȷs communibus Helxine appellationibus quondā indicata est. Testant in græcis id Græcorum medici, qui Helxinē primo Perdiciū, Partheniū, Sideritim, & Heracleam uocari aiunt. Mox & Cissampelū. Duobusq; capitibus de eiusdem nominis herba agentes, neq; easdem utriq; uires tribuentes, duas manifeste Helxines eodē nomine, sed diuersa natura constituisse uidentur. Præter eos Nicander etiam in Theriacis suis Partheniȷ primum, mox Helxines facta mentione, utrāq; contra uenenata laudauit. ἐν καὶ ἑλξίνην, τήνπερ κλύβατιν καλέουσι. Quo loco interpres eius, Clybatim, Sideritim, Parthenium, & Perdicium, & omnibus his unam eandemq; plantam uocari ait: iterumq; καὶ μὴν παρθένιον. &c. Iterumq; idem interpres testatus est, Parthenium a quibusdam Helxinem, & Perdicium nominari. In latinis Plinius lib. 22. cap. 17. his uerbis græcos secutus est. Helxinem aliqui Perdicium uocant: quoniam Perdices ea præcipue uescantur: aliȷ Sideritim: nonnulli Parthenium. Non licet in tam concordi tot testium fide, tam multis appellationibus dictam fuisse quondam Helxinem, non fateri. Non ideo tamen credendum, unam duas esse plantas, notis & uiribus diuersas. Oportet enim in cognominibus unum esse quod primo, uere, & per se nomine illo indicetur: tum ex similitudine ad id nomen alia admitti: quæ genus suum seruantia, in parem nominis tantum societatem, cōmunionemq; adoptione illa ueniant. Esse autem duas Helxines, dissimiles naturæ inter se notæ ostendunt: & post naturam antiquiores græci, præsertimq; Paulus Aegineta priuatī, seorsūq; his uerbis de utraq; in. 6. agēs ἑλξίνη δὲ ἣν οἱ μὲν περδίκιον, οἱ δὲ παρθένιον, οἱ δὲ σιδηρῖτιν, οἱ δὲ ἡράκλειαν. δύναμις δὲ αὐτῆς ῥυπτικὴ καὶ στύψις μεθ' ὑγρότητος ὑποψύχρου. Quod est. Helxine sunt qui Perdicium, qui Parthenium, qui Sideritim, qui Heracleam uocent. Vis eius est abstersione purgare, & cum frigida humiditate aliqua sensim leniterq; adstringere. Estq; hæc Helxines capite hoc a Diosc. tractatæ ex Paulo historia, & medicina. Post quam statim idē ait. ἑλξίνη καὶ κισσάμπελος διαφορητικῆς ἐστὶ δυνάμεως, id est, Helxine, quæ Cissampelos dicitur, discutiendi uim habet. Huius nulla est in Diosc. historia. Habent quidem impressi, & plęriq; aliȷ codices, in fine capitis additam magis q̄ a principio descriptam breuissimam eius historiam & medicinam, & quæ huic scriptori accreuisse manifeste uideatur. Eam aliȷ interpretes suis æditionibus coniunxerunt. Nobis, qui opus hoc eo consilio suscępimus, ut ex meliorum fide omnia in Dioscor. instaurentur, contra uetustissimos, eosdemq; optimos testes uertere ea nō placuit: præsertim discordi eius ab antiquis medicina, quam in discutiendo Paulus Aegineta, codices uero illi in soluenda aluo esse dixerunt. At duæ sunt Helxinæ, fatemur id quidem: non ideo tamen in Dioscoride legenda quæ illi parum conueniant, & aliȷs discrepant. Potuit enim huic scriptori satis esse, inter alterius appellationis huius generis meminisse: aut quod in plærisq; aliȷs factū est, periȷsse huic capiti altera hæc Helxine. Ex his duas esse Helxines ratiocinari facile est. Alteram Mercurialis herbæ foliȷs, ut hic ait: ut autem Plinius, mixtæ similitudinis inter Plantaginē, & Marrubium: alteram Hederæ, in uinetis nascentem, ideoq; Cissampelon uocatam. Illam primo & per se dictam: hanc illi congenerem, aut similem saltem: similemq;, ut nos opinamur,

B

cum aliquali ſtipticitate, cũ frigiditate & humiditate ſociata. Paritaria in ſuper, in patella calefacta, cum modico uini, & parũ petroſilŋ foliorum, una cum creſſonibus pectini applicata, potentiſſime urinam prouocat: & ſupra uentrem, ordine iam dicto impoſita, inteſtinorum dolorẽ tollit. A

Inſuper decocta cum maluis, roſis, abſinthio, matricaria, furfure, & ex corticatis fabis, deinde piſatis omnibus, & cum ſapa iterum bullitis, uſq; ad ſpiſſitudinem ſolidam, poſtmodum more emplaſtri adminiſtratis omnibus, lacertorum attritionibus, & muſculorũ contuſionibus optime opitulatur.

¶ De Artemiſia Octaua ſpecie Parthenŋ Rhapſodia LII.

¶ NOMENCLATVRAE

Græcæ, ἀρτεμισία. ἀνακτόριον. παρθενίς.

Latinæ, Artemiſia. Serpillum maius. Rapium. Herba regia. Valenthina. Olus regium. Parthenis.

Germanicæ, Beyfüſſʒ. Bucken. S. Johans gürtel. Sonnen wendel.

Hiſtoria Artemiſiæ ex Plinŋ lib. 25. cap. 7.

ARtemiſiam inuenit prima, & oſtendit Artemiſia uxor Mauſoli, quæ antea Parthenis uocabatur. Sũt qui ab Artemide Artemiſiam cognomi natam putent: quoniam priuatim medicatur fœminarum malis, Abſinthŋ autem modo fruticoſa, maioribus folŋs, pinguibuſq;. Ipſius duo genera, altera latioribus folŋs, altera tenerioribus, & non niſi in maritimis naſcens. Sunt qui in Mediterraneis eodem nomine appellãt, ſimplici caule, minimis folŋs, flores copioſi erumpentes. Cum uua matureſcit odore non iniucundo, quam quidam Botrya, alŋ Ambroſiam uocant. Talis in Cappadocia naſcitur. B

¶ De Artemiſiæ nomenclatura & origine M. Vergilius. De differentia præterea illius ab Matricaria, quam ſupra primam Parthenŋ ſpeciem poſuimus.

In multo nominum ambitu & honore quondam Artemiſia fuit. Parthenis, id eſt, uirginalis primo dicta, q uirgo Dea ſcilicet nomen illi dederit. Mox βασιλικὸν λαχάνον, id eſt, regium olus. Tum ex eadem cauſſa, Anactorium. Anactas enim Græci uocant. Epheſia a regione dicta eadem eſt. Quemadmodum a præſenti remedio & ope, Sozuſa, id eſt, ſalutaris. Romani Regiam herbam Græcorum exemplo: & ſi recipiendum id ſit, a ſimilitudine, Serpillum maius dixerunt. Et hæc antiquioribus Artemiſiæ nomẽclatura fuit: Ex poſterioribus alŋ in Cannabis genere Artemiſiam numerauerunt: congenerem illi facientes, & eodem illi nomine eam indicantes. Alŋ Matricariam, notum omnibus olus eſſe Artemiſiam teſtati ſunt. Quod non aliunde, ut credimus, q̃ ex duplici eius genere factum eſt. Quæ enim ab hoc ſcriptore Monoclonos, a Plinio aũt ſimplicis caulis nominatur, non diſſimili penitus figura, præſertimq; ob ſingularem, quẽ profert caulẽ, a Cannabe deſcribitur. Quæ cõtra Abſinthŋ modo fruticoſa ab hoc, & ab alŋs traditur, facile ob quas habet uires ad noſtri orbis, & noſtræ ætatis Matricariã transferri potuit. Quod & ſi græcorũ de Artemiſia hiſtoriæ oĩno non reſpondeat, nec certo aliquo autore confirmari poſſit, non reŋciendum tamẽ penitus eſt. Egregia eñ in mulieribus. Dico aũt nunc muliebria, quę Gręci γυναικεῖα uocãt. Longius in Acoro a nobis tractata Artemiſiæ uis eſt. Credendũq;, non aliunde q̃ a matricibus poſteriori Matricariæ nomen feciſſe poſteriores.

De Temperamento eius.

Calefaciunt oẽs eius ſpecies in ſecũdo ordine, arefaciuntq;, aut in primo largo, aut ſecundo incipiente, ſuntq; mediocriter tenuium partium.

A Vires eius et iuuamenta ex Dioſcoride lib. 3.

Feruefactę conuenienter Artemiſiæ, in muliebres deſeſſus adijciũtur, ad detrahendos menſes, partus, ſecundasq́;.

Item ad preclusiones uuluæ, & eiuſdem inflammationes. Calculos cõminuunt. Remoratam urinam cient. Menſes pellunt, pubi illitæ,

Succus uuluæ illitus ex Myrha, eadem quæ inſeſsio trahit.

Coma tribus drachmis eorundem educendorum gratia bibitur.

EX APVLEIO.

Herbam Artemiſiam monocaulon, ſi quis iter faciens, eam ſecum in manu portauerit, non ſentiet laborẽ itineris. Fugat et dęmonia, et domi poſita prohibet mala medicamenta, auertit oculos maloꝝ hoĩm. Cũ axungia tuſa & impoſita, dolorẽ pedũ tollit. Piſata quoq́;, & in puluerem redacta, cum aqua mulſa, potui data, inteſtinorum dolorem ſedat.

EX PLATEARIO.

Artemiſia mater herbarũ dicitur, eſt calida & ſicca in quarto gradu. Folia eius magis cõpetũt uſui medicinæ q̃ radices, & uiridia magis q̃ ſicca.

Valet cõtra ſterilitatem factam ex humiditate: nam ſi ex ſiccitate eſſet, obeſſet. poſſunt autem hæc ſatis perpendi ex complexione mulierum. ſ. an ſit corpulenta, uel macilenta. Datur autem cum puluere Biſtortæ, & nucis Muſcatæ, & zucchero, per modum electuarij. Prodeſt tamen magis ſi balneatur in aqua, in qua cocta ſit Artemiſia, & folia Lauri.

Ad menſtrua prouocanda fiat peſſarium ex ea, uel decoctio.

B Contra tenaſmonem, recipiat patiens fumum colophoniæ per anum poſitæ ſuper carbones: deinde calefaciat Artemiſiam ſuper tegula, & calefacta ponat̃ ſuper lapidẽ molarẽ, & deſup ſedeat infirmus. Probatũ eſt.

Contra glandulas, quæ naſcuntur iuxta anum, fiat prius circa eas ſcarificatio: poſtea ponat̃ puluis Artemiſię, & Marrubij. Contra hemigraneã detur opiata aliqua cum aqua calida, uel cum uino decoctiõis Artemiſiæ.

EX IOANNE VIGONIO.

Artemiſia eſt calidę, et ſiccę complexionis circa tertium. Eius poſſe, eſt loca neruoſa confortare. Et bullita cum uino & rebus anodinis, in forma epithimi adminiſtrata cum ſpongia, uel lotione facta in eius decoctione, ut ſupra, loca neruoſa potentiſſime confortat, cum aliquali reſolutione. Valet etiã mirabiliter in tenaſmone a frigiditate cauſato, iſto modo. Recipe Colofoniam pulueriz atam, cum nuce Cypreſſi, & aliquantulum thuris: deinde pone puluerem ſuper prunis ignitis, & recipe fumum: poſtea habeas Artemiſiam in debita quantitate, recentem, & calefactam ſuper tegula, prius irrorata uino ſtiptico: ſuper quam ſedeat patiẽs: quia mirabiliter tenaſmonem ſedat, & eſt medicina experta.

EX HIERONYMO Herbario.

Aqua Artemiſię ſomnum inducit. Facit procreſcere barbam illita. Tineas capitis exterit. Ictericiam expellit. Et hydropiſi incipienti medetur. Stomachum confortat, & pectus. Laſſitudinem, & defatigata membra refrigerat illita. Partus accelerat, bibita pondere unc. 1. Fœtũ mortuum expellit pondere unc. ij. pota. Mala quoq́; accidentia, & tumores, & alia reprimit & pellit quæ mulieribus circa pudenda accidere ſolent. Tuſſim mitigat, pota mane & ſero. Vrinam ducit & calculos. Renes opilatos aperit. Venenorum quoq́; unica antidotus eſt.

¶FINIS.

RHAPSODIARVM Catalogus.

Anagallis. 2	238	Hepatica 2	96
Ariſtolochia 2	89	Hyoſcyamus 1	225
Arona 1	56	Lilium conuallis 1	211
Aremiſia.	265	Linum 1	170
Aſarum 1	71	Linaria	193
Baſilicon 1	206	Malua	197
Betonica 1	89	Marrubium 2	160
Borrago 1	112	Matricaria 1	226
Bugloſſa 2	112	Mercurialis	261
Buphthalmos 1	259	Narciſſus Maius 2	129
Capillus Veneris 1	219	Narciſſus Martius 1	182
Catapucia	229	Nenufar 2	38
Chamædrys 1	125	Nigella 1	222
Chamomilla	252	Oculus bouis 2	259
Chelidonia 1	236	Parietaria.	263
Colubrina 3	62	Pentaphyllon	230
Conſolida 2	77	Perfoliata 2	181
Conſolida Regalis 1	82	Pes Coruinus 3	125
Conſolida media 1	93	Plantago 3	25
Coriandrum 1	203	Pulegium 1	227
Cotula fœtida 1	255	Sanicula 1	81
Cotula non fœtens.	259	Satyrion 6	107
Cynogloſſa 2	176	Saxifragia 1	185
Eſula	192	Scrophularia 3	215
Eufragia 1	169	Tanacetum 1	251
Fumus terræ 1	99	Tormentilla 1	85
Gauchblům 1	217	Verbena 2	120
Hackkraut 1	218	Vinca peruinca 1	178
Hedera terreſtris 1	167	Vngula Caballina 1	22
Helleborus 1	30	Violæ 2	137
Herba Paraliſis 2	96	Vrticæ 2	152
Herba ſaponaria	230		

I N D E X Contentorum.

¶ A

ADiantum. 219 b
Adianti miracula. ibi.
Alcea. 199 a
Ampeloprason 162 c
Anagallis duplex 238. 239
Vires earum 240
Antipater 98 c
Aparine quæ sit. 45 a
Arbores quædam Dijs consecratæ 8 b
Arction duplex 44 d
Ari duæ species 57 b
Aronæ eicon. 56 c
Aronæ, Dracontij, & Arisari controuersia. 57 a
Aronæ uires 58 d. 59 a b, & seq.
Aristolochiæ duplicis descriptio 49 a b
Aristolochia Clematitis eô. b
Aristolochiæ genera quatuor 49 b
Aristolochiæ utriusq; uires 53 a
Artemisiæ descriptio 263 a b
Vires eius. 266
Asari descriptio 71
Asari, & Baccaris controuersia 72 d
Asari uires. 73 a b

¶ B

BAlote. 161 b. 162 d. 163 a
Baptisecula 137 b
Baris marina 187 b
Batrachium, Pes coruinus, Apium syluestre idem. 147 b
Betonica. 89 a b, & seq.
Betonicæ inuentores eo. a
Betonicæ supersticiosa uis 90 c
Eiusdem uires. 91 a b, & seq.
Bipennula 186 d
Bistorta, Tormentilla, uel Consolida rubea. 86 c
Borraginis & Buglossi eicones, & descriptiones. 111, & seq.
Buglossus uulgata, Borrago est. 114 d
Buglossi uis præcipua ibi.
In Buglosso & Boragine neothericorum pugnantia. 116 c
Earum uires. 117 b, & seq.
Buphthalmos. 259 a b

¶ C

CAlcifraga. 186 c
Callitrichon 220 c
Cautherium 163 b
Capillus Veneris 219, & seq.
Vires eiusdem. 222 c d, & seq.
Cercis. 199 a
Cœliaca. 148 c
Chamæcissos 167 b
Vires eius. 168 d
Chamædaphne. 179 a b
Chamædaphne duplex. 181 b
Chamædaphne alia a Peruinca 179 b
Chamædrys 125 a b
Eius uires. 126 d, & 127 a b, et seq.
Chamomilla 252
Vires eius. 253
Chamæmilon 248 c
Chelidonia 236, & seq.
Chelidonia duplex 236 d
Vires earundem. 237 b
Cimbalaris herba 200 c
Clematitis uires 53 b, & seq.
Colubrina 64 c
Colubrinæ genera quatuor 65 a
Consolida regalis 84 c
Consolida media 95 a
Eius uires. eo. b
Coriandrum 203
Coriandri satio 204 c
Vires eiusdem. eo. d, & seq.
Coriandri nocumenta 205 b
Eiusdem correctio. ibi.
Coronopus est Pes galli 143 d
Eius synonyma 150 c
Cotæ duæ 248 d
Cotula eo. c. 255 a b
Crotos 230 c
Crus galli 145 b. 146 c, & seq.
Cyanos 257 b
Cyclamini explicatio per Collinutiū 50 d. 51 a b, & seq.
Cynoglossa 175. 176 c d
Cynoglossæ etymologia 177 a
Cynoglossæ uires. eo. a b

¶ D

DRacunculus duplex. 64 c d
Dracunculi pictura eo. d
Dracunculorum omnium explicatio docta. 65 b, & seq.
Eorum uires. 69 a b, & seq.
Dronega, Lappa maior. 45 a

¶ E

EBenotrichon 220 d
Echion, quid sit. 44 c
Empetron 185. 186, & seq.
Esulæ species, & descriptio 191 a b
Vires earum. 194, & seq.
Eufragia 169 a b
Eufragia ueteribus ignota ibi. b

¶ F

Flammea. 138 c
Fumus terræ, seu Fumaria herba. 99 a b, & seq.
Nominis ratio. 100 d
Eius uires. 101 b, & seq.

¶ G

Galli crus. 149 b
Gamandræa. 125 a b
Genciana. 3 b
Gramen aculeatum. 149 a

¶ H

Hedera terrestris. 167 a b
Hellebori nigri descriptio, & inuentio. 31 a b
Hellebori utriusq; differentia. eo. b
Hellebori albi uires. 32 d, & 33 a b
Hellebori nigri uires. 33 b
De Hellebonsmo Hippocratis. 34 c d
Hellebori utriusq; nocumenta 35 b
Helxine. 246 c. 248 c
Hepatica. 190 d, & seq.
Vires eius. 191 c d
Herbarum primi demonstratores. 2 d. 3 a
Herbarum quarundam inuentores Dij ibi.
Herbarum inuentores ex hominibus clari. 3 b
Herbas inuenere & regiones. 4 c
Herbas inuenerunt & animalia bruta 4 d. 5 a b
Herbarum scriptores 5 b
Herbaria medicina antiquissima. 6 c
Herbarum miracula eo. d. 7 a
Herbarum insolentes quarundam naturæ. 7 b
Herbarum medicina salubrior cæteris. 11 d, & seq.
Herbarum neglectus, unde irrepsit. 16 d
Herba paralysis. 96. 97
Eius uires 98 d
Herba Impia. 98 c
Hermodactyli. 129 a b
Horminum ibi. a
Hyoscyamus 124. 125 a
Eius uires. 125, & seq.

¶ I

Iouis flos. 138 c
Ilionis sanguis. 162 c

¶ L

Lapidum aliquot naturæ. 7 b. 8 a
Lilium conuallis. 211, & seq.
Vires eius. 212 c
Vinum Lilij conuallis. eo. d
Linum. 170 c
Lini genera ibi.
Lini miraculum 171 a
Lini satio, genera, & quomodo perficiatur. eo. a. 173 b
Ex lino Germanorum uestes fiunt. eo. b
Lina quæ olim optima 171 b
Ex Lino insidiæ auibus, piscibus, & feris. ibi.
Linum ægyptium 172 c
Lini maturitas eo. d
Lini præparatio ibi.
Linum nere, & uiris decorum. ibi.
Linum uiuum ibi.
Linum Asbestinum & Byssinum. 173 a, ibi.
Lini uires 174 c
Linozostis. 261 a b

¶ M

Malua hortensis. 197 a
Malua ibiscus eo. b
Malua Erratica ibi.
Malua Althea ibi.
Malua Alcea ibi.
Malua Vnicaulis 198 c
Maluæ genera duo 198 d. 202 d
Vires Maluarum 199 a b, & seq.
Maluæ conditura 246, & seq.
Marrubio multæ herbæ similes 160 d
Marrubium duplex 162 c
Marrubij honos apud ueteres. 162 d
Marrubij edulium 163 b
Marrubij uinum 164 c
Marrubij etymologia ibi.
Marrubij appellatione, fœmina intelligitur. eo. d
Marrubij præparatio ibi.
Marrubij uires ibi. & seq.
Matricaria 246, & seq.
Vires eius 249 b
Medicos recentiores, omnia ex ueteribus didicisse. 15 a
Mercurialis 261 a b
Vires & monumenta eius 262
Moly. 2 d. 3 a
Morbis singulis, singulos Medicos adhibebant Aegyptij. 16 d

¶ N

NApellum, Aconitum. 147
Narcissus 129 b
Narcisſi eicon & genera. 30 c d, & 132 c
Narcissus congener Lilio. 131 b
Narcissus a narce dictus ibi.
Narcisſi nomen uagum & commune multorum. 130 d, 131 d
Narcissus mas & fœmina. 133 a
Eius uires eo. b
Narcissus Martius 184 c d
Nenufari eicones 36 37
& nomenclaturæ. 38 c
Eius genera duo ibi.
Eius uires 39 a b, & ſeq.
Nigella 242 c d
Vires eius. 243 a

¶ O

OCulus Bouis 259 a
Ozymum 206, & ſeq.
Ocimum 207 a b
De Ozymi ſatu. 208 c
Ozymum ſylueſtre. eo. d
Vires Ozymi 203 d, & ſeq.
Oriza. 261 b

¶ P

PAmpinella 186 d
Parthenium 246 d
Parthenij genera tria 248 c
Paritaria eo. c
Parietaria ibi. 263 a b
Pedis coruini eicon triplex. 143. 144. 145 a
Eius deſcriptio 145 b, & ſeq.
Pentapetes 234 d
Pentatomon ibi.
Pentadactylon eo.
Pentaphylli uires 235 a b
Perſonata 42 c d, 45 a
Perſolata 45 a
Perſoluta ibi.
Perſona. eo.
Perſonacia, quare Lappa dicta 43 a
Perfoliata duplex 182. 183
Peruinca 178 d. 129 a. 180 c
Petaſite 45 d
Petraſindula 183 c
Pharmaca ſimplicia quæ 6 d
Pharmacorum abuſus 3 d, & ſeq.
Pimpinella 186 d. 188 c 189 a
Pimpinellæ conditura 189 b
Vires eius ibi.
Piſtolochia 49 b
Pes coruinus, Leoniceno eſt Pentaphyllon. 132 d
Plantaginis eicones tres 23 24 25 a
Plantago duplex 26 c & earum deſcriptio. inibi.
Plantago item triplex 27 a
Eius uires 27 a b, & ſeq.
Polyanthemos 150 c
Porrum 162 c
Porrum uitigineum ibi.
Porraſellum ibi.
Praſon 163 a
Praſion ibi.
Praſoides 189 a
Pſeudoſelinon 194
Pulegium 227, & ſeq.
Eius uires 228 c d
Pulegij ſylueſtris remedia. 229 a
Pulegio ſocietas cum Nepeta. eo. b
Punctorum ratio, & utilitas. 281 a

¶ Q

QVinquefolij deſcriptio. 231 a

¶ R

RIſus Sardonius. 250 d
Rizum. 261 b

¶ S

SAniculæ deſcriptio 81 a b
Eius uires 82 c d
Sanguiſorba 186 d
Sardea herba 210 c
Satyrionis eicones ſex. a fol. 103, & ſeq.
Satyrionum deſcriptio. 107 a b, & ſeq.
Satyrionis genera 109 a
Satyrion fœmina ibi.
Omnium uires eo. b, & ſeq.
Saxifraga 185 a b. 186 c
Saxifragiæ ſpecies quatuor 188 c
Vires eius ibi.
Saxifragiæ conditura 189 a
Scopa regia 138 c d
Scordion 3 c
Scrophularia 215
Eius genera. * ibi.
Vires eiuſdem. 216 d
Serpentaria * 65 a, & eius deſcriptio. 67 b
Sillago 149 a
Simplicia terræ noſtræ, eadem poſſunt quæ ultromarina. 14 d
Simplicia qua animaduerſione miniſtranda. 73 b
Solidago 78 d
Stachys 162 c
Stillago 149 a
Symphyti duplicis deſcriptio. 77 a
De Symphyto error Auicennæ. 78 c d
Symphyti uires. 79 a b

¶ T

TExtoria apud Germanos laudata. 171 b
In Theriacas adulterinas. 10 d
Tormentillæ descriptio 85 b. 86 c d. 186 d
Tormentilla, uera Pentaphyllon 86 c
Tormentilla, Bistorta 86 c
Eius uires 87 a b
Trixago, Chamædrys, Chamædrops. 126 c
Eius uires. eo. & seq.
Tussilago, species Vngulæ caballinæ 45 a
Tanacetum. 251
Eius uires. ibi.

¶ V

VAccinium. 137 a
Varietas, mater imposturæ 11 a
Vela linea. 173 a
Verbascum altera species Personatæ 44 d
Verbenæ utriusque eicones, & descriptio 119. 120, & seq.
Verbena superstitiosa 122 a
Vires utriusque 122 c d, & seq.
Veterum frugalitas 15 b. 16 c
Vinca peruinca 178 d
Eius uires. 181 b
Violarum eicones, species & genera 134. 135, & seq.
Viola purpurea 136 c
Viola, quare Ion dicta. ibi.
Viola loripes 136 c
Violæ Sarranæ ibi. 137 a
Violæ Sessiles ibi.
Violæ Leucoiæ ibi. & seq.
Violæ Cheiri ibi.
Violæ claudæ ibi.
Viola muraria eo. d
Viola cybelios ibi.
Viola ligustria 137 b
Viola cerulea ibi.
Viola phlogios ibi.
Viola Tusculana 138 c
Marina, Calathina, Caltha. ibi.
Viola ferruginea 139 a
Violarum uires 141 a b
Syrupus Violarum eo. b
Oleum Violarum ibi.
Vinum Violaceum 14 c d
Vlceraria 161 b. 161 b
Vngula caballina 42 c
Eius uires. 45 b
Vrticarum genera 254 c
Vrtica Canina eo. a
Vrtica Herculeana ibi.
Vrtica iners ibi.
Vrticarum laus 255 d
Vrtica Nida ibi.
Vrticarum usus ibi.
Vrticarum sexus eo. b
Vrtica Labeo ibi.
Vrticarum uires. 255 b, & seq.

CONTENTA Appendicis sequentis.

De usu & administratione Simplicium.
Herbarum usus qui primi scripserunt. Illarum inuetio. Deq; antiqua Medicina. Et quare hodie minus exerceantur earum remedia.
Laus Agriculturæ.
Agriculturæ studium apud Veteres.
Illustres Romæ Agrorum & Hortorum cultores.
Agricolarum laus, & quæ obseruanda in agro parando.
Hortorum cura.
Ratio rigandorum Hortorum, & quæ translata melius fiant. Deque succis & saporibus hortensiorum.
De Hortorum morbis, & remedijs circa formicas & culices.
Herbarum qualitates quemadmodum ex colore, odore & succis uestigandæ.
Quibus temporibus maxime legendæ Herbæ.
De Herbarum differentijs uarijs.
Differentiæ Seminum, Succorum, Odorum, Saporum, Arborum, Florum. &c.
Differentiæ Radicum.
Differentiæ & genera Vitium.
Classes Temperamentorum.
Gradus Herbarum.
Herbarum operationes & effectus uarij.
Tabula medicinarum, & animalium uenenosorum.
Tabula Eduliorum.
Tabulæ Catharticorum tres.
Tabula Euacuantium.
Tabula Confortatiuorum.
Tabula Digestiuorum.
Tabula eorum quæ conueniunt singulis membris.
De partitione Humorum & Qualitatum, Tabula una.
Tabula Rerum Naturalium.
Tabula Rerum non Naturalium.
Tabula trium Rerum contra Naturam.
De præcognitione quatuor Humorum prædominantium.
Tabula De temperamento Corporum.
Tabula De differentijs Morborum.
Tabula De differentijs Pulsuum.
Tabula De iudicijs Vrinarum.
Tabula Febrium, ultima.

De usu & administratione Simplicium, [illegible]

A

CUM OMNIS disciplina tribus potissimum constet, præceptione scilicet, usu, & imitatione, tum maxime in re medica: adeo non est postremus usus rerum, ut si nescias tractare & applicare quod multo sudore didiceris, non solum nullam frugem effeceris, uerum multorum etiam cum periculo peccaueris. Operepretium igitur nobis facere uidemur, si post herbarum & cognitionem, & uires, earum etiam aliquam methodum præscribamus, quibus scilicet niti auxilijs, quaue ingredi uia debeant, qui illas laborantibus aliquando sunt exhibituri. Siquidem uidemus hic labi magnos etiam medicos, imo & agyrtas & empiricos, nedum eos qui ex uulgo sunt, qui nullam rerum cognitionem habent. Qui cũ simplicibus rebus morbos aliquando aggrediuntur, adeo nihil efficiunt, ut magno etiam cum ęgrorũ dispendio morbos deteriores faciant, ac subinde desperatos, & incurabiles reddant. Atq; haud scio, an sit alia perniciosior pestis medicinæ, quã quod dissimulatis philosophiæ rationibus, & primis eius elemẽtis, inepti quidam, & Thessalij asini, quiduis propinant cuilibet, idq; pro quolibet, nullo adhibito iudicio, nullis consyderatis circumstantijs, cui sexui, quo tempore anni, in qua ætate, quo in loco, & cui morbo singula sint ministranda. Quo fit tandem, ut non solum nullos consequantur effectus rerum, uerumetiam artem ipsam ludibrio exponant. Nec mihi dubium est, quin omnis ille Simplicis medicinæ contemptus, inde irrepserit, quod cum stultis hominibus non protinus omnia responderẽt eorum stupori, ignauiam ineptorum artificum, reiecerunt in uanitatem scientiæ & naturæ: ut plane expediuisset, nulla hactenus herbaria scripta fuisse: cum illa tam multis exitio fuerunt. Refert igitur, ut in Compositorum pharmacis, ita & in Simplicium rerum effectibus contemplari: non quid herba ipsa solum in libro polliceatur, uerum quo tempore etiã culta sit, quo in loco prouenerit, quando collecta, quomodo seruata, quantum uirens & succulenta, quantum exiccata, & arida ualeat, quo temperamento sit, qua proportione itẽ ministranda. De quibus cum referti habeantur Medicorum libri, a nobis tamẽ sic dicentur compendio singula, ut qui nostra legerit, admoneatur eorum fere omnium, quæ alij prolixis commentarijs prosequuntur, nouo scribendi genere, idq; adeo per tabulas. Quod artificium, præterq; quod uehementer utile existit, etiam succinctum est, & plurimum oblectat: ꝓinde memoratur facilius. Eas uero tabellas anteq; proferamus, prius pauca quędam ex Plinio, Dioscoride, Theophrasto, Varroneq;, et Columella de re rustica, deq; hortorum cultu, pręmittemus. Sunt enim & hæc omnia quæ uiam præmuniunt ad exactam herbarum cognitionem: quæ tametsi Doctoribus perspecta habentur, tamen inopia librorum compressis, non mediocre sunt compendium. Alioqn & in toto opere nihil oportuisset citasse autorum, cum omnia ex alijs autoribus transcripserimus. Et iam antea aliquoties monuimus, & nũc denuo contestamur, malle nos ingenue fateri per q̃s ꝓfecerimus, q̃ nostra stribiligine, nequissime ueteres autores ad uerbum transcribere, neq; nominare. Quod cum hodie faciant quidam, qui antiquata gloria ueterum (qui tamen lõge melius, longeq; doctius scripserunt) & alienos labores suos faciunt, Germaniæ lumina uocantur. Poteramus & nos tragicum aliquod huiusmodi moliri, nisi obnoxij plane animi esset, & infelicis ingenij, ut inquit Plinius, deprehẽdi in furto malle, q̃ mutuum reddere, cum præsertim sors fiat ex usura. Sed omissa contentione, ad nostram Isagogen pergamus.

B

De his qui latine usus Herbarum scripserunt, & quando ad Romanos noticia earum peruenerit. Item de Herbarum inuentione, & antiqua medicina, & quare hodie minus exerceantur earum remedia. ex Plinij libro uicesimoquinto, capite secundo.

MINVS hoc q̃ par erat, nostri celebrauere, omnium utilitatum & uirtutum rapacissimi. Primusq; & diu solus idem ille M. Cato, omnium bonarum artium magister, paucis duntaxat attigit. Boum etiam medicamina non omissa. Post eum unus illustrium tentauit C. Valgius, eruditione spectatus, imperfecto uolumine ad diuum Augustum, inchoata etiam præfatione religiosa, ut omnibus malis humanis illius potissimum principis semper medicetur maiestas. Ante condiderat solus apud nos, quod equidẽ inueni, Pompeius, Lenæus, Magni Pompei libertus, quo primum tempore hanc scientiam ad nostros peruenisse animaduerto. Nam

C

ꝗ Mithridates, maximus sua ætate regum, quem debellauit Pompeius, omnium ante se genitorum diligentissimus uitæ fuisse, argumentis preterꝗ fama intelligitur. Vni ei excogitatum, quotidie uenenum bibere, præsumptis remedijs, ut consuetudine ipsa innoxium fieret. Primo inuenta genera antidoti, ex quibus unum etiam nomen eius retinet. Illius inuentum autumãt, sanguinem anatum Ponticarum miscere antidotis, quoniam ueneno uiuerent. Ad illum Asclepiadis medendi arte clari, uolumina composita extant, cum sollicitatus ex urbe Roma, præcepta pro se mitteret. Illum solum mortalium Mithridaten. 22. linguis locutum certum est: nec de subiectis gentibus ullum hominem per interpretem appellatum ab eo annis. 56. quibus regnauit. Is ergo in reliqua ingenij magnitudine medicinæ peculiariter curiosus, ab hominibus subiectis, qui fuere pars magna terrarum, singula exquirens, scrinium commentationum harum & exemplaria, effectusq; in arcanis suis reliquit. Pompeius autem omni regia præda potitus, transferre ea sermone nostro libertum suum Lenæum, grammaticę artis doctissimum, iussit: uitæq; ita profuit non minus ꝗ reipublicæ uictoria illa. Præter hos Græci autores medicinæ prodidere, quos suis locis diximus. Ex his Euax rex Arabum, qui de simplicium effectibus ad Neronem scripsit: Crateias, Dionysius, Metrodotus rõne blandissima, sed qua nihil pene aliud ꝗ rei difficultas intelligatur. Pinxere namq; effigies herbarũ, atq; subscripsese effectus. Verum & pictura fallax est ex coloribus tam numerosis, præsertim in æmulatione naturæ: multumq; degenerat transcribentium sors uaria. Præterea parum est singulas earum ætates pingi, cum quadripartitis uarietatibus anni faciem mutent. Quare cæteri sermone eas tradidere. Aliqui effigie quidem indicata, & nudis quidem plærumq; nominibus defuncti: quoniam satis uidebatur, potestates uimq; demonstrare quærere uolentibus. Nec est difficile cognitu. Nobis certe, exceptis admodũm paucis, contigit reliquas contemplari scientia Antonij Castoris, cui summa autoritas erat in ea arte nostro æuo, uisendo hortulo eius in quo plurimas alebat: centesimum ætatis annum excedens, nullum corporis malum expertus, ac ne ætate quidem memoria, aut uigore concussis. Nec aliud mirata magis antiquitas reperietur. Iuuenta iampridem ratio est prænuncians horas, non modo dies ac noctes, solis lunæq; defectum. Durat tamen tradita persuasio in magna parte uulgi, ueneficijs & herbis id cogi: in eo namq; fœminarum scientiam præualere. Certe quid non repleuere fabulis Colchis Medea, aliæq;, inprimisq; Italica Circe, dijs

D

etiã adscripta? Vnde arbitror natum, ut Aeschylus e uetustissimis in poetica re, refertam Italiam herbarum potentia proderet. Multiq; Circęios agros, ubi habitauit illa, in magno argumẽto etiamnum durante in Marsis, a filio eius orta genere, quos esse domitores serpentium constat. Homerus quidem primus doctrinarum & antiquitatis parens, multus alias in admiratione Circes, gloriam herbarum Aegypto tribuit, tum etiam cum rigaretur Aegyptus illa, non autẽ esset, postea fluminis limo inuecta. Herbas certe Aegyptias a regis uxore traditas suę Helenæ plurimas narrat, ac nobile illud Nepenthes, obliuionem tristiciæ ueniamq; afferens, & ab Helena utiq; omnibus mortalibus propinandum. Primus autem omnium quos memoria nouit, Orpheus de his herbis curiosius aliqua prodidit. Post eum Musæus & Hesiodus Polion herbam in quantum mirati sunt, diximus. Orpheus & Hesiodus suffitiones commendauere. HOMERVS & alias nominatim herbas celebrat, quas suis locis dicemus. Ab eo Pythagoras clarus sapientia, primus uolumen de earum effectu composuit: Apollini, Aesculapioq;, & in totum dijs immortalibus inuentione & origine assignata: composuit & DEMOCRITVS, ambo peragratis Persidis, Arabiæ, Aethiopiæ, Aegyptiq; magis. Adeo ꝗ ad hæc attonita antiquitas fuit, ut affirmaret etiam incredibilia dictu. Xanthus historiarum autor, in prima earum tradidit, occisum draconis catulum reuocatum ad uitam a parente herba, quam Balin nominat: eademq; Tillonem, quem draco occiderat, restitutum saluti. Et Iuba in Arabia herba reuocatum ad uitam hominem tradit. Dixit Democritus, credidit Theophrastus, esse herbam, cuius contactu illatę ab alite, quam retulimus, exiliret cuneus a pastoribus arbori adactus. Quę etiam si fide carent, admirationem tamen implent: coguntq; confiteri, multum esse, quod uero supersit. Inde & plęrosq; uideo existimare, nihil non herbarũ ui effici posse, sed plurimarum uires esse incognitas, Quorum numero fuit Herophilus clarus in medicina: a quo ferunt dictum, quasdam etiam fortassis calcatas prodesse. Obseruatum certe est, inflammari uulnera ac morbos superuentu eorum, qui pedibus iter confecerint. Hæc erat antiqua medicina, quæ tota migrabat in Greciæ linguas. Sed quare nunc non plures nascuntur causę? Nisi quod eas agrestes, literarumq; ignari experiuntur, utpote qui soli inter illas uiuant. Præterea securitas quærendi, obuia medicorum turba. Multis etiam inuentis nomina desunt, sicut illi quam retulimus in frugum cura, scimusq; defossam in augulis segetis præstare, ne qua auis intret. Turpissima causa raritatis, quod etiam qui sciunt, demonstrare nolunt, tanquam ipsis periturum sit quod tradiderint alijs. Accedit ratio inuentionis anceps. Quippe etiam in repertis, alias inuenit casus, alias (ut uere dixerim) deus. Insanabilis ad hosce annos fuit rabidi

Margin notes: Mithridates. — Euax. — Antonius Castor. — Homerus

canis morſus, pauorem aquæ, potusq; omnis afferens odium. Nuper cuiuſdam militantis in prętorio mater uidit in quiete, ut radicem ſylueſtris roſæ, quam cynorhodon uocant, eblanditam ſibi aſpectu pridie in fruteto, mitteret filio bibendam in lacte (in Luſitania res gerebatur, Hiſpaniæ proxima parte) caſuq; accidit, ut milite a morſu canis incipiente aquas expaueſcere, ſuperueniret epiſtola orantis ut pareret religioni: ſeruatusq; eſt ex inſperato: & poſtea quiſquis auxilium ſimile tentauit. Alias apud autores cynorhodi una medicina erat, ſpongiolæ, quæ in medijs ſpinis eius naſcitur, cinere cum melle alopecias capitis expleri. In eadem prouincia cognoui in agro hoſpitis nuper ibi repertum dracunculum appellatum, caulem pollicari craſſitudine, uerſicoloribus uiperarum maculis, quem ferebant contra omnium morſus eſſe remedium. Alius eſt quem nos in priori uolumine eiuſdem nominis diximus, ſed huic alia figura, aliudq; miraculum exeuntis e terra ad primas ſerpētium uernationes bipedali fere altitudine, rurſusq; cum iiſdem in terram ſe condentis: nec omnino occultato eo apparet ſerpens, uel hoc per ſe ſatis officioſo naturæ munere, ſi tantum præmoneret, tempusq; formidinis demonſtraret.

❡ Alia herbarum laus, ex eodem Plinio libro uiceſimoſeptimo, capite primo.

CRESCIT APVD me certe tractatu ipſo admiratio antiquitatis: quantoque maior copia herbarum dicenda reſtat, tanto magis adorare priſcorum in inueniendo curam, in tradendo benignitatem ſubit. Nec dubie ſuperata hoc modo poſſet uideri etiam rerum naturæ ipſius munificētia, ſi humani operis eſſet inuentio. Nunc uero deorū fuiſſe eā apparet, aut certe diuinam, etiam cum homo inuenerit: eandemq; omnium parentem genuiſſe hæc & oſtendiſſe, nullo uitæ miraculo maiore, ſi uerum fateri uolumus. Scythicam herbam a Mæotidis paludibus, & euphorbiam e monte Adante, ultraq; Herculis columnas, & ipſo rerum naturæ defectu, parte alia britannicam ex oceani inſulis extra terras poſitis: itemque æthiopidem ab exuſto ſideribus axe, alias præterea aliunde ultro citroq; humanæ ſaluti in toto orbe terrarum portari, immenſa Romanę pacis maieſtate, non homines modo diuerſis inter ſe terris gentibusq;, uerumetiam montes, & excedentia in nubibus iuga, paſtusq; pecorum & herbæ quoq; inuicem oſtentant. Aeternum quęſo deorum ſit munus iſtud. Adeo Romanos, uelut alterā lucem, dediſſe rebus humanis uidentur.

❡ DE LAVDE AGRICVLTVRAE EX MARCO CATONE initio operis ſui.

EST INTERDVM præſtare populo, mercaturis rem quęrere, ni tam periculoſum ſiet, & item fœnerari, ſi tam honeſtum ſiet: maiores enim noſtri ſic habuerunt, & ita in legibus poſuerunt, furem duplici condemnari, fœneratorem, quadrupli. Quanto peiorē ciuem exiſtimarunt fœneratorem, q̄ furem, hinc licet exiſtimari. Et uirum bonum cum laudabant, ita laudabāt, bonum agricolam, bonumq; colonum, ampliſſime laudari exiſtimabatur, qui ita laudabatur. Mercatorem autem ſtrēnuum, ſtudioſumq; rei querendæ exiſtimo, uerum, ut ſupra dixi, periculoſum, & calamitoſum. At ex agricolis, & uiri fortiſſimi, & milites ſtrēnuiſſimi gignuntur, maximeq; pius quæſtus, ſtabiliſſimusq; conſequitur, minimeq; inuidioſus, minimeq; male cogitantes ſunt, qui in eo ſtudio occupati ſunt.

❡ Quod antiquis maximum ſtudium Agriculturæ fuerit, & de hortorū ſingulari diligentia, ex Plinio libro. 18. capite primo.

SEQVITVR natura frugum hortorumq; ac florū, quæq; alia præter arbores aut frutices benigna tellure proueniunt, uel per ſe tantum herbarum immenſa contemplatione, ſi quis æſtimet uarietatem, numerum, flores, odores, coloreſq;, & ſuccos ac uires earum, quas ſalutis aut uoluptatis hominum gratia gignit: qua in parte primum omnium patrocinari terræ, & adeſſe cunctorum parenti iuuat, quanq̄ inter initia operis defenſæ. Quoniam tamē ipſa materia intus accendit ad reputationem eiuſdem parientis & noxia, noſtris eam criminibus urgemus, culpamq; noſtram illi imputamus. Genuit uenena, ſed quis inuenit illa pręter hominem? Cauere ac refugere alitibus feriſq; ſatis eſt. Atq; cum in arbores exacuant limentq; cornua elephanti, & duro ſaxo rhinocerotes, & utroq; apri dentium ſicas, ſciantq; ad nocendum ſe præparare animalia, quod tamen eorum tela ſua excepto homine uenenis tingit? Nos & ſa-

C gistas ungimus, & ferro ipsi nocentius aliquid damus. Nos & flumina inficimus & rerum naturæ elementa. Ipsum quoq; quo uiuitur aerem in perniciem uertimus. Neque est ut putemus ignorari ea ab animalibus, quæ quidē quæ præpararent contra serpentium dimicationem, quæ post prælium ad medendum excogitarent indicauimus. Nec ab ullo præter hominem ueneno pugnatur alieno. Fateamur ergo culpam, ne ijs quidem quæ nascuntur contēti: etenim quanto plura earum genera humana manu fiunt. Quid? non & homines quidem ad uenena nascuntur? Atra hominum ceu serpentium lingua uibrat, tabesq; animi contrectata adurit culpantium omnia, ac dirarum alitum modo, tenebris quoq; & ipsarum noctium quieti inuidentium gemitu (quæ sola uox eorum est) ut inauspicatarum animantium uice obuij quoq; uetent agere, aut prodesse uitę. Nec ullum aliud abominati spiritus præmium nouere, q̄ odisse omnia. Verum & in hoc eadem naturæ maiestas tanto plures bonos genuit ac frugi, quanto fertilior sui ijs quæ iuuant aluntq;: quorum æstimatione & gaudio nos quoq;, relictis æstuatione sua istis hominum turbis, pergamus excolere uitam: eoq; constantius, quo operæ nobis maior q̄ famæ gratia experitur. Quippe sermo circa rura est, agrestesq; usus, sed quibus uita honosq; apud priscos maximus fuerit.

De ijs qui in agri & hortorum cura Romæ illustres fuerunt, ex Plinij libro decimooctauo, capite tertio.

QVAENAM ergo tantæ ubertatis caussa erat? Ipsorum tunc manibus Imperatorum colebantur agri (ut fas est credere) gaudēte terra uomere laureato, & triumphali aratore, siue illi eadem cura semina tractabant, qua bella, eademq; diligentia arua disponebant, qua castra, siue honestis manibus omnia lætius prouenniunt, quoniam & curiosius fiunt. Serentem inuenerunt dati honores, Serranum, unde cognomen. Aranti quatuor sua iugera in Vaticano, quæ prata Quintia appellantur, Cincinnato uiator attulit dictaturam, & quidem (ut tradit Norbanus) nudo plenoq; pulueris etiamnum ore. Cui uiator, Vela corpus, inquit, ut proferam senatus populiq; Romani mandata. Tales tum etiam uiatores erant, quibus idipsum nomen inditum est, subinde ex agris senatum ducesq; accersentibus. At nunc eadem

D illa uincti pedes, damnatæ manus, inscripti uultus exercent: non tamen surda tellure, quæ parens appellatur, coliq; dicitur & ipsa, honore hinc assumpto, ut nunc inuita ea, & indigne ferente credatur id fieri. Sed nos miramur ergastulorum non eadem emolumenta esse quæ fuerunt Imperatorum. Igitur de cultura agri præcipere principale fuit & apud exteros. Siquidem & reges fecere Hieron, Philometor, Attalus, Archelaus: & duces Xenophon, & Pœnus etiam Mago: cui quidem tantū honorem senatus noster attribuit Carthagine capta, ut cum regulis Africæ bibliothecas donaret, unius eius duodetriginta uolumina censeret in latinam linguam trāsferenda, cum M. Cato præcepta condidisset, peritisq; linguę Punicę dandum negocium: in quo præcessit omneis uir tum clarissimæ familię D. Syllanus, sapientiæ compositissimę. Quos sequemur prætexuimus in hoc uolumine, non ingrate nominando M. Varronem, qui octogesimum primum uitæ annum agens, de ea re prodendum putauit.

Laus Agricolarum, & quæ obseruanda in agro parando, ex Plinij lib. 18. capite quinto.

FORTISSIMI uiri & milites strēnuissimi ex agricolis gignuntur, minimeq; male cogitantes. Prædium ne cupide emas. In re rustica operi ne parcas, in agro emendo minime. Quod male emptum est, semper pœnitet. Agrum paraturos, ante omnia intueri oportet aquarum uim, & uicinū. Singula magnas interpretationes habent, nec dubias. Cato in conterminis hoc amplius æstimari iubet, quo pacto niteant. In bona est, inquit, regione bene nitere. Attilius Regulus ille Punico bello bis consul, aiebat, neq; fœcundissimis locis insalubrem agrum parandum, neq; effœtis saluberrimum. Salubritas loci non semper incolarum colore detegitur, quoniam assueti in pestilentibus durāt. Præterea sunt quædam partibus anni salubria: nihil autem salutare est, nisi quod toto anno salubre. Malus est ager, cum quo dominus luctatur. Cato inter prima spectari iubet, num solum sua uirtute ualeat qua dictum est positione. Vt operariorum copia prope sit, oppidumq; ualidum: Vt nauigiorum euectus uel itinerum: Vt bene ædificatus & cultus. In quo falli plerosq; uideo. Segniciem enim prioris domini pro emptore esse arbitrantur. Nihil est damnosius deserto agro. Itaq; Cato, de bono domino melius emi, nec temere contemnendam alienam disciplinam: agroq; ut homini, quamuis quęstuosus

fit, si tamen & sumptuosus, non multum superesse. Ille in agro quæstuosissimã iudicat uitem: non frustra, quoniã ante omnia de impensæ ratione cauit. Proxime hortos irriguos: nec id falso, si & sub oppido sint. Et prata, quæ antiqui parata dixere. Idemq; Cato interrogatus, qui esset certissimus quæstus? respondit: Si bene pascat. Quis proximus? si mediocriter pascat. Summa omnium in hoc spectando fuit, ut fructus is maxime probaretur, qui q̃ minimo impendio constaturus esset. Hoc ex locorum occasione aliter alibi decernitur. Eodemq; pertinet, q agricolam uendacem oportere esse dixit. Fundum in adolescentia conserendum sine cunctatione, ædificandum non nisi consito agro. Tunc quoq; cunctanter, optimumq; est (ut uulgo dixere) aliena insania frui, sed ita, ut uillarum tutela non sit oneri. Eum tamen qui bene habitet, sæpius uentitare in agrum: fontemq; domini plus prodesse q̃ occipitium, non mentiuntur.

ℂ De hortorum cura, doctrina alia, ex Plinio libro decimonono, capite quarto.

AB HIS superest reuerti ad hortorũ curam, & suapte natura memorãdam. Et quoniam antiquitas nihil prius mirata est, q̃ & Hesperidum hortos, ac regum Adonis & Alcinoi, itemq; Pensiles, siue illos Semiramis, siue Assyriæ rex Cyrus fecerit, de quorum opere alio uolumine dicemus. Romani quidem reges ipsi coluere. Quippe etiam superbus Tarquinius nuncium illum sæuum atq; sanguinarium remisit ex horto. In duodecim tabulis legum nostrarum nusquam nominatur uilla, semper in significatione ea hortus: in horti uero hæredium. Quam rem comitata est & religio quædam: hortosq; & fores tantum contra inuidentium fascinationes dicari uidemus. In remedio saturnica signa, quanquam hortos tutelæ Veneris assignante Plauto. Iam quidam hortorum nomine in ipsa urbe delicias, agros, uillasq; possident. Primus hoc instituit Athenis Epicurus, hortorum magister. Vsq; ad eum, moris non fuerat in oppidis haberi rura. Romæ quidem per se hortus ager pauperis erat. Ex horto plebi macellum, quanto innocentiore uictu. Mergi enim credo in profunda satius est, & ostrearum genera naufragio exquiri: aues ultra Phasidem amnem peti, & fabuloso quidẽ terrore tutas, imo sic preciosiores. Alias in Numidia atq; Aethiopia in sepulchris aucupari, aut pugnare cum feris, mandi ab eo cupientem quod mandat alius. At hercle, q̃ uilia hæc, q̃ parata uoluptati satietatiq;, nisi eadem quæ ubiq; indignatio occurreret. Ferendum sane fuerit exquisita nasci poma, alia sapore, alia magnitudine, alia monstro, pauperibus interdicta: inueterari uina, saccisq; castrari: nec cuiq; adeo longam esse uitam, ut non ante se genita potet. E frugibus quoq; quoddam alimentum excogitasse luxuriam, ac medullam tantum earum, superq; pistrinarum operibus & cælaturis uiuere, alios pane procerum, alios uulgi, tot generibus usq; ad infimam plebem descendente annona. Etiamne in herbis discrimen inuentum est? Opesq; differentiam fecere in cibo, etiam uno asse uenali. Et in his aliqua quoq; sibi nasci tribus negant, caule in tantum saginato, ut pauperis mensa non capiat. Syluestres fecerat natura corrudas, ut quisq; demeteret passim. Ecce altiles spectantur asparagi. Et Rauenna ternis libris rependit. Heu prodigia uentris. Mirum esset non licere carduis pecori uesci, non licet plebi. Aquæ quoq; separantur. Et ipsa naturæ elementa ui pecuniæ discreta sunt. Hi niues, illi glaciem potant, pœnasq; montium in uoluptatem gulæ uertunt. Seruatur algor æstibus, excogitaturq;, ut alienis mensibus nix algeat. Decoquunt alias, quas mox & illas hyemant. Nihil itaq; homini sic, quomodo rerum naturæ placet. Etiamne herba aliqua diuitijs tantum nascitur? Nemo sacros, Auentinosque montes, & iratæ plebis secessus circumspexerit? Mors enim certe æquabit quos pecunia superauerit. Itaque hercle, nullum macelli uectigal maius fuit ROMAE clamore plebis incusantis apud omnes Principes, donec remissum est portorium mercis huius: compertumque, non aliter quæstuosius censum haberi aut tutius, ac minore fortunæ iure, cum credatur pensio ea pauperum. Is in solo sponsor est, & sub die redditus, superficiesque cœlo quocumque gaudens. Hortorum CATO prædicat caules. Hinc primum agricolæ existimabantur prisci, & sic statim faciebant iudicium, nequam esse in domo matremfamilias (etenim hæc cura fœminæ dicebatur) ubi indiligens esset hortus. Quippe carnario aut macello uiuendũ est, nec caules ut nunc maxime probabant, damnantes pulmentaria quæ egerent alio pulmentario. Id erat oleo parcere. Nam carnis desyderia etiam erant in exprobratione. Horti maxime placebant, quia non egerent igni, parcerentque ligno. Expedita res & parata semper, unde & acetaria appellabantur, facilia concoqui, nec oneratura sensum cibo, & quæ minime accederent ad desyderium panis. Pars eorum ad condimenta pertinens, fatetur domi uersutam fieri solitam, atque non Indicum piper quæsitum, quæque trans maria petimus. Iam quoq; in fenestris suis plebs urbana in imagine hortorum quotidana oculis rura præbebant, antequam præfigi prospectus

C omnis coēgit multitudinis innumeræ, ſęua latrocinatio. Quamobrem ſit aliquis & his honos, neue autoritatem rebus uilitas adimat, cum præſertim etiam cognomina procerum inde nata uideamus, Lactucinusq; in Valeria familia non puduiſſe appellari: & contingat aliqua gratia operi curæq; noſtræ: Virgilio quoq; conſeſſo, q̃ ſit difficile uerborum honorē tam paruis perhibere. Hortos uillæ iungendos non eſt dubium, riguosq; maxime habendos, ſi contingat profluo amne. Si minus, e puteo pertica, organiſue pneumaticis, uel tollenonum hauſtu rigandos. Solum proſcindendum a fauonio, in autumnum præparandum eſt poſt quatuordecim dies, iterandumq; ante brumam. Octo iugerum operis palari iuſtum eſt. Fimum tres pedes alte cum terra miſceri, areis diſtingui, eaſq; reſupinis puluinorum toris ambiri ſingulis tramitum ſulcis, qua detur acceſſus homini, ſcatebriſq; decurſus.

In his hortis naſcentium alia bulbo commendantur, alia capite, alia caule, alia ſolio, alia utroq;, alia ſemine, alia cortice, alia cute, aut cartilagine, alia carne, alia tunicis carnoſis. Aliorum fructus in terra eſt, aliorum & extra, aliorum non niſi extra. Quædam iacent creſcuntq;, ut cucurbitæ & cucumis. Eadem & pendent, quanq̃ grauiora multo etiam ijs quæ in arboribus gignũtur. Sed cucumis cartilagine. Cortex huic uni maturitate tranſit in lignum. Terra conduntur rhaphani, napiq;, & rapa, atq; alio modo inulæ, ſiſer, paſtinacæ. Quædam uocabimus ferulacea, ut anethum, maluas. Namq; tradunt autores, in Arabia maluas ſeptimo menſe arboreſcere, baculorum uſum prębere extemplo. Sed & arbor eſt malua in Mauritania Lixi oppidi æſtuario, ubi Heſperidum horti fuiſſe produntur. 200. paſſuum ab oceano, iuxta delubrum Herculis, antiquis Gaditano ut ferunt. Ipſa altitudinis pedes. 20. craſsitudinis, quam circumplecti nemo poſsit. In ſimili genere habebitur & cannabis. Nec non & carnoſa aliqua appellabimus, ut ſpongias in humore pratorum enaſcentes. Fungorum enim callum, in ligni arborumq; natura diximus, & alio genere tuberum pauloante.

☾ Ratio rigandorum hortorum, & quæ tranſlata meliora fiant. Item de ſuccis hortenſiorum & ſaporibus, ex Plinij libro. 19. capite duodecimo.

D HIS HORAE rigandi matutina atq; ueſpera, ne inferueſcat aqua ſole. Ocimo tantum & meridiana etiam. Satum celerrime erumpere putant inter initia feruenti aqua aſperſum. Omnia autem tranſlata meliora grandioraq; fiunt, maxime porri, napiq;. In tranſlatione & medicina eſt, deſinuntq; ſentire iniurias, ut gethyum, porrum, rhaphani, apium, lactucæ, rapa, cucumis. Omnia autem ſylueſtria fere ſunt & folijs minora & caulibus, ſucco acriora: ſicut cunila, origanum, ruta. Solummodo ex omnibus lapathum ſylueſtre melius. Hoc inſaniuum rumex uocatur, naſciturq; fortiſsimum. Traditur ſemel ſatum durare, nec unquam uitiari, terra maxime iuxta aquam. Vſus eius cum priſana tantum in cibis leuiorem gratioremq; ſaporem præſtat. Sylueſtre ad multa medicamenta utile eſt. Adeoq; nihil omiſit cura, ut carmine quoq; comprehenſum repererim, in fabis caprini fimi ſingulis cauatis, ſi porri, erucæ, lactucæ, apij, intubi, naſturtij ſemina incluſa ſerantur, mire prouenire. Quæ ſunt ſylueſtria, eadem in ſatiuis ſicciora intelliguntur & acutiora. Namq; & ſuccorum ſaporumq; dicenda differentia eſt, uel maior in his q̃ pomis. Sunt autem acres cunilæ, origani, naſturtij, ſinapis. Amari, abſinthij, centaureæ. Aquatiles, cucumeris, cucurbitæ, lactucæ. Acuti tantum cunilæ. Acuti & odorati, apij, anethi, fœniculi. Salſus tantum e ſaporibus non naſcitur, alioquin extra inſidit pulueris modo, & circulis tantum aquæ, ut intelligatur uana, ceu plærumq; uitæ perſuaſio. Panax Piperis ſaporem reddit, magis etiam ſiliquaſtrum, ob id piperitidis nomine accepto. Libanotis odorem thuris, murrha myrrhæ. De panace abunde dictum eſt. Libanotis locis putridis & macris ac roſcidis ſeritur ſemine. Radicem habet oluſatri, nihil a thure differentem. Vſus eius poſt annum ſtomacho ſaluberrimus. Quidam eam nomine alio roſmarinum appellant. Et ſmyrnium olus ſeritur ijſdem locis, myrrhamq; radice reſipit. Eadem & ſiliquaſtro ſatio. Reliqua a cæteris odore & ſapore differunt, ut anethum. Tantaq; eſt diuerſitas atq; uis, ut non ſolum aliud alio mutetur, ſed etiam in totum auferatur. Apio eximi in cocis obſonijs aceto, in eodem cellario in ſaccis odorem uino grauem. Et hactenus hortenſia dicta ſint, ciborum gratia duntaxat. Maximum quidem opus in ijſdem naturę reſtat, quoniam prouentus tantum adhuc, ſummaſq; quaſdam tractauimus. Vera autem cuiuſq; natura non niſi medico effectu prænoſci poteſt, opus ingens occultumq; diuinitatis, & quo nullum reperiri poſsit maius. Ne ſingulis id rebus contexeremus iuſta fecit ratio, cum ad alios medendi deſyderia pertinerent, longius utriuſq; dilationibus futuris ſi miſcuiſſemus. Nunc ſuis quæq; partibus conſtabunt, poteruntq; a uolentibus iungi.

A

De morbis hortorum, & remedijs circa formicas, & culices, ex Plinio lib. 19. capite decimo.

MORBOS HORTENSIA quoque sentiunt, sicut reliqua terræ sata. Namque & Ocimum se necat, degeneratque rite in Serpillum, & sisymbrium in calamintam. Et ex semine brassicæ ueteris, rapæ fiunt. Atque inuicem enecatur cyminū ab imo dorso, nisi repurgetur. Est autem unicaule, radice bulbo simili, non nisi in solo gracili nascens. Alias priuatim cymini morbus, scabies. Et ocimum sub canis ortu pallescit. Omnia uero accessu mulieris menstrualis flauescunt. Bestiolarum quoque genera innascuntur. Napis culices, rhaphano erucæ, & uermiculi. Item lactucis & oleri. Vtrisque hoc amplius, limaces & cochleæ. Porro uero priuatim animalia quæ facillime stercore iniecto capiuntur, condentia in id se. Ferro quoque non expedire tangi rutam, cunilam, mentam, ocimum, autor est Sabinus Tiro in libro cepuricon, quem Mœcœnati dicauit. Item contra formicas non minimū hortorum exitium, si non sint rigui, remedium monstrauit, limo marino, aut cinere obturatis earum foraminibus. Sed efficacissime heliotropio herba necantur. Quidam & aquam diluto latere crudo inimicam eis putant. Naporum medicinæ sunt, siliquas una seri, sicut olerum cicer. Arcet enim erucas. Quæ si omisso iam natæ sint, remedium absinthij succus decocti insperfus & sedi, quā aizoum uocant, genus hoc herbæ diximus. Semen olerum si succo eius madefactum seratur, olera nulli animalium obnoxia futura tradunt. In totum uero nec erucas, si palo imponantur in hortis ossa capitis ex equino genere fœminæ duntaxat. Aduersus erucas & cancrum fluuiatilem in medio horto suspensum auxiliari narrant. Sunt qui sanguineis uirgis tangant ea, quæ nolunt his obnoxia esse. Infestant & culices hortos, riguos præcipue, si sunt arbusculæ aliquæ. Hi galbano accenso fugantur.

Sabinus Tiro.

De qualitatibus Herbarum uestigandis ex colore, odore, & succis, ex Plinij libro. 21. capite septimo.

B

TROIANIS temporibus ei iam erat honos. Et hos certe flores Homerus treis laudat, loton, crocon, hiacynthum. Omnium autem odoramentorum, atque adeo herbarum differentia est in colore, & odore, & succo. Odorato sapor raro ulli non amarus, econtrario dulcia raro odorata: itaque & uina odoratiora mustis, syluestria magis omnia satiuis. Quorundam odor suauior e longinquo est, propius admotus hebetatur, ut uiolæ. Rosa recens a longinquo olet, sicca propius. Omnis autem uerno tempore acrior, & matutinis. Quicquid ad meridianas horas diei uergit, hebetatur. Nouella quoque uetustis minus odorata. Acerrimus tamen odor omnium æstate media. Rosa & crocum odoratiora, cum serenis diebus leguntur: & omnia in calidis magis quam in frigidis. In Aegypto tamen minime odorati flores, quia nebulosus & roscidus aër est a Nilo flumine. Quorundam suauitati grauitas inest. Quædam cum uirent non olent, propter humorem nimium: ut buceros, quod est fœnum græcum. Acutus odor non omnium sine succo est, ut uiolæ, rosæ, croco. Quæ uero ex acutis succo carent, eorum omnium odor grauis, ut in lilio utriusque generis. Abrotonum & amaracus acres habent odores. Quorundam flos tantum iucundus, reliquæ partes ignauæ, ut uiolæ ac rosæ. Hortensium odoratissima quæ sicca, ut ruta, menta, apium, & quæ in siccis nascuntur. Quædam uetustate odoratiora, ut cotonea, eademque decerpta, quam in suis radicibus. Quædam non nisi defracta, aut ex attritu olent. Alia non nisi detracto cortice. Quędam uero nō nisi usta, sicut thura, myrrhæque. Flores triti omnes amariores quam intacti. Aliqua arida diutius odorem continēt, ut melilotos. Quædam locum ipsum odoratiorem faciunt, ut iris, quin & arborem totam cuiuscumque radices attingunt. Hesperis noctu magis olet, inde nomine inuento. Animalium nullum odoratum, nisi de pantheris quicquid dictum est, si credimus.

Buceros, fœnum græcū.

Quibus temporibus maxime legendæ sunt herbæ, ex DIOSCORIDIS prologo.

VERVM IN PRIMIS curam impendere oportet, ut suis temporibus singula & demetantur, & recondantur. Intempestiue enim decerpta, conditaue, aut nullo, aut euanido munere funguntur. Serena etenim cœli constitutione demetenda sunt. Magni siquidem refert inter colligendum, si uel squallores, uel imbres infesti sint: quemadmodum si loca in quibus prodeunt cliuosa, & uentis exposita sint, & perflata, frigidaque, & aquis carentia.

C in his enim locis uires eorum longe ualidiores intelliguntur. Contra, quæ in campestribus, riguis & opacis, cæterisq; locis a uento silentibus enascuntur, plerumq; degenerant, & minus uiribus ualent: multoq; magis, si non suis horis peropportune colligantur, aut si per imbecillitatem inatabuerint. Neq; ignorandum, quod sæpe præcoci, aut serotina loci natura, aut anni clementia, maturius, aut celerius adolescunt. Nonnulla propria ui hyeme florent & folia pariunt, quædam bis anno florifera. Quare cui in animo est, horum periciā assequi, necesse est ijs prima germinatione solo emergentibus, adultis, & senescentibus adesse. Nam qui pullulanti herbæ duntaxat astiterit, adultam cognoscere non potest: neq; qui adultam tantū inspexerit, nuper erumpentem noscet. Quo fit, ut propter mutatam foliorum faciem, caulium proceritates, florum, seminisq; magnitudinem, nonnulli qui olim has ætatum uarietates non perspexerunt, magno in errore uersentur. Quæ caussa etiam nonnullis scriptoribus imposuit, qui herbas quasdam, uerbi gratia Gramen, Quinqsfolium, & Tussilaginem, emittere florem, fructum, & caulem negant. Ergo qui sæpius ad uisendas herbas, & earum loca se contulerit, earum cognitionem maxime consequetur. Scire etiamnum conuenit, sola ex herbaceis medicaminibus Veratri genera, nigrum inquam & candidum, multis edurare annis: reliqua a trimatu inutilia. Quæ uero ramis scatent, sicut Stichas, Trixago, Polium, Abrotonū, Seriphum, Absinthium, Hyssopum, & alia id genus semine pregnantia, demetantur, Flores quoq; antea quam sponte sua decidant, Fructus autem ut maturi excutiantur necesse est, & semina ubi siccari cœperint, priusq; defluant. Herbarum succus, & foliorum elici debet, germinantibus adhuc cauliculis. Lac & lachrymæ excipiantur, inciso per adolescentiam caule. Radices, & liquamenta, corticesue, ut recondantur, eximere conuenit, cum herbæ suis folijs exuuntur. Siccantur etiam expurgatæ inibi, locis asperginem non redolentibus: sed quæ luto, aut puluere sunt oblitæ, aqua elui debent. Flores, & omnia quæ iucundum odorem efflant, arculis tiliaceis nullo situ obductis reponantur. Nonnunquam charta, aut folijs semina, ut perennent, apte inuoluuntur. Liquidis medicaminibus densior materia, argentea, uitrea, aut cornea conuenit. Fictilis, etiamsi modo rara non sit, accommodatur, & lignea, præsertim e buxo: sed ænea uasa liquidis oculorum medicamentis, quæ aceto, pice liquida, aut cedria componuntur. Adipem autem & medullas stagneis uasis recondi conuenit.

D De differentijs HERBARVM ex historia plantarum THEOPHRASTI.

¶ Parteis primæ, maximæ, communesq; PLANTARVM sunt

Radix, Ramus,
Caulis, Surculus,
Radix, id sunt, quo alimentum attrahitur.
Caulis, in quod alimentum defertur.
Rami, q a caule fissi multiplices sparguntẽ.
Surculus, quod ex his indiuiduum, simplexq; oritur.

¶ Secundæ partes.

Cortex. Lignum.
Matrix, id est, medulla.

¶ His quædam quasi annuæ parteis accedunt, quæ partui fructuum accommodantur.

Folium. Flos.
Pediculus, id est, quo folium dependet.
Capreolus. Muscus.
Semen. Fructus.
Neruus. Vena. Caro.

¶ Partes nouissimæ.

Humor. Liquor. Lachryma.

¶ De NERVIS.

Nerui ac uenæ per se quidem nominibus carent, quadam uero similitudine, nomina partium animalium consortiuntur.

Neruos habent, fissilia, prælonga, continua.

Venæ neruo similes, sed maiores, crassioresq;, & ramulos, humoremq; habentes.

Caro omnibus dimensionibus diuidi potest.

Cortex pars ultima, & a subiecto corpore separabilis.

Matrix, quod in medio ligni tertium a cortice continetur, uelut medulla in ossibus. Nonnulli appellant id, Cor.

Lignum, quod ex neruo & humore, nonnulla etiam carne.

¶ De constitutione prædictorum.

Hæc cum indurescunt, transeunt in lignum. ut Palma, Ferula.

Matrix ex carne & humore cōalescit.

Cortex quidem ex tribus illis. ut Roboris, Populi, Pyri.

Quædam ex humore & neruo. ut Vitis.

Folia, ex humore & carne.

¶ Prima nascentium DIFFERENTIA.

Arbor. Frutex.
Suffrutex. Herba.

APPENDIX

A

ARBOR est, quod radice, caudice simplici, ramosum, nodosum, surculosum, aut facile dissolubile assurgit. ut Olea, Vitis, Ficus.

Frutex quod ab radice caudice multiplici ramosumq; se attollit. ut rubus, paliurus.

Herba q̃d ab radice foliatũ sine caudice prouenit, semẽq; caule fert. ut frumẽta, atq; olera.

Secunda differentia ARBORVM.

Sunt enim

Vrbanæ. Steriles.
Syluestres. Floriferæ.
Fructiferæ. Flore carentes.

Tertia differentia DE ARBORVM Formis.

Formis quoq; in ipsis differentiæ totorum atq; partium patent.

Magnitudo. Mollicia.
Paruitas. Leuitas.
Duricia. Asperitas corticis.
Foliorum pulchritudo.
Bonitas & prauitas fructuum.

Quarta differentia PLANTARVM.

Quædam non nisi in aquis uiuunt.
Quædam in terra sicca tantum.
Aliæ in paludibus.
Aliæ in lacubus.
Aliæ in fluuijs.
Quædam in ipso etiam mari.
Quædam in littoribus.

Quinta differentia PLANTARVM.

Aliæ proceræ. ut,
Abies. Pinus. Cupressus.
Quædam caudice breui. ut,
Salix. Ficus. Punica.
Quædam item
Caudice uno. Minus ramosæ.
Pluribus. Crassæ.
Ramosæ. Tenues.
Cortice tenui sunt,
Laurus. Tilia.
Cortice grosso,
ROBVR.
Cortice leni.
Malus. Ficus.
Cortice scabro.
Robur. Suber. Palma.

Hæ cum adolescunt, leniori cortice sunt; cum succrescunt, crassiore.

Quibusdam cortex cadit. ut,
Portulacæ. Vnedoni. Arbuto.
Quibusdam cortex carnosus. ut,
Suberi. Robori. Populo.

Alijs neruosus & macilentus. ut,
Viti. Arundini. Tritico.
Alijs multiplicibus tunicis. ut,
Tiliæ. Lino.
Abieti Genistæ.
Viti. Cæpis.
Alijs simplex. ut,
Fico. Arundini. Lolio.

Sexta differentia ab ARBORVM MEDVLLIS.

Aliæ { Habent medullas.
Carnosam medullam.
Lignosam.
Membranæ similem.
Carent medullis.

Medullam carnosam habent
Vitis. Ficus. Punica.
Sambucus. Ferulæ.
Lignosam medullam habent
Larix. Abies. Pinus.
Duriorem & spissiorem.
Cornus. Ilex. Morus.
Robur. Cytisus
Ebenus. Celtis.

Quæ quidem coloribus distant.
Magnam atq; perspicuam,
Ilex. Robur.
Paruam, incertioremq;,
Olea. Buxus.

B

Nomen enim in his distincte spectatur.
Nullam.
PALMA.

Septima differentia a RADICIBVS.

Multas & longas Radices habent
Ficus Robur Platanus.
Paucas
Punica Malus.
Vnam tantum
Abies Pinus.

Quibus una tantum prægrandis descendit.
Nodosas & uillosas.
OLEA.
Altas
ROBVR.
Lignosas
OZYMON.
Carnosas.
Beta Aron Hastula regia.
Ex carne & cortice.
Raphani Rapæ.
Geniculatas.
Harundines Gramina.

Octaua differentia PLANTARVM.

Aliæ nodosæ. Aliæ Enodes.

C Enodes
Iuncus Tipha Gladiolus
Palustrina, & quibus cortex leuis,
Nodosæ
Sambucus Olea
Laurus Pinaster
Ficus Oleaster
Ex quibus quædam minus, quædam uero magis nodosæ.
Mares frequenter fœminis nodosiores, in quibus uterq; sexus habetur.
Quod in arboribus Nodus, in Vitibus uocatur Gemma, in Harundinibus Geniculum, in Vimo & Robore Cradeuocatur.

¶ Nona differentia PLANTARVM & Arborũ.

Quædam longę.ut,
Abies Cupressus Palma.
Et quæ simpliciore assurgunt caudice.
Quædam in ramos sparguntur.ut,
Punica Malus.
Quædam decurtatæ plus fructus afferunt.ut,
Vitis. Quæ uero
Non truncatæ, minus afferunt.

D

¶ Vndecima differentia PLANTARVM, & Arborum.

Ex Vrbanis
Quædam perpetuo uirent.ut,
Olea Palma Laurus.
Pini genus quoddam
Myrtus Cupressus.
Ex Syluestribus
Abies Sabina Pinaster.
Iuniperus Smilax Thuia.
Et ea quam Archadę Phellodryn appellant.
Tilia Ilex
Cedrus Celastrus
Picea Philiyca
Myrica Acuta spina
Buxus Apharca.
Arbores in Agro Elephantino.
Quercus in agro Thurio.
Platanus in Creta.
Platanus alia in Cypro.
Quæ monte Olympo proueniunt.
Porulaca Arbutus
Terebinthus Laurus.
Porulaca & Vnido folia inferiora dimittũt, cacuminibus perpetuo uirent, ramisq; assidue præpostere gignunt.
Ex Fruticibus
Ruta Sansucum
Brassica Serpillus
Rosa Libanotis, id est, Rosmarinus
Viola Apium
Abrotanum Aequapium

Papauer, & syluestrium genera complura.
Ex Fructibus.
Hedera Rubus Harundo
Rhamnus Cedrula
Ex his nõnulla cacumine perdurant, amissis reliquis.ut,
Apium Aequapium Origanum.
Nam & Ruta affligitur atq; mutatur.
Quædam cito germinant, & tardius mittunt folia.ut,
AMYGDALA.
Quædam tardius germinant & æque citius amittunt folia.ut,
MORVS.
Citius amittũt folia, quæ in locis arctibus: tardius quę in humidis. Item citius ueteranæ, tardius nouellæ plantulæ.

¶ Decima differentia a FOLIIS.

Vertunt supinas parteis foliorũ mox post solstitium Aestiuum
Olea Vlmus
Tilia Populus.
Eorum argumento rustici solstitium confectum intelligunt.
Quædam ampla folia habent.ut,
Vitis Ficus Platanus.
Quædam angustiora.ut,
Olea Punica Myrtus.
Rara
Pinus Abies Cedrus.
Carnosiora
Cupressus Myricæ Malus.
Et in fruticum genere Stibia.
Ex herbis carnosa.
Semperuiuum Polion.
Harundinacea
Palmæ Gladiolus
Coici Butomos.
Et quæ foliis angularibus constant
Orbiculata.ut,
PYRI.
Oblonga ut,
MALI.
In acutum producta.ut,
HEDERA.
Serrata & multifida
Abies Filix.
Vitis quoq; aliquatenus fissa, Fici.
Insecta
Vlmus Robur Nux auellana.
Quædam cum extremo, tum lateribus sinuata considunt.
Ilex Robur Smilax
Rubus Paliurus.
Quibusdam spinæ pro folio sunt.ut,
Acorni Drypodi.
Acani, omniq; peneq; generi spinoso

Folium nullum habet.
ASPARAGUS.
Pediculo carent
Scyllæ Bulbi.
Pediculos longos habent
Vitis Hedera.
Breues
OLEAE.

❡ De Oleribus duodecima differentia.

Quibusdā statim ab radice oritur olus.ut,
Cepe Intybo erratico
Allio Hastulæ regiæ
Scillæ Isirinchio
Bulbo atq; in toto bulbosis.
Quibusdam folijs iam perfectis.ut,
Lactucæ Rubo Paliuro.

❡ Tredecima differentia.

Quædam sunt folijs
Multis Ordinatis
Paucis Inordinatis.
Quædam folijs
Magnis Paruis Angustis
Leuibus Cauis
Aculeatis Asperis.
Quædam dependent ab
Radice Germine Ramo
Caule Pediculo.
Quędam fructū super folijs gerūt.ut.
Laurus Alexandrina.

❡ De CONSTITUTIONE foliorum.

Constant folia
Neruo Fici
Cortice ut
Carne Vitis.
Quædam ex neruo tantum.ut,
Harundinis Frumenti.
Humor communis omnium est.

❡ De Pediculis.

Pediculorum
Alij ex neruo tantum constant.ut harundinis,frumenti.
Alij ex eisdem,quibus caulis.

❡ De natura FLORUM.

Florum alij ex
Cortice Vena Carne.
Carne tantum,ut qui inter folia nascuntur.

❡ De natura FRUCTUUM.

Fructuum
Alij ex carne & neruo.
Alij ex carne tantum.
Nonnulli ex cute.
Quædam ex humore & neruo.ut,
CUCUMERES.
Ex humore & cute,ut Mori,Punicæ.
Alij secus distinguuntur.
Omnium pars exterior, cortex.
Interior,caro.
Quorundam etiam nucleus.

A

❡ De SEMINUM differentia.

Postremū in oībus semen est: hoc humorē, calorēq; insitum habet,qui cū defierint,semen infœcundum relinquitur.
Quorundam semen protinus post tegmen ambiens subest. ut.
Palmæ Nucis amygdalæ.
Quædam conteguntur carne.
Quædam siliquis.
Alia uasculis. ut Papauer.
Quædam folliculis.
Alia nuda patent. ut Anetum Coriamusu,Cuminum.Fœniculus.
Arborum nulla semine nudo, sed aut carne obducta, aut cute, aut crusta,ceu glans.
Nullum in uasculo semen arboris est.

❡ De differentia SUCCORUM. Nam

Alij uinosi		Vitis,mori,myrti
Pingues		Oleæ,lauri, nucis amygdalæ Pini,laricis,abietis
Dulces		Fici,palmæ,roboris, glandis
Acres	ut	Origāi,satureię,nasturtij,sinapis
Amari		Absinthij,fellis terrę
Odorati		Anesi,cedrulæ
Diluti		Prunorum
Acidi		Punicorum.

B

Humorum alij

Lactei		Papaueris,fici
Resinacei		Abietis,Pini
Aquosi	ut	Vitis,pyri,mali, cucumerum,cucurbitæ
Acres		Tymi,satureię.
Suaueolentes		Apij,anethi fœniculi.

❡ De differentia ODORUM

Plantarum.
Quædam flores habent odoratos.
Quædam folia odorata.
Quibusdam fructus odorati.
Alijs neutrum.
Alijs pars reliqua.

❡ Differentia SAPORUM

Plantarum.
Quædam mandi queunt.
Aliæ edulijs ineptæ.
In quibusdam folia manduntur, non fructus.ut in Tilia.

C Quibusdam fructus & non folia.

Alia FLORVM differentia.

Florum alij
Lanuginei, ut Vitis, mori, hederæ
Foliati, ut Amigdalę, mali, pyri, pruni.
Grandes Candidi
Bicolores Phœnicei
Vnicolores Subrubei Crocei.
Vno folio. ut Flos Iasionæ.
Florem circa fructū, uitis, olea producunt,
Semen sub floribus habet, Rosa
Cum seminibus flores edūt, Veneria, Cnicum, Gith, Pepo, Cucurbita, Cucumis.

De differentia in fructificando.

Arbores aliæ
Fructū ex nouellis surculis gignūt, ficus, ul-
Ex annatinis, olea, punica, nardus, (tis.
amygdala, pyrus, myrtus.
Ex utrisq;
Grandibus ex ramis, Siliqua
In cacuminibus fuctificant, Palma
Lateribus
In parte utraq;.

Modus sationis & gentrationis ARBORVM.

Arborum aliæ
D GIGNVNTVR
Sponte Ramo
Semine Surculo
Radice Trunco
Auulsione Ligno conciso.
De quibus latissime uide in Columella.
Oia quę semē ferūt, semine quoq; gignunt.
Ex semine tantū nascuntur.
Abies Pinus Palma
Larix Omnes corniferæ.

Generatio SVFFRVTICVM.

Suffruticum atq; herbarum pars maior semine, radiceq; nascitur.
Quędā cum utroq;, nōnullæ ex germinib.
Arbores quę ex fructibus suis feruntur, oēs fere deteriores proueniūt. Theop. lib. 2. cap. 5.

Quæ herbæ trāseant in alias.

Degenerant
Sisimbrium Meu
Triticum Lolium.

Alia differentia Radicum.

Radicum aliæ
Squamis constant Rotundæ
Carne Oblongæ
Cortice uestiuntur Vescendæ
Nudæ adhærent Ingustibiles.

Quædam esui aptæ sunt. ut,
Hastulæ regiæ Ensis
Scyllæ Pastinacæ
Ari Petroselini
Herbæ dictæ Dictami Pampinellę.

Alia differentia ARBORVM.

Quędā perpetuo fructiferæ sunt. ut,
Malus Assyria, quam alij Medicam uocant, omnibus horis pomifera est, alijs cadentibus, alijs maturescentibus, alijs uero subnascentibus. Plinius lib. 12. cap. 3.

Alia differentia.

Quędam suos populos etiā uestiunt. ut, Gossampini. Plinius lib. 12. cap. 11.
Quædam incolis dormire dicuntur.
Quibusdam perpetuo folia non decidunt: quod gelidis fontibus & imbribus rigentur. ut in Tylo.
In quibus cortices ualent, trunco sine sapore permanēte. ut Xylocinnamū, id est, lignum cinnami, in fastidio habetur, propter organi acrimoniam. Contra cortex in precio est.

Miraculum.

Arbor quædam in Chora esse traditur una Syagrorum. Mirū inquit Plinius de ea accæpimus: cum Phœnice aue, quę putatur ex huius palmæ argumento nomen accepisse, iterū mori, at renasci ex se ipsa (quod erat prius) pomis refertam. Plinius lib. 13. cap. 4.

Quarundam Arborū fructus noti, arboribus ignotis, Differentia alia.

Arboris thuriferæ facies quæ sit, necdū constat. Res enim inquit Plinius, in Arabia gessimus, & Romanā arma, magnam partem eius penetrauere. C. etiā Cæsar Augusti filius inde gloriam petijt, nec tamen ab illo, quod equidem sciam, latino, arborum earum tradita est facies Græcorum exempla uariant. Alij folio pyri, minore duntaxat, & herbidi coloris tradidere. Alij Lentisco similem, subrutilo folio. Quidam Terebinthum esse: & hoc uisum Antigono regi allato frutice. Iuba rex ijs uoluminibus, quæ scripsit ad C. Cęsarem Augusti filium, ardentem fama Arabiæ, tradit contortę esse caudicis, ramis aceris, maxime pōtici, succū amygdalę mō emittere, talesq; in Carmania apparere: & in AEgypto satas, studio Ptolomęorum regnantium. Cortice lauri esse constat. Quidam per folium simile esse dixere. & cætera, quæ sequuntur libro. 12. cap. 14.

Miraculum de Cinnamomo.

Cinnamomum autem non posse metiri nisi

deus permiserit. Iouem hunc intelligunt Ethiopes. Assabinum illi uocant. 44. boum, capra rumq; & arietum extis impetrat uenia metendi. Non tamen aut ante ortum solis, aut post occasum licet. Sarmēta hasta diuidit sacerdos, deoq; partē ponit: reliquū mercator in nassas condit. Est & alia fama, cum Sole diuidi, ternasq; parteis fieri: deinde forte germina discerni. Quodq; Soli cesserit relinqui, ac sponte cō flagrare. Plin. lib. 12. cap. 19.

Arbores & Plantæ quędā etiam abortiunt. Arborū etiam abortus inuenimus: sic aūt & serendi genere, & recidendi. Plin. lib. 12. cap. 14.

❡ Differentia Radicum alia.

PLANTARVM

Quædam lentis palustris tantū innatant aquas, fine omni prorsus radice. ut malabathrū, Indi Nardi folium, cuius meminit Dioscorides libro primo.

Quędā nodosas habēt radices. ut gña Satyrionis, Aristolochiæ, & oīa genera Bulborū.

Quædam teneras. ut Ozymon.

Quædam præpingues. ut Asphodelus, Sigillum Mariæ.

Quędā fere præcisas in meditullis. ut Valeriana, & quæ uocatur, Morsus diaboli.

Quædam comatas.

Quædam sectas.

Quædam succinctas ac breues.

Quædam prolixas immodice. cuiusmodi de μῶλυ meminit Plinius, qui sibi afferri hanc e Campania fecit, aliquot diebus effossam, in ter difficultates saxeas, radicis. 30. pedes longam, & nec sic quidem solidam, sed abruptā. uide Plinium lib. 25. cap. 4.

Eandem arborum differentiam, lege apud Theophrastum cap. 7. lib. 1.

Quædam infinitis nodis. ut uerrucaria.

Quędā intortis: ut Colubrina, et Tormēnilla

Quædam acuta tantum radicula, fine omnibus prorsus comis.

Quædam alba, quædam nigra radice, rubra, spicea, subspicea, uiridi.

❡ Differentia a duratione

PLANTARVM.

Quædam ad multos annos durant. ut Veratrum, siue nigrum, siue candidum.

Quædam biennio, triennio, quinquennio.

Longissimo tempore durat Elaterium.

Chamæleon niger. 40. annis.

Centaureum non ultra. 12.

Peucedanum & Aristolochia. 5. aut. 6.

Vitis syluestris āno uno, si in umbra seruet.

❡ Alia Plantarū differentia.

Quędā syluestres, quę nullibi felicius proueniūt q̃ in cāpis. ut Genistæ, Myricæ, & id genus alia.

Quædā hortenses. ut Hyssopus, Absinthiū.

Quędam coronariæ. ut, Rosæ, Lilia, Heliochrysos. Aliæ non Coronariæ.

A

❡ Differentia alia ex sapore

PLANTARVM.

Quædam sapore sunt

Dulces	Insipidæ	
Salsæ	Acetosæ	Amaræ
Stipticæ	Acutæ	Ponticæ.

❡ Alia ex qualitate Plantarum. Nam

Infrigidant	Incidunt
Desiccant	Diuidunt
Calefaciunt	Subtiliant
Humectant	Aperiunt
Glutinant	Occidunt
Stringunt	Emundant
Impellunt	Expellunt
Incrassant	Putrescere faciunt.

Verum huiusmodi quæ sint, in Classibus temperamentorum infra recensentur.

❡ Differentia alia de odore

PLANTARVM.

Quædam humiditate superflua obtundente, donec ea resoluatur absq; odore perseuerāt. Aliquæ econtrario, quæ siccę, nullum, uirides magnum odorem mittunt. Quædam siue recentes, siue siccæ, semper tamen proprium odorem spirant.

❡ De differentijs Vitium.

B

Vitium genera magnitudine, colore, sapori bus, acinisq; multiplicanẽ & differunt. Nam

Quędā
- Purpureo nitent colore.
- Fulgent roseo, nitentq; uiridi.
- Candidæ, nigræq;, sed uulgares.
- Tument mammarū modo bumasti
- Prælongis dactyli porrigunẽ acinis
- Durant aliæ per hyemem, pensili concameratæ nodo.
- In sua tm̄ continent anima, ollis fictilibus, & insuper dolijs inclusæ, stipatæ uinaceis circumsudantibus.

Alijs gratiam, qui & uinis, fumus affert fabrilis: ijs gloriam præcipuā in fornacibus Africæ Tiberij Cæsaris autoritas fecit.

❡ De uarijs gn̄ibus Vitium.

Genera Vitiū comprehendi inquit Plinius, unus numero existimauit Democritus, cūcta sibi Grçciæ cognita professus. Cęteri innumera atq; infinita esse prodiderunt: q̄d uerius apparebit ex uinis. Nec oīa dici possunt: quippe quæ totidem pene sunt, quot uina.

Plin. lib. 14. cap. 2.

Sunt igitur Vites

Amineæ, atq; ex ijs quædā quæ dicunẽ
- Germanæ
- Gemellæ
- Lanatæ

Nomentanæ: quæ & Rubellæ.

C Apianæ, ab apibus sic dictæ

Chiæ, Thafiæ	Heluenacæ
Eugeniæ	Spioniæ
Rhericæ	Veniculæ
Allobrogicæ	Serculæ
Varianæ	Surrentinæ
Albueles	Pompeianæ.

¶ Alia differentia PLANTARVM.

Quædam ex femine proueniunt, ut maxima fere pars.

Quædam fine femine fponte exiliunt fua, non aliter q̃ animalia. Quorum quædam ex femine procreantur coitus, alia ex terra fine omni femine producuntur: lib. 1. cauffarum de plant. cap. 1. Theophraftus.

¶ Alia differentia.

Quibus ad unguenta utuntur, hæc fere funt.

Cafia	Coftus
Cinnamomum	Ligufticum
Cardamomum	Crocum
Nardus	Myrrha
Nerum	Gladiolus
Balfamus	Iuncus
Afpalathus	Calamus
Styrax	Samfucus
D Confecratrix	Lotus
Narta	Anethum.

HORTORVM: Alia cortices, Alia rami, Alia ligna, Alia femina, Alia lachrymæ, Alia flores.

Quædam multis locis proueniunt
Quædam in Afia tantum
Quædam locis apricis
Quædam argillofis.

¶ Alia differentia Arborum.

Arborum quædam felicius in montibus proueniunt, præfertim apud Macedones, ut

Abies	Taxus
Pinaftrum	Iuniperus
Picea	Terebinthus
Aquifolia	Caprificus
Tilia	Philyca
Caprifolia	Apharca
Carpinus	Nux iuglans
Buxus	Caftanea
Portulaca	Ilex.

Quædam in plana defcendunt

Tamarix	Pomus
Vlmus	Oftrya
Populus	Celaftrus
Salix	Fraxinus
Cornus	Paliurus
Alnus	Spina acuta
Robur	Acer, quam in monte Caprinam, uel Gallicã in plano uocant.
Lacara	
Pyrus	

¶ NOTIO.

Omnia quæ communia montibus, planifq; habentur, ampliora, uifuq; pulchriora in planis proueniunt, fed ufu meliora tam materiæ, q̃ fructu: pyris malifq; exceptis.

¶ Differentia alia de flore arborum.

Quædam abunde florent.
Quædam parum.
Aliæ fine omni prorfus flore.
Quædam florent, fed fructum non ferunt, ut altera Iuniperi fpecies.
Quædam minime florent, & fructum protinus oftendunt.
Alijs mox.
Alijs tardius proueniunt germina.

¶ Alia differentia de flore.

Singularum arborum

Aliæ cũ urbanis germinare incipiũt, ut Portulaca, Apharca, Pyrus.

Aliæ ante fauonium, ut, Cornus.

Aliæ poft fauonium, ut, laurus, alnus.

Aliæ mature, ut

Nux iuglans	Quercus
Sambucus	Populus
Vlmus	Salix.

Paulo ab his ferius Platanus.

Quædam ftatim ineunte Vere, ut,

Caprificus Philyca Spina acuta
Paliurus Terebinthus
Nux iuglans Caftanea
Aliæ ferius, ut, Malus

Tardifsime, Suber, Aria, Quadratoria, Thuia, Taxus.

¶ Alia differentia de fructificatione arborum.

Variant & in fructuũ prolatiõe arbores. nã
Quædam circa æftiua folftitia, ut, corni
Quędã circa meffem tritici, ut, Terebinthus
Quædam æftate, ut, Fraxinus, & Acer
Quædam autumno, ut, Nux iuglans, Pyrorum genus.
Circa uergiliarũ occasũ, ut, Caftanea, robur
Quædam poft uergiliarũ occafum, ut, Philyca, Ilex, Paliurus, Spina acuta.
Quædam hyemis initio, ut, Caria.
Quædam primis frigoribus, ut, Malus.
Omnium tardifsime fuos fructus perficiũt Iuniperus, Celaftrus, Ilex.
Plura de hoc Theophraftus lib. 3. cap. 2. 6.

Claſſes Temperamentorum.

A

Abſinthium cõmune ca.in primo, ſic.in ſecundo, uel tertio, ſed ſuccus eſt calidior.
Abrotanum, ca.in tertio, ſic.in ſecundo.
Auicenna ca.ſic.in ſecundo.
Acetoſa, fri.in primo, alij in tertio, ſic.in ſec.
Acacia fri.in ſecundo, ſic.in tertio, aut ſec.
Acorus ca.ſic.in ſecundo.
Agaricus ca.in primo. ſic.in ſecundo.
Agnus caſtus ca.ſic.in tertio, alij in ſecũdo, certi ca.in primo. ſic.in ſecundo.
Acetum fri.ſic.
Allium domeſticum, ca.ſic.in tertio.
Alumen, ca.ſic.in tertio, alij in quarto.
Aloe ca.in principio ſecundi, ſic.in tertio.
Alkekengi fri.ſic.in ſecundo.
Althea, ca.hum.in primo.
Ameos ca.ſic.in tertio.
Amomum cal.ſic. in tertio. Auicenna, cal. ſic.in ſecundo.
Amygdala dulcis ca.hu.in primo.
Ambra ca.in ſecundo, ſic.in primo.
Amidum ca.hu.uerſus primum.
Anacardi ca.ſic.in quarto.
Antimonium fri.ſic.in tertio.
Anetum ca.in tertio. ſic.in principio ſecun.
Aniſum ca.ſic.in tertio.
Anguria fri.hu.in ſecundo: ſemen eius ſrig. ſic.in primo.
Aqua lactis, fri.hu.in primo.
Auellana domeſtica, ca.ſic.in primo: & aſ ſatæ ſunt ſicciores.
Anthos ca.ſic.in tertio.
Apium domeſticum cal. in principio tertij, ſic.in medio tertij.
Armoniacum ca.in tertio, ſic.in ſecundo.
Arſenicum, ca.in tertio, ſic.in ſecundo.
Arthemiſia ca.ſic.in ſecundo.
Ariſtolochia, ca.in primo, ſic.in ſecundo.
Arancia tota, fri.hu.in principio primi.
Aranciæ cortex ca.ſic.in ſecundo.
Aranciæ acetoſitas, fri.hu.in ſecundo.
Aſa fœtida, ca.ſic.in tertio.
Aſara baccara, ca.ſic.in tertio.

B

Biſmalua eſt malua agreſtis, ca.hu.in primo
Bacca lauri, ca.ſic.
Balauſtia fri.ſic.in ſecundo.
Balſamita ca.ſic in tertio.
Baſilicon ca.ſic.in fine ſecundi.
Baucia ca.in medio ſecundi, hu.in primo.
Bdellium iudaicum, ca.in ſecundo, hum.in primo; alij ca.ſic.in primo.
Been radix, cal.hu.in ſecundo, ſed ſicca minus humida.
Been magnum, cali. in principio tertij, ſiccum in ſecundo.
Betonica rubea, ca.ſic.in primo.
Berberis fri.ſic.in fine tertij: alij in ſecundo, fri.ſic.
Blatta biſantia, ca.ſic.in ſecundo.
Bleta agreſtis fri.hu.in ſecundo.
Bleta alba, fri.in primo, hu.in ſecundo.
Bardana, ca.hum.in primo.
Bolus armenus, fri.ſic.in ſecundo.
Borax, ca.ſic.in quarto.
Borago ca.hu.in medio primi.
Bugloſſa, ca.temperate, hu.in fine primi.
Butyrum crudum, ca.hu.in primo.
Butyrum recens idem ca.hu.in primo.
Branca urſina, ca.hu.in ſecundo.
Brionia, ca.ſic.in ſecundo.
Bitumen iudaicum, ca.ſic.in tertio.
Bruſcus ca.ſic.in ſecundo.

C

Calendula, ca.ſic.
Caulis, ca.in primo, ſic.in ſecundo.
Carpobalſamum ca.ſic.in ſecundo.
Caſtoreum, ca.in fine tertij, ca.in ſecundo.
Cardamomum maius, ca.ſic.in tertio.
Cardamomum minus ſimpliciter intelligitur, ca.ſic. in tertio.
Calamus aromaticus, ca.ſic.in tertio.
Caſsia fiſtula, ca.hu.in primo.
Caſsia lignea: ca.ſic.in tertio: alij in ſecũdo.
Cantarides, ca.ſic. in tertio.
Camfora fri.ſic.in tertio.
Camedreos, ca.ſic.in tertio.
Camepytheos, ca.ſic.in tertio.
Camomilla, ca.ſic.in primo.
Capillus ueneris inter caliditatem & frigiditatem mediũ tenet: ſic.eſt, recens humida.
Calamentum ca.ſic.in tertio.
Carui ca.ſic.in tertio.
Cataputia ca.in tertio, hu.in primo.
Carthamus ca.in ſecundo, ſic.in tertio.
Caparus ca.ſic.in ſecundo.
Cauda equina, fri.in primo, ſic.in ſecundo.
Corrigiola.
Centumnodia. fri.hu.in ſecũdo.
Cauda uulpis. uel i principio ter
Virga paſtoris fœm. tij: certi uolũt fri.
Sanguinaria. ſic.in ſecundo.
Ceruſa, fri.ſic.in ſecundo.
Cretanus marinus, ca.ſic.in tertio.
Centaurea, maior & minor, ca.ſic.in ſecũdo
Chelidonia, ca.ſic.
Ceraſum frigidum, humidum in primo, ſed non ſiccum.
Cheiri cali.ſic. apoſtemati duro putrificato ualet plurimum.

C Citonium fri. in primo, fic. in principio fecundi.
Citrum totum fri.fic.In primo.
Citri cortex exterior ca. in primo.
Citri pars interior acetofa & acris fri. in fecundo.fic.in primo.
Carnofitas citri, fiue caro eius, quod idem eft, fri.in primo, hu.in primo.
Citri cortex, cali. in primo, fic. in fecundo, aut æqualis.
Ciprus fri. in primo, fic. in principio fecũdi.
Ciperus ca. fic. in fecundo.
Ciclamen ca. fic. in tertio.
Cinnamomum ca. fic. in tertio.
Cicorea domeftica, fri. fic. in fecundo.
Cyminum ca.fic.in tertio.
Cicuta fri. fic. in tertio ad quartum.
Citrulli femen, fri. hu. in primo.
Cicer album, ca. fic. in primo.
Cicer rubeum, ca. in primo, & parum plus, fic. in primo: fed recentia humida funt.
Cynogloffa fri. fic.
Coftus, ca. fic. In tertio.
Coloquintida, ca. in tertio, fic. in fecundo.
Coriandrum fri. in fine primi, fic. in fecũdo.
Coriandri pars corticalis extrinfeca parua, ca. & fic. eft in fecundo. Et in acetum coriandrum infunditur: ut illa pars caliditatis, & malicia ab ea remoueatur. etiam ut fubtilietur reliqua pars eius, uel fubftantia, & facilius penetret ad partes eius profundiores.

D Crocus ca. in fecundo, fic in primo.
Cöagulum ca. fic. Pla. fri. fic.
Cornu cerui, fri. fic.
Corallus fri. fic. in fecundo, aut in primo.
Cucumer fri. hu. in fecundo.
Cucumer afininus ca. fic. in quarto.
Cubebę ca. fic. temperare, aliỹ ca. & fic. in fecundo.
Cufcuta ca. in primo, fic. in fecundo.
Cucurbita fri. hu. in fecundo.
Cypreffus ca. in primo, fic. in fecundo.
Nux cypreſsi, ca. fic.
Chryfomela fri. hu. In fecundo.

D

Diptamus ca. fic. In tertio.
Doronicum ca. fic. in tertio.
Dragagantum fri. in fecundo, hu. in primo.
Dactylus non recens, ca. fic. in primo, recens ca. hu. in primo.

E

Ebulus Edera.
Elleborus albus ca. fic. in medio tertij.
Ebur fri. in primo, fic. in fecundo.
Enula campana, ca. in fecũdo, hu. in primo.
Epitymum ca. fic. in fecundo.
Epatica frig. fic. in primo, aliȷs frig. & hum. in primo.
Eruca, ca. hu. in fecundo, & hoc recens femen, fed ficcum eft fic. in primo
Efula, ca. fic. in tertio.
Aes uftum fri. fic.
Erugo.
Aes uiride. idem, ca. fic. ad quartum.
Flos æris.
Euforbium ca. fic. ad quartum.
Eufrafia.
Endiuia fri. in primo, hum. in fine primi: & hæc hu. fed ficca eft fic. in primo.
Eupatorium ca. in primo, fic. in fecundo.

F

Fifticus ca. in primo.
Faba ficca fri. fic.
Faba humida fri. humida in primo.
Feniculus ca. in tertio, fic. in primo.
Fœnugræcum ca. in fine primi, fic. in principio primi.
Ficus ca. in primo, fic. in fecundo, fed humida ca. hu.
Filipendula ca. fic. in tertio.
Fragaria fri. hu. in primo.
Fraxinus fri. fic. in fecundo.
Fumus terræ ca. fic. in fecundo, uel uerfus primum.
Fungus fri. hu.
Fafeolus ca. hu. in primo.
Filix fœmina, ca. in tertio, fic. in fecundo.

G

Galanga ca. fic. in tertio.
Garyophyllus ca. fic. in fecundo.
Galbanum ca. in tertio, fic. in fecundo.
Galla immatura fri. in fecundo, fic. in tertio.
Genefta ca. fic. in fecundo.
Genciana ca. fic. in tertio.
Gith ca. fic. in tertio.
Glans fri. in primo, fic. in fecundo.
Granatum dulce, frig. in primo, humidum in fecundo.
Granatum acetofum, fri. in fecundo, fic. in fecundo.
Gramen fri. in primo, hu. & fic. in medio.
Gipfum fri. ficcum.
Gumi arabicum, fri. fic. In primo.

H

Hermodactylus ca. fic. in fecundo.

I

Iringus cœleftini coloris, cal. in primo, hum. in fecundo.
Iringus albus, fri. fic.
Iuiubę fecundum aliquos, ca. hu. in primo, aliȷs fri. in primo, hu. & fic. æqualis.
Iufquiamus fri. in tertio, fic. in fecundo.
Iuniperus ca. in tertio, fic. in principio tertij.

K

Karabe ca. in primo, fic. in fecundo.

Kalendula ca.fic.

L

Lacca ca.fic.in tertio.alij ca.in primo. ficca in fecundo.
Laudanum ca.hu.in fine primi. Ioannes de fancto Amando ca.fic.in primo.
Lapis margarita,fri.fic.in fecundo.
Lapis fmaragdus fri.fic.
Lapis hyacinthus,fri.
Lapis lafuli,fri.in fecundo,fic.in tertio.
Lapis armenus ca.in principio fecundi,fic. in fecundo.
Lapis hematites, frigid.in primo,ficcus in fecundo.
Lauendula ca.fic.
Lactuca afini ca.fic.in principio fecundi.
Lactuca domeftica fri.hu.
Laurus ca.fic.
Lac fri.hu.temperate.
Lac acidum fri.fic.
Lepus fri.fic.
Leuifticus ca.fic.in fecundo.
Lenticula aquæ frig.hu.in primo
Lens fri.fic.in primo
Lentis cortex ca.fic.in primo.
Lignum aloes ca.fic.in fecundo.
Lingua auis ca.hu.in primo
Licium ca.& fri.in medio,fic.in fecundo
Liquiricia ca.tepide,hu.temperate.
Linum cal.in primo.hu.& fic.in medio, id eft,æquale.
Lilium cœlefte ca.in fecundo,fic. in tertio.
Lupulus fri.fic.in primo.
Lilium album ca.fic.in fecundo
Lilium conuallium ca.fic in primo.
Limon fri.hum.ad fecundum.

M

Margarita fri.fic.uerfus primum
Macis ca.in fecundo,fic.in fecundo:& plus
Macedonicum,ca.fic.in tertio
Maftix ca.fic.in tertio
Maiorana ca.fic.in tertio
Manna ca.in primo,hu.& fic.temperate
Mandragora fri.fic.in tertio.
Mercurius ca.hu.in quarto. Auicenna frig. hu.in fecundo.
Mezereon ca.fic.in quarto
Mercurialis ca.fic.in primo.
Meliffa ca.fic.in fecundo.
Melilotum ca.fic.in primo
Menta,ca.fic.in tertio
Melon fri.hum.in fecundo. femen eius ficcum.fri.hu.in primo.
Meu ca.fic.in tertio.
Mel ca.fic.in fecundo
Myrtus fri.in primo,fic.in fecundo.
Mirabolani fri.in primo,fic.in fecundo.
Mirta ca.fic.in fecundo.
Millefolium fri.fic.
Milium fri.in primo,fic.in fecundo.
Malua,& illa eft domeftica, ca hu.in primo
Milium folis ca.fic. in tertio.
Mufcus ca.in fecundo, fic.in tertio:alij cal. fic.in fecundo.

N

Nafturtium ca.fic.in tertio.
Nenufar fri.in fecundo,hu.in tertio
Nigella ca.fic.in tertio,certi ca.in tertio,fic. in fecundo.
Nux indica,ca.in fecundo,hum.in primo.
Nux ca.in tertio.fic.in fecundo
Mux mufcata ca.fic.in fecundo.

O

Olibanum ca.in fecundo,fic.in primo.
Oliua matura ca.temperate
Oliua inmatura fri.fic.
Opponacum ca.fic.in tertio,fic. in fecun.
Opium fri.fic.in tertio ufq; ad quartum
Origanum ca.fic.in fecundo
Orobus ca.in primo,fic.in tertio
Ordeum fri.fic.in primo
Os de corde cerui,certi ca.dicunt:alij frigidum & ficcum.

P

Paritaria ca.fic.in tertio: femen eius fri.hu.
Papauer domefticum fri.fic.in fecundo
Papauer nigrum fri.fic.in tertio
Peucedanum ca.fic.in principio tertij
Pira acerba fri.fic.ad fecundum
Pira perfecte matura,fri.hu.in primo
Pira medie matura,fri.fic.in primo
Poma fri.hu.in primo
Penidium ca.fic.in primo
Perficum frig.in fecundo, hu.in primo:alij fri.in primo,hu.in fecundo
Petrofelinum ca.fic.in tertio
Pionia ca.fic.in fecundo
Petrolium ca.in tertio, fic.ufq; ad quartum
Piper ca.in quarto,fic.in fecũdo:alij ca. fic. ultra tertium.
Piper longum ca.fic.& magis ftipticum
Piper album,calidius ficcius longo
Piper nigrum calidius ficcius albo
Pinea ca.in fecundo,fic.in primo
Pifcacia ca.fic.temperate
Pyretrum ca.fic.in tertio
Pilofella ca.parum,fic.in fecundo
Plantago maior fri.fic.in fecundo
Polium ca.in fecundo,fic.in tertio
Polipodium ca.in tertio,fic.in fecundo
Portulaca fri.in tertio,hu.in fecundo
Polytricum fri.fic.in primo
Porrum ca.fic.in tertio
Pellicula interior ftomachi
Pulegium cõmune ca.fic.in tertio.

C Pruna dulcia fri. hu. in secundo
Pruna mesa. i. media, fri. in secundo
Prassium ca. sic. in secundo
Plumbum fri. hum.
Psillium fri. in secundo, sic. & hu. in medio
Psillij substantia interior ca. sic. in quarto
Psillij substantia exterior, fri. hu. in secundo

R

Rheubarbarum ca. sic. in secundo
Rheuponticum ca. sic. in secundo
Resina, ca. in secundo, sic. in primo
Resina ca. minus terbēthina, sic. plus terbenthina.
Colofonia ca. minus, sic. plus, pręcipue respectiue.
Sed Colofonia secundum Paulum ca. in primo, sic. in secundo.
Raphanus ca. in tertio, sic in secūdo, aut hu. in primo: sed semen ca. sic. in secundo
Ribes fri. sic. in secundo
Rosmarinus ca. sic. in tertio
Rosa fri. in primo. sic. in secūdo: et hoc sicca.
Rubea tinctorum ca. sic. in secundo

S

Sandalus albus fri. sic. in tertio: alij fri. in secundo, sic. in primo
Sandalus citrinus, fri. in tertio, sic. in secun.
Sal gemmæ ca. sic.
Sal nitri, ca. sic. in secundo
D Sal armoniacus ca. sic. in quarto
Sal indi ca. in principio secundi, hum. in medio primi
Sanguis draconis ca. in primo, sic. in secūdo
Sanguis hirci
Sarcocolla ca. sic. in tertio
Satureia ca. sic. in tertio
Saxifragia ca. sic. in tertio
Sanguinaria
Saluia secundum Serapionem cal. sic. in secundo, alij in tertio
Sauina ca. sic. in tertio
Saniculus
Spina alba idem, ca. sic. in primo.
Bedeguar.
Sandaraca ca. sic. in secundo, Serapio.
Sambucus ca. sic. in tertio
Sal cōmune ca. sic. in secundo
Salix fri. sic. in primo.
Satyrion ca. hu. in secundo
Sene ca. in principio secundi, sic. in primo
Scamonea ca. sic. in tertio
Seta ca. sic. tēperate, aut in primo. Alij fri. sic.
Serapinum. ca. sic. in tertio
Sebesten in actiuis æqualis, in passiuis hu. in primo
Scabiosa ca. sic. in secundo
Scolopendria ca. in primo: alij in secundo, sic. in secundo.
Serpillum ca. sic. in tertio
Scariolæ semen fri. in primo, sic. aliqualiter.
Serpentaria maior, minor, ca. & sic. in primo: alij uersus tertium.
Sepum.
Scrophularia.
Semperuiuum
Silermontanum ca. sic. in secundo
Siligo
Sinapis ca. sic. in medio quarti: alij ca. in primo, sic. in secundo
Sesamum ca. in secundo, hu. in primo
Solatrum frig. in secundo, hu. & sic. in medio. certi fri. & sic. in tertio.
Spica ca. in tertio, sic in secundo
Spodium frig. in secundo, sic. in tertio.
Sparagus
Squinantum, ca. sic. in primo
Squilla ca. sic. in tertio
Sticados ara. ca. in tertio, sic. in tertio
Sticados citrinum ca. sic. in tertio
Semen lini ca. in primo, hu. in primo
Serum fri. hū. in primo
Secacul ca. in primo. hu. in secundo
Stincus cal. sic. in tertio, alij ca. hu. in primo
Stafisagria ca. sic. in. tertio.
Storax calamita ca. in secūdo, sic. in primo.
Sulfur ca. sic. in quarto.
Sumach fri. in secundo, sic. in tertio

T

Testiculus uulpis, ca. hu. in secundo
Tamarindus fri. sic. in tertio, aut in secūdo.
Tartarum ca. sic. in tertio
Tamariscus ca. sic. in secundo.
Taraxacon
Tapsus barbatus, fri. sic. in secundo
Terra sigillata, temperata
Thimus ca. sic. in tertio
Thimiama.
Tormentilla fri. sic. in tertio
Thutia.
Turbith ca. sic. in tertio.

V

Valeriana ca. sic. in tertio.
Vernisium ca. sic. in secundo.
Vitriolum ca. sic. in quarto
Vrtica ca. sic. in tertio
Vsnea ca. in primo, sic. in secundo.
Vua passularia acerba, fri. hu.
Vua passularia matura ca. in primo, hu. in secundo.
Virga pastoris fri. sic. in tertio
Vernix ca. sic. in secundo, Serapio.
Vngula caballina cal. hu. in primo
Viola fri. hu. recens in primo, exsiccata minua hu.
Vmbilicus marinus fri. sic.

HIY

Hippoquistidos fri. sic. in tertio.

Hypericon ca.sic.in tertio
Hysopus herba,ca.sic.in tertio
Hysopus humida,ca.in primo, hu.in secũ.

Z

Zinziber ca.in secũdo,hu.in primo:& hoc recens.quia exsiccatum sic.in primo.
Zedoaria ca.in tertio,sic.in secundo
Zuccarum ru.unius decoctionis, calidum.
Zuccarum duarum decoctionum,ca.in medio primi.
Zuccarum trium decoctionum, temperatum est:& Auicenna dicit frigidius,idest, minus calidum: quia per decoctionem partes igneæ calidæ subtiles consumuntur.
Zuccarum de quanto plus antiquatur, de tanto plus exsiccatur, ita siccum dicitur respectu noui.
Zuccarum penidij ca.hu.in primo.

¶ Calida in primo, sicca in eodẽ, aut in secundo.

Absinthium ca.in primo,sic.in secũdo, uel ter.succus eius calidior.
Agaricus ca.in primo,sic.in secundo
Aristolochia ca.in primo,sic.in secundo
Bacca lauri ca.sic.
Betonica ca.sic.in primo.
Colofonia ca.minus,sic.plus, maxime respectiue.
Calendula ca.sic.
Caulis ca.in primo,sic.in secundo
Cardamomum maius ca.sic.in primo
Camomilla ca.sic.in primo
Citri cortex ca.in primo,sic in secundo,aut æqualis.
Cicer album ca.sic.in primo
Coagulum ca.sic.
Cornu cerui.
Cuscuta ca.in primo,sic.in secundo
Cipressus ca.in primo,sic.in secundo
Cipressi nux calida,sicca
Dactylus calida,sicca in primo:alij ca.hum. in secundo.
Eupatorium ca.in primo,sic in secundo
Fenugrecum ca.in fine primi,sic.in primo
Ficus sicca ca.in primo,sic.in secundo
Ficus humida ca.humida.
Garyophyllus ca.sic.in tertio
Kalendula calida,sicca.
Lapis armenus ca.in principio secundi, sic. in secundo.
Lauendula calida sicca
Lactuca asini ca.sic.in principio secundi.
Laurus ca.sic.
Lentis cortex ca.sic.in primo
Lilium conuailium ca.sic.in primo
Manna ca.in primo,sic.& hu.temperate
Manna calida in primo, sicca & humida temperate.

Mercurialis ca.sic.in.primo
Melilotum ca.sic.in primo
Orobus ca.in primo,sic.in tertio
Pilosella ca.parum,sic.in secundo
Resina ca.minus,sic.plus
Seta ca.sic.in primo
Sene ca.in principio secundi,sic.in primo
Scolopendria ca. in primo,sic. in secundo
Serpẽtaria maior,& minor:ca.sic.in primo
Squinantum ca.sic.in primo
Vinea ca.in primo,sic.in secundo
Zuccarum rubeum,ca.
Zuccarum duarum decoctionum ca. in medio primi.
Zuccarũ de quãto antiquius, de tanto plus exsiccatur:ita siccũ dicitur respectu noui. &c.

¶ Calida in secundo, sicca in eodem, aut tertio.

Acorus ca.sic.in secundo
Agrimonia ca.sic.in secundo
Aloe sic.in principio secundi,sic.in tertio
Amomum ca.sic.in secundo.Aui.
Ambra ca.in secundo,sic.in primo
Artemisia ca.sic.in secundo
Arantiæ cortex ca.sic.in secũdo.
Basilicon ca.sic.in fine secundi
Blatta bisantia,ca.sic. in secundo
Carpobalsamum ca.sic.in secundo
Carthamus ca.in secundo,sic.in tertio
Capparis ca.sic.in secundo
Centaurea maior,& minor ca.sic.in secun.
Chelidonia ca.sic.
Cheiri ca.sic.
Ciperus ca.sic.in secundo
Crocus ca.in secundo,sic.in primo
Coagulum ca.sic.
Epithimum ca.sic.in secundo
Fumus terræ,ca.sic.in secundo
Genesta ca.sic.in secundo
Hermodactylus ca.sic.in secundo
Kalendula ca.sic.
Lapis lasuli ca.in secundo,sic.in tertio
Lapis armenus ca.in principio secundi, sic. in secundo.
Lauendula ca.sic.
Lactuca asini ca.sic.in principio secundi
Laurus ca.sic.
Leuisticus ca.sic.in secundo
Lignum aloes,ca.sic.in secundo
Lilium cœleste ca.in secundo,sic.in tertio
Lilium album,ca.sic.in secundo
Macis ca.& fri.ubi nõ est operatio manifesta,sic.in tertio.
Melissa ca.sic.in secundo
Mel ca.sic.in secundo
Myrrha ca.sic.in secundo
Muscus ca.in secundo,sic.in tertio
Nux muscata ca.sic.in secundo.

C Nux cipreſſi, ca. ſic.
Olibanum ca. in ſecundo, ſic. in primo
Origanum ca. ſic. in ſecundo.
Pionia ca. ſic. in ſecundo
Pinea ca. in ſecundo, ſic. in primo
Piloſella ca. parum, ſic. in ſecundo
Polium ca. in ſecundo, ſic. in tertio
Praſſium ca. ſic. in ſecundo.
Reubarbarum ca. ſic. in ſecundo
Reuponticum ca. ſic. in ſecundo
Rubea tinctorum, ca. ſic. in ſecundo
Reſina ca. in ſecundo, ſic. in primo
Sal nitri ca. ſic. in ſecundo
Satyrion ca. ſic. in ſecundo
Sene ca. in principio ſecundi, ſic. in primo
Scabioſa ca. ſic. in ſecundo
Silermontanum ca. ſic. in ſecundo
Storax calamita ca. in ſecũdo, ſic. in primo.
Tamariſcus ca. ſic. in ſecundo.
Vernißium ca. ſic. in ſecundo.

Calida in tertio, ſicca in ſecundo, uel tertio.

Abrotanum ca. in tertio, ſic. in ſecundo: ſecundum Auic. ca. ſic. in ſecundo.
Agnus caſtus calidus, ſic. in tertio, alij in ſecũndo.
Allium domeſticum ca. ſic. in tertio
Alumen ca. ſic. in tertio, alij in quarto
D Ameos ca. ſic. in tertio
Anetum cal. in tertio, ſic. in principio ſecundi.
Aniſum ca. ſic. in tertio
Anthos ca. ſic. in tertio.
Apium domeſticum cal. in principio tertij ſic. in medio tertij.
Armoniacum ca. in tertio, ſic. in ſecundo
Arſenicum ca. in tertio, ſic. in ſecundo
Aſa fœnda, ca. ſic in tertio
Aſara baccara ca. ſic. in tertio.
Balſamita ca. ſic. in tertio
Been magnum ca. in principio tertij, ſiccũ in ſecundo.
Brionia ca. ſic. in tertio
Bitumen iudaicum ca. ſic. in tertio
Caſtoreum ca. in fine tertij, ſic. in ſecundo
Cardomomũ minus ſimpliciter ca. ſi. in ter.
Calamus aromaticus ca. ſic. in tertio
Caſſia lignea ca. ſic. in tertio
Cantharides ca. ſic. in tertio
Chamædryos ca. ſic. in tertio
Chamepytheos ca. ſic.
Calamentum ca. ſic. in tertio
Carui ca. ſic. in tertio
Cretanus marinus ca ſic.
Ciclamen ca. ſic. in tertio
Ciñamomum ca. ſic. in tertio
Ciminum ca. ſic. in tertio
Coſtus ca. ſic. in tertio.

Coloquintida ca. in tertio, ſic. in ſecundo.
Diptamus ca. ſic. in tertio
Doronicum ca. ſic. in tertio
Elleborus ca. ſic. in medio tertij
Eſula ca. ſic. in tertio
Fœniculus ca. in tertio, ſic. in primo
Filipendula ca. ſic. in tertio
Filex fœmina ca. in tertio, ſicca in ſecundo
Galanga ca. ſic. in tertio
Galbanum ca. in tertio, ſic. in ſecundo
Genciana ca. ſic. in tertio
Gith ca. ſic. in tertio.
Iuniperus calida in tertio, ſicca in principio tertij
Iacca ca. ſic. in tertio
Macedonicum ca. ſic. in tertio
Maſtix ca. ſic. in tertio
Maiorana ca. ſic. in tertio
Menta ca. ſic. in tertio
Meu ca. ſic. in tertio
Milium ſolis ca. ſic. in tertio
Naſturtium ca ſic. in tertio
Nigella ca. ſic. in tertio
Nux. Cortex aduſta. ca. in tertio, ſic. in ſecundo.
Oppoponacum cal. in tertio, ſiccum in ſecundo.
Paritaria ca. ſic. in tertio
Peucedanum ca. ſic. in principio tertij
Petroſelinum ca. ſic. in tertio
Petreolum calidum in tertio, ſiccum uſq; ad quartum.
Pyretrum ca. ſic. in tertio
Porrum ca. ſic. in tertio
Pulegium commune calidum, ſiccum in tertio.
Raphanus ca. in tertio, ſic. in ſecundo
Roſmarinus ca. ſic. in tertio
Sarcocolla ca. ſic. in tertio
Satureia ca. ſic. in tertio
Saxifraga ca. ſic. in tertio
Sauina ca. ſic. in tertio
Sambucus ca. ſic. in tertio
Scamonea ca. ſic. in tertio
Serapinum ca. ſic. in tertio
Serpillus ca. ſic. in tertio
Spica ca. in tertio, ſic. in ſecundo.
Squilla ca. ſic. in tertio
Sticados arabicum, ca. ſic. in tertio
Sticados citrinum ca. ſic. in tertio
Stincus ca. ſic. in tertio
Staſiſagria ca. ſic. in tertio
Tartarum ca. ſic. in tertio.
Turbith ca. ſic. in tertio
Valeriana ca. ſic. in tertio
Vrtica ca. ſic. in tertio
Hypericon ca. ſic. in tertio
Hyſopus herba, ca. ſic. in tertio
Zedoaria ca. in tertio, ſicca in ſecundo.

¶ Calida in quarto, sicca in tertio, uel quarto.

Anacardus ca.sic.in quarto
Borax ca.sic.in quarto
Erugo æris
Flos æris ca.& sic.ad quartum
Aes uiride
Euforbium ca.sic.ad quartum
Mezereon ca.sic.ad quartum
Piper ca.in quarto, sic.in secundo
Pislij substantia interior, ca.sic.in quarto
Salarmoniacus, ca.sic.in quarto
Sinapis ca.sic.in medio quarti
Sulfur ca.sic.in quarto
Vitriolum ca.sic.in quarto.

¶ Calida, & humida.

Argentum uiuum, secūdum Dioscoridem, ca.hu.in quarto
Amygdala dulcis, ca.hu.in primo
Amidum ca.hu.
Stincus ca.hu.in primo
Baucia ca.in medio secundi
idem
Pastinaca hu.in primo
Bdellium iudaicum, cali. in secundo, hu. in primo.
Been radix, ca.hu.in secundo
Borago ca.hu.in medio primi
Buglossa ca.temperate, humi.in fine primi
Butyrum crudum, recens, idem, cali.humi. in primo.
Branca ursina, ca.hu.in secundo
Casfia fistula, ca.hu.in primo
Laudanum ca.hu.in fine primi
Bardana
Vngula caballina idem ca.hu.in primo
Satyrion, testiculus uulpis idem, cali.humi. in secundo
Pastinaca ca.hu.in secundo
Cataputia, ca.in tertio, hu.in primo
Enula campana, cali. in secundo, humi.in primo.
Eruca ca.hu.in secundo
Faseolus ca.hu.in primo
Iringus cœlestini coloris, cali. in secundo, humi.
Lingua auis, cali. humi. in primo, alij in secundo.
Liquiricia ca.tepide, hu.temperate
Linum ca.in primo, hu.& sic.in medio
Mercurius cali. humi.in quarto, & hoc secundum Paulum. Sed Auicennæ frigi.humi. in secundo.
Nux indica, ca.in secundo, hu.in primo
Sal indus cali.in principio secundi, humi.in medio primi.
Sisamum ca.in secundo, hu.in primo

A

Vua passularia matura, cali.in primo, humi.in secundo
Zuccarum penidij, ca.hu.in primo.

¶ De temperatis calidis, & siccis.

Capillus Veneris, ca.fri.medium, sic.
Cubeba ca.sic.temperate
Pistacia ca.sic.temperate
Seta ca.sic. temperate
Oliua matura, ca.temperate
Sebesten ca.fri.in medio.

¶ De temperatis absolute.

Terra sigillata
Zuccarum trium decoctionum temperatū: sed Auicēna secundo Canone dicit frigidius, id est, minus calidū: quia per decoctionē partes subtiliores igne consumuntur.

¶ De frigidis in primo, & siccis in eodem, aut in secundo.

Acetosa fri.in primo, sic.in secundo
Anguriæ semen, fri.in primo, sic.in primo
Citonium frigi. in primo, sic. in principio secundi.
Ciperus frigi.in primo, sic.in principio secundi.
Cynoglossa fri.sic.
Coriandrum frigi. in fine primi, sic.in secundo.
Cauda equina, frigi. in primo, sic.in secundo.

B

Epatica fri.sic.in primo
Endiuia sicca, fri.sic.in primo
Endiuia humida, frig.in primo, humi. in fine primi.
Faba sicca, fri.sic.
Glans fri.in primo, sic.in secundo
Gramen fri.in primo, hu.& sic.in medio
Gipsum fri.sic.
Iringus albus, fri.sic.
Iuiubæ frigid. in primo, humid. & sic. æqualis.
Lapis smaragdus, fri.sic.
Lapis hiacynthus, fri.
Lapis hematites, fri.sic.
Lac acetosum, fri.sic.
Lepus fri.sic.
Lens fri.sic.in primo
Licium cal. & frig. in medio, siccum in secundo.
Mirabolani frigidi in primo, sicci in secundo.
Millefolium fri. sic.
Milium frigidum in primo, siccum in secundo.
Oliua immatura, fri. sic.
Ordeum fri.sic.in primo.

C Os de corde cerui, fri. sic. secundum certos, alij cal. dicunt.
Rosa frig. in primo, sic. in secundo: & hoc sicca.
Salix fri. sic. in primo
Aes ustum fri. sic.

ℭ De frigidis in secundo, siccis in eodem, aut tertio.

Acacia fri. in secundo, sic. in tertio
Alf. kengi fri. sic. in secundo
Balaustia fri. sic. in secundo
Bolus armenus, fri. sic. in secundo
Cerusa fri. sic. in secundo
Citonij carnositas, fri. sic. in secundo
Cicorea domestica, fri. sic. in secundo
Corallus fri. sic. in secundo
Fraxinus fri. sic. in secundo
Galla inmatura fortiter stiptica, fri. in secundo, sic. in tertio
Granatum acetosum, fri. sic. in secundo
Papauer domesticum, fri. sic. in secundo
Psillium fri. in secundo, sic. & hu. in medio
Ribes fri. sic. in secundo
Spodium fri. in secundo, sic. in tertio
Sumach fri. in secundo, sic. in tertio
Tapsus barbatus, fri. sic. in secundo
Solatrum frig. in secundo, humi. & sic. medium tenet.
D Pruna mesa. i. media, fri. in secundo.

ℭ De frigidis in tertio, & siccis in secundo, aut tertio.

Antimonium fri. sic. in tertio
Berberis fri. sic. in fine tertij
Camfora fri. sic. in tertio
Cicuta fri. sic. in tertio ad quartum
Hyoscyamus fri. in tertio, sic. in secundo
Mandragora fri. sic. in tertio
Opium fri. sic. in tertio, usq; ad quartum
Papauer nigrum, fri. sic. in tertio
Sandalus albus, fri. sic. in tertio
Sandalus citrinus, fri. in tertio, sic. in secũdo
Tamarindus fri. sic. in tertio,
Tormentilla fri. sic. in tertio
Virga pastoris, fri. sic. in tertio
Hippoquistidos, fri. sic. in tertio
Lapis margarita, fri. sic. in secundo.

ℭ De frigidis & humidis.

Argentum uiuum secundum Auicennam, frigi. humi. in secundo, secundum Dioscoridem, cali. humi. in quarto
Anguria, fri. hu. in secundo
Arancia tota, fri. hu. in principio primi
Aranciae acetositas, fri. hu. in secundo
Bleta agrestis, fri. hu. in secundo
Bleta alba, fri. in primo, hu. in secundo
Centumnodia
Corrigiola
Cauda uulpis
Sanguinaria
Virga pastoris foemina
— idem, fri. hu. in secundo, uel in principio tertij.
Cerusa fri. hu. in primo
Cucumer fri. hu. in secundo
Cucurbita fri. hu. in secundo
Chrysomela fri. hu. in secundo
Dragagantum frigi. in secundo, humi. in primo.
Faba hu. fri. humida in primo
Fragaria fri. hu. in primo
Fungus fri. hu.
Granatum dulce, frigi. in primo, humi. in secundo.
Lactuca domestica, fri. hu.
Limon fri. hu. usq; ad secundum
Melon fri. hu. in secundo
Melonis semen siccum, fri. hu. in primo
Nenufar fri. in secundo, hu. in tertio
Parietariae semen, fri. hu.
Persicum fri. in secundo, hu. in primo
Portulaca fri. in tertio, hu. in secundo
Plumbum fri. hu.
Psillij substantia exterior, fri. hu. in secundo
Vua passularia, acerba, fri. & humida.

ℭ De frigidis & humidis temperate.

Lac frigi. humi. temperate.

ℭ ARGENT. apud Ioannem Schottum, M. D. XXXII.

A

❡ MATVRATIVA, siue Suppuratiua.

Aqua tepida	Maluauici & radix, &
Oleum dulce	ſemen
Storax liquida	Pinguedines cõmunes
Frumentum cum o-	Farina tritici
leo pauco	Oleum & aqua coctũ
Sudor hominis	Viola
Semen lini	Butyrum
Sticas	Frumẽtum cum aqua
Succus Sambuci	Hydromel tepidum
Malua	Saliua hominis ieiuni
Fœnogræcum	Pinguedo porci
Lapdanum	Cepæ
Anethum	Medulla panis cum o-
Farina lini, & oleum	leo, & aqua.

❡ MVNDIFICATIVA, & Abſterſiua.

Elleborus albus	Semen atriplicis
Lupini	Frumentum
Amygdalæ amaræ	Diptamus
Aes uſtum	Vinum dulce
Sigillum Salomonis	Anethum
Maſtix	Calamentum
Myrrha	Rhaphanus
Iris	Sticas
Farina hordei	Spuma maris
Farina fabarum	Coctana
Agaricus	Rubea tinctoris
Vitriolum	Praſium
Thus	Cucumer
Ceruſa	Sapa
Mumia	Lac mulieris
Pix liquida	Liquiricia
Tamariſcus	Scorodon
Caſsia fiſtula	Tapſia
Eupatorium	Staphiſagria
Orobus	Semen melonis
Pineæ	Mel Tamariſci
Fumus terræ	Genciana
Porrum	Aſphaltus.

❡ MOLLIFICATIVA.

Chamomilla	Maſtix
Eupatorium	Opoponax
Melilotum	Galbanum
Armoniacum	Adeps caprinus
Altheæ radix	Adeps porcinus
Olea uetera, & calida	Storax liquida
Oleum liliorum	Abſinthium Bdellium.

❡ APERTIVA.

Capparis	Acorus
Vrtica	Rhaphanus
Iris	Cuſcuta
Sambucus	Aſparagi
Apium	Cinnamomum
Scolopendria	Aſarum
Hyſſopus	Lacca
Ariſtolochia	Petroſelinum
Squinantum	Abrotanum
Aphodylli	Colocaſsia
Genciana	Rubus
Coſtus	Bruſtius
Peucedanum	Capillus Veneris.

❡ FORTIVS apertiua.

Ciclamen	Omnia fella
Allium	Oleum liliorum
Cepæ	Amurca
Oleum de auelanis	Oleum petroleum.

❡ EXTRACTIVA.

Serapinum	Sulfur
Aſa fœtida	Petroleum
Magnes	Tapſia
Maiorana	Armoniacum
Diptamus	Lolium
Apium	Ariſtolochia
Animalium ſtercora	Radix cannæ
Pyretrum	Ciclamen.

❡ INCARNATIVA.

Thus	Orobus
Iris	Oryza
Lythargyrion	Symphiton
Arnogloſſa	Ceruſa
Aſpalathus	Plumbum
Semen atriplicis	Mel
Aloë	Cinis tamariſci.

B

❡ INCISIVA.

Scylla	Nitrum
Scorodon	Mel
Eupatorium	Cepæ
Cypirus	Ius cicerum
Chamædrys	Ius lentium
Chamæpithys	Ius ordei
Piper nigrum	Acetum
Ruta	Subulia acida.

❡ ATTENVATIVA.

Aphodylli	Pix naualis
Cuſcuta	Eupatorium
Abrotanum	Fœnogræcum
Ariſtolochia	Grana citri
Aceti fex	Nitrum
Narciſſus	Semen urticæ
Pineæ	Sambucus
Cicuta	Scolopendria
Carica	Stercus muris
Flores ulni	Tapſia
Maſtix	Cinnamomum
Ruta	Pix liquida
Sabina	Hyſſopus
Sticas	Armoniacum
Semen lini	Oleum balſami
Vuæ paſſæ	Cupreſſus
Calamentum	Genciana
Petroleum	Mentaſtrum

C

Iris. Plumbum.
Euforbium. Chamepithys.
Ameos se. Capparis.
Asa foetida. Eruca herba, & semen.
Agnus castus. Furfur.
Amomum. Genciana.
Galbanum. Malobathrum.
Opoponacum.

RARIFICATIVA.

Oleum uetus. Abrotanum.
Asa foetida. Victriolum.
Melilotum. Rosmarinus.
Chamomilla. Costus.
Absinthium. Anisum.
Radix sambuci. Foenugraecum.
Ruta agrestis. Farina hordei.
Althea.

DIAPHORETICA, id est, penetratiua & resolitiua.

Mentastrum. Se. urticae.
Ruta. Sauina.
Pyretrum. Mel.
Pix utraq;. Cepe.
Galbanum. Raphanus.
Brionia. Furfures.
Sal. Balaustium.
Ficus siccae. Abrotanum.
Prassium. Agaricus.
Armoniacum. Radix marathri.

D

SEDATIVA doloris.

Cerefolium. Petrolium.
Chamomilla. Sambucus.
Se. lini. Althea.
Hermodactyli. Pinguedines calidae.
Ruta. Nasturcium.
Thus. Stercus columbinum.
Carui. Oleum nucum.
Pyretrum. Opoponax.
Sinapi. Castoreum.
Asa foetida. Leuisticus.
Serapinum Maiorana
Oleum oliuarum. Petroselinum.
Nigella Euforbium
Carpobalsamum. Furfur.
Xylobalsamum. Galbanum.

MORDICATIVA & Caustica.

Porrum Pyretrum
Sal gemmeus Cantharides
Arsenicum Piper
Cepe Elleborus.

INDVRATIVA.

Psyllium Solatrũ Papauer
Semperuiuum Mandragora
Hyoscyamus Aqua lactucae
Portulaca Tribuli.

REPERCVSSIVA.

Cimolia Plumbum
Rosa Solatrum
Barba Iouis Papauer
Galla Memitha.
Lilium Semperuiuum
Glandes Hypocystis
Hyoscyamus Acacia
Myrtus Balaustium.

OPILATIVA, ET obstructiua.

Panis azymus Omnes cibi crassi
Amylum Pinguedines
Dactyli Caseus.

CONSTRICTIVA.

Balaustia Gallae
Ferrugo Sanguis columbae
Corallus albus Cinis cornu uaccini.
Terra sigillata Plantago
Tucia Thus, quod etiam con solidat.
Hyancinthus Gummi arabicum
Pentaphyllon Argilla
Stercus asini Atramentum ustum
Haematites Hypocystis
Dragaganthum Alumen
Fabae Virga pastoris
Filtrum ustum Acacia
Gipsum Sumach
Antimonium Sanguis uaccineus
Poma cupressi Pili leporis
Cinis aromatum Succus salicis.
Mumia Myrtus

CONSTRICTIua Alui.

Cydonia mala Lentes
Corna Sumachus
Sorba Spodium
Gallae Berberis
Hypocystis Caules
Mastix Pyra immatura
Mora celsi immatura Mala pontica
Myrtilli Bolus armenus
Menta cum aceto Lac asinae
Acacia Amylum
Rosae
Alumen Corallium
Sang. draconis Plantago
Balaustia Lac caprinum
Interior cortex castanearum Dragagantum
Caseus
Coagulum leporis Hepata animalium in aceto elixa
Folia cupressi Terra sigillata
Lithargyrium Milium
Fabae.
Semen papaueris nigri.

CICATRIZATIVA, siue Consolidatiua & induratiua cutis.

Aloe lotum

Gummi frigidum, & siccum.

Galla	Balaustium
Aes ustum	Lithargyrium
Spodium	Condisi
Plumbum ustum	Cachimia.

COAGVLATIVA.

Gipsum	Albumina ouorum
Thuris cortex	Myrtus
Bdellium	Lithargyrium
Balaustia	Serpentaria

Fuligo e foliis Cypressi.

Sanguis draconis.	Sarcocolla
Asphaltus	Amylon
Lolium	Tegula usta
Symphytum	Pili leporis usti
Fabæ	Bolus armenus
ALOE.	Filtrum ustum

Mucillago.

Alcogeneitas, quæ manet a rebus quæ geruntur.

STVPEFACTIVA.

Lentigo aquæ

Papauer nigrum

Retentio diuturna in aqua frigida.

Torpedo piscis	Semperuiuum
Portulaca	Hyoscyamus
Lactuca	Psillium

Aqua Solatri.

ὑπνωτικά id est, Somnifera alia.

Nenuphar	Rosa
Salices	Solatrum
Viola	Semperuiuum
Mandragora	Semen Papaueris albi.
Cucurbita	Opium
Lactuca	Hyoscyamus

Omnia quæ humidiora frigidioraq; natura sunt.

Balneaeq; liberaliores somnum inducunt.

LENITIVA communia.

Cassia fistula	Violæ
Malua	Lapathum acutum
Pineæ	Iuiubæ
Aqua ordei	Oleum dulce
Pinguedines	Amylon
Dragagantum	Penidiæ
Semen Citoniorũ	Glycyrhiza
Borrago	Psillium
Mercurialis	Bleta
Baccharum	Gummi arabicum

Vinum dulce.

λιθοτριπτικά, id est, frangentia lapidem.

Saxifraga	Sisimbrium
Bdellium	Lignum Ebuli
Nitrum	Scylla
Balsamus	Polium
Sanguis hyrci	Puluis Cicutæ
Petroselinum	Asparagus
Squinantum	Hyssopus
Cyperus	Ameos semen
Fistici	Nigella
Abrotanum	Lupinus
Puluis nitri usti	Marathrum
Iris	Amygdalæ amaræ
Scolopendria	Ius Cicerum
Radix Peoniæ	Grana solis
Baccæ lauri	Acetum Squilliticum
Radix lupini	Iuniperi
Scorodon	Omnia diuretica fere.

Διουρητικά.

Petroselinum	
Apium	Fœniculus
Squinantum	Iuniperus
Capillus Veneris	Polytrichon
Leuisticus	Anisum
Pulicaria	Cerefolium
Cæpe	Spica
Fumus terræ	Amygdalæ amaræ
Carui	Asparagi
Bruscus	Asarum
Cartamus	Tapsia
Acorus	Calamentum
Armoniacum	Allium
Nasturtium	Cubebe
Cyperus	Polium
Affodilli	Meu
Eupatorium	Ameos
Daucus	Anethum
Betonica	Adianthon
Nigella	Hypericon
Porri	Aristolochia
Cantharides	Folium
Costus	Thymus
Sauina	
Sefelis	
Cuscuta	
Apes ustæ	
Abrotanum	
Peucedanum	
Pentaphyllon	

MENSTRVA prouocant.

Ladanum

Storax Calamita.

C

Abſinthium	Agaricus
Olei fęces	Cinnamomum
Xylobalſamum	Serapinum
Chamępithys	Agnus caſtus
Apium	Allium
Serpillum	Coſtus
Diptamus	Centauræa
Marathrum	Affodilli
Sabina	Thymus
Ruta	Carpobalſamum
Aſa fœtida	Aniſum
Iuniperus	Trifolium
Pulegium	Peonia
Naſturtium	Squinantum
Marrubium	Seſelis
Amygdalæ amaræ	Genciana
Xylocaſſia	Hypericon
Opoponax	Origanum
Spica utraq;	Farina lupinorum
Ariſtolochia	Eupatorium
Praſſium	Amomum
Calamentum	Daucus
Chamędrys	Ameos
Elleborus uterq;	Camomilla
Sponſa ſolis	Fœnogræcum
Viticella	Nigella
Iris	Leuiſticus
Baucia	Abrotanum
Petroſelinum	Fu.

D

¶ αἱμοῤῥοΐδας προκαλοῦσι.

Millefolium	Rubea maior
Aletulah	Nigella
Scylla	Os ſepiæ
Mentha	Victriolum
Oleum radicis Celſi	Cyperus
Spergula	Pyrethrum
Cępe perſica	Cortex radicis Fraxini
Arſenicum	Euforbium
Genciana	Bugloſſa
Fel tauri	Centaureum
Cyclamen	Oleum pulycariæ

¶ αἱμοῤῥοΐδας κατέχουσι.

Verbena	Myrtus
Thus	Maſtix
Bolus armenus	Sangninaria
Roſæ	Baccæ Cupreſſi
Pſidia	Galla
Sanguis draconis	Baccæ Hederæ
Sorba	Sigillum Mariæ -
Acacia	Gummi
Plantago	Balauſtium
Gipſum	Chamæleon
Neſpila	Poma ſylueſtria.
Sigillum Salomonis.	

¶ γάλακτος γεννητικά.

Semen Anethi	Aniſum
Marathrum	Eruca
Fabæ	Cicer
Vitella ouorum	Oua ſorbilia

Ius carnium	Vinum dulce
Grana ulmi	Dactyli
Caſtaneæ	Cerebella
Coctana	Lingua auis
Galanga	Cæpe
Coſtum dulce	Diadragantum
Semen Papaueris	

¶ πρὸς συνουσίαν.

Oua auium	Auelana
Baucia	Piper longum
Aſparagus	Secacul
Faſeoli	Teſticuli uituli et porci
Piper	Lactuca nouida
Cicer	Pineæ
Grana Vlmi	Satyrion
Porri	Nux Indica

¶ MVNDIFICANTIA pectus.

Pineæ	Butyrum
Saccharum	Mel
Iris Naſturtium	Daucus
Hyſſopus	Porrum
Praſſium	Caſtoreum
Calamentum	Sulfur
Scylla	Chamomilla
Liquiricia	Vrtica
Ficus	Seſelis
Inula Campana	Marrubium
Ruta	Amygdalæ
Origanum	Ariſtolochia

¶ Lumbricos necant.

Lupinorum farina	Polium
Ruta	Nigella
Sal gemmæ	
Mentha	Carui
Cornu cerui	Dictamnus
Petroleum	Myrrha
Fel taurinum ſuppoſitum uentri	
Sambucus	Thymus
Abſinthium	Centaureum
Graneus	Perſicorum folia
Mentaſtrum	Ameos
Origanum	Abrotanum
Fraxinus	

¶ Pediculos cohibent.

Balnea ſalſa	Argentum uiuum
Abſinthium	Staphiſagria
Arſenicum	Pix liquida
Oleum amarum.	

¶ VENENIS repugnant.

Pimpinella	Calamentum
Succus caulium	Orobus
Fiſtici	Cardobenedictus
Balſamus	Naſturtium
Hypericon	Cyclamen.

Euforbium	Doronicum
Acetum	Sanguis leporis
Allium	Porrum
Ruta	Diptamus
Herba paralysis	Scorodon
Inula	Pix liquida
Testiculi ursi	Mentha
Gentiana	Peonia
Sal	Nuces
Oculus Christi	Tyrus
Tapsus barbatus	Saluia
Castoreum	Cordialia omnia
Oleum potum	

¶ Quatuor præsentissima contra uenena, teste Mainardo

Thlaspis	Bolus armenus
Terra Sigillata	Scordion

¶ Confortatiua cordis

Aurum	Ambra
Moschus	Garyophyllus
Crocus	Satureia
Buglossa	Agnus castus
Cardamomum	Nux muscata
Folium	Macis
Cubebe	Herba musta
Basilicon	Citrulli
Been utrumque	Carpobalsamus
Cinamomum	Galla muscata
Spica	Rosmarinus
Maiorona	Agrimonia
Melissa	Betonica
Sabina.	

¶ Totum corpus confortant

Sene	Sticas
Cassia fistula	Cuscuta
Folium	Bruscus
Peucedanum	Anesum
Omnes Myrabolani	Borrago
Aurum	Serum caprinum
Vinum Aromaticu	Apium
Fumus terræ	Mastix

¶ Rubeam bilem gignunt

Ex cibis acria	Acuta
Salsa	Amara
Dulcia	Ruta
Saluia	Ozymum
Eruca	Menta

Apium hortulanum. Id est, Petroselinum.

Apium commune	Amaracus
Serpilium	Nasturtium
Brassica	Cerefolion
Anetum	Feniculum
Libanotis	Allia
Cepæ	Porri

Nocent & pisces stagnales, pisces teneriores et duriores. A

Columbi

Anseres — præter alas eorum.

Anates

Boues	Ceruí
Omnis caro durior	Rhaphanus uterque
Rapa	Pastinaca

Siliquastrum, uel Piperitis.

Inula	Sinapi
Nuces iuglandes	Strobili
Pinei nuclei	Castaneæ
Cerasa dulcia	Mora bene matura

Ficus, uuę, & cũcta quæ admodũ dulcia sunt.

¶ NOCENT

Oua dura & frixa

Vetus & salitus caseus

Vinum nigrum, crassum, dulce & potens.

Lagana, & panificia omnia: præterque furnaceus panis bene fermentatus.

¶ Eandem choleram rursum extinguunt & contemperant

Aquatilia & acida

Lactuca	Intyba omnia
Portulaca	
Lapathon.	Præsertim acetosa illa
Spinacium	Attriplex
Pimpinella	Blitus
Buglossos	Tiphollon acidum

Quod si stomachus sit debilior atque frigidior, calida odorata possunt misceri. B

Conueniunt &

Pruna damascena	
Myrabolani	Cerasa

Mala acida.

Ex pyris quæcumque fragilia

Non multum dulcia.

Punica, uel acida, uel media, cortice, seminibusque abiectis.

Cucurbita omphacio condita.

¶ Ex carnibus uero

Pulli cohortales, & albi potius quam nigri.

Capi iuniores	Hœdi

Vituli lactentes

Anniculi uerueces

Perdices

Phasiani

Coturnices

Capreoli iuuenes

Alæ anserum & anatum.

Pisces saxatiles.

Pisces inter duros tenuesque medij.

Oua gallinarum recentia, mollia: præterquã in uehementi æstu, quo tempore condiri cum aceto, uel omphacio possunt.

C Lac, caseus recens, si bene concoquantur. Indicium bonæ concoctionis, si neq; ructus acidos, aut fumidos concitant, neq; præcordia, aut uentriculum grauant.

Vinum album, clarum, debile, odoratum, & quod ad acidum potius uergat, quàm dulce, æstate moderate dilutum.

Panis furnaceus.

Bene fermentatus.

Nocent omnia condita, præsertim cum melle.

Quædam cum Saccharo conducunt. ut pruna, cucurbitæ, intybi, cidonia: modo sine callidis aromatibus præparentur.

Iurulenta, elixaq; meliora quàm assa & frixa.

Tabula Medicinarum uenenosarum.

Pinorum erucæ	Buprestis
Salamandra	Ephimeros
Dorcynion	Aconitum
Mel heracleum in Ponto.	
Psylion	Cicuta
Smilax, uel taxus	
Sardonia herba	
Meconium	Toxicum
Corniculatum papauer	
Ixia	Cerusa
Fungi	Gipsum
Coagulatum lac	Argenti spuma
Sandaracha	Auripigmentum
Lepus marinus	Hyrudo
Axos	Argentum uiuum
Potus ferruginis ferri, aut eius limatura.	
Arsenicum	Calx uiua
Cinobrium	Flos æris
Vitriolum, & alumen	
Aqua Saponis	
Sal armoniacum	
Sulphur	Catapuria
Ellebôrus albus, niger.	
Titimallus	Coloquintida
Cucumer asininus	Aloe
Agaricus	Grana albal
Hermodactylus	Squilla
Oleander	Sefelis
Ruta syluestris	Nigella
Semen Vrticæ	Arbor risi
Psylij	Hyoscyamus
Mandragora	Solatrum
Crocus	Coriander
Opium	Cantarides
Castoreum	Fel uiperæ
Fel leopardi	
Sudor bestiarum	
Sanguis bouis	

D

Animalia uenenata.

Phalangion	Scolopendria
Scorpius	Rubeta
Pastinaca marina	
Cantharides	Mus araneus
Vipera	Scytala
Dipsas	Hydros
Cenchros	Cerastes
Aspis	Basiliscus

Tabula eduliorum quæ multum nutriunt.

Cunctorum eduliorum maxime nutrientia sunt,

Anserum alæ, cum pectoribus

Item, anatum, gallinarum, & caponum

Alui omnium uolucrum

Lac crassum

Panis triticeus, siligineus.

Frumentum coctum

Cicer ruffum	Castaneæ
Dulces dactyli	Vuæ passæ dulces
Oua sorbilia	Rapæ
Mel despumatum	Vinum omne
Cancri	Fabæ

Parum nutriunt,

Animalium uuluæ	Ventres
Intestina	Caudæ
Aures	Adipes
Aruina	Caro senescentium.

Omne genus auium, si comparetur cum gene re pedibus iterantium.

Omnes pisces

Panis ordeaceus

Ex ordeo pultes

Panis furfuraceus

Milium	Fabæ uirides
Amygdala	Persica
Pruna	Capparis
Tenedi	Raphanus
Sinapi	
Asparagi omnes	
Dauci	
Cepæ	
Allia	
Porra cruda	
Malogranata	
Pira.	

Boni succi sunt,

Lac recens, statim a mulctura potum, ante omnem cibum.

Oua recentia, sorbilia

Phasiani

Gallinæ

Pullastræ

Aues paruulæ montanæ

Pisciculi saxatiles

Porcelli recentes

Partes animalium quæ sunt circa os

Cor non probandi est succi

Pedes porcorum.

A

Animalia agrestia
Panis purus
Ptisana bene parata
Fabæ — Castaneæ
Ficus maturæ — Vuæ maturæ
Lactuca — Intybus
Cichorium
Vina bene olentia, dulcia defecataque
Cicercs russi.

Mali succi sunt,

Pisces stagnales, in paludibus & lutosis
Pecoris caro
Caro hircorum, caprarum
Omnes uetulæ & aridæ carnes
Ceruorum renes
Fœminarum testiculi
Cerebella: nisi gallorum
Casei molles
Lens — Cicer ruffum
Legumina — Marina animalia
Genera fructuum, quæ in pomi nomen ueniunt.
Omnia poma, quæ non maturuerint
Pira — Persica
Malogranata non matura
Mespila — Corna mala
Pruna; nisi optime maturuerint
Cerasa — Cucumeres
Pepones — Aridæ ficus
Cepæ — Porrum
Allium — Raphani
Cruda brassica
Bulbi non bene cocti
Agrestia holera
Vina crassa male olentia, insuauia, austera.

Facile concoquuntur

Panis bene concinnatus
Pisces saxatiles omnes
Auium caro
Turtures — Perdices
Phasiani
Fulli columbini, plus etiam alæ cæteris membris.
Anseris iecur
Caro caponum & gallinarum
Porcorum recentium
Vitulæ, faciliorque boum
Caro ceruorum melius quam caprarum
Oua sorbilia
Lactuca — Intybæ
Malua
Leuia uina, melius austerum
Omne genus uolucrũ, pullorũ, gallinaceorũ.

Generantia Lac,

Semen fœniculi — Radix fœniculi
Anisum — Pastinaca
Oua sorbilia — Agnus castus
Aqua casei ueteris cocti

Rhaphanus — Eruca
Anetum — Ordeum
Grana ulmi — Mel cum croco.

Cibi sanguinei.

Omnis cibus boni succi
Caro perdicum — Pullorum caro
Amygdala dulcia — Phasiani
Vinum odoriferum
Oua — Lactuca.

Cibi cholerici.

Porri — Sinapi
Piper — Cepæ
Allium — Siliquæ
Cinaræ succi — Item dulcia omnia
Mella — Dulcia uina.

Cibi Phlegmatici.

Poma persica — Cerasa
Aqua
Fructus fere omneis
Pyra — necdum matura.
Poma
Iuscula — Lac
Omnia fere glutinosa
Aqua calida
Caseus recens — Quies nimia
Nimia saturitas — Pisces omnes
Rapæ — Cucumeres
Alui, & intestina quadrupedum.
Omenta — Oxygala.
Animalium neruosæ partes.
Pelles. Cerebrum. Pulmo.
Spinæ medulla. Agnina caro.
Caro testaceam pellem habentium.

B

Cibi melancholici.

Caro bubulina — Hircina
Caprina — Taurina
Asinina — Camelorum
Vulpina — Canina
Leporina — Aprina
Omnes salitæ carnes
Pisces salsi — Brassica
Arborum germina præcipue
Lentisci — Terebinthi
Rubi — Camrubi
Legumina omnia — Lentes
Panis furfuraceus — Vina crassa
Nigra — Caseus uetus
Cibus coctu difficilis. Omnes ueteres carnes
Pisces marini — Thymi
Balenæ — Oxalme
Vina atra
Brassicæ
Carnes bubulinæ
Caprinæ — Taurinæ
Hircinæ — Leporinæ
Ceruinæ — Aprinæ
Cochleæ — Brassicæ.

C
Salsa omnia — Triticei panes
Lolium — Panis ex milio.

☾ Quæ difficulter concoquuntur.

Caprina caro — Bubula
Ceruina — Hircina pessima
Anserum Caro — Anatum.
Taurina — Sues inueterati
Oua ueterum animalium.
Omnia interanea — Vuluæ
Cor — Epar
Aures — Caudæ
Renes — Cerebra
Dorsi medulla — Querquedulæ.
Testiculi integrorum ætate animalium.
Palumbes — Aues asperioris carnis.
Quæ densissimæ sunt pulpæ, ut Pauonis.
Omnes uentres uolucrum
Cochleæ — Oxygala
Caseus antiquus — Cancri
Oua tosta — Casei tosti
Farinæ, & quicquid sine fermento pinsitur.
Bromus — Fabæ
Phaseoli — Cicercula
Cicer — Oryza
Punicum — Milium
Lens — Sesamum
Castanea — Glans
Poma antequam maturuerint — Pyra.
Ficus nondum maturæ.
Vuæ acidæ & austeræ
Dactyli — Siliquæ
Ozymum — Rapa

D
Napus si cruda mandetur
Bulbi crudi
Holera ipsa, præter Cichorium, & Lactucam.
Vinum crassum — Mustum.

☾ Inflantia.

Fabæ — Cicer
Lupini — Punicum
Milium — Massa ex farina
Succi omnes — Cucumer
Ficus arida — Virides dactyli
Rapæ — Napi crudi
Lac — Bulbi crudiores
Mel non probe concoctum
Vina dulcia — Mustum
Vinum quodcunque non defæcatum & recens.

☾ Non inflantia.

Pisum
Libysticum
Agnus castus
Canabis fructus
Mel probe coctum & despumatum
Panes hordeacei.

☾ Opilationes discutiunt, abstergunt, & secant.

Prisana — Melopepon
Vuæ passæ dulces — Fabæ
Cicer nigrum — Serum lactis
Ficus aridæ — Amygdala
Pistacia — Rhaphanus
Mel — Tenue uinum
Vinum limphatum.

☾ Crudos humores gignunt

Dactyli uirides — Cruda
Radix napi — Rapæ.
Caro Cetosa in mari.
Polypodes — Interiora
Ventres. — Oxygala
Vulæ quadrupedum: exceptis fortasse pecorum.
Vuæ in uentre retentæ
Caro crustaceam pellem habentium, & duræ carnis.
Cuminum — Libystici radix & semē.
Bulbi cocti in oleo & garo, & cum aceto mansi.
Mel frictum — Panes hordeacei.

☾ Tenacem succum gignunt

Casei graues & densi, nedum suprema cute flaui.
Siligo — Halica
Tenontes — Neruosa
Lingua — Partes labiales
Suilla caro — Agnina
Sesami semen — Dactyli.

☾ Media inter tenuantia & crassescentia.

Optime excocti panes
Carnes gallinarum — Caponum
Phasianorum — Perdicum
Columbarum — Attagenum
Passerum — Turdorum
Merularum — Saxatiles pisces
Ficus
Vinum rutilans, subflauum.

☾ Crassum succum generantia.

Panes ex siligine male cocto
Potio musti
Panis frumentaceus, sine fermento
Halica — Amylum
Artocreæ
Quicquid ex farina
Leguminum fere cuncta
Cetosi pisces — Cochleæ
Carnes coruinæ — Caprinæ.

Bublinæ Iecur suis
Renes Testiculi
Lac coctum Casei omnes
Oxygala Oua frixa & indurata
Dactyli Castaneæ
Rapæ Napi
Bulbosa omnia Ficus non maturæ
Cucumeres Poma immatura
Vinum dulce Passum
Atrum uehementer Defrutum
Allium Cepæ
Cardama Porrum
Synapi Piper
Myrrha Pyrethrum
Origanum Calamita
Hyssopos Sisimbrium
Glichon Eruca
Thymbra uiridis assumpta
Apium Petrosilenum
Ozymum Rhaphanus
Brassica Teutlon
Feniculus Corianum.

¶ Redundantia.

Anseres Palumbes.
Pisces cœnosi Viscera omnia
Dorsi medulla Cerebrum
Auesq; in paludibus & stagnis.
Cicer Fabæ uirides
Faba Aegyptia Porculi nefrendes
Omnia animalia infantia.
Pisces stagnales, & fere omnes.

¶ Facile superfluunt.

Colla animalium
Alæ perygium, & spinæ pars ima uolucrum.
Agrestiũ caro animaliũ, & in aridis degenuũ.

¶ Facile corrumpuntur.

Persica armeniaca Omnia præcocia
Cuncti horni fructus
Omnia humida, & mali succi.
Et oĩa ante cibũ sumenda, ut citius permeent, ne putredine sua etiã alios humores & cibos corrũpant, si ab aliis cibis sumantur.

¶ Difficulter corrũpuntur.

Parua Chenna Purpuræ pisces
Cerices, & quæuis alia crustaceam habentia pellem.

¶ Calefaciunt ex cibis.

Frumenta tosta Panes tiphi
Dulces dactyli Poma mediocriť dulcia
Sesamum Dulces uuæ
Dulces uuæ passæ Apium
Eruca Rhaphanus
Rapa Napus
Sinapi Cardamum
Pyrethrum Allium
Cepæ Porrum
Vinum dulce Caseus antiquus

Subrufum tamen calidius.

A

¶ Refrigerant.

Hordea Panicum
Hydra Colocyntha cocta
Pepones Melopepones
Coccimela Sicomora
Austeræ & acidæ uuæ Cucumeres
Poma acerba Pira acida
Malogranata acerba
Lactuca Intybi
Portulaca Semen Papaueris
Aqua Vinum limphatum.

¶ Arefaciunt ex cibis.

Lens Brassica
Agni semen Orobi bis cocti.

¶ Humectant.

Ptisana Pepones
Melopepones Cucumeres
Nuces uirides Coccimela
Sycamina Sycomora
Lactucæ Intybi
Malua Beta
Atraphaxis Holera
Fabæ uirides Cicer uiride.

Aqua calida humectat & calefacit, frigida humectat & frigefacit, utraq; tamen corpori admota neruos offendit.

B

¶ Conseruantia sanitatem.

Detractio sanguinis Cucurbitulæ
Ductio Vomitus
Frictio Hestatio
Exercitium Abstinentia
Sudor.

Omnia pontica.

Infrigidant Desiccant
Glutinant Stringunt
Impelluñt Incrassant.

Omnia acerosa.

Incidunt Diuidunt
Subtiliant Aperiunt
Mundant Expellunt.

Omnia amara.

Aperiunt Recludunt poros
Clarificant Attenuant
Incidunt humores ab calid. manifeste.

Omnia insipida.

Inspissant Glutinant.

Omnia dulcia.

Humectant
Leniunt
Digerunt
Attenuant.

Omnia salsa.

Congregant Stringunt
Siccant.

C Pungunt ex Calidis: Acuta, Amara

ACETOSA

Pungunt ex frigi.
Temperata sunt
Omnia unctuosa.

Indurantia opilationes interaneorum.

Lac quod parum habet serum, multum uero caseacium
Cuncta dulcia — Melicratum
Pingues dactyli crudi
Cuncta quæ ex siligine comparantur
Vina dulcia.

Tardi transitus sunt.

Siliginea cuncta — Fabæ
Non purus panis — Lentes excorticatæ
Cerebra — Dorsi medullæ
Iecora — Corda
Frumentum coctum — Oua tosta
Lupini — Pisa
Sesamum — Poma
Pira necdum matura — Siliquæ
Vinum dulce, præcipue austerum,
Atrum sine dulcedine, crassum & nouum.

Stomachica, & confirmãtia.

D Dactyli acerbiores — Mala Cydonia
Oleæ asperæ
Colymbades, & cum aceto confectæ
Vuæ passæ — Acerbescentes uuæ
Nuces cum ficubus — Sinapi
Rapæ — Napi ualde cocti
Nasturcium — Capparis
Citri cortex — Pira acerbiuscula
Vinum austeriusculum
Absinthium — Aloë.

Quæ stomachum subruũt.

Seutlon — Napi
Rapæ crudæ — Blita
Chrysolachanum, nisi cum aceto, & garo, & oleo comendatur.
Sesamis — Lac frigidum
Pepones nõ bñ cocti — Cerebra omnia
Vina supra modum austera, atra, & acerbescentia.
Omnia uina crassa & noua.

Quæ ex Edulijs uentrem mouent.

Lentis in prima decoctione ebullitio
Brassica confecta ex oleo & garo
Crustaceam, testaceamq; tunicam habentia: piscium ius, & garum. ut astacorum, pagurorum, mutilorum, concharum, adhibito oleo modico & pipere.
Ius marinorum echinorum
Ius ueteris galli, præsertim ruffi
Panis cibarius qui multum habet furfurum
Fœnograeci ius ex melle, coctum & potum.
Oleæ Colymbades cum garo ante alium cibum mansæ
Tyrogala cum pauxillo optimo melle
Iuuenes animalium carnes
Extrema quoq; omnia plus medijs membris
Ex piscibus torpedines
Turtur mediocriter cit aluum
Seutlon
Lapathum
Recens caseus cum melle.
Chrysolachanum
Blitum
Colocyntha
Pepon
Ficus aridæ & uiri.
Vuæ dulces & uuidæ.
(Si ante alium cibum sumantur: mansa uero postremo, facile corrumpuntur.)
Sycamina pura
Nuces uirides & aridæ aqua maceratæ, & pelliculatæ.
Damascena pruna humida, & arida melle confecta, madefacta, ut plus teneant mellis.
Cerusa dulcia — Rhodacina mollia
Cuncta humida, & aquosa
Vinum dulce.

Quæ ex Edulijs Aluum cohibent.

Dactyli acerbiores — Vuæ passæ acerbæ
Sycamina horna — Myrti baccæ
Vnedones — Atra pruna
Poma acerba — Pira dulciera
Malagranata
Lac refrigeratum ut concrescat
Ascani — Paguri
Cancri — Carabidæ
Lens & Brassica — Bis cocta
Oriza — Panicum
Milium — Halica
Leporina caro — Vinũ acerbũ, & rutilũ.

Conferentia dentibus.

Saluia — Origanum
Mentha — Lupini
Leporis caput ustum — Tamariscus
Cortex fraxini — Comæ Rubi
Aqua in qua salitæ sunt oliuæ — Radix Verbenæ masticata
Vinum decoctionis radicis Pentaphylli, id est, Tormentillæ
Radix lapathi masticata
Cornu cerui ustum — Acetum scylliticum
Amurca olei
Oleastri folia quatuor infricata
Radix unius speciei maluæ, quã in Italia herbã ungaricã, Alceam græce & latine uocant.

Nocentia dentibus.

Vehementer calida — Nuces
Rhaphani — Dulcia
Tenacia — Acerba
Dura — Frequens uomitus
Lac — Porra
Pisces magni, uel pingues.
Brassica — Limonia.

Conferentia oculis.

Myraboiani conditi mane comesti, & in ore tenti una cum nucleo.
Nux muscata
Semina fœniculi cum saccharo operta.
Vinum absinthij potum.
Vinum Rutaceum — Cœna exigua
Aspectus rerum uiridium.
Aspectus Smaragdi.
Acetum scyliticum gargarizatum, præsertim post purgationem.
Garyophyli — Asparagi comesti
Betonica — Perdicis cerebra
Rapæ, & folia eorum — Eufragia masticata.
Puluis zinziberis, fœniculi i aceto macerari, et sacchari, mistis omnibus pariter.

Nocentia oculis.

Crapula — Venus
Mustum — Legumina
Vinum dulce — Turbidum. Crassum
Canabis — Brassica præcipue
Salita — Rhaphanus
Allium — Cepę
Magni pisces — Aspicere res lucidas
Aspicere res uelocissime motas.
Legere literas exiles
Legere a cœna, & mox post cibum.

Quæ impinguant.

Augescunt corpora dulcibus, pinguibus.
Potibus — Somno

Quæ exiguo gustu famem ac sitim sedant, conseruantq; uires.

Glicyriza — Hippace
Butyrum

Quæ difficulter perficiuntur.

Difficulter perficiuntur, ut inquit Plinius, lib. 11. cap. 53. omnia acria.
Nimia — Auidæ hausta
Aestate q; hyeme difficilius
Et in senecta q; in iuuenta.
Vomitiones homini ad hæc in remediũ excogitatæ, frigidiora corpora faciunt: inimicæ oculis: maxime autem dentibus.

Minuunt corpusculum.

A

Sicca — Arida
Frigida — Satis imodica
Vigilia — Labor
Exercitium nimium — Curæ
Tristiciæ — Amor imodicus
Lucubrationes imodicæ, & crebræ.
Perniciosissimum autem in omni uita, quod nimium est: minimeq; quod grauat, quolibet modo utilius.

Astringentia Medicamenta ex Galeno. 5. Method.

Balaustia — Hypocistis
Rhoe — Omphacium
Acacia — Gallæ immaturæ
Malicorium — Aloe
Manna — Pini correx
Terra lemnia — Atq; id genus ex uino nigro medicamenta.
Spinę ægyptiæ fructus
Crocum
Lapis Hæmatites
Plantago — Solanum
Rubi germina in aqua cocta
Cynosbatos, idest, caninus rubus
Myrti folia & baccæ
Lentiscus — Hædera.
Nespila — Oleum histricum
Oleum Sabinum — Oleum melinum.
Mastychinum.
Oleum de absinthio.
Cotonea cocta i aqua, uel in uino austero, mediocriter adstringẽtia, & quę ex Glaucio cõponuntur, & quę ex Croco: item quæ Nardina uocantur: item in primis quæ ex uino sunt confecta.

B

Adstringunt post sumptum cibum.

Mala — Pira
Punica — Cydonia
Crustæ panis.

Putredinem prohibent.

Salsa omnia
Acetosa, & aceto permixta.
Muriæ.
Omnia frigidantia & siccantia.
Flatus Borealis.
Herbæ frigidæ & siccæ.
Cibi frigidi & sicci.

PVTREDINEM caussant.

Flatus austrini.
Calida & humida.
Cibi calidi & humidi.
Omnes fructus incocti, immaturi.

C

¶ TABVLA medicinarum Simplicium, quæ perducunt Cathartica ipsa ad membra, quę peculiariter intendimus euacuare.

¶ Catharticorum Tabula PRIMA.

¶ Ducentia ad Caput.

Nux muſcata	Sticas
Cubebe	Peonia
Polium	Amaracus
Balſamus	Lignum eius
Semen eius	Anacardus
Thus	Caſtoreum
Folium	Laudanum
Sertula campana.	Acorus
Lignum Aloes	Myrrha
Chamedrys	Champepithys
Scylla	Spica nardi
Genciana	Hyſſopus
Grana Pini	Piperis grana Serapinum.

¶ Ducentia ad Pectus, & Pulmonem.

Iris	Capillus Veneris.
Amygdalæ	Grana Pini
Pulmo uulpis	Praſſicum
Mel	Saccharum
Dragagantum	Pſilium
Fœnumgręcum	Ordeum
Crocus	Hyſſopus
Vuæ paſſæ	Cardamomum
Succi caulium	Ius galli uetuli
Naſturtium	Xyloaloes
Auelana	Oppoponax
Myrrha	Serapinum
Raphanus	Aphodillus
Ariſtolochia	Olibanum
Lilium	Glicyriza Scylla.

D

¶ Ducentia ad EPAR.

Spica	Squinantum
Eupatorium	Fumus terræ
Cuſcuta	Endiuia
Abſinthium	Lactuca
Aqua ordei	Sandali
Spodium	Aſarum
Fœniculus	Aniſum
Amygdalæ amaræ	Folium Indum
Daucus	Cinnamomum
Aſparagi	Aqua Cicerum
Chamedrys	Arnogloſſa
Volubilis	Iris
Laurus	Aqua caſei
Scylla	Vinum dulce
Polion	

Retinentia medicinas in Stomacho.

Galanga	Cotonea mala
Malogranata	Maſtix Myrtus.

Et fere omnia ſtiptica.

¶ Ducentia ad Splenem.

Tamarice	Scolopendria
Capparis	Rubea tinctorum
Squilla	Aſarum
Scordion	Daucus
Calamentum	Spica
Cortices ſalicis	Sal gem̃æ
Sal Indus	Acorus
Marrubium	Abſinthium
Eupatorium	Aniſum
Fœniculus	Cuſcuta
Agnus caſtos	Champepithys
Amygdalæ amaræ.	

¶ Ducentia ad renes & VESICAM.

Saxifragia	Milium ſolis
Petroſelinum	Cantharides

Radices quinq;, ſcilicet, Fœniculi. Petroſelini. Apij Aſparagi. Reub.

Quatuor ſemina frugum.

¶ Ducentia ad Matricem.

Pulegium	Calamentum
Sabina	Iuniperus
Matricaria	Morella
Ruta	Pimpinella
Milleſolium	Pentaphyllon
Myrrha	Rubea tinctorum
Lupini	

Omnia quæ ducunt ad Renes, ducunt quoq; ad Matricem.

¶ Ducentia ad Iuncturas.

Scylla	Aſarum
Dragagantum	Acorus
Polium	Oppoponax
Aqua Porri	Succus caulium
Cardamomum	Scordeon
Chamedrys Chamepithys	Amomum.

¶ Catharticorum Tabula Secunda, de euacuantibus ab ſingulis membris.

¶ Euacuantia a Capite.

¶ Simplicia.

Colocynthis	Agaricus
Sticas	Aloe.
Lapis Lazuli	Lapis armenus.
Epithimus	Scylla.

APPENDIX

A

Sal Indus — Kebuli Indi

¶ Composita.

Iera Pina — Ieralogodion
Theodoricon — Anacardinum
Cochiæ
Pillulæ — Aureæ
De Iera.

¶ Soluentia PECTVS.

¶ Simplicia

Agaricus — Hyssopus
Volubilis — Sarcocolla
Cassia fistula — Iris
Colocynthis.

¶ Composita.

Diasene — Pillulę de Agarico.

¶ Soluentia a STOMACHO.

¶ Simplicia

Absinthium — Aloe — Myrobalani
Omnes medicinæ solū lenitiuæ, siue lambifica tiuæ, & compressiuæ.

¶ Composita.

Diaprunis — Stomaticon laxatiuū.
Catharticū imperiale — Ierapina
Pillulæ de Ierapina — Pillulæ stomaticæ.

¶ Soluentia ab EPATE.

¶ Simplicia.

Agaricus — Aqua casei

Volubilis maior — Lupulus
Reubarbarum — Succus croci
Absinthium — Fumus terræ
Eupatorium — Myrabolani
Citrini — Tamarindi — Ireos
Megereon — Serapinum — Sarcocolla

¶ Composita.

Diaprunis — Trifera sarracenica
Pillulæ de Reubarbaro.

¶ Soluentia a SPLENE.

¶ Simplicia.

Agaricus — Sene
Epithimus — Elleborus niger
Calamentum montanum.

¶ Composita.

Diasene — Pillulæ Indi.

¶ Soluentia a Iuncturis.

¶ Simplicia.

Hermodactylus — Turbith
Opoponax — Sal gemmæ
Sal Indus — Serapinum
Euforbium — Centaurea
Cucumer asininus — Elleborus albus
Elleborus niger — Polypodion — Sarcocolla.

¶ Composita.

Electuarium de succo rosarum.
Benedicta — Hermodactylata
Pillulę de Benedicta — Pillulæ areticæ.
Catharticum imperiale.

¶ Tabula TERTIA Confortantium singula membra.

B

¶ Confortātia Caput frigidū.

¶ Simplicia.

Radix Lilij — Cichoreæ
Iris — Enula campana
Chamomilla — Alteæ radix
Malua — Origanum
Pulegium — Calamentum
Saluia — Ruta
Maiorana — Betonica
Peonia — Satureia
Serpillum — Siler montanum
Fœniculus — Lignum aloes
Xylobalsamum — Carpobalsamum
Folium — Thus
Laudanum — Folia Lauri
Sticas — Scylla
Nux muscata — Cubebe
Ambra — Muscus.

¶ Composita.

Aurea Alexandrina.
Pliris — Diacastoreon
Diarodon Iulij — Dianthos cum musco.

¶ Confortatiua frigida CAPITIS.

Papauer album — Hyoscyamus

Lactuca — Viola
Camphora — Mandragora
Folia Myrti — Folia Salicis
Acetum — Zuccarum rosarum.
Zuccarū Violarū — Diapapauer.
Semen Lactucæ. — Oleum Violarum
Semen Hyoscyami. — Herba Iouis
Semen Mandragoræ. — Folia Salicis
Semen Solatri. — Crassula minor
Semen Papaueris albi. — Folia Cucumeris.
Semen herbæ Iouis.
Aqua Rosarum
Oleum Rosarum
Folia Myrti
Herba uolatilis
Portulaca

¶ Calida confortantia Pulmonem.

¶ Simplicia.

Hyssopus — Marrubium
Iris — Enula campana
Chamomilla — Radix Alteæ
Vua passa — Squilla
Lignum Balsami — Myrrha
Serapinum — Lilium
Capill. Veneris — Liquiricia — Spica.

C

¶ Composita

Diacalamenti — Diaprassium
Diahysopus — Diayris.

¶ Infrigidantia & confortantia Pulmonem.

¶ Simplicia.

Iuiube — Sebeste
Dragagantum — Gum̃i arabicum
Amidum — Semen Papaueris.
Amygdalæ dulces — Violæ
Mora celsi — Sandali
Zuccarum.

¶ Composita.

Diapapauer — Diadragantum
Diapenidion — Zuccarum rosarum
Zuccarum Violarum.

¶ Confortantia Cor, & calefacientia.

¶ SIMPLICIA.

Melissa — Borrago
Enula campana — Garyophylli
Cardamomum — Rosmarinus
Lignum aloes — Ambra
Muscus — Os de corde cerui
Crocus — Menta
Been — Cortex citri
Doronici — Cubebe
Ozymum — Garyophyllatum
Polium.

D

¶ Temperantia Cor.

Hiacynthus — Saphirus
Smaragdus — Belerici
Aurum — Argentum
Buglossa.

¶ Composita calefacientia Cor.

Diamargaritum — Diacinnamomum
Diaborraginatum.

¶ Infrigidantia Cor & confortantia.

Camphora — Viola
Margaritæ — Coralli
Rasura eboris — Poma odorifera
Rosæ — Spodium
Sandali omnes — Karabe
Nenuphar — Lutum sigilli
Coriandrum.

¶ Confortantia Stomachum, & calefacientia.

¶ Simplicia.

Menta — Saluia
Maiorana — Absinthium
Marrubium — Anisum
Fœniculum — Cuminum
Mastix — Galanga
Garyophylli — Zinziber.

Ciñamomum — Maas
Squilla — Spica
Rhaphanus — Fænugrecum.

¶ Infrigidantia Stomachum

¶ Composita.

Diacitoniton cum zuccaro sine speciebus
Sacc. rosarum. — Violarum
Syropus rosarum, Viola. — Terra Sandali.

¶ Composita calefacientia Stomachum.

Diatrion — Pipereon
Diagalanga — Rosata nouella
Mel ros. col. uel non col.
Dianisum — Diacalamentum
Dyaciñamomum

¶ Infrigidantia Stomachum

¶ Simplicia.

Rosa — Viola
Plantago — Lactuca
Cucurbita — Melones
Portulaca — Cucumeres
Citrulli — Mala granata
Acetosa — Pira
Agresta — Acetum

¶ Calefacientia EPAR.

¶ Simplicia.

Spica — Squinantum
Ciñamomum — Asarum
Eupatorium — Absinthium
Fumus terræ — Radices quinque
Capillus Veneris — Semen Fœniculi
Ameos — Anisi
Costum. — Carui

¶ Composita.

Diacosta — Rosata nouella
Dianisum — Diacalamentum
Diacapparis — Diaciminum.

¶ Epar infrigidantia

¶ Simplicia.

Endiuia — Lactuca
Portulaca — Epatica
Viola — Semen carui.
Semen Fœniculi — Aqua rosarum
Aqua Endiuię, — Acetum
Berberis — Sandali
Spodion — Quatuor se frigidantia

¶ Composita.

Diaborraginatum — Tria Sandali, & similia.

¶ Calefacientia Splenem.

¶ Simplicia.

Capparis — Tamariscus
Cicorea — Scolopendria
Aristolochia — Cortex medius fraxini.
Cortex radicum genestæ. — Borrago
Buglossa — Squilla
Acetum squilliticum. — Agnus castus
Bdellium — Nasturtium
Calamentum — Amoniacon.

Calamus aromaticus Ruta
Thimus Epithymus
Amygdalæ amaræ Aqua fraſſen
Anili Fœniculi Carui
Ameos Radices quinꝗ
Caſtoreum Tria Sandali
Zaccarum Roſarum

¶ Temperate calida, quæ poſſunt adminiſtrari omnibus interaneis.

Chamomilla Mellilotum
Radix Lilij Borrago
Nenufar Fumus terræ
Capillus Veneris Scolopendria.

¶ Calefacientia Renes.

¶ Simplicia.

Saxifragia Milium ſolis
Petroſelinum Macedonicum
Eruca Semen eius
Vrticæ Cubebæ
Brodium Cicerum Radices quinꝗ
Spica nardi Spica celtica
Squinantum Semen Dauci
Iuniperi Grana Pini.

¶ Compoſita.

Diacalamentum Electuarium Dauci.
Phylantropos.

¶ Infrigidantia Renes.

¶ Simplicia.

Portulaca Endiuia
Papauer album Virga paſtoris
Semina coitum frigidantia.
Squillum Vinum citoniorum Plantago

¶ Compoſita.

Syropus Nenuphari Syropus acetoſus
Stomaticon frigidum.
Et omnis ſplenem, & hepar infrigidantia.

¶ Calida Confortatiua. *

¶ Catharticorum TABVLA QVARTA.

¶ αἵματ⊛ καθαρτικά.

Caſsia fiſtula Manna
Thamarindi Fumus terræ
Vmbilicus Veneris Sene
Epita Aloe
Bugloſſa Pruna
Capilli Veneris Polytrichon
Serum caprinum Violæ
Adianthos Mercurialis

¶ χολῆς λυτικά.

Aloe Scamonium
Lupulus Mirabolani Citrini
Abſinthium Elleborus
Centaurea Caſsia fiſtula
Tamarindi Serum lactis
Fumus terræ Succus violaꝶ et roſ.
Pruna Manna

* Matricis.

A

Artemiſia Ruta
Saluia Sauina
Aſſa Rubea tinctorum
Pulegium Meu
Calamentum Myrrha
Oppoponacum Lupini
Spica Squinantum
Galma Cinnamomum
Calamus aromaticus Serapinum
Et omnia ſimplicia calefacientia renes.

¶ Infrigidant Matricem ſimplicia & compoſita quæ infrigidant renes. Nam idem de hijs eſt iudicium.

¶ Calefacientia Iuncturas.

¶ Simplicia.

Hermodactyli Hypericon
Squilla Armoniacum
Aſarum Caſtoreum
Euforbium Storax liquida
Myrrha Naſturtium
Stercus uaccarum Origanum
Calamentum Sinapis
Grana Pini Cortex radicum capp.
Arretuca Chamomilla
Enula Galma
Rhaphanus Ruta Serapinum.

¶ Infrigidantia.

¶ Simplicia.

Solatrum Semperuiuum
Lactuca Endiuia
Myrtus Minalloge Pſilij
Aqua roſarum
Bolus armenus
Apium.

B

¶ Compoſita infrigidantia.

Electuarium diamar. Confectio aniacardiũ.
Oxymel Iuliani
Oxymel ſquill.
Pſilion.

¶ Compoſita.

Electuarium de ſucco Roſarum
Diaprunis Diagrediata omnia.

¶ φλέγματ⊛ καθαρτικά.

Turbith Agaricus
Cartamus Sarcocolla
Hermodactylus Myrabolani Kebuli
Anacardus Tithimallus
Eſula Epita
Euforbium Radix Cucurbitę, urticę
Tapſiæ, laureolæ Ciclaminis, Centaurcę.
Ariſtolochiæ.

¶ Melancholiam educunt.

Myrabolani Indi Kebuli.
Elleborus niger. Sene.

C

Thimus	Epithimus
Lapis lasuli.	Scylla
Polypodium	Serpentaria
Lapis Magnes	Lapis lincis
Sticas	Succus caulium
Centaurea maior	Capillus Veneris
Squinantum.	

¶ Humores corporis aquosos & corruptos consumunt & educunt.

Euforbium	Sal armoniacum
Radix Cucur. agrest.	Radix Ebuli
Radix Sambuci	Sal gemmæ
Scordion	Galbanum
Oppoponax.	

¶ Phlegmati & Choleræ nigræ communia.

Polypodium	Elleborus uterq;
Catapucia	Condisi
Agaricus	Tithimallus
Centaurea minor.	

¶ VOMITIVA.

Rhaphanus	Scylla
Capparis	Iarus
Centaurea utraq;	Semen atriplicis
Aqua Faseoli	Cucumer agrestis
Catapucia	Lac ficuum
Tapsia	Nux uomica.

¶ Remissiora uomitiua.

Aqua tepida cum aceto, aut oleo.
Succus corticis Ellebori.
Succus corticis Sambuci a parte exteriori, uel inferiori excorticati, uersus superius.
Semen Atriplicis Aqua Fœniculi.
Omnia insipida sine sale.

¶ Quæ exterius applicata uomitum ciunt.

Fel Porcinum	Fel caninum
Fel thaurinum	Fel pecorinum

Quoduis horum cum Amurca olei elixum, si supra umbilicum ungas, uomitum ciet, si intra, aluum citat, & uermes interimit.

¶ Tabula SEXTA Digestiuorum.

¶ χολῆς πεπτικά.

Endiuia	Lactuca
Cichoreum	Scabiosa
Capillus Veneris	Polytrichon Adianthos.
Malagranata	Maluæ Borrago
Mercurialis	Portulaca Papauer
Virga pastoris	Berberis Rosæ
Folia salicis	Acetositas Citri Violæ
Cerusa	Sebesten
Manna	Tamarindi
Sandali	Terra sigillata
Scolopendria	Acetum
Absinthium	Pruna
Gumi Arabicum	Arnoglossa
Nenuphar	Portulaca
Mucilago Psilij	Myrobalani
Bolus armenus	Hepatica
Acetosa	Alleluiah
Psilium	Dragagantum
Sumach	Semina cõia, frigida. s.
Cucumeres	Citrulli
Cucurbitæ.	Citrangulus
Cassia fistula	Aqua lactis
Prisana	Iuiubæ
Spodium	Sanguis draconis

D

Omnia frigida & humida.
Omnia frigida, stiptica.

¶ Composita.

Syropus acetosus	Syropus Violarum
Syropus rosarum	Endiuiæ Nenuphar.

¶ φλέγματος πεπτικά.

Fœniculus	Petroselinum
Apium	Asparagus
Bruscus	Reuponticum.

Capparis	Aloe
Ameos	Laurus
Hermodactylus	Cartamus
Balsamita	Sinapis
Polium	Maiorana
Origanum	Pulegium
Squilla	Aphodili
Ruta	Dauci semen
Peucedanum	Turbith
Ebulus	Mentha
Pimpinella	Rubea
Cassia fistula	Iris
Cinnamomum	Cardamomum
Piper	Sambuci species
Mentastrum	Cyprus
Acorus	Aristolochia
Garyophylla	Been
Anethum	Eupatorium
Cyminum	Calamentum
Nepeta	Ciclamen
Squinantum	Agaricus
Veronica	Brionia
Semen Carui	Siler montanum
Colocynthis	Saluia
Asarum	Costus
Rhaphanus	Spodium
Artemisia	Iuniperus
Carpobalsamus	Genciana Diptamus
Hyssopus	Peonia Melissa.

¶ Composita.

Oxymel Simplex.
Oxymel Compositum.
Oxymel Scylliticum.

Mel rosaceum Syrupus de Eupatorio.
Hydromel Syrupus de calaměto.
Syrupus de prasio.

¶ Μελαγχολίας πεπτικά.

Sticas Melissa
Aqua Caulium. Serapinum
Thimus Sene
Sericum Origantum
Calamentum Hyssopus
Been utrumq; Blauca
Vinũ aromaticum Ameos
Capparis Buglossa
Seolopendria Epithimus
Tamariscus Mentastrum
Elleborus niger Aristolochia
Passulæ Lapis Lazuli.

A

Borago Capillus Veneris
Cuscuta Polypodium
Folium montanum Os de corde Cerui.
Mel Saccharum.

¶ Composita.

Oxymel Scylliticum.

Simplex

Syrupus acetosus

Compositus.

Syrupus de fumo terræ.

¶ Τὰ ἐν τοῖς πόροις ἐνόντα,
id est, διαφέροντα.

Vrtica Vinum subtile, album
Ros Aqua pluuialis
Butyrum Balsamus
Chamomilla Serapinum Res destillatæ.

¶ Catharticorum TABVLA Septima.

¶ Educentia humores per Os.

Pyretrum Mel
Staphisagria Capparis
Ficus Laudanum
Papauer Absinthium
Origanum Sinapis
Rhaphanus Vuæ sine semine
Elleborus albus Balsamum
Thimus Anisum
Cocconium Oxylapathon.

¶ Educentia per Nares.

Succus Betæ Casia
Oxyelatherium Coronidum
Elleborus niger Brasica.

¶ Educentia per Oculos.

Hyssopus Mel
Oleum uetus Anagallis
Oleum laurinum Nardus
Casia Costum
Apium Serapinum
Malagranata Psilium
Thus Elleborus albus
Squilla Armoniacum.
Castoreum Adeps anserinus
Ossa sepiæ Cortex Olibani.

¶ Educentia per Aures.

Piper Fel thauri
Fel Leonis Aristolochia
Succus Betæ. Succus Capparis
Radix cocconidum Bdellium
Galbanum Casia
Elleborus albus.

¶ Per urinam a Splene.

Semen Titimalli.
Semen Catheos
Radix Capparis, Scolopendriæ, Pulegij
Ciminum Agrimonia
Succus draganteæ Aristolochia longa

Origanum Coloquint, agrest.
Brionia Ciclamen
Portulaca Scorpio marinus.

¶ Purgantia Epar per urinam.

Semen agni casti Folia Dauid
Balsamum Anisum
Meata Ossa dactylorum
Folium Lauri Absinthium
Squinantum Apium
Decoctio Asari Siler montanus
Iringi.

¶ Educentia de Membris.

B

Semen Apij Piper. Pastinaca
Porrum Daucus
Crocus Ossa sepiæ
Radix Brioniæ Cicer album
Semen Melonum Semen Cucumerum.

¶ Prouocantia Vrinam.

Acorus Porrum
Champepithys Casia lignea
Aphodillus Ciperi
Fœniculus Asparagi
Squinantum Semen Petroselini.
Betonica Carui
Fumus terræ Chamedrys
Lennscus
Anacardi Condisi
Centaurea Alfasengi.

¶ Prouocant Menstrua.

Chamomilla Vrtica
Ireos Storax calida
Vsnea Anisum
Squilla Galla Genciana
Absinthium Aphodillus
Arthemisia Capillus Veneris
Castoreum Oppoponacum
Bauca syluestris Cynnamũ Hypericon.
Asparagus Asarum Acorus
Stercus thauri Aristolochia Fistula pasto.

C Licium
Cappăris
Nasturcium
Fœnogræcum
Camepithyos
Cuscuta
Caulis
Cassia lignea
Porrum
Faseoli rubei
Amygdalæ amaræ
Bdellium
Pulegium
Myrrha
Ficus
Ameos
Serapinum
Iuniperus
Rubea tinctorum
Prassium

Agreste

Calamentum

Domesticum.

Peonia
Pomum terræ
Arundo
Centaurea
Costum
Galbanum
Diptamus
Succus cucumeris asinini.
Fœniculus
Daucus
Vinum
Agnus castus
Diptamus bibitus
Genciana puluerizata
Lentiscus
Origanum
Pulicaria passarizata.
Samsucus eodem modo
Sauina

D ¶ Constringentia menstrua.

Barba hyrcina
Lingua arietis
Solatrum
Virga pastoris
Capparis
Cortex nucis
Stercus tauri siccum
Scoria ferri
Sanguis draconis
Fæx ulni
Bal.
Nux Tamarisci
Portulaca
Amomum
Squinantum
Lapis molaris
Lutum armenum
Mastix
Semperuiuum
Erugo ferri
Charta adusta
Reubarbarum
Hematites
Acacia
Coralli
Semen Bal.
Semen Portulacæ
Cornu cerui
Sanguis hirci.
Sanguis capræ
Nespila.

¶ Prouocant hemorroides.

Conchula fœtida
Fel beninum
Tapsus
Oleum lilij
Pomum terræ
Succus foliorum uitis
Succus cepæ acutæ
Potus myrabolanorum conditorum
Myrabolani nigri frixi cum butyro uaccino.
Aqua porrorum potata cum oleo nucum.

¶ Constringunt hemorroides.

Scoria ferri exiccata.

Scoria argenti
Succus foliorum uitis.
Lingua arietis
Bdellion
Cinis papyri
Anacardi desiccati
Semen Porri
Lapis iudaicus
Olibanum
Karabe
Herba Nitri
Sumach
Folia quercus
Decoctio aquæ foliorum quercus
Galls recens combusta, & cum aceto extincta, & superposita.

¶ Ad suffocationem Matricis faciunt,

Absinthium
Blactæ bisantiæ
Opoponacum odoratum
Maiorana
Sisele
Iuniperus
Peonia
Galbanum odoratum.
Synapis
Agaricus
Galla.
Lana combusta, & naribus apposita
Fumus pilorum combustorum naribus applicatus.
Muscus suppositus
Costum
Oleum mustelinum
Oleum nardinum
Ventosa super pectinem applicata
Et generaliter omnia fœtida naribus applicata, & aromatica uuluæ.

¶ Ad casum, uel precipitationem Matricis.

Apozima Tamarisci.
Apozima acaciæ
Corallus
Myrrha
Aqua decocta galliæ.
Diptamus
Ciminum
Tamariscus
Vrtica.

¶ Aborsum facientia.

Squilla
Cotula fœtida
Ireos
Cassia
Radix Opoponaci
Stercus tauri
Pomum terræ
Cantharides
Chamomilla
Calamentum.

¶ Ducentia fœtum & secundinam.

Fumus Costi
Fumus Cardamomi
Centaurea
Galbanum
Diptamus
Succus Cucumeris asinini.
Sto. Bubonis
Lupinum
Allium
Lactucasmi
Pomum terræ
Calamentum
Armoniacum
Chamomilla
Balsamum interficit & educit.
Arthemisia
Capillus Veneris
Castoreum
Genciana
Diptamus puluerizatus & suppositus uuluę.
Aristolochia
Nasturtium.

Cicer Capparis
Mandragora Chamedrys
Flos caulis Laudanum
Bdellium Myrrha
Narcissus Oleum Liliȷ̃
Serapinum Rubea tinctorum
Piper.

❡ Lac generantia.

Lactuca Agnus castus
Rhaphanus Anisum.
Aqua casei ueteris cocti.
Eruca Fœniculus
Anetum Ordeum
Grana Vlmi Cicer
Mel cum croco.

❡ Abstersiua.

Omne amarum naturaliter abstergit.
Ordeum Mel Prassion

❡ Adustiua.

Salis genera omnia Piperata omnia.

❡ Apertiua.

Volubilis magna. Amygdalæ amaræ
Absinthium interius, exterius non item.
Lupinus extractus Ireos
Semen Vrticæ Abrotanum

❡ Vehementius apertiua.

Scolopendria Radix Capparis
Affodillus Costus
Squilla Genciana
Zinziber Asarum
Crocus Daucus
Baccæ Lauri Hyssopus
Chamedrys Pulicaria
Apium Calamentum
Hypericon Sparagus
Trifolium Petroselinum
Polium Leuisticus
Chelidonia Spica
Sticados Sisamum
Solatrum Ozymum
Cuscuta Agaricus
Eupatorium Fumus terræ
Cubebe Xyloaloes
Peonia Myrrha
Sisimbrium Sambucus
Prassium Cyperus
Muratrum Porrum
Cepæ Bulbus
Fermentum cum sale.

❡ Attractiua.

Magnes Sulphur
Serapinum Asa fœtida
Apium Maiorana
Piretrum Scabiosa
Lolium Armoniacum
Radix cannæ Diptamus
Omne stercus, maxime columbinum.

Aristolochia longa.
Prassium Ciclamen

A

❡ Attractiua cum putrefactione.

Cancer ustus Fermentum
Omne stercus ustum Sanguisugæ.

❡ Supprimentia sanguinem.

Atramentum sutorium, quod græci Calchanton appellant.
Chalcitis Acacia
Ex aqua lycium Thus
Aloe Gummi
Plumbum combustum.
Porrum Herba sanguinalis
Creta, uel cimolia Sigillaria
Frigida aqua Vinum
Acetum Alumen
Melinum Squama & ferri & æris.

❡ Glutinant uulnera

Myrrha Thus
Gum̃i, præcipueq; Achantinum.
Tragacantha Cardamomum
Bulbi Lini semen
Nasturtium Giuten
Ichyocolla Vitis alba
Contusæ cum testis suis Cochleæ.
Mel coctum. Psilium.
Spongia uel ex aqua frigida, uel ex uino, uel ex aceto expressa.

B

Ex iisdem lana succida, si leuis est plaga.
Aranea Alumen
Alumen scissile, quod schiston uocant, & liquidum similiter.
Melinum Auripigmentum
Erugo. Chalcitis Atramentum sutoriũ.

❡ Quæ concoquunt & mouent pus.

Nardum Myrrha
Balsamum Costus
Galbanum Propolis
Styrax Bitumen
Thuris & fuligo & cortex.
Pix Sulphur
Resina.

❡ Aperiunt uulnera.

Vulnera aperiunt tanq; ora in corporibus
Cin̄amomum Balsamum
Panaces Iuncus odoratus
Pulegium Flos albæ Violæ.
Bdellion Galbanum
Resina Terebinthina
Pinea Propolis
Oleum uetus Piper
Piretrum Chamepithys
Vua Timinia.
Sulphur.
Alumen.
Rutæ semen.

C

¶ Quæ purgant uulnera.

Erugo | Auripigmentum
Sandarace | Squama æris
Pumex | Iris
Balsamum | Styrax
Thus | Thuris cortex
Resina | Pinea
Terebinthus liquida | Oenanthe
Lacerti stercus.
Sanguis columbi, & palumbi, & hirundinis.
Ammoniacum.
Bdellion, quod per omnia idem quod ammoniacum potest, sed ualentius est.
Abrotanum | Ficus arida.
Coccum gnidion | Scobs eboris
Omphacium | Radicula.
Coagulũ, maxime leporinum, quod est omnibus aliis ualidius.
Fel | Vitellus crudus
Cornu ceruinum | Mel crudum
Mysus | Chalcitis
Vua tamiuia | Spuma argenti
Galla | Squama æris.
Lapis hęmatites | Minium
Costum | Sulphur
Pix cruda | Sepum
Adeps | Oleum
Ruta | Porrum
Lenticula | Eruum.

D

¶ Quæ rodunt.

Alumen liquidum, sed magis rotundum.
Erugo | Chalcitis
Mysus | Galla
Balsamum | Myrrha
Thuris cortex | Galbanum
Resina | Terebinthus humida.
Piper utrumq;, sed rotundum magis.
Cardamomum | Auripigmentum
Calx | Nitrum, et spuma eius.
Apiisemen | Narcissi radix
Omphacium | Alcyonium
Oleum ex amaris nucibus. | Allium.
Mel crudum | Vinum
Lentiscus | Squama ferri
Fel taurinum. | Scamonea
Vua taminia | Ciñamomum
Styrax | Cicutæ semen
Resina | Narcissi semen
Fel | Nuces amaræ, oleũq; earum.
Atramentum sutorium. | Chrysocolla.
Veratrum. | Cinis.

¶ Quæ exedunt corpus.

Acaciç succus. | Ebenus
Erugo | Sqama æris
Chrysocolla | Cinis cyprius.
Nitrum. | Cadmia.
Spuma argenti | Hypocistis
Diphryges | Sal

Auripigmentum | Sulphur
Cicuta | Sanda
Salamandra | Alcionium
Aeris flos | Chalcitis
Atramentum sutorium
Ochra | Calx
Acetum | Galla
Lac caprifici | Alumen
Lactucę marinę lac, quę græce uocatur Tithymalios alcyonium.
Fel | Thuris fuligo
Spodium | Lenticula
Mel | Oleę folia
Marrubium | Lapis hęmatites
Mysus | Acetum.

¶ Quæ adurunt.

Auripigmentum | Atramentum sutoriũ.
Chalcitis | Mysus
Erugo | Calx
Cariha combusta | Sal
Squama æris | Fęx combusta
Myrrha.
Stercus Columbę
Stercus Palumbi.
Stercus Lacerti
Stercus Hirundinis.
Piper | Coccum gnidium
Diphryges.
Lac utrumq; quod supra dictum est.
Veratrum album, nigrum.
Cantharides | Corallium
Pyretrum | Salamandra
Eruca | Sanda
Vua taminia | Chrysocolla
Ochra | Alumen
Ouillum stercus.

¶ Quæ crustas inducunt ulceribus.

Eadẽ fere quæ supra crustas ulcerib9 inducũt, uel ab igne adustis, sed præcipue Chalcitis, uniq; si cocta est.
Flos æris | Erugo
Auripigmentum.
Mysus, & id quo magis coctum.

¶ Quæ crustas ulceribus resoluunt.

Crostas resoluit farina triticea cum ruta, uel Porro, uel Lenticula, cui mellis aliquid est adiectum.

¶ Quæ discutiunt, quæ in aliqua parte corporis coierunt.

Abrotanum | Amaracus
Alba uiola | Mel | Lilium
Samsucus | Cyperus | Lac
Sertula campana | Serpillum | Cupressus
Cedrus | Iris.

A P P E N D I X

Viola purpurea — Narcissus
Rosa — Crocus
Prassium — Iuncus odoratus
Nardus — Ciñamomum
Casia — Amoniacum
Cera — Resina
Vua taminia — Spuma argend
Styrax — Ficus arida
Tragoriganus — Lini & Narcissi semen.
Bitumen — Sordes ex gymnasio.
Pyrites lapis, uel molaris. — Crudus uitellus.
Amarę nuces — Sulphur.

¶ Quæ euocant & educunt.

Laudanum — Alumen rotundum
Ebenus — Lini semen
Omphacium — Fel
Chalcitis — Bdellium
Resina — Terebinthium
Pinea — Propolis
Ficus arida decocta — Stercus columbę
Pumex — Farina Lilij grossi in aqua cocti.
Elaterium — Lauri baccæ
Nitrum — Sal

¶ Quæ exasperata leuent.

Leuat id quod exasperatum est
Spodium — Ebenus
Gumi — Oui album
Lac — Tragagantum.

¶ Quæ carnem nutriunt, & ulcus implent.

A

Resina pinea — Ochra attice
Asterance — Cera — Butyrum.

¶ Quæ molliunt.

AEs combustum — Terra eretria
Nitrum — Papaueris lachryma
Ammoniacum — Bdellium
Cera — Sæuum
Adeps — Oleum
Ficus arida
Sesanum — Sertula campana
Narcissi radix & semen — Rosæ folia
Cöagulum — Vitelli crudi
Amaræ nuces — Medulla omnis
Stibe — Pix
Cochlea cocta — Cicutę semen
Plumbi re. — Panace
Cardamomum — Galbanum
Resina — Vua taminia — Styrax
Iris — Balsamum — Sordes ex gymnasio
Sulphur — Butyrum — Ruta

¶ Quæ cutem purgant.

Mel cutẽ purgat, sed magis si est cum Galla, uel Eruo, uel Lenticula, uel Marrubio, uel Iride, uel Ruta, uel Nitro, uel Erugine.

T A B. VII. finis.

¶ De ijs quæ conueniunt singulis membris, TABVLA OCTAVA.

B

¶ Cerebro & capiti cõuenientia.

Cubebæ — Galanga
Lignum aloes — Maiorona
Melissa — Stafisagria
Acorus — Muscus
Nux myristica — Rosmarinus
Rosa — Sticas
Peonia — Hyssopus
Spica — Chamomilla
Mellilotum — Ruta
Thus — Laudanum
Castoreum — Capparis.

¶ Oculis conuenientia.

Eufragia — Fœniculus
Garyophyllus — Agrimonia
Chelidonion

¶ Cordi conuenientia.

Cyperus — Ciñamomum
Crocus — Corallus
Garyophyllus — Karabe
Lignum aloes — Margaritæ
Macis — Melissa
Myrabolani — Muscus
Nux muscata — Olibanum

Os de corde ceruí. — Piscacia
Rosmarinus — Rosæ
Spodium — Sticas arabica
Terra sigillata — Zedoaria
Buglossa — Borrago
Maiorona.

¶ Pulmoni conuenientia.

Inula campana — Hyssopus
Prassium — Ius illyricum — Scabiosa.
Glicyriza — Passulę — Capilli Veneris.
Iuiubæ — Sebeste
Caricę — Tragagantum
Penidiæ — Amygdalæ
Dactyli — Fistici.

¶ Stomacho appropriata.

Absinthium — Calamus aromaticus
Cassia lignea — Cyperus
Crocus — Coralli
Cuscuta — Eupatorium
Fumus terræ — Galanga
Garyophylli — Gallia muscata
Lacca — Leuisticus
Lignum aloes — Mastix — Balsamita.
Mentha — Myrabolani. — Nux muscata

C Origanum — Piscacia
Pellicula interior stomachi Gallinæ.
Spodium — Citonea mala
Olibanum.

¶ Hepati conuenientia.

Absinthium	Cassia lignea
Crocus	Cuscuta
Eupatorium	Fumus terræ
Garyophyllus	Gallia muscata
Origanum	Piscacia
Hepatica	Endiuia
Cichorium	Squinantum
Plantago maior	polium
Serpentaria utraq;	Vuæ passæ
Spica	Anisum
Marathrum	Sandali

¶ Spleni conuenientia.

Ebulus	Hedera
Fraxinus	Scolopendrion
Tamarix	Polytrichon
Daucus	Calamentum
Rubea tinctorum	Cyperus
Capparis	Acorus
Asarum	Sambucus
Eupatorium	

¶ Opilationi Hepatis conuenientia.

D

Cassia lignea	Capillus Veneris
Cicer rubeum	Cuscuta
Eupatorium	Fumus terræ
Prassium	Serpentaria
Asparagi	Sticas
Polium	Raponticum
Rabarbarum	Apium.

¶ Opilationi Splenis conuenientia.

Raponticum	Capillus Veneris
Capparis	Cuscuta
Eupatorium	Prassium
Fumus terræ	Tamariscus.

¶ Matrici conuenientia.

Sauina	Abrotanum *
* Grana Iuniperi	Maiorona
Pulegium	Stafisagria
Hypericon	Acorus
Marathrum	Saxifraga.

¶ Renibus & Vesicæ conuenientia.

Asparagi	Saxifraga
Milium solis	Asarum
Acorus	Filipendula
Genesta	Petroselinon
Polium	Cuscuta
Fœniculus.	

¶ Iuncturis conuenientia.

Polium montanum	Asarum	
Acorus	Amomum	
Saluia	Calamentum	
Pyrethrum	Sticas	Costum.

¶ Semina communia calida.

Anisum	Marathrum
Petroselinum	Apium
Asparagi	Brusci.

¶ Radices calidæ.

Petroselini	Apij
Asparagi	Fœniculi.
Brusci.	

¶ Semina cõmunia frigida, maiora.

Cucumeris	Cucurbitæ
Melonis	Citrulli

¶ Semina cõmunia minora, frigida.

Endiuiæ	Lactucæ
Portulacæ	Scariolæ.

¶ Trium radicum.

Apij — Fœniculi — Petroselini.

¶ Duarum radicum.

Fœniculi — Petroselini.

FINIS.

¶ TABVLA I. De partitione Humorum & Qualitatum.

HVMOR est corpus aliq̃d in quod in primis nutrimentum conuertitur.

Horum quidam dicuntur Primi: quidam Secundi.

¶ Humores PRIMI, quatuor.

Sanguis
Phlegma.
x Cholera.
Melancholia

SANGVIS

Naturalis, cum. s. color est rubeus, purus, extra malum odorem, & ut plurimum dulcis.

Non naturalis, Primo, si sua natura, complexione, & qualitate scilicet, a calore permutatus est. Secundo, cum alius quispiam humor corruptus, ei commistus est.

Et hoc fit dupliciter.

Quãdo ſcilicet deforis ueniens humor, in ſanguinem penetrat, atq; ipſum corrumpit.

Vel ſi in ipſomet ſanguine, aliqua ſcilicet intemperie talis generetur.

PHLEGMA

Naturale, quod cum actu non ſit aptum, tamen ut in tempore ſanguis fiat. Quandoquidem Phlegma, ſanguis non probe percoctus eſt.

Illo Phlegmate corpus indiget duplici de cauſſa.

Neceſsitate. Primo, in membris deficiente ſanguine, ipſum a uirtutibus naturalibus peragitur, ut in ſanguinem conuertatur, qui ea rurſus nutriat. Secundo, Nam ſanguini admixtum, nonnihil ipſum efficit aptum, ad phlegmaticæ complexionis membra reſocillanda ac munienda.

Vtilitate. Nempe ut uirtus membrorum, & ipſa plane mẽbra reparanda, reddantur agiliora, humectando ſcilicet, ne exiccent iuncturæ, cauſſa continuæ motionis.

Non naturale Phlegma,

1 Quod eſt, Vel ſubſtantiæ diuerſæ, puta, mucilaginoſum, neq; ad ſenſum plane diuerſæ eſſentiæ.

Crudum, in ſubſtantia æquale, in ueritate diuerſum.

Subtile, uel aquoſum ualde.

Gypſeum, quod eſt ualde groſſum, cuiuſq; ſubtile, reſolutiuum eſt.

Vitreum, omnium peſsimum, uitro liquefacto ſimile & craſſo.

2 Vel eſt ſaporis alieni & corrupti a naturali phlegmate. Et id eſt in quadruplici differentia. 1 Aut enim eſt Salſum.

Omnibus hoc acutius, ſiccius, & leuius eſt.

2 Aut acetoſum, & hoc ab

Re extranea, & melancholia acetoſa ſibi admixta.

Ebullitione ſuipſius: ut in phlegmate dulci, & in alijs humoribus ſuccoſis, prius ebullientibus, deinde aceſcentibus.

3 Aut Ponticum, & fit

Ab extraneo, ut a melancholia pontica ſibi commixta.

A ſeipſo: quia uehemẽter infrigidatum eſt, ita ut in ponticitatem exierit.

4 Aut inſipidum,

Cui ſanguis naturalis commiſcetur, quodq; in rheumatiſmis ſentitur.

CHOLERA

NATVRALIS, eſt ſpuma ſanguinis: cuius color eſt rubeus, & clarus, ipſa autem leuis, & acuta. Et in duas diuiditur partes. ſ.

A

Aut enim ſanguini commiſcetur. Et hoc duplici cauſſa. Neceſſario: ut membra cholerica nutriat, ſcilicet, pulmonem. Vtilitate: quia ſubtiliat, & ad interiora ſanguinem penetrare facit.

Aut ad fellis ſchiſtim fluit. Atq; id duplici cauſa. Neceſsitate. Et id aut quia totum corpus mũdificat: aut qa ueſicam fellis nutriat. Vtilitate. Idq; ob hoc, q; inteſtina abluit, purgatq;: atq; q; ani muſculos ita pungit ad naturæ ſuperflua egerenda.

Innaturalis Cholera fit, quãdo

Aliud extraneum ſuæ commiſcetur ſubſtantiæ. Et ita aut famoſa, aut ſcita: cui id quod admixtum eſt, extraneum eſt per phlegma. Et generatur ex eo

Cholera

Citrina: quia phlegma commixtũ eſt tenue.

Vitellinum, ubi phlegma eſt groſſum.

Vel qñ ſubſtantia in ſe eſt uitiata. Et fit

Minoris famæ: quæ etiã aduſta uocatur Cholera, cui melancholia cõmiſcetur. Et hæc generatur duobus modis.

Primo, cum Cholera in ſe aduritur, aut cinereitas in ea accidit: quod deterius eſt.

Secundo, ſi melancholia deforis adaruit, eiq; commiſcetur.

Cum ſubtile quod eſt in ſanguine adaruit, cuius ſpiſsitudo eſt Cholera nigra, magisq; generatur in epate.

B

Alia, cuius generatio in ſtomacho, ex mali chimi generatione proueniens. Et ita fit

Praſſiua, quę ut uidet fit ex uitelling admixtõe.

Eruginoſa, quæ eſt ut erugo æris.

MELANCHOLIA.

Naturalis, eſt boni ſanguinis ſæx, turbulentia, & ſuperfluitas: cuius ſapor inter dulcedinẽ & ponticitatem exiſtit. Et hæc defluit cũ ſanguine duplici cauſſa. ſ. Neceſsitatis, ad parandum ſanguinem qui poſsit nutrire membra melancholica. ut oſſa Vtilitatis, ut ſanguinem reſtringat, atq; ipſum inſpiſſet.

Vel fluit ad lienem. Et hoc bifariam.

Aut gratia

Neceſsitatis: ut corpus totum ab hac ſuperfluitate mundificet, aut ut ſplenem nutriat.

Vtilitatis, quia os ſtomachi ſtringit, & confortat, famisq; deſyderium excitat.

NON NAT Vralis Melancholia, aduſta, cinericia: gigniturq; quatuor modis, ſcilicet ex cinere

Choleræ

Phlegmatis

Melancholiæ

Sanguinis.

Quodlibet horum est saporis eiusdem cum humore a quo deriuatur.

Atq; hæc de primis humoribus.

Secundi uero sunt

Superfluitas naturalis. ut

Sanguis
Cholera
Phlegma
Melancholia.

Non superfluitas. Et horum quoq; sunt quatuor. scilicet

Innoīatus, qui est firmior in foraminibus extremitatum paruarum uenarum, contentus membris similibus, propinquis, inbibentibus eam.

Ros, est humor transiens per omnia membra simplicia, sicut ros qui in nutrimentum aptus est conuerti.

Cambium (ita enim barbari nominarunt) est humor qui parum ante coagulatus fuerit, ut in locum resoluti recipiatur.

Gluten, est humor qui intus in mēbris simplicibus e natiuitatis principio exisit.

TAB. I. finis.

TABVLA II. De Rebus Naturalibus.

Res naturales septem sunt, scilicet

1 Elementa 2 Complexiones
3 Humores 4 Membra
5 Virtutes 6 Spiritus
7 Operatio.

1 ELEMENTA

Naturalia sunt. Ignis, Aër, Aqua, Terra.

Medicinalia. Sperma uiri. Sperma mulieris, & sanguis menstruus. Quæ ex morbis hæreditarijs consyderantur, uidelicet Calculo, Lepra, Podagra, Epilepsia. Nam alia cutandi ratio illorum est, quando uel a partu, uel a principijs generationis originē traxerunt: alia item, cum ex caussis alijs.

2 COMPLEXIONES

Simplices

1 Calidum 2 Humidum.
3 Frigidum 4 Siccum.

Compositæ

Calidum & humidum.
Calidum & siccum.
Frigidum & humidum
Frigidum & siccum

Et æquales uel in

Qualitate
Quantitate
Sua specie.

Quæ cognoscuntur per

Aetatem Sexum
Formam Habitudinem
Mores Consuetudinem.
Artificium.

Consyderantur uero

An sint temperatæ, uel distemperatæ.
An sint uniformiter in toto corpore, uel in parte a temperamento lapsæ.
An sint simplices, uel compositæ.
An sint sanguineæ, cholericæ, phlegmaticæ, uel melancholicæ.
An multū, uel parū a temperamento lapsæ.

3 HVMORES.

In quibus primo consyderatē substantia eorū.

Quæ dependet ex

Materia, & dispositione eorum. *

* Agente. i. ipsius humoris uirtute in mēbro.
Cœlesti aspectu.
Iudicio sumpti nutrimenti.

Et quo — Artificio / Loco genitī. / Tempore.

Secundo consyderatur humoris

Viscositas Grossicies
Subtilitas Fluxibilitas

Constantia, maxime in fluxu uentris.
Tempus in quo generantur.
Locus item.
Motus & quies humorum, si in fluxu, aut paratus fluere. ut paralysi, & catarro. Et
Mobilitas in humoribus acutis, quorum timemus furiam.
Ne uariet Medicus in illis

Diuertendis
Digerendis
Maturandis
Euacuandis.

4 MEMBRA

Simplicia

An sint dura, uel mollia.
Densa, uel rara.
Simplicitatis intensæ, uel raræ.

Composita

Digna & principalia

Caput Cerebrum
Cor Testiculi
Hepar Stomachus
Pulmo.

Ignobilia. ut extrema — Manuum / Pedum.

Ex quatuor humoribus generata,

Ossa Cartilago
Ligamenta Nerui.
Lacerti Venæ pulsatiles
Venæ sanguinis,
Caro.
Pinguedo Chordæ.
Manus, Pedes.

5 VIRTVTES

Harum quædam est

ANIMALIS, cuius origo a cerebro, diuiditur in

Gubernatiuam, quæ scinditur in
- Imaginatiuam
- Rationalem
- Memoratiuam

Motiuam uoluntatis, quæ mouet membra per

Neruũ procedentẽ ad medullã spinæ dorsi.

Et ab eisdem neruis ad lacertos, quæ mouent membra.

Sensitiuam, cuius organum

Visus	Quorum obiecta.	Lux, uel ignis
Auditus		Aër
Tactus		Terra
Gustus		Aqua
Odoratus.		Fumus

NATVRALIS, cuius partes

Generatiua	Cuius species	Similitudo
Alteratiua		Situs
Retentiua		Foramina
Expulsiua		Grossicies
Vitalis		Plenitudo.

6 SPIRITVS A

- Animalis
- Vitalis
- Naturalis.

Qui aut est

- Clarus, uel obscurus
- Simplex, uel uaporibus cõmistus;
- Multus, uel paruus.

7 OPERATIO

Quædam pendet ex uirtutibus, inquantum uitalis.

Quædam ex una uirtute. ut digesto cibi a naturali uirture.

Quædam a duabus. sicut appetitus cibi, qui pendet a uirtute sensitiua.

¶ ANNEXA Rebus Naturalibus sunt

Ars	Mos
Aetas	Symptoma
Virtus	Repletio
Regio	Tempus
Complexiõ	Vsus
Forma.	Sexus.

TAB. II. Finis.

¶ TABVLA III. De Rebus non Naturalibus.

¶ Res non Naturales.

Aër	Crassus	Subtilis
	Clarus	Nubilus
	Apricus	Tenebrosus
	Meridionalis	Septentrionalis.
	Paludanus	
	Circa plantas nocentes.	

¶ Cibi & Potus.

Quantitas	Qualitas.
Ordo & hora sumptionis.	
Tempus collectionis	Locus originis.
Artificium & præparatio.	

De quibus uide Auiceñ. 3. primi, de his quæ comeduntur & bibuntur.

¶ Somni & Vigiliæ

Quantitas	Hora incæptionis
Situs idoneus corporis.	
Tempus noctis, uel diei.	
Continuatio, & interpolatio.	

¶ Motus & quietis. B

Ambulatio	Gestatio.
Vectatio	Equitatio
Frictio	Tonsura barbæ.

In quibus requiritur, ut debita tempora sint: uidelicet opportuno tempore, post uentris euacuationem, & non statim uentre repleto.

¶ Inanitio & repletio.

Vomitio	Sudor
Fluxus uentris, & menstruorum.	
Fluxus hemorrhoidarum.	
Sanguis narium	Vrinæ emissio.
Coitus	Phlebotomia
Ventosæ	Vesicationes.
Frictiones	Incisiones.
Medicinæ solutiuæ, & diureticæ.	

TAB. III. finis.

¶ TABVLA IIII. De tribus rebus contra Naturam.

RES contra Naturam sunt tres: uidelicet, Morbus. Caussa morbi. Et accidentia Morbi.

I. MORBVS.

Aut est a genere generalissimo, aut Subalterno.

Aut a mala complexione

Simplici	Calida		Composita	Materiali.
	Frigida			
	Humida.	Sicca		Immateriali.

C AVT EST

Salubris
Pestis
Mortalis, ut
Apoplexia
Medius, ut Variolæ.

Acutus	Peracutus
Chronicus	Topicus.i.reuersiuus.
Intensus	Remissus
Creticus, uel non Creticus	
Principio	Augmento
Statu	Declinatione
Simplex	Compositus
Materialis	Sine materia
A uentositate	Tractabilis
Intractabilis	Per essentiam

Absolute, uel
A Colligantia
Non absolute

A materia, Multa, parua. Crassa, subtili. Benigna, maligna. Digesta, indigesta. Sola, uel commista alteri.

Atque sic discurritur in caussis, usque dum deueniat ad indiuiduum caussæ facientis morbum, siue sit humor, siue aliud. ut sunt uermes. An sit per se, an per accidens. Consyderet etiam intensionem caussæ in qualitatibus primis, secundis, manifestis, occultis.

D II Caussa MORBI.

AVT EST

In uenis
Extra uenas
In Stomacho
Cibus corruptus. *

* Vermes
In Intestinis
Corrupti humores
Arena
In Renibus
Lapides
Materialis Ex opilatione
Abscessu.
A uia defluxus, uel creticæ expulsionis, uel ascensionis. quemadmodum cholera ad stomachum de ieiuno intestino.
Ex actione occulta. ut uenarum
Ex proprietate occultarum materiarum. ut pueri incurrunt epilepsiam.
A putrefactione. ut in quibusdam febribus.

III Accidentia MORBI.

QVORVM

Quædam sunt præuenientia, ut rigor in febri.
Quædam concomitantia. ut dolor capitis in febri.
Quædam subsequentia. ut protractio appetitus.
Quædam uera: quę dependent ab ægritudine eius, & remouentur ad remotionem illarum.
Quædam descendentia ab alijs quam a morbo, & caussa eius. ut dolor colicus in febri.
Quædam fortia, ut trahentes ad se totam curam.
Quædam non trahentia ad se curam, saltem insignem, uel diuersam ab ea quæ conuenit morbo.
Quędam apta ad se trahere alia accidentia, uel morbos inducere. ut ardor urinæ, excoriationem uesicæ.

TABVLA V. De præcognitione quatuor Humorum prædominantium.

SANGVINIS indicia.

Pruritus loci eius ex quo sanguis solet elici.	Vrina rubea, spissa
Oris dulcedo inmodica.	Aetas iuuenilis, tempus uernum.
Exiles in ore uomicæ.	Corpusculum bonæ habitudinis, carnosum.
Multi in corpore carbunculi.	Et si quis utatur cibis multum sanguinem gignentibus.

CHOLERAE indicia.

Color citrinus Amaritudo oris	Vrina tenuis, ignea, clara.
Siccitas linguæ Sitis multa	Tempus æstiuum Aetas iuuenilis
Appetentia tenuis & amara.	Cibi cholerici
Nausea Vomitio citrina, uiridis.	Labor multus
Egestio mordicans.	Somnus paruus.
Albor in oculis ad citrinitatem declinans.	Complexio corporis calida.

MELANCHOLIAE indicia.

Ardor stomachi.	Corpus musculosum.
Appetentia canina.	Pressura splenis.
Color fuscus, plumbeus.	Scabies, & morphea nigra
Sanguis niger, spissus.	Vrina nigra, uel russa, fusco permixta.

PHLEGMATIS indicia.

Multitudo saliuæ Sitis modica	Somnus nimius. Cibus multus & phlegmaticus.
Vrina alba. Pigricia, & hebetudo.	

Corpus molliculum
Corpus frigidum. Parua digestio. Tempus hyemale. Ocium, & quies.

A

¶ TABVLA VI. De Temperamento Corporum.

Signa corporis calidi.
Facile crescit, & augmentatur.
Contactu calidum est.
Gracile, & macie confectum.
Venæ amplæ, inflatæ.
Motus pernix.
Ingenium contumax.
Somnus modicus, pulsus uelox.
Capilli multi, crispi, & nigri.
Color ruffus, & in rubeo obscurus.
Signa corporis frigidi.
Senium adolescit.
Ingenium hebes.
Pulsus tardus, paruus.
Anhelitus occultus.
Tactu subfrigidum.
In coitu impotentia.
Somnolentia.
Signa corporis humidi.
Tactus lenis.
Caro mollicula.
Membra laxa.
Ossa occultata.
Impatientia laboris.
Somnus immodicus.
Paucitas capillorum.
Signa corporis sicci.
Asperitas Macies
Robur Rigor
Labor.
Venæ & chordæ prominentes.
Affluentia capillitij.

¶ TABVLA VII. De differentijs Morborum.

¶ Morborum alij sunt
Patentibus late meatibus cum clauduntur.
Alij sine omni prorsus sunt tumore.
¶ Contagiosi
Sanguinis,
Synochus Phlegmon.
Phlegmatis
Epilepsia Febris quotidiana.
Cholerici
Febris tertiana Herysipelas
Formica Suffocationes Matricis
Schiatica
Fluor sanguinis per secessum,
Dysenteria Intestinorum ulcera.
Vigilia Delyrium
Phrenitis Variolæ Morbilli.
Melancholici
Lepra Scabies
Melancholia Hæmorroides
Affectiones splenis Ignis Persicus
Cancer Herpes æstiomenus.
Elephantia Excoriatio auriculæ
Lentigines Deformitas faciei.
Tumores excitant in corpore.
Herysipelas Phlegmon
Oedemata Phygedena
Strumæ Elephantiasis
Psora Lepra
Vitiligines Tumores duri.
Lupus Lippitudo
Lepra Scabies
Morbus caducus Febris acuta.

Phthisis Lues.
Nonnulli sine omni contagio sunt.
¶ MORBI, qui
Frequenter perimunt prægnantes.
Tabes Phthisis
Intercus Hydrops
Peripneumonia Febris ardens
Pleuritis Phrenitis
Rubrum ulcus in locellis Herysipelas.
Non perimunt, præsertim non prægnantes.
Pulmonis uitium Febris ardens
Mentis agitatio Morbus laterum
Synanche Morbus iecoris.
Nephritis Dysenteria Hæmorroides.
Prorsus non perimunt, nisi mala quædam acciderit dispositio
Dolor pedum Melancholica passio
Cancer Lychen
Podagra Orchitis
Coxendix, uel ischias.
Tinesmos Tertiana
Quartana Stranguria
Ophthalmia Exasperatio cutis Lepra.
¶ Chronici
Tabes Difficultas intestinorum.
Pedum dolores Morbosæ dispositiões.
Pituita alba Ischias
Morbus comicialis Stranguria
Dolores renum in senibus.
Cruentum profluuium mulierum.
Mariscæ Fistulæ
Macies. Cachexia.

B

C

❡ Sunt & morbi
Deficientes

Febris quotidiana	Febris tertiana
Quartana	Quintana.

Continui

Semitertiana	τυφῶδες, id est, ardens.

Acuti

Phrenitis	Lethargus
Pleuritis	Peripneumonia.

Peracuti

Synanche Cynanche Apoplexia.

Acuti & continui

Febres ardentes Phrenitides Pleuritides

Quidam acuti & non continui.

Quidã neq; acuti, neq; cõtinui. ut morbi lõgi.

Quidam uulgares, qui secundũ quędã tempora eodẽ in loco plurimos mortaliũ inuadũt.

Hippocrates. 9. differẽtias facit. s. acutum, peracutũ, malignũ, longũ, mediũ, perniciosum, mite, periculosum, & minime periculosum.

Peracutus morbus est, ui & phantasia maior ac difficilior acuto, qui septimo die ut plurimum ad indicationem peruenit.

Malignus est, qui ui quidẽ maximus existit & difficilis, cęterum imaginatione imbecillis, certum indicationis tempus non habens.

Longus, qui in deterius atq; melius indicatur, mensibus, añis, uel etiã cũ hoĩs morte finit.

D Medius, qui inter longum & acutũ est, utriusq; particeps, indicatur die. 60. aut. 80.

Perniciosus, siue lœtalis, qui semper in deterius uergit.

Mitis, qui nequaq; hominem tollit.

Periculosus, q ad salutẽ & perniciẽm ex æquo tendit. Dicitur & anceps morbus.

Minime periculosus, qui semper salutem futuram prænunciat, quãtum in eo est: atq; id habet cum miti commune.

❡ Cognoscitur aũt omnis morb9, Aut ab Substantialiter inhęrentibus: ut si quid in compositione membrorum abundet, aut desit, aut e loco sit exarticulatum. Aut ab Operatioue membri lęsa. Aut ab Qualitate permutata ab exeuntibus a corpore temporibus anni.

❡ Transmutantur in alios morbos

Morbus laterum		Febrem ardentem.
Mentis agitatio		Vitium pulmonis
Pulmonis uitium		Febrem ardentem.
Tenesmos		Difficultatẽ intestinorũ: aliq̃n in dysenteriã.
Difficultas intestinorum,	In	Leuitatem intestinorum, uel lienteriam.
Lienteria		Hydropem.
Pituita alba		Hydropem
Peripneumonia		Pleuritim.
Pleuritis		Empyon, uel hæmopthoim.

❡ De hijs quę morbos ali ✻ ✻ quot concomitantur.

Comitantur fere,
Neruos preciosos, Conuulsiones
Vehemens inflamatio
Mala cõherentia, uel cõalitio.

Cerebrum uulneratum ac lęsum
Amissio

Vocis	Visus	Auditus.
Bilis	Vomitus	Febris

❡ Sauciata mortem inferunt.

Cerebrum lęsum	Spinę medulla lęsa.
Pręcordia uulnerata	Magna uena
Cor	Vessica.

❡ Lęsa nunq̃ coeunt,

Neruus pręcisus	Vessica
Labra, uel buccę	Intestina maiora
Magna uena	Præputium
Palpebræ	Chartilagines omnes Genæ.

❡ De Morborũ caussis,

TABVLA VIII.

❡ Caussarum quædam uocantur

Procatarcticæ, quæ dum aduersam ualitudinẽ creauerunt, separãtur. ut canis mordẽs, scorpius pungens.

Coniunctæ, quæ cum præsentes sunt, eorum quoq; affectus adsunt: cum uero desinunt, eorum etiam affectus desinũt. ut lapis in uesica, & unguis iu oculo.

Præcedentes, quæ scilicet a procatarctica præparantur, & adiuuautur.

Perfectę, quæ eundem in seipsis finem faciunt.

Concausę, quę cũ alijs æqualem effectũ faciũt.

Coadiutrices caussæ, quæ sua uirtute morbi efficere non possunt, alterius auxilio possũt.

Manifestę, quęcumq; ex seipsis deprehenduntur, & aliquem effectum operantur

Non manifestę, quæcumq; minime ex seipsis deprehenduntur.

Obscuræ, quę neq; ex se, neq; ex alijs dephenduntur.

Obscurę ad tempus, quæ aliquamdiu incognitæ sunt, sed rurs9 sub sensum cadere possunt.

Cęterum morbi omnes fiunt, aut
Ex hijs quę in corpore sunt. ut

Bilis	Pituita	Melancholia

Habundantia & uitio sanguinis.

Aut ab hijs quæ extra corpus sunt. ut

Laboribus	Vulneribus
Calore externo	Frigore
Siccitate	Humiditate.

❡ CANONES.

Cognita caussa, ea primum remouetur.
Inde uniuersalia remedia adhibentur.
Postremo particularia, sedm̃ exigentiã morbi.
Contraria fere contrarijs curantur.
Et similia similibus adiumentum præbent.
Cauenda tñ in omnibus nimietas, maxime uero in repercussiuis.

¶ Omnes item morbi
Calidi, eueniunt aut

Ab cibo, alioqui prono ad calorem excitãdũ.
Ab calore aucto   Ob putredinem
Ob uicinitatem corporis calidioris.
Ab obstipatione.

Frigidi

Ab rerum frigidarum uicinitate.
A cibi põtusq; qualitate & quantitate.
A constipatione.   A raritate
Ab ocio   A motu imodico.

Sicci

A multa transpiratione, & pauca nutritione.
A siccis alimentis.   A sollicitudine.
A uigilijs   Ab studijs imodicis.
Ab aëre sicco ambiente.
A balneis & aquis Nitri, Sulphuris, Aluminis, & Bituminis.
Ab medicamentis exsiccantibus.

Humidi

Ab humidis cibis   A potu plurimo
A molli educatione   Ab ocio et trãquillitate
A crebra in balneis dulcibus conuersatione.
Ab ignauia   A temporum constitutiõe humida.
Ab imbris
Ab medicamentis quę humectare faciunt.

¶ Tabula. IX. de differentijs Pulsuum.

PVLSVS, pfunditate, lõgitudine, & latitudine arterię multum extensę.
Paruus pulsus, qui magno contrarius est.
Medius, ambiorum particeps.
Plenus, qui intermedius est, sub tactum cadẽs quasi esse uideat arteriæ tunica corpulẽtior: pręsertim tñ cum pars eius interior tota humidior est, corpulentiorq; apprehensu.
Durus, cum neruosa, & dura uidetur esse, & sentitur arteria, & tunc potens subest spiritus, tanq̃ percussa pars ictum retineat.
Mollis, qui duro contrarius est, debiliter feriẽs arteriam non resistentem: cuius spiritus dissolutus est & mitis.
Humidus, est mollis quidem, quippe cum in eo substãtia mansuetior placidiorq;, humorem quendam subtiliorem reddit.
Siccus, in quo humor absumptus esse uidet.
Vehemens, qui uiolentam facit percussionẽ.
Debilis, qui imbecillem facit percussionem.
Medius, qui proportionem seruat ad utrũq;.
Densus, siue creber, qui longam non habet, aut eleuationem, aut compressionem.
Tremulus, q nõ æqualẽ habet percussionem.
Obliquus, qui nõ a recto situ arteriæ absoluit.
Inæqualis, qui secundum aliquam partem aleuatur erigitur, & concidit frequenter, uena inflata, & eneruata.
Intermittens, qui non ad duas solum, sed ad tres pluresue percussiones deficit, distractio nem uel unã, uel duas, uel plures etiã faciẽs.
Deficiens, in quo non ad duas solum, sed ad tres, uel plures percussiones imobilis arteria permanet.
Intercidens, cum post duas percussiones secũdum proprium ordinem fit motus, ex quo quidem media intercidit percussio.
Dorcadisans. i. caprisans, qñ arteria putatur salire, & ad alium motũ statim fertur, prius q̃ apparentiam compressionis habeat.
Recurrens, qui quantum egreditur magnitudine aut uehemẽtia, tm̃ rursus regredit in alijs.
Formicans, qui paruus est, uacuus & frequẽs, debilis: ilie extremum periculum, atq; interitum demonstrare solet.
Pręspinguis, tenet uenam fortiter.
Macri subtiliter.
Mediocris modice, neq; ante digitos depsseris q̃ tibi ferierit centies.

¶ Significationes.
Pulsus

In principio debilis, idem intensior, bonum.
A primo fortis, inde remissior, malum.
Fortis, Cor forte.
Debilis, Cor debile.
Velox in sano, sanitatem.
Paruus in sano, debilitatem pectoris & pręcordiorum: in infirmo, uitę extremũ.
Paruus & uelox in sano, iracundiam, bilem.
In ægroto, calorẽ exundantẽ.
Tardus in sano, frigiditatem.
In infirmo, siccitatem.
Rarus, uirtutis defectionem.
Tardus quoq;, caloris defectionem.
Cætera ex Galeno pete, libro de Pulsibus.

¶ TABVLA. X. de iudicijs Vrinarum.

¶ Quomodo colligenda, & quę obseruanda ante iudicium.

Colligatur completa concoctione.
Non subsistat ultra sex horas.
Recipiatur tota, & non pars.
Non pronuncietur de ea, nisi tranquillior reddita.

¶ Prępediunt iudicium

Motatio crebra.   Locus obscurus.
Locus nimium diaphonus.
Macula uiridis, inferne lata, uel arcta nimis, radij solares.

¶ Liquores similes Vrinæ.

Hydromel
Syropus acetosus.
Aqua mellis.   Aqua croco tincta.

C Ius cicerum | Asini
Bouis | Ouis
Capræ, & capreoli.

¶ Vrina diiudicatur ex acto.

Substantia | Colore
Quantitate | Perspicuitate
Odore | Sapore
Modo mingendi | Calore | Contentis.

¶ Substantia est triplex.

Tenuis | Pinguis | Mediocris.

¶ Quantitas triplex.

Multa | Pauca | Mediocris.

¶ Diaphone.

Transparens | Clara
Turbulenta | Obscura
Mediocris,

¶ ODOR.

Acris | Dulcis | Mediocris.

¶ SAPOR.

Insipidus | Salsus
Acutus | Amarus
Acidus | Ponticus.

¶ Modus emittendi.

Faciliter | Difficulter
Mediocriter | Voluntarie
Inuoluntarie | Cum dolore
Sine dolore.

D ¶ COLOR.

Albus | Lacteus
Glaucus | Subspiceus
Spiceus | Aureus
Croceus | Rubeus
Vineus | Venetus
Niger | Viridis.

Iis funguntur differentiæ eorundem.

¶ Contenta.

Circulus | Ampulla
Grana | Nubeculæ
Spuma | Pus
Pinguedo | Trombi sanguinis.
Harena | Pili
Phlegmata | Furfures
Calculi | Atomi
Crynoydes | Squamæ
Sperma.

¶ Nominum explicatio.

Crocea nihil admodum differt a croco.
Subcrocea, quę colore similis cum carchamo.
Cęterum aduerte, ubi de colore croci agimus, ne de colore accipias qui est in croco, sed de eo, qui esset in aqua, si illo tingeretur.
Subrubea, est quæ assimilatur bolo armeno.
Rubea Punicea, similis pomis, quę rubrum colorem præseferunt, ut cerasa.
Vinea, quæ uino nigro similis est.
Passea, passo similis.
Veneta uel ceeulea, resilit is colos ex pari albo & nigro simul mixtis, æquisq; ponderibus.
Liuida, plumbea, plumbo similis.
Charopa, similis pilis sibilidis, uel ungui lapillo.
Glauca, ueluti cornu pellucida.

¶ Iudicium Vrinarum secundum ętatem.

Iuuenum

Subaurea
Subcrocea

Senum

Alba | Subtilis
Cum pauca hypostasi.

Mulierum

Fere subcrocea | Subaurea
Similiter subtilis.

Puerorum

Recedens ab alijs. | Substantia excellens;
Hypostasi cumulata.

¶ Omnium optima & laudata.

Colore subaurea | Subcrocea
Substantia mediocris.
Proportione potioni respondens.
Sine bulbis | Matulę non adherens.

Hypostasi

Alba | Leni
Aequabili.

Sine | Pilis
Squamis.
Harenis.

Et alijs malignis contentis.

¶ Laborantium.

Subcrocea | Accedens ad croceum.

Hypostasi | Tenui.
Parua.

Cum liquamine interdum supernatante.

¶ Ociosorum.

Hypostasi | Alba fere
Maiore.
Crassiore.

¶ Iudicium Vrinarum secundum temperamenta & qualitates anni.

Omnis Vrina

VERE

Subspicea.
Spicea.
Vergens in subaureum
Subcrocea.
Hypostasi crassiore, incipiente mutari in tenuem.

Aestate

Subaurea Subcrocea Substátia mediocri.

Hypostasi

Leui Alba AEquabili.

Autumno

Colore mediocris Fulgens Tenuis.

Hypostasi

Obscura Modica Alba.

Tenui AEquabili.

Hyeme

Respondens ꝓportioni Vergens in alborē.

Hypostasi maiore Procedente hyeme,

Quantitate maiore.

Contentis maioribus inconcoctis.

❡ Iudicium ex dispositione rerū non naturalium.

VRINA

Somnolentorum

Alba Crassa

Contentis multis inconcoctis.

Vigilantium immodice

Tenuis

Vergens ab albo in aqueum: inde ad auream, oleaceam, nigram, adustam.

Ieiunantium

Flamea Crocea Tenuis.

Fame oppressorum

Tenuis Alba Sine hypostasi.

❡ De iudicio a multitudine & copia.

Vrina multa in Sanis

Nimiam potionem uini, exilis.

Raram uel modicam, uentris excretionem.

Vsum nimium diureticorum.

Vrina multa in ægrotis,

Passionem diabetis Corporis liquefactionē

Euacuationem superfluitatum.

Determinationem ægritudinis, uel crisim ab hydrope.

Multa in febribus acutis

Aut febris solutionem.

Aut conuersionem in Ethicam.

Aut spasmum.

Quod si fuerit

Flammea.

Subcrocea, tincta & cum malis contentis, illaudata est.

VRINA pauca

Dietam ficciorem.

Vsum cibariorum glutinosorum

Opilationes Multā uentris excretionē.

Interdum febrim intensam.

Læsionem membrorum urinæ.

❡ De Significationibus substantię Vrinarum.

VRINA

Subtilis, Tenuis

Frigiditatem, siccitatem.

Humorem siccum

Concoctionis priuationem

Opilationem hepatis.

Defectionem attractiuæ & expulsiuæ.

Grossa

Complexionem calidam & humidam.

Concoctionem fortem, humidam.

Humores cōmixtos phlegmate & sanguine.

Mediocris

Temperatam complexionem

Absolutam coctionem

Humorum omnium temperamentum.

❡ De significationibus Vrinæ diaphonæ.

VRINA

Transparens

Alba, Crassa.

Phlegma crudum, crassum, & ægritudines, ab eo prouenientes, Epilepsiā. &c.

Cum tinctura, Choleram uitellinam.

Semper autem significat inconcoctionem, siue tenuis, siue crassa.

Cum diuersitate coloris, adustionem & incendium.

Cum furfuribus, si ægritudo non fuerit in uijs urinæ, liquefactionem phlegmatis.

Turbulenta, multitudinem humorum, qui a natura expelluntur: item naturæ laborem in segregando & expellendo.

Turbida in febribus acutis

Humorum ebullitionem

Liquefactionem.

Turbulenta ita perseuerans, longam ægritudinem, & imperfectam coctionem.

Permanens in transparentia & aquositate, digestionis priuationem.

Quæ mingitur clara & fit turbida, uel quæ turbida & fit clara, significat materiam incipere ut superet morbum, tametsi non perfecte.

Quę uero minime est transparens, ut aqua limpida, neq; turbida, ut subiugaliū, sed in medio consistens, sanitatem portendit.

❡ De significationibus odoris Vrinæ.

VRINA

Carens odore

Cruditatem humorum

Complexionem frigidam.

In acutis mortem.

Fœtida

Cum signis bonæ digestionis & squamis, scabiem.

Cum sanie, hulcus.

Sine digestione, apostemata in uijs urinæ.

C In acutis, periculum.
Dulcis, dominium sanguinis non putrefacti.
Amara, dominium cholerae
Acris, in sanis melancholiam.
In sanis, futuram febrim, aut naturae expulsio nem.
Et si cito abscedit fetor in acutis ab urina, mortem.

Acris
Humorum putrefactionem.
In acutis mortem.

ℂ Prognostica ex colore albo.

Vrina alba
Dominium frigoris.
Cristallina
Debilitatem digestionis.
Mucilaginosa, dominiū phlegmatis, & eius crassam habundantiam.
Vnctuosa, seu margaritalis, liquefactionem.
Fungalis
Saniem Phlegma Lapides.
In acutis febribus, aut lactea post tincturā, significat partē cholericā ad alia loca diuertisse, q̄ per meatus urinae: significat ergo futuram phrenitim, uel capitis rheuma.
In febri cōtinua absq; fluxu, phrenitide, uel alio quouis abscessu, mutationem in quartanam significat.

In Ictericia
D Coloris hepatis debilitatem
Laborem uirtutis expulsiuae.
Futuram hydropem.
In sanis & perseuerans, in concoctionem.
Luminosa, multa, in sanis humores crassos, & uiscosos.
Subtilis clara, humores melancholicos.
In principio febris, inde nigra, humorum expulsionem per uias urinae.
Lactea, sero similis, mortem, uel phthisim.

ℂ Significationes Citrinae.

Vrina citrina,
Palearis, imperfectam digestionem.
Flaua, principium digestionis.
Intense citrina, perfectam digestionem.
Aurea, temperamentum digestionis.
Ignea subtilis, acutam febrim.

ℂ Iudicia Rubeae.

Vrina rubea
Sanguinea in acutis, repletionem, & maxime sanguinis.
Si tamen non sit ruptura uenę.
Eadem tenuis, decursum humorum ad loca suffocantia, si paulatim mingatur.
Eadem grossa, inde tenuis, recidiuationem.
In ictericia modicę rubedinis, calorem hepatis & eius suffocationē, futuramq; hydropem.
Intensa in sanis, famem, incendium stomachi.
In dolore renum, eorundem apostema.
In dolore capitis frequenti, futuram maniam.
Turbida, hepatis debilitatem.

ℂ De Significationibus uiridis.

Vrina Viridis,
Supremam frigiditatem, maxime uero si tenuior sit.
Crassa, frigus quoq;.
Porrina, uel porricea, adustionem.
Crassa, ueneni potionem.
Idem notat eruginea.

ℂ De significationibus Nigrae.

Vrina nigra
Procedens ex croceo, crassitudinem cholerae.
Ex fusco procedens, dominium cholerae nigrae.
Ex uiridi, choleram adustam.
Quam praecessit uiridis, uel liuida, dominium frigoris.
Quam praecessit rubea, aut citrina, cum uirtutis dissolutione, mortificationem coloris naturalis.
In principio febris, inualescentiam morbi, caloris naturalis defectionem.
In fine aegritudinis melancholicae, terminationem aegritudinis, si ante fuerat crassa & aquosa.
In acutis si non praecesserunt signa bona, adustionem & mortem.
Vel rubea obscura, ante uini rubei potionē, aliquando.
Calorem & intensionem renum.
In senibus & mulieribus, defectionem caloris naturalis.

ℂ Significationes oleagineae.

Vrina oleaginea
Sicut oleum transparens
Consumptionem
Liquefactionem
Creticam expulsionem.
Pauca & foetens, supremam consumptionem.

Sicut lotura carnis
Consumptionem
Hepatis perditionem.
Hydropisim.
Quam pręcessit nigra, si sit alleuiatio
Mundificationem adustorum humorum.
Si in quarta appareat in peracutis, mortem in septimo die.

Simplex
Preparationem ad phthisim.
Consumptionem.
In colore & substantia, renū liquefactionem, aut phthisim.
Coloribus caninis, utriusque cholerę adustionem.

A

¶ Iudicium de hypostasi.

Hypostasis naturalis debet esse

Alba	In substantia mediocris
In mixtura partium æquali.	
Continua	Cito apparens
Diu perdurans	In fundo residens.
Rotunda	Pinealis.

Hypostasis

Alba mucilaginosa, significat cruditatem, mixtionem unctuositatis.
Nigra, idem id quod urina nigra
Viridis, illud quod uiridis urina.
Citrina, ardentissimum calorem
Rubea, habundantiam sanguinis.

¶ De Circulis.

Circulus
Spumosus
Turbationem sensuum interiorum.
Viscosos humores.
Ventositatem in uentriculis cerebri.
Plumbeus, epilepsiam.
Viridis, melancholiam.
Rubeus, sanguinis fluxum.
Tremulus, paralysim, & spasmū ex repletiōe.

¶ De spumę significatis.

Vrina spumea
Nigra, citrina, uel russa

Ictericiam . Passionem splenis.
Ventositatem cum uiscositate.
Si permanet, opilationem, maxime si magnæ sunt, uentos in uijs urinæ, cruda phlegmata, abundare Nephritim.
Granulosa, catharrum, atq; si in superficie natant, significant materiam non descendere ad inferiora.
Dum secunda regione, materiam destillare ad pectus: in fundo uero, prolabi ad iūcturas.
Media inter ampullas & grana, caliditatem, uel caloris debilitatem.

¶ De Squamis.

Vrinarum squamæ
Rubeæ, ægritudinem renum.
Albæ, passionem uesicæ.
Fuscæ obscuræ sicut squamæ piscium, ultimam dissolutionem.

¶ De Furfuribus.

Vrinæ furfures
Cum pruritu glandis in cole, & cum putre, scabiem in uesica.
Sine foetore & putre, cum difficultate mingendi & debilitate, dissolutionem corporis, maxime uero fusci.
Magnæ, ut trita frumenta.
Albæ, adustionem in uesica.
Nigræ, adustionem in splene.

Rubeæ, adustionem sanguinis.
Vrina carnosa
Hepatis dissolutionem.
Vnctuosa, in qua supernatat sedimen.
Si multa fuerit, dissolutionem adipis
Citrina, dissolutionē pinguedinis antiquæ.
Modica, renum dissolutionem.
Saniosa
Eruptionem bulceris, si præcesserit dolor.
Plena frustalis
Debilitatem digestiuæ.
Mesaraicarum ruptionem, uel ex comestione lactis, uel casei.
Harenosa
Lapidem in renibus, uel uesica, uel dissolutionem.
Non residētes harenæ, & ad rubedinem decliues, hepatis adustionem: citrinæ, splenis.
Mucilaginosa
Exuberantiam grossorum humorum.
Complexionem frigidam.
Crisim ischiados & iuncturarum.
Si pili innatent
Caloris occulti consolidationem, a calore agente in ipsum, in renibus.
Fermentata
Debilitatem stomachi.
Malam digestionem.
Assiduum usum lacticiniorum.

B

Cinericea
Phlegma adustum præstat, diuturnitatem caloris extranei.
Sanguinea
Debilitatem hepatis.
Vulnus in meatibus urinæ.
Solutionem continui in uesica, si pauca sit.
Si multa, solutionem in splene.
Qualis, id est, in qua ad similitudinem pelliculæ, uel uesicæ plenæ, & similis ouo innatat quippiam,
Phlegma crudum, uiscosum.
Phlegma uitreum, mucilaginosum, uentos.
Reserationem meatuum urinæ.
Calculosa
Lapidem præsentem, uel phlegma uiscosum in uijs urinæ.
Fortem calorem in ijsdem locis.
Spermatica
Si diuisum sit sperma & interpolatum, significat coitum uel præcessisse, uel nocturnam seminis emissionem.
Globosum truncatum, abstinentiam coitus, uel nocturnam pollutionem.
Et si id fiat multis uicibus, seminis inconrinentiam, uel paralysim membrorum genitalium.

¶ Finis TAB. Vrinarum.

¶ Sequitur Tabula Vltima FEBRIVM.

C

❡ TABVLA Vltima Febrium.

FEBRIVM alia.

1 Ephemeris. 2 Putrida.
3 Hectica.

1 EPHEMERIS.

Distemperantia spiritus.24.horas, id est, diem non excedit. Nec habet nisi ex opilatione paroxismum. Nam uel spiritus
Vitalis in corde accendit ex ira & furore. uel
Animalis in cerebro ex feruore solis. uel
Naturalis in hepate ex cibo & potu.

2 PVTRIDA

Quæ fit ex putrefactione humorum. Et hoc aut

* Intra uasa. Sic fiunt continuæ, quæ acutæ dicuntur. Terminatrtur.14.nonnunq.17. sæpe primo die.

Aut igitur putrescit

Sanguis. sic fit Syneches putrida: hæc nunq; fit in corpore raro, aut gracili, sed plurimũ in iuuenibus: & ad mortem usq; affligit.

Et est Triplex. uidelicet

Acmastica, quæ latine potest dici Auctio: semper enim est in augmento.
Epacmastica dici potest demptio, semper em̃ est in declinatione.
Homotenos, æqualiter affligens, quæ semper est in statu eodem. Aut putrescit

D

Phlegma. Sic fit Quotidiana, uel continens: habet circuitum diei & noctis. Parox.s.horas. tepescit.6. Aut putrescit
Cholera, id est, flaua bilis. Sic fit Tertiana continua, habet circuitum duos dies, & noctes totidem. Accidit ætate uigentibus, tempore æstiuo, regione calida & sicca. Parox. durat.24.horis. Quiescit.24. & in falsa quiete.24. Aut putrescit
Atra bilis. Sic fit Quartana continua: habet circuitũ trium dierũ, & trium noctiũ. Paroxis.24.horas.28.in uera requie.34.in falsa: durat ad.40.diem. Aut putrescit
Cholera circa cor. Sic fit Causon ardor, quem pauci euadunt, uno die fortis, altero remissior: nec tamen augmentum recipit, nec diminutionem.
Et hæ septem species sunt Febres simplices.

* Aut intra & extra uasa

Sanguis principaliter, secundario cholera. Sic fit Syneches, uel conclusa continua: quia omne tempus una est accessio ab initio usq; in finem: accedit calida sine tremore & rigore.
Cholera principaliter, sanguis secundario. Sic fit Causonides, uel Tertiana continua.
Hæ duæ non dicuntur compositæ secundum compositionem duarum febrium diuersarum denominationum, sed propter compositionem humorũ putridorum: unde tamen proprie Febris composita non dicitur.
Phlegma intra, cholera extra. Sic fit. Hemitritęos minor: in qua incipiente uno parox. simul alter incipit horis.18. falsa quies.6.
Cholera intus, phlegma extra. Sic fit Hemitritęos medius: in hac iter parox. est quies manifesta: parox.18. horis. quies.12.
Atra bilis intra, cholera extra. Sic fit. Hemitritęos maior: non curatur, durat.60.horis. Et 12.in falsa quiete. uno desinente paroxismo, statim alter subsequitur.
Hæ tres dicuntur compositæ: suntq; chronicæ, & terminus earum est.64.dies.

* Aut extra uasa. Sic fiunt intermittentes. Si enim putrescit

Phlegma

Naturale: sic fit quotidiana uera, uel diaria: durat hor.18.tempore frigido, ut hyeme in senibus & mulieribus phlegmaticis: quiescit hor.6.durat a.21.diebus usq; ad.40.uel.60. dies. Accidit circa solis occasum.
Innaturale, fit Quotidiana nota,

Cholera

Naturalis, sic fit Tertiana uera. Hæc parox. habet.12.horarum: quiescit.36.incipit cum horrore & punctione sine frigore & uehementi pulsu.
Innaturalis, sic fit Tertiana nota. Accedit circa uesperas. parox. durat ad.30.horas.

Atra bilis

Naturalis: sic fit Quartana uera: fit in Autũno in senibus & melancholicis: durat parox.24. horis: quiescit.48.horis.
Innaturalis, sic fit Quartana nota.
Et hæ simplices sunt.

* Aut in duobus locis simul.

Si enim putrescit

Phlegma in duobus locis, ut in capite & in stomacho, fit Quotidiana duplex.
Cholera in duobus locis, ut in stomacho & in hepate, fit Tertiana duplex, quę uno die grauior est altero.
Melancholia in duobus locis, ut in splene & in capite. fit Quartana duplex.

Et hæ sunt compositæ.

Aut putrescit unus humor alio, uel aliis: sic fit Febris Erratica. Cuius sunt duæ species. s.
Liparia, in qua corpus intus calet, extra frigescit.
Epialos, in qua corpus intus friget, extra calet. Accedit omni die.
Simplices phlegmaticæ magis fere q; Febres Erraticæ.

APPENDIX

¶ HECTICA, uel habitualis: huius sunt species
Prima, ex consumptione
Primæ humiditatis pro parte maiori, quemadmodum ros. Hic difficulter cognoscitur, sed curatur faciliter.
Secunda, ex compositione
Secundæ humiditatis pro maiori parte, & primæ. Medium retinet utriusq;. ut Cambiū.
Tertia, ex consumptione
Aequali primæ, secundæ, & tertiæ humiditatis: est dominium siccitatis totius corporis sine febre. cuiusmodi est Gluten.
Signa Hecticæ
Primæ speciei, Calor continuus, maior ante prandium, q̃ post: propter cōtinuam membrorum distemperantiam: sed tamē lentus: quia non fit ex humore, sed ex membris: ideo caret paroxismo.
Signa Hecticæ
Secundæ speciei, Calor cōtinuus manuum & pedum, & acutior priori: maior post prandium q̃ ante: prouenit ex cholerica fumositate: ex spiritualibus rubor genarum, ex calida fumositate eas inflammante.

A

Dolor sinistræ spatulæ, est enim spiritualibus adligata: & propter contractionem desiccatur & soluit̃ in continuatas: ideo fit dolor & tussis, quandoq; sicca, quandoq; humida.
Signa Hecticæ
Tertiæ speciei, Calor maior q̃ in prioribus duabus: maior post prandium q̃ ante: & si discerni non possit propter intersum calorem. Vrina in colore & substētia oleaginea, cum multis resolutionibus grossis: citrina, intensa: demum fit aquosa & unctuosa.
Cutis digitis eleuata, ad propria nō redit. Macies totius corporis ex calore membris infixo, ea consumēte & dissoluente. Vngues ingrossantur & curuantur ex reuerberatione uaporis: ideo in medio eleuant̃, & in lateribus contrahunt̃. Capilli fluunt. Pulsus frequens, paruus, durus & debilis.

¶ Finis APPENDICIS.

B

NICOLAVS Prugnerus, candido Lectori S.

¶ Lector quisquis ades, maxime & optime,
Et qui res Medicas, sacraq; Apollinis
Tota mente requiris,
Huc huc fac referas pedem.
Naturæ specimen cernere si libet,
Et si te fugiant abdita pharmaca,
Herbarumq; figuræ,
Isthoc scire potes Libro.
σωρὸν τῶν ἀγαθῶν polliceor tibi,
Meras & Veneres, adde & Apollines,
Si tu Codice lecto
Perpendes bene singula.
Pulchra hæc & referunt, quam speciosior
Mundi Rector adest, & eximius magis
Rebus quisq; creatis,
Constans omnipotentia.
Hoc primum uolumus dispiciat pius
Lector, si fuerit deinde cupedine
Ductus, noscere caussas
Rerum, hunc fac adeat Librum.
Vernantem tibi Brunfelsius Hortulum,
Conseuit placidis sedulus herbulis,
Sic noctesq; diesq;
Huc huc semina conuehens.
Quis uero numeret, quantus, et improbus
Schottiq; assiduus tum fuerit labor?
Quando singula pressit
Docta qua ualuit manu.
Felix o nimium, sanctaq; Ciuitas.
Polles nam duplici nunc medicamine,
Verbo pascere mentem,
Istis corpora, quæ soles.
Lector, iam reliquum est optime, gratias
Tantis pro meritis reddere, quas potes,
Sic sic gratus abibis,
Auctus munere maximo.

¶ ARGENT. per Io. Schottum, CAROL. Imp. V. Anno. 12. CHRISTI uero Seruatoris, 1532.

II parte

1

NOVI HERBARII TOMVS .II.

recens editus, M. D. XXXI.

Continens quæ uersa pagina subnotantur.

ARGENT. apud Ioannem Schottum, cum Cæs. Maiest. Priuilegio ad Sexenniũ.

D. Generosis COMITIBVS, et Dominis

dominis suis gratiosis.

S. D.

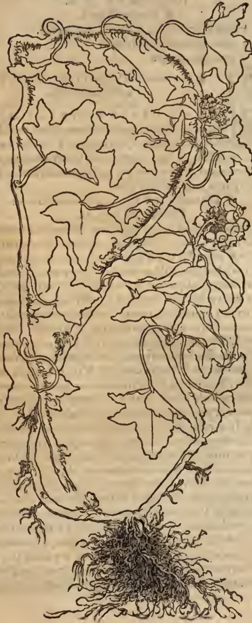
Fortasse & in nos iactabunt Celsi. V. q̃d de Ciclyco quondã scriptore lusit poëta Horatius,
Nec sic incipies, ut scriptor Ciclycus olim.
Fortunam Priami cantabo, & nobile bellum,
Quid dignum tanto, feret hic promissor hiatu?
Parturient montes, nascetur ridiculus mus.
Siquidem post diuturnum illud silentium, καὶ μόνον οὐχὶ χρυσᾶ ὄρη, amplissimasq́ spes illas, quas de hoc secundo Tomo, uestrę sibi Celsi. conceperant, uix tandem pauculas herbas proferimus, & eas partim in priori descriptas Tomo, partim incognitas, & e Medicorũ schola exoleras. Contigitq́ & nobis, ut amphorã instituentibus, plane urceus exierit. Verum huius negligentiæ, ut priuatam aliquando rationẽ reddemus Celsi. V. ita et apud herbarię ac simplicis medicinæ studiosos, publica apologia nos purgabimus, ubi libellum nostrum ediderimus in lucem, quem de Synonymis nunc in manibus habemus. Et ut rem uno uerbo retegam Cels. V. tam immensum in ipso medio opere tędiũ nobis obrepsit, ut nisi tãtis id a nobis precibus efflagitassent, adeoq́ & extorsissent doctiss. ac longe clarissimi uiri, D. Henrichus ab Heppendorff, D. Nicolaus Gerbelius, & D. Ioannes Sapidus, alteri eam demandaturi prouinciam fuissemus: quibus sane ut amicis, multis nominibus nobis charissimis, fas non fuit quicquã denegare: ita sane, si quid siue frugi, siue ineptum etiam, posthac in eo genere a nobis scribetur, illis sane debetur autoribus. Quamquam & in hanc diem ea torqueamur molestia, quæ quouis Aethnæ onere, humeris nostris grauius incumbit, atque ideo tamen excutere non licet, quia typographo obstricti necessario sumus, cui fuerat gratificandũ: cũ alioqui, aut alio officio, aut uberiori, faciliorique argumento poteramus fidẽ nostrã redimere a Cels. uestris. Vestrarum igitur Cels. erit, cum totum hac uice pensum reddere non ualeamus, saltem ταῦτα λεπτά accepta habere. Et quemadmodum ego corporalia uestra beneficia magnifacio, ita si non adamussim mea respondeant literaria, quod reliquum est uestro splendore, uestraq́ magnificentia sarcire dignemini, δέχεσθε οὖν [illegible] οὐδὲν γὰρ ἄλλο ἔχω. Quod si lętioribus auspicijs nos exceperit sequens annus, tum & nos quoque maioribus uigilijs, acrioribusq́ studijs ornabimus sequentem librum nostrum. De tam prolixo quoq́ Appendice, & cur in illo pugnantes scriptorum sententias iuxta posuerimus, in Synonymis quoq́ nostris ratio reddet. Interim bene ualeant Cels. V. quas ut Dominus quam diutissime nobis seruet, uehementer optamus. Argentorati quarto Nonas Decembris, Anno a Seruatore nostro nato domino Ihesu Christo millesimo quingentesimo trigesimo primo.

Maurepphew/

Hedera.

A

B

Epphew. A 5

C

De HEDERIS omnium generum, Rhapſodia PRIMA.

Nomenclatura.

Hedera Græce, κισσός. χρυσόκαρπος. κίσσιον. ἄμπελος.
Latine, Syluamater, Hedera.
Germanice, Epphaw

Summaria deſcriptio HEDERARVM ex Dioſcor. lib. 2.

Hederarum genera.

HEDERA DIFFERENTIAS MVLTAS in ſpecie ſortitur, generaliſſimas autem treis. Nam quæ= dam candida eſt. Altera nigra. Tertia Helix. Candida fructum fert candidum. Nigra, nigrum, aut Croci æmulum, quam uul= gus Dionyſiam uocat. Helix fructum non gignit, ſed tenues habet pal= mites, & folia parua, angulosa, & rubra.

De multis HEDERAE Generibus ex Plinij lib. 16. cap. 32.

Hedera iam dicit̃ in Aſia naſci. Negauerat Theophraſtus: nec in India, niſi in monte Mero. Quin & Harpalum omni modo laboraſſe, ut ſereret eam in Medis, fruſtra. Alexandrum uero ob raritatem ita coronato exer citu, uictorem ex India rediſſe, exemplo Liberi patris: cuius dei & nunc adornant thyrſos, galeasq́, etiam & ſcuta, in Thraciæ populis, in ſolenni

D

bus ſacris. Inimica arbor ſatis omnibus, ſepulchrasq́, ac muros rumpens: ſerpentium frigori gratiſſima, ut mirũ ſit illam in honore ullo habitam. Duo genera eius. Prima ut reliquarum, mas, & fœmina. Maior traditur mas, corpore, & folio duriore ac pinguiore, & flore ad purpurã acceden= te. Vtriusq́ autem flos ſimilis eſt roſę ſylueſtri, niſi quod caret odore. Spe cies horum generũ tres. Eſt enim candida, & nigra Hedera, tertiaq́ quæ uocatur Helix. Etiamnũ hæ ſpecies diuiduntur in alias: quoniam eſt alia fructu tantum candida, alia & folio. Fructumq́ candidum ferentium ali is denſus acinus, & grandior, racemis in orbem circumactis, qui uocan= tur Corymbi. Item Selenitium, cuius eſt minor acinus, ſparſior racemus. Simili modo in nigra. Alicui & ſemen nigrum, alijs crocatium. Cuius co ronis poëtæ utuntur, folijs minus nigris: quam quidam Dionyſiam, alij Bacchicam uocant, maximis inter nigras corymbis. Quidam apud Græ= cos etiamnum duo genera huius faciunt, a colore acinorum, Erythra= num, & Chryſocarpum. Plurimas habet differentias Helix: quoniam folio maxime diſtat. Parua ſunt & anguloſa, concinnioraq́, cum reliquo rum genera ſimplicia ſint. Diſtat & longitudine internodiorum, præci= pue tamen ſterilitate: quoniam fructum non gignit. Quidam hoc ætatis eſſe, non generis exiſtimant: primoq́ eſſe Helicem putant, fieri Hederam uetuſtate. Horum error manifeſtus intelligitur: quoniam Helicis plura genera reperiuntur, ſed tria maxime inſignia. Herbacea ac uirens, quæ

Hederarum ſpecies tres.

Corymbi. Selenitium.

Helicis genera.

plurima eſt: altera candido folio: tertia uerſicolor, quæ Thracia uocatur. A
Etiamnum Herbaceę tenuiora folia, in ordinem digeſta, denſioraq́ꝫ. In alio genere diuerſa omnia. Et in uerſicolori alia tenuioribus folijs, ac ſimiliter ordinatis denſioribusq́ꝫ. In altera neglecta omnia hæc. Maiora quoq́ꝫ ac minora ſunt folia, macularumq́ꝫ habitu diſtant. Et in candidis, alia ſunt candidiora. Adoleſcit in longitudinem maxime Herbacea. Arbores autē necat Candida, omnemq́ꝫ ſuccum auferendo, tanta craſſitudine augetur, ut ipſa arbor fiat. Signa eius, folia maxima atq́ꝫ latiſſima, mammas erigent:s, quæ ſunt cæteris inflexæ: racemi ſtantes, ac ſubrecti. Et quanq́ꝫ omnium generi radicoſa brachia, huic tamen maxime ramoſa ac robuſta. Ab ea nigrę. Sed proprium albæ, quod inter media folia emittit brachia utrinque ſemper amplectens. Hæc eſt & in muris, quamuis ambire non poſſit. Itaque etiam pluribus locis interciſa, uiuit tamen, duratque, & totidem initia radicum habet quot brachia, quibus incolumes & ſolidas arbores ſugit ac ſtrangulat. Eſt & in fructu differentia albæ, nigræq́ꝫ Hederę: quoniam alijs tanta amaritudo accini, ut aues non attingant. Eſt & rigens Hedera, quæ ſine adminiculo ſtat, ſola omnium generum, ob id uocata Ciſſos. E diuerſo, nunquam niſi humi repens Chamæciſſos.

Hederæ candidæ ſigna.

Hedera rigēs.

Chamæciſſos

¶ Ex Theophraſto. lib. 3. cap. 18.

HEDERA MVLTIGENIA EST. QVAEDAM ENIM HVmi repens. Quædam ſe in excelſum attollens. Et excelſarum genera plura, ſed trina ſumma pateſcunt, Candida, Nigra, tertiaq́ꝫ Clauicula. Horum item ſpecies plęrąq́ꝫ. Quippe alia fructu tantum candida, Alia etiam folijs. Rurſum fructum tantum candidum ferentium, alia maiuſculum, denſum & uelut in globum circumactum profert, quam Corymbiam quidam uocauerunt. Athenienſes Acharnicam reginam eam appellant. Alia minorem, ſparſioremq́ꝫ modo Nigræ. Sed Clauicula differentijs maximis diſcernitur. Etenim folijs plurimum diſtat, cum paruitate, tum quod angulata conciñioraq́ꝫ ſunt, cum Hedera rotundiora, ſimplicioraq́ꝫ habeat. Diſtant etiam internodiorum longitudine, atq́ꝫ etiam ſterilitate: quoniam fructum quædam non ferunt. Ergo Clauiculæ plura genera, ſed quę conſpectiori, ſummaq́ꝫ occurrunt, tria ſunt. Herbacea ac uirens, quę plurima eſt. Secunda candida. Tertia uerſicolor, quam Thraciam quidam appellant. Ei harum quæque diſtare uidetur. Quippe Herbaceę quædam folio tenuiori, longiori, atq́ꝫ etiam denſiori: quædam minus hæc omnia habens. Et in uerſicolorum genere, alia folio ampliore, alia minori. Macularumq́ꝫ habitu diuerſa pari modo, & magnitudine, coloreq́ꝫ diſtant. Auctu perfacilis Herbacea, in que plurimū uenit manifeſtā, quę hedereſcat affirmant, nō tantum folijs, quæ maiora, latioraq́ꝫ habet, uerumetiam germinibus. Protinus enim erecta gerit, non inflexu gracilitate et longitudine. Herbacea uero craſſiora, leuioraq́ꝫ, ac Hedera, ut ſemen proferre incepit, germen ſublime, rectumq́ꝫ edit. Eſt quidem uniuerſa Hedera radice numeroſa, denſa, flexuoſa, ſurculoſa, craſſa, nec minus alta, ſed præcipue nigra: et inter candidas quę aſperrima, immitiſſimaq́ꝫ habet. Quamobrē eius amplexus arbores omnes infeſtat. Omnes eñ necat, et exiccat, ablato alimento. Graſſatur hæc maiorem in modum, atq́ꝫ arboreſcit intantū, ut per ſeipſam Hederæ arbor fiat. Attamen ex maiori parte, ſemper ſuper aliud uitam degere ſolet, atq́ꝫ ut ita dixerim, amplexicaulis eſt, uti pro ſua natura, uel quiddam eiuſmodi ilico gerit. Nam e graminibus radiculas aſſidue inter folia mittit, quibus arboribus, murisq́ꝫ obrepit, quaſi de induſtria a natura exhibitum, atq́ꝫ ita humorem auferens, exhauriensq́ꝫ arefacit. Et ſi inferius ſuccidatur, nihilominus uiuere durareq́ꝫ poteſt. Habet & aliud diſcrimen non mediocre in fructu. Nam alius dulcis, alius uehementer amarus, tam in candida, quam in nigra. Aliū aues mandunt, alium non attingunt. Hedera ita habet.

B

Corymbia Hedera.

¶ De HEDERAE temperamento ex Galeno lib. 7. Simplicium.

HEDERA ex contrarijs compoſita eſt facultatibus. Habet enim quiddam adſtringentis ſubſtantię, quam terrenam & frigidam eſſe oſtendimus. Habetq́ꝫ etiam nonnihil aēris, quam ca

C lidam esse uel gustus comprobat. Nec deest tertia: aqueam namq; substantiam quandam tepi dam obtinet, certe si uiridis sit. Siquidem dum arescit, hæc prima exhalet necesse est, manetq; quæ terrea est, frigida, adstringensq;, & ea quæ calida & acris.

Viridis autẽ, folijs eius in uino decoctis, ulcera grandia conglutinat, quæq; maligna sunt, ad sanitatem reducit. Tum igne factas exulceratio= nes, cicatrice includit.

Porro cum aceto decocta folia, lienosis prosunt.

Flores autem quodammodo ualidiores sunt, ut ad leuorem redacti, cũ cerato ambustis conueniant.

Præterea succus medicamentum est errhinon, hoc est, in nares fusum, capiti purgando idoneum.

Tum uetustas aurium fluxiones sanat.

Ad hæc ulcera uetera, tum in auribus, tum in naribus.

Porro si acrior appareat, aut rosaceo, aut dulci oleo miscetur.

Lachryma eius lendes interimit.

Pilis nudat: usq; adeo calidę potestatis, ut obscure adurat. Est enim ue lut aqueus quidam liquor, sicut aliæ omnes lachrymæ.

¶ Vires & iuuamenta ex Dio= scoride lib. 2.

HEDERA omnis acris est, & adstringens.

Neruos tentat. Flos trium digitorum carptu, facit ad dysentericos, in uino bis die potus.

Ambustis cum cærato illinitur.

D Recentia folia ex aceto cocta, aut cruda cũ pane detrita, lienes sanant.

Foliorum & corymborum succus, cum irino unguento, melle, aut ni= tro, naribus infunditur.

Et contra ueteres capitis dolores, caput eo cum aceto & rosaceo per= fundi utile est.

Purulentis auribus, aut dolentibus cum oleo medetur.

Iuuamenta Nigrę.

Nigræ Hederæ succus, aut epoti corymbi corpus infirmant: mentem q; turbant largius sumpti.

Acini quinq; triti, calefactiq; in punico cortice, cum rosaceo, si instillen tur a contraria aure, dolorem dentium mitigant.

Denigrant capillum illiti corymbi.

Folia in uino decocta, illinuntur omnium ulcerum generi, etiam si ca= cöethe sint.

Vitia cutis in facie, & ambusta sanant, uti antea diximus decocta.

Mouent menses triti, & subditi corymbi.

Iidem poti post purgationes fœminarum, drachmæ pondere, conci= piendi spem adimunt.

Pediculus foliorum melle irrigatus, ac uuluæ inditus, menstrua & par tus extrahit.

Instillatus succus, putrida tædia narium, graueolentiam q; emendat, & sanitati restituit.

A

Lachryma Hederæ Pſilothrum eſt.
Illitu pediculos enecat.
Succus in aceto potus, contra phalangia prodeſt.

Ex BARBARI COROLL.

Theophra. li-bro. 6. cap. 2. Pli. li. 16. ca. 14. lib. 24. cap. 10.

Hederã frutices quidẽ uendicãt, ſed arborũ magnitudinẽ creſcendo æquat. folia primo angulosa, proceſſu rotundanť. Multa ei gñra. Humi repit Chamæciſſos: de qua in loco. Celſarum tria capita. Candidũ. Nigrum. Et Helix, id eſt, Clauricula, ſiue Pampinus uocata. Candidũ aliud fructu ſolo, aliud fructu & folio. Id q̃d fructu ſolo candet, aut craſſiuſculũ, denſum, globatumq; habet eum, & Corymbias uocať. Athenis uero Acharnicon irriguũ, aut minorem acinum, ſparſioremq; racemũ, & Silenidon appellant. Simili modo in nigra, cui & ſuæ quædam differentiæ ſunt, ſed minus perſpicuæ. Alicui eñ ſemen nigrum. Alij crocaceum, cuius coronis poëte utanť, folijs minus nigris: quã & Nyſiam, & Bacchicã, & Dionyſiam uocabant, maximis inter nigras corymbis. Alij duo genera fecerunt a colore acinorum, Erythranon, & Chryſocarpon. Helix ab Hedera diſtat apertiſſimo diſcrimine. Primum folia huic angulata, concinna, exigua: Hederæ ſimplicia, rotundioraq;. Diſtat & longitudine internodiorũ, præcipue tamẽ ſterilitate: quoniam fructum non gignit. Quidã hoc ætatis uitiũ intelligunt, primoq; eſſe Helicem, & Hederã ſenectute fieri: q̃d quidẽ falſum eſſe Theophraſtus & Plinius contendunt: cũ quia foliũ & germen Helicis ab Hederæ q̃libet annoſæ folio plurimũ differat: tum quia plures eius differentiæ noſcantur. Herbacea, ſeu uirens, quę numeroſiſſima eſt. Altera folio alto. Tertia uerficolore, quę Thracia uocatur. Herbaceę duplex genus. In uno tenuiora folia, digeſtaq; per ordinẽ, longiora denſioraq;: in altero diuerſa omnia in minus. In uerſicolori quoq; alia folio crebriore, tenuiore, ordinato: in altera incondito, nũc maiore, nunc minore, maculoſoq;. In candido gñe, alia plus, alia minus ſunt candida. Creſcit in longitudinem potiſſimũ Herbacea. Nunc reuertor ad Hederã. Hedera ubi ſemẽteſcere occæpit, germẽ ſublime, rectũq; agit. Radice numeroſa, contorta, denſa, craſſa, lignoſa, nec admodũ profunda, p̃ſertim nigra. Et candidarũ quæcũq; aſperrima imitiſſimaq; eſt. Hæc & arbores amplexu & ſuctu ſtrãgulat, tanta craſſitudine, ut ipſa per ſe arbor fiat. Signa eius, folia maxia & latiſſima, mãmas, hoc eſt, germina ſubrigẽtia, quæ ſunt cæteris inflexæ. Racemi ſtantes atq; recti. Radicoſa & robuſta. Huic maxime uni brachia. Poſt ipſam Nigræ: ſed propriũ Albæ, q̃ inter media folia emittit brachia, q̃bus arbores cõplectiť, & parietibus obrepit. Pluribus hæc locis ſucciſa durat, atq; uiuit. & totidẽ initia radicis habet, q̃t brachia, ob id flexipedæ cognomẽto apud poëtas. In nigra & alba alijs dulcedo Acini: alijs tanta amaritudo, ut aues nõ attingãt. Eſt & rigens Hedera, q̃ ſine adminiculo ſtat ſola oim generũ, ob id uocata Ciſſos a Theophraſto & Plinio, quaſi Columellã in eo uocabulo ſignificent. Sed ſumma diuiſio iiſdẽ autoribus, in marẽ, & fœminã, q̃ altera foliũ durius, pinguius, maius habeat, & florem ad purpurã accedentẽ: altera non habeat. Vtriq; tñ flos ſylueſtri roſæ ſimilis, ſed minor & inidoneus. Quæ deſcriptio uideť recẽtioribus quibuſdã non Hederæ, ſed Ciſtho cõueniens, cui & ſexus & flos punici tribuitur. Sed Theophraſtũ ſequutus eſt Plinius li. ſtirpiũ ſexto, hæc ipſa non de Ciſtho, ſed de Hedera prodentẽ. Hedera Theophraſti ætate In Aſia naſci nõ poterat: nec in India, niſi mõte Mero, unde ortus eſt Bacchus. Fruſtra & Harpalũ laboraſſe oimodo tradũt, ut ſereret eam in Medis. Inimica arbor ſatis oibus, ſepulchraq; ac muros rũpens. Serpentiũ frigori gratiſſima. Vſos in funes, & armamẽta nauiũ Hedera ueteres, autor eſt Athenæus, quã e Rhodano petebãt, ut Canabim. Catonis experimentũ, uolenti ſcire, aqua in uinũ addita ſit, nec ne: ut uaſculũ e materia huius faciat, uinũ quod erit dilutum, transfluet, aqua manebit. nec em̃ continet uinũ inquit uas Hederaceum. Quod poculi genus græci Ciſſybion, ab Hedera uidelicet appellant, q̃q̃ pro quocũq; ligneo id accipitur. In quo ſignificatu & Cymbiũ, & Cypellũ quandoq; ſit. Alij uetuſtos calices Ciſſybia intelligunt, propterea q̃ In Didymęi Iouis dedicatione folijs hederaceis libare moris fuiſſet. Cymbia uero, quæ anſis careant, oblonga, & anguſta, nauigij ſpẽm præbentia. De Hedera Cilicia, quæ tamẽ Hedera non eſt, in Smilace trachea quarto uolumine monſtrabiť. Ciſſon, hoc eſt, Hederã puſionẽ Liberi patris fuiſſe Græcia confinxit, in nois ſui fruticẽ conuerſum, dũ miniſter cũ eo deo ſaliens, terræ alliſus perijt. Athenienſes Citton ipſum Bacchũ uocant, & apud ſe Acharnis uico natã Hederã primo uolunt, ut ingt Pauſanias. Sylueſtrẽ Hederã cerui phalangio p̃cuſſi mandũt, & liberanť. Aelianus autor.

Helix. Hedera.

B

Ciſſybion.

Cymbia.

EX M. VERG. COMM.

Numerantur a Plinio uiginti Hederarũ genera, folijs, corymbis, uiticulis, altitudine, humilitateq;, & uſu diuerſa, omnia a Theophraſto diuerſis locis accepta. Copioſiorq; ille generũ numerus, quẽ in ore oim fuiſſe quondã uériſimile eſt, occaſionẽ ut nos credimus ſcriptorem hunc exſcribentibus attulit, ut a principio ſtatim Hederarũ hiſtoriæ tã multis, tamq; diuerſis appel-

C latíonibus, non una nominaretur planta, ſed uníus plura numerarentur genera.

¶ Paulus AEGINETA de HEDERA.

Ciſſos ex contrarijs conſtat potentijs. Stringit enim, & refrigerat, atq; cum quadã acrimonia calefacit, eſſentię aquoſę particeps, uiridis tepida.

Viridia ergo folia incocta uino, uulnera conglutinant.

Ambuſta igni, & Spleneticos iuuant.

Succus medicamentum eſt ἔῤῥινον, id eſt, quod naribus iniectum cerebrum perpurgat.

Tum inueteratas Aurium fluxiones ſanat.

Lachryma eius longe acutior, lendes perimit, & pilis nudat.

¶ Apuleius de Hedera.

Ad CALCVLVM.

Herbæ Hederæ baccas, aut ſeptem, aut undecim contritas, ex aqua potui ſumptas, mire Calculos in ueſica congregatos frangere & extrahere per urinam, certum eſt.

Ad CAPITIS dolorem.

Herba Hedera cum oleo roſaceo, & ſucco eius mixto uino, tempora, uel frontem perfricabis, ſedat dolorem.

D

Ad SPLENIS dolorem.

Herbæ Hederæ nigræ grana primo. 2. ſecundo. 5. tertio. 7. quarto. 8. quinto. 11. ſexto. 13. ſeptimo. 15. octauo. 17. nono. 19. decimo. 21. in uino bibuntur diurnis diebus: ſi febricitat, in aqua calida, maximo auxilio lienoſis auxiliatur.

Ad phalangiorum MORSVS.

Herbæ Hederæ radicis ſuccus bibatur.

Item ulceribus Hedera ex uino decocta, utiliter imponitur.

Ad NARES graueolentes.

Herbæ Hederæ ſuccus bene colatus in nares infunditur.

Ad AVRIVM uitia, & eis qui minus audiunt.

Herbæ Hederæ ſuccus mundiſſimus cum uino ſtillatus medetur.

Ne CAPVT a ſole doleat.

Herbæ Hederæ folia molliſſime trita in aceto, & oleo roſaceo, aduerſus omnem capitis dolorem fronti illinuntur.

¶ De uarijs generibus Hederæ, uide in Appendice plura.

Caprifolium.

A

B

Waltmeyster.

C

DE CAPRIFOLIO, uel Matrisylua. Teutonice Geyßblat/oder Walmeyster.

RHAPSODIA .II.

Matersylua quid sit ex sententia scholiastæ Luminis maioris.

CAPRIFOLIVM SECVNDVM NICOLAum, est Matersylua. Matersylua autem apud Dioscoridem est περικλύμενον. Ex folijs ipsius apud quosdã fit Licium. Et est herba quę iuxta hortos inuenitur: et illa est, quam rustici uocant Cezolo.

Oculus lucidus. Licium fit ex Caprifolio.

Et rursum. Matersylua secundũ Compositorem est Oculus lucidus, seu Caprifolium, & de hoc apud quosdam fit Licium: sed illud Licium est debile.

Hęc herba apud nos iuxta hortos inuenitur: cuius folia sunt apud nos subalbida ab uno latere, ab alio latere uiridia, sibi adherentia, & se inuoluentia super alias plantas, ut est notum. Et est quam Dioscor. Periclyme non uocat, & nostri Cezoli uulgariter uocant.

Sententia PANDECTARII succinens priori.

Splenaria. Linealis.

MAtersylua gręce σπλήνιον, uel Splenaria, uel Linealis, uel Periclymenos. Herba est cuius folia sunt ex altero laterum subalbida, & ex altero uiridia, adhęrens, & aduoluens se sepibus. Cuius fructus fuit magnitudine Cubebarum, in principio uirides, & cum maturuerint citrini coloris, tendentes ad rubedinem, positi ordinarie, et conclusi in duobus folijs simul coniunctis, existentibus in capitibus stipitum iuxta eum.

D

MATERSYLVA nomen uulgare multis.

Matersylua.

Videtur commune atq; uulgare nomen multis herbis, uocabulum Matersylua. Siquidem & Stellaris herba: quam in primo Tomo fecimus Hepatariæ tertiam speciem, ni fallor, uocatur hoc nomine, fortasse, quia uelut mater omnibus alijs herbis emineat atq; præpolleat. Vide infra Hieronymi descriptionem in dictione, Walmeyster.

Genuina descriptio Periclymeni ex Dioscoride lib. 4.

Nomenclaturę Caprifolij.

PEriclymenon, aliqui Aeginam, alij Cylmenon, alij Carpathon, alij Splenion, alij Epetitin, alij Axinam maiorem, nonnulli Clematitin, alij Myrcinen, alij Calycanthemon, Magi Polion Veneris, Aegyptij Turcon, Romani Volucrum maius, Aphri Lanath appellant.

[illegible]

Simplex fruticat, ex interuallis parua folia habens, ipsum amplectentia, subcandida, hederacea. Inter folia surculi exeunt, in quibus baccę Hederæ similes. Flos fabæ, candidus, aliquantum rotundus, & quasi in folium procumbens. Semen durum, & quod difficile euellatur. Radice rotunda, crassa. Nascitur in aruis ac sepibus, conuoluens se adminiculis propter assidentibus.

DE PERICLYMENI tempera-

DE VERA
HERBARVM cognitione
APPENDIX,
cui sequentia insunt.

1 Exegesis omnium Simplicium Dioscoridæ, & quomodo ijs quæ in Officinis seruantur respondent. 3
2 Scribonij Largi Medici uetustissimi, de Simplicibus fragmentum. 31
3 Io. Mainardi Ferrarien. Medici nostri seculi clarissimi, Annotationes aliquot Simplicium, e scriptis eius extractæ. 32
4 Nicolaus Leonicenus de falsa quarundã herbarum inscriptione a Plinio. 48
5 Pandulphus Collinutius de interpretatione Simplicium quę sunt apud Plinium, calũnijs Leoniceni respondens. 89
6 [illegible] Medici Annotationes de Simplicibus, a medicis hactenus perperam intellectis, & æstimatis. 129
7 Generosi Comitis Heremãni a Neũenar censuræ aliæ Herbarum super eadem re. 116
8 Do. [illegible] Medici iudicium de Garyophyllis. 115
9 Hieronymi Tragi medici dissertationes fere quinquaginta, de herbarum quarundam nomenclaturis 156
10 Marci Gatinarię medici quondam Ticinen. Annotatio una & altera de Taraxaco, Cicorea, Iua, Esula, & Soldanella. 166
11 Iacobi de Manlijs Alexandrini, interpretatio Simplicium, secundũ ritũ Officinarũ. 167
12 Hieronymi herbarij Apodixis [illegible], ex qua facile uulgares herbas omnes licebit perdiscere. 183

C O N T E N T A.

¶ Rhapsodiæ Herbarum T O M I Secundi.

Hederarum typi duo.	6	Acori	48
Peoniæ.	11	Apiorum & Petroselini	49
Caprifolij 1	12	Iaceæ	50
Pulicariarum typi duo	16	Gladioli	51
Feniculi 1	21	Herbæ fullonum 1	52
Serpilli 1	22	Libanotidis	53
Scabiosæ 1	25	Maioronæ	60
Eupatorij 1	27	Lappati 1	62
Solani 1	29	Meliloti 1	64
Hirundinariæ 1	36	Nasturtij 1	73
Fragariæ 1	37	Mentarum 1	77
Rostri ciconiæ 1	38	Polypodij	85
Scolopendrij 1	41	Saluiæ	58
Liliorum	44	Valerianæ	90

¶ Herbæ remissæ ad [illegible] T O M V M, uel alias ut ignotæ, non descriptibiles.

Parietaria	19	Dondernegelin	58
Solidago	25	Cardus triplex	65 & seq.
Penitaphyllon duplex	33 38	Acetosa	63
Gensbluom	38	V[illegible]folium	60.
Scheißkraut	39	Herba Trinitatis	69
Garyophyllata	42	Malua triplex	70 & seq.
Ebervurtz	43	Herba syluestris ignota	80
Synnau	53	Sanguinaria	81
Fleyschbluom duplex	52 55	Stellaria	82
S. Iacobs bluom	56	Artemisia	83
Negelblümlin	57	Raponcoli	84

De PAEONIA, RHAPSODIA .II.

Nomenclaturæ.

Græce, γλυκυσίδη, παιωνία.
Latine, Pæonia. Casta.
Germanice, Künigsblům. Peonienblům.

De PAEONIAE generibus ex Dioscor. lib. 3.

PAEONIAE duo genera sunt. Mas folia Iuglandis habet. In fœmina uero Smyrnij more diuiduntur. Summo caule siliquas emittit uelut græcas nuces. In quibus quum dehiscunt, multa granula rubra, acinis punicorũ similia inueniuntur, & in medio nigra, quinque, aut sex, purpurea. Radix maris tenuis, digitali crassitudine, & palmi longitudine, gustu adstringens, alba. Fœminę radicibus ceu glandes circiter septem, aut octo inhærent, ut in Hastula regia.

B

PLINIVS lib. 25. cap. 2.

Vetustissima inuentu Pæonia est, nomenque autoris retinet, quam quidam Pentorobon appellant, alij Glycysiden. Hęc quoque difficultas est, q̃d eadem aliter alibi nuncupatur. Nascitur opacis montibus, caule inter folia digitorum quatuor, ferente in cacumine ueluti græcas nuces quatuor, aut quinque. Inest ijs semen copiosum, rubrum, nigrumque. Hæc medetur & faunorum in quiete ludibrijs. Pręcipiunt eruere noctu. quoniam si picus martius uideat, tuendo in oculos impetum faciat.

Eodem fere Theophrast. lib. 9.

De PAEONIAE temperamento ex Galeni lib. 6.

Glycysida, quam Pentorobon, & Pæoniam uocant, radicem habet leuiter adstringentem, cum dulcedine quadam, ac si plusculum dentibus mandas, acrimoniam item quandam subamaram esse percipies. Proinde menses ciet ex melicrato amygdali pota quantitate. Sane tundere eam necesse est, ac ita cribratam inspergere. Expurgat porro etiam iecur obstructum, & renes: sed hęc efficere nata, quia acris et subamara est. Quia uero etiam quiddã adstrictorium obtinet, in uentre prouenientes fluxiones sistere potest. Cæterum eam nunc in austerorum uinorum quopiam decoctam potare conuenit. Est porro omnino etresiccatoria. Eapropter haud desperauerim, eam ex collo pueris suspensam, merito comicialem morbũ sanare. Equidem uidi puellum quandoque octo totis mensibus, morbo comiciali liberũ: ac postea forte fortuna, cum quod a collo suspensum erat, decidisset, protinus denuo conuulsione correptum, rursusque suspenso in locum illius alio, inculpate postea egisse. Porro uisum est mihi, satius esse, rursum id collo detrahere, certioris experientię gratia. Id cum fecissem, ac puer iterum esset conuulsus, magnam recentis radicis partem ex collo eius suspendimus: ac deinceps prorsum sanus effectus est puer, nec postea conuulsus est. Rationabile itaque erat, aut partes quasdã a radice defluen-

Experimentũ contra morbum comitialem.

C tes, ac deinde per inspirationem attractas, affectos ita locos curare, aut aerem a radice assidue mutari & alterari. Nam hoc pacto succus cyrenaicus columellam phlegmone affectum iuuat, et melanthium frictum, palam catarrhos, et coryzas desiccat, si quis id in calidum linteum rarum liget, assidueq; calorem ex eo per inspirationē in nares attrahat. Quin etiam si cō pluribus linis, & maxime marinæ purpurę, collo uiperæ iniectis, illis uiperam pręfoces, eaq; postea cuiuspiam collo obijcias, mirifice profuerit, tum paristhmijs, tum omnibus ijs quę in collo expullulant. Sane de talibus, priuatim aliquando forte conscribam. At nunc Pæoniæ cognoscendum temperamentū est, tum exiccatoriū, tum subtiliū esse partium, haud tamen insigniter calidum, sed aut symmetrum, aut pauxillo calidius.

VIRES & Iuuamenta ex Dioscor.

Fœminis a partu non purgatis, sicca radix datur.
Ciet menses nucis græcæ magnitudine pota.
Sic uentris doloribus cum uino auxiliatur.
Valet contra regium morbum, & renum ac uesicæ dolores.
Decocta in uino, aluum sistit.
Rubra grana rubenteis menses sistūt, decem, uel duodecim pota in uino austero & nigro.

D Grana nigra auxiliantur suppressionibus nocturnis, uuluæ strangulationibus, & matricis doloribus, quindecim numero pota, in aqua mulsa, aut uino.
Nascitur in altissimis montibus, & promontorijs.

Ex APVLEIO ad Sciaticos.

Pæoniæ herbę radicis partem alligabis ei qui patitur, & circumcinges: res est saluberrima.

Ad LVNATICOS.

Herba Pęonia, si lunatico iacenti imposita fuerit, nunq; ei hoc mali accidet.

EX M. VERG. COMM.

Vnum Pæoniæ genus tantū tradidit Theophrastus libro. 9. de plantarum historia, quo loco, nisi a Plinio ijsdem uerbis redditum esset, quod ab eo traditur, non diceremus. Id huiuscemodi est. ἀλλὰ τὰ τοιαῦτα ὥσπερ ἐπίθετα καὶ πόῤῥωθεν. οἷον τὴν παιωνίαν ἣν δὴ γλυκυσίδην καλοῦσι νύκτωρ κελεύουσιν ὀρύττειν, ἐὰν γὰρ ἡμέρας, καὶ ὀφθῇ τις ὑπὸ δρυοκολάπτου τὸν καρπὸν ἀπολέγων, κινδυνεύειν τοὺς ὀφθαλμούς. Quorum sensus sit, ut Plinius etiam reddidit (uerum adijciuntur hæc, & ex longinquo) Quemadmodum Pæoniam, quam Glycysidem uocant, noctu effodi iubent: quoniam si per diem fodiatur, uideatq; Picus auis, qui semen legit oculis, periclitatur. Vidimus nos, renascentemq; aliquot annis utramque Pæoniam obseruauimus: & ex ijs, quas habebant ambæ præcipuas & certiores notas, folia scilicet, caules, folliculos, & in folliculis semina nihil scriptoris huius historiæ aptius respondere uisum est.

☞ Sequens herba potius Stellaria, quam Caprifolium est, de qua infra fol. 82.

mento ex libro. 8. Galeni.

A

PEriclymeni utilis est tum fructus, tum folia: adeo uehementer incidendi pariter & excalfacientis facultatis: ut si pluseulum bibantur, urinam sanguinolentam efficiant, principio quidem urinam dumtaxat mouentia: porro foris cum oleo illita, excalfaciunt. Iuuant & lienosos difficulter spirantes. Competens potionis mensura est drachmę unius cum uino. Porro desiccat quoq; semen. Et quidam aiunt, si copiosius bibatur, sterilitatem bibentibus afferre. Sed & sunt qui certum dierum numerum, ad talem potionem præfiniant, ut Dioscor. qui septem & triginta eos tradi refert. Hic etiam urinam cruentam reddi a sexto die memorat.

VIRES eius & iuuamenta ex Dioscor. LIBRO. 4.

Semen eius postquam ematuruit collectum, & in umbra siccatum, drachmæ pondere datur in uino quadragenis diebus, ut lienē absumat, ac molestiam discutiat.

Sed urinam ciet, statim a sexto die cruentam.

Orthopnœæ, & singultui prodest.

Partum accelerat.

Folia sunt eisdem uiribus prædita. Quæ tricenis septenis diebus epota, sterilitatē facere produntur.

Perunctis ex oleo febrium rigores abigunt.

Ex PLINIO libro. 27. cap. 12.

Periclymenos fruticat & ipsa, ex interuallo duo folia habens, subcandida, mollia. In cacumine autem semen inter folia durum, & quod difficile euellatur. Nascitur in aruis ac sepibus, conuoluens se adminiculis quibuscunque. Semen eius in umbra siccatum tunditur, & in pastillos digeritur. Hi resoluti dantur in uini albi cyathis tribus, tricenis diebus, ad lienem: eumq; urina cruenta, aut per aluum absumit, quod intelligitur a decimo statim die. Vrinam cient & folia decocta, quæ & orthopnoicis prosunt. Partum quoq; adiuuant, secundasq; pellunt pota simili modo.

B

¶ De alio VOLVCRIO.

ESt etiamnum aliud Volucrium, quod Græci [illegible] uocant: & uidetur esse Lilium conuallium, teutonice, Meyblümlin, proxime supra adpictum. quod quid reuera apud Dioscoridem esset, priori Tomo ingenue confessi sumus nos ignorare. Descriptio est apud Diosco. lib. 4. iuncta ei, quam nunc tractauimus Periclymeno: quam poterunt inibi, qui nostris ratiocinijs atq; augurijs fortasse diffidunt, consulere.

Lilium conuallium.

Pulicaria Fœmina.

Flehkraut weiblin.

De PVLICARIIS.

Rhapsodia .II.

PVLICARIAE nomen, nescio quam recte inditum sit herbis duabus, quæ hodie Pulicariæ uocantur: quando nihil prorsus illis respondent Dioscor. Conyzæ, lib. 3. simplicium. Quare inter anonymas libuit collocare, donec certius aliquid addiscamus. Habebis infra & in Commentarijs Iacobi de Manlijs nonnihil de Pulicarijs.

Pulicariæ anonymæ.

Ex DIOSC. LIB. III.

De Conyza magna.

Conyza magna ab aliquibus Cynozematitis, alijs Danais, alijs Tanachion, aliquibus Phycos, alijs Ichis, alijs Dinosmos, Magis Brephoctonos, quibusdam Anubias, nonnullis Hedemias, Aegyptijs Creti, Romanis Militaris, aut Deliarium, aut Febrifuga, alijs Fraginosa nuncupatur.

BARBARI COROLL.

Conyza, quæ a nostris Cunilago dicitur, & Plinio Cunila quandoq; libro decimo, & a Theodoro Pulicaris, quia pulices necat. Folio coronat, & maior & minor appellata. Maior dicitur esse mascula, folio aspero, pinguiore q̃ minoris, & imbricato, torosiore caule, magisq; ramoso, radice lignosa: quæ a quibusdam ut herba quoq; ipsa, Libanotis dicitur, autore Plinio. Manipulo eius abiecto, omnes etiam a tota domo blattę conueniunt ad eam. Vtrũq; genus serotinũ, ut quod post arcturũ germen, floremq; mittat. In sum̃a, Cunilaginis appellatione, quatuor herbæ ueniunt: mascula, & foemina. Et quæ tertio loco ponit̃ foedissimi inter omnes odoris. Quartam reddit Plinius: quã appellat satiuã, Serpillo similẽ, e Culagine mõtana factã. Est & q̃nta eius species Hippoc. ut dicet̃ paulo post. Cunilago dicit̃ et ipsum Ligusticũ ab aliq̃bus, sed falso. At Cunilę tria sunt gñ̃a siue nomina. Capitatã et nostratẽ, quę Satureia sit, uocamus. Gallinaceam quę Origanũ, Heracleoticũ: Bubulã, quę quẽadmodũ a Gręcis dicat̃, aliud nõ cõpi, q̃ q̃ eã Plinius p Origano accipe multis locis uidet̃, i qua significatiõe uocabulo eo et nos usi sumus.

Cunilaginis genera.

De CONYZA PARVA.

Conyzæ duo genera. Quæ parua uocatur, odore præstantior est. Maior uero frutice altior, & folijs latioribus, graui odore. Vtriusq; folia Oliuæ similia, hirsuta, pinguia. In maiore caulis binum cubitorum altitudine attollitur. In minore pedem æquat. Flos squalidus, lutei, aut fului coloris. Quin in pappũ abit. Radices superuacuæ. Suffitu, substratuq; frutex animalia fugat. Culices abigit, & pulices necat. Folia conuenienter illinuntur serpentium plagis, & tuberculis, ac uulneribus. Flos cum uino ad menses partusq; eijciendos bibitur. Item contra urinæ stillicidia, arquatum morbum, & tormina. Comitiales potus ex aceto adiuuat. Decoctum in defessionibus medet̃ uuluæ malis. Impositus succus abortũ facit. Ex oleo efficaciter rigoribus oblinitur. Capitis dolores tenuis illita sanat.

BARBARI COROLL.

Conyza minor eadem foemina, Hippocrati Cunilago semper mollis uocatur. Folia huius trita, mellis odorem habent, digitis tactu cohærentibus. Hanc Dioscorides Libanotidem appellat, cum Plinius masculam ita nominet. Pilosiora minori folia & rami: qui & aculeati sunt. Flos squalidior, odore acriore, qui tamen grauior sit masculæ.

De Altera Conyza.

Est & tertium Conyzæ genus, quod aliqui Paruam, aliq̃ Panion, alij Libanotidem. Magi Cronon uocant. Caule crassiore, ac molliore. Folijs quam Paruæ maiusculis, minime pinguis, & maiore minor, multo graui-

oris odoris & iniucundioris, sed inefficacior. Prouenit locis non riguis. A

BARBARI COROLL.

Hippocrates Cunilaginem, siue Conyzam, præter supradictas, aliam describit, Apio crispo similem: in maritimis, sabulosisq; nascentem, odoris teterrimi, & maxime fastidiendi: quam cũ melle atq; uino fœminarum locis, quæ fœtum non recipiant, admoueri præcipit, libro de muliebribus caussis secundo.

EXM. VERG. COMM.

Confundit, miscetq; Plinius pluribus locis cum Origano Conyzam. Nec facile est eodem nomine duas diuersasq; plantas ab eo sæpius appellatas, in historię medicinęue gratiam & usum secernere. Longior fuerim, si omnia quæ tam multis locis de Conyza, Cunilagine, & Cunila ab eo dicta sunt, coaceruare hoc loco cogitem. Superuacaneũ id etiam fuerit, quoniã signanda non multo post & repetenda nobis omnia, aut plura saltem ex illis erunt. Aliud itaq; prius agemus, & ut nouerint omnes, non esse Conyzam Origano eandem, neq; e diuerso utriusq; proprias numerabimus notas: ut propositis his, quæ a Plinio miscentur certius pateant. Incipiemus autem ab Origano, quam hic ait folium Hyssopo simile habere, umbellam nõ comosam; uerum diuisam, & in summis uirgis semen. Et quod ad alia Origani genera pertineat Onetida candidioribus folijs, sed magis Hyssopo similibus esse: semine uero corymborum mõ, & quã agrestem Origanum dicunt, folia priori Origano similia habere: uirgas dodrantales, in quibus Anethi modo umbellæ sint, & candidi flores. Et hæ omnium Origanorum in hoc scriptore notæ sunt. Conyzæ uero, quas pauloante diximus folium oleaginum, non Hyssopi, hirsutum, pingueq;: caules bicubitales: flores lutei, fragiles, subamari, & qui in puppos euolent. Quorum nihil habet Origanus aliqua. Plinius autem lib. 19. cap. 7. autore herbario Crateia, Ligusticum primo seu Panaces Cunilam bubulam uocari tradit: cæteros hanc Conyzam græce appellare, & ab eodem Cunilaginem dici. Idem non multo post uolumine. 20. cap. 17. Cunilæ præter satiuam plura sunt in medicina genera. Quæ Bubula appellatur, semen Pulegij habet: utile ad uulnera commanducatũ, impositumq;, ut quinto post die soluatur. Contra serpentes quoq; in uino bibitur, ac tritum plagis imponitur. Vulnera ab his facta confricantur. Item testudines cũ serpentibus pugnaturæ, hac se muniunt. Hic ipse Plinius sequenti capite etiam ait. Est alia Cunila appellata a nostris, a græcis Origanum Heracleoticum. Totoq; hoc capite nihil, nisi multiplex Cunila ab eo tractatur: manifesteq; Conyza hæc Cunilæ nomine censetur, cũ ait. Pulices etiam contritæ cum aqua sparsæ necant. Quod priuatim Conyza habet. Poterant & alia repeti, sed ad eam quam coegituimus rem satis hæc sunt. Nec nobis aliud modo propositum est, q̃ monere ex his quæ pauloante dicta sunt, toto genere differre inter se Origanum omnem, & Conyzam omnem, Pliniumq; Cunilæ nomine in utraq; passim uti. Omittimus quod primum ille ait, Ligusticum, seu Panaces Cunilam a quibusdam dici. Falsum enim non multo post esse id ipse testatur. Quod autem lib. 20. cap. 17. ab eo dicitur, Cunilæ præter satiuam plura sunt genera. &c. ad Origanum manifeste pertinet: præsertimque, quod de testudinibus cum serpentibus pugnaturis eo loco traditur: si Plutarcho credimus in naturalibus caussis dicenti. ἡ δὲ χελώνη φαγοῦσα τὴν σάρκα τοῦ ἔχεως ὀρίγανον ἐπεσθίει, quod & si idem penitus non sit, eandem tamen rationem habet. Quæ deinde statim ab hoc loco descripta ab eodem sunt. Est & alia Cunila a nostris appellata, a græcis Origanum Heracleoticum, ad Origanũ similiter pertinent. Cumq; plura Cunilæ genera fecisset, uni ex his omnia Conyzæ huius tribuit. Tamq; uagus in hoc Cunilæ nomine, incertusq; est, ut nihil nos ex decretis eius certum afferre audeamus. Quod autem conijcimus, huiuscemodi est. Origanum gręci uocant notam omnibus herbam: & ut fit in gentibus, quibus semper & ubique non fuerunt eadem rerum nomina, eandem Conilam uocauerunt. Testisq; hic ipse in Origanis, sed multo certius in Theriacis suis Nicander dicens. κόρχορον ἢ μυόεντα πανάκτειον τε κονίλην, ἤν τε καὶ ἡράκλειον ὀρίγανον ἀμφιέπουσι. Quorum sensus est. Et corchorum clauso folio, & omnia sanantem Conilam, quam Herculeam Origanum appellant. Nihil antiquorum duorum scriptorum, ut uidetur, certiore fide confirmari poterat. Pro compertoq; est, Conilam antiquis græcis Origanum fuisse. Potuitq; Plinius eorum autoritate Origanum Conilam uocare. Nescimus tamen, an Cunilam, quæ si latinis est quæ græcis Conyza, misceri, totiens ab eo non debuerat. Suspicamurq; nos, quod est minimum inter duas has uoces discrimen (una siquidem litera uariant) caussam Plinio dedisse, ut diuersas plantas eiusdem Cunilæ nomine totiens misceret: cum tamen Origani gręca uox, Conila per, o, latina uero Conyzę, modo hæc illi respondeat, per, u, scribenda sit. In græca illa uoce certa omni asunt: in latina facile est ratiocinari, Cunilam, siue malis Cunilaginem appellare Conyzam hanc, aut illi similem fuisse. Est enim non Plinio tantum, uerum Columellæ, alijsq; scriptoribus frequens hæc uox. Plinius que priuatim gręcorum Conyzã Cunilam manifeste appellauit libro decimo, capite. 10.

Crateias herbarius.

B

C cum ait. Non poteſt petris auelli polypus. Idem. Cunila admota, ab odore protinus reſilit. Acceptum id ab Ariſtotele eſt libro quinto de hiſtoria animalium his uerbis idem docente. καὶ ὅτι πολύποδας οὕτω μὲν προσέχονται ὥστε μὴ ἀποσπᾶσθαι, ἀλλ' ὑπομένειν ἀποτεμνόμενοι, ἐὰν δέ τις κονύζαν προσενέγκῃ ὥς φασιν εὐθὺς ὀσφραινόμενοι ἀφιᾶσιν. Quod ab hoc ſcriptore relictum, alterius autoritate & teſtimonio addere placuit. Et ut meminiſſent legentes, non poſſe Conyzam teterrimi & grauiſſimi odoris herbam, cum Origanis miſceri: neq; ſi diuerſarum gentium uoces fortuito concurſu eundem ſonum reddant, ideo eandem in illis rerum eſſe ſignificationem. Fiunt enim in græcis & latinis multa huiuſcemodi; ſuum tamen in ſua gente intellectum omnes habent. Dicimus id, quoniã ſi latinis Cunila eſt quæ græcis Conyza, non debuerat uicinitate nominis ad Origanum, quæ Conila græcis eſt, transferri, & cum illa miſceri. Nec dicimus, ꝑ comperto habere, latinam Cunilam græcam Conyzam eſſe. Verũ illud teſtamur, ex quotam multis ea uox in uſu eſt, in eam partem propenſiores eſſe, & per, u, in principio ſcribendam: quemadmodum cum Originũ oſtendere uolemus, per, o, illam Cunilã, hanc Conilã dicentes. Pulicariam ſimpliciter in Ariſtotele quo diximus loco Conyzam uertit Theodorus gaza: facto ex euentu illi hoc nomine, quia. ſ. pulices enecet: alioquin in nomine nulla eſt pulicum ratio. Nobis Conyzam hanc magis placuit uocare: ut quarto uolumine deſcriptam, & Pſyllion appellatam herbam, certius ex græco nomine Pulicariam appellemus. ψύλλα enim græcis pulex eſt: & ψύλλιον herba a pulicibus uocat̃, ꝙ inſectis his ſimilis ſemina habet parua, nigra, & tota pulicum figura. Erit ob eam cauſſam duplex in hoc opere nobis Pulicaria, altera præcedente Conyzę nomine ſignata, altera ſimpliciter a pulicibus nominata. Quemadmodum tunc etiam iterum a nobis dicetur. Habet Conyza hæc Pulicaris, quo in græcis modo leguntur, numeroſas appellationes, fereq; omnes incertas: ideoq; non tractandas a nobis, præterq̃ Dinoſmon: quæ uox a grauitate odoris illi facta eſt: & Piſſam, quæ pix græcis eſt, a glutinoſo lentore dictam: ꝗd Plinius ſignificauit dicens. Trita mellis odorẽ habet digitis tactu eius cohærentibus. Tria eius gña Dioſcor. numerat, maiorem, minoremq;, & tertiam inter utranq; mediam: craſſiore mollioreq; caule: folijs maioribus minore, minoribus uero maiore. Theophraſtus alijs nominibus duo genera tantum Conyzæ facit. 6. de plantarum hiſtoria uolumine, his uerbis. Conyzæ duo genera, mas altera, fœmina altera. Differentias inter ſe habent, quemadmodum & alia: quę ſic diuiduntur. Fœmina tenuiore folio, & conſtrictiore eſt, in uniuerſumque minor. Mas maior eſt, craſſiore caule, ramoſior, & folium maius, pinguiuſq; habet, & præter hoc florem magis ſplen-

D dentem. Semen fert utraq;. In uniuerſumq; ſero germinat & floret. Nec niſi circa, aut poſt arcturum. Grauis maſculæ odor, fœminę acrior. Quam ob cauſſam contra uenenata utilis. Et hæc a Theophraſto dicta ſic ſe habent. Quæ commentationibus his noſtris placuit addere, ut duorum ſcriptorum concors eademq; hiſtoria Conyzæ cognoſceretur: & ſi non ijſdem uerbis, neq; eodem modo ab utroq; omnia dicta fuerint. In Dioſcoride autem quod ad floris colorem pertinet, qui duplex in communi græcorũ lectione legitur, μήλινον ἢ ὑπόπυῤῥον luteus & ſubruffus, mutatum a nobis eſt: ſecundamq; illam uocẽ ὑπόπικρον, quod eſt, ſubamarum fecimus, luteum & ſubruffum, diuerſos colores male coniungi & miſceri ſentientes: mox monentibus uetuſtiſſimis græcis & latinis codicibus, in quibus amarũ adhuc manifeſte legitur.

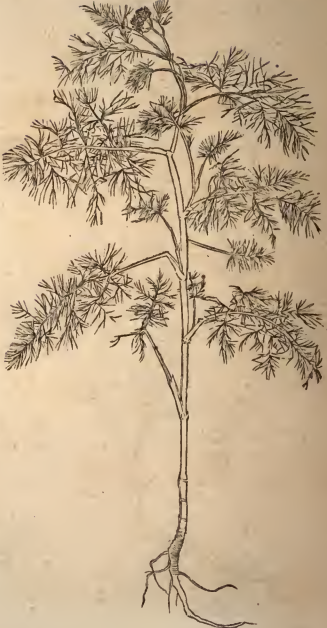
Cunila
Conila.

Parietaria.

Sanct Peters krut.
Tag vnd nacht.

Herba hæc descripta est supra in priori Tomo, folio 263. a. b. & sequen.

A

¶ De F O E N I C V L O
R H A P S O D I A .IIII.

¶ Nomenclaturæ.

Græcę μάραθρον.
Latinę Maratrum, Fœniculum.
Germanicę, Fenchel.

FOENICVLVM quasi uulgo notissimum a Diosco. non pingit.

¶ De Fœniculi temperamento
ex Galeni L I B. VII.

Fœniculum tam ualenter excalfacit, ut ex tertio ordine excalfacientium censeri promereatur: desiccat uero non ęque. Sed ipsum quispiam in hoc primi esse ordinis posuerit. Proinde lac procreat: quod si admodum desiccaret, non sane efficeret. Suffusis eadem ratione auxiliatur. Vrinas, mensesq; ciet. Porro est & aliud Fœniculum, quod prę magnitudine Hippomaratrum nuncupant: cuius radix ac semen amplius quam domestici desiccandi uim obtinet. Quocirca uentrem quoq; eo nomine sistere uidetur. Nec sane manifesta illis inesse uidetur astrictio. Huius non radix modo, sed & semen Cachryi simile est: potestq; & calculos frangere, & æruginosos sanare, mensesq; & urinas mouere: non tamen lac congerere sicut illud superius. Aliud est Hippomaratrum, cuius semen rotundum est & acre, simile semini Coriandri, facultate quidem Hippomaratro simile, sed debilius.

Ex P A V L O libro. 7.

μάραθρον θερμαίνει μὲν κατὰ τὴν τρίτην τάξιν. &c. id est, Maratrū calefacit in tertio ordine, desiccat uero quasi in primo. Quapropter lac gignit, & oculorum suffusionibus auxiliatur.

Vires Fœniculi ex D I O S C O R. lib. 3.

B

Fœniculum, si herba edatur, aut semen cum ptisana bibatur, mammas lacte replet. Comæ decoctū, in renum doloribus subditū proficit, quippe quod urinam excitet. Contra serpentium ictus in uino conuenienter bibitur. Menses ciet. In febribus nauseam & stomachi feruorē, ex aqua frigida potum sedat. Contritæ radices, & cum melle illitæ, morsibus canum medent. Succus caule & folijs exprimitur, & in sole siccatus in medicamenta adijcitur, quę ad excitandam oculorum aciem commode temperantur. Extrahitur etiam semine uiridi ramulisq; & radicibus prima germinatione incisis. In Iberia succum reddit gummi similem. Caulem medium dum herba floret rustici demetunt, ignicq; admouent, quo facilius ui caloris exudans gummi remittat. Quod efficacius succo est ad medicamenta oculorum.

De Hippomaratro.

Hippomaratri radix menses imposita ciet, potaq; stranguriæ medetur.
Ventrem sistit, radice, aut semine poto. Contra serpentium morsus auxiliatur. Calculos comminuit. Regium morbum expurgat. Lactis abundantiam facit. Decoctum foliorum haustum, fœminas a partu purgat.

De alio H I P P O M A R A T R O

Tradit aliud Hippomaratri genus, longo, exili & angusto folio, semine Coriandri, rotundo, acri, & odorato. Excalfaciēdi naturā habet, & uirib9 Fœniculo respōdet. Ad oia infirmius.

Ex lib. Galeni de facultatibus
Almentorum secundo.

Sua nonnunq; sponte Fœniculum prouenit, ceu & Anethum. Seritur & in hortis. In condimentis assiduus Anethi usus, Fœniculi uero & in obsonijs. Apud nos enim hoc reponunt non secus ac Pyrethrum, ac Terebinthum condientes, ut in totum annum usui sit: quemadmodum & cepas, & rapas, & alia huiusmodi quædam in solo aceto, alia in oxhalme asseruantes.

A

lum a latinis dictum est, quod per terrã simpliciter serpit, quæ satiui nostra ætate fortuna est, sed quod, ut Theophrastus ait lib. 6. de plantarum historia, proprium quoddam est ramulorũ Serpilli incrementũ. Priuatim enim possunt in quantam uoluerit aliquis longitudinem trahi, adiecto illis pedamento aliquo: aut si prope sepes plantetur: aut ex altiore loco aliquo deorsum dimittatur. Sic enim in longũ protrahuntur: & ab hac plantæ in ramulis eius natura, quod in longũ Serpillum latini & græci olus hoc nominauerunt. Syluestris contra illius quod Zygida hic ait uocari, nulla est nominis eius inuenta nobis ratio. Nisi forte a trutina, quam græci Zygon uocant, rectitudineque eius ad rectitudinem ramulorũ in syluestri Serpillo translata ea uox sit. Aut quia ramulis his nauiuolentore ad uinciendum, & uitiliũ usum aptis, in re rustica forte uteretur antiquitas, Zygis hoc Serpilium dictum fuerit: & quod eo iugarentur uites, quod ζυγοῦν græci aliquando dicunt, in eadem significatione, in qua ligare & uincire passim latini utuntur. Syluestris Serpilli huius, quod tacuit hic scriptor, duo genera numerauit Theophrastus. Alterum Tymbream, quod Tymbre parem acrimoniam habet. Alterum quod odoratius & mollius sit. Hic autem nullam forte in medicina eorum diuersitatem sentiens, unius generis syluestre Serpillum dixit, & ex præcipuo discrimine a satiuo discerni monuit. Multa alia Theophrastus etiã de Serpillo dixit, qualia sunt. Longissime & speciosissime frondere Satiuũ, si in puteum descendere dimittatur, podio eius impositũ: nec aliud quodpiam genus eius est: plantarique Serpillum autumno plærunque, plantari etiã uere: amare domos & hortos: gauderéque aquis & stercoratione: præsertimque ex iumentorum fimo: & meliorescere sæpius translatum.

Zygis.

Vires eius & iuuamenta, ex Dioscoride.

Menses trahit. Vrinam potu ciet. Torminibus, ruptis, uulsis & iocineris inflammationibus auxiliatur. Et aduersus serpentes potu, illituue. Capitis dolores mulcet coctum adiecto rosaceo, & madefactum in aceto. Maxime uero Phreniticis & Lethargicis conuenit. Cruentos uomitus sedat, succus drachmis quatuor ex aceto potus.

B

Ex Platina.

Serpillum a serpendo dicitur, tam apud nos, quam apud græcos. In montibus enim eadẽ ratione qua Sisimbrium longe ac late floret. Satiuum minus serpit. Aduersus serpentes efficax est. Capitis dolores decoctum ex aceto, & illitum tempori tollit.

Ex M A C R O.

Hoc ideo miscere cibis messoribus est mos,
Vt si forte sopor fessos depresserit illos,
Vermibus innocuis tuti requiescere possint.
Pestiferos morsus bibitum iuuat, appositumque.
Prouocat urinas, compescit tormina uentris.
Splen iuuat admixto, si sæpe bibatur, aceto.
Si mel prædictis iungatur, spina cruenta
Iactantes, mire solet potus ille iuuare.
Haustum cum uino, iecoris sedare dolorem
Dicitur, hicque solet producere menstrua potus.

Verg. in Alexi.
Thestilis & rapido fessis messoribus æstu, Allia, Serpillumque herbas contundit olentes.

Baptista Fiera.

Menstrua Serpillum, uesicæ pondera tabem
Pectore ab infirmo, subtrahit igne suo.

Ex Columella lib. 12.

Thymum & transmarina Cunila, & Serpillum, magis aluearia curantibus, quam olitoribus, studiose conseruntur. Sed nos ea condimentorum caussa (nam sunt quibusdam esculentis aptissima) non alienum putamus etiam in hortis habere locum: neque pinguem, neque stercoratum, sed apricum desyderant: ut quæ macerrimo solo, per se maritimis præcumque regionibus nascuntur.

A

ℂ De S C A B I O S A, R H A P S O D I A. .VI.

SCABIOSAM herbam Pandectarius apud Dioſcoridem *σκάβιν* interpretatur, id eſt, Steben: ſed reclamãte Hermolão Barbaro, cuius hæc in Corollario uerba ſunt. Si Steba idem eſt quod Phleos, id quod uidetur aſſerere Plinius, errant qui Steben pro ea herba capiunt quæ uulgo Scabioſa uocatur, folio Erucæ hirſuto, non tamen aculeis hærente, cærulei floris, ex qua & ſcopæ fiunt. Sit autem Scabioſa, quæ ab Aëtio Pſora dicitur, cuius uſtæ fumo arborum Erucę moriantur, non habeo cõpertũ. Hęc Barbarus. Plura qui noſſe uolet, conſulat uulgaria Herbaria.

Scabioſæ I V V A M E N T A ex P A N D E C T A R I O.

Fertur, ꝙ S. Vrbanus ad petitionem cuiuſdam ſororis ſuæ anhelantis ſuper Scabioſæ uirtutes, quoniam ipſa continue utebatur, miſit ſibi infra ſcriptos uerſus.

Vrbanus pro ſe neſcit precium Scabioſæ.
Nam purgat pectus quod comprimit ægra ſenectus.
Lenit pulmonem, purgat laterum regionem.
Apoſtema frangit, ſi locum bibita tangit.
Tribus uncta foris antracem liberat horis.

ℂ Herbæ huius meminimus ſupra priore Tomo, in Conſolidarum deſcriptione, fol. 78. d.

B

Solidago.

Maſſzlyeblin.
Zeitloſlin.

C

Eupatorium.

Wild Salbey.

A

De EVPATORIO, RHAPSODIA .VII.

Nomenclaturæ.

Græce, εὐπατόριον. ἡπατόριον. ἡπατῖτις.
Latine, Eupatorium. Hepatorion. Hepatitis.
Germanice Barbarorum, Wild Salbey. Neotericorum, Odermenig.

Historia EVPATORII secundum Dioscor. lib. 4.

EVPATORIVM, siue ut alijs placet Hepatorium, aut Hepatitis, fruticosa herba est, unum efferens caulem, lignosum, nigricantem, rectum, tenuem, hirsutum, cubitalem, interdum ampliorem. Folijs per interualla Quinquefolij, aut Cannabis similibus, quinquepartito, aut amplius diuisis, nigricantibus, per ambitum serratis. Semen medio caule erumpit, pilosum, deorsum spectans, quod siccatū uestibus inhæret. Contrita huius folia, & cum suillo adipe imposita, ulceribus quæ ægre cicatricem trahunt, medentur. Herba, aut semen in uino potum, dysenteria, iocineris uitijs, & serpentiū ictibus liberat. Nec desunt qui aberrantes, Artemisiam hanc appellarint, cum tamen longe alia sit, uti exposuimus.

Iudicia & opiniones quorundam doctissimorū uirorum, de uero Eupctorio, & primo Hermolāi Barbari.

Eupatorium, & Eupatoria quoq; dicitur. Regiam & hæc autoritatem habet, folijs plumosis, modo caulis, flore candido, radice superuacua. Mauritani aliud Eupatorium demonstrant, officinis penitus diuersum figura, sed effectu par, scapo exiguo, fere cubitali, folio Centauri minoris, frutice odorato, sed flore magis, qui luteus ei est, radice superuacua. Passim nascitur.

B

Marcelli Vergilij Iudicium.

Fuerunt quondam, & adhuc sunt, magnę inter autores & medicos litis Eupatorium, & Argemone. Nec persuaderi adhuc possunt aliqui, nō esse Argemonem Eupatorium: ex tam multo tempore, tamque antiquæ fidei in medicina autoribus, ea multorum animis opinio insedit. Licetq; hic iampridem in Anemone, & nunc in Eupatorio dixerit decipi plærosq;, falsoq; credere Argemonem Eupatorium esse: non desinunt tamen quotidie pro ea re uiolenter aliqui certare. Verba eius in Anemone sunt, qualia poterunt uolentes cum libuerit uidere: ea nunc etiam repetita ab eo sunt. Nosq; illorum memores, necessario locum in extremo hoc capite emendauimus: & pro Artemisia, Argemonem uertimus. Quod enim hic ait, quosdam Artemisiam hanc uocasse deceptos, alia enim est ut præmonstrauimus, in Artemisia non legitur, at in Anemone manifeste id inuenitur. Sunt Dioscor. in Anemone uerba hæc. ἔνιοι δὲ μὴ δυνάμενοι διορίζειν ἀπὸ τῆς ἀγρίας ἀνεμώνης τὴν λεγομένην ἀργεμώνην, καὶ τὴν ῥοιάδα μήκωνα, παρὰ τὸ ἐν ταῖς μήκωσιν ἱσοφυέσθαι διὰ τὸ τῶν ἀνθῶν ὁμόχρουν φοινικοῦν ὑπάρχειν πλανῶνται τὴν ἀργεμώνην εὐπατόριον ὀνομάζοντες. &c. Quorum sensus est, qui in Anemone redditus a nobis fuit: cui & hic respondet locus. Neq; Artemisiam, sed Argemonem falso inquit Diosco. credere quosdam Eupatorium esse. Neglexerūt hoc alij interpretes, quod alioquin multifaciendum erat: ut quale uerū Eupatoriū esset aliquando cognosceretur. Vidimus nos in maioris ciuitatis nostræ Nosocomij hortis natam plantam, quæ omnibus a Dioscor. traditis notis, ueram Eupatorium se ostenderet: præsertimq; semine in terram decliui, & postq̃ aruerat uestibus hęrente. Nihil in quotidiana multarū plantarū obseruatione certius antiquæ historiæ respondere aliqñ mihi uisum est: surculosum genus, singularis uirga, lignosa postq̃ aruit duricies, plumosa undiq; aspitas, color liuens magis q̃ niger, & folia per interualla, sed contrarijs pediculis pendentia. Quod non penitus huic scriptori respondere uidebatur: comparatio tantum erat, qua Cannabis, aut Quinquefolij folijs ea comparabatur. Cætera naturæ & Dioscor. eadem omnia erant. Rrgiæ dignitatis herba Eupatorium etiam est, ab Eupatore rege inuenta. Et quoniam iecori præcipue medeatur, quod græci ἧπαρ dicunt, ideo Hepatorium, & Hepatitis ab aliquibus dicta.

C

Iudicium Nicolai LEONICENI lib. de Erroribus Medicorum.

Auicenna ſcribit, Eupatorium habere folia Cannabis, florem Nenufaris. Meſue idem Eupatorium folijs Centaureæ minoris, floribus ſubcitrinis, longitudinis paucæ conſtare. Serapio folijs Pentaphylli, aut Cannabis: florem autem non explicat. Fortunatum eſſe oporteat, qui diuinare uoluerit, quis nam ueriora retulerit: ac quod Medicus ille precabaẽ, qui medicinam ſorti cõmiſerat, dij ſua cuiq; remedia, quibus illa extraherenẽ, ſecundarent, itidem a nobis orandum, ut bona fortuna in uerum incidamus autorem.

Hominis cuiuſdam docti iudicium, LEONICENO reſpondens.

Nicolaus Leonicenus inter Medicos Italiæ præſtantiſſimus, libro de Erroribus Plinij & Auicennę, manifeſtiſſimum Medicorum Arabum, & omnium recentiorum in herba Eupatorio errorẽ monſtrauit. Nam herbã quam hodie Medici noſtri Agrimoniam corrupte, pro Argemone, ſiue Argemonia uocant, eam uerum eſſe Eupatorium, ex Dioſcor. deſcriptione facile ꝓbari poteſt, cũ contra nemo, niſi iudicio penitus carens, Eupatorion eſſe, oſtendere poſſit, quod pharmacopolæ hodie ſic uocant, D quodq; Auicẽna, & Meſue deſcripſere. Nam pro Eupatorio, quidam utuntur herba Ambroſiana, uulgo dicta: alij uero quadam herba, quæ iuxta aquas frequens reperitur: quarum nulla flores habet lutheos, neq; ſemen, quod cum maturuerit, ueſtibus inhæreat prætereuntium. Deinde nec ſerratim interſecta folia, uelut Cãnabis: quæ omnia in Agrimonia luce clarius uiſunẽ. Quamq; autẽ Dioſcorides Eupatorium quibuſdam etiam uocari Hepatitim ſcribat, quaſi ad hepar referendum ſit, ἡπατιτικὸν ἀπὸ τοῦ ἥπατος, id eſt iecur, tamen ipſum ab inuentore Eupatore, quemadmodum Valerianam, Centauream, atq; alias eiuſmodi dictas potius putauerim. Quare quiſquis eſt Mediocrum, qui poſthac Eupatorio uti uelit, Agrimonia Eupatorij loco utatur confidenter. Quæ autem ſit Argemone, ſiue Artemon, ut Dioſcorides uocat, non eſt meum definire. de prima enim ſpecie apud Dioſcoridem nihil adhuc certi poſſum ſtatuere. De altera uero opinor idẽ quod Leonicenus, eſſe eam, quam Argentariam recentiores, & Apium hæmorrhoidarum uocant: a colore foliorum dicta fortaſſe Argemone, ἀργεμώνη, id eſt, Argentea.

Agrimonia uerum Eupatorium.

A

¶ De SOLANO, RHAPSODIA .VIII.

B

¶ Nomenclaturæ.

Græce, στρύχνον.

Latine, Solatrum. Solanus. Strychnos. Maurella, uel Maurella a Macro. Vua lupina. Solaria. Vua uulpis. Vua canina.

Germanice, Nachtschatt.

¶ Autorum placita de herba SOLANO.

Dioscorides de quattuor generibus SOLANI lib. 4.

HOrtensium, seu urbanum Strychnon, Romani Solanum uocãt, alij Cacabulum, Aegyptij Allelo, Galli Scubulum, Aphri Astrismunim. Frutex cibis idoneus, exilis, pusillus, multis concauus alis: folio nigro, maiore quam Ocimi, & latiore: fructu rotundo, uiridi, qui post maturitatem nigricat, aut fuluescit. Herba innocentis gustus. Natura ei refrigerandi.

C Est & aliud Solanum, quod peculiari nomine Halicacabon, id est, Vesicariam, aut Physalida uocant, folijs antedicto latioribus. Cuius caules posteaquam adoleuerunt, humi prosternuntur, folliculis orbiculatis, fuluo intus acino, uesiculis simili, rotundo, læui. Quo coronarij utuntur, & corollas factitant.

Solanum somniferum e Græcis aliqui Dircion appellant, alij Strychnon, alij Manicon, alij Dorycnion, alij Calliada, Romani Apollinarem minorem, alij Vlticanam herbam, aut Opsaginem, Daci Cicoliden, Pœni Cacabum. Fruticat multis ramis, densis, lignosis, fractu contumacibus pinguium foliorum, Cotonæeq; mali similiũ, plenis, flore grandi, rubro, fructu in folliculis crocato, radice longa, subrubro cortice uestita. Nascitur in saxis non procul a mari.

Strychnon, siue Solanũ Manicon, aliqui Persion, alij Thryon appellauere, alij Andron, alij Pentadryon, alij Enoron, quidam Orthogyon. Huic folium Erucæ simile, maius aliquanto, satis ad spinam, quam Pederota uocant, accedens. Caules a radice eximios emittit, decem, aut duodecim ulnerum altitudine adolescentes, caput in cacumine Oliua maius, & latius, & ut Platani pillula, hirsutius. Florem nigrum. Postq; eo exuitur, racemus exit rotundus, niger, denis, aut duodenis acinis constans, similibus Hederæ corymbis, ut uuæ mollibus. Radice firmatur candida, crassa, caua, cubitali. Gignitur in montibus uento perflatis, maritimis foueis, & uagis.

D

Explanationes horum quatuor generum Solani, per HERMOLAVM BARBARVM.

Strychnon, siue ut Galenus Trychnon, satiuum, quod & melan, hoc est, nigrum cognominant, a nostris Solanum dicitur, familiare cibis, in Aegypto maxime. Nihil mali corporibus esse predicat Xenocrates, cui hoc salutare non sit. Flos huic est candidus: acini, siue poma, potius herbacea, & quadamtenus aculeata, in quibus semen. Hoc Romæ uidimus in horto oratoris Galli.

Strychnon Halicacabon folijs Ocymi describitur a Plinio, commendatum quidem & hoc cibis ab aliquibus, licet hortense præferatur. Radicem Halicacabi bibunt, qui sunt uaticinandi callentes, qui furere ad confirmandam superstitionem aspici se uolunt. Aspidum naturæ in tantũ aduersa hæc herba est, ut radice propius admota, soporentur.

Strychnon Hypnoticon, id est, soporiferum, ab alijs Morion, ab alijs Moly appellatum, coronarijs in Aegypto expetitur, inuitante similitudine florum Hederæ. Velocius hoc ad mortem, q; Opium. Inuenio & Strychnen, & Eubepaton, & Callion uocatam: nostri Vesicariam, a folliculis, uel quia uesicæ prosit & calculis. Theodorus omnes Strychnos Vesicarias appellat. Radix huius sanguinis modo rubra Theophrasto candida, cum inarescit. Semen coccineũ, folia mali Cotonei, Lactucæue caprinæ: sed hirsuta, magno cespite, in rupibus sepulchretisq; nascitur. Genus hoc Dioscorides libro primo Alicacabum uocauit. Eademq; ad uerbum fere scripsit, quæ nunc in soporifero leguntur. Sed Alicacabus tamen uera est, quæ proximo capite superius descripta est, ut Galenus inquit. Laudant hoc a loco ad fruendum, & Tamarisco.

Strychnon Manicon, insaniosa herba: quã & Doryon, siue potius Dorycnion uocabãt: quia cuspides in p̃lijs eo tingerent, passim nascente. Alij Perisson appellabant. foliũ Erucæ maiusculum, capite Gethyi maiore pilosioreque, ut Theophrastus scribit, qui hoc edant uideri sibi pulcherrimos affirmans. Hoc & coronarijs placebat. Erythron dicebãt, & Neurita qui nequiter occultabãt, ut inquit Plinius. Frutex est surculosus uerius q; herba, ut Plinius tradit: folliculis magnis, latisq;, ac turbinatis, grandi intus acino: qui maturescit Nouembri mense.

A

Eorundem dissertatio per M. Vergilium.

Vessicarias in Theophrasti plantis Gaza Strychnos duas appellauit: sopores alteram, furores facientem alteram: quæ huic scriptori in quatuor eius generibus postremæ sunt. Videturq; ex Plinio uolumine.21.cap.31.cõmune id nomen omnibus fecisse: cum tamen Plinius secundũ eius genus tantum cognomento Halicacabum, Vessicariam uocet: caussamq; afferat, q̃ uesicæ & calculis prosit: in qua ui subscribentem sibi habet hunc scriptorem, qui ὑφίστικόν ait Strychnon eum esse. Verumtamen dubitari facile potest, an alia nominis eius caussa quondam fuerit, qualis in eo mox à nobis dicetur. Vessicarias, ut præmonstratum est, Strychnos omnes ille dixit. Celsus contra, ultimo secundi libri capite, cum numeraret quæ reprimunt simul & refrigerant, post multa his uerbis Solanum Strychnum uocauit. Siser, apiũ, Solanum, quam Strychnum græci uocant: hunc intelligens, cui & a Dioscoride præcipua in refrigerando uis assignatur. Nosq; latinę rei antiquum autorem secuti, Solanum, non Vessicariam Strychnum hortensem, siue satiuam diximus, quæ nigris folijs & in extrema maturitate nigro semine ab hoc & ab alijs describitur, pingui cultoq; solo proueniens: cuius nostra ætate nullus in cibis usus est: & si hic hortense, satiuum, edendo esse & in cibo innocens dicat. Quibus conijcere aliquis merito possit, fuisse quondam in sanitate aliquem eius usum. Solani huius.9. de plantarum historia Theophrastus duo tantũ facit genera, ὑπνῶδες καὶ μανικόν, id est, quod soporem, & quod furorem gignit. Suntq; de utroq; multa ab eo dicta, quæ suis locis ex eius historia a nobis repetentur. Cæteri omnes, autore ut nos credimus Dioscoride, quatuor Strychnos deinceps numerauerunt, Satiuum, hortensemq; hunc, & cibarium: quem omnes nigrum a colore fructus uocauerunt. Mox Halicacabum cognomento, quem priuatim nos Vessicarism a Plinio uocari credimus, rubente fructu, uuæ acini figura. Tertium somnificum, quem fruticosum describũt. Postremo insaniam facientem: diuersis in medicina etiam uiribus, quæ ab hoc scriptore statim patebunt. Obseruauimusq; nos, ad refrigerandum plærũq; usum Solani fuisse, & ex tam multis eius generibus Hortense ad eum usum maxime probasse antiquos. Cæteris enim maleficij periculum magis q̃ remedium inest. Facilis cognitu herba, nunq̃ deceptura incautos, si quas habent tot eius genera discretas folijs, fructu, colore q; notas diligentius obseruauerint. Vtitur hortensis huius Solani succo Paulus Aegineta in primo ad refrigerandos in infantibus capitis ardores, quos Græci Syriasim uocauerunt.

B

Coronaria, quod hic, & Plinius testantur Vessicaria hæc quondam herba fuit. Damnarunt tamen ambo eius in cibis usum, nec ad coronas amasse ueteres aliud in ea uidentur, q̃ uessicas, folliculosq; illos qui per ambitum capitis ex coronis pendentes, grato spectaculo ruberent, turbinati, grandesq;, & Isiaci sistri, ex quo crepitacula pendebãt, imaginẽ reddentes. Nascitur Vessicaria hæc multa in uineis, in Italia herba uerius q̃ frutex: pfertq; Vessicas illas Septẽbri mense colore primũ uiridi, mox paulatim rubescẽte, turbinatas ut Plinius ait: semen Ciceris magnitudine intra se claudentes, rubro colore, nec nisi extremo Autumno maturescens: in nullo nostra ætate honore, aut usu. Vessicariãq; nos credimus à uessicis his potius, q̃ quia prosit uessicæ. Et si Plinius id testet dictã fuisse, ἐκ τῶν φυσῶν. etenim ex uessicis folliculisq; his factum illi nomẽ est. Nec aliter herbam intuentibus uidebitur: tam similes animalium uessicis folliculi illi sunt.

¶ Serapion & Auicenna non alia, sed alijs uerbis eadem cum Dioscoride agunt, corruptis interim aliquot uocabulis. Ex Neothericis nemo rectius Hieronymo herbario uidetur de ea disseruisse. Cuius hæc fere sunt uerba.

Solatrum trium generum habetur, quę quidem notiora sunt. Primum mortiferum: cui uulgo nomẽ Dollwurtz. suspicor esse Manicon, Dioscoridis speciem quartam. Secundum dictum Solatrum rubeum, atq; Germanis dicta, Judenkirssen/oder Schlutten. Tertium uulgarẽ, in omnibus opacis, & semitis obuiam, in quo hodie retinetur nomen Germanicum, Nachtschatt.

Vires & iuuamenta quatuor generum SOLANI ex Dioscor.

Folia Solani hortensis ulceribus quæ serpunt, & ignibus sacris, conuenienter cum polline polentæ illinuntur. Aegilopia, capitisq; dolores, trita & imposita sanant. Aestuanti stomacho auxiliantur. Parotidas, cum sale, detrita illitu discutiunt. Valet succus eius aduersus ignem sacrum, atq; ulcera quę serpunt, cum cerussa, rosaceo & argenti spuma, ad ægilopas cũ pane, infantium adustioni, quam Syriasin uocant, cum rosaceo perfusus

C proficit. In collirijs, aquæ uel oui uicem exhibet, contra acutas fluxiones, suffusionesq́. Aurium dolori instillatus prodest. Mensium abundantiã sistit, in uellere subditus. Succus fuluo gallinarũ in domibus oberrantiũ fimo subactus, & linteo appositus, ægilopijs præsantaneo est remedio.

Vesicaria uim usumq́ hortensij Solani habet. Verum cibis nequaquã expetitur. Regium morbum purgat, semine poto. Et urinam pellit. Ex utraq́ herba succus extrahitur, qui siccatus in umbra reconditur, ad eadem ualens.

Radicis Solani somniferi cortex, in uino drachmæ pondere potus, somnificam uim habet, Opio mitiorem. Semen uehementer urinã cit. Corymbi duodecim, hydropicis dantur. Si quid numero adijciatur, alienationem mentis faciunt. Remedio est aqua copiosa mulsa, potui data. Succus pastillis inseritur, & medicamentis quæ doloris leuamentũ præbent. Decoctus in uino, si in ore contineatur, dentium doloribus auxiliat. Radicis succus, cum melle illitus, oculorum hebetudines tollit.

Radix Solani Manici drachmæ unius pondere pota ex uino, facit species uanas, imaginesq́ non iniucundas obuersari. Sed duplicatus hic modus, ad treis usq́ dies, mentis alienationem affert. Triplicatus, interimit. Remedio est aqua mulsa copiosius pota, & uomitione reiecta.

EX PLATEARIO.

Solatrum. i. Morella, est frigida & sicca in secundo gradu. Est autem diureticum aliquantulum. Valet contra opilationem Hepatis, & Splenis, & maxime contra Ictericiam. Quando opilatur superior porus Cistis fellis, detur succus in potu, uel ex succo eius, addito Zuccharo fiat syrupus. Vel quod melius est, dentur unc. ij. succi, cum quinq́ scrupulis reubarbari. Contra apostema in Hepare, & in intestinis, & in stomacho, cum aqua hordei detur succus eius. Quod Dioscorides multum approbat. Contra caliditatem Hepatis penna intincta in succo eius, sæpe superponatur. Idem facito contra calidam podagram. Herba ipsa trita superponatur: uel quod melius est, succo eius addatur acetum, uel agresta, uel oleum rosarum. Contra calida apostemata in principio, ad repercussionem materiei, herba ipsa trita superponatur.

D

EX Io. VIGONIO.

Solatrum est frigidum & siccum in secundo, & ideo uirtutem habet stipticandi, Auicenna tamen dicit, uirtutem habere resoluendi apostemata intrinseca calida. Et succus eius cum alijs rebus, ut infra dicetur, prurituí fracturarum medetur. Vnamquamq́ similiter complexionem calidam in ulceribus inductam remittendo, ulcerataq́ particulæ magnopere opitulatur. Calefactionibusq́ genitalium etiam subuenit.

EX Hippocrate, de ratione uictus.

Solanum insomnia prohibet.

EX HIERONYMO Herbario.

Solani aqua sedat inflammata apostemata mammillarum.
Sudores elicit, mixta aquæ absynthij.
Calidas anginas reprimit, ne strangulent uelocius.

Plura apud Macrum de hac herba.

Pentaphyllon maius.

Groß Fünffingerkraut.

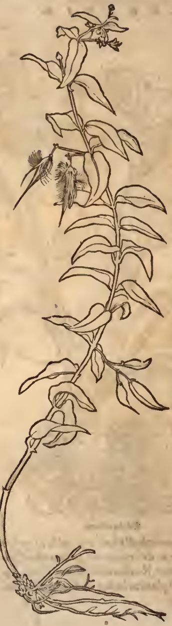
¶ Herbæ huius descriptionem uide priore Tomo, folio 231.b.& seq.

F R A G A R I A.

Erdbeerkraut.

¶ Fragariam Pentaphylli ſpeciem, uide in prio= re item Tomo, in deſcriptione Quinquefolij, fo= lio. 231. & ſequen. Rurſus infra huius Tomi Ap pendice, quod planius Index eiuſdem indicabit.

¶ De HYRVNDINARIA, Teutonice Schwalbenwurtz.

MRHAPSODIA. .IX. VLTO MINVS adsequor, quę HYRVNDINARIA, latine, & uulgo Schwalbenwurtz uocatur, apud idoneos scriptores quae nam sit: quæ & ipsa pręmorsa, decurtaq; inferius radicis trunco est, multis aliis tenuibus, albis, & graueolentibus radiculis adhęrentib. admodum iniqua proportione, respondens herbę quam germinat, quæ tenuis prorsus uix cubitum excedit, radice interim duarum librarum pondo æquante: qualem nuper unam & alteram ipsimet effodimus, in inculto q̃dam loco, nam ea potissimum amat, non procul ab urbe nostra. Ad rupturas eius usum esse empiricis audio: nec plura.

A

De FRAGARIA. RHAPSODIA .X.

Nomenclaturæ.

Græcanicæ, τρίφυλλον secundum Leonicenum.
Latinæ, Fragaria. Trifolium.
Germanicæ, Erdtberkraut.

HERBA passim obuia, & in delicijs gulę habita ueteribus, ut inquit Plinius. lib. 21. cap. 15. an Pentaphylli species sit quędam censenda, an potius Trifolium, satis superq; in dissertatione Pentaphylli demonstrauimus supra Tomo primo.

Herbæ huius picturam habes supra folio prox. 35.

Ex IOANNE VIGONIO.

Fragaria est frigidę complexionis: & succus eius cum uino granatorũ, & modico aquæ rosaceæ, apostematibus calidis, in principio & augmento opitulatur.

Ex HIERONYMO Herbario.

Fragariæ herbæ & succus & aqua destillata, medentur peripneumoniæ, tussi, lepræ, & morbo regio, si in ieiunio pota fuerit.

Eadem iniecta oculis ex rubore calentibus, mitigat calores.

Iuuamentum FRAGORVM.

Eadẽ Iuuamenta sunt & Fragorũ, quorũ aqua immodicos calores coercet, Alcolam oris, ulcera, anginas, fœtorem oris, & hepata incensa refrigerat.

Prouocat quoq; menstrua, & uulnera sordida purificat.

Oculorum collyrium est efficax, præsertim si nimio ex calore male habeant.

B

Herba Roperti.

Storckenschnabel.

D

C

¶ De herba ROBERTI, uel Rostro Ciconiæ. RHAPSODIA. XI.

¶ Nomenclaturæ.

Græce, γεράνιον.

Latinæ, Geranion, Rostrum Ciconię, Herba Roberti, Robertiana, Gratia dei.

Germanicæ, Storckenschnabel. Gotts gnade.

HANC SIC INSCRIBI EX HERM. BARBAri Corollarijs nuper obseruauimus, cuius in Geranio secundo, hęc sunt uerba. Geranion secundum medicis inutile, aliter a græcis, aliter a latinis describitur. Dioscorides & omnino Græci, folijs paulo candidioribus quam Maluæ, ramosum ex interuallis. Hanc ego aut eandem, aut omnino similem esse uideo cum ea, quam Galliæ transalpinæ uulneribus & fistulis in porum cōmendant, & herbam Robertianam cognominant, coliculis rubentibus, flore paruo, subpurpureoq;, ac cæteris notis omnibus quæ hoc loco a Diosc. Geranio reddunt, etiamsi ab eo medicinę aliena existimet. Quid em̄ prohibet, ignoratas eius uires olim fuisse? Hactenus Barbarus.

Nostrum uulgus Herbariorum uocat Gratiam Dei, & Rostrum Ciconię: partim ab similitudine & figura transumpto nomine, partim ab insigni eius effectu. Est autem quatuor generum, ut ab illis quidem accipio, & ipse quoq; oculis uidi. Primum quod ab Dioscoride alterum Geranion inscribit, caulibus minutis, & pilosis, sesquipedalibus, folijs Maluæ, floribus in gruum rostra desinentibus. Alterum genus quod in umbrosis, & nullibi non subpurpureo flore, odore graueolentum, caliculo et flore petroselini, sed hirtis; rostroq; Ciconiæ similibus prouenit. Tertium quod in tectis, ruinosis, parietinisq;, & circa mortuorum sepulchra sua sponte seritur, in uniuersum rubentibus caliculis, & excepto rubore a priori nihil diuersum. Quartum, minusculum, & humi repens, sed rostro prioribus per omnia simile. Appellabimus itaq; Robertianā, & rostrum Ciconiæ, uel ex Dioscoride Geranion, donec certiora alius quispiam attulerit. Certe qui Appendicis autor est, posterioris editionis Pandectarum, tametsi in operis sui pręfatione, etiam attentum reddat lectorem, scilicet sese perscripturum de herbis, quæ Pandectarius aut nō attigerit, aut apud Medicos pro ignotis celebrentur, tamen in Robertiana pulchre hallucinatus uidetur. Verba eius adscripsi.

Quatuor genera Robertianæ.

D

De herba Roberti. Quia apud famosos autores, in eorum receptis, hæc herba sæpe scripta reperit, & pauci aromatarij eam cognoscunt, multum laboraui, ut eam cognoscerem. Sed tandem repperi eam in Nicolao Florentino in sermone septimo. cap. 65. ubi nominat herbam Roberti, quæ est muscata maior. Et Matthæus de pedemoncio pariter dixit mihi, quod herba Roberti est Basilicō maius, id est, illud quod habet folia ualde lata: et quod Basilicon, & herba muscata, sunt unum & idem. Et opinio sua mihi placet: exquo cum Nicolao se concordat. Licet quidam Aromatarius papiensis amicus meus aliter sentiat: qui uult, quod sit quędam herba habens folia sicut pes columbrinus, & albiora ab una parte, idest, a parte demissa, quæ est uersus terram: a parte uero superiore sunt uiridia, sicut folia pedis colubrini, & est in altitudine ad similitudinem illius.

Ex HERM. BARBARO.

Nostri ut inquit Plinius, Geranion ostendunt Cicutæ folijs minutioribus, & caule breuius, rotundo, saporis & odoris iocūdi. Verū hæc proprie Geranion nō est, sed Myrrhis: de qua post agemus: confusione orta, quod Geranion a quibusdam Myrrhis etiam dicatur, unde natum & illud sit, ut Geranion in latino Cicutaria nomen habeat; cum alioqui Cicutaria proprie Myrrhis esse uideat.

A

EX M. VERG. COMM.

Geranion hæc eſt, in qua Gruini capitis imaginem in ſummo eius plantę capitulo contemplati Græci, nulla ſimilitudine aptius rem indicare potuerunt. Vidimus nos alteram Geranion paucis ſtatim a radice prodeuntibus Maluæ folijs, ut hic deſcribit. Tum nudo ſurgente caule, dimidij cubiti altitudine: craſſoq; in caulis illius cacumine, folioſo inuolucro tumentē, ex quo per longitudinem ex altero latere dimidiati digiti longitudine acutus procedebat apex. Erantq; in folliculo illo cum uiridi colores alij plures, præſertimq; cinereus: tam præſenti totius colli, capitisq;, & roſtri Gruini imagine, ut aptiore pictura oſtendi a peritiſſimo pictore animalis eius tota ea pars non potuiſſet. Alteram, quæ Cicutæ folijs eſt, ipſi non uidimus. Obſeruauimus tamen in antiquis ſcriptoribus, Plinioque præſertim, utriuſq; huius herbæ miſceri hiſtoriā. Nec ſatis cognoſci in eo poſſe, Gruino ne collo & capite utraq; ſit, an altera tantum. Id certe ex Dioſcoride collegiſſe facile eſt, Cicutæ folijs alteram earum eſſe: ideoq; Cicutariam dici, & Myrrhida: quoniā & Myrrhis Cicutæ folio ſit: quemadmodū hic quarto uolumine docebit. Cur aūt priorem Romani Echinaſtrum dixerint, non ſatis pro comperto nobis eſt. Quemadmodum in altera per ſe patent Cicutaria & Gruina ex foliorum & Gruini capituli forma factę appellationes. Longiſſime de utraq; Plinius uolumine. 26. capite. 11. agit. Poteruntq; in eo uolentes uidere, quā nos paulo ante diximus, utriuſq; Geranij hiſtoria uarietatem.

Scheyßkraut.

P. AEGINETA.

Geranion unum quidem folia Anemonę ſimilia habet, & radicem eſui idoneam. Hęc drachmę pondere in ulno pota, muliebrium locorum inflationes ſoluit. Alterum nullum habet in medicina uſum.

¶ Herba hæc lineis tantum [illegible] τῶ γραφῶν adūbrata, oblata nobis eſt, nec aliud quoq; nomen ſuccurrebat, typographo mihi offerenti: cum alioqui multæ ſint eius generis in Germanico herbarum nomenclaturæ quæ aluum cient. Vt numerum ergo adimpleret, & locum ſarciret, adponere placuit, donec de alijs eius nominibus certiores fieremus. B

De SCOLOPENDRIO, RHAPSODIA .XII.

Nomenclaturæ.

Græce, ἀσπλήνιον.
Latine, Scolopendrion.
Germanice, Hirtzzung.

IN EXEGESI nostra, quam Operi a tergo adiecimus, tres descriptiones Dioscoridis respondere Scolopendrio diximus: atque ita eorũ habebant ueteres quidã Commentarij quos habemus, scilicet Phyllitim, Asplenion, & Hemionitidem. Verũ utra propius respondeat nostrę Scolopendrio, apud Dioscoridem uidere licebit: locus est lib. 3. Nobis inclinat animus, Asplenion uocari apud Dioscoridẽ uel Hemionitidẽ. Non temere enim suspicari possumus, uel unam etiam & eandem herbã esse, id quod & Marcel. quoque Vergilius affirmat. Quamquam de Phyllitide aliquid præsagit animus. habet enim & hæc folia uiridia, sena, aut septena, quæ parte anteriore leuia cernuntur, a tergo autem pensiles quasi uermiculos ostendunt. In umbrosis quoque & opacis hortorũ ambulationibus emicat, gustu acerbo, & neque caulem, neque semen profert. quę omnia licet & de Asplenio, & Hemionitide uere dicantur, tamen quod in Phyllitide de pensilibus quasi a dorso hęrentibus uermiculis affertur, cum nostra plane Scolopendrio conuenit. Similiter scrupum nobis iniicit, quod apud Galenum quoque & Paulum, diuersa illarum capita, tum iuuamenta legimus. Quare contenti, loca tantum & nomina indicasse, ad Dioscor. Piniũ, & reliquos scriptores remittimus, & suũ cuique iudicium deferimus.

Garyophyllata.

Benedictenwurtz.

¶ Garyophyllata, Benedicten kraut.

GARYOPHYLLATA, ut inquit Ianuensis, est planta similis Agrimoniç, cuius radix odorem habet Garyophyllorum. Dicta a quibusdam Sanamunda, & Pes leporis. Quamquam alia est Pes leporis. Et rursum, Pes leporis apud quosdam uocatur Garyophyllata, & Sanamũda. In qua sententia uideo esse et Hermolaum Barbarum, qui de utraq; in Corollario Lagopi, id est, leporini Pedis, sic inquit. Lagopus, quasi Pes leporis. Sane & similis ei est aspectu. Proinde haud probarim eorum sententiam, qui Garoyphyllatam dictam uulgo rentur in opacis montanis gigni solitam, non in segetibus, ut Lagopus.

Calida est, & sicca herba, ut existimat Albertus, in secundo ordine: proinde uires habet consumendi, dissoluendi, & confortandi.

Ad uulnera, & fistulas pectoris persanãdas mirũ in modũ prçsidio est.

Eberwurtz. B

¶ Radix passim prostans rhizotomis, sed mihi plane ignota. Attigit nonnihil de ea Hieronymus Tragus, quemadmodũ infra in Annotationibus eius leges folio. 161. a. Herba est magnis ut Lappago folijs.

Alia differẽtia LILIORVM ex THEOPHRASTO lib.6.cap.6.

Lilia omnia differentia inter se distant. Vnicaulia in uniuersum fere assurgunt, bicaulia raro. Quod cœli, terræq; rationi fortasse attribuendum est. Singulis caulibus, alias unum Lilium, alias plura exeunt: pars enim postrema effundit, sed hæc rariora. Radice copiosa, carnosa, orbiculata adhæret. Fructus detractus germinat, et Lilium reddit. Verum minus facit, & lachryma cæcum quoddam confluuium, quod etiam ferunt, ut dictum est.

Plura ad hanc rẽ in priori Tomo cap. de Narcisso mardo, quę poterunt uolentes consulere.

PLINIVS de differentijs & generibus, & nobilitate Liliorum, lib.21.cap.5.

Lilium rosæ nobilitate proximum est, & quidem cognatione unguenti, oleiq;, quod lirinon appellatur. Et impositum etiam maxime rosas decet, medio prouentu earum incipiens. Nec ullis florum excelsitas maior. Interdum cubitorum trium, languido semper collo, & non sufficiente capitis oneri. Candor eius eximius, folijs foris striatis, & ab angustijs in latitudinem paulatim sese laxantibus effigie calathi, resupinis per ambitum labris, tenuiq; filo & semine stantibus in medio crocis. Ita odor colorq; duplex, ut alius calycis, alius staminis, differẽtia angusta. In unguenti uero oleiq; usu, folia non spernuntur. Est flos non dissimilis illi in herba quam Conuoluolum uocãt, nascens per fruteta, nullo odore, nec crocis intus candorem tantum referens, ac ueluti rudimentum naturæ lilia facere condiscentis. Alba lilia ijsdem omnibus modis seruntur, quibus rosa. Et hoc amplius lachryma sua, ut hipposelinum, nihilq; est fœcundius, una radice quinquagenos sæpe emittente bulbos. Est & rubens lilium, quod Græci crinon uocant. Alij florem eius cynorhodon. Laudatissimum in Antiochia & Laodicea Syriæ, mox in Phaselide. Quartum locum obtinet in Italia nascens. Sunt & purpurea lilia, aliquando gemino caule, carnosiore tantum radice, maiorisq; bulbi, sed unius: Narcissum uocant. Huius alterum genus flore candido, calyce purpureo. Differentia a lilijs est & hęc, narcissis folia in radice sunt, probatissimis in Liciæ montibus. Tertio generi cætera eadem. Calyx herbaceus. Omnes serotini. Post arcturum enim florent, aut per ęquinoctium autumnum. Inuenta est in his & ratio inserendi, monstrificis hominũ ingenijs. Colligunt namq; mense Iulio scapi arescentes, liliaq; suspendunt in fumo. Dein nudantibus se nodulis, in fæce nigri uini, uel gręci, mense Martio macerant, ut colorem accipiant, atq; ita in scrobiculis seruntur, heminis fęcis circumfusis. Sic fiunt purpurea lilia: mirumq;, ita tingi aliquid, ut nascatur infectum.

Rubens liliũ.

B

Purpurea lilia.

Narcissus qd.

Vide ad hoc Varronẽ de re rustica. ca. 35. Et Palladiũ Februario mẽse. 11.

LILII Temperamentum ex GALENO libro septimo Simplic.

Lilij flos temperaturam mistam obtinet, partim ex tenui, partim ex terrena substantia, ex qua utiq; habet, ut gustu sit amara, partim ex aquea, eaq; temperata. Itaq; etiam quod ex eo cõficitur oleum, citra morsum digerendi simulq; emolliendi facultatem obtinet. Vnde fit, ut uteri duriciebus sit aptissimum. Porro radix, foliaq; per se trita, desiccant, & abstergunt, & digerunt moderate. Proinde quoq; ambustis competunt. Siquidem hæc quoq; moderate desiccantem extergentemq; facultatem postulant. Radicem ergo tostam, ac deinde cum rosaceo contritam, ambustis, quoad obducatur cicatrix imponunt: quippe cum alioqui & aliorum ulcerum omnium bonum sit inducendæ cicatrici remedium. Quin etiam, uteros mollit, mensesq; prouocat. Folia uero præcoquentes, & ipsa ad obductam usq; cicatricem imponunt, non in ambustionibus dumtaxat, sed alijs quoq; uulneribus. Sed & sunt qui aceto ea condientes, ad uulnera suo tempore utantur. Plus tamen inest abstergentis facultatis in radice quam in folijs, quamquam tamen nec in ea ipsa multum insunt, sicut prædiximus. Nam primi ordinis abstergentium est medicaminum. Itaq; cum aut uitiligines, aut psoram, aut lepram, aut achoras, aut aliquid id genus extergere uolumus, commiscemus illi aliquid aliorum medicaminum ualidius extergentium, cuiusmdi est mel. Cæterum si id moderate illi ac conuenienter admisceatur, & ad neruorum diuisiones competit, & ad alia uniuersa quæ ualenter exiccari postulant absq; morsu. Imposuimus uero etiam quandoq; & foliorum succum cum aceto, & melle coctum. Quumq; partibus succi plus utroq; erat, eratq; insigne medicamen ad omnia ea quæ exiccari postulant. absq; morsu ceu uulnera omnium ingentia, & maxime quæ in capitibus musculorũ eueniunt:

C tum ea quæ nimis mollia sunt & diuturna, atque ægre ad cicatricem perducuntur. Sed hæc iam ad medicamentorum componendorum institutum attinent, a quo quantum licet abstinere in præsentiarum adnitor. Cæterum rerum ipsarum natura sæpenumero ut attingam adigit, celeriter uero relinquenda sunt, atq; ad propositum reuertendum.

VIRES & IVVAMENTA ex Dioscor. lib. 3.

Lilia coronamentis se dedunt, Liria a quibusdã uocata. E quibus unguentum temperatur, quod aliqui Lirinum, alij Susinum appellant. Neruos, & priuatim uuluæ duricies emolliens.

Folia herbæ illita, contra serpentium ictus auxiliantur.

Feruefacta, ambustis proficiunt.

Aceto condita, uulneribus opitulantur.

Succus adiecto melle, aut aceto, in ęreo uase coquitur, conuenienti medicamento uetustati ulcerum, & ad recentia uulnera.

Inassata radix, & ex rosaceo trita igni, ambusta sanat.

Vuluam emollit.

Menses ciet.

Vlcera cicatrice obducit.

Cum melle detrita, neruis præcisis, luxatisq; medetur.

Vitiligines, furfures, & lepras emendat.

Vlceraq; in capite manantia expurgat.

D Abstergit faciem, & erugat.

Teritur in aceto, cum Hyoscyami folijs, & farina tritici, mulcendis testium inflammationibus.

Semen potum, morsibus serpentium aduersatur.

Ignibus sacris semen, & folia cum uino illinuntur.

Tradunt & rubra esse Lilia. In Syria autem & Pisidia Pamphiliæ, efficacissima unguentis nascuntur.

Ex APVLEIO.

Ad percussum serpentis, herbæ Lilij bulbum conterito, & in potu dabis ipsum etiam bulbum tritum, morsui apponas, sanabitur.

Ad luxum. Herbæ Lilij folia, tusa & imposita efficaciter sanant: & si tumor fuerit, sedat.

Acorus.

Gel wasser Gilgen.

C

De ACORO RHAPSODIA .XII.

Acoro flores aureos, croceosq; attribuunt, Iridi cœlestes: & uocatur
Græce χόρδε ἀφροδίσιος.
Latine, herba Venerea, uel radix Nautica, & Gladiol9.
Germanice, Goldtgilgen/Trachenwurtzel.

ACORI descriptio ex Dioscor. libro Primo.

Acorus folia Iridis habet, angustiora tamē. Radices non dissimiles, complicatas, nō in rectum, sed obliquum tendentes, & summo cespite sparsas, geniculis interceptas, albicantes, gustu acres, odore non ingratas. Optimum est densum, candidum, plenum, non exesum, odoratū: cuiusmodi Colchidicum, & Galaticum, quod Aspletion dicunt.

ACORVM Plinianum lib. 25. cap. 13.

Acorus Iridis folia habet, angustiora tamen & longiore pediculo, radices nigras, minusq; uenenosas, cætero & has similes Iridis, gustu acres, odore nō ingratas, ructu faciles. Optimæ Ponticæ, dein Galaticæ, mox Creticæ. Sed primę in Colchide iuxta Phasin amnē, & ubicunq; in aquosis. Recentibus uirus maius quam uetustis. Creticę candidiores Ponticis. Siccantur utribus in umbra digitalibus frustis. Necnō inueniuntur qui Oxymyrsinæ radicem Acoron uocāt: ideoq; quidam hanc Acoron agrion uocare malunt. Vis ei ad calfaciendū extenuandumq; efficax, contra suffusiones & caligines oculorū succo eiusdem poto, contraq; serpentes.

D

De Temperamento ACORI ex Gal. lib. 6.

Acorum. Huius utimur radice, quę gustu acri est, & modice amaro, odoreq; non iniucundo. Itaq; facultatis calidæ est, & consistentiæ tenuis. Huic consentaneum est, ut urinam moueat, & lienes induratos iuuet: tum Ceratoidis crassiciem detergeat, simul atq; extenuet, sed ad hoc melior est ipsius succus. Omnino uero siccificum esse clarū est. Et sane ordinis esto tertij in utroq;, in calfaciendo scilicet, & desiccando.

VIRES & Iuuamenta ex Dioscoride.

Radici uis calfactoria.
Decoctum potu urinam cit.
Prodest lateris doloribus, & iocineris, atq; pectoris.
Item torminibus, uulsis, ruptis. Lienem absumit.
Vrinæ stillicidio, & serpentum ictibus auxiliatur.
Ad muliebres insessus Iridis modo utiliter imponitur.
Oculorum caligines succo discutit.
Antidotis radix magno usu commiscetur.

Fortasse aliā existimauit Acorum quā hodie habet in omnibus palustribus & pratis. Nam illa non raro inuenta est.

Ex APVLEIO.

Ne apes examinent & diffugiant, herbam Venereā in uase apum suspensam habeto, & nunquam seducentur. Hæc herba raro inuenitur: nec eam scire quis poterit, nisi cum flosculum emiserit.

Ad dysenteriam & stranguriam, herbæ Venereę radicem ex aqua decoctam ad tertias dabis bibere per triduum, mirifice urinam deducet.

A

¶ De APIIS, & PETROSELINO, RHAPSODIA .XIIII.

APII genera apud Dioscor. sunt Eleoselinon, Oreoselinon, Petroselinon, Olusatrum, & Smyrnium: quæ omnia quid reipsa sint, apud Dioscor. uidere te malim: proinde & locum indico, qui est apud eundem lib.3.cap.76. Ruellianæ editionis. Nam quædam in hijs etiam parum cõperta nobis sunt, & dissimulare maluimus quod nescimus, quã impudenter nostram ignorantiam prostituere. Quamquam si Pandectario credimus, tot erunt illius species quot uulgãti Apij, & floris et cauliũ similitudines. Nam illi etiam Cerifoliũ, et Nasturcium, ex Apiorũ genere sunt.

Plin.lib.20. cap.11.lib.19 17.7.&.8. Theophrast.li.8.

¶ De errore Medicorum in Apijs, & Petroselino, uide infra Annotationem Nicolai Leoniceni, & huic respondentem Pandulphi Collinutij alteram non minus eruditam. Item Ioannis Mainardi unam & alteram super eadem re.

De SELINI Temperamento ex Gal. lib.8.

Selinon .i. Apium usqꝫadeo calidum est, ut et urinam & menses cieat. Flatus quoqꝫ discutit, & magis quoqꝫ semen quam herba ipsa. Sed & Oreoselini, & Hipposelini similis uis est: uerum Hipposelinon imbecillius est, Oreoselinon ualentius.

Ex eodem, lib. Alimentorum. 2.

B

Apium, Equapium, Sium, Smyrnium, quod Romani Olusatrum uocant, omnia hæc urinæ ciendæ potestatem habent. Apium inter cætera familiarissimum est, & ori, stomachoqꝫ gratissimum, Equapium, et Sium insuauiora. Nam Smyrnium insuauitate caret. Ideoqꝫ Romę plurimum uenditur, acrius, longeqꝫ calidius quam Apium. Quin & aliquam odoris uim habet. Quapropter & Apio, Sioqꝫ efficacius urinã mouet. Ad hæc mulieribus menses prouocat. Veris tempore caulẽ producit, qui crudus edendo est, haud aliter quam folia, quæ sola per hyemẽ, circa caulem retinet, sicut & Apium. Tandem uero caule accedente, tota planta iucundior redditur, siue cruda, siue cocta edatur, siue ex oleo & garo, siue uinum, siue acetum libeat adijcere, Nonnulli cum aceto & garo tantum edunt, ueluti Apium: alij paululum affundunt olei. Sium & Equapium nõ nisi cocta sumuntur. Vtrumqꝫ enim insuaue, si crudum edatur, apparet. Sunt uero etiam qui Apium, Smyrniumqꝫ Lactucæ iungentes folijs, ita esitent. Etenim cum Lactuca insipida, & fatua quædam res sit, præterea frigidi succi, gratius, commodiusqꝫ cum acrium aliquo sumitur. Hac ergo de caussa, quidam etiam Erucæ, Porriqꝫ folia ipsi admiscent. Sunt qui & Ocymi. Quod porro nos Smyrniũ, Romę nunc passim ab omnibus, nõ hoc nomine, sed Olusatrũ appellat. Et fortasse quispiam omnino ne numerandũ quidem inter alimenta ipsum censeat uti, nec Sium, nec Equapium: cum sint huiusmodi omnium ciborũ obsonia duntaxat: quẽadmodum & cæpa, et allium, & porrũ, & ampeloprassum, & simpliciter omnia acria. Ad hoc genus pertinent Ruta, Hyssopum, Origanum, Fœniculum, Coriandrum, de quibus in commentarijs obsonatorijs tractatur, qui ad medicos quodammodo et cocos cõmuniter quidẽ illi spectant: proprius tamen utriqꝫ finis est, ac propositũ. Siquidẽ nos ut prosint cibi in primis, non ut delectent curamus: & uoluptatem si quando quærimus, utilitati eam cogimus seruire. Nam in nonnullis magnum ad cruditatem momentum affert edendi insuauitas. Ideoqꝫ modice talia condire satius fuerit. Cocorum uero lauticias, atqꝫ cupedias prauis apparatibus instructas, ut uulgo passim utuntur, cruditas magis quam laudabilis concoctio excipere consueuit.

Ex Paulo AEGINETA lib.7.

Selinon intantum calefacit, ut & urinam moueat, & menses. Quin & flatus quoqꝫ discutit maxime uero semen.

Vires eius & Iuuamenta ex Dioscor. lib.3.

Satiuum Apium ad eadem quæ Corianum conuenit. Inflammationibus oculorum cum pane, aut polenta illinitur. Aestuantem stomachum mulcet. Mammarũ duriciem reprimit. Vrinam ciet, siue crudum, siue co-

A

De GLADIOLO, quæ hodie celebratur in officinis pro Spatula fœtida, uulgo Schwertlin. RHAPSODIA .XIIII.

Ex DIOSCOR. LIB. IIII.

Xiphion, aliqui Anactorion, alij Phasganon, alij Machæronion, alij Arion uocant, Romani Gladiolum, quidam Genitalem. Nomen inde accepit, quod folium gladij præbeat speciem. Iridi simile erat, nisi minus & angustius uideretur, & gladij modo mucronatum, neruosumqꝫ. In caulem exit cubitalem, in quo purpurei flores, in ordinem digesti, inter se distant. Rotundo semine, radicibus geminis, una bulborum modo super alteram insidente. Quarum inferior gracilis est, superna uberior. Nascitur in aruis. Pars superior radicis cum thure illita, admisto uino, spicula & aculeos e corpore extrahit. Panos cum lolij farina & hydromelite discutit. Qua de re huiusmodi emplastris inseri solet. Menses impo sita trahit. Superiori radice ex uino pota, Venerem stimulari, & inferiore sumpta sterilescere tradunt. Superiorem quoqꝫ utiliter infantium enterocelis, cum aqua potui dari præcipiunt.

Vires & iuuamenta herbę.

Ex BARBARI COROLL.

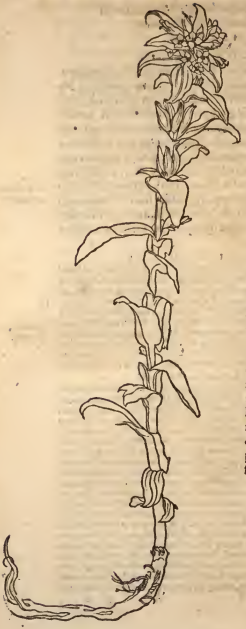
XIphion, a Theodoro dicitur Pugio. Floret uere, cum Viola nigra. Falso plærіqꝫ arbitrant̃ Xiphion eandem esse, quæ & Lonchitis. Sed illa in siccaneis, hæc in humidis nascitur. Sunt & alia discrimina, quæ notari possint uolentibus. Habet hæc & radicem ad nucis auellanæ similitudinem fimbriatam, quã effodi ante messes oportet, & in umbra siccari. Videtur hæc & Phasganon, & Machęronion, hoc est, Ensis uocari: radice, ut Theophrastus inquit, dulci, decocta, & cõmendata panificijs, si trita farinæ admisceatur. Vnde Machæronij pastilli fortasse ortũ habuere, quos tertio Kalendas octobres uulgus esitat. Item rotunda, & sine cortice capillata fibris, ut Gethyum. Scolopendræ in herbã eam frequentes conueniunt. Est & compositionis cuiusdã in medicina uiridis nomen Machærion, ad morbos articulares, & Ischiada. Habet & Xiphias piscis, quem Gladiolũ interpretantur, duo, ut inquit Aristoteles habẽs rostra, sed dentibus carens.

B

Pastilli Machæronij.

EX M. VERG. COMM.

Hæc est Gladiolus illa, cultellato folio herba, cui a principio statim Iridis folia hic comparauit: princeps in hoc foliorum genere, & quæ prima huiuscemodi similitudinis notam cæteris dederit: ideoqꝫ tot gladiorum appellationibus diuersis locis indicata. Florere hanc uere cum Oenanthe, nigra Viola, Helychryso, Limonia, Anemone, & Hyacintho Theoph. ait. Vocatqꝫ & ipse Xiphion, Plinius multis locis Gladiolum: quo tñ loco ex ꝓfesso de ea agit. 25. uolum. capite. 11. Xiphion, & Phasganon græcis nominibus eam appellat. Nec de folio eius aliud tradit, qꝫ cum primum ex terra prodit gladij ostendere speciem. Hic ultra addidit, Iridi simile esse, breuius tamẽ & angustius καὶ ἄκροξυ ὡς μαχαίριον. In quo uidendum est, an in mucronem desinens dicendum sit, an decurtati mucronis: quales cultelli aliquando in incidendi tñ usum fabricantur. Vtrũqꝫ enim ἄκροξυ significare ex diuersa propositionis eius ui potest: & quod ἀκρόξυτον. i. in acutum derasum est, & cui ex acumine suo ablatum aliqd fuerit: ut ἄκροξυν Thucidides ait, & in græcis multa alia inueniuntur. Pro ditabus deinde radicibus eius reuocanda legentibus in hunc locum erunt, quæ in Testiculis duabus plantis superiore uolumine dicta a nobis fuerunt. Nec aliter in Gladiolo hac duas inueniri radices, qꝫ in bulbosis plærisqꝫ alijs, in quibus pręteriti añi bulbus & radix inferior semper est: genitaqꝫ ex se alia cedit ipsa, donec tertio, aut quarto anno tota pereat. Auellanis Plinius eas comparauit: hic naturæ notas magis secutus, bulbulos paruos uocauit. Discrepant in natalibus eius Dioscorides & Plinius magnopere. Hic in aruis, ille in humidis: alter in genere ἀρουραίων, quæ qualia sunt superiore libro dictum a nobis est, posuit: alter in aquosis & palustribus. Potest tamen uterqꝫ quod uerũ sit dixisse: nam possunt arua humida esse. Diosc. præterea in aruis maxime nasci dicẽs, nõ negauit penitus posse etiã in aquosis nasci.

¶ De HERBA Fullonum. Rhapsodia .XV.

Magdelgeer.
Creutzwurtz.

AB uulgarib. herbarijs inscribitͣ herba Fullonũ, uel herba Saponaria, ea uidelicet, quę in prophetis nominatur herba Borith. Alijs aũt Isatis, aut quædam eius species iudicatur. Quamquam neutrum horum mihi probatur. Verum in Synonymis de hac plura. Neq; ẽm in animo est, scrupulosius omnia hic per sequi.

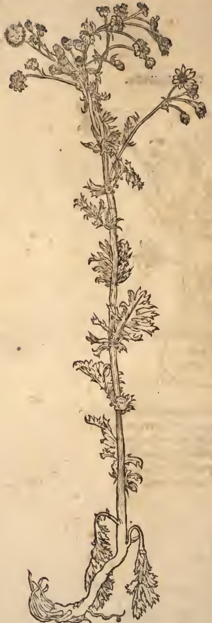
Synnaw/oder vnser frawē Mantel.

Herba uulneraria, cui nomē fecit Pedē leonis, & Leōtopodion Hieronymꝰ herbarius. Verū Dioscor. descriptioni non respondet.

Weyſſ fleyſchblům.

¶ Huic flori nomen inditũ a graphęo accępimus cũ pingeret, nec plura rimari licuit, herba alioqui paſſim creſcens, in pratis pręcipue, uulgo nota.

Sanct Jacobs blům.

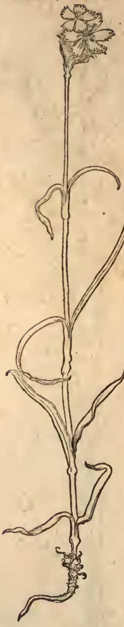
Latinum nomen nos fugit.

Experientia tamen id didicimus, fistulas curare, & ne ultra serpant prohibere, tunsa & imposita.

Vulneribus item mirifice medetur, & ad quæque interanea prodest.

Negelblům-lin.

Donderneгelin.

Hos flores, ſunt qui Garyo-phyllum eſſe contendunt: ſed falſo, meo iudicio. Exiſtimam9 autem genus eſſe Keiri, uel Violarũ altilium, ut Barbarus uocat. Nec ullum eorum̃ effectuum compertum habeo, prӕterquam quod in coronas adduntur, & in hortorum delicijs habẽtur, odoriferi. Cӕterum de Garyophyllis, et q̃d ſint reuera Garyophylli, infra require ex annotationibus Schylleri, & Hieronymi Tragi: & in tertio Tomo cum libello noſtro Synonymorum nonnihil de hijs agemus

A

De Rosmarino, dicta Libanotis grece, Germanice, Roßmarin.

RHAPSODIA. .XVII.

LIBANOTIDIS tametsi quatuor genera distinxerunt Galenus et Paulus Aegineta, tamen quarta hodie tantummodo nota herbarijs est, uidelicet coronaria: de qua hæc est apud Dioscoridē descriptio lib. 3.

Rosmarinum, quo Coronarij utunť, ramos mittit tenues, & circa eos folia minuta, densa, longa, exilia, subter incaua, superne uirentia, graui odore. Excalfactoria ui prȩditum est. Regium sanat morbum, si decoctum in aqua, ante exercitationes bibatur: & ubi laborans exercitationi se credi derit, in balnea descendat, & merum potet. Acopis, Gleucinoq́ unguento misceri debet.

De TEMPERAMENTO Libanotidis ex GALENO.

Libanotides tres sunt. Vna sterilis, duæ fructum ferentes. Omnes uero eiusdem facultatis, emollientis, & digerentis. Succus tum radicis, tum herbæ mistus melli, obtusam oculorum aciem ab humorum crassitudine emendat. Porro eius Libanotidis quæ ad coronas utilis est, quam Romani Rosmarinum nominant, decoctum, Regio morbo laborantes potum adiuuat. omnes enim Libanotides abstergentis & incidentis facultatis participes sunt.

B

Ex Paulo AEGINETA.

Libanotides tres quidem infrugiferæ sunt, duæ uero fœcundæ, abstergentis, incisiuȩ, digerētis, et emollientis potentiȩ. Harum omnium succus cum melle mistus, amblyopias, et humorum crassitudinē emendat. Cȩterum eius cuius ad coronas est usus, decoctū, Regio morbo affectos adiuuat.

C

De MAIORONA.

RHAPSODIA .XVII.

¶ Nomenclaturæ.

Græce, σάμψυχον. τρίφυλλον. ἀμάρακον.
Latine, Samſuchus, Amaracus, Maiorona.
Germanice, Meyoron.

¶ Maioronæ declinatio ex Dioſcoride.

Ruticoſa herba Samſuchum eſt, ſerpit per terram, hirtis et circinatis folijs, Nepetæ ſimilibus, uel Calaminthæ, odoratiſſima.

Ex PLINIO deſcriptio alia lib.21.cap.11.et.22.

Amaracum Diocles medicus, et Sicula gens appellauere, quod Aegyptus, et Syria Samſuchũ. Seritẽ utroq; genere, et ſemine, et ramo, uiuacius prædictis, et odore melius. Copioſum Amaraco, æque quam Abrotono ſemen: ſed Abrotono radix una, et alte deſcendens, cæteris in ſummo terræ leuiter hærens. In Cypro laudatiſſimum et odoratiſſimum.

Ex Serapione dict. Mercenius.

Mercenius eſt herba, habens uirgas extenſas ſuper faciẽ terræ, in ſuo ortu: & habet folia parua, rotunda: ſuper quæ eſt borra fere ſimilis folijs Calaminthę, habentis folia ſubtilia: & habet odorem bonum. Quæ omnia prorſus Dioſcoridi reſpondent.

D

De AMARACI Temperamento ex GALENO lib.6. Simplic.

Amaracũs excalfacit nõ inſtrennue, non ualde autem deſiccat: ſed in caliditate quidẽ tertij eſt ordinis, in ſiccitate uero ſecundi.

VIRES eius et Iuuamenta.

Succus decocti potus conuenit incipientibus hydropicis, et ijs quos urinæ difficultas aut tormina excutiunt.

Illita ex melle arida folia, ſuggillata tollunt.

Menſes ſubdita in peſſo trahunt.

Contra ſcorpionis ictum ex aceto et ſale illinuntur.

Luxatis tumoribus cærato excepta imponuntur. Aduerſus oculorum inflammationes, tumoresq; cum polline polentæ illini prodeſt. Acopis, malagmatisq;, calefaciendi gratia commiſcetur.

Ex PLINIO lib.21.cap.22.

Sampſuchum ſcorpionibus aduerſatur, ex aceto & ſale illitum. Menſtruis quoq; multum confert, illitum. Cohibet & oculorum epiphoras cum polenta. Succus decocti, tormina diſcutit. Et urinis & hydropicis utile. Mouet etiam narium ſternutamenta. Fit ex eo oleũ quod Samſuchinum dicitur, aut amaracinum, ad excalfaciẽdos emolliendoſq; neruos. Et uuluas calefacit. Et folia ſuggillatis cum melle, et luxatis cum cæra proſunt.

Ex VIGONIO.

Maiorona calida & ſicca eſt, habetq; uirtutem conſumptiuam, & exiccatiuam cum ingenti calefactione. Et propterea epilepticis, ſpaſmoſis naribus odorata, ſummum gaudium & iuuamentum prętat. Et eius decoctio naribus attracta, cõfortat cerebrũ ipſum, ab humorib. frigidis purgando.

¶ De LAPPIS.
Teutonice/ Kletten.

F

C

De uarijs generibus LAPPARVM, RHAPSODIA .XVIII.

Ex Commentario M. Vergilij.

COgnitu & inuentu facilẽ, int legumina, & in frumentaria segete Aparinẽ sua descriptione Theophrastus & Diosc. fecerunt: ipsa etiam tenaci nexu prætereuntium uestibus hærens, & qualehic descripsit semen ostendens in medio umbilicatum, ad cognoscendã se, suiq; contẽplationem uolentes etiam conuertit. Persequuntur eam quotãnis Maio & Iunio mensibus manu, messoriaq; falce agricolæ, pestem satis suis eam sentientes, nihilq; apricis & pinguibus agris frequentius nascitur. Copiosior tñ inter legumina q̃ inter frumenta inuenitur. Nouerunt calamitatem suam rustici. Nomen tñ, & maleficij eius caussam ignorant. Et ut in similibus fit, quorum ignoratur nomen, Lappam uocant. Qua uoce non in Aparine tñ, sed in cunctis quorum matura semina uestibus prætereuntium inhærent, ignari utuntur. Quæ sane multa sunt: & inter alia Eupatorium etiam, de quo suo loco dicemus. Ex quo factum est, ut non ætate nostra tñ, sed antiqs etiã temporibus parum certa in huiuscemodi fuerit nominum ratio. Arcionq; Lappam tñ aliq dixerint, alij Aparinem hanc, alij plures alias, quarum semen aut ga asperũ, amarũ ue, aut cuspidatũ est uestibus hæret: quasi ad faciendum genus & nomẽ una hæc nota satis esset.

Lappa.

Corollarium HERMOLAI BARBARI de eadem re.

Aparine quam nostri & Lappam uocant, Hippocrates Philistion, & Phileterion quoq; ut Galenus putat. Non euidens, sed occultus in ea flos maturescit, & intra se germinat semen: uelut animalia quę in se pariunt, ut uiperæ. Nascitur in frumentario agro, inter Lentem præcipue, item pratis, hortisq;. Ramosa hæc & hirsuta, quinis senisq; in orbem circa ramos, folijs per interualla, Semen subdulce, Omphacocarpon a Plinio, Galeno, & Paulo Aegineta dicitur. Nisi quis Omphalocarpon ex Dioscoride legi malit, ab umbilici similitudine, quam semen præfert. Philanthropos uero dicta est hæc a nonnullis herba, quia uelut amici solent, commeantium lacinijs obhæreat. Aliud floris genus est, quod in Parthis nasci scribit Apollodorus, Philadelphũ appellatum: ex argumento, q͏ rami eius ex interuallo sponte cöeant, ceu amantes: post digrediantur, concipiant, atq; pariant. Huius tenuissimis uirgis reticulatim compositis, atq; ita consitis, hortorum septa impenetrabili compage fieri.

Omphacocarpon.
Philanthropos.
Philadelphos

D

Verba DIOSCOR. de APARINE.

Aparinen aliqui Ampelocarpon, alij Omphacocarpon, nonnulli Philanthropon uocant, ramosam herbam & quadrangulã, ex interuallis orbiculato foliorum ambitu, ut in Rubia. Flos albus: semen durum, rotundum, concauum, album, umbilici figura, asperitate uestium tenaci. Ea pastores coli uice utuntur, ad eximendos e lacte pilos. Seminis caulium ac foliorum succus, potu contra uiperarum, phalangiorumq; morsus auxiliatur. Infusa aurium dolori medetur. Herba cum axungia trita strumas discutit.

Plinius de APARINE libro.27.cap.5.

Aparinen aliqui omphacocarpon, alij philanthropon uocant, ramosam, hirsutam, quinis senisue in orbem circa ramos folijs per interualla: Semen rotundum, durũ, concauum, subdulce. Nascitur in frumentario agro, aut hortis pratisue, asperitate etiam uestiũ tenaci. Efficax contra serpentes, semine poto ex uino drachma: & contra phalangia. Sanguinis abundantiam ex uulneribus imprimunt folia imposita, succus auribus infunditur.

De temperamento Aparines ex Paulo.

Aparine, quam alij philanthropõ, alij omphacocarpon cognominãt, mediocriter abstergit & calefacit: habet autẽ & aliquid partiũ tenuium.

¶ De LAPPA MAIORE.

A

De Lappa maiore, quæ uocatur Bardana maior, prolixa, sed admodũ erudita est dissertatio apud Hermolâum Barbarum in Corollario Arcij: & nos in priori TOMO paulisper attigimus Rhapsodia. IIII. de Vngula Caballina, olim exactam differentiam daturi horum omnium, id est, Vngulæ caballinæ, Personatię, Petasitę, Arcij, atq; Arctij, ubi prioris Tomi errata recognouerimus. Cætera ex Appendice, & Hieronymo pete.

¶ De LAPPA quæ ξάνθιον græce uocatur, historia DIOSCORIDIS.

Xanthion aliqui Phasganon, alij Antithesion, alij Chascanon, alij Choeradolethron, alij & hanc Aparinem nominant, Latini Lappam. Nascitur læto & pingui solo, & lacubus exiccatis, caule cubitali, anguloso, pingui, prodeuntibus ex eo crebris alis. Folia Atriplicis habet insecta, Nasturtium odore imitantia, fructum grandis Oliuæ modo rotundum, & ut Platani pilula spinosum, qui contactu uestibus adhæreſcit. Is ante collectus quam perfecte siccescat, tunditur, & fictili uase reconditur. Flauos autem facit capillos, si acetabuli instar tepida aqua madescat, mox caput nitro ante perfrictum illinatur. Alij in uino tundunt, & ita asseruant. Semen aptissime tumoribus imponitur.

Explanatio Xanthij per HERMOLAVM BARBARVM.

B

Xanthion, & Phasganion uocatur a Galeno & Paulo, Phasganon a Dioscoride, Philanthropos ab Aëtio, nunc Lappa inuersa, & minor a nostris. Non uidetur quibusdam Xanthion ab Aparina superius descripta differre. Sed cur obsecro Dioscor. & Galenus, & cæteri diuersas habuere, duobus locis seorsum de ijs prodentes? Quid quod in omnibus gręcis exemplaribus, Aparina ex interuallo stellata pingitur quasi Rubia? Xanthium multo aliter ostenditur, folio Atriplicis, uel ut quidam scribunt, etiam Solani.

Marcelli Vergilij alia distinctio Lapparum.

Plura Lapparum genera, folio, semine & natali solo diuersa, obseruatumq; a nobis est, quæ cumq; hamatis uncis, aculeatisq;, & uestium tenacibus seminibus plantæ sunt, in græcis & latinis eodem aliquando nomine indicari: in illis Aparines, in nostris Lappæ. Quæ ueluti generis uox omnibus his est. Inter eas & Xanthion hæc est, numeratis ab hoc scriptore notis satis cognoscenda: sic dicta a græcis ὅτι ξανθὰς τρίχας ποιεῖ, id est, flauum capillum facit. Habet & alias appellatiões, sed nobis parum certas, & ob id alijs relictas. Circa rusticas domos, pingui ut hic ait, sed frequentius humido solo nascitur. Idq; est quod hic ait, arescentibus paludibus. Paludes enim appellat loca etiam, in quibus per hyemem aqua fuerit, æstate uero aruerint. Omnium autem notarum quæ Xanthio huic a Dioscoride tribuuntur, nulla certior fructu eius est. Dico autem fructum Lappam, in qua semen est: quem figura grandis Oliuæ, & aculeatũ hic describens, facillimam eius deprehensionem fecit. Sed nihil frequentius præmonstratis nascitur locis.

❡ De CARDVIS. RHAPSODIA .XVII.

❡ De Carduorum differentijs necdum nos explicare ualemus. Quare in aliud tempus eorum descriptiones, & designationes reseruamus. Attigerunt tamē quędam de illis infra Leonicenus, P. Collinutius, Hieronymus Herbarius, Iacobus de Manlijs & reliqui, de quibus Iudicem scrutari te uolumus.

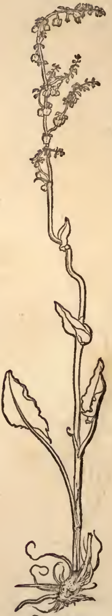
Kartendystel.

Fechdystel.

Acetosa.

Saurampffer.

De Acetosa require descriptionem Lapathi.

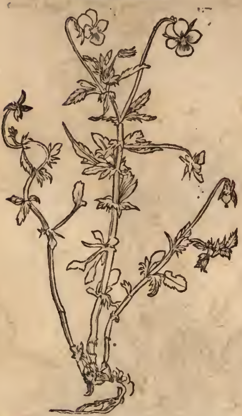
Vnifolium.

Einblatt.

¶ Hanc Delium quendam nobis optarim explanare.

¶ De Herba Trinitatis.
Dreyfaltigkeyt blůmlin.

¶ Trinitatis & herbam & florem uocatam uul go existimo, ob flosculos quos habet tricolores, quibus nihil iucundius, nihilq; magis admirabile. Quo autem ab Dioscoride inscripta nomine sit, necdum comperi.

¶ MALVAE.
Bappelen.
¶ De Maluis lege Rhapsodiam. xxxv. supra Tomo priore, folio. 197. a.
Geyßbappel.

Malua equina.

Roßzbappelen.

Sigmarswurtz/Herbam Simeonis, quere ſupra Tomo priore, Rhapſodia .XXXV. folio.197.b.

A

De NASTVRTIO, RHAPSODIA .XX.

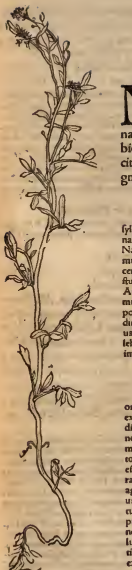
Nomenclaturæ.

Græcanice, κάρδαμον. κυνοκάρδαμον. ἰβηρίς.

Latine, Nasturtium, Cardamum, Cynocardamum.

Teutonice, Bressen.

Descriptio Nasturtij ex PLINIO lib.19.cap.8.& lib.20.cap.13.

NASTVRTIVM nomen accæpit, a nariũ tormento. Et inde uigoris significatio, puerbio id uocabulum usurpauit, ueluti torporem excitantis. In Arabia miræ amplitudinis dicitur gigni. Duo eius genera, album & nigrum.

Ex Corollario BARBARI de Nasturtio.

Nasturtium die quinto enascitur: duorum generum, mite, ac syluestre. Prioris quoq; ratio duplex, albi, & nigri. Nomeu ei a narium tormento, uigoremq;, uel prouerbio significat, iubente Nasturtium mandendum inertibus, quasi torporem excitet, animumq; obuacuet, contra uenerem inhibeat: q̃q̃ Dioscorides accendi eam putet. Miræ amplitudinis in Arabia dicitur gigni. Nasturtium herbis reliquis suecum adimit iuxta satis, quod & apud Aristophanem poëtam legitur. Hanc Græci non modo Cardamum, sed etiam Cardamida uocant, ut Galenus inquit, & Hippocrates Sauridion, a Sinapis, quod & Saurion dicitur, similitudine. Milesium Nasturtium ueteribus laudatissimum fuisse, Iulius Pollux autor est. Persas id cũ sale mensis apponere solitos, celebre est, cum principio frugalitatem amplecterent, mox aucto imperio, in omne genus luxus prolapsi.

B

De ratione nominis Nasturtij ex M. VERGILIO.

Eius plures quondam, ut uidetur, appellationes fuerunt: sed omnes ex eodem principio, & ab eadem Cardami appellatione, excæpta Hiberide, quæ agreste Nasturtium est, ut in .1. uolumine diximus, in Dioscoridis commentationes has irrepserunt. Cynocardamon enim, & Cardamantiee solo nomine statim Cardamon indicant. Hiberis uero, ut hic paulo ante dixit, & ut nos autore Paulo Aegineta tunc confirmauimus, agreste Nasturtium est: Has ipsas uoces omnes, Apuleius etiam in Cardamo numerauit: inuicem sibi ideo respondentes, quoniam inter satiuum & agreste Nasturtium maxima similitudo partium & uiriũ omnium sit. Ob eamq; caussam uagis appellationibus inter se utuntur. Notum nunc olus ubiq; Nasturtium est. Contra uenenata præcipue usus eo Nicander: usus & hic ipse cõtra Cenchridis uenenum, quemadmodũ tunc copiosius docebimus: usus & Paulus Aegineta, Græcorumq; medici omnes totiens, & in tam multis, ut non contemnendam medicinæ partem solum Nasturtium expleat.

Hiberis.

A

Ex PLATINAE lib. I. de Honesta uoluptate.

Hoc, ut peculiari cibo Persæ utebant, ut inquit Xenophon, qui sub Cyro militabant. Nimi us eius usus, & Erucæ nocet, moderatus prodest. Nam & animum exacuit, & aluum purgat, ac bilem detrahit. Valet item ad plurimos medicinarum usus.

Nasturtium Persarum mi litum cibus.

Ex PLATEARIO.

Nasturtium est calidum & siccum in quarto gradu. Semen eius præcipue competit usui medicinę. Vnde cum reperitur eius receptio, semen debet poni, non herba. Semen collectum, in multa efficacia per quinque annos seruatur. Herba uidetur esse magnæ efficacię: exiccata modice, uirtutem habet dissoluendi, & consumendi, ex qualitatibus suis.

Contra paralysim linguæ ualet, semen masticatum, & in ore tentum.

Humiditates etiam aliorum membrorum, & cerebri præsertim desiccat, comesta, uel in sacculo superposita.

In lethargia fit sternutamentum ex puluere seminis eius.

Vuam relaxatam siccat gargarisma eius, & ficuum siccarũ. Contra Iliacam quoque passionem, ex frigida caussa semen eius in saccello, & in uino decoctum superponitur.

Ad eadẽ, & cõtra stranguriam, herba ipsa decocta in uino & oleo superponitur.

Egressum anum reprimit puluis seminis illitus.

Ex VIGONIO.

Nasturtium est calidæ & siccæ complexionis in tertio. Et uirtus eius est maturare apostemata frigida. Et semen eius cum aceto decoctum dissoluit strophulas.

B ad strophulas

Ex APVLEIO.

Ad capitis uitia, et porrigines, & furfures herbæ Nasturtij semen mixtum cum adipe anserino, & tritum inunge.

Herbam Nasturtium, & Pulegium ex aqua decoctum, bibere dato, emendabis & discuties cruditatem. HIER. HERB.

Aqua Nasturtij tumores gingiuarum reprimit. Et lumbricos uentris interimit. Parotidas mire sanat, & uariolas.

De Altero NASTVRTIO, scilicet Aquatico.

Coliculus cubitalis Senetio est, quadamtenus rubens, contiguis inuicẽ, exiguisque folijs Erucæ modo in extremitatibus incisuris diuisis, sed longe minoribus quam Eruca. Lutheis floribus, cito dehiscentibus, & in pappos desistẽtibus. Vnde & ἠριγέρων dictũ est, quod uere scilicet, flores humani capilli modo in eo canescant. Radix illi est inutilis. Nascitur plærũque circa urbes, & oppida, in aggeribus murorũ & septis. Posteriores fere omnes aquaticum Nasturtium interpretantur. Et Germanice, Brunñkressen.

Diosco. lib. 4.

VIRES eius & Iuuamenta.

Refrigerant cũ folijs flores: eãque ob caussam imposita utraque simul emplastri mõ per se, aut ex uino dulci, testiũ, & sedis inflãmationes sanãt. Cũ thuris aũt polline, nõ alijs tm̃ uulnerib. cunctis, sed neruorũ etiã medent̃.

Possunt idẽ præterea per se Senetionis pappi, ex aceto emplastri modo impositi. Recentes contra poti strangulant.

Totus enim caulis in aqua elixus, mox in mulso potus, biliosos stomachi dolores sanat.

Menta.

Fischmüntz.

De MENTIS, RHAPSODIA .XXI.

MENTARVM differētias omnes, nemo rectius distinxit Hieronymo herbario, cuius infra Commentarium consule, a calce Appendicis.

Mentæ nomenclaturæ secundum Dioscor. lib. 3.

Hedyosmon satiuum alij Mintham, alij Calaminthan, Latini Mentam uocant, alij Nepetā, Aegyptij Tis, alij Perxo, alij Macetho. Cognita herba est. Calfaciendi, adstringendi, atque exiccandi uim habet.

Platina lib. Obsoniorum.

Menta suauissimi odoris herba est. Hanc fuisse puellam a Plutone amatam, ferunt poetæ, uersamque in herbam sui nominis a Proserpina, cuius pellex erat. Hinc præterea Mentulam dictam, quasi donum amorum, uel quasi meritā, uel quod mensam grato odore percurrat. Eccitat enim hæc herba, propter inflammationem & humiditatem, demortuam Venerem. Hanc ob rem crediderim, ueteres exercitus duces uetuisse militem, quem castum uolebant, unde et castra sunt dicta, hac herba uesci. Appetentiam inducit Menta, & obesos a marcescentia conseruat: lætum cor reddit, stomachum iuuat, lumbricos interficit. Contra morsum canis rabiosi ualet plurimum. Seritur Menta æquinoctio uerno: melius tamen surculo uenit quam semine. Humido minus gaudet. Aestate uiret, hyeme flauescit. Semel sata, diutina ætate durat. Est & Mentastrum, syluestre genus, quod ut Vitis propagatur.

Virtutes Mentes.

De MENTAE temperamento ex Galeno.

Hedyosmos, alij uero Minthen odoratam nuncupant. Est enim & alia quædam Mintha nō odorata, quam Calaminthen appellant. Vtraque gustu acri, & facultate calida est, ex tertio ordine excalfacientium. Infirmior est tamen Menta odorata quam Calamintha, minus excalfacit: Vt autem in uniuersum dicam, hæc ceu syluestris quædam est, illa ceu domestica. Quam obrem sane, ob eam quæ ex cultu accedit humiditatem, mediocriter item ad Venerem excitat: id quod omnibus accidit quæ humiditatem semicoctam, & flatuosam continent. Ob talem ipsius herbæ temperaturam, in abscessibus ea quidem cum polēta mista utuntur: id quod in Calamintha facere nequeas: propterea, quod ualentius tum excalfaciat, tum desiccet, quam id genus possint. Habet uero etiam quiddam amarum in se & acerbum. Illa quidem lumbricos interficit, acerbitate uero si cum oxycrato bibatur, recentes sanguinis reiectiones reprimit. Substantiæ est ut si qua alia herba partium tenuium.

VIRES eius & iuuamenta ex Dioscoride.

Sistit sanguinem, poto ex aceto succo. Tineas in uentre teretes enecat. Venerem stimulat. Singultus, uomitiones, cholerasque sedant, terni ramuli cum acidi granati succo poti. Suppurationes discutit, si cum polenta illinatur. Imposita fronti, capitis dolores mulcet. Mammas si tendātur, aut lacte turgeant, compescit. Cum sale, canū morsibus illinitur. Aurium doloribus cum aqua mulsa subuenit. Vuluę ante coitum admota, conceptioni resistit. Linguæ scabriciem confricta læuigat. Coire lac, densarique in caseum non patitur, si folia potionibus lactis immergant. In summa, stomacho utilis est. Et in condimentis peculiarem gratiam habet.

Verba PLINII quę supra mutuatus est Platina lib. 19. cap. 8.

Eodem tempore feritur Menta planta: uel si nondum germinat, spongia. Minus hæc humido gaudet. Aestate uiret, hyeme flauescit. Genus eius syluestre Mentastrum est. Et hoc propagatur ut uitis, uel si inuersi rami serantur. Mentæ nomen suauitatis odoris apud Græcos mutauit, cum

C alioquin Minta uocaretur, unde ueteres nostri nomen declinauerũt. Grato Menta mensas odore percurrit in rusticis dapibus. Semel sata, diutina ætate durat. Congruit Pulegio, cuius natura in carnarijs reflorescens sæpius dicta est. Hæc quoque seruantur simili genere, Mentam dico, Pulegiumque, & Nepitam.

Ex PLINIO lib. 20. cap. 14.

Mentæ ipsius odor animum excitat, & sapor auiditatem in cibis: ideo in mammarum mixtura familiares ipsæ accessere, ut coire, densareque lac non patiantur. Quare lactis potionibus additur, ne huius coagulati potu st. angulentur. Data in aqua & mulso, eadem ui resistere & generationi creditur, cohibendo genitalia densari. Aeque maribus ac fœminis sistit sanguinem, & purgationes fœminarum inhibet. Cum amylo ex aqua pota, cæliacorum impetus, syriation, & uomicas uuluæ curauit. Illa & iocinerum uitia ternis obolis ex mulso datis. Item sanguinem excreantibus in sorbitionem. Vlcera in capite infantium mire sanat. Arterias humidas siccat, siccas adstringit. Pituitas corruptas purgat in mulso & aqua. Voci succus sub certamine utilis duntaxat, & qui gargarizatur uua tumente, adiecta ruta & coriandro ex lacte. Vtilis & contra tonsillas cum alumine, linguæ asperæ cum melle. Ad conuulsa intus per se, uitijsque pulmonis. Sin-
D gultus & uomitiones sistit cum succo granati, ut Democritus monstrat. Recentis succus narium uitia. Spiritus subductos emendat. Ipsa trita choleras in aceto quidem pota. Sanguinis fluxiones intus. Ileum etiam imposita cum polenta, & si mammę tendantur. Illinitur & temporibus in capitis dolore. Sumitur & contra scolopendras, & scorpiones marinos, & ad serpentes. Epiphoris illinitur, & omnibus in capite eruptionibus, item sedis uitijs. Impetigines quoque, uel si teneatur tantũ, prohibet. Auribus cũ mulso instillatur. Aiunt & lieni mederi eam in horto gustatam, ita ne uellatur: si is qui momorderit, dicat se lieni mederi, per dies nouẽ. Aridę quoque farinæ tribus digitis apprehensam, et stomachi dolorẽ sedare in aqua: et similiter aspersa in potionem, uentris animalia expellere.

APVLEIVS de Menta.

Ad ignem sacrum herbæ Mentæ succus expressus, adiecto sulphure et aceto de penna inunctus, sine mora dolorem sedat.

De Mentastro secunda specie Mentæ,
Ex Dioscoride lib. 3.

Syluestrem Mentam Latini Mentastrum uocant, hirsutiore folio, & prorsus maiore quam Sysymbrij, grauiore odore. Quare minus ad sanorum usus expetitur.

De CALAMINTHA, tertia specie Mentæ.
Ex DIOSCORIDIS Libro Tertio.

Ex Calaminthæ generibus, quædam montibus familiaris, folia Ocimi habens, incana, surculos aridos, & caules angulosos, purpureum florem. Altera Pulegio similis est, sed maior. Quam syluestre Pulegium ideo ap-

pellarunt, quod odore ipsum æmuletur. Nepetam Latini uocitant. Tertia Mentastro cognata est, folijs oblongioribus, caule & ramis maioribus quam superioris, sed uiribus inefficacior. Omnium folia gustu feruentia & acria. Radix superuacua. Nascit̃ in campestribus, asperis, & aquosis. A

Potu, aut illitu demorsis a serpente opitulatur.

Decoctum potu menses et urinas expellit.

Ruptis, conuulsis, orthopnϾæ, torminibus, choleræ, rigoribusque auxiliatur.

Regium morbum expurgat.

Præsumpta in uino uenenis resistit.

Tineas, cæteraq; interaneorũ animalia, cum sale & melle pota, enecat.

Nec secus cocta, crudaue si teratur.

Elephanticos esitata adiuuat, si postea serum lactis ebibatur.

Folia detrita si in uellere subijciant̃, menses extrahũt, & partus enecãt.

Accensa, aut substrata serpentes fugant.

Nigris cicatricibus candorem reddunt, in uino cocta & illita.

Sugillata tollunt.

Calamintha ischiadicis imponitur, ut concretum humorẽ euocet, summam cutem exurens.

Vermes necat succus auribus instillatus.

EX BARBARI COROLL.

Calaminthã, nostri fere Nepitã appellant, etiamsi Dioscor. speciem eius unã priuatim Nepitam uocari tradat. Prorsus tãta inter Mentam, Mentastrũ, & Nepitã societas est, ut mirũ non sit misceri q̃nq; ab autoribus earũ & spẽs & noĩa. Alioqn & q̃d modo Pulegiũ officinis & ruribus uocat̃, haud plane scias Calaminthæ genus sit, an uerũ Pulegiũ. Nepita etiã non sata nascit̃. Calamithã grçce Cætã quoq; dictã fuisse, testis est Strabo: qui nõnullos scribit existimare, Lacedæmoniã ab Homero non cætoessam a magnitudine, sed cætoessam a Calaminthæ copia uocari. B

EX M. VERG. COMM.

Congenerem aliqui, similem tantum aliqui Mentæ Calaminthem, quam nos Nepetã diximus, in græcis fecerunt. Subscribitque illorum sententiæ, nomen quod coniunctam sibi habet Mentam. Habent contra posteriores illi figuram, qua Mentæ similem faciunt: naturam uero & uires, qui sui generis herbam esse dicũt. Triplicem hanc Dioscorides ait: diuersisq; notis inuicem separat, sed nõ facile cognoscendis: tanta trium generũ similitudo est. Plinius unum tantũ constituit genus lib. 20. cap. 14. Nepetamq; id uocat. Nicander in theriacis suis duo tantũ, & aliter Calaminthes gña cognouisse uidetur, aquaticũ, palustreq; alterum: montanũ uero alterum: haud sane, quia montanã Calaminthẽ ille dicat, sed cum aquaticã & riguis gaudentẽ dixit, proprium signasse genus uidetur: cui diuersum montanũ, & in siccis nascẽs sit. Versiculi eius sunt. τῆμος δὲ ποταμοῖο πολλυφλοίσβοιο κατὰ δίνας ὀλφνὰν καλάμινθον ὀπάζεο χαιτάεσσαν. πολλὴ γὰρ λιβάδας παραζεῖται ἀμφί τε χείλεα ἕρπεται. ἀγραύλοισιν ἀγαλλομένη ποταμοῖσιν. Quorum sensus est. Sumito tunc circa resonantis fluminis uortices comosam frondentem Calaminthem. Copiosa enim prope aquarum scatebras, & circa labra earum nascitur, fluminibus gaudens. Ex quibus pro comperto habendum est, Nicandro duo hæc tantũ genera esse, locis in quibus nascuntur distincta. Hic tamen ex foliorũ, ramulorum, florum, & odoris diuersis notis sua genera separat. Non facile, ut diximus, inuenienda & cognoscenda: tanta est nataliũ mixtura, & naturæ cognatio. Apuleius, quicũq; ille fuit, in cõmentario, q̃d de aliquot herbis reliquit, Nepetã hanc ait montanam Mentam a græcis dici, a Magis sanguinem Hammonis, ab Italis Nepetam montanam.

¶ Herba syluestris, ignoti nominis.

Sanguinaria.

Blůtkraut.

¶ Sunt herbę nõ paucę, suntqꝫ radices, sunt lapides & gemmæ, quæ singula Sanguinaria dici possunt. Hæc tamen herba uulgo Sanguinaria uocat̃, nã rubet, & succus eius ut purpura tingit. Alias Soldanella. Nascitur stercorarijs.

Waltmeyster.

¶ Descriptionē huius herbæ habes supra Tomo priore, folio. 191. inter hepaticas.

Artemisia.
Buck.
¶ Herba hęc descripta est supra Tomo priore, fol. 285.a.

De P O L Y P O D I O, R H A P S O D I A .XXII.

Nomenclaturæ

Græce, πολυπόδιον.

Latine, Filicula. Filix arbor.

Germanice, Engelsüß. Baumfar.

De ratione nominis ex M. V E R G I L I I Commentarijs.

FOlia Romanis Filiculã, Græcis pilosæ cauernosæq; acetabulorũ modo radices Polypodium fecerunt: exiguam herbam: ideoq; diminuto nomine ab utraque gente appellatam. Folia enim (quod hic: Theophrastus, Plinius, latiniq; & græci fere omnes testantur) Filici similia habet: radices autem pilosas, minimi digiti crassitudine. Sed quod marinis Polypis cognominem plantam fecit, per longitudinem certis interuallis dispositi concaui tumores, eadem specie et naturæ usu quo in polypis acetabula uidentur, fuerunt. Neq; enim a multitudine pedũ, quos nullos habet ut polypum, Polypodium græci herbam nominauerunt, sed quoniam polypo, qua diximus nota similis est, sic quondam uocata fuit: nulla alia q̃ exigui polypi significatione. Diminutum siquidem a polypo nomen Polypodium est. Facile intelliget quod dicimus, qui oculatus testis radicis eius fuerit. Videbit enim qualem nos diximus crassitudine, & uillositate radicem: mox in ea apertos & concauos tumores quosdam, quibus nititur & hæret: non aliter q̃ in mari polypi acetabulis suis hærent, sugunt, & quæ cœperunt tenent. Qualia autem Acetabula sint, & unde ad multas naturæ partes id nomen transierit, in Acetabulo herba, & alibi longius diximus. Idque est quod Plinius uicesimo sexto uolumine ait. Radix crassitudine digiti minimi, acetabulis cauernosa, ceu polyporum cirri. Felici descriptione usus, rei quam ante eum Theophrastus, & hic scriptor ijsdem fere uerbis tradiderant. Theophrasti uerba libro nono de plantarum historia sunt, quo loco de radicum diuersitate agit, hęc. ἡ δὲ τοῦ πολυποδίου δασεῖα καὶ ἔχουσα κοτυληδόνας, ὥσπερ αἱ τοῦ πολύποδος πλεκτάναι, καθαίρει δὲ κάτω. φύλλον ἔχει ὅμοιον τῇ πτέριδι τῇ μεγάλῃ καὶ φύεται ἐν ταῖς πέτραις. Quorũ sensus est. Pilosa aũt Polypodij radix, acetabula habens, qualia polyporũ cirri habent: purgat per inferna. Foliũ maiori Filici simile habet, & in petris nascitur. Hic non tam manifeste rem descripsit: sed cum dixisset habere Polypodij radicem cirros polypo similes, cogitanda legentibus reliquit acetabula: quæ necessario eos sequuntur, & sine quibus in polypis cirri esse nõ possunt. Alioquin differunt a Cirris Acetabula. Illi enim tota polyporum flagella sunt: hęc autem in flagellis & cirris his cauernosæ concauitates, q̃bus id animal nititur, apprehendit, & apprehensa exsugit. Et hęc tota Polypodij nominis ratio in græcis, & caussa fuit. Romani, quæ certius & in aperto magis erant folia contemplati, Filiculam uocauerunt. Testaturq; id Plinius, eodem loco dicens. Detrahit bilem Polypodium, quam nostri Filiculam uocant. Similis enim Filici est. Sed multo certius ante eum. M. Cato operis sui de re rustica capite centesimo quinquagesimooctauo, qui cum familiam rusticam doceret, quo modo aluum deijcere oporteat, plura simul coqui iubebat: frustrum de perna Brassicæ, & Betę, cum radice sua coliculos: tum Filiculæ paulum, Polypodium hanc intelligens: cui, testantibus id cunctis alijs, egregia in purgando uis est. Polirrhizon, id est, multiradicem uocari hic etiam ait, ut paulo ante diximus, a copia radicum: quod nomen accreuisse nos illi credimus ex pilositate eius. Nasci in petris tantum Theophrastus ait. Omnes alij tamen ultra petras in arborum, præsertimq; quercuum truncis prouenire etiam tradiderunt. Probantq; officinę, ex quercu magis, q̃ ex petris, aut alijs arboribus. Plinius sub arboribus uetustis nasci ait. Cæteri uero in, non sub arboribus. Addidit ille tamen uetustatem necessariam Polypodij natalibus. Inter corticis enim rimas nascitur, quas uetustiores tm̃ arbores amisso iuuentutis humore & læuore ducunt.

B

Cirri

Acetabula.

Descriptio Polypodij ex Dioscoride lib. 4.

Polypodion aliqui Scolopendrion, alij Pterin, alij Polyrrhizon, Latini Filiculam uocant. Nascitur in muscosis petris, & uetustis arborum caudicibus, præsertim Quercuum, palmi altitudine, Filici similis, sub hirsuta, nõ tenui perinde diuisura. Radix pilosa, in qua continentur cirri, ceu polyporum, crassitudine digiti minimi, coloris intus herbacei, austera aliquantum, & gustu subdulcis.

C Descriptio eius quæ Dryopteris uocatur, priori non absimilis, ex eodem Dioscor. lib. 4.

Dryopterin aliqui Pterion, alij Nymphæam Pterin nominant. Nascitur in ueterum roborum musco, Filici similis, multo minore foliorum incisura, radicibus inuicem implexis, hirsutis, gustu acerbis, in dulcedinem uergentibus.

Textus Plinij de utraque lib. 27. cap. 9.

Filicis duo genera, nec florem habent, nec semen. Pterin græci uocant, alij Blechnon: cuius ex una radice quamplures exeunt filices, bina etiam cubita excedẽtes longitudine, nõ graues odore. Hanc marem existimãt. Alterum genus Thelypterin Græci uocãt, alij Nympheã Pterin. Est autẽ non singularis atque fruticosa, breuior, mollior que & densior, folijs ad radicem cananiculata. Vtriusque radice sues pinguescũt. Folia utriusque laterib. pinnata, unde nomen græci imposuere. Radices utrique lõgæ in obliquum, nigræ, præcipue cum inaruere. Siccari autem eas sole oportet. Nascuntur ubique, sed maxime frigido solo. Effodi debent uergilijs occidentibus. Vsus radicis in trimatu tantum, neque ante, neque postea. Pellunt interaneorũ animalia. Ex his tineas cum melle. Cætera ex uino dulci triduo potæ. Vtraque stomacho inutilissima. Aluum soluit, primo bilem trahens, mox aquam. Melius tineas cum scãmonij pari pondere. Radix eius duum obolorum pondere ex aqua, post unius diei abstinentiam bibitur, melle prægustato contra rheumatismos. Neutra danda fœminis: quoniam grauidis abortum, cæteris sterilitatẽ facit. Farina earum ulceribus tetris insper-D gitur. Iumentorum quoque ceruicibus. Folia cimicem necant, serpentem non recipiunt. Ideo substerni utile est in his locis suspectis. Vstæ etiam fugant nidore. Fecere medici huius quoque herbæ discrimen. Optima Macedonica est, secunda Cassiopica.

De temperamento Filicis ex GALENO lib. 8. Simplicium.

Filix radicem habet maxime utilem. Latum enim lumbricum interficit, si quis eam quatuor drachmis in melicrato ebibat. Ad eundem modum partum uiuum quidem necare, mortuum autem eijcere, mirum non est. Est enim amara, paulum habens adstrictionis. Quamobrem ulceribus imposita, uim habet ualenter desiccandi. Non tamen mordax est. Similem uim habet et Thelypteris nominata.

VIRES & Iuuamenta Polypodij ex Dioscor. lib. 4.

Purgandi uim habet. Coquitur cum gallina, aut piscibus, aut Beta, aut Malua ad aluum soluendam.

Aridæ farina aquæ mulsæ inspersa, detrahit bilem et pituitam.

Trita luxatis efficaciter illinitur, et aduersus digitorum fissuras.

De DRYOPTERI.

Dryopteris Psilotrum est cum radicibus trita. Illinitur enim primum, usque dum sudorem euocet: mox sudor abluitur, & recens imponitur.

¶ De Filicib. hactenus ex scriptorum sententia. Penitius uero rem nobis expendentibus, Quirinus & peritus, & fidedignus herbarius, quatuor nobis eius genera demonstrauit. Primum Polypodium. Engelsüß. Secundum Dryopterin, klein Waldtfar / oder Eychfar. Tertium syluestrem Filicem altitudine quatuor, aut sex cubitorum, locis nemorosis prouenientem. teuto. groß Waldtfar. & Quartum Saxifragię generis, teut. Roter steinbrech/ oder Maurpfeffer/oder Steinfar genant, quæ fere omnia in folijs, & herba ipsa conueniunt, tantum in radicibus uariant; quarum singulas & uidimus, & gustauimus. Nam Polypodij dulcis est, Dryopteris acerbior, syluestris amarior: tanti dulcoris, ut ꝓpterea sues, qui illa afficiuntur, omnem etiam circa terram subruant, quo eis uesci liceat. Quinta quoq; species, quam supra sub Tanaceti nomine descripsimus in priore Tomo, nescio an in hoc album referri debeat. Sunt enim qui & hanc Filicem uocant, & uulgari nomine Reynfar.

Genera Filicis

Supra priore Tomo, fol. 350. & seq.

C

De SALVIA, RHAPSODIA .XXIII.

Nomenclaturæ

Græce, [illegible].
Latine, Saluia. Elaphoboscus..
Germanice, Salbey.

SAluia, ut inquit Hermolaus Barbarus, sic dicta est, tum quod salutaris est, & multis accõmoda morbis: tum quod ad prolem facit concipiendam. Nam in Aegypti inquit Copto, multis pestilentia sublatis, coactæ sunt mulieres, huius herbæ succo ad conceptum uti.

Saluiam esse Tussilaginis alteram speciem, ideo libenter Dioscoridi, Plinio, et Apuleio credimus, quia foliorum canicies, rugæ, redolentia, & reliquæ notæ respondent. Quamq̃ quæ sit illa uera ac genuina Tussilago, mihi certe compertum non est. Nec id mirum. Nam flore & caule confestim ubi apparuerit, exuitur, disperitq; e conspectu. Quod autẽ ab Theophrasto Sphacelo comparatur, cuius quidem species ab ipso creditur, ideo nullam pugnantiam habet, quia nihil obstat, unam & eandem herbam, diuersis alijs in figura & similitudine posse æquiparari: ut pulchre etiam adnotauit Marcellus Vergilius. Sed iam autores ipsos potius loquentes audiamus.

Saluiæ ἱστορία ex Dioscoride lib. 3.

Saluia frutex est ramosus, longus, uirgas habens quadrangulas, et canas: folia mali cotonei effigie, sed longiora, asperiora, crassiora, et quæ sensim attritarum quasi uestium scabriciem referant, hirsuta, subalbida, perquam iucundo odore, sed graui. Semen summis in caulibus syluestri Ormi nio simile gerit. Et in asperis nascitur.

SALVIA Plinia lib. 22. cap. 15.

D Nostri qui nunc sunt Herbarij, Elelisphacon Græce, Latine Saluiam uocant, Mentę similem, canam, odoratam. Plura lege lib. 26. cap. 6.

Comparatio SPHACELI, et Saluiæ, ex Theophrasto lib. 6. cap. 2.

Sphacelus, & Saluia inter se distant, quasi alterum urbanum, alterum genus syluestre dixeris. Sphacelo foliũ leuius, contractius, minusq; squallens: Saluiæ scabrius.

Apuleius de SALVIA.

Quidam græcorum Cission, siue Ciosmin, alij Elisphacon appellare, Itali Saluiam, alij Tussilaginem uocant. Elelisphacos agrestis grauioris est odoris: usualis uero, quæ est boni odoris ac leuioris, Saluia uocatur. Est igitur frutex, siue sarmentum in longitudinem porrectum, subalbidũ, uirgis maioribus, folijs paulo asperis, odoris boni: et fructu sine semine in summitate ramorum similior, minor agresti. Nascitur asperis locis. Et est uirtutis redarguentis cum acrimonia: quæ deniq; pro Dictamno uenenũ sæpe eijcit.

De SALVIAE temperamento ex Gal. lib. 6.

Elelisphacos euidenter excalfacit, ac leuiter subastringit.

VIRES & Iuuamenta ex Dioscoride.

Menses cit, & urinas decoctum foliorum, ramorumq; potum. Partus extrahit.

Paſtinacæ marinæ ictibus auxiliatur.
Vulnerum ſanguinem cohibet.
Tetra ulcera purgat.
Teſtium pruritus ſedant rami, folia ſi decoctione foueantur.
Addit Plinius, quod ulcerũ, & auriũ uermes quoq; extrahit.
Nec alia fere Serapion Arabs.

Ex APVLEIO.

Ad pruriginem circa anum Saluia decoquitur, & de ea aqua inferiores parteis fomentantur: & ſedat pruriginem ſumme.

Ex Macro, quæ in Dioſcor. non habentur.

Saluia, cui nomen Eleliſphacos eſt apud Argos,
Cum multa Iecoris prodeſt potata querelis.
Cum uino ſuccus tepidus ſumitur huius
Compeſcit uentrem, tuſſim, laterisq; dolorem.

Ex PLATINAE obſoniorum lib. 3.

Saluia calida et ſicca, in multis condimentis utimur. Nec mirum cum herba ſit ſalutaris. Nã et contra paralyſim ualet, & dentibus illita prodeſt, et ſerpentum uenenoſos morſus ſedat.

EVPATORII deſcriptionem, ſi lubet, huc referas, quam habes ſupra eodem Tomo, folio. 17.

C

De VALERIANA, RHAPSODIA XXIIII.

Nomenclaturæ.

Græce, φοῦ. ἀγρία νάρδος

Latine, Valeriana. Amantilla. Herba benedicta valentiana.

Germanice, Baldrion. Dennenmarck. Katzenkraut.

Descriptio PHV ex Dioscoride lib. Primo.

PHV, quod aliqui syluestre Nardum appellãt, nascitur in Ponto, folio Olusatri, aut Elaphobosci, caule cubitali, aut altiore, leui, cauo, molli, in purpurã uergẽte, geniculis intercepto. Floribus Narcisso proximis, maioribus, teneris, et in albicãte purpureis. Radice superius ad digiti minoris crassitudinẽ, ex obliquo uillosa, in nigri Veratri, aut Iunci odorati modũ, capillamentis inuicem contextis, flauescẽtibus, odoratis, cum quadam odoris grauitate Nardum æmulantibus.

EX M. VERG. COMM.

Qvam pro Dioscoridis Phu, ætatis nostræ Herbarij ostendunt. s. Valerianam herbam, longe minor ea est quæ ab hoc scriptore describitur. Nec omnes omnino utriusq; inuicem sibi respondent notæ, quę tamen præcipue a Dioscoride numerantur, conuolutæ glomeris modo, & ut Plinius ait, uillosæ radices, earumq; Nardi odor, & albicans in caule purpura, in nostra pariter sentiuntur. Credimusq; nos, ut in animalibus etiam fit, quæ non eadem mole corporis, ingenijq; sui natura ubiq; nascunt, in alieno orbe cœli, aut terræ beneficio, Phu hanc proceriorem nasci. Quoniam & in nostro orbe cubitalis aliquando uisa fuerit.

De Temperamento PHV ex GALENO lib. 8.

D Phu odorata quodammodo est huius herbæ radix, Nardo uiribus similis, sed tamen ad plęraq; infirmior. Vrinam mouet plus quam aut Indica, aut Syriaca Nardus, perinde ut Gallica.

VIRES & Iuuamenta ex Dioscor.

Excalfacit.

Vrinam mouet, si sicca potui detur.

Decoctum eadem præstare potest.

Ad lateris etiam dolorem efficax.

Menses ciet.

Antidotis inseritur.

Adulteratur radice Rusci ammista: sed maleficiũ deprehenditur, quoniam hæc dura est, & frangenti contumax, sine ulla odoris gratia.

III parte

1

DE VERA
HERBARVM cognitione APPENDIX,
cui sequentia insunt.

1 Exegesis omnium Simplicium Dioscoridæ, & quomodo ijs quæ in Officinis seruantur respondeant. pag. 3.

2 Scriboni Largi Medici uetustissimi, de Simplicibus fragmentum. pag. 31

3 Io. Mainardi Ferrarien. Medici nostri seculi clarissimi, Annotationes aliquot Simplicium, e scriptis eius extractæ. pag. 31. t.

4 Nicolaus Leonicenus de falsa quarundã herbarum inscriptione a Plinio. pag. 44

5 Pandulphus Collinutius de interpretatione Simplicium quę sunt apud Plinium, calũnijs Leoniceni respondens. pag. 69

6 [illegible] Medici Annotationes de Simplicibus, a medicis hactenus perperam intellectis, & æstimatis. pag. 119

7 Generosi Comitis Hermanni a Nuenar censuræ aliæ Herbarum super eadem re. pag. 115

8 Do. Bernardi Schylleri Medici iudicium de Cariophyllis. pag. 155

9 Hieronymi Tragi medici dissertationes fere quinquaginta, de herbarum quarundam nomenclaturis. pag. 156

10 Marci Gatinariæ medici quondã Ticinen. Annotatio una & altera de Tarxaco, Cicorea, Iua, Esula,, & Soldanella. pag. 166

11 Iacobi de Manlijs Alexãdrini, interpretatio Simplicium, secundũ ritum Officinarũ. 167

12 Hieronymi herbarij Apodixis Germanica, ex qua facile uulgares herbas omnes licebit perdiscere. pag. 183.

A

EXEGEMA omnium Simplicium quæ sunt apud Dioscoridem: & collatio eorundem cum ijs quæ in Officinis habentur.

Ex Primo Dioscor. LIBRO.

IRIS tametsi Illyryca inscribatur, & in primis probatur, tamen & in Italia habetur. Et consensu omnium est radix alba, digituli crassitudine. Quæ ab officinis Irios, gignendi casu, pro nominatiuo usurpatur. — Violwurtz.

ACORVS, quæ & Venerea, ab Officinis quoque Acorus uocatur. — Gel wasser Gilgen.

MEON, ab Officinis Meu. Exhibent enim tenellas quasdam radiculas aromaticas. Quamquam sint, qui pro Radice interpretentur, quę ab agyrtis circumfertur, & uulgo Beerwurtz uocatur: cuius admodũ feracem Hungariã prędicant: & quantũ apparet, Anethi syluestris folijs & caulibus non dissimilis. Quod doctioribus propono discutiendũ. De Ostericio autem plane non consentio: tametsi & ea sententia suos habeat asseclas. Nihil enim illi conuenit cum Anetho: neque radices habet tenues, sed crassas, & interdum ingentes pugnos æquantes. — μῆον Meu.

CYPERVS. Cyperi herbam non uidi, neque in officinis habetur. Radicis hodie usus notus est tantummodo, quam ipsi interpretantur, Wildengalgen. Sunt tamen qui ex Plinio interpretantur, odoratum, angulosum, uel triangularem Iuncum. Et ex Celso, lego odoratum, & quadratum Iuncum. — κύπειρος. Wilder Galgen.

B

CARDAMOMVM. Et hodie in Officinis peregrinum aroma celebre habetur sub nomine Cardamomi. Sic enim Arabes appellare maluerunt. — καρδάμωμον Bardamũmalin.

Commentarius noster quem habemus, pro spica NARDI interpretatur Nardum: consentientibus & Officinis, quibus ego Pseudonardũ potius nostratem crediderim. Sunt enim nouem species Nardi, quas ex Plinio collegit Barbarus. — νάρδος ἰνδικὴ συριακὴ

CELTICVM Nardum nascitur in Liguriæ alpibus, & ab incolis regionis suæ Gallica appellata est, nostra Lauendula, si Vergilio credimus. Et ego plane consentio. Nihil enim in toto Dioscoride descriptũ lego quod illi repugnet. Quanquam Officinæ Spicã Celticã interpretentur. — κελτικὴ Lauendula.

MONTANVM Nardum non ualeo conijcere quę sit. Sed neque Commentarij aliquid huius rei certum demonstrant. — νάρδος ὀρεινὴ θυλακίτις νίρεα

ASARVM uulgo notissimum, Germanice Haselwurtz. Mirum, quo modo non & illius nomenclatura uitiata est & adulterata a barbaris. Itali uocant Baccare. — ἄσαρον Baccare.

PHV, uel Cretica Nardus, sine controuersia nostra est Valeriana, Baldrion/oder Dennmarck. Quod autem paulo minor nostra apparet quam descriptio habet apud Dioscoridẽ, regionis & influentiæ culpa est, non rei ignorantia. — φοῦ Valeriana.

A

bent:& autor Luminaris maioris non improbat.

HELENIVM nostra est Campanica Enula: de qua in Herbario nostro plura.

ἑλένιον Enula Campana.

ὀμφάκινον ἔλαιον, oleum quod ex inmaturis oliuis exprimitur, ab communi oleo in Iatrijs seorsum seruatur.

ἔλαιον ἐκ τῆς ἀγρίας ἐλαίας, oleum quod syluestres oliuæ fundunt.

σικυώνιον ἔλαιον, Sicyonium oleum. Vtebatur eo in aliquot malis antiquitas: nunc ex usu disperijt.

ELEOMEL in Palmyris Syriæ, ut inquit Dioscor. ex quodã caudice manat, crassius melle, sapore dulci. Commentarius noster uetustissimus quem habemus, pro Manna interpretatur: quod an ita habeat, per occasionem discutiendum relinquimus ijs, qui de origine Mannę commẽtarios hodie scripserunt. Nam nos ad alia properamus, necp commẽtarium scribimus, sed nuda tantum nomina interpretamur.

ἐλαιόμελι

Cicinũ oleũ e Cici arbore in Aegypto copiosa, ubi sine igne & aqua, aspersum tantum sale, exprimitur. Cibis fœdum: luminibus lucernarũ, propter nimiam pinguedinem, ineptum. Vergilius diligens sane scriptor, pro Phaselo interpretatur. Sed nos in scriptis Rhapsodijs pro oleo de Cataputia maiore inuenimus. Ex Officinis hodie exoleuit.

κίκινον ἔλαιον Phaselus. Oleum de Cataputia.

Amygdalinum oleum, uel Metopium, duorum generum, hodie seruatur, & de dulcibus, & de amaris Amygdalis.

ἀμυγδάλινον

B

Oleum Balaninum secundum Hermolaum e Myrobalanis, uel Aegyptia Glande: secus Pandectarius scriptor, qui pro granis Ben, uel Behen appellat. Hodie in usu non habetur.

βαλάνινον Myrobalani Grana Ben.

Oleum Hyoscyami in priuato usu habetur podagricis.

ἔλαιον ὑοσκυάμινον

Oleum de grano Cnidio, id est, de Cocco gnidio, ne illud quocp in usu habetur.

ἔλαιον κνίκινον, id est, e Cnico herba, uel Cartamo, effectu a superiore non diuersum.

Oleum Rhaphani, admodum protritum plebeis oleum. ῥαφάνινον

Oleum Melanthinum, oleum de Nigella, uel Git, exoletum. μελάνθινον

Oleum Sinapinum habetur in usu. σινάπινον

Oleum Myrteum, uel Myrtinum, & Italiæ quondã celebre, habetur in officinis. μύρσινον

Oleum Laurinum, uulgatum & celebre. δάφνινον

Oleum Lentiscinum, Oleum e Lentisco Græci σχῖνον uocant. nam σχοῖνος iuncus est. Fit autem ex gummi Lentisci. σχίνινον

Masttichinum oleum, e Mastiche. μαστίχινον

Oleum Rosaceum, quod extra myropolia etiam uulgus conficit, habeturcp in usu, Rosis oleo in Sole maceratis, & in uitro repositis. ῥόδινον Roßenöl.

Mel Rosaceum, quod eodem modo maceratur, & excoquitur. ῥοδόμελι Roßenhonig.

ELATINVM OLEVM e palma Elate, quã nostri Palmam abietem uocant. ἐλάτινον

C Oleum Melinum, quod ex malis Citonijs fit & ſtruteis.

Oleum Oenanthinum, fit ex flore uitis Labruſcæ.

Telinum oleum, id eſt, e Fœnogreco, nobiliſſimo ſemine.

Sampſuchinum oleum, ex Amaraco, uel Maiorona.

Ociminum oleum, ex folijs Baſiliconis.

Abrotininum oleum, quod fit ex Abrotono.

Anethinum oleum, in uſu hodie habetur inter anodina.

Gilgenöl. Suſinum oleum, uel Lirinum, uel Liliorum alborum, quo nihil familiarius parturientibus.

Oleum Narciſſinum non conficitur hodie. Sed nec de flore ſatis conuenit ſcriptoribus: ut in noſtro Narciſſo ſcripſimus, & infra quędam adnotauimus.

[Greek] ab autore Luminis maioris inter uulgata & commoda olea recenſetur.

Oleum Cyprinum neglectum, atq; hodie minime in uſu.

Violwurtʒ öl. Irium, uel Irinum oleum quod, fit ex Iride Illyrica.

[Greek], exoletum.

[Greek], idem oleum quod paulo ante Sampſuchinum uocauit: ſed aliam eius componendi rationem ex Coacorum conſuetudine docet.

Megalinum oleum etiam Dioſcoridis tempore exoleuerat, ut ipſe inquit, ante ſua tempora alioqui cantatiſſimum.

Hedychroon, & Hedychrum, a coloris hylaritate ſic dictum, idem ui- D detur eſſe cum Amaracino, ut inquit Barbarus: niſi quod nomen hoc proprie habet in Co, ubi nobiliſsimum olim parabatur. Quamquam eſt & Theriaces eius nominis compoſitio: de quo alias in Pandectis noſtris.

Metopium ex Galbano unguentum: ſic dictum, ab ligno ex quo deſudat, quod Metopium uocatur, ut inquit Dioſcor. Liquor, uel potius lachryma Metopij hodie ſeruatur. Vnguenti uſus nullus.

Mendeſium, eo loco ubi Mendes, id eſt, caper colitur, ut inquit Barbarus: peregrinum Germaniæ.

Stacte uocatur pinguedo recentis Myrrhæ, cum exigua aqua tuſę, & organo expreſſæ. Ea perquã odorata ac precioſa eſt. Sic dicta [Greek], id eſt, ſtillando. Plinius ſimpliciter Myrrham ſponte ſudantem dixit: & Storax. eſt gummi quod Storacem liquidam hodie uocant, quo ad poma odoriſera & ſuffitus utuntur.

Cinnamominũ unguentũ, olim ad prodigium uſq; in precio habitũ.

Nardus Piſtica. Nardinum, uel Spicatum, fœminis Romanis, & pręcipue prędiuitibus olim familiare. Vel potius Nardus piſtica illa, cuius Euangeliſtæ meminerunt, ſi Barbaro credimus.

Malabathrinum, uel Foliatum, uidelicet quod e ſucco Folij eius nominis conficitur. Peregrinum, & exoletum.

Iaſminum, ſed aliud forte quam noſtrum Violaceũ. Quod inde conijcio, quod apud Perſas ex albis tantũ uiolis confici ſolitum eſt, ut inquit

Dioſcor. Sed & alia noſtratibus conficiendi ratio eſt. A

MYRRHA nuſquam non obuia in officinis, ſed adulterina, teſte Mainardo, Leoniceno, & Leonardo Fuchſio: ut infra leges. μύρρα

STYRAX lachryma eſt arboris, malo Coroneę ſimilis. Sed myropolæ mutata litera, Storacem appellant. στύραξ

βδέλλιον lachryma eſt Saracenicæ arboris. Habetur in officinis, ſed ſub nomine Bdellij Iudaici. Bdellium.

THVS notum. Sed ſunt eius aliquot genera. Eſt enim Maſculum: quod ſic a ſpecie teſtiũ uocant, mammoſum, cum hęrente lachryma priore conſecuta. Plura de hoc Barbarus in Corollario. Officinæ tamen inter Thus & Olibanum differentiam faciunt. De quo in noſtro Lexico, ſecundum ſententiam Barbarorum & neotericorum. Thus maſculum. Olibanum.

Cortex Thuris & ipſe ſua iuuamenta habet, ex gummi notus & liquore, cui interdum mixtus inuenitur. Quamquã Vergilio magis placet corticoſum Thus, idq; pro Cortice Thuris. Quod enim in eo laudatur, & medicinæ inſeruit, Thus eſt: quo niſi turgeat cortex, inutilis erit.

Manna Thuris quid ſit, infra ex commentarijs Leoniceni, Mainardi, & D. Leonardi Fuchſij petendum cenſemus: qui copioſe admodum de ea, & differentia eius ab Sacc haro diſſeruerunt. Nam perplexior eſt controuerſia, quam quę paucis explicari queat. μάννα λιβάνου

Fuligo Thuris, an aliquibus in uſu ſit, neſcio.

PINVS & Picea, generi eidẽ diſtribuitur, ſed ſpecie differunt. Quia Picea pinguior atq; tenuior eſt folijs, ſed minus alta, ac recta: præterea conum minorem, & magis algentem, nucleos quoq; reſina perfuſos obtinet. Lege Barbari Corollarium: ſimiliter Vergilij annotationes. Picea. B

στρόβιλοι, Pineę nuces, de quarum differentia uide Vergilij commentarium: quamquam omnes ſint notiſsimæ.

LENTISCVS arbor Germaniæ noſtræ peregrina. Italiæ tamen familiaris. Maſtychen deſtillat, notum gummi.

μαστίχη, Reſina lentiſcina, Maſtyx. σχῖνος Maſtyx.

τερμινθίνη, Reſina Terebinthina. Terpentin

PIX nihil aliud eſt quam fluxus combuſtior in tæda ſua reſinæ.

Pix ſicca, uel ſpiſſa, ab Officinis Colophonia: tametſi Dioſcor. etiam liquidam illam Colophoniam uocat.

ἄσφαλτος, Bitumen: alias ab Officinis, Iudaicum Bitumen. Judenlym.

νάφθα uocant Babylonij Bituminis colamen, colore candidum. Inuenitur enim & nigrum. Ignoratur ab Officinis. Quanquam ſint qui oleo Petroleo pro ea utantur: q; ſimili modo ex ſtagnantibus colligitur. Oleum Petroleum.

CVPRESSVS & in Italia, & in Gallijs prouenit tantum, Germaniæ & frigidioribus climatibus ignota. Genera eius uide apud Dioſcor. & cõmentarios, Galbulæ tantũ eius nuces a nobis in uſu habentur. Galbulæ.

IVNIPERVS duorum generum, ut inquit Dioſcor. Reſudat ex eo gummi, quod Sandaracam, uel Vermicem hodie uocamus.

Seuenbaum.

βράθυ, Sabina. Alias Sauina. Nota.

C

Cedria. Pegula.

κέδρος arbor magna, ut ferunt, ex qua picem colligunt, quæ Cedria uocatur. Officinæ tamen Pegulam uocant.

Cedrides, Cedri fructus.

δάφνη

LAVRVM fructicantem uidi in nostra Germania: sed ad iustam & natiuam altitudinem nunquam excrescere, neque baccas parturire.

Lorbeer.

δαφνίδες, Bacce Lauri, notissimæ.

πλάτανος

PLATANVS peregrina Germaniæ. Audiui, qui Romæ uiderint, & Florentiæ.

μελία

FRAXINVS, uel Melia, germanice, Eschbaum.

Alberbaum. Electrum. Charabe.

POPVLVS duorum generum, alba, & nigra. Gummi exstillat nigra, quod Succinum, uel Electrum uocamus, barbare Charabe. Ita enim quibusdam placet. Vide Barbari commentarios.

μάκερ

MACER omnium consensu officinarum est Macis.

πτελέα Vlmus.

κάλαμος, Harundo. Nota. Genera eius innumera lege ex Barbari Corollario.

πάπυρος

Papyrus ignota hodie.

μυρίκη

MYRICA, seu Tamarix. Haud dubium quin sit uulgaris Tamariscus.

D

ERICA æque famosa arbor, Tamarici similis, sed longe minor: cuius flore apes reprobum mel efficiunt. Germanice Heyd/ scoparũ generis.

ἀκακαλίς

ACACALIS quadam tenus etiam Myricę similis. Quam ipse nondum cognoui.

ῥάμνον

Rhamnus trium generum habetur.

ἅλιμον, Halimus.

PALIVRVS frutex aculeatus, durus: cuius semen pingue & fuliginosum inuenitur. Vergilio, cognati frutices, senticosi sunt, Cynosbates, Rhamnus, Paliurus, & Oxyacantha.

ὀξυάκανθα

Acuta SPINA. Officinæ Berberis.

Rubus Canis. Respondet & huic uulgatæ Berberis descriptio apud Dioscor. & huius plane generis est. In commentario quodam reperi, Rubum Canis differre ab Cynorhodo, uel Rosa canina: quia hæc spongiolas habeat circa fruticem, illa uero minime.

κύπρος

LIGVSTRVM, a Mauris Alkanna.

φιλλυρέα

TILIA Lucornm ornamentum.

Cistus, ignota mihi.

ὑποκιστίς

HYPOCISTIS, barbarorũ Hypoquistidos, quod sic appellant.

λῆδον

LADANVM in Officinis uidere licet: sed illi Lapdanum pronunciant, uel Laudanum, non Ladanum.

ἔβενος

HEBAENVS iuxta omnia signa & notas quibus hanc describunt Hermolaus Barb. & Plinius, apparet quiddam habere nostro Guaiaco simile, aut certe eius generis esse: sed non habeo, cur id certo affirmem.

A

ROSA. Nota omnibus. ῥόδον

Pastilli rosei, id est, Trochisti

LICIVM, alias Pyxacantha, arbor spinosa, ut inquit Dioscor. Hodie succum quoque eodem nomine uocant: qui in usu habetnr.

ACACIA succus spinæ crescentis in Aegypto. Resudat ex eo gummi quod Officinæ gummi Arabicum, Celsus sine eiptheto Gummi appellat. Vulgus Medicorum hodie ignorat quid sit Acacia, & pruna illa syluestria quæ in spinis proueniunt, pro uera Acacia interpretantur, graui errore: cum ijs prorsus Dioscor. descriptio non respondeat. Sed de his alias. Gummi Arabicum.

AMVRCA expressę oliuę recrementum est. ἀμόργη

ἄγνος, latine Vitex, frutex qui circa fluenta prouenit, passim notus: quanquam seminis tantum usum prȩferunt myropolæ, herbæ non adeo.

SALIX & ipsa ut uulgo nota, ita multorum generum.

Oleaster, syluestris olea: sed non est horum ferax Germania.

Colymbades, oliuæ conditæ, & gulosæ diuitum delitiæ. κολυμβάδες

Aethiopię oleæ lachryma, forte id quod hodie gummi Elemi uocant. Elemi.

Rhus opsoniorum, Rhus coriaria, ab Officinis omnibus Sumach uocatur, Italiæ frequens. Sumach.

Quercus, Glans, Fagus, Ilex, Castanea, Galla, omnes notę arbores, & noti fructus.

PALMAM Aegyptus habet, sed non sola. nã & Romæ habetur. Fructus Palmarum Dactyli, & Thebaicæ Palmulæ, Tamarindi. Dactyli. Tamarindi.

Malum punicum, seu Malogranatum, trium generum. Sunt enim dulcia, uinosa, & acida. ῥόα

B

CYTINVS, Mali punici flos. κύτινος

Malicerium, Mali punici putamen. λέπυ τῆς ῥόας

Balaustium idem fortasse quod Cytinus.

MYRTVS, Italiæ nota. μυρσίνη

Myrtidanum, uirgultum & soboles Myrti. Vide Barbari Corollariũ.

CERASIA, alias Cerasa: quorum gummi in usu habetur.

SILIQVA, Maurorũ Charliob, siue Charamulium sic enim officinæ uocant. Carliob.

MALVS. De Malorum multifarijs generibus, uide Corollarium Barbari super hoc loco. μῆλα

Mala Cotonea, nota sunt. Vocantur & Cydonia, & Chrysomela.

Melomela, sic a sapore melleo dicta.

Orbiculata mala, siue Epirotica, ex figura orbis in rotunditatẽ acta.

Syluestria mala, acerba, agrestia.

Persica poma, notissima, & multorum generum. Quanquam Galenus libro secundo alimentorum differentiam facit inter Persica, & Perseam, diuersaque capitula de utraque habet.

Armeniaca, siue Præcocia mihi uident̃, q̃ prima oĩm uenalia habent̃.

C Persica exilia, & Prunorum fere generis, sed dulcissima.

Citrin öpfel. Medica mala, Cedromela, Citrea, Mala Hesperidum, poma Citri, in officinis habentur, & ipsa nota.

PYRORVM genera ut sunt multifaria, ita passim etiam notissima.

ἀχράς Pyrastrum, uel syluestre Pyrum.

MESPILVS nota, sed duorum generũ. Est em̃ quę Merola Italice, a Mauris Zaur, uel Zarur: & uulgata, quę Setanium: cuius fructus Estula a nonnullis uocantur.

LOTVS. Nec ea unius generis habetur. In Italiam translata fertur, sed admodum rara. Est & herba Lotus, de qua infra.

Cornus, Italice Corneiol.

Sorba nota.

PRVNVS nota arbor, κοκκυμηλέα. Supra etiam inter syluestria Pruna constituimus. Celebrantur hodie inter pręcipua Damascena: & in myropolijs Prunorum resina.

ARBVTVS, Vnedo, coriarijs notissima. Habetur in Italia frequentior, ubi fructus eius Cerasa marina uocatur.

Amigdalę duplices sunt, & Amarę, & Dulces. Dulces Germaniæ familiariores.

Fisticum. PISTACIVM, Officinæ Fisticum. Fructus in officinis habetur: D arbor Germaniæ peregrina est.

NVCES Iuglandes, tam notæ, ut Sueuis occasio prouerbij fuerint.

Nuces Auellanæ, Nuces ponticę, & ipsæ quoque nemini non notæ. Vide Barbari Corollarium.

MORVS nemini non notissima.

FICVS, & Sycomorus notæ, tum inprimis Italiæ.

Perseam uideo quosdam pro Persica nostra interpretari.

ἰβηρίς Vicetoxicũ. IBERIS officinarum Vicetoxicum. Nascitur circa inculta, & uiarũ diuerticula, admodum familiaris Italiæ. Radici & odor & sapor Nasturtij. Vnde Barbarus ex Antigone non inepte, syluestre Nasturtium interpretatur.

¶ Ex Secundo Dioscoridis LIB.

ERINACEVS quidam fluminalis, uel marinus: quidam terrestris. Terrestris passim notus.

Purpuræ, Buccinæ, Ioniæ, Myaces, Tellinæ, & quicquid est piscium generis, mihi plane ignotæ sunt, nec ullius rei tam imperitus sum, quam Piscibus nomina diffinire.

COCHLEA, quę & Domiporta, nota.

Blactæ Byzantiæ. Conchula Indica, hic apud Dioscor. ὄνυξ. Suspicor esse Blactas Byzantias, quas hodie Officinæ sic uocant,

καρκῖνος CANCER & ipse propter gulę titillationem, commessatoribus non ignotus.

SCORPIO Terrestris, Italiæ notissimus.

De Dracone marino, Scolopendra, Torpedine nihil compertum habeo, nec notiora nomina quę pro illis reponã. Tametsi Torpedo crebro in usu sit Galeno. A

VIPERA a Mauris Trigo, & græce τρίγλα, uulgo Amarassa Italice.

¶ CHRISTOPHORI HEGENDORfini, in quorundam Piscium nomenclaturas genuinas, Annotatiunculę aliquot.

DVM hęc scriberemus, incidimus casu in Progymnasmata doctissimi uiri Hegendorfini. Nam cũ eodem munere fungamur pueros docendi, & domesticis nostris adulescentibus illius progymnasmata interpretaremur, oblatus est nobis locus de Piscibus: qui quoniam pulcre nobis facere uidebatur ad præsentem locũ Dioscor. de Piscibus, commentario nostro ad uerbum inseruimus.

ANGVILLAE.

Anguilla. De Anguillis non est quod diu dubitemus. uocabulum enim nullum aptius, nullũ accomodatius ijs Piscibus, quos Anguillarum nomine donamus, inuenire possemus. Plin. lib. ix. cap. xxi. Anguillæ, inquit, octonis uiuunt annis, durant & sine aqua senis diebus, aquilone spirante, austro paucioribus. At hyemem eędem in exigua aqua non tolerant, nec in turbida, adeoq; circa uergilias maxime capiũtur, pascuntur noctibus. Exanimes piscium solæ non fluitant. B

DE MVLLO.

Mullus. Barbus. Mullum uocamus ein Barme, de quo pisce Plin. ita scribit lib. ix. cap. 17. Ex reliqua nobilitate & gratia maxima & copia Mullis, sicut magnitudo modica, binasq; libras ponderis raro exuperant, nec in uiuarijs piscinis crescunt. Septentrionalis tantum hos, & proxima occidentis parte gignit Oceanus. Cętera eorum genera plura. Nam & alga uescuntur & ostreis & limo, & aliorum piscium carne. Barba gemina insigniuntur inferiori labro. &c. Quæ descriptio, an non nostris piscibus, quos Barmen uocamus quadret, nemo non intelliget. Porro quem latini uocant Mullum, græci τρίγλαν appellant, Ausonius uocat Barbum. Germani ein Barb.

DE CANCRIS.

Cancrones. Pisces, quos hodie uocamus Cancrones, Cancri ueri sunt, si Plinij in libro nono, cap. 21. descriptionem spectabimus. Et sunt, qui Cancros, quibus nos utimur, Camuros appellent, quod genus esse Cancrorum Atheneus libro sexto dipnosophistarum scribit. Porro de uarijs nihil reperio apud scriptores. Est uox a germanico sermone sumpta. nam germani dicunt, ein Vor. Tum Fundulus dictus uidetur, quod in fundo aquæ natet. Rubiculi a rubicundis oculis nomen acceperunt. Hæc uocabula noua sunt, nouorum & Germanorum Piscium. Perca plane semigermanum est uocabulum, ein Perse. Nec mirũ, uocabula tam barbara irrepsisse in linguam latinam, quando uocabula alia dari nequeant: quod aut

Camuri. Fundulus. Rubiculus. Perca.

C plærique pisces ueteribus ignoti fuerint, aut quod nos ueterum uocabula, quod plane credo, fugiunt.

DE LVCIO.

De Lucio quoque non ita multũ in authoribus reperitur. At dum piscem uentoduratum dicimus, est periphrasis, qua quemlibet piscem uento duratum, designare possumus, ut est stockfisch, schollen. Carpo quoque semigermanum est, nec de pisce hoc aliquid literis est proditum. Hæc uocabula Piscium propterea excussi, ut iuuentus uideret, quam in Piscibus exprimendis, & ieiuni & inopes simus: sed ut iuuentuti faciamus gratũ, aliquot uersus ex Mosella Ausonij adscribemus, quibus aliquot piscium genera, bellissime describuntur.

Piscis uento duratus.

Squamigeri gregis ede choros, liquidoque sub alueo
Dissere cæruleos fluitanteis amne cateruas.
Squameus herbosas Capito inter lucet harenas,
Viscera præ teneris fartim congestus aristis,
Nec duraturus post bina trigoria mensis,
Purpureisque Salar, stellatus tergora guttis,
Et nullo spinæ nociturus acumine Redo,
Effugiensque oculos celeri leuis umbra natatu.
Tuque per obliqui fauces uexate Saraui,
Qua bis terna fremunt scopulosis ostia pilis,
Cum defluxisti famæ maioris in amnem
Liberior, laxos exerces Barba natatus,
D Tu melior peiore æuo, tibi contigit omni
Spirantum ex numero non inlaudata senectus.
Nec te puniceo rutilantem uiscere Salmo
Transierim, late cuius uaga uerbera caudæ
Gurgite de medio summas referuntur in undas,
Occultus placido cum proditur æquore pulsus:
Tu loricato squamosus pectore, frontem
Lubricus, & dubiæ facturus fercula cœnæ,
Tempora longarum fers incorrupte morarum,
Præsignis maculis capitis, cui prodiga nutat
Aluus, opimatoque fluens abdomine uenter.
Quæque per Illyricum per stagna binominis Istri
Spumarum indicijs caperis Mustella natantum,
In nostrum subuecta fretum, ne lata Mosellæ
Flumina tam celebri defraudarentur alumno.
Quis te naturæ pinxit color? atra superne
Puncta notant tergum, qua luthea circuit iris,
Lubrica cæruleus perducit tergora fucus,
Corporis ad medium fartim pinguescis, at illinc
Vsque sub extremam squallet cutis arida caudam.

A

Nec te delitias mensarum Perca silebo
Amnigenos inter pisces, dignande marinis
Solus puniceis facilis contendere Mullis.
Namque & gustus iners, solidoque in corpore partes,
Segmentis coëunt, sed dissociantur aristis.
Hic etiam latior risus prenomine cultor
Stagnorum querulis uis infestissima ramis
Lucius obscuras ulua, cœnoque lacunas
Obsidet: hic nullos mensarum lectus ad usus,
Feruet humosis olido nidore popinis.
Quis non & uirides uolgi solatia Tincas
Norit? & Alburnos prædam puerilibus hamis,
Stridentesque focis obsonia plebis Alausas?
Teque inter species geminas, neutrumque, & utrumque
Qui necdum Salmo, nec iam Salar, ambiguusque
Amborum medio Sario intercepto sub æuo.
Tu quoque flumineas inter memorande cohortes
Gobio, non maior geminis sine pollice palmis,
Præpinguis, teres, ouipera congestior aluo,
Propexique iubas imitatus Gobio Barbi.

PASTINACA Germanici maris piscis. — *Roch.*

SEPIA Piscis cuius ossibus hodie utuntur aurifabri & argentarij, ad aurum subinde fundendum. Meminit eius sæpissime Celsus. — *Os Sepiæ.*

CASTOR, uel Fiber, amphibion animal: cuius testiculos in Officinis uocant, Castorium. — *Biber geyl.*

B

Silurum sunt qui pro Sturione interpretentur. Verum id non ita habere, contra affirmat Vergilius. — *Sturio.*

Mustela, Ranæ, Feles, notæ.

Cerrus, uel σμαρίς quid sit, ignoro.

Mænas an probe interpretatus sit Theodorus Gaza pro Aleculis, uide Vergilij commentarium super hunc locum. — *Aleculæ.*

GARVM omne quod ex Piscibus, carnibusque maceratis liquamen est. Salmora.

Cimices qui in cubilibus enascuntur, notiores quam commodiores. — *κόρεις Wentelen.*

Millepedę, Multipedę, Centipedę, κουβαρίδας, nullibi non in humidis & aquosis nascentes. Græci a liuido colore. etiam ὄνους. i. asinos uocauerunt: quod nomen Germanis hodie mansit. Nam & illi teutonice sic uocāt, Esel. σίλφαι τῶν ἀρτοποιείων, Blactę pistrinariæ, quę in pistrinis inueniuntur. — *Heymmuch.*

PVLMONES Marinos nouerunt qui ad mare habitant, & uident mirabilia eius in profundo.

Suillus & agnitus pulmo, noti.

Pulmo Vulpis. Vsus eius ad Loh: quod ab eo sic inscribitur. Loh de pulmone uulpis.

ciunt: fortaſſe latine Cremor.

OLYRA uulgo & Italice Secale, frumenti genus, ſed minus nutriens quam Zea. Latine hodie Siligo, Quamquam refragetur Columella. De quo uide Vergilij commentarium. A

ATHERA ex Zea tenuiſſime molita, ſorbitio, quaſi liquida pulticula, infantibus conueniens. ἀθήρα

TRACVM frugem non noui. Neq; ſτάχυν quoq; geniculatum. Alioqui inter Vicia ſegetis ad inſtar Auenæ naſci dicitur, dependentibus locuſtis. ut innuit Dioſcor. uel lolijs, ut Plinius deſcribit.

ORYZA frugum generis, Hordeum Galaticum, uulgo Rizum, parati & quotidiani in ſanitate uſus. Ryß. Rizum.

HALICA fit ex Zea: quam Dicoccum uocamus. Alias Far. χόνδρος

MILIVM notum. κέγχρος

Panicum, Milio ſimile. ἔλυμος

SESAMVM peregrinum hodie & incelebre.

De LOLIO uide infra Hieronymi Tragi Annotationẽ priuatam.

AMYLVM ex eo appellatum eſt, quod ſine mola fiat. Ab officinis Amydum. Notum. Kraffmel.

Fœnogræcum notum.

LINVM, cuius & oleum & ſemen Officinis eſt in uſu. λίνον

CICER, Germanice Zyſererbſen.

FABA nota. B

Faba Aegyptia, peregrina: radix tamen quibuſdam in Officinis in caſeolas ſecta habetur.

LENS, alias Lenticula, nota.

PHASELVS, Germanice, Pheſeln. φασίολος

ERVVM an ſit Vicia, certo non habeo quod dicam, & cum de hac re quęſtionem mihi mouiſſet Io. Sinapius, amicus noſter, & ipſe quoq; rei Medicæ apprime peritus, mutum me reperit. Quod ideo ſcribimus, ut & alijs prębeamus anſam diſquirendi. Alioqui Mauri interpretantur pro ſuo Almelic. Et Commentarius noſter, quem ex Fettichio Medico habuimus, Bononiæ Mocka dici interpretabatur. Galenus etiam Aphacen pro Vicia interpretatur.

LVPINI in Officinis ſeruantur: quibuſdam in locis Germaniæ ſati crebro, quibuſdam infeliciter proueniunt. Feygbonen.

RAPVM notum uulgo, γογγύλη græce.

Rapa ſylueſtria, quę longiora, caule breui, & Rhaphani figuram imitantia, ſemine intus candido, duplo maioris quam Papaueris.

Buniada ignorant Officinæ, inquit Barbarus, & ſylueſtris Rapi ſemine eius uice utuntur, quamq; facile cognoſci poterat. Eſt enim ſylueſtri Rapo ſemen & nigrius & maius quam Buniadis.

RHAPHANVM Celſus uocat Radiculam, & alij quoq; Radicem. Habetur multorum generum, quemadmodum & Rapa: & iuxta Rettich.

C cœli & regionis influentiam, figurã longitudinis & rotunditatis mutat.

Sed syluestris Rhaphanus meo iudicio est, quo Officinæ utuntur. Germanice, Meerrettich.

Mögelwurtz. Rumex prorsus multorum generum est. Primũ Oxylapathon, id est, acutum Lapathium uocant Officinæ. Secundũ hortense. Tertium agreste, & rotundum Lapathium. Quartũ, quod Dioscor. Oxalidã, & Officinę Acetosam uocant. Vulgo herba Brüsta. Est & Hippolapathon Rumex qui nascitur in aquosis. Vide de hoc Herbarium.

Saur ampffer.

LAMPSANA Brassicæ generis. Alias Napium. Pedali altitudine, foliorum trium, quę ei hirsuta sunt.

De Bunio Napi genere, incertus sum, ideo nihil pronuncio.

BLITVM, uel Blitus, ignauum & notum olus.

Bappellen. MALVA multi generis nota.

Scheißmilt. ATRIPLEX, olus aureum, duplici differentia habetur, Agreste, & Hortense satiuum.

Quæ uulgo SPINACHIA hodie, Atriplex Hispaniensis dicta est quondã: eo quod ab Hispania primũ allata ad alias exteras nationes.

BRASSICAE tria genera habentur. Primum, caulis uulgatus, domesticus. Secundum ignotum. Tertium marinum: quod esse Soldomellam, in Soldomellæ descriptione monstrabimus infra.

D BETA,

Bürgel. id est, comestibilis illa Portulaca, nota est. Syluestrem non uidi.

ASPARAGI in agro Moguntino crebriores proueniunt, ubi etiam edendo sunt, & in delitijs habentur.

id est, Plantago, per omnes suas differentias nemini non cognitissimum.

Canella. SIVM, sub nomine Laueris Officinis est in usu. Alias herba Canella, in acetarijs aquis potissime nascens.

Fischmüntz. Sisymbriũ, Mentha aquatica ab Officinis, uel Balsamita: sic dicta, q̃d facillime in Mentham degenerat culta.

Sisymbrium alterum non uideo quid tamen aliud possit esse, quam Senetion, uel Nasturtium aquaticum: consentientibus etiam Commentarijs aliquot, quos habuimus: quamq̃ alibi etiam describat hanc Dioscor.

Cretamus. CRITHMVM, Crithmon, uel Batis, id est quod Officinę omnes Fenicel marin. Cretamum uocant. Est autem Cretamus Feniculum marinum.

Hanenfüß. CORONOPVS, Pes Coruinus, uel Cornicis: descripta est a nobis in primo Tomo Herbarij, sub hoc nomine.

Cicerbita, seu Sonchus, aliq Cichoriũ uocant, Rostrũ est porcinũ, q̃d hodie sic uocant in Officinis. Vide de hoc infra Añotationẽ Leoniceni.

Intybus, uel Intybum: nam utrunq̃ apud Pliniũ & scriptores legitur. Longa est controuersia de Intybis: sed breuiter sic docti. Intybum agreste est Cichorium, uel Cicorea, ut uocant Officinæ, eaq̃ satiua. Rursum sati

Endiuia. ua duplex, Latifolium, Lactucę simile: quod Endiuiam uocamus. Alterũ

folio anguſtiori,ſubamarum:quod tamen quo nomine baptiſare rite debeam,non habeo. Addit Commentariolus noſter,quem habemus. Notandum, cum Celſus de Intybo loquitur, de domeſtica intelligi debet. Quādo uero de Ambubeia,Cicorea ęſtimari debet. Plura de hoc infra.

Condrilla & ſcribitur & fertur folio ſimilis eſſe Intybis & Cichorij: ſed nemo mihi demonſtrare ualuit. Meminit huius infra Hier. medicus. κονδρίλλα κολόκυνθα

CVCVRBITA. Hoc opus,hic labor eſt. Et uehementer hic erratur,nedum in nominibus, uerumetiam in re. Erroris cauſſa:quia res non uidimus. Commentarius noſter Bononien. ſic diſtinguit. Cucurbita uulgo Succa eſt Italice, & notiſſima: Cucumis Italiæ tantūmodo notus, Germanię nequaquam. Melones ſunt quę uocantur Stapones,& Melopepones in figura & quantitate. Cum enim rotundę figuræ ſint, & mali effigiem referunt,Melopepones:cum autem magnitudine in longitudinem proceſſerunt, Pepones uocantur. Totum hoc genus a Medicis Melones appellantur. De Citrino Cucumere, quem alij Citriolum, alij Citrullum,uulgo Citrion,quo in acetarijs & Moneſtris utuntur,non fit mentio apud Dioſcor. Vide Barbari Corollarium ſuper hoc loco.

Succa. Cucumis. Melones. Stapones. Melopepones. Pepones.

LACTVCA eſt duplex,domeſtica,& ſatiua.nota. Quamquam & illa multorum generum, atq; aliter in Italijs,aliter in frigidiori ſolo prouenit. Syluestris (ut inquit Dioſcor.) ſatiuæ ſimilis eſt, ſed longior caulis, & candidiora folia, quibus ſuccus ineſt:ex quibus diuino, illud fortaſſe eſſe quod Scariolam,uel Taraxacon uocamus. θρίδαξ Lattich.

B

LEPIDION,uel Biſacutum, ignoratur noſtra ætate, nec Commentarij aliquid certum indicant. λεπίδιον

SCANDIX,uel Scanaria herba. Hæc inquit Vergilius,hodie ab herbarijs ignoratur:& quam illi modo Scandicem appellant,latiore, & quaſi Betæ folio eſt. Antiquitas autem,ut in re nota ſit,nullas eius certas notas tradiderunt. Verumtamen ut ex multis conijcere licet,tenui & capillato folio eſt. Plinius lib. 21. cap. 15. inter ſponte naſcentes numerauit: coniunxit illi,ut uериſimile eſt,congeneres plures alias,quæ omnes tenui folio,& capillaceo ſunt:præſertimq; Caucalim,& Tragopogona: quæ a capillamentis,quę pro folijs habet,Coma dicta eſt a Gręcis. Ob quam cauſſam non ab re penitus fuerit,ſimilem in foliorū figura illis credere. σκάνδιξ Coma.

CAVCALIS,non eſt Coronopus, ut quidam falſo exiſtimant, ſed Dauci generis,eiuſq; figuram,inciſionem foliorum,umbellam adeo referens,ut a quibuſdam Daucus credatur. καυκαλίς

ERVCA ideo dicta eſt εὔζωμον græce,quoniam commendet iura. Additur Lactucæ in acetarijs,& altera ab altera contemperatur. εὔζωμον

OCIMVM Officinæ pro Baſilicone interpretantur. ὤκιμον

OROBANCHE. Ex maleficio,ut inquit Vergilius,nomen illi fecit antiquitas. Et quoniam fruges,legumina,Eruumq; pręſertim circum ligando ſe necet,Eruiāgina dicta eſt:id enim Orobāche gręcis ſignificat. ὀροβάγχη Eruiangina.

Barbula hirci,breui caule,folijs Croci,radice longa,dulci,ſupina, ma- τραγοπώγων

C gno super caulẽ calyce, e cuius summo semen nigrum dependet. Italice, Barba de predt.

ὀρνιθόγαλον — ORNITHOGALVM. Ferunt nihil uilius, neq; frequentius habere agros, sed ego plane non uidi, quod equidem meminerim.

TVBERA rotundæ radices sunt, sine caule, sine folijs flauescentes: quę Vere fodiuntur, & cocta eduntur. Zunesta tarensola Italice.

σμίλαξ — Smilax Phasioli genus, sedm̃ Barbarũ, reclamante tamẽ M. Vergilio.

MEDICA alia est a malis Cedromelis, quę pauloante libro primo egimus, herba, non fructus. Quidam iactant in Italia satam se uidisse, specie qua hic eam describit Dioscor. Mihi coruo rarior est albo.

SINAPI ubiq; cibis admiscet̃, gratissimo obsoniorũ condimento.

κάρδαμον — Nasturtium Lactucæ temperamentum in acctarijs & obsonijs.

θλάσπι — THLASPI. De ea infra consule Commentarios Mainardi. Neq; enim hodie agnoscitur.

De Drabi prorsus nihil habeo, aut quod dicam, aut quod diuinem.

ἐρύσιμον — Irionem interpretatus est Ruellius Erysimon. An inter fruges censeri debeat, uel inter olera potius, consule Commentarium Vergilij. Erucu = lam nobilem intrrpretari audio, & admodum procliuem esse Bononiæ circa muros in loco qui dicitur, El marca. Ipse non uidi.

Piper, Gingiber, nota aromata.

Persicaria maculata. — Hydropiper in ripis puenit, sapore admodũ acri, similis herbæ quam Officinæ Persicariam maculatam uocant: tametsi illa sine macula est.

πταρμική — Ptarmica, Sternutatoria.

στρούθιον — STRVTHIVM herba qua purgandis lanis utuntur, qui eas e-

D luunt. Saponariam quidam interpretantur. Alij id quod Mauri & Officinæ Condisi appellant.

κυκλάμινος — Barcharmarien. — CYCLAMEN, alias Tuber terræ, uel terræ Vmbilicus. Item Panis porcorum, & Panis terræ, a Mauris Barcharmarien, & officinis Arthanita uocatur: uulgo Pau porcin. Vide Vergilij commentarium.

Cyclaminus altera, quæ Capriolorum modo uicinis arboribus se applicat, flore candido, acinis Hederæ mollibus.

δρακόντιον — Dracunculus duplex habet̃, Maior & Minor. Maior Serpentaria, seu Colubrina in Officinis: Minor, Serpentaria minor, p uias & sæpes repẽs.

Winterblům. Aron. — ARON species, Dracontij, uulgo Aron, uel Barba Aaron.

Arisarũ congener esse scribitur Aro & Dracontio, sed mihi ignota.

ἀσφόδελος — Asphodelus. Suspicor esse quam Auicenna & Officinæ omnes Affodillum nominant: de qua infra uide iudicium Hieronymi Tragi.

Bulbus Vomitorius, & Bulbus Cibarius, Ceparum genera.

σκίλλα — SCILLA in Officinis suspensa, sub Squillæ nomine ostenditur, cepa ingens: Alias Cepa muris.

Pancration. Eandem, inquit Vergilius, non similem Scillæ Pancration, hac nostra ætate Herbarij ostendunt, confunduntq; simul, alioqui diuersa genera: tanta natalium similitudo & mixtura est. Nos utranq; si-

mul uisam, pterq; colore, & id qdē nō satis, diuersā secernere nequimus. A

CAPPARIS fructus in Officinis seruatur ad nocturna obsonia. *Capres.*

LEPIDION. Vergilius. Herbarij modo hanc non Lepidion, sed Rhaphanum appellant, in Pannonia frequentem, ubi ferunt eam non aliter quam radices Stobæ. Commentarium habemus in quo scriptum inuenimus. Lepidium aliquibus Rhaphanus minor, uulgo in Germania Meerrettich. Sed hæc quomodo cum syluestri Rhaphano conueniant, non uideo, quem supra interpretati sumus, Meerrettich: quæ descriptio magis quadrat rei, quam præsens Lepidio.

Meerrettich. Confer hæc cum capite superiori de Rhaphanis.

RANVNCVLVS aliquibus Apium Risus, alijs uero Coruinus pes. Vide infra Annotationem Comitis de Aquila de hoc. *σαρδάνιον Apiū risus.*

Fremium non noui. *ἀνεμώνη*

Argemone, uel Agrimonia. Vide infra Collinutiū, & Leonicenum. *ἀργεμώνη Odermenge.*

Anagallis, Morsus gallinæ Officinarum.

Hederæ multiplices sunt, sed cognitæ.

CHELIDONIA duplex, maior & minor. Maior uulgata Chelidonia: Minor, Testiculis sacerdotis. *χελιδόνιον Schölwurtz. Pfaffen hödlin.*

Auricula MVRIS, quamquam duorum fere generum describitur a Dioscor. tamē unū cognitū Herbarijs uulgo, quod in usu est Officinis.

Isatis satiua. De hac uide infra Leonicenū. Quidā congenerē faciunt herbę Lunarię, de q̄ paulo ante. Alij q̄d sit Nil, uel Maurorum Nilecha. B

TELEPHIVM a quibusdam Sedum uocatur agreste. Opinor esse quam Officinæ Crassulam maiorem uocant. Italice, Frangrossa. *Crassula maior.*

¶ EX Tertio Dioscoridis LIB.

AGARICVS quid re uera sit, uide infra in Annotationibus, Similiter & de Rhapontico, & Rhabarbaro, apud Leonicenum Collinutium Mainardum, & Fuchsium. *Rhaponticū. Rhabarbarū.*

GENTIANA etiam in sylua Hercynia copiosa habetur, maxime montanis: & hodie ab agyrtis circumfertur, ad mulomedicinam. *Enzian.*

ARISTOLOCHIA utraq; nota. *Holwurtz.*

γλυκύρριζα, Radix dulcis. Tabernæ aromotariæ uocant Liquiritiam.

Centauriū, & ipsum quoq; duplex. Maius, & Minus. Minus notum, q̄d Febrifugā uocant. De maiore uide infra Hieronymi Tragi Anno. *Tausent gulden kraut. Febrifuga.*

Chameleo albus, uulgo herba Carlina. de qua infra in Anotationib. *χαμαιλέων*

Crocodilion, Spinarum generis, ignotum mihi.

LABRVM Veneris, Virga Pastoris maior, uel Carduus fullonū. *Karten dystel.*

Spina alba, Arabum Bedeguar, uel herba de Casa. *Bedeguar.*

Spina Arabica, albæ spinæ similis est, ut inquit Dioscor.

SCOLYMOS, Carduorum generis.

De Poterio nihil certum lego.

Acanthion Albę spinę simile, folijs aculeatis per extremitates, & lanugie araneosa obductis: q̄ collecta, & in unū aceruata, bōbicis effigiē pbēt.

Acantha in Veteri cōmentariolo, p Branca interpretatā inuenimus.

C Spina syluestris Carduo similis, aculeata, breuior quam quę in hortis, satisque prouenit.

ANONIS spinosa, post Ver: folio Rutæ aculeata, ramis ut tribulus. Nascitur solo culto, pręcipueque in segetibus, aratro inimica, uiuax que unice. Hanc uidi quidem, & passim obuiam est, sed germanico nomine designare non ualeo.

λευκάκανθα — Spina alba, alia a superiore Alba spina.

τραγάκανθα — Tragacantha in Creta tantum, & Achaia nasci traditur, etiam Spinarum generis. Est etiamnum Tragacantha lachryma, quę uulnerata radice manans concreuit: & habet hodie in Officiuis sub nomine, Dragāti.

Dragantum.

ἠρύγγιον — ERYNGION uulgo Kynse/uel Centumcapita, ut interpretatur Barbarus. Quamquam sint duo eius genera.

ALOE ex Officinis nota.

Wermůt. — ABSINTHIVM uulgare, notum.

Absinthium marinum, Camphorata.

Abrotanum	Hysopus	Omnes notæ herbæ.
Origani genera	Pulegium	

Stabwurtz. Isop. Dost. Poley. Diptam.

DeDICTAMO uide infra in Annotationibus. Nam quæ in Officinis ostenditur radix alba, potius Pseudodictamus est.

Krauser balsam. — SALVIA, nota.

ἡδύοσμον, Wilder balsam. — MINTHA quoniam odore suo suauissimo mentem excitat. Vulgo Balsamita.

Eius species sunt Menthastrum, hirsutiore folio, & prorsus maiore,

D grauiore odore, in hortensi & rustica re cunctis notissima.

Nepffig. Katzenkraut. — Calamintha trium generum, ut inquit Dioscor. ex quibus tertium solum Officinæ Nepetam, Calamentum, uel herbam Cattæ uocant.

THYMVS ab omnibus cognoscitur, surculosus frutex, exilibus folijs, & angustis circundatus, capitulis in cacumine flore purpureo, refertis, tempore quo floret.

Alias Cunila — SATVREIA, Tymbra, in hortorum delitijs seritur, Tymo similis, minor tamen & tenerior.

Quendel — SERPILLVM utrunque, domesticum, & syluestre notum.

Maioron. — SAMSVCHVS.i. Maiorona nota.

μελίλωτον — Sertula Campana: sed non ea quam Officinæ uocant Melilotum.

MARVM ignotum, & Aegyptia potius herba.

OCIMASTRVM, Ocimo similis, odora, sed hirsutior.

βάκχαριν, Caryophylli. — BACCHAR. Non desunt, inquit Vergilius, qui genus esse floris existimarent, quem modo Caryophyllon uocant, sed syluestris. Nunc altiles ij spectantur, ab odore ita cognominati: tanta uarietate, amplitudine, pulchritudine, ut Rosæ pares, non inferiores spectari possent.

RVTA nota.

MOLY, hodie syluestris Ruta, ut inquit Vergilius.

Panacis tantū gummi, & succus seruatur in Officinis. Cętera ignota.

LIGVSTICVM, Officinæ uocant Leuifticum. Lebſtöckel

PASTINACA, nota. Baſteney

Sefeli, Latum Ciminum: pro quo Officinæ Silermontanũ oftendunt. Silermontanum.

Sefeli æthiopica, dignitas fecunda. Hoc nigrius eft, & nafcitur hodie quoq; apud nos, fed fruftra, Medicis, Officinifq; incognitum.

Pariter Peloponnenfe, & Creticum Sefeli.

SISON, De hoc nihil ufquam apud quenquam fcriptorem certum extat: propter importunam quandam & imperfectam hiftoriam.

ANISVM, Apio fimile eft femen, magnum, feruens, oblongum. Enyß

CAROS, hoc eft, ut inquit Barbarus, quod Plinius Carium, uel Careum appellat. Athenæus Paftinacam maiorem effe putat, multo præftantiorem fapore, quam Paftinacam uulgarem. Paſtinaca maior.

ANETHVM Culinis notum. Dyllen.

CIMINVM, identidem. Kymich.

AMMI, Cumino fimillimum, tantum candidius, & exilius. Officinæ Ameos uocant. Ameos.

CORION Officinæ Coriandrum, uulgaris eft noticiæ. Coriander.

Hieracia maior, Lactuca rotundior & breuis: dicta ex eo, quod accipitres fcalpendo eã, & oculis fucco tinctis, obfcuritatẽ cũ fenfere difcutiunt. Lactuca rotunda.

Hieracia parua, feu minor, autore Pandectario, Roftrum porcinum, fiue ut alijs placet, Dens Leonis. Secus alij, quorum opiniones uide infra in Annotationibus. Roſtrum porcinum.

B

APIVM multorum generum habetur, Domefticum, Paluftre, Rufticum, Saxatile, & id genus alia. Nam & Ligufticum, & Cherephyllon inter Apia annumerant. de quibus infra in Annot. De omnibus autem ijs Commentarius Bononien. Doctoris Theobaldi Fettichij fic fere habet. Apium domefticum, apud aliquos herba Petrofelinum. σέλινον

Apium paluftre, uel Aquaticum, forte id, quod ubiq; pro Apio domeftico Officinæ oftendunt.

Apium Saxatile, Petrofelinum in faxis proueniens.

Holufatrum, grande Apium, ab Officinis Petrofelinum Macedonicum. Secus alij: de quibus infra.

Smyrnion eiufdem generis cum Holufatro.

FENICVLVM, Marathrum, nota.

DAVCVS, gallica Paftinaca. de quo Barbari uide Corollarium. Celebratur in Officinis Dauci femen.

DELPHINIVM. de quo fic Vergilius. Quam noftra ætas Senam Officinis omnibus, & uulgo notam uocat, antiquitas, ut opinati alij qui funt, Delphinion appellauit. Confule eius Annot. fuper hoc caput. Δελφίνιον Sena.

πύρεθρον, uel herba Saliuaris, paffim ex Officinis notiffimum. Bertram.

Rosmarinus, uel λιβανωτὶς, herba coronaria, & nemini non cognita.

Sphondilium ferulam differentem non nifi folijs a Panace, frequens, ut inquit Barbarus, gignunt paluftres agri Patauini.

C νάρθηξ, id est, Ferula, calidis nascitur locis, atque trans maria, similitudine referẽs Feniculũ: e cuius caule stillat quod hodie in officinis Segapenũ uocatur.

Segapenum.

PEVCEDANVM, seu Peucedanus nomen a Pinu inuenit. Officinæ tale fere exhibent quale hic Dioscor. describit, tantum radice non succosa, nec graui odore, sed iucundo: uocantque Feniculũ Porcinũ.

Feniculum porcinum. Ratten. Nigella. Tormindla.

GITH, siue Melanthon, ipsa est Nigella, Maio & Iunio mensibus in pratis, sepibus, limitibusque omnibus nascens, nihilque eo frutice uilius, simul & frequentius. Vocatur etiam alio nomine Torminella.

De Laserpitio, & Maoudari optima atque doctissima quæque Barbarus atque Vergilius: & ibidem de Lasere, Opo cyrenaico plura. Quamquam & Medici, & Officinæ modo etiam re & uoce pro Asa fœtida utantur, quæ prauissimi odoris est, atque tantum differt a Laserpitio, quantũ a melle fel.

Asa fœtida.

σαγάπηνον

SAGAPENIVM ferulaceæ herbæ succus est, quæ in Media nascitur: ab Officinis Serapinum.

Serapinum.

EVPHORBIVM, gummi ex Euforbia Libyca arbore, quæ Ferulæ speciẽ habet, ex Officinis notũ. nam in usu Medicis hodie existit.

Galbanum quoque, & Ammoniacum, & Sarcocollam ex Officinis pete. Nec enim difficulter exhibent quidam, quibus bene uolunt.

γλαύκιον Memitha.

Glaucium & a Mauris, & ab Officinis Memitha: & in instructioribus Officinis seruatur.

Lym.

Glutinum græce κόλλα, notum. Præstantissimum quod fit ex auribus taurorũ, & genitalibus: sed adulterat nihil æque. Vide Barbari Corollariũ.

Hausenbloße

Gluten Piscium, græce ἰχθυόκολλα. Piscis cui glutinosum est corium: idem quoque nomen Glutino eius: quod alij ex corio, aliqui ex uentre putant fieri. Vsus eius ad congelanda fercula quæ Galatina uocant.

Mystel.

VISCVM Officinæ uocant, Viscum quercinum.

D Aparine, Rubea minor, Italice, Grapella.

ἄλυσσον

ALYSSON differt a Rubea folijs tantum, ramisque minoribus. Ita dictum, quod rabiem canum defendat.

κισσὸς χαμαί Gundelreb.

Asclepiadem herbam quidam Commentarij, quos habemus, pro terrestri Hedera interpretantur.

ATRACTYLIS, spina de genere Carthami: fertur esse admodum uulgaris, sed mihi incognita & inuisa, quod equidem meminerim. Vergilius pluribus depingit.

Polycnemon Cunilæ bubulæ similis appingitur, folijs Origani, caule Pulegij, geniculis multis interceptа, sine umbella.

Clinopodion, Serpillo simile, etiamsi non serpat, aut eadem, aut propinqua illi esse uidetur.

Leontopedalion, uel Leontopodion, neque ex Commentarijs, neque ex doctorum hominum interpretatione ualui conijcere quæ nam esset.

Teucrion, uel Teucris, ignota.

χαμαίδρυς

Chamedryos ab officinis, uel Calamandrina. Leucas, incerta.

LYCHNIS noctu lucere creditur, & ut nomen ex re illi factum in

dicat, ignis fulgore quodã uidentiũ oculos in se conuertere: non aliter q̃ felium oculi flammarũ modo in tenebris lucent, & putres in humidis caudices eodẽ tempore ignium speciem quandã uidentib. afferunt. Nasciturq; in locis humentibus, foliorum uiolæ albæ. Plura non lego. A

Lychnis syluestris, Pes accipitris, uel Hieracopodion: quamquam accipitrinus Pes apud nostrum uulgus est quæ Corneola quoque dicitur, folio Salicis fere pusillo, flore subluteo, cum siliquis Ciceri similibus, & cum his semen inficere capillos dicunt, colore rubeo. Qualis autẽ sit Pes Milui, dicta Columellæ inter herbas, ipse non explicauit.

BALLOTE, Marrubium nigrum, Officinæ, Prassium fœtidum.

Melissophyllon suspicor esse nostram Melissam. μελισσόφυλλον

Prassium, Marrubium, idem: nam utrumq; nomen Officinis in usu. Andorn.

Stachys Marrubio similis, ut inquit Dioscor. Hermolao uisa Romæ, ubi, inquit, & Nauiculam, & alij Coronatam herbam uocant.

PHYLLIS, uel Phyllitis, secundũ omnem descriptionẽ Dioscor. oportet esse quam Officinæ Scolopendriã, uel linguã Ceruinã uocant. φυλλίτις Hirtzzung

Phalangium flos lilio rubro similis.

TRIFOLIVM aut acutum, aut odoratũ. Sunt enim multa eius genera. De quibus uide Vergilij & Barbari commentarios. τρίφυλλον Klee.

Polion montanum ex Officinis notum. nam crebro illis est in usu.

SCORDIVM uerum hodie ignoratur. De quo uide infra annotationem Mainardi. Quidam uocant palustrem Trixaginem.

BECHION, & ipsa Tussilago. Commentarij quidam interpretantur pro Vngula caballina: quod mihi tamen non probatur. Nisi alia sit Vngula, quam quę mihi hactenus est comperta. Vngula Caballina. Roßhůb.

B

ARTEMISIA nota est. Et est duorum generum.

Ambrosia uagi nominis herba, & circa alias quoq; fluctuans, non facilis inuentu, alijs aliter eam ostendentibus, & cum Artemisia tamen miscentibus cunctis. Vergilio uidetur peregrina esse orbi nostro, & Cappadocię potius familiaris.

Botrys, & ipsa Ambrosiæ, uel Artemisiæ species. βότρυς

γεράνιον, herba Gruina. Officinæ hodie Rostrum Ciconiæ, uel Acum muscatam uocant. Storcken schnabel.

Graphalion quasi herba fullonia, siue tomenticia, latine Centunculus, uel Centuncularis, Italice Centnotge. Vulgaris herba est, inquit Vergilius, candicans semper, pręsertimq; in maturitate. Folia eius non adeo magna sunt. Flores minimi, & ipsi albescentes. Cum creuit, sternitur per terram. Nascitur pingui solo, præsertimq; in marginibus itinerum, in hortis, & inter uites. Nullius nostra ætate usus est, neq; quicq̃ in Herbarum censu uilius modo, & neglectius uiret: & cũ aruit, minus cognoscit. γραφάλιον Centunculus

TYPHA herba palustris, de qua sic Dioscor. Folium Cyperidi simile habet, caulem album, leuem, ęquabilem, florem in cacumine ambientem densum, qui in pappos soluitur: quod lanuginem quidam uocãt.

bis herbarij aliquando uno tantum culmo,& magis quam caule, aut calamo surgentem:ueriorem℞ Plinij, quam scriptoris huius historiam fecerunt qui thyrsum habere tenuē,longū ceu calamū eā ait. Erant & in ea quā uidimus folia alternis hinc & hinc ꝑ interualla toto caule disposita: & in summo ceruleus spicatus flos,sed raris in spica illa florib. In Commentario nostro Bononień.lego. Phalaris hodie uulgo Bononię,Pamizola. A

Rubea ꝓculdubio nostra Rubia tinctorū,& ea quæ serit̃ copiosa admodū in agro Hagenōico,& q̃ in sepibus,umbrosisq́ locis ubiq́ nascit̃. ἐρυθρόδανον

Lonchitis forte Cannarum generis quæ in humentibus proueniunt.

ALTHAEA,id est,Hibiscum,de genere Maluarum. Ybisch.

ALCEA,uel herba Simeonis,ut uocant Officinæ. Sigmars wurtz.

ANAGYRIS. Hanc aliquando suspicati sumus esse herbam Gratiæ dei.nam & illa ingrato odore existit,cum plęrisq́ alijs signis quæ habet:uerū cū frutex sit arboris instar Anagyris, parū firma uidet̃ suspicio.

CEPAEA fertur Portulacæ similis, sed herbarijs hodie incognita.

Alisma in aliq̃t Commentarijs ꝓ Fistula pastoris interpretatū repimus, in alijs pro aquatica,uel palustri Plantagine. Alterū nobis magis ꝓbat̃. ἄλισμα

Onobrychis incognita hodie.

Hypericū apparet esse quā & Officinę Hypericō,&Perforatā,uel herbā S.Ioannis appellāt. Quamq́ & q̃d sequitur Ascyrū,uel ἀνδρόσαιμον proprius nostrati accedere uidet̃. Est & q̃d Andresemō uocat̃ Hypericū, Hyperico simile, cauliculis maioribus, densioribusq́,ac magis rubentibus: quod in uinetis gignitur,& medio autūno effoditur. Hypericū quod Cori uocatur,& Vergilius affirmat sibi exhibitū ab Herbarijs, necdū uidi. S.Johans kraut. B Cori.

Champitys,græce χαμαιπίτυς,ab Officinis uocatur Camepiteos,sed alij aliā ostendūt:& quemadmodū diuersarū herbarū hęc nomēclatura est, ita diuersas quoq́ herbas ꝓ Chamepity exhibēt herbarij. Sane quā Lucas aucuparius uobis uidendā p̄buit,ualde diligēs & rerū peritus pharmacopola, nō admodū abludit ab Dioscor. hac descriptione: quāq́ q̃d hic scribit̃ de hirsutis & suppinguibus folijs,nō plane deprehēdi. Vnde mihi suspicio orit̃,necdū uerā sibi cōpertā habere Chamepityn pharmacopolas:cū tā diuersas herbas sub hoc nomine ꝓferant. Et q̃d pene exciderat,est herba cui Iuæ nomen est,& ipsa in magno usu barbaris scriptoribus pharmacorū,quā ꝓ Chamepity q̃dā diuendūt:de q̃ in sequentibus Iua.

ℂ Ex Dioscoridis LIB. Quarto.

BETONICA duorū generū est,Mas,& Fœmina,Alba,& Rubea,uel Fusca,ut uocāt Officinę, Vtraq́ celebris,& nota. κέστρον

Lysimachia,uel Lysimachion,herba tinctorū,siue Citrina,ab alijs Luthea,uulgo Corniola,autore Leoniceno:eo quod luthei ei flores sunt.

POLYGONON,uel Sanguinaria. Credo esse quam Officinæ uocant Centinodiam. Quamq́ commentarij quidam etiam Peram pastoris,& Corrigiolam pro Sanguinali herba interpretentur Sanguinaria. Weggraß.

Polygonatum existimatur esse Officinarum & Arabum Secacul.

C Clematidem primam Commentarius noster Bononien̄. interpretatur pro Peruinca: & belle mea quidē sententia. Et alteram pro ea quam Officinæ hodie Flammulam uocant.

Peruinca. Yngryen. Flammula.

Polemonia, ipsa est Ruta agrestis.

SYMPHYTON Petrçum, nos Alū Gallice uocamus, ut inquit Barbarus, folijs paruis, ramis tribus, aut quatuor a radice. Nascitur in petris, ideoq; Petrçum cognominant. Symphyto autem græci nomen imposuere, quoniam consolidet. Hanc Veneti inquit, Cotoneā appellant.

Symphytum alterum, Solidago, uel Consolida maior, notissima.

HOLOSTEON, sine duricie esse herba dicitur, etiamsi ab osse nomen habeat, sed triuialibus herbarijs plane ignota.

Stœbe Dioscoridę uulgaris noticiæ herba, nobis ignota.

VOLVCRI diuersa habentur genera: uerum maius id esse contendunt in Dioscor. quod Officinæ uocant Matersylua, & Caprifoliū, Italice Braccabosta.

Tribulorum, Carduorum, & Spinarum infinita sunt genera, de quibus olim plura, ubi & plus ocij nacti fuerimus, & in rerum cognitione altius quiddam promouerimus.

Saxifraga. Sarxifagon, nostra Saxifragia. Sed triū generū: hodie notissima.

D LIMONIVM, syluestris Beta, ut existimant.

LAGOPVS, Pes Leporis, uel Leporis Cuminum, Leporino pedi similis est, & nota hodie. teutonice, Hasenfüßß.

Pes Leporis.

MEDION, uel Trifolium odoratum, apparet esse Lilium aliquod odoratum, & τρίφυλλον.

Epimedion, Romane Vindicta, non assequor quæ sit.

Schwertel. XIPHION, id est, Gladiola, uel Genitalis. Hæc est Gladiolus illa, cultellato folio herba, cui a principio statim Iridis folia hic comparauit: ut inquit Vergilius.

Sparganion folia quoq; Gladiolæ habet, sed arctiora, & in terram magis procumbentia.

XYRIS, uel Iris agrestis. De hac uide commentarium Vergilij, qui pluribus illam notis, & a se uisam pingit.

ANCHVSA quæ esset, aut saltem eius aliquod genus, a nemine unq; potui perdiscere: nisi quod in Commentario Bononien̄. uetustissimo scriptum reperi. Anchusæ genera reperies Bononiæ in loco qui dicitur, El Marcia grand. Ibidem nihil uilius crescit. Folia habet partim Lactucæ, partim Buglossæ similia.

Ocimastrum, syluestre Ocimum.

GRAMEN, uulgatissimum inter herbas, sed longe aliud quam q̄d uulgus Gramē uocat: geniculares in ramulos serpit, a quibus crebro radices spargit dulces. Gramē harundinaceū, Gramē Parnasi illius spēs sunt.

De Siderite, & eius speciebus ingenue fatemur cum M. Vergilio, in tanta ueterū & iuniorum diuersitate, nihil habere nos de Siderite, quod

pro comperto tradere ualeamus. In commentarijs tamen legimus uulgo dici Sclarcam, & eam esse herbam unde liquor fluat, qui Sanguis Draconis uocatur in Officinis.

Sclarea. Sanguis Draconis.

RVBI multa sunt genera, sed quæ magno separantur discrimine, ut inquit Barbarus. Communiter tamen, ut audio, pro Rubo hodie intelligunt Officinæ eum qui Mora profert, quæ Germanice uocant Brombeer. Ceteræ species additis suis notis distinguuntur.

Brombeer.

Idæus rubus in sola Ida nascitur, ut hic inquit Dioscor.

HELXINE, herba muralis, uel Parietaria. De qua uide Vergilij Commentarium.

Parietaria.

Elatine scribitur similis esse Helxine, sed per omnia minor.

Eupatoriū. De hoc uide infra Leoniceni, Collinutij, & aliorū Anno.

Wild Salbey.

De Quinquefolio quoque consule infra Mainardū Ferrarien. Nam quę hodie pro Pentaphyllo celebratur, nihil est minus.

PHOENIX herba a Plinio uocatur Hordeum murum, uel murinum. Nascitur in tegulis frequentior quam in aruis, hordeaceo folio, cuius seminibus inter tegulas mures uescuntur.

Lolium murinum.

Idæa radix, peregrina & Italiæ & Germaniæ, peregrinitatemque suam natalis loci cognomine indicat.

Rhodia radix, Macedoniæ tantummodo nota.

Equisetum, uel ἵππουρις, id quod Officinæ uocant, Caudam equinam.

Cauda equina.

COCCVM quo infectores utuntur, a Mauris uocatur Kermes, & ab Officinis Granum tinctorum. Et ex eo tingitur Scarlacum. Reperitur in Gallijs apud montem Pessuli.

A B

Tragum si nō id est quod Hyrci barbulam uocamus, ignoratur quid sit. Nam in Creta tantū nasci inquit Dioscor.

De Iuncis, & Iuncorum differentijs & generibus, uide Hermolai Barbari Corollarium.

LICHEN, aliquibus Hepatica. De qua in priore Tomo sententiam nostram tulimus.

Hepatica.

Paronychia. Describunt, effigiantque hanc, ut inquit Vergilius, nostræ ætatis Herbarij, petrosis locis nascentē, folijs latifolię Lauri duobus, aut complurimū quatuor ramulis: inter quę spicatus flos, crassitudine pollicis & longitudine, colore inter flauum & lutheum.

παρωνυχία

Chrysocomen Barbarus interpretatur Iouis Barbam, sed repugnante Marcello Vergilio.

Chrysogonon ignotum.

Helichryson. Cōmentarij quidē, quos habemus, interpretant̄ pro ea herba, quā officinę hodie uocāt Sticados citrinū, uel Sticados montanū.

ἑλίχρυσον

Chrysanthemon quantum discet a Buphthalmo, uel Bouis oculo, de qua supra egimus, uide Comment. Verg.

AGERATON. Vergilius. In latinis sub hoc nomine nulla, quæ nobis nota sit, plantæ huius historia est.

C Verbenaca, ea est quam Officinæ dicunt Verbenam. περιστερεὼν

ASTRAGALVS ex commentario quem habemus, nota herba inferioribus Germanis, qui eam uulgo uocant Erdt moten, uel moren. Quod plane non intelligo quid sit. Aliis Castaneę Salandinæ.

De Hiacyntho uide iudicium Hermolai & Vergilij. Commentarij exponunt Cæpam Banosam.

Papauer erraticum, Rubeum Papauer.

Papauer cornutum, uel corniculare, herba quam Officinæ pro Glaucio, & Mentha ostendunt.

Iusquiamus. Bylsen. — Apollinaris herba, Hyoscyamus, uel ut Officinæ uocãt, Iusquiamus.

Alkakengi. Schlutten. — SOLANVM uesicatorium, quidam accipiunt pro ea herba quam Officinæ uocant Alkakengi, Schlutten, oder Iuden kyrssen. Est & aliud Solanum, quod Solatrum communi nomine uocamus.

MANDRAGORA. De hac uide infra in Commentarijs. Item Vergilij Commentarium de impostura agyrtarum circa hanc.

ACONITVM Officinæ Napellum, & rura quædam Lupariam. Habes infra & Annotationem de Cicuta & Aconito.

Taxus, græce σμῖλαξ. Taxos habet Italia.

Apocynon, Brassica rustica, uel Canina.

Oleander. — Rhododendron, arbor quæ ab Officinis uocatur Oleander.

COLCHICON, Ephemeron. De his sic Vergilius. Quęrendũ, sint ne quos Medici & Herbarij Hermodactylos uocant Ephemeron hoc, an Colchicum paulo ante descriptum.

Meüßörlin. — ALSINE, Auricula Muris.

Meerlynsen. — Lens Palustris, innatat aquis nõ fluctibus, muscus Lenticulæ similis.

D Aizoum maius, Semperuiuum.

Aizoum minus, Crassula.

Vmbilicus Veneris, ab foliorum rotunditate, in forma umbilici redactis, sic dicta.

GALIOPSIS, Vrtica Labeo, nascitur in sepibus secus uias, & habet radicem Strophulis non absimilem.

Galion fertur crescere in muris.

ERIGERON, siue Senetion, herba qua hodie in acetarijs utuntur. Alias, herba Petrella.

Bryon thalassium, Musci genus.

Potamogeton, herba S. Laurentij ab Officinis.

Stratiotes in Aegypto tantum nascitur.

Millefolium. — Stratiotes Chiliophyllos, nostrum Millefolium, Teutonice Garb. Et respondet historiæ huius per omnia.

φλόμον Taxus barbassus. — Verbascum, q̃d Officinæ barbare Taxum, uel Tasson Barbassum.

Bardana maior. — Arction. De eo in priori Tomo plura, atq; item de Personata. Commentarij tamen interpretantur Lappam maiorem, & Bardanam maiusculam.

PETASITES herba Galerita, in qua folium pediculo ſuperpo- ſitum, non aliter in medio, quam in Fungis paſſim uidetur, hæret. A

Epipactis peregrina Italiæ & Germaniæ, intercp frutices Aſiæ & Græ ciæ annumeratur.

Capnos, uel herba Fumaria, ea quam Officinę uocant Fumum terrę. Erdtrauch.

Cytiſus notiſſimus quondam frutex Italiæ, teſte Vergilio in Bucoli- cis, nunc nullibi eſt: aut ſi alicubi creſcit, ſine honore eſt.

Myriophyllon, uel Millefolium, Barbaro alia uidetur eſſe ab ea quam ſupra inſcripſit Chiliophyllon. Quamquam iuuamenta utrincp reſpon- deant. Vtracp enim uulneraria inſcribitur, & ulcerum curatiua.

MYRRHIS. Quidam exiſtimant eſſe eam, quæ hodie Cerefoli- um appellatur. Cerefolium.

CRISII, et BVGLOSSAE differentiam, & de nominum il- lorum commutatione, uide infra in Annotationibus, & Herbarij noſtri Tomo primo.

ASTER, uel herba Inguinalis. De hac herba paſſim multos conſu lui, nec expiſcari a quoquam ualui quæ nam eſſet.

Iſopyron. Vide in Annotationibus Vergilij.

Chamæciſſon uocant Hæderam nõ attollentem ſe a terra, non tamen ueram Hęderam, ſed herbam cultis locis naſcentem, hęderaceis folijs, ne cp ijs tota figura. Vide de hoc Vergilij Commentarium.

BVGLOSSVM, uel Lingua Bubula, noſtra Borrago uulgatiſſi- ma. De quo item infra in Annotationibus. Borrago.

Cynogloſſon hodie duorum generum nobis oſtenderunt herbarij. Vnum folijs & coliculis uulgo exiſtimatæ Bugloſſę, ſed tenerioribus, floſculis purpureis: Alterum linguæ canis ſimile, ſine caule. Lingua Ca- nina. B

Leontopodion, ut inquit Barbarus, in uetuſtiſſimo Dioſcoride appi- ctam uidimus, ſimillimam herbæ quam uulgus ex conſuetudine Calen- dulam appellat, ut eadem omnino eſſe uidtatur. Nec pręterea quid de ipſa prodam habeo.

Hippogloſſon. Hanc ſe uidiſſe Barbarus teſtatur, nobis uero adhuc incomperta.

Anurrhinon herba, ſic uocata eſt, quod eius ſemen uitulorum narib. ſimile exiſtat. Folio paulo minus quam hęderaceo, flore qualis Viola, purpurei coloris. Sic quondam M. Vergilio exhibita ab Herbarijs eſt.

Catanance Theſſala herba: cuius ſecundam ſpeciem exiſtimant quæ ab Officinis Biſtorta uocatur. Biſtorta.

TRIPOLIVM an ſit Turbith Officinarum, uide infra in An- notationibus,

Adiantos, id eſt, Capillus Veneris, nota herba. Maurraut.

FIDICVLA, ſeu Trichomanes, Adianti genus alterum, & ea quam Officinæ uocant Calytrichon. Calytrichon.

Xanthion, id eſt, Lappa. Sunt autem plura Lapparum genera, folio, Lappa.

C semine,& natali solo diuersa:obseruatumq; a nobis est,quęcunq; hamatis uncis,aculeatisq; & uestiũ tenacibus seminibus plantæ sunt,in græcis & latinis eodem aliquando nomine indicari,in illis Aparines,in nostris Lappæ.

Fortasse Ritterſporen. AEGILOPS, uel Auena,herba aruensis, necans hordeum,folia Tritici habens.

Wilder habern. BROMOS Auenæ similis.

Glaux,& Polygala,ignotæ.

Linaria. Osyris putatur esse quæ hodie ab Officinis uocatur Linaria.

Smilax Hederacei generis.

RVSCVS,syluestris Myrtus. Aliquibus locis scopæ ad purganda pauimenta ex eo fiunt. Officinæ uocant Bruscum.

Yngryen. Chamędaphne, Vincaperuinca,ut in priore Tomo scripsimus.

Bonifacia. Laurus Alexãdrina,herba quę Bis lingua uocat̃,uel herba Bonifacia.

Cucumer syluestris,uel Cucumer asininus,ex quo Elaterium faciunt.

Staphis agria ex Officinis nota sub eodem nomine.

Thapsia nota ex Officinis.

Spartium,id est,Genesta,nota.

De NARCISSO uide infra in Annotationibus iudicia uaria Doctorum.

Ben. Glans unguentaria est Ben,uel Behen.

Wunderbaum. Ricinus a Mauris Kerua,& ab officinis Cataputia maior dicitur.

Nux Vomica. Brendüglin. Tithymalus,Lactuca marina,siue caprina,uel herba Lactaria. Commentarius Fettichij Nucem uomicam uocat,quam hodie in Officinis sic uocant,Tithymali fructum.

D PITYVSA fertur esse Sebram,uel Mezeregi,latine Esula maior.

Lathyris,& ipsa Tithymalus,Cataputia minor.

SCAMMONIA herba ignota:succus in usu Officinis,quem correctum & præparatum uocant,Diagridium.

Chamęlea,Olcastellus,id est,Mezereon. Herbam uidimus in Officina Aucuparij,ne per latum quidem unguem discedentem a Dioscor. descriptione.

Thymelęa,nostrum Coccognidium.

Cucurbita syluestris,id est,Colocynthis,uel Coloquintida,ut uocant Officinæ.

CNICVS ab Officinis uocat̃ Carthamus,uel Crocus hortulanus.

SOLATRVM herba maior,Scorpiuron,uel Heliotropium, ubiq; crescit in mense Augusto,caudam præferens Scorpionis.

Scorpiodes uidetur esse quam Plinius Calendulam uocat: quamq; Herm. Barbarus Leontopodio tribuit hoc nomen,ut supra diximus.

¶ Ex Scribonio Largo nobis obſeruata.

Ζταφὶς ἀγρία, Herba eſt quam uocant Pedicularíam: eo quod pedicu= los necat.

πολυνεύρον, Herba nerualis. Ea, ſi quamplurimum ieiuno ſtomacho co= meditur, a prima luna ad triceſimam ſanat ἐπιληψίαν. Hæc eadē ebrio data copioſa, in crapula uinū diſcutit, mētemq́ꝫ reſtituit. Quam autem uelit non ſatis intelligo. Certe Arnogloſſium. Plinius uocat Nerualem.

Herba Vrceolaris, confert ad dolorem aurium, et tinnitum earum, ſi ſine ulcere ſint. Sed quæ ſit, diuinandum relinquo.

πολύγονον, ſic appellata, quia mult,a eſt, et ubiq́ꝫ naſcitur.

λυσίμαχιον eiuſdem generis cum Poligono.

κοτυληδών, herba, folia ſimilia cymbalis habet, naſciturq́ꝫ fere in parieti= bus humidis.

Elaterium, ſuccus Cucumeris ſyluatici.

Symphyti radicem quidam Inulam Ruſticam, alij autem Alum Gal licam uocant.

πολιόν, Tiniaria eſt, ut opinor.

ὀκουνσίς ſuccus Roſæ ſyluaticę. quam Caninam uocant.

χαμαίδρυς folia Quercus ſimilia habet.

κολοκυνθίς, Cucurbita ſylueſtris.

γναφαλίς. Herba Centunculus, uel Sorba, uel ſiliqua Syriaca.

περικλύμενον Syluæ mater.

σκολοπένδριον. Calcifraga.

ἱερὰ βοτάνη, quam nos Vetonicam dicimus, Oxymyrſine, Scopa regia.

Trifolium acutum ὀξυτρίφυλλον, Naſcitur in Sicilia plurimum. Nam in Italiæ regionibus nuſquam eam uidi herbam, niſi in Lunæ portu, cum Britanniam peteremus cum domino noſtro Cæſare, plurimum ſuper circumdatos montes. Eſt autē folijs in ſpecie & numero ſimilis commu= ni Trifolio, niſi quod huius pleniora ſunt, et quaſi lanuginem quandā ſuper ſe habent, et in extrema parte uelut aculeū eminentem. Sed huius frutex duorum pedum interdum, aut etiam amplior conſpicitur, & odo rem grauem emittit, quorum nihil circa pratenſe Trifolium inuenitur.

Glycyſidam nigram Peoniam Græcorum quidam appellant.

Schœnus, Iunci odorati flos.

ὑοσκύαμον Græci, Latini Altercum.

¶ DEMONSTRATIONES aliquot Herbarum ex Corollarijs Hermolai Barbari, de quibus dubi= um quibuſdam eſt, qualibus nominibus deſignen= tur apud Autores,

¶ De Caryophyllis. Ex Corollario de Pipere Lib. Secundo.

Paulus Aegineta Caryophyllon, nō Garyophyllon uocandum exiſti mauit, quaſi multifolium, etiamſi hanc inquit non habet naturam quę

C nomine prætenditur: sed flores arboris cuiusdam Indicę, festucacei sunt, & nigri, longitudine pollicari, acres, odorati, subamari. Lignum eius Xylocaryophyllon appellant. Ab huius odore, Violarum genus altilium Caryophyllon uulgo dicitur, ubiq; modo nascens.

¶ Et rursum Lib.3. cap. de Bacchare.

Non defuerunt qui Baccharem genus esse floris existimarent, quem modo Caryophyllon uocamus, sed syluestris, nunc altiles ij spectantur. Ab odore ita cognominati. Tanta uarietate, amplitudine, pulchritudine, ut Rosæ partes non inferiores uideri possint, cum eaq; de principatu contendũt: qñ nec colore superant purpureo, uermiculato, cãdido, nec odore, nisi quod a longinquo plus olet recens Rosa. Iam nihil Rosa fugacius. longissima namq; decerptis mora dies. Caryophyllon in triduum et amplius uita, uigorq; durat, Aliquibus tanta magnitudo, Patauinarum præcipue matronarum cura, ut orbem utraq; manu complecti fere nequeas. Folia quaterna, quinaq; nonnullis. Rosæ modo numerosa, mirabili quorundam Alabastro culturæ ratione, quę dehiscens, ipso staminum loco Alabastrum ostendit alium pandentē se paulo post in florem, caliculo priore consenescente. Scio putare aliquos Caryophyllon ueteribus fuisse Caltham. Sed cum Vergilius nobis eam luteolo cecinerit colore tinctam, nec Plinius a Vergilio dissentiat, nondum uideo, qui possit ita statui.

D

¶ De CAPRIFOLIO, et MATERSYLVA.

Peryclimenon, Caprifoliũ, et Matersylua dicitur uulgo. Quamquam Dioscor. Matersyluam pro Hædera capit, cui Periclymenon simile est.

¶ IO. MAINARDI Ferrarien. de quibusdam Simplicibus censuræ.

¶ DE ERVILIA.

Ex lib. Epistolarũ primo, Epistola.1.

QVOD NOS E Ruiliam uocamus, non id est legumen, quod Arabes, uel potius libri ex arabico in latinã linguam quomodolibet uersi, Mes, uel Almes, uel Meise uocant, neq; id quod Almelic. Nam cum teste Serapione cap. 116. granum id quod Mes appellat, oculum habeat, cum pupilla nigriore, et herba eius sit Phaselus, tamen euidentia, & experientia ipsa satis docet, quod Eruilia oculũ non habet: uel si quid habet, quod oculus a defendente proprium dogma forte dici possit, id omnino nigriore pupilla non constat, Subinde quantum Phaseli herba, ab ea, quæ Eruiliæ distet, ex utriusq; aspectu quiuis addiscere potest. Si quis tamen uisui non credit, gustum consulat. Scribunt siquidem Auicenna, & Isaac, in cortice Mes, esse ponticitatem. Ita enim ipsi appellant eum saporem, quem Græci στρύφνον, nostri modo stupidum, modo acerbum nuncupant: qui quidem est sapor linguam uehementer adstringens et ueluti ligans, qualem glandes maxime præ se fe-

runt. Tam alienus est autem hic sapor ab Eruilia uera, quam, ipsa a Glandibus. Rursus Mes est idem quod pisum: sed pisa non sunt Eruilia nostra. Scribit enim Plinius libro duodecimo, Pisa habere angulos, ut ci cercula: quos in Eruilia certe nostra non uidemus. Libro quoque decimo octauo de Eruilia & Piso ceu rebus diuersis, ait, quod folio constant longiore. Et Theophrastus Pisum multifolium esse dicit, terrenum, amplũ, adeoque uagum, ut locum totum impleat, etiãsi amplo interuallo sit positum: quæ nostrę Eruiliæ minime quadrant. Liquet ergo, quod Eruilia non sit Mes. Quod uero non sit id quod Arabes uocant Almelic, nõ aliter quam Auicennę ipsius testimonio probandum. Is enim cap. 353. secundi libri, ex sententia propria asserit, Almelic esse Erbuz, ut ibi legitur. Quod uero Erbum, de quo ibi Auicenna (Orobon Græci appellant) nos Eruum, tam sit ab Eruilia nostra, quam Mes Auicennæ diuersum, adeo clarum est, ut probatione non egeat. iumentorum enim potius quam hominum cibus est Eruum, Eruilia homines libentissime uescuntur. Quonam uero nomine hæc res ab antiquis censeatur, quam Eruiliã Plinij uoce nonnulli, uel parum ab ea (ut fieri assolet) deflectendo, Rouiliam uocant, Pisarelos Veneti, Rodionos alij, hoc operosius est ualde iudicare. Si ẽm uix possunt illa agnosci, quæ ab antiquis summa arte effigiata, & ueluti sub oculos posita sunt, quanto laboriosius fuerit legumina agnoscere, quorum illi uel nomina, uel naturam, non quasi forma constarent, ostenderunt. Præsertim nostro æuo, quo simul cum nominibus, multarum rerum cognitio interijt. Adde, quod & Galenus ipse ambigere in his quoque uidetur: anxie & scrupulose nõnulla eorum peruestigans, & ambigẽti demum magis quam decernenti similis. Quod non alia ex causa puto accidisse, nisi quod antiqui in eis describendis fuere negligentiores, quæ in propatulo & assiduo hominũ usu esse cognoscebant. Quod & Plinius quodam loco animaduertit. Sunt tamẽ duo, triaue, quæ me mouent, ut credam Eruiliam hanc nostrã esse id, quod Thephr. & Diocles Dolichon uocauerũt, et Galeni tempore Phaseolus, uel Lobus dicebatur, & a Theodoro Siliqua: quanquam (si a tanto uiro dissentire licet) siliqua existimanda est aliud legumen iuxta latinos autores. Quod uero præter nomen ipsum, quod nulli alteri legumini magis quadrat, præcipue me mouet, est id quod de Dolichis scripsit Theophr. 8. de histo. plantarũ libro: quod si iuxta longum lignum quis eos affigat, ascendunt & frugiferi fiunt: si non, mali & uermiculosi redduntur. His si addideris Galenũ dicentem, Dolichos in hortis conseri, excrementa alui excutere, & uix ob redundantem humiditatem conseruari posse, uidebis profecto, huius Dolichi proprietates adeo huic nostræ Eruiliæ congruere, ut nulli alteri legumini magis. Adde quoque, si placet, et aliud Dolichorum proprium ex eodem Theophrasto, & Gale. 2. lib. de Alimentis sumptum, quod scilicet ipsorum solorum, dum recentes sunt, simul cum seminibus Siliquæ quoque mandantur, Ratione cuius proprietatis, appellari eos Lobos scribit

A — Mes, Pisum.

Eruilia non est Almelic.

B

guum id omnino repreſentat. Si quis uero uia Regia, quã Galenus mon A ſtrauit, incedens, experiri eam in corporibus temperatis, diſtemperatis, ægriſq; uoluerit, calefacientem non ualde inueniet. Paulus præterea Aegineta Galeni Simia, calefacere eam ſcribit in primo ordine: cui Conſtantinus quoq; monachus conſentit.

MIXARIA, uulgo Sebeſten.

μυωτις, Auricula muris, herba.

PTERIS, Filix.

Santonicum, Abſynthium marinum

SCEA uulgo Italice, nunc Sanctolina, cuius ſemen ante Corallinæ uſum, in magna fuit celebritate.

ERINGEROS, Senection. Nec eſt Cardus benedictus, ut putauit Genuenſis, ſed herba apud nos paſſim naſcens, uel mulierculis cognita: quam quoniam in petris fere inueniunt, Petrellam uocant.

Tragoponos, Hyrci barbula, uulgo & ipſa cognita, holus uidelicet ſylueſtre. Barbam petræ dicunt, uel eam, uel aliam multum ſimilem.

SYDIAE, cortices Mali punici.

SEMEN Careos, Carui.

GLYCYSIDOS radix, radix Peoniæ.

SENA, nota herba,

Lapis Cyanęos, lapis Lazuli.

BEZED, et Albezed, non eſt Keiri, uel Leucoion, ſed quędam Anagallidis ſpecies, quæ rubicundum florem profert.

DE CARDAMOMO. B

Cardamomum Arabes Cordumeni uocant, de alia re ſub Cardamomi nomine pertractantes. Quænam uero res ea ſit, Oedypo eget coniectore: quoniam nullum de ea ſcribentem græcum autorem affert Serapion. Ex quo fit, ut exiſtimem, uel rem eſſe nouam, hoc eſt, quæ poſt Gal. tempora in uſum uenerit medicorum, uel erraſſe in ea non ſolum interpretes, ſed et ipſos autores. Niſi forte quiſpiam putet, cum Plinius quatuor cardamomi ſpecies enumeret, de duabus, capite de cordumeni, de reliquis, capi. de cardamomo ab Arabibus ſcribi. Auerrois tamen. 5. libro ſui Colliget, quoddam cardamomum inter medicinas poſt Gal. repertas connumerauit, cum ſuperius inter eas quæ a Galeno pertractantur, de alio conſcripſiſſet. Ego tria ſeminum genera uidi, quæ pro cardamomo ferunt, inter quę neſcio an unũ ſit q̃d uere Cardamomum dici poſſit.

Lib. 3. Epiſtola. 4.

DE SERIPHIO.

Seriphium aliud a Santonico, non ſolum uoluit Paulus, ſed & Gale. lib. 6. ſimpl. Et Pli. lib. 27. Nec te mouere debet Dioſcor. Abſynthiũ marinum a nonnullis Seriphium, ab alijs Santonicum uocari ſcribens. ſcis enim, quam inconſtantes ſint huiuſmodi nomenclaturę, et pro libito ab unoquoq; confictæ, Alioqui ſi haſce ſequamru, Abrotonum idem dicemus quod Abſynthium ponticum: cum, eodem Dioſcoride autore. Ro

C mani sic Abrotonum uocent, atq; idē quoq; cum Santonico. quoniam ut refert Galenus, Abrotonum a Romanis uocari Santonicum, scripsit Pamphilus. Vocet igitur unusquisq; prout uult, ait Gal. modo sciat res esse diuersas. Tutius tamen est sequi antiquorum, præsertim Galeni, nomina: ne in rebus quoq; ipsis labi contingat. Verū & Dioscorides ipse, si emaculatus sit codex, Santonicum rem diuersam a Seriphio facit lib. 3 in fine capi. 26. pro uerbo enim Sardonicum, legendum Santonicon: & pro uerbo Sardonium, legendum Santonicū. Quod nedum ex Galeni, Plinij, Serapionisq; concordi sententia patere potest, sed quia nulla est in Gallia Sardonis regio, sed Santonis: estq; Sardonion, alia herba, de q̄ Dioscorides lib. 2. inter Batrachij species, & libro. 6. inter uenena mentionem facit, a qua Sardonius risus græcorum prouerbium non bonæ famę in uita, sicut Dioscorides, Paulusq; testantur, & lib. 2. Auic. sub nomine Seardi, licet ignorauerit de qua re scriberet, nec intelligi ualeat quid scripserit, nisi ab his qui ea quæ ille scripsit, aliubi didicerint. Obscurius quoq; idem Aui. scripsit de Seriphio, & Santonico lib. 2. sub Scheę nomine in capitis principio, adeo, ut ne diuinando quidē possis assequi quid uoluerit: & ne in nostra tantum æditione putes difficultatem, consule & hebræam, & maiorem, non modo ęquam inuenies obscuritatem. Vide quod saxum uoluant ij medici, qui Auicennam sibi in idolum erexere.

Sardonius risus.

D Sed de his alias maiore ocio.

¶ De ANTHERA quid sit ex eius lib. 2. cap. 3.

Legisse te in multis medicamentis Antheræ nomen dicis, nec adhuc scire quidnam significet, alijs lutheum illud quod medium florentium rosarum interiacet, alijs rubentem ueluti fructum, quem ubi defloruere, in sua spina relinquunt, Antheram nominantibus. Poteram certe petitioni huic tuæ breuibus satis facere, si dixissem, neutrum esse Antheram: apud idoneos enim autores, non simplicis medicamenti nomen esse, sed compositionum, quas ad oris ulcera antiqui reliquere. Quarum Plinius. 22. Celsus sexto, Dioscorides primo, Paulus, & plęriq; autores in suis libris meminęre. Sed dixisses puto, non te hoc quęrere, sed quam rem hij intellexerint, qui ad alia componenda medicamina ea utuntur. Non enim uideri rationi consentaneum, ut compositiones hasce in alias compositiones adhiberi uoluerint: præsertim, quum non certi cuiuspiam medicamenti nomen Anthera sit apud enumeratos autores, sed multis commune, quæ ulcerato ori solent adhiberi. Vt igitur id melius assequare quod desyderas, res est altius repetēda. Antiqui in Rosa sex partes, nō nomine tantum, sed uiribus quoq; & facultatibus differentes, cognouere: quas a recentioribus fere neglectas, non inutile fuerit recensere. Rosam primo diuidunt in folia, flores, & capita: folia, in ungues, & id quod exemptis unguibus remanet. In flore aliud semē, aliud capillus: in capite aliud cortex, aliud calyx (ut Plinij uerbis utar) intelligitur. Vngues, pars illa candida uocatur, quæ capiti de proximo hærens, præcidi a seplasiarijs con

Rosæ diuisio.

sueuit, rhodomeli, uel rhodosaccharum reliquo paraturis. Florem Iutheum illud intelligunt, quod folijs circunquaque ambitur, seperatum in capillum, idest, in tenuia quędam fila, & in semen quod sub his filis lanugine quadam opertũ, cortice continetur. Caput solidum illud intelligunt, quod folijs & floribus, ceu basis substernitur: cuius superior pars, ex qua flos & folia prodeunt, proprie caput, reliquum calyx nuncupatur. Differre autem hæc non nomine tantũ, sed & uiribus, Dioscoridis primum testimonio probatur, florem in gingiuarum fluctione inspersum, capita pota in alui profluuijs, & sanguinis excreationibus, folia ad alios ab his usus commendantis. Sed & Galenus libro septimo de simplicibus medicamentis, florem in adstrictoria ui, ait folijs præstare. Quod etiam confirmauit Auicenna libro secundo: licet pro flore semen, sicuti alijs in locis scripserit. Septimo quoque libro, qui de compositis medicinis secundũ loca patientia inscribitur, Hiram medicũ ait idem Galenus, in quadam andromachi compositione, rosarum folia in flores mutasse. Plinius florem scribit somnum facere, semen urinam ciere, dentium dolori, igni sacro, & stomacho mederi, & naribus subductum caput purgare, ungues epiphoris salubres. Ex his rosæ partibus, re ipsa & ui nedum nomine differentibus, flores Antheræ nomine recentiores significasse, ex hoc maxime uidentur, quod ea in morbis utuntur, qui adstrictoriam uim ualde desyderant, qua pręcipue flores pollere, GALENI testimonio superius demonstrauimus. Quod & nomen ipsum manifestat, quum ab eo quod est ἀνθηρὸν, id est flos Rosæ, deductum uideatur, uoce tamen (ut fieri uulgo solet) paulisper decurtata. Hæc habui de Anthera quæ scriberem, magis ut tibi morem gererem, quam humanæ saluti consulturus. Quando non magni periculi res est, utrum ex his quæ petieras pro Anthera capiatur.

Schœnianthos, uulgo Squinantum.
Lapathum, est Acetosa.
Buglosson, id quod Borraginem hodie uocant.
Seridis species, Scariola, Cicerbita, Endiuia.
Vuæ siccæ, Passulæ, Vuæ Orientales & Occidẽtales, Ziziuę, Sclauę.
Citria, quæ et Arancia nuncupantur.

¶ De THLASPI.

Thlaspis, herba est angusta, habens folia ad digiti magnitudinem, super terram iacentia: in summo scissa, subpinguia, uirgam tenuem duorum palmorum, adnascentias quasdam paucas habentem, & circa totam ipsam fructum parum latum in extrema parte, in quo semen paruum simile nasturcio, ad disci figuram, ueluti conquassatum, florem subalbum. Nascitur in uijs & sepulchris. Semen est acris saporis.

Ex lib. 5. Epistola. 5.

¶ De SCORDIO.

Scordion nascitur in locis montanis & palustribus, folia habens similia chamædryi, maiora tamen, nec adeo in circumferentia incisa, aliquo

C modo Allij odorem referentia, adstringentia gustum, subamara, uirgulas quadratas, a quibus flos subrubens dependet.

¶ De INTYBIS.

Intybum duplex est, Domesticum, et Syluestre: hoc Cichorium, illud Endiuiã uocant. Aruensis rursum duplex est: scilicet Radicula, et quam Cicerbitam uulgus appellat.

Apium Hortulanum, id est quod hodie Petroselinum uocant.

Tarcon, uulgo Draconem herbam uocant.

Rhaphanus duplex est, quidã qui Radix, & alius q Armoracia dicit.

Spinacium, olus quod Arabes Aspanas uocant, nos paulum imitato nomine, Spinacium appellamus.

¶ De OPOBALSAMO.

Ex lib. sexto.

Verum Opobalsamum, uel ad nos non affertur: uel si affertur, tanti precij existit, ut totius antidoti precium præuertat. duodecim enim drachmas, præter id quod in Hedicroo apponi debet, tota Andromachi cõpositio recipit, quæ. 1s. libras parum excedit. Vix tamen crediderim, syncerum & recẽs afferri. Nam quod hactenus uidere potui, odore, colore, substantia, longe a qualitatibus ueri distabit. Sed & Gale. uarijs adulterari id modis queritur, inuenirique in optima Myrrha Opobalsamum, q̃d intra corpus assumptum mortiferum esset: nisi forte extra hoc periculum nos sumus, qui non optima solum, sed bona etiã Myrrha caremus. nam quæ Myrrhæ loco habetur, pro odore suauitatis teterrimũ uirus obolet.

Myrrha uera caremus.

D

¶ De RHEO.

Rheon scribunt Pli. & Dioscor. radicem absque odore, Costo nigro similem, cum id quod in usu est, nullam cum Costo nigro similitudinem gerat, magnumque longe odorem, nec insuauem iactet.

¶ De AMOMO.

Verũ Amomũ. i. botruosũ, & ueluti uua, nescio si Italia hoc seculo uidit.

¶ De CINNAMOMO.

Neminem adhuc audiui ambigentem, præcipue a Lusitani Regis classe, id quod passim ex India in Europam inuehitur, esse uerum Cinnamomum. Quod tamen non esse, ex Galeni uarijs dictis in lib. de Antidotis, facile patere potest, Cinnamomum dicentis esse arbustum. 6. uel. 7. plus minus adnascentes ramusculos habẽs, longitudine inæquales, ita tamen, ut maior semipedem Romanum non excedat: & id quod optimum est, indicibilem quendam super omnia alia odorem habere, gustuque aliquatenus calefacere, non usque adeo tamen, ut cum tristicia mordicaret. Colore tale, quale si lac uocato Phæo, cum exiguo uocati Cyani misceretur. i. ut mihi uidetur, colore albo ad fuscum & subcyaneum tendente. Esse eius. 6. genera, 2. uidelicet inter optimum & pessimum, quod exiguo interuallo ab optima Casia minime mirandum distare, cum ea in Cinnamomum aliquando conuertatur: quemadmodũ post Galenum in lib. 2 suæ Medicinæ scripsit Auic. uidisse enim se ait Galenus Casiam adeo al-

tam & uberē, ut ad arbusti ascenderet magnitudinē, ramusculosq; quosdam mitteret, uisu, corticis tenuitate, odoreq; & gustu exacte similes Cinnamomo. A

De Adulterio Casiæ nostræ uulgatę, et errore Medicorum circa eandem.

Ex quo dicto intelligere quoq; licet, quantū uulgaris nostra Casia distet a uera, nihil cū Cinnamomo habens cōmune: terta cum sit, inodora, & penitus aspernabilis, imo nihil habens quare Casia putari debeat: ut Dioscoridē & Pliniū legenti, remq; ipsam in manu habenti, facile constabit. Casiam cū dico, Aromatitē intelligo, quā Officinę Ligneam uocant. aliā enim cuius nunc communis est ad aluū leniendā usus, scio antiquis penitus incognitā. Inter illas, id est, Aromatites, ea esset eligenda, quę Gizi, non Gizir, ut putauit Hermol. barbarico nomine dicitur: quę adeo similis est Cinnamomo, ut duplū eius pro Cinnamomo, Galeno teste, poni possit, q Quinto accedendū non putauit: dicenti nō secus eos facere, qui carētes Cinnamomo duplā Casiā accipiūt: his q diceret, dū caremus phalerno, uel uino cretico, duplū uilissimi uini bibendū: & eos qui similagineum panē non habent, debere duos furfuraceos esitare. Non enim ait Gal. simile quid his faciunt, qui Casiam Cinnamomi loco accipiunt, sed illis assimulantur potius, qui cum forti careant uiro ad pondus ferendum idoneo, duos ei substituunt debiliores. Hanc Gizi appellatam, theriacę imponere deberemus, & carentes Cinnamomo, pro simplo Cinnamomo duplam accipere. Fistularem autem uocatam, omniū uilissimam, & propterea theriacæ non imponendā scripsit Gale. esseq; passim cognitam, exteriorem quidem corticem, quem Fistulam uocant, fortem habentē & odore & gustu, interiora debilissima, adeo ut nullius sint utilitatis. B

De NARDI SPICA.

Carere nos Indica Nardo quis dubitet, qui Spicam quidem uocari apud Galenum legerit: esse tamē radicem. Sed & in ea theriaces pręparatione, quam cęteris ueluti concisam magis & manifestiorem præfert Galenus, sic ad uerbum carmine quodā scribitur. Termentinæq; rhesinam, nardiq; radicem indicæ ad nos uehitur spica, atq; utinam nardi esset, suauitate enim odoris penitus caret, & saporis est ualde ingrati.

De SCHOENO

In flore etiā Schœni idem accidit, cū enim scribat Democrates, Schœniq; non festucarum, sed flos, ad nos festucæ portantur, non flores. sed in hoc magna uis non est: siquidem Galenus herbam laudat.

DE MALABATHRO.

Malabathrū quis nostro seculo cognoscit? Ego toto uitæ meæ tēpore uix unicum folium uidere potui.

De TERRA LEMNIA.

Lemnij Sigilli terram nunq; uidi uel glebulam saltem. Nam quæ passim uendit̄, nec facie, nec uiribus fere similis existit. Alioqui Galeni quoque temporibus tam apte adulterabat̄, ut dignosci a legitima non posset.

A

¶ De ASPALATHO.

Aſpalathõ niſi ſandali uocati ſpẽs ſit, puto hoc tẽpore penitus ignotã.

¶ De CALAMO AROMATICO.

Calamus aromaticus hodie nullus habet, et quod uulgus eo nomine uocat, radix potius eſt, non Calamus. Nec, ut arbitror, ueri illius calami radix etiam, ſed uel acorus eſt, ut etiam ſuſpicari Hermolaus Barbarus quodam loco uſus eſt, uel alia quędam res nobis incognita.

¶ De ACORO.

Ego quoties Acoro opus eſt, nõ uulgari illa radice, & iniucundi odoris, ſed uocato Aromatico calamo uti conſueui.

¶ De MARO.

MARON SI non eſt Sampſuci ſpecies, ingenue fateor me neſcire quid ſit.

¶ De ACACIA.

Veram Acaciam. i. ex Aegyptia ſpina factam, quam lachrymam Cyaneam uocauit primus Andromachus, puto etiam in Italia deeſſe, ſicuti & uerum Balſami lignum.

Pompholix noſtrum, in myropolijs Nil, oculorum collyrium.

Nux myriſtica. ideſt Muſcata.

Polentam latini uocant id quod Græci ἄλφιτον, & Arabes Sauic.

¶ De CONVENIENTIA SVCVTI et SYMPHYTI.

Nemo qui Auicennæ caput. 2. lib. 682. ubi de Sucuto agit, capiti Dioſcoridis de Symphyto comparauerit, ambigere poterit, idem eſſe Auicennæ Sucutũ, & Dioſcoridis Symphyton: errorecꝫ uel interpretis, uel ipſiuſmet Auicennę contigiſſe, ut Semperuiuũ dicatur. Erraſſe autem Auicennã, uel potius neſciſſe quid eſſet, ex eo conſtat: quod uarias de eo opiniones & .2. & .3. lib. affert, nec uni prę alijs adhęret. Secundo eñ lib. alios exiſtimaſſe, quod eſſet Semperuiuum, alios quod mandragorę cuiuſdam ſemẽ, alios aliam rem. Lib. etiam. 3. cap. de ſputo ſanguinis, duas de eo ſententias affert. Nam poſtq̃ dixerat, quod eſt ſemperuiuũ, aliam cuiuſdam Aggregatoris ſubdit opinionem. non enim de alia medicina loquitur ſicut Iacobus cognomento de partibus eſt arbitratus, ſed de eodẽ Sucuto ait, ſcripſiſſe uirum quendam in ſuis aggregationibus eſſe, calamenti, id eſt, origani ſpecie, hoc eſt, ſimilitudine. Origanum autem dici ab Auicenna Calamentũ. 2. lib manifeſtatur, cap, 158. ubi ſub calamenti nomine de omnibus origani ſpeciebus pertractat. Deinde ſubdit eundẽ uirum dixiſſe, quod naſcitur inter lapides: utrumcꝫ autem primæ Symphyti ſpeciei adſcribit Dio. naſci uidelicet inter petras, & origani trahere ſimilitudinem, tertiumcꝫ cum his, Sputo ſanguinis prodeſſe. Melius igitur quam Auicenna conieciſti, & Sucutum eſſe Symphyton, & utramcꝫ eius ſpeciẽ uulgo dici Conſolidã. Quarũ maior paſſim, apud nos naſcit, & a ſimilitudine radicis Lucanicam uocãt, Mirandulẽſ Alã nominant.

B

Semperuiuum.

Origanum Auicennæ Calamentum.

C Alum uolentes, uel potius debentes dicere. ita enim primã eius speciem nominat Plinius lib. 26. & 27. in saxis nascentẽ ramis origani tenuibus, in cacumine thymi capitibus, surculosam, odoratam gustu, cum dulcedine saliuam cientem, radice longa, rutila, digitum crassa.

De RHEVBARBARO, & quod hodie uerum Rheubarbarum non habeatur.

Quod uulgus medicorũ & Officinæ omnes nunc Rheum barbarum uocant, & punici Rauedseni, hoc Celsus Radicem ponticã, Diosc. Rha, & iuxta quosdam Rheon, secundũ alios Rhian, Plinius Rhecoma, Gal. quemadmodum Dioscorides interdum Rheon, interdũ Rhian, aliquando Rheon ponticum appellat. Eo antiqui ad uentris purgationẽ non utebant, sed antidotis miscebant, & ad plerosq; usus alios adhibebant, q̃s operæpretium non est hoc loco referre, quando ex Plinio, Dioscoride, cæterisq; facile disci possunt. Primus (q̃d meminerim) Auerrois Cordubensis Galenum cæterosq; medicos taxans, qui constringere eum putarunt, nedum subductiuũ uentris, sed inter cætera purgantia medicamina esse scripsit præcellentissimũ. quẽ secutus Ioannes Damascenus cognomento Mesue, ubi medica pharmaca solutoria, quæ benedicta uocat, recẽset, seriosam & honorificam illius mentionem facit. Cui hac in re, sicuti & in reliquis recentiores medici credẽtes, tanti illud fecerunt, ut aliquando au D ri precium æquarit, neq; ad alios fere usus nostro æuo accomodãt, quam uel ad bilis uacuationem, uel ad intestinorum difficultates, uel ad eos qui de sublimi aliquo loco ceciderunt. Non prætereundum tamen silentio, posse cuipiam uideri, Serapionem iuniorem solutoria ui illũ præditũ existimasse, quum suo de simplicibus medicamentis lib. scribat, dari in omnibus in quibus datur Agaricum. Verum cum uerba illa nõ ex propria, sed ex Diosc. sententia proferat, nec sit (quod plerumq; pecca) satis fidus interpres, audiamus ipsum Diosc. sua uerba personantem, uidebimusq; id non ex Dioscoridis, aut Serapionis opinione, sed potius de peruersa uerborũ Dioscoridis, uel lectione, uel intellectione, uel interpretatione prodijsse. Ait siquidẽ ipse Dioscorides. Modus pariformit Agarico ad unumquemque affectum eodem drachmæ pondere. Quod si quis contendat Dioscoridem his uerbis sensisse, omnibus uiribus pollere Rheon quibus Agaricum, is & Galenum incuriæ, & Auerroin crimine falsi accuset necesse est. Illum quidem, quoniam ex Dioscoride non didicerit Rheon sicut Agaricon inter cathartica reponeodum: hunc, quod talem ignorantiam perperam antiquitati impegerit, & se quasi nouum tam nobilis medicamenti inuentorem iactanter & falso prædicet. Magis autem mouet me Paulus, q lib. 1. suæ medicine cũ dixisset, Resinã Terebinthinã oliuæ magnitudien uentrẽ ciere, subdit, magis aũt subducere uolẽtes parũ q̃d Rhu admiscemus. Est aũt Rhus (uulgo Sumac dicũt) Diosc. Gal. cæteris, experiẽtiaq; ipsa testãte, medicamẽ uehement uẽtris adstrictiuũ: q̃ fit ut suspicer librarij culpa deesse, e, literam illi dictioni, legendumque Rheu,

non Rhu. Verum hæc ambigendo potius quam decernendo dicta sint. A nondũ enim uidere potui, quæ scribunt a Paulo proprio cap. de Rheo, quammuis legerim apud medicũ nõ magnę autoritatis, ex sententia Pauli, quod mundificat. Quicquid tamen sit, non est ambigendum eam, prę rogatiuam non habuisse apud antiquos inter carthartica, quam nunc habet. Quæ res non mouere nos debet, ut minus illud hac in re faciamus. Quandoquidẽ neq; myrobalanos int solutoria medicamina, & senam, & mannam, & siliquam Indam, quam uulgo casiam uocant, ex purgantibus nunc præstantissima, habuerunt: item moschum, camphoram, sandalos, ambram, nobilissima quidem et efficacissima medicamina penitus ignorarunt, aliaq; permulta nostro æuo explorata, & supreme celebrata. Antiquos cũ dico, Gal. & eo uetustiores intelligo: qui nõ propter ea tamen accusandi sunt. siquidẽ nec omnia cognoscere, nec eorum quæ cognoscebant, omnes etiam uires scire potuerunt. Nec enim falso (quod Auerrois innuere uidet) Rheo adstrictoriã uim attribuerũt. ipsum nãq;, sicuti plæraq; alia, utraq; ui pollere dicimus, adstrictoria uidelicet, & purgatoria. Ex Ioannis Mesue & Auerrois igitur, ac recentiorũ omnium autoritate, ipsaq; experientia didicimus, Rheumbarbarũ inter medicinas bilem pituitamq; expurgantes, esse peximiũ, adeoq; ab his nocumentis quæ secum reliqua carhartica afferre consueuerũt, immunem, ut pueris, B prægnantibus, cæterisq; imbecillioribus tuto exhibeatur. Esse autem iecinori congruentissimum, non solum hij, sed & Plinius & Dioscor. Galenusq; contestantur. Quod uero particulatim bilem a capite educat, non legi penes idoneum autorem. Plinius tantum bibi contra capitis grauitates affirmat. quas tamen ut in pluribus, non de bili naturali & impermista, sed de alijs potius humoribus pendere aptum est, siquidem bilis ipsa aliorum humorum comparatione suapte natura leuis est. Dioscor. febrientibus cum melicrato, infebrientibus cum œnomelite, pthisicis cum passo, stomachicis in catapotijs exhibet. Plinius pro uarietate morborũ modo in uino, modo in aqua, modo in passo. Communis usus medicorũ habet, ut uel formetur in catapotia, uel cũ aquis Arnoglossi in intestinorũ difficultate, uel deuolutis, Apij, aut intybi in febribus bibat. Nos ꝑ morborum uarietate, patientis tẽperatura, consuetudine, ætate, atq; id genus cæteris, modo huic, modo illi rei miscemus, prout tamen conducere arbitramur, ut nihil perpetuum habentes, ita a maiorum uestigijs ratione, ac experimento non discedentes.

Excusatio ueterum Medicorum.

¶ De TVRBITH.

Quid per Turbith intellexerit Messue difficile est diuinare. Neq; enim cum Serapione conuenit, Tripolium intelligente, nec cum Dioscoride radicẽ pityusæ sic uocante. folio enim hæc Pini, illud Isatidis constat, non ferulę. Sed neq; id pingere uidetur quod passim in officinis nunc ꝑ turbith uenditur. siquidẽ, ut a fidedignis intellexi, ex planta accipit, quæ folio myrti constat.

Reprehensio Messue per Mainardum, et inibi de pertinaci errore Collinutij ꝑ Leoniceno.

¶ De POLYPODIO.

In Polypodio iudicio Messuę standum non est. Siquidem integra uncia per se parum purgat, cum ille quatuor aureos non transcendat.

folio Isatidis crassiore, palmeo caule, in mucrone diuiso. Hæc enim omnia uerbum fere ex uerbo Plinius ex Dioscoride transtulit. Quod uero postea idem Plinius subiungit, hanc herbam eandem uideri quibusdam quæ Polium, miror ipsum quoque illorum errorem sequi potius atque imitari, quam improbare atque abijcere uoluisse: cum quod de Tripolij flore miraculum legitur, Polij folijs adsignauerit. Sed paruum hoc futurum erat in uita periculum, si nõ etiam Polij uires uicissim Tripolio adscripsisset. scribit enim, Tripolij radicem dari hepaticis in farre coctam: quod quidem Tripolij remediũ apud nullũ grauioris autoritatis medicũ legitur. Polium autem nõ hepatis tantum, sed omniũ plane uiscerum uitijs auxiliari, autor est Galenus in octauo de simplicibus medicaminibus libro. A

De HERACLIO.

Scribit Dioscorides libro quarto, quoddam Papaueris genus, quod ab aliquibus Heraclium appellatur, habere foliũ tenue, simile Struthio, id est, herbæ ita uocatæ. Quia uero Struthion apud Græcos significat etiam passerem, deceptus nominis æquiuocatione Plinius, hanc similitudinem ad auem potius retulit quam ad herbam. Ita enim de Heraclio libro. 20. scribit: Alterum est in syluestribus Heraclium, folijs si procul intuearis, speciem passerum repræsentantibus. Sed qui fidem ex re ipsa habere non possit, aliquanto sane probabilius existimet, herbam herbæ potius, quam auibus folium habere persimile.

Heraclium. Radiculam nos uocamus autore Hermolao Barbaro.

De EMPETRO. B

Empetrum ubi nascatur, & quas habeat uires in trahenda bile ac pitu, ita scribit Plinius libro. 27, eodem quo Dioscorides modo: alias tamen eidem subiungit facultates, quod urinã cit, & calculos frangit: quæ a nullo alio autore de hoc Empetro traduntur. Quin contra Galenus Empetrum, quod etiam Prassoides appellatur, folis purgationibus. 6. libro utile esse testatur. At quos in altero Empetro, quod etiam Sarxiphages dicitur, Plinius legerat effectus, a græcis autoribus, ac præsertim Dioscoride traditos, huic Empetro a Sarxiphage diuerso, quod uim purgatoriam habet, nominis æquiuocatione deceptus adscripsit.

Empetrum.

De BETONICA.

Betonicam a Romanis dictam, a Græcis Cestrum, pingit Plinius folio Lapatij, Dioscorides autem, cui magis astipulatur sensus, folio Quercus. Alteram uero Betonicam, quæ alio nomine Britanica appellatur, folia Lapatij habere idem Dioscorides tradit: ut uerisimile sit, Pliniũ alteram pinxisse pro altera.

Betonica.

De PARTHENIO.

Parthenium scribit Plinius libro. 21. apud Celsum uocari Perdicium, & Muralium: deinde subiungit easdem Parthenio, quod Muralium appellatur, uires, quas Dioscorides alteri Parthenio ascribit, quod Chamæmelon alio nomine dicitur: quoniam parum folijs & flore ab herba Chamæmelo differat. Hanc autem Parthenium Chamæmelo similẽ herbam

Parthenium.

C nonnulli ex recentioribus medicis Cotulam appellant. Sed hæc Parthenium non uocatur a Celso Perdicium, atque Muralium, sed altera potius quæ Elxine a Græcis, & simul Perdicium, ac Parthenium quoque nuncupatur, a Latinis autem Parietaria, & Muralium dicitur, quia passim in parietibus seu muris nascatur. Nostro quoque æuo uulgo, una litera dempta, pro Parietaria, Paritariam appellant. Hanc eandē herbam, siue Muralium, siue Parietaria dicatur, connumerat Celsus libro suo de medicina tertio, inter ea quæ uim habent reprimendi simul ac refrigerandi. Quæ sane facultas ei Parthenio, quæ Perdicium & Parietaria appellatur, non autem alteri quæ etiam Chamęmelon dicitur, ab omnibus fere medicinæ autoribus adscribitur. Hæc enim sunt de eadem Dioscoridis uerba: Habent folia refrigerandi, atque astringendi facultatem. Nec de ea aliter Paulus atque Galenus tradiderunt. Ipse pariter Plinius libro. 22. eandem & Parthenium, & Perdicium quoque nominari confirmat.

Cotula.

¶ De CYCLAMINI radice, & Aristolochia.

Cyclamini radix.

Plinium etiam non tantum nominum, sed rerum quoque ipsarum similitudo aliquando decepit. Nam Cyclamini radicem, quæ Rapum terræ propter rotunditatem dicitur, Aristolochiæ rotundæ, quæ & ipsa a radicis rotunditate nomen accępit, radicē esse existimasse uidetur. Nam lib. 25, quo in loco Aristolochiam quatuor distinguit generibus, eius quæ rotunda dicitur radicem scribit a piscatoribus Campaniæ Venenum terræ D uocari, ac coram se contusam immixta calce, atque in mari sparsam, conti=
» nuo aduolasse pisces mira cupiditate, statimque exanimatos fluitasse. Hoc
» idem, ut a uiris grauissimis accępi, nostro fit æuo ab eisdem piscatoribus,
» non Aristolochiæ rotundæ, sed Cyclamini potius radice, pisces alliciendi atque exanimandi caussa. Ipse quoque Plinius eosdem effectus non Aristolochiæ rotundæ, sed cuiusdam Cyclamini radici libro. 25. tribuit. Aut igitur fatendum est, duas esse radices quę eosdem præstent effectus: quarum tamen alteram esse Aristolochiæ rotundæ radicem, neque ab aliquo autore scriptum reperitur, neque experientia cōprobatum: aut illud dicendum erit, Cyclaminum, qui radicem habet rotundam, quartum esse Aristolochiæ genus: quo nihil dici posset rerū naturæ repugnantius. Siquidem inde apud Græcos Aristolochiæ nomen, ut Dioscorides ac Plinius ipse testatur, quoniam sit optima prægantibus: Radix uero Cyclamini adeo est aduersa pręgnantibus, ut si eam mulier grauida transcenderit, abortum faciat, ueluti Dioscorides pluresque alij medici insignes retulerunt, ac Plinius ipse quoque confirmat.

Aristolochia.

¶ De HELIOTROPIIS.

Quamuis plures sint herbæ quæ circumaguntur cum sole, Dioscorides tamen duo facit Heliotropij genera. Alterum folijs Ocymi, flore albo, subrufo, recuruo, ut scorpionis cauda possit uideri: unde & illi scorpiuri apud Græcos nomen. Alterum non absimile folijs, iuxta paludes nascens. Plinius uero libro. 22. cū & ipse duo genera Heliotropij describat,

Heliotropiū.

in eiſdem comprehendere uidetur illam Intybi ſpeciē quæ a medicis græ co nominē Cichorium appellatur. Ita enim eodem libro de Heliotropio ſcribit: Heliotropij miraculum ſæpe diximus, cum ſole ſe circumagentis etiam nubilo die, tantus ſyderis amor eſt: nocte ueluti deſyderio contrahit cæruleum florem. Genera eius duo, Tricoccum, & Helioſtrophium. Hoc altius, quanq̃ utrunq; ſemipedalē altitudinem non excedat. Semen in folliculo meſſibus colligitur. Naſcitur nō niſi pingui ſolo, cultoq; maxime: Tricoccum ubiq;. Si decoquatur, inuenio in cibis placere. Quidnam aliud erit Heliotropij genus, cuius flos cæruleus exiſtat, & non niſi pingui cultoq; ſolo naſcatur, quodq; ſi decoquatur in cibis placeat, præter eam quam diximus Intybi ſpeciem? Hanc tamen Dioſcorides cum de Seride tractaret, ueluti unam eiuſdem Seridis ſpeciē notificandam dixit, ac ꝓprietates longe ab Heliotropij uiribus diuerſas aſſignauit. Quare mirandum eſt, quo pacto Plinius hoc loco, ubi Intybum deſignare uidetur, eaſdem tamen uires poteſtatesq; ſubſcribat, quas in utroq; Heliotropij genere tradidit Dioſcorides. Auget etiā illud magis admirationē, quod idem Plinius Intyborum remedia, ac præſertim illius quod Cichorium a Græcis dicitur, cuius flos cæruleus cum ſole circumuertitur, priore in libro, ſcilicet. 21, ſuo loco notauerat, plurimū ab hijs quę de utroq; Heliotropio traduntur differentia. A B

¶ De PENTAPHYLLO.

Simili errore Plinius Pentaphyllon, atq; herbam fraga ferentem pro eadem accepit, ac Pentaphylli notas ſimul ac uires eidem herbæ præter Pentaphylli nomē cenſuit adſcribendas. ſic eñ libro. 25. de Pentaphyllo retulit. Pentaphyllum nulli ignotum eſt, eum fraga quoq; gignēdo commendet. Exiſtimarē m̃ in re tā nota eſſe codicis potius q̃ Plinij errorē, ac pro Pentaphyllo, Trifolium legi oportere: quoniam ea herba quæ fraga gignendo commendatur, & quæ nulli ignota eſt, nō quinis, ſed trinis conſtat folijs: niſi poſtea Plinius alia nomina græca ſubiungeret, atq; alia afferret indicia, quæ non ſunt alterius herbæ quā Pentaphylli propria. Pentaphyllō.

¶ De ADARCHE.

Adarchen Plinius inter ſpecies harundinum libro. 16. connumerat, ubi ita ſcribit. Eſt & in Italia naſcens Adarcha nomine, paluſtris ex cortice tantum ſub ipſa coma, utiliſſima dentibus. Adarchē uero Dioſcorides, Galenus, & Paulus non harundinis ſpeciem, ſed potius ſalſuginē quandam in exiccatis paludibus harundinibus adhærentem eſſe ſcripſerunt. Adarches.

¶ De LEMNIA TERRA.

Plinius libro. 35. inter cæteros colores natiuos Lemniam quoq; rubricam connumerat, cui inter alia rubricæ genera palma a ueteribus dabatur. Hanc præterea multum ab antiquis celebratam cum inſula in qua naſcitur refert, nec niſi ſigillatam uenundari ſolitam, unde & Sphragidos illi nomen fuerit apud Gręcos. Hac pręterea Minium ſublimiri, adulterariq;, remque in medicina præclaram eſſe teſtatur. Omnes enim huic Lemnia terra.

C bricæ facultates ſubſcribit, quas priſci medici in Terra ſigillata tradide= rũt. Videt̃ itaq; Plinius Lemniã rubricã, & lemniã Sphragida, ſiue Ter= rã ſigillatã eãdẽ eſſe exiſtimaſſe. At Galenus tũ aliarũ rerũ quæ ſunt in medicinæ uſu, tum huius præſertim Terræ ſigillatæ diligentiſſimus inue ſtigator, ut q, quemadmodũ de ſe ſcribit, longis itineribus ad Lemnũ in ſulã nauigauerit, ob nullã aliã cauſam, niſi ut Lemniã Sphragida, & quo modo naſceret̃, & qualisnã eſſet, oculis ipſis contemplaret̃: aliud eſſe ru= bricã Lemniã, aliud Lemniã Sphragida, in ſuo de theriaca ad Piſonẽ lib. apertiſſime oſtendit. Ita eñ in eodẽ libro de Lẽnia Sphragide, ſiue Ter ra ſigillata ſcribit. Præſtat autẽ eã nõ appellare Rubricã, ſed Terrã. eſt eñ quædã Rubrica quæ in inſula Lemno naſcit̃, q̃ ad alios utimur effectus, diuerſos ab hijs ad q̃s Terra ſigillata adhibet̃. In nono autẽ ſui de ſimplici bus medicaminibus libro idẽ Gal. Terrã Lemniã tribus diſtinguit gene= ribus. Primũ eſt eius quæ ſacra dicebatur, quã neminẽ præterq; Dianę ſa cerdotẽ attrectare fas erat, cui etiã eiuſdẽ deæ ſignatura imprimebat̃, atq; ob id Lemniũ Sigillũ uocabat̃. Secundũ eius quæ eſt uere Rubrica, qua fabri lignarij utebant̃. Tertiũ illius quæ uires habet abſtergentes: atq; ob id erat in uſu fullonũ præcipua. Si itaq; in re quã adeo curioſe inueſtiga= uit Galenus, eidẽ magis q̃ Plinio credere oportet, non recte Plinius quæ de Terra ſigillata a ueteribus medicis tradita fuerant, eadẽ Lemniæ quo q; Rubricæ, quæ int̃ Colores ponit̃, ac nõ fuit tantæ celebritatis, ut nõ ni D ſi ſigillata uenderet̃, neq; eoſdẽ habet q̃s Lemniũ Sigillũ in medicina u= ſus, cenſuit adſcribenda. Et hæc quidẽ omnia probant Pliniũ ea quæ om nino inuicẽ diſtant aliquando rei, ſæpius uero nominis ſimilitudine de= ceptum, eadem eſſe exiſtimaſſe.

Terra ſigillata — *Lemnium ſi- gillum quid.*

¶ De Differentia CISSI, et CISTHI.

Ciſſus. Ciſthus.

De Ciſſo uero ac Ciſtho quanq; non per uolumen, ſed per priuatam epiſtolam, ut qui nolim mihi cum homine mihi amiciſſimo, quẽ colo & obſeruo, publicas eſſe de ſtudijs contentiones, tuis quas mihi pro Plinio obieciſti rationibus reſpondere ſtatuerã. Hic tamen locus exigit, ut pluri bus etiã argumentis quã in dictatis feceram, oſtendam Pliniũ alterũ ab al tera neſciuiſſe diſtinguere. Plinius libro. 17. deſcribens omnia Hederarũ genera, prima in marem ac fœminam diuidit, ac utriuſq; florem ſimilem ait Roſæ ſylueſtri, colore floris in mare ad purpuram accedente. Ex quo illud intelligi uoluit, fœminæ florem magis albeſcere. Hęc autem maris ac fœminæ differentia, floriſq; in figura ſimilitudo, in colore diuerſitas, neq; a Theophraſto, neque a Dioſcoride, neq; ab alio grauioris autorita tis uiro in Hedera, ſed in Ciſtho plane deſcribit̃. Veriſimile igitur eſt Pli niũ nominis uicinitate deceptũ, eo in loco, quæ de duobus Ciſthi generi bus traduntur Hederis tribuiſſe. Idẽ Plinius libro. 12. ubi de Ladano tra ctans, quo pacto ab hircorum Barbis depectat̃ inſinuat, ita ſcripſit: Sed Hederæ flore deroſo paſtibus matutinis cum eſt rorulenta Cypros: de= inde nebula ſole diſcuſſa in puluerẽ madentibus uillis adhęrere, atq; ita

Ladanum depecti. Poteſt ne lucidius oſtendi Pliniũ pro Ciſtho Ciſſon, A id eſt, Hederam accepiſſe? nam quis unquam retulit præter Plinium, qui Ciſſon, id eſt, Hederã, pro Ciſtho poſuit, pingue illud quod a Lada herba, quæ etiam Ciſthos dicitur, Ladanum nuncupatur, Barbis hircorum Hederam, uel Hederæ florem depaſcentiũ adhæreſcere? hoc enim de Ciſtho, ſiue Lada, quod & Ladani nomen indicat ab eadẽ herba deriuatũ, non autẽ de Ciſſo, ſiue Hedera Dioſcor. Galenus, Paulus, et quicunq; de Ladani genitura ſcripſerũt, uno conſenſu retulerũt. Quin Plinius ipſe eodẽ in loco ita ſcribit. Sunt qui in Cypro herbã ex qua id fiat Ladã appellant: etenim illi Ladanũ uocant. Ac poſtea libro. 26. de eadẽ herba ac Ladano nõ aliter ſcripſit, quã ſupra cõmemorati uiri. hæc enim ſunt eius uerba. Ledon appellat̃ herba ex qua Ladanũ fit in Cypro, caprarũ barbis adhæreſcens. Eſt igit̃ Ciſthos uel Lada, ſiue Ledõ, nõ aũt Ciſſos, id eſt, Hedera, cuius flore depaſto Ladanum hircorum barbis adhæreſcit. Quod Plinius ipſe hoc in loco, lib. ſ. 26. plane cõfirmat, quãuis lib. 12. uiſus ſit dubitaſſe, utrũ eſſet Hedera, uel Lada ex qua in Cypro Ladanũ fieret. Cuius dubitationis originẽ inde emanaſſe crediderim, q̃d aliquãdo ex Chiſtho, aliq̃n ex Lada, q̃m utroq; nomine eadem herba indicat̃, Ladanũ colligi apud diuerſos autores legiſſet. Ipſe tñ modus, quẽ Plinius inſinuat, quo pacto Ladanũ hircorũ barbis adhæreſcat, facile oſtendit fruticem uel herbã, cui pingue illud inſideat humilẽ eſſe, ac per terrã ſe ſpargentẽ, nõ quemadmodũ Hedera per arbores ſe ab humo attollentẽ, cum B ita ſcribat. Deinde nebula ſole diſcuſſa in puluerẽ madentib. uillis adhæreſcere. Neq; enĩ Barbæ hircorũ Hederã depaſcentiũ, quæ ut nonnullis placet ideo Hedera dicit̃, quia edita petat, nebula in puluerẽ ſole diſcuſſa maderent, niſi non Ciſſum, ſiue Hederam, ſed Chamęciſſum potius, hoc eſt, Hederã humi repentẽ depaſcant̃. Atqui quo pacto hoc etiã in Cypri inſula fieri poſſit? in qua, ſi Theophraſto grauiſſimo autori credimus, nec Hedera quidẽ naſcat̃: ſiquidem Cypros inſula ſit ad Aſiã pertinens, ut omnes Coſmographi conſentiũt, nec Plinius ipſe diſſentit, qui etiã fruſtra ab Arpalo Hederã in Aſia ſatã affirmat. Vtrũ uero ſuis temporibus in eodẽ cœli tractu proueniret non aſſerere auſus, id tantũ ſcripſit: Hedera iam dicit̃ in Aſia naſci. Vnde luce clarius apparet, Plinium in eundẽ errorem incidiſſe, in quem lapſus eſt Auicenna, cum in ſuo de ſimplicibus medicaminibus libro, herbã ex qua fit Ladanũ, Hederæ ſpeciẽ ſignificauit. In eodẽ. 26. libro, Plinius cum poſt factam de Hederis mentionẽ, de duobus quoq; Ciſthi generibus ſcribit, ea uerba ſubiungit, ſub hiis maxime naſcit̃ Hypociſthis. Ex quib. uidet̃ innuere, ſub hiis quidẽ Ciſthi generibus maxime naſci Hypociſthidẽ: ſub Hederis autẽ naſci etiam aliquãdo, licet non adeo frequenter: neq; enim eo in loco, aut alibi Plinius de aliis Ciſthi generibus aliquid dixerat, ut id maxime ad eorum potius, quã ad Hederarũ comparationẽ poſſet referri. Poſſum ergo ſic colligere: Hedera apud Pliniũ diuidit̃ in marẽ ac fœminã, utriuſq; flos ſimilis Roſę ſyl

Hedera unde.

Græcis appellari, eiuſdemq; ramos tingentibus præparari, libro. 22. inſi A
(nuat.

❡ De EVPATORIO.

Auicenna ſcribit Eupatorium habere folia Canabis, florem Nenufa ris. Meſue idem Eupatorium folijs Centaureæ minoris, floribus ſubcitri nis, longitudinis paucę conſtare. Serapio folijs Pētaphylli aut Canabis, florem autem non explicat. Fortunatum eſſe oporteat qui diuinare uo luerit, quisnam horum ueriora retulerit: ac quod medicus ille precaba tur, qui medicinam ſorti commiſerat, dij ſua cuiq; remedia quibus illa ex traherentur ſecundarent, itidem a nobis orandum, ut bona fortuna in ue rum incidamus autorem.

Eupatorium.

❡ De GRANO INDICO.

Ideo Serapio plantā quæ Habnil, id eſt, Granum Indicum gignit, ſcri bit eſſe ſimilem plantę lebleb, id eſt, Inuoluolo, ſiue Volubili, ut uocabu lis utar apud medicos noſtros uſitatis, ac ramis pterea folijsq; uiridibus, flore in cuiuſq; folij radice purpureo conſtare: pluraq; alia eiuſdē plantæ addit indicia, quæ plane oſtendunt eam eſſe omnino ab Iſatide differen tem. Hinc ortus eſt Simonis error, qui de Nil in litera N, ita ſcripſit: Nil arabice eſt Indicū, quo panni tinguntur, & eſt ſuccus plantæ ſimilis Vo lubili: ſemen eius inter laxatiua ponitur. In quibus uerbis ſi Simon illud Indicū innuat, de quo Dioſcorides, Galenus & Paulus tradiderunt, mul tiplex eſt mendacium. Neq; enim Indicum eſt herbę ſuccus, uerū, ut ſcri bit Dioſcorides libro. 5. & Plinius quoq; idem retulit libro. 35, Indicum eſt duorum generum: Alterum, quod fit arundinum Indicarum ſpumæ adhæreſcēte limo. Alterū ex purpurę ſpuma in purpurarijs officinis cor tinis innatante. Si uero ita Indicum accipiāt, ut nos uulgo uocare conſue uimus ſuccum quemdā herbæ, quæ a Gręcis Iſatis, a noſtris Guadum, ut antea docuimus uocitatur, quod Indicum dixerit herbæ ſuccum, non ſa ne a uero diſſentit. At quod ea herba ex qua is ſuccus exprimitur, qui Indicum appellatur, ſit Inuoluolo ſimilis, tam eſt in propatulo falſum, ut improbatione non egeat. Idem Simon in litera H, refert ex ſententia The odori Priſciani, Iſatim eſſe Rubeam tinctorum. Poſtmodum in litera O, dicit Oſatim, ut Macer ſcribit, eſſe gratam tinctoribus herbam. Quæ di cta tam uaria non paruam fidem faciunt, ignoraſſe Simonem quid apud Græcos Iſatis, & quid apud Arabes Nil ſignificaret. Quamquam in hoc poſtremo Simoni ſit ignoſcendum. Nam & Arabes ipſi de eadem Nil ſi bi non conſtant, quemadmodum ex ſcriptis Serapionis probauimus. A uicenna quoque quamuis uires potius ac proprietates plantarum enar rare, quam earum effigies indicare ſtuduerit, cum tamen ipſe quoque de eadem Iſatide tribus in locis ſub Nil uocabulo ſcribat, merito ſuſpi cionem affert, ſe etiam titubaſſe, atque ancipitem fuiſſe, quidnam eſſet Iſatis. Nam in litera N, eadem de Nil ſcribit quę de Iſatide Dioſcori des: quoniam eodem modo diuidit in ſatiuam, atque ſylueſtrem, atque

Serapio. granum indicū.

B

Indicum.

C easdē fere uires ac proprietates herbæ Nil tribuit, quas Isatidi Dioscor. Sed rursus idem Auicenna in litera G ita scribit. Guasmein est foliū Nil. Et quædā alia subinfert, quæ in litera N de eodē folio declarauerat. Vnū tantummodo addit, q̄d capillos inficit. Non tñ in hijs neq; a seipso neq; a Diosc. multū Auicēna dissentit: ob id tantum reprehendendus, quod frustra de eadem re in diuersis literis scribat. At in eadē litera G plurimū a Dioscoride, ac ueritate ipsa uidetur discrepare. de grano enim Nil ita scribit. Granū Nil est Cartamū Indum. Deinde multas proprietates subinfert, quæ nihil ad Isatidē pertinent, pro qua Nil, siue Nigel idē Auicenna in N litera retulerat. Mesue quoq; hunc errorē animaduertens, ubi de Cartamo scribit, dicit quosdam falso putasse Cartamū esse granum Nil. Nec minor est apud autorem Pandectarum in eisdem rebus nominibus q; colluuio. Nam & ipse falso scripsit, quod Arabice Nigel dicitur, Nesme a Græcis appellari, a Latinis autem Indicum. Et quamuis herbę Nil, siue Indico, omnes facultates subscripsisset, quas Dioscorides atq; Galenus, & Paulus Isatidi tribuunt: idem tamen alio in loco, uidelicet in litera B, scribit Osatidem, uel potius Isatidem, Exborith græce, arabice autem Agisdo, latine Saponariam, uel herbam fullonū, omnibus hisce nominibus eandem herbam nuncupari. Ex quibus uerbis uidetur innuere, Isatim, quam ipse uitiose Osatim appellat, esse Radiculam illam, cuius adeo succū in purgandis lanis Plinius lib. 19. extollit: nisi quod postmodū proprietates subscribit, quæ non sunt Radiculæ, seu herbæ fullonum, sed Isatidis potius, id est, herbæ tinctorum propriæ. Quantū uero huic autori Pandectarū credere debeamus, uno eiusdem uiri ignorantię argumento recitato patebit. Docet Dioscor. ex folijs Chamęleæ cum duabus partibus Absynthij addito melle, uel aqua, fieri catapotia, id est, pillulas. Hic autem bonus uir, quicūq; fuerit, qui libros omnia mēdacia continentes, composuit, nesciēs catapotia apud antiquos significare eas, quas nos uulgo pilulas appellamus, dixit, docere Dioscoridem fieri trociscos admixto absynthio duplici mensura, & una parte chamęleæ & cataputiæ: quasi apud Dioscoridem hoc uerbū catapotia non pillulas, sed plantam potius, quæ uulgo cataputia dicitur, significaret. Sed ne, dum aliorū potius quā Plinij errata persequimur, usq; ad fastidium uolumen excrescat, ad propositi nostri institutum reuertamur.

Saponaria. D Pandectarum autor indoctus. Catapotia. Cataputia.

De Echio, & Alcibio.

Echios. Echios alterū genus describit Plinius eodē quo Dioscorides modo, lanugine spinosa, & capitulis uiperis similibus. Hanc eandem refert Dioscorides libro Quarto ab aliquibus Alcibium uocari. Plinius tamē libro uicesimoseptimo, quasi de alia re uerba faciens quam de Echi, quam libro uicesimoSexto contra serpentes bibi ex uino & aceto docuerat, ita scribit. Alcibium. Alcibium qualis esset herba apud autores non reperi, sed radicem eius ac folia trita ad serpētis morsus imponi & bibi iubent. Sic Diosc

corides libro. 2. Echios radicē ac folia e uino potari iubet contra eosdem serpētes. Esse uero eandē Alcibion & Echin, illud nō tenue est argumentū, q̄d neq; Dioscorides, neq; Paulus de Alcibio seorsum scripserūt, sed de Echi tantūmodo, quā alio uocabulo Alcibiū, siue Alcibiadion dici pariter retulerūt. Nicander etiā in Theriacis suis, id est, in eo libro, in quo remedia scribit cōtra animalia uenenata, eandē herbā Alcibiū, & Echin utroq; nomine nuncupat, atq; eiusdē libri expositor, Alcibiū q̄dē ab inuentore, uel ut Demetrius inquit, ab Alcibio q̄dā, qui primus ex eadē herba remediū sensit, Echin aūt q̄m contra uiperarū ictus utiliter bibitur, scribit appellatam. **A**

¶ De CENTVNCVLO.

Centunculum scribit Plinius libro. 2. uocari ab Italis herbam rostratis folijs ad similitudinem capitis penularum, iacentem in aruis, eandem autem a Græcis Clematidem appellari: eius preterea egregium effectum ad sistendam aluum in uino austero testatur. At Dioscorides libro. 3. non Clematidem a Grecis nuncupatā, sed Gnaphalium potius scribit, a Romanis Centunculum dici: atq; eundē fere in Gnaphalio refert effectum, quem in Centunculo Plinius: nam eius folia in uino austero pota, dysentericis prodesse confirmat, quod idē Plinius libro. 27. de Gnaphalio scribens pariter asserit. Dioscorides preterea, qui omnes Clematidis species diligenter atq; acurate conscripsit, nullam tamen hoc nomine a Grecis insinuat uocitari, qualem designat Plinius rostratis folijs ad similitudinem capitis penularum in aruis iacentem. Centunculū.

¶ De IASINE. **B**

Idem Plinius eodē lib. 2. atq; eodē in loco ubi Centunculū nominat, iaginē quoq; int Clematidas connumerat, quā lib. 22. Iasinē nominauit. De Iasine siquidē lib. 22. ita scribit. Salutaris est phtisim patientib. At lib. 2. de Lagine ita. Phtisicos iuuat cū melle. Itē de Iasine. Mulieribus lactis ubertatē facit. De lagine similiter. Lactis ubertatē facit. De Iasine quoq;. Infantiū capiti illita nutrit capillū, tenaciorēq; ei9 cutē facit. De lagine pariter: Et infantibus illita capillū alit. Vtranq; uero & Iasinē & laginē in cibis placere, & uenerē stimulare testat̄. Quorū uicinitas nominū & pares ꝑpemodū effectus, argumento esse possint, uel Iasinen, uel laginē in utroq; libro esse legendū, atq; eandē plantā ꝓ diuersis bis frustra a Plinio repetitā. Eandem preterea laginem scribit Plinius ab aliquibus Echiten uocari, & tenue Scamoniū: quod dictum me suspicari facit, ne laginem & Echiten pro Elxine & Eusine, codicis forsitan errore, scribat̄. Neq; enim agnoscitur planta, quæ uerius tenue Scamonium dici possit, quam ea quam Græci alijs uocabulis & Elxinen, & Eusinen, & Cissampelō etiam appellant. habent hæc omnes Scamonij notas. Libro siquidem quarto scribit Dioscorides, Elxinen habere folia Hederæ similia. At eiusdem Hederæ folijs & Elxines pariter Scamoniū libro eodē ab eodē Dioscor. scribitur. Elxine quoque florem ferc candidum, calathi figura, & plurimo lacte manat, & aluum ciet sicuti Scamonium. Hanc eandem El- Iasine.

quamquam nihil de tali odore retulerit. Quod uero demum addit Auicenna, quod altera quam nominauit Dioscorides, sit similis Volubili, nisi quia minora habet folia, omnino falsum est: hoc enim Dioscorides scribit de Elxine, quæ & Cissampelos dicitur, quod habeat folia Hederæ similia, minora tamen. Auicenna siquidem ab effectu Hederam Volubilem nonnunquam appellat, sicuti eadem ratione hæc ipsa planta, quæ apud Græcos Elxine & Cissampelos dicitur, latine Conuoluolum appellatur. Sed quænam Conuoluolo cum Alsine, siue Auricula muris in folijs, aut flore, potestatibusue societas? quamuis tenuis quædam in nomine tantum apud Græcos similitudo reperiatur. Nam Auricula muris Alsine, Conuoluolum autem ab eisdem Græcis Elxine uocatur: quæ sane uicinitas nominis decepit Auicennam, qui postmodum serpentes auibus, & tigribus ursos geminare uidetur, hoc est, res omnino differentes in una designare, cum Conuoluoli effigiem, atque Anagallidis pariter pingit: ita enim post uerba paulo ante scripta subiungit. Est & herba expansa super superficiē terræ, paruos habens stipites, domestica, bona, sine odore, & nō habet saporem fortem, azulinos habens flores, cuius semen semini Coriandri assimilatur. Hæc omnia Auicennæ uerba indicant alterum genus Anagallidis, quod florem profert cæruleum, & fœmina dicitur, sicuti etiam effectus Anagallidis proprij ab Auicenna subiuncti manifestissime ostendunt. Quos, ut antea scripsimus cum seorsum de utroque Anagallidis genere sub proprio nomine tractat ipse Auicenna subscribit: addit tamen & aliam quæ non est Anagallidis, ex sententia cuiusdam Musaich, facultatē. s. q̄d iuuamentū eius est iuuamentū Absynthij. Hoc aūt non de Anagallide, sed ea herba quæ proprie Myosotis, id est Auricula muris a Græcis appellatur, differtque ab Alsine, & utraque specie Anagallidis. Legitur apud Paulum, qui eam ad occidendos adhibent uermes. Ex quibus omnibus colligit̃ uerum id esse quod diximus, Auicennā maiori errore quam Plinium, qui res easdē tanquam diuersas exposuit herbarū, natura, ac figura differentiū, proprietates ac uires in uno, ut dicit̃, capitulo miscuisse.

Marginalia: A — Cissampelos. — Conuoluolum. — Auicenna serpentes auibus geminat. — B — Myosotis.

De ARCTIO, et PERSONATIA.

Sed non est nunc nobis cum Auicenna, sed cum Plinio negociū, quare ad ipsum reuertamur. Hic libro. 25. de Arctio, quamuis Echion errore codicis, ut arbitror, legatur, ita scribit. Arction quidam Personatiam uocant, cuius folio nullum est latius, grandes lappas ferentem: huius radicē decoctam ex aceto dant potui. De eadem Personatia non multos infra uersus Plinius ita scribit. Personatia, quam nemo ignorat. Licet autem & hic pro Personatia Persolata uitiose scribatur, tamen quod sequit̃, probat Personatiam esse legendum: ita enim subiungit. Græci uero Arction uocant, folia habet maiora etiam Cucurbitis, & hirsutiora, nigrioraque, & crassiora, radicē albam & grandē: hæc ex uino bibitur denariorū duorum pondere. Videtur profecto Plinius duo Arctij genera putasse, quorum utrunque Personatia diceretur, alterumque biberetur contra serpentes

Marginalia: Arction. Personatia.

C ex aceto, alterum ex uino. Attamē & Dioscorides & Galenus, ac Paulus de uno tantummodo arctio prosopite, id est, Personatia scripserunt. Esse uero idem Arction, siue eandem Personatiā, quam primo & secundo loco describit Plinius, eiusdē Plinij uerba apertissime ostendunt: nam de prima ita scribit: Quidam Arction Personatiam uocant, cuius folio nullum est latius, grandes lappas ferentem. Hic autem procul dubio Plinius innuit illam, quæ a nostris tum Bardana, tū Lappa maior appellatur: Quam ideo ueteres Personatiā dixerunt, quoniam hac propter amplitudinem foliorū ad personatos faciendos utebantur. Hanc uero eadem ratione Dioscorides, Galenus ac Paulus Prosopiten, id est Personatiam nuncuparunt, ac folijs Cucurbitę, nigrioribus tamen atq; hirsutioribus constare tradiderunt.

Bardana.

¶ De CHAMAEDAPHNE.

Chamædaphne.

Plinius libro. 15. Chamædaphnem ita describit: Est & Chamædaphne syluestris frutex, & Alexandrina, quā aliqui Idęā, aliqui Hypoglotton, alij Daphnen, alij Carpophyllō, alij Hypelatē uocant. Ramos spargit a radice dodrātales, topiarij ac coronarij operis, folio acutiore quam Myrti, molliore ac candidiore, maiore semine inter folia rubro: plurima in Ida, & circa Heracleam ponti, nec nisi in montosis. Eandem Chamædaphnē postmodum Plinius libro. 24. ita describit: Chamædaphne unico ramulo est, cubitali fere folio, tenui, lauri similitudine, & reliq. Quis D non uideat Pliniū eidem plantæ differentes descriptiones afferre? Est em prior descriptio in Daphne Alexandrina, nō autem in Chamædaphne libro. 4. a Dioscoride tradita. Esse uero Chamædaphnen a Daphne Alexandrina differentem, non solum Dioscorides, sed Galenus pariter & Paulus in suis de simplicibus medicaminibus libris ostendunt.

¶ De OXYMIRSINE.

Idem Plinius cum Myrtum satiuam libro. 23. descripsisset, eiusq; uires ac facultates assignasset, postmodū subiungit Myrti etiam syluestris, quę a Græcis Oxymirsine dicitur, proprietates: adeo, ut putasse uideat, Oxymirsinen, quæ & Myrtus agrestis dicitur, a Myrto satiua, sicuti plęraq; alia herbarum, fruticum, atq; arbuscularum genera, syluestris tantummodo atq; satiuæ discrimine differre. Idcirco de Rusco, qui Oxymirsine, & Myrtus agrestis a Græcis nuncupatur, tanquam de re ab Oxymirsine diuersa, separatis in locis sæpe commeminit: quanquā non alias in Rusco, quam in Oxymirsine uires subscribat. Eodē tamen libro. 23. Plinius adducit Castorē, qui id quod uerū erat existimauit, eandē scilicet esse Oxymirsinem apud Græcos, quæ latine Ruscus, uulgo autem etiam a medicis Bruscus appellatur, ex quo Plinij temporibus, sicut hodie quoq;, fiebant ruri scopę. Sed præter Castorem Dioscorides etiam libro quarto testatur, Oxymirsinen, siue Myrtū agrestem a Romanis Ruscum nuncupari. Minori tamen, ut uerum fatear, errore dubitauit Plinius, nunquid Oxymirsine esset Ruscus, an alia arbuscula tanq̄ syluestris, a Myrto sati-

Oxymirsine.

Ruscus.

ua differens:quam Serapio Arabs affirmauerit Oxymirsinem esse arbo- A rem ferentem fructum, qui apud Arabes Cubebe uocatur:friuolæ satis rationi subnixus, quod neque Galenus de Oxymirsine, siue Myrto agresti, neque Dioscorides de Carpesio, id est, Cubebis, ita enim Arabes Carpesion interpretantur, quicquam in suis de simplicibus medicaminibus libro tradidissent. Sed longe alia res est Carpesiũ ab Oxymirsine, & qui utrunque nouit fructum, Cubebas scilicet & baccas rubentes, quas Oxymirsine uel Ruscus profert cerasijs similes, quantum deceptus fuerit sua coniectura Serapio facile iudicabit. Neque eo tantũ fallitur Serapio, quod Oxymirsines fructum, de qua scripsit Dioscorides, putet esse Cubebas, sed ob id etiam, quod Carpesium, de quo Galenus, non autem Dioscorides facit mentionem, Cubebas esse opinatur. Nam neque idem est Carpesium atque Oxymirsine: & licet Arabes, in quorum numero etiam est Auicenna, pro carpesio cubebas accipiant, aliud tamen significare Carpesium apud Græcos quã grana illa minuta, quæ Arabes Cubebas uocant, indicat Galenus in libro suo de theriaca ad Pisonem, qui scribit Carpesiũ esse festucas quasdã tenues aromaticas similes in gustu Phu, id est, radice odoratæ cuiusdam herbæ, quam nonnulli illam esse opinantur, quæ uulgo Valeriana dicitur. Licet nõ omnia quæ de Phu scribit Dioscor. Valerianę conueniant. In Auicenna autẽ, qui omnia fere refert de Cubebis, quæ de Carpesio Gale. alter est etiam error. Nam cum scribat Galenus, ut diximus. Carpesiũ similes uires habere Phu, magis tamen subtili partium constare substantia: hoc non de Phu, sed de Rubea in Auicẽna legitur. Hæc enim sunt eiusdem Auicennæ uerba pro Carpesio Cubebas indicantis. Cububæ quidẽ eius uirtus est similis Rubeę: uerũtamen est subtilior.

Cubebe. Carpesium.

B

¶ De LOLIO.

Aeram a græcis dici granum illud quod a nostris Loliũ appellatur, scribit Dioscorides libro. 2. ac præterea hij, qui ab Aristotele in libro de somno & uigilia, atque a Plinio libro. 18. de eadem Aera scribunt effectus, quod scilicet capitis grauedinem & uertigines faciat manifestissime probant. Plinius tamen eodem libro, atque eodẽ capite Aerã describit, & Lolium quoque tanquã ab Aera differat separatim nominat. Nam si idem putauit & Loliũ & Aeram, mirũ quod sicuti in alijs plerisque frugibus atque earum uitijs, in quibus nomina latina non deerant, sicuti in frumento, ordeo, & auena Græcis utendũ non censuit, non idem quoque in Lolio statuerit, tam præsertim apud omnes usitato uocabulo.

¶ De AVENA.

De Auena error in eodem libro & capite legitur. Nam cum in principio uitia frugũ exponit, scribit Ordeum in Auenam degenerare. Paulu- lum uero infra refert idem Plinius, Ordeũ necari a festuca, quæ nominatur Aegilops. At si Dioscor. credimus, quę a Græcis Aegilops dicit̃, a Latinis Auena nuncupatur. Galenus quoque in primo sui de alimentis uoluminis libro, cũ in Tritico atque Ordeo generatio minus pspere cesse

C rit,alterum in Aeram,alterum in Aegilopen frequentius conuerti testat: quod etiam maximũ est argumentũ,æram idem esse quod loliũ,& Aegilopen idẽ quod Auena. Quam Plinius gallicã Nardũ appellat,Dioscor. Celticam uocat,quemadmodum illa apertissime indicant,quæ de nardo celtica & gallica ab utroq; autore referuntur. Hanc candẽ nardũ celticã scribit Dioscor. libro primo in alpibus Liguriæ nasci,atq; ab incolis Saliuncam appellari. Plinius tamen de nardo gallica & Saliunca locis separatis,tanquã rebus differentibus tractat. Saliuncam nihilominus lib. 21. herbam odoratã esse fatetur,quæ si uestibus interponatur,gratissima sit:eandem quoq; testat in alpibus nasci,atq; eius in medicina usum tradit,non multum a nardo celtica differentem.

Gallica nardus.

Saliunca.

❡De Sio herba.

Idem Plinius lib. 22. scribit, Sion folijs Apij,sed latiotibus in aqua nasci, aliasq; eidẽ proprietates uiresq; subscribit,quas etiam Dioscor. libro secundo refert. De eodem postmodum Plinius libro. 28. de Silao fere eadem. Silaus nascitur glareosis & perennibus riuis,cubitalis,Apij similitudine,coquitur ut olus magna utilitate uesicæ. Vtraq; descriptio sine dubio ei herbæ conuenit,Apio simili in aquis nascenti,quam quidam falso Senectionem appellant,aliqui uulgo Crissones uocant. Videtur tamen Plinius aliud Sy,aliud Silai nomine indicare uoluisse:aut si pro Silao Sion legendum sit,frustra candem herbam duobus in locis descripsisse.

Sion herba.

Silaus.

D ❡De Cinnabari.

Quid quod Plinius aliquando uidetur uulgarẽ sequi opinionem,cum libro. 33. scribat Cinnabarim,cuius color in picturis proprie sanguinem reddit,esse Sanguinem draconis elisi elephantorum morientiũ pondere, permixto utriusq; animalis sanguine,quam quidem Cinnabarim utilẽ antidotis medicamẽtisq; esse confirmat. Medicos uero sui temporis, qui pro hac Cinnabari utebantur Minio,quoniam & ipsum Cinnabaris uocaretur,iure reprehendit. Nam hæc Cinnabaris,quæ etiam Minium dicitur,uenenũ est:cum ex ea fiat argentum uiuum, quemadmodum uicissim ex argento uiuo fit Cinnabaris factitia,quam nos uulgo Cenabrium uocamus. Neq; ego sum nescius, plerosq; etiam medicos ætate nostra in eundem labi errorem,cum Cinnabarim in Receptis(sic enim suas compositiones appellant)scriptum inueniunt, ac pro ea nominis similitudine decepti,Cenabrio utuntur,quod uenenum esse probat. Quemadmodũ igitur consulo hanc Cinnabarim in usu medicinæ fugiendã,ita nõ sua deo draconum atq; elephantorũ saniẽ ex India petendã. Nam ut fabulosum esse putẽ,Cinnabarim illam quæ ad usum picturę & medicinæ adhibetur,ex utriusq; animalis sanguine permixto concinnari,grauissimi testis Dioscor. me facile mouet autoritas,qui quinto sui uoluminis libro, in quo de metallicis tractat, falso quosdam asserit existimasse, coloris similitudine deceptos,Cinnabarim sanguinem esse draconis. Durat uero adhuc antiquorum in eodem nomine persuasio; nam hodie quoque me

Cinnabaris.

tallicum illud, quod Dioſcorides atque Galenus Cinnabarim nominant, uulgo Sanguis draconis appellatur. Quamquã fere omnes noſtra ætate medici, Serapionis atque Auicennæ errorem ſequentes, id genus Sanguinis dratonis, quod in uſu eſt, ſuccum herbæ cuiuſdam arbitrantur, quæ a Græcis Sideritis uocatur. Sed de Sideritide quidem herba, omnibuſque eius generibus pleniſſime ſcripſit Dioſcorides. Ex nulla tamen eiuſdem ſpecie talem exprimi ſuccũ edocuit, quo medici pariter atque pictores ad ſuum utrique opus uterentur. Hunc tamen duplicem & in pictura & medicina uſum compertum habemus, in eo quod purum Sanguinem draconis appellant, & de Cinnabari eundem Dioſcorides Pliniuſque teſtantur: quod me maxime mouit, ut exiſtimarem idem eſſe Cinnabarim, de qua Plinius, ac ueteres autores Græci ſcripſerunt, & id q̃d nos uulgo Sanguinem draconis uocamus. Nam hic quoque ſanguini colorẽ quam ſimillimũ reddit, & eſt rarus inuentu atque difficilis, nec minus carus quã legitur fuiſſe apud antiquos, quando ſyncerus atque incorruptus uenundatur. Nam qui paſſim in medicamẽtariorũ officinis uenalis exponitur, adulterinus eſt, licet eum pro uero in medicinę uſu recipiamus: quemadmodum uilẽ quandã terram, atque uulgarẽ pro Lemnia terra, quam, ut ſupra diximus, ueteres medici Lemniũ ſigillum appellabant. Sed in hac omnium rerum etiam ad uitam pertinentium incuria, ſit ſanæ ueniæ locus, ſi alterũ pro altero negligenter accipitur, modo in uenenum præceps non feratur ignorantia, ut in Cinnabari diximus, pro qua ſæpe Minium factitium recipitur, quod uenenũ eſſe docuimus: liceat pro Terra Lemnia, terrã noſtratem gypſeo colore recipere, quę licet nihil habeat cum illa commune, præter quendam ficti tamen ſigilli characterem, non tamen eſt hic error cum uitæ pernicie. Pro Argemonio herba, quæ ut ſcribit libro ſecundo Dioſcorides, habet folium ſimile Papaueri agreſti, florem pariter rufum, radicem rotundam plurimo ſucco croceo manantem: utantur altero frutice, qui etſi plurimum a uero Argemonio & effigie & uiribus diſtet, in multis tamen morbis utilis eſſe probatur. Pro Eupatorio, Eupatoris regis inuento, ſumatur herba uulgaris paſſim in foueis naſcens, quã licet quid ſit a pluribus ignoretur, conſtat tamen non eſſe uenenũ. Pro Spina alba, quã Arabes uocant Bedaguard, quoniã hæc a medicis ignoratur, utantur Spongiola roſæ ſylueſtris, quę in ſpinis naſcitur. Nam etſi hęc plurimũ in medicinæ uſu differat a Spina alba, nõ tamen eſt hæc permutatio exitialis. Hoſce atque alios quamquã & ipſos reprehenſione dignos errores quandoquidẽ interitũ manifeſtum non adferunt, condonemus illis quorum intererat hæc potius, tam ad uſum medicinæ neceſſaria, quã plęraque alia nullius ad uitam momenti diligenter atque ſubtiliter perſcrutari: modo pro ſemine Rutę ſylueſtris ſemen Cicutę, quam nemo ignorat eſſe uenenũ, non admittãt. Non ſit tanti unus accentus, ut quo, cum Harmel ſcribitur apud Arabes cum aſpiratione ſignificat Cicutã: cum ſine aſpiratione, Rutã ſylueſtrẽ, aliquando ex tantilla nota hoĩm uita periclitetur. Ego

A — Sideritis. — Sanguis draconis. — B — Armel. — Ruta ſylueſtris.

C quidē sæpius artifices, q pillulas ex Hermodactylis ac fœtidas conficiūt, huius erroris admonui, nec cesso quotidie admonere, quamuis maior inueteratæ consuetudini quam mihi fides adhibeaт. Quod si me audiant, neq; pillulis e lapide Lazuli eum lapidem adiungent, quo passim pictores utuntur. MONTAGNANA quidem medicus sua ætate celeberrimus, huius lapidis usum periculosum existimat: quoniā sæpius nō natiuus, sed arte, quā alchimicam uocant, fictus uenundatur. Ego uero tam naturalē quam fictitium cauendum censeo: quoniam non minus est uenenum quam Miniū, quod uulgo Cenabriū uocari indicauimus: atq; ideo nihil de hoc lapide apud Græcos autores legitur, quod ad purgandam atrā bilē sit efficax, aut quod alios quos de eo scribit Mesue præstet effectus, quos ego uerius de lapide Armeno affirmari posse existimauerim. Nā & Mesue ipse, licet lapidē Lazuli, a lapide Armeno distinguat, non tamē uires ac proprietates admodū differentes in utroq; conscripsit. Serapio uero cum lapidē Lazuli notificat, eiusq; potestates exponit, nō alia refert, quam quę de lapide Armeno a Græcis traduntur, neq; postea quicquam lapidis Armeni alio in loco commeminit. Quod sane non tenue est argumentū, Serapionē eundē putasse lapidem, & qui Armenus a solo in quo gignitur, & Lazuli a colore cæruleo, quē Arabes Lazul appellant, uocaretur. Auicēna uero etsi seorsim de Azul, id est, de lapide Lazuli, & de lapide Armeno inter alios lapides scribat, quęcunq; tamen de

Lapis armenus.

Lapis Lazuli.

D lapide Lazuli refert, eadē omnia fere a Græcis autoribus, Diosc. præsertim, atq; Galeno, de lapide Armeno scribuntur: hæc enim sunt Auicennæ de lapide Lazuli uerba. Virtus eius est sicuti uirtus eius quo adhæret aurū. Dioscor. de lapide Armeno libro quinto ita. Eadē facit quę Chrysocola. Auicenna de Azul, siue lapide Lazuli sic. Inest ei uirtus eradicatiua, putrefactiua, & abstersio eius cum acuitate, & stipticitate pauca. Galenus & Paulus de Armeno lapide eadem fere: Habet uires abstergentes cum acredine, & pauca quadam astringendi facultate. Auicenna de lapide Lazuli pariter. Bonos efficit pilos palpebrarum, & est ultimū, sicut dicitur, propter proprietatē quæ est in ipso: & dicit quod propterea, quia ipsum euacuat humores malos, phibentes oriri pilos bene. In eandē quoq; fere sententiam Galenus de lapide Armeno ita scribit. Cum igitur tali natura prædítus sit, miscetur medicaminibus oculorum, ipsum quoq; seorsum terentes, & in puluerem quodammodo redigentes, utuntur sicco ad augendos pilos palpebrarū: quando ob humorum acredinem quidā ex ipsis decidūt, quidā nō augent, neq; nutriunt. Nā ubi huiuscemodi humorū acrimonia fuerit consumpta, ad naturalē habitū palpebra restituitur. Ex hijs igit tam similibus, ac pene eisdē tum Auicēnæ, tum Dioscor. atq; Gal. de lapide Lazuli, & lapide Armeno sententijs, unicuiq; uideri potest, Auicennam ęque ac Serapionē in lapide Lazuli lapidem Armenum designare. Magis uero in hoc Serapio quam Auicenna laudandus: quoniā cum lapidē Armenū sub lapidis Lazuli nuncupatione noti=

ficasset, nihil postea seorsim de lapide Armeno tanquam re a lapide La- A
zuli differente, id quod Auicenna fecisse probatur, scribendū censuerit.
Quod si pauca quædam in lapide Lazuli addit Auicenna, ut quod uirtu
tem habeat eradicatiuā, & putrefactiuā, quæ de lapide Armeno a Græcis
non scribuntur, sed de altero metallo potius, quod ab eisdē Græcis Cya-
neus appellatur, non sane mirandū est, Auicennam ut in plerisque alijs, ita
in hoc quoque lapide rerum differentium proprietates miscuisse. Vnde il-
lud euenit, ut sibi parum constare, atque inuicē pugnantia in hoc eodem la
pide scribere uideatur. Nam si uirtutem habet eradicatiuam, quemadmo
dum de ipso scribit, quo pacto nutrit, aut producit capillos ex proprieta-
te quæ est in eo, quos ex uirtute eradicatiua debeat extirpare? Quod si e-
tiam sit putrefactiuus, cum ea quæ putrefaciendi uim habent, a medicis
doctissimis, ac Galeno præsertim, inter uenena computentur, qua ratio-
ne pillulæ ex eodem sine uitæ periculo sumuntur? Hoc enim est id, quod
ex lapidis Lazuli usu non paruū imminere periculū significaui. Eundē
enim esse censeo illi, quē Dioscor. atque Gal. sub Cyanei appellatione noti
ficant, quēque idem Dioscor. libro. 5. uim destruendi ac putrefaciendi ha-
bere testatur. Atque ideo nullus ex Græcis autoribus sicuti lapidem Ar-
menū, ita Cyaneū quoque purgandæ atræ bilis gratia docuit in pillulis de
uorari. Neque me latet, quędā esse, quę per se sumpta sint exitialia uenena, B
alijs tn̄ admixta salutaria reddant. Sed dicat aliquis, quisnā usus, aut ra-
tio hoc in lapide Lazuli deprehēderit? nisi forte in eadē re Arabib. auto-
ribus fidē adhibere uelimus, qs uerisimile est lapidē Lazuli a lapide Ar-
meno nesciuisse distinguere, cum unius uires ac proprietates in altero no
tent. Huius siquidē erroris nō est oīno neque ipse Serapio expers. Nam li-
cet de lapide Lazuli tantūmodo scribat, quo nomine lapidē Armenū uo
luit intelligi? Quoniam uerba Gal. quæ Serapio in lapide Lazuli refert,
sunt ab eodem Gal. in lapide Armeno conscripta. In fine tamen subiun-
git ex cuiusdam Alchanzi sententia, lapidem Lazuli habere uirtutē adu
stiuam & putrefactiuam, atque ideo auferre uerrucas. Hæc autem, ut dixi-
mus, nō est lapidis Armeni, sed alterius potius medicaminis, quod a Gręe
cis Cyaneum, a Latinis Cæruleum appellatur, potestas.

¶ DE CICVTA, NAPELLO, & ACONITO.

Neque uero mirandum est Auicennam in lapide Armeno, qui etiam a
nostræ ætatis medicis ignoratur, hæsitasse quid esset, qui in Cicuta herba
adeo uulgari tā anceps fuerit ac dubius, ut eā aliqn̄ folijs Cucumeris, ali
qn̄ Mandragoræ iuxta diuersorū autorū opiniones constare tradiderit:
& nunc eandē Succarā, nunc Alpharas, & nonnunque Hyoscyamū nigrū
appellet. Nam in suo de simplicibus medicaminibus libro. 2. sub Succa-
ram appellatione Cicutam describit: eosdem siquidem Succaram tribuit
effectus, quos Cicutę Dioscorides. In quarto autem libro ubi de uenenis
agit, Cicutā nō Succarā, sed Alpharas uocat: & existimat ipsam esse Na
pellū, aut uenenū quod interficit hominē, & nō interficit turdos. Et post

C ea subiungit eandem huius rei caussam, quam affert Gale. non in napello & turdis, sed potius in Cicuta & sturnis. Hæc enim sunt Galeni uerba tertio de simplicibus medicaminibus libro. Cicuta hominem quidem interficit ob meatuum latitudinem, & caloris abundantiam, ac propter magnā quam habent arteriæ in attrahendo uim, pollens adhuc pertingit ad cor. Non exanimat autē sturnos, contrarijs ex caussis. In eandem sententiam scribit idem Galenus libro secundo de alimentis, & tertio de complexionibus, de Cicuta & sturnis, non autem de Napello & turdis: ut in ore est omniū fere medicorum, qui sola Auicennæ autoritate freti, id constanter affirmant, quod nulla habent experientia compertum. Quis enim sciat, an turdi sine noxa Napello uescantur, cum quid sit Napellus ex ipso Auicenna non constet? Signa enim quæ ab Auicenna ponuntur in eo qui hauserit Napellū, sunt eadē hijs quæ a Dioscor. & Paulo scribunt in hijs qui toxicū biberint. Est autē Toxicon quoddā ueneni genus, quo sagittæ ab antiquis tingebantur: hinc enim illi apud Græcos nomen, q̄m missilia, quę ipsi toxeumata appellant, hoc potissimum medicamine inficerētur. Sed hoc idem ueneni genus ipse Auicenna paulo infra nominat corrupto uocabulo, pro toxico Tusson, cuius se neq; naturam, neq; nomen nosse fatetur. Eosdē tamen in eo ex aliorum sententia tradit effectus, quos etiam Dioscorides ac Paulus in Toxico notant, ac quos paulo supra idē Auicenna in Napello conscripserat. Quod autem in autore Pandectarū legitur, atq; ab omnibus fere medicis creditur, Napellum esse speciem Aconiti, id ex Auicennæ sententia affirmari non potest. Aconitum enim

Cicuta.

Toxicon.

Tusson.

Napellum.

Aconitum.

D duplex est, autore Gale. Aliud quod interficit lupos, atq; idcirco apud Græcos Lycoctonos dicitur. Aliud quod pantheras exanimat, ac simili ratione ab eisdem Græcis Pardalianches appellatur. De hijs autem duobus Aconiti generibus Auicenna eundem Galenum secutus, sub nomine strangulatoris adib, id est, lupi, & strangulatoris leopardi seorsum a Napello tractauit. Quod si Auicenna nō minus noxias quam etiā salutares herbas incognitas habuisse probatur, quodnam ex eius uiri doctrina aut in euitandis uenenis, aut in capiendis remedijs auxilij sperare possumus? Atqui omniū artium professores hæc duo suscipere ac polliceri uidentur, bonorum, scilicet ac malorum in sua quisq; arte scientiam.

Idem Auicenna, ut ad id unde digressi sumus redeamus, eandē Cicutam eodē libro. f. quarto, ubi de uenenis agit, Hyoscyamū nigrum nominat. Nam quęcunq; signa ab Auicenna scribuntur in eo qui hauserit Hyoscyamū nigrū, ac contra idē uenenū remedia, non alia sunt quam quę in Cicuta Dioscor. ac Paulus pariter notauerunt. Nec minus idē Auicenna in altera herba, quam pro Cicuta recipi oportere in pillulis ex Hermodactylis insinuauimus, incertus fuisse uidetur quid esset, cum gummi eius inter uenena ponat, atq; ea signa pariter atq; remedia in hijs qui idē gummi hauserint scribat, quæ Dioscorides ac Paulus non in gummi Rutæ syluestris siue montanę, neq; enim usq; legit aliquā Rutę syluestris speciē habe

re gummi tale, quod uenenũ ſit, ſed potius in ueneno quodã quod Ixiaſa appellaẽ, de quo etiam Nicander in theriacis ſuis facit mentionem, pariter notauerunt. Auicenna etiam in eodẽ quarto libro, ubi docet curationem morſus uiperæ, ſcribit Rutam agreſtẽ non eſſe, ut multi opinanẽ, Harmel: cum tamen & Dioſcor. & Galenus ac Paulus quoddam genus Rutæ agreſtis Moly beſaſa, atq; Harmalũ appellari teſtenẽ. Quod quoniam, ut ijdem tradunt autores, uim habet incidendi & diſcutiendi lentos ac tenaces humores in articulorum doloribus: ad quos pillulę ex hermodactylis ualent, quoniam magna ex parte talium humorũ uitio proueniunt, utilius adhiberi exiſtimauerim quam Cicutã, quæ ſua frigiditate augere potius eundem morbum poſſit quam tollere. Galenus ſiquidẽ libro de ſimplicibus medicaminibus primo, ſemen Cicutæ prę omnibus alijs frigidiſſimum eſſe teſtatur. In quinto uero eiuſdem uoluminis lib. etſi quædam uehementer frigida probat hebetandi ſenſus gratia, ubi impatibiles crucient dolores, uſum tamen Cicutæ in totum damnat: ut quæ non ſolum frigiditate, ſed etiam ſuperflua humiditate ſit pernicioſa.

A

Moly.

¶ De CISTHO, & HEDERA.

Non uidetur tibi Plinius libro. 12. iure reprehenſus, qui Ciſthon herbam, ex qua fit Ladanum, Hederam nominauerit, quoniam, ut inquit, Paulus, Aegineta Ciſthon hanc etiam Ciſſon, id eſt, Hederam nominet, & Dioſcor. eandẽ Ciſſaron, id eſt, Hederulam uocari tradat? Ego quod cũ ueniæ præfatione dicere liceat, doctiſſime Hermolãe, nuſq; reperi apud Paulum, aut Dioſcor. herbã illã ex qua conficitur Ladanũ, de qua nobis eſt diſputatio præſens, Ciſſon, id eſt, Hederam, uel Ciſſarion, id eſt, Hederulã nuncupari, ſed potius Ciſthũ, aut Ledon, ſiue Ladona: hęc enim ſunt Pauli uerba quarto ſui de medicina libri uolumine, in quo agit de ſimplicibus medicaminibus: λάδανον ἀπό τοῦ κισσοῦ λάδανον λεγομένου γίνεται, id eſt, Ladanum ex Ciſtho Ladone appellata fit. Sic Galenus medicamentum id quod Ladanũ appellatur, ex Ciſtho, non autem ex Ciſſo fieri atteſtatur. Neq; Aëtius, his ætate aliquanto poſterior, nõ tamen exiguæ apud Grę cos autoritatis medicus, alia uſus eſt in eadẽ herba, quã Ciſthi appellatione: alterã tamẽ huic non longe diſſimilẽ ſub qua naſcitur Hypociſtis, nõ Ciſſaron, ſed Ciſtharũ duo iſti nobiliſſimi medici nuncuparunt. Dioſcorides uero alterum Ciſthi genus, ſub quo naſcitur Hypociſtis, tam Ciſtharum, quam etiam Ciſſarum a quibuſdam ſcribit nominari: alterum uero ex quo fit Ladanum, non ciſſaron, ſed Ledon tantum a quibuſdam inquit uocitari. Quo fit ut Ciſſari nomen, quod latine Hederulam recte dici poſſe arbitraris, non ei herbæ ex qua Ladanum generatur, ſed illi potius ſub qua naſciturHypociſtis, etiam Dioſcor. teſte conueniat: quæ etiam herba ladanifera, ſi nomine a Ciſſo, uel Hedera diuerſo diceretur, κίσθος potius quam κισσός pronunciaretur, faciendi gratia inter ipſam atque Hederam ſaltem ex accentu differentiæ. Quare ἀπό τοῦ κισσοῦ uox diminu-

B

A

ſti pirum recte conuertiſſe: quoniã id Rhaphani genus idcirco tale nomẽ apud Græcos ſortitum uidetur, quod Piri effigiem ſua figura repræſentat. Quare ob eandem ſimilitudinem etiam a noſtris commode Pirũ diceretur. Græci ſane uel ruſtici, qui eiuſdẽ Rhaphani uſum quẽ & Theophraſt. & Dioſcor. retulerunt, habent experientia compertum, quod. ſ. pars eius ſuperior uomitum faciat, inferior uero aluum citat, nunc etiam Chamæpidium, id eſt, terræſtrem pirum uulgo uocare conſueuerunt. Multa tamen alia ſunt, in quibus iudico eundẽ Theodorũ Gazã minus recte latinis uocabulis uſum fuiſſe pro Græcis. Nam hoc ipſum, de quo diximus, Rhaphani genus, quoniã non ſolũ ἄπιος, ſed etiã ἰσχὰς uocari a quibuſdã in græco Theophraſto codice legitur, idẽ nomen Theodorus Caricã tranſtulit. Sed quãuis ita apud Theophraſtũ, cuius de plantis uolumina magna ex parte ſunt deprauata, legatur, neq; tu id uerbũ in Plinio caſtigaueris: Dioſcor. tamen, cuius liber aliquanto emendatior quam Theophraſti apud Græcos habet, non Iſchada, ſed Iſchiada potius alio nomine idẽ medicamentũ nuncupauit. Qui ſi etiam Iſchas, ut apud Theophraſtũ & Pliniũ ſcribitur, diceretur, non poſſe tamen Caricæ uocabulum in lingua noſtra aliquam Rhaphani ſpeciem, quæ nullam habeat Caricæ ſimulationem, ſignificare.

Chamæpidium.

¶ De errore Theodori GAZAE in CENTAVRIO.

B

Iiſdem rationibus quas pauloante de Hedera atruli, auſim confirmare, ſimili errore, atq; aliquãto ſane maiore. Theodorus Gaza Centauriũ maius, Fel terræ nominauit. Nam cum Theophraſtus libro. 9. de plantis ſcribat, Centaurij radicẽ ad decẽ annos reſeruari, ac proculdubio Centauriũ maius intelligat, cuius radix, nõ aũt folia, quemadmodũ contra minoris folia, non aũt radix, ad uſum medicinæ adhibeatur: hanc in utroq; Centaurio differentiã non animaduertẽs Theodorus, ut qui apud Dioſcor. Gale. & Plinium etiam forte non legerat, Centaurij minoris radicẽ eſſe ſuperuacuam, atq; ideo nullam eſſe ipſam reſeruandi neceſſitatẽ, ita illum Theophraſti locum eſt interpretatus. Publica uero omniũ radicũ differentia, q̃d aliæ plus, aliæ minus tẽporis durant. Hellebori eñ uel annis. CCC. utilis durat: Malum terræ aut. V. aut. VI. Vernilago. XL. Fel terræ. XII. Pinguis hæc ſpiſſaq; admodum eſt. Iam uero hic error Theodori manifeſtus apparet, qui ſcribente Theophraſto, Centaurij maioris radicem pinguem ac ſpiſſam, cuiuſmodi eam Dioſcorides & Plinius etiam ſcripſerunt, ſicuti minoris tenuem, ac nullius in medicina uſus retulerunt. Ipſe tamẽ de minori ea ſcribi a Theophraſto putauit, quæ nullo pacto eidem conueniebant: atq; ideo Centaurium Fel terræ uocauit: quo ſane nomine Centaurium minus, ob eximiam amaritudinem conuenientius inſignitur: maius uero tantũ abeſt ut Fel terræ dici poſſit, ut multo rectius mel terræ uocaret. nam eius radix eſſe ſubdulcis a Dioſcoride traditur: & qui eandem norunt ita eſſe experientia comprobarunt. Ego ſane

Centaurium maius.

C scio ipsam ab omnibus fere medicis ætate nostra ignorari. Conciliator quoq; differentia centena, Centaurium maius æuo suo incognitum fuisse testatur, licet milies ipsum, ut arbitror, uiderit, atq; ad opera medicinæ frequenter adhibuerit: quod etiam nostri temporis medicis frequentissime contigit. At qui fieri potest, aliquis inquiet, ut uel Conciliator, uel eo posteriores medici id medicamentum ignorauerint, cuius usum aliquando nouere? nam proculdubio hæc inuicem pugnantia uidentur. At si mihi more sophistarum loqui liceat, illud dicere ausim, Centaurium quidem maius a medicis nosci, non tamen ab eisdem nosci Centaurium maius: quemadmodum Eupatorium agnoscunt, non tamen agnoscunt Eupatorium, in quo sane minus quam in Centaurio maiore sunt excusandi. Nam licet hoc non solum peregrini, sed etiã sit soli Itali germen, nõ tamen in multis Italię prouenit locis. At Eupatorium in pratis, in uiridariis, in uepribus, in planicie, in montibus passim nascitur, & nisi conniueamus ubiq; fere nostros incursat oculos. A Dioscoride uero ac Plinio eius effigies ita describitur, ut pene ante oculos poni uideatur. Hæ quales sint herbæ, quo nomine a nostris uulgo uocitentur, consulto celari constitui: ne quod quidam mihi suis contra me scriptis, ut audio, obiecerunt, qui scilicet inter te ac me discordiam quæsiuerunt, tuum uidear expectatissimum de huiusmodi rebus præripere uelle tractatum.

Quædam medicis usu nota, nominibus incognita sunt.

¶ De errore Gazę in BIBINELLA, et SCOLOPENDRIO.

D Redeo ad Theodorum, qui & Thrialidem Bibinellam, & Scolopendrium Linguã ceruinã conuertit, eodem. s. linguæ nostræ amplificandæ studio p̃motus, nõ sane improbando, modo rerũ p̃prietas & natura seruetur. Nã ut de Lingua ceruina taceã, quæ nõ est Græcis Scolopendriũ, sed altera potius ab eisdẽ Hemionites nominata, illi quidẽ uiribus proxima, figura autẽ plurimũ distans. Licet tu in tuis castigationibus tam ambas similes scripseris, ut difficile sit internoscere: ut, inquam, de ista taceã, ob eã saltẽ quã habet cum Scolopendrio potestatũ similitudinem, Thrialis omnino differt ab ea quã uulgo Bibinellã appellamus. est enim altera potius quam Græci tum Phlomum, tum etiam Trialida uocant, hoc est, Elychnium: quoniã pro elychnio in lucernis utuntur, Latini Verbascũ nominant, quidam recentiores Taxum barbatum.

¶ De MILO ARBORE.

Milos arbor.

Pari errore Theodorus Milon arborẽ, Taxon latine dixit, cum tamen Taxos arbor, non Milos, sed Smilax a Græcis uocetur. De qua quidem Smilace Theophrastus tanq̃ arbore differẽte seorsum a Milo tractauit. Quo etiã in loco Theodorus græcam seruauit appellationẽ, hoc est, Smilacem dixit, ubi Taxum potuit interpretari: ubi autem Milon scribere oportuit, quoniam huic forte arbori nomen lingua latina non dedit, ipse Taxum nominauit. Quo tamẽ in errore magis est Theodoro ignoscendum, q̃m & Plinius noster simili p̃pinquitate deceptus, Milon arborem

inter Meliæ, id est, Fraxini species libro. 16. collocauit: quod facile est ani maduertere, si quis quæ de Milo arbore lib. 3. Theophrast. quę de uarijs Fraxini speciebus scripserit Plinius, diligentius inspiciat. Vide quot no di apud Theodorum, male aliquando Theophrastum interpretantem, & Plinium etiam implicant, qui, nisi tu eos doctorum doctissimus sol ueris, mihi sane uidentur inexplicabiles. A

¶ De CHAMAEDAPHNE.

Idem Theodorus Chamædaphnem Vineamperuincam apud Theophrastum interpretatur, cum tamen Chamędaphne alia sit planta, cuius descriptio apud Dioscoridem plurimum a Vincaperuinca est aliena. Cuius etiam Vincæperuincæ naturam, imaginemq́ accuratius contemplantibus, illa esse uidebitur quæ a Dioscoride ac Plinio pariter Clematidis atque Daphnoidos, & Polygonoidis nominibus designatur. Chamæda-phne.

¶ De APARINE.

Theodorus insuper Aparinen Lappam nominauit, cum tamen Lappæ nomen communius appareat, ac sicuti per excellentiã Personatiæ potius grandes lappas ferenti conueniat. Hÿ tamen de Vincaperuinca, & Lappa Theodori errores ex Plinij autoritate, ita easdem herbas nuncupantis, habuere occasionem: quemadmodum & ille haud parui sane momenti, quo æque ac Plinius, Theodorus lib. 6. Theophrasti Cisthũ Hederã transtulit, atq; eodẽ modo in marẽ diuisit & fœminã, & florẽ utriq; rosaceum adscripsit, in mare purpurã accedente. Idcirco autem superiora illa in Theodori translatione errata notauimus, ut hoc postremum q̃d plurimum meæ opinioni aduersabatur, exemplo aliorum magis confirmaremus. Iam enim quidã mihi Theophrastum obÿcere moliti sunt lib. 6. interprete Theodoro Gaza, non aliter quam Plinium libro. 16. Hederam diuidentem, eundemq; illi florem deputantẽ. Quę si pro ueris, atq; fideliter ab utroq; autore scriptis recipiantur, nulla dubitatio relinquetur, Cisthum, id est, Ladam, posse etiam Cissum, id est, Hederam, ut tibi uideo placere, uocitari: & quæ de Cistho Theophrastus, cæteriq; autores Græci tradiderunt, eadem a Latinis de Hedera absq; ullo errore referri. Quare cum in hoc totius controuersiæ nostræ cardo uertatur, liceat mihi hunc locum, cum bona abs te uenia impetrata, diligentius examinare, quando & tibi non fuit indecorũ ad leuia ista nostratia legẽda, & iudicio cognoscẽda descẽdere. Hactenus quidẽ de solo nomine disputauimus, liceret ne Cisthũ utrãq;, tam eã. s. quę fert Ladanũ, quã alterã sub qua nascitur Hypocisthis, Hederam latine appellare. Sed esto hoc uerbũ Cissos apud Græcos tam de Cistho altera planta, quã de uera Hedera proferat, sicuti uox ista Canis, tam de animali terrestri, quã etiã de cœlesti sidere dicitur: at quemadmodum neq; canem cœlestem recte in marem ac fœminam diuiserimus, neq; utrunq; sexum habere latrandi naturam concesserimus: eadem, ut puto, ratione neque Plinium Hederam per maris ac fœminæ differentias iure partitur, neque utriusque florem rosaceũ con B

C uenientem aſſignat: quoniam hæc Ciſtho, non autem Ciſſo Hederæ a Theophraſto & Dioſcoride, & ab ipſo Plinio libro.22.tribuuntur. Vt enim omittam illam Hederarum in marem & fœminam libro.16.ab eodem Plinio poſitam diuiſionem, quam forte quiſpiam omniũ plane herbarum, fruticum, ſuffruticum, atq; arborum communem eſſe contenderet, quis unquam uidit roſaceũ in Hederis florẽ? Tanti ne eſſe debet Plinij, aut Theodori Theophraſtũ interpretãtis autoritas, ut illis potius, quã oculis noſtris credere debeamus? Magnus ſane philoſophus Ariſtoteles, tanti iudiciũ ſenſuũ exiſtimauit, ut ubi iſte adſit, uanũ putet quærere rationẽ. Galenus omnium medicorũ princeps, illos pro inſanis habendos putat, qui cum ex ſenſibus poſſint habere probationes, eas ex demõſtrationibus petendas cenſent. Auicenna eiuſdem Galeni, ut de ſeipſo fatetur, interpres, eos qui ſenſibus credere nolint, igne exurendos, aut flagellandos iudicauit; ut dolorem ſentientes, ſenſuum iudicia uera eſſe perciperent. Et recte quidẽ hij uiri doctiſſimi ſunt arbitrati. Cur enim nobis oculos, & reliquorum ſenſuũ opificia natura conceſſit, niſi ut ad proſpiciendam inueſtigandamq; ueritatẽ proprijs poſſimus niti ſubſidijs? Nõ debemus profecto ita noſmetipſos deſtituere, ut aliorũ ſemper ueſtigia ſequentes, nihil per noſmet ipſos decernamus. hoc enim uere eſſet alienis oculis uidere, alienis auribus audire, alienis naribus odorari, aliena ſapere intelligentia, ac nihil nos aliud quã lapides eſſe ſtatuere, ſi omnia aliorum aſſertionibus committeremus, nihilq; a nobis ipſis diſcutiendum putare

Senſuum iudicium certiſſimum.

D mus. Quam tamen opinionem tum in omnibus alijs quęſtionibus, tum in hac præſertim de Ciſſo & Ciſtho debemus abijcere: ubi tanta inter Hederæ florẽ, ac Roſam ſyluestrẽ apparet differẽtia, ut eiuſdẽ Roſæ cõparatione Hederę flos aliud potius, quã flos, id eſt, lanugo quędã uideatur, qualis in Vite, ac Moro, Populo, ac plęriſq; alijs plantis conſpicitur, quæ ita ab alijs diſcrepãt flore, ut ne flores quidẽ ullos unquã procreare exiſtimentur. Atq; ut iã ex ijs quæ ſenſu percipi poſſunt luce clarius oſtendamus, noluiſſe Theophraſt. Ciſſum, id eſt, Hederã, ſed Ciſthũ potius diuidere in marẽ ac fœminã, ac Roſæ ſyluestri ſimilẽ florẽ utriq; ſubſcribere, quę idẽ autor de Hederę flore ſcribat libro primo, differentiã plantarũ per flores oſtẽdens, in mediũ afferemus. Hæc ſunt, ut tu optime noſti, Theophraſti interprete Theodoro Gaza libro quo diximus uerba. Nunc illud exploratũ habemus per omnes partes, plures differẽtias uario modo exultare. Nã flores alij lanuginei, ut uitis, mori, hederæ. Alij foliati, ut amigdali, mali, piri, pruni. Vt uero etiã euidentius quid ſit apud Theophraſtũ flos lanugineus intelligatur, alia ipſius Theophraſti uerba de eodẽ flore lanugineo ſubtexentur ex lib.2. ubi ita ſcribit. Huic Plantago ſimilis cõſtat, niſi quod flores non quemadmodũ illa particulatim edit, ſed per totam ſpicam tritici modo, ambobus tamen floſculus lanugineus exit, ſicuti frumento, & reliquis. Itẽ Theophraſtus de re eadẽ ita.9. uolumine ediſſerit. Quin & floribus differentia tum natura, tum poſitu data eſt, de quibus fere in hijs

quæ in uniuersum digessimus satis dictum existimamus: scilicet quod a= A lij lanuginei, ut omniũ fere germinantium spicarũ: alij folijs constant, ut leguminum. Quod si quis adhuc etiam qualis sit flos lanugineus, qualis ue ei oppositus foliatus ignorat, ipso Theophrasto exempla non pauca suggerente, primum quidem in uite, moro, plantagine, panico, milio: se= cundum uero in amygdalo, malo, pruno, & leguminibus contempletur: neq; uel minimum dubitabit, quin Rosę syluestris in altero genere florũ, quos Theophrast. foliatos appellat, comprehendatur, lanugineis ex ad= uerso distinctos. Quare Hederæ flos non magis Rosæ syluestris, quam flori, mori, uitis, plantaginis, milij, panici similationem continebit. Sed quoniam nonnulli sunt qui mentis aciem longe clariorem quam corpo= ris iudicant, atq; hebetis obtusiq; hominis putant, omnia sensus testimo= nio, nihil autẽ probare ratione, age & argumentis ex media sumptis phi= losophia aptissime demonstremus, nusq; Theophrastũ illã de qua supra diximus in Cisso, id est, Hedera, sed Cistho potius libro. 2. fecisse differẽ= tiã: quã tamen eius autoritatẽ aduersarij contra nos adducentes, non ad= uerterunt, simili alterius, Theodori. s. male Theophrastũ interpretantis, errore tueri. Illud mihi tecũ non minus Platonica quam Aristotelica disci plina uiro conspicuo primũ conueniat, nõ paruũ esse diuisionis qua phi= losophi utuntur artificiũ, quod Plato philosophus excellentissimus adeo extollit atq; admiratur, ut qui multa in unũ recte collegerit, atq; unum in plura recte diuidere sciverit, eius uestigia tanq; diui cuiusdã sectari in dia= logo qui Cratillus inscribitur, ex persona Socratis dixerit. Eandẽ diligen B tissimę diuisionis scientiã Aristoteles adeo difficilem atq; operosam puta uit, ut in secundo de partibus animaliũ uoluminis lib. animaliũ genera in proprias species diuidere aggressus, quemadmodũ ei Galenus noster ob iecit, titubanti potius ac dubitanti, quam aliquid affirmanti, aut asserenti similis uideat̃. De hac eadẽ diuidendi facultate apud Latinos Boetius, a= pud Gręcos Andronicus, ac Theophrast. libros accuratissime scriptos po steris reliquerũt. Quis uero sanę mentis dubitauerit, quin ea quę in eisdẽ libris diuidendi pręcepta tradunt̃, ipsius artis pręceptoribus notissima fu erint? Sunt aũt hæc, ut Gal. non minor pene philosophus q̃ medicus, in præfatione artis curatiuæ ad Glauconẽ exposuit, sũma atq; præcipua arti ficiosæ diuisionis decreta, ex Platonicæ disciplinæ thesauris accepta: a pri mis, supremisq; esse incipiendũ: deinde hæc in alia genera, species, differẽ tias ue secandũ: atq; hęc ipsa rursus eodẽ modo partiendũ, donec tandem ad eas peruenerimus spẽs, quæ amplius diuisionẽ non admittunt. Verũ nunquid hanc diuidẽdi normã ac regulã obseruauerit ipse diuisionũ ma= gister Theophrastus, uideamus. Si em̃ Plinio & Theodoro Theophra= sti sententiam libro. 6. interpretantibus credimus, illa Hederarum in duo prima discrimina, marem scilicet, fœminamq; partitio, a Theophrasto libro Tertio est omnino prætermissa: quo tamen in loco omnia Hede= rarum genera ac species usq; ad specialissimas per proprias singula diffe=

Diuisionis artificium summum.

C rentias partiri statuerat: deinde libro. 6. ubi nulla erat de Hederis narratio opportuna, si Theodorum interpretem sequimur, ponitur. Quod cũ Plinio uisum esset absurdum libro. 16. ubi de omnibus Hederarum generibus agere proposuerat, ab illa ipsa diuisione per marem ac fœminam censuit inchoandum, cuius alibi meminisse, ac non ubi pręcipua foret tractatio de Hederis, magnam esse erroris partem existimauit. Nemo uero illud obijcere audeat, has maris ac fœminæ differẽtias eo in libro, in quo de Hederis scribere accuratius instituerat Theophrastus, ab ipso tanquã inutiles fuisse neglectas, cum easdem differentias, ubi haberi possint, uel solas, uel maximas in syluestrium plantarum genere, qualem esse Hederam constat, primas assumi oportere, primo sui de plantis libro uoluminis idem autor affirmet. Sicuti uero omnia Hederarum genera, seu species, sub uno communi genere, quod Hedera appellatur continentur, ita & Hederæ genus ad aliud genus superius refertur, quod frutex nuncupatur, quodq; ab ipso Theophrasto, qui omnes plantas quatuor distinguit generibus, arborum, fruticum, suffruticum, atq; herbarum, ab alijs tribus ponitur natura distinctum. Liquet autẽ Theophrastum libro Sexto non de fruticibus, sed de suffruticibus potius, herbisq; tractare. Hæc enim ab ipso in eiusdem libri exordio scribuntur: De arboribus dictum iam est, nunc de suffruticibus & herbis doceamus. Consequit̃. Et si quæ in hijsce alia genera comprehenduntur, illa quoq; annotemus oportet,

Plantarum genera quatuor.

D ut fruges: nam hæ quoq; inter herbas deputari desyderant. Sed primum uerba de suffruticibus faciamus. Demum Theophrastus eo quo promi serat ordine prosequens, ita de fruticibus loquit̃. Sunt autem eorum genera quamplura summis differentijs discreta. Cisthos, uel, ut Theodorus interpretatur, Hedera, melotrum, rubea, cassia, origanum, satureia, lens, saluia, marrubium, policaria, apiastrum, cæteraq; huiusmodi: atq; etiam quæ minus similia sunt, scilicet quæ ferulacea, & neruicaulia constant, fœniculum, equifœniculum, ferulago, ferulaq;, herba muralis, siue muricidacea a quibusdam uocata, cæteraq; similia. Hæc enim omnia, ac q; in totum ferulaceum suffruticum naturæ addixeris. Genera uero atq; discrimina singulis hijsce indicamentis habentur, alijs euidentiora, alijs occultiora. Cisthi nanq; uel secundum interpretem, Hederæ duo genera, masculina scilicet ac fœminina: quoniam altera maius, durius, pinguiusq; foliũ habet, floremq; ad purpuram inclinatum, ambabus tamen flores rosis syluestribus proximi, uerum minores & sine odore. Cum igitur Theophrastus & in ipso protinus sexti libri principio dixerit antea se egisse de fruticibus, iam de suffruticibus atq; herbis spondeat tractaturum, primoq; in loco de suffruticibus, in qua prima tractatione Hederam, uel potius Cisthum (ne errorẽ interpretis incurramus) melotrum, rubeam, ac cætera quæ sequunt̃ naturæ suffruticũ censeat adscribenda, quis dubitauerit, hoc ipso in loco libri sexti nullam de Hedera facere uoluisse mentionem, quam superioribus libris fruticum generi addixerat: de qua præ

terea libro.3. arborum ac fruticum tractatione abunde asseruerat. Neq; uero quispiam ex eo decipiatur, ut quoniam hæc frutex, atq; suffrutex apud Latinos uocabula una syllaba tantũ differunt, minimam quoq; existimet in rebus ipsis differentiam, quoniam eadem genera apud Græcos sunt tam uocabulo quam etiam natura diuersa: alterum enim θάμνον, alterũ φρύγανον idem Græci uocant. Quæ duo uerba cum non posset Theodorus commodius exprimere, fruticem, atq; suffruticem transtulit. Quare nisi uelimus Theophrastum summum philosophum, qui non modo de naturis rerum, sed de dialectica, & diuidendi ratione atq; doctrina libros ornatius ac copiosius, quam eius præceptor Aristoteles multorum iudicio conscripsit, tam pueriliter aberrasse, ut Hederam aliquando in fruticum, aliquando in suffruticum genere collocaret: ut in ea quam fecerat libro.3. Hederarum dictione, suæ doctrinæ præcepta negligeret, ac more quoq;, ut Plato inquit, inepti, duo statim prima genera prætermittens, quodammodo membra dirumperet: ut Hederam aliquando in fruticum, aliquando in suffruticum genere collocaret: ut sibijpsi pugnantia scriberet, atq; contraria, Hederæ florem nunc lanugineum, nunc foliatum asserendo: ut deniq; ea quæ omnino sensui aduersantur in ea historia, in qua plæraq; uisu magis quam ratione dijudicari fatetur, affirmaret. Illud potius existimare debemus, Theodorum Gazam una cum Plinio, qui Theophrasti libro sexto forte Cissum pro Cistho scriptum inuenissent, unius literulæ immutatione fuisse deceptos, ideoque illa Hederę tribuisse quæ Theophrastus de suffrutice longe ab Hedera differente tradiderat: quo quidẽ errore cum Pliniũ libro decimosexto lapsum manifestissime uideamus, quid est quod dubitemus ipsum etiam libro.12. itidem fuisse, ut tuo utar uocabulo, sæpius de hoc autore prolato hallucinatum. quandoquidem ex Gręci codicis mendo ita hic sicuti in Prasso & Prasio eadem errandi dabatur occasio. Equidem Theodoro Gazę in Theophrasti translatione non raro aberranti ueniam puto impertiendam: quoniam ut in præfatione sui operis ipse conqueritur, unicũ tantum, eundemque mendosum codicem habuit: nisi quod oportuit diligentem interpretem rerum naturã potius spectare quam uerba. Qua diligentia si Plinius etiã usus fuisset, ne„ q; tibi tot in eius libris ꝓprias hallucinationes castigandi, neq; mihi tam„ multos errores notandi necessitas foret adiuncta. Quoniã uero in hoc de„ Cisso & Cistho errato, quod erat tam Theodoro Gazæ, quam etiam Plinio commune, longior fortasse fui quam cuiquam necessarium uidereĩ, reliqua demum, quæ circa Plinium tantũ disputantur, atq; aduersus nos pro eodem Plinio abs te fuere defensa, pro nostra tuenda sententia quam breuissima oratione poterimus confutare tentabimus.

A

Theophrasti eruditio.

B

¶ De CHAMAEDAPHNE.

In Chamædaphne libro.15. ueterem lectionem distinctiorem putas, si ita scribatur. Est & Chamædaphne syluestris frutex, & Alexandrina. Vt duo genera intelligantĩ. Alterũ Chamædaphne, quã Latini Laureolã, ut

C tu inquis appellant:cum tamen ea quæ hodie Laureola latine dicit, nõ sit Chamædaphne, sed Daphnoides potius statim postea a Plin. descripta. Alterũ, Laurus Alexandrina, ex Plinio Gal. Dioscor. Tu quidẽ Plinium hoc pacto excusas, ne uideat Chamędaphnẽ uarijs in locis uarie designas se:cum hoc in loco, libro. f. 15. Laurũ Alexandrinã tantũmodo pinxerit, sicuti lib. 28. Chamædaphnẽ. Sed duo remanent in Plinio scrupuli haud quaquam dissimulandi: Cur cum Plinius cætera Lauri genera eodẽ libri. 15. loco descripserit, solam Chamędaphnẽ indescriptam reliquerit: Cur cũ alterũ genus non Alexandrina simpliciter, sed Laurus Alexandrina a Theophrasto, Diosco r. atque Gal. ab omnibus denique græcis autoribus uocitetur, Plinius propria appellatione prætermissa, sumptum a loco uel persona, cognomen tantummodo posuit: uel eum postea subiunxit, alij Daphnem uocant, proprium nomen contra naturam postposuit: cum tamen uera huius fruticis appellatio non sit neque Daphne seorsim, neque Alexandrina, sed hoc totum, ut diximus, Daphne Alexandrina.

¶ De ADARCE.

In Adarce falli eos putas, qui uerbum, palustris, recto casu, non autẽ paterno capiendũ putant: atque ideo credere non de Salsilagine Calamis adhærente, sub Adarces uocabulo a Plinio agi, sed potius de palustri Calamo Adarce nominato: unde temere factum putas Plinio negocium. At cum index capitis. 32. libro. 16. agi de Calamis, atque fruticibus, non medicinis ea parte demonstraret, cum ipse præterea continens sermo de diuer

D sis Arundinum speciebus quibus Adarce adnumeratur, cuiuis facile persuadeat, Pliniũ eo in loco putasse Adarcem non esse Salsilaginẽ, sed palustrem Calamũ in Italia nascentẽ, nemo negociũ Plinio nisi ipsemet ipsi facessit. Quid enim sibi uult illa repetitio? Est enim obliqua Arundo non in excelsitatem nascens, sed iuxta terrã fruticis modo se spargens, suauissima in teneritate animalibus: est & in Italia nascens Adarce palustris, sub ipsa coma utilis dentibus: quoniam uis eadem est quæ Sinapi. Quid, inquam, uerbum, est, bis positum a Plinio insinuat? nisi ita esse Adarcen ex Arundinũ genere, sicuti obliquam Arundinẽ a quibusdã uocatã elegiã. Si etiã uerbũ palustris paterno casu capiatur, aspera nimis atque aurib. absona fiet Pliniana elocutio. Quod si præterea uerbũ Arundinis, ut necessarium fore uidetur, supplendum sit, præscissa quodammodo atque defecta oratio uidebitur. Cur uero ea Salsilago nasci in Italia a Plinio dicatur, cũm in Galatia, non autem in Italia gigni illam Dioscorides scribat: ut mirum uideri possit, te qui uelis Plinium de eadem loqui Salsilagine de qua Dioscorides, uerbum illud, Italia, non castigasse, ac loco eius Galatia nõ posuisse: Cur etiam hæc medicina sub ipsa coma tantum utilis dentibus a Plinio iudicet, quã Diosc. Galen. ac Paulus in omni parte Calamorum quibus hæret, quamuis ad alios usus quã dentiũ probauerunt. Nam & Plin. ipse lib. 32. ubi Adarcen quid sit nõ aliter quã prędicti autores exponit, nasci illam circa Arundines tenues, nulla facta de loco, sub coma men

tione, simpliciter ꝓtulit, neq; in paludibus, sed ubi spuma aquæ dulcis ac marinę se miscent. Quod maximum est argumentum, hic quidem, libro scilicet. 32. de Adarce Salsilagine fuisse locutum: libro uero. 16. de altera, quam esse Arundinis speciem falsa sibi opinione persuaserit, de qua etiā intellexit libro. 20. ubi ita scripsit. Sinapis naturam habere traditur Adarca, inter syluas tacta cortice pleniore, sub ipsa coma nascens. Ita eñ ego hunc locum puto legendū paucioribus syllabis quam in tua castigatione mutatis. Nam & id uerbū, pleniore, si ita iaceat, eandem sententiā exprimit, quam supra lib. 16. posuerat, efficaciorem. s. esse dentibus Adarcen sub ipsa coma. Vel possumus ex uno uerbo duo facere, atque ita legere: Cortice plane ori sub ipsa coma nascens: Quasi eā nasci ad utilitatē oris, cuius dentes sunt nō minima pars, uelit insinuare. Quod pariter hijs quę libro. 16. de eiusdem medicinæ ad dentes usu testatus fuerat mire conueniet. Illud quoq; pro nostra facit sententia, quod Plinius nusquam Adarcen esse Salsilaginem, nisi libro. 32. monstrauit, ubi eam Calamachnem nominauit: quamuis uitio codicis id uerbum corruptum sit in Chalamochnū. Quo etiam in loco eosdem illi subscribit effectus, quos medici ueteres Salsilagini tribuunt, alios ab illis quos libro. 16. in Adarce retulerat. Neq; uero hoc postremo libro quicquam meminit se in præcedentibus de eadē Adarce scripsisse, sicuti lib. 20. cum de re ipsa uerba faceret eandē se inter syluas tetigisse testandum existimauit. Hæc eñ omnia manifestissime probant, Plinium uarijs in locis uaria de Adarce sensisse, quam aliquando Calami speciem, aliquando Salsilaginem Calamis inhærentem significat.

De AERA, & AEGILOPE.

In Aera & Aegilope nescio an magis accusandus sit Plinius, qui in rebus adeo uulgatis, quibus nomnia latina non deerant, gręcis utendū censuerit: an potius, quoniam de eisdem herbis græca appellatione monstra tis illa affirmauerit, quę sensus falsa esse deprehendit. Tu uero de Aera hoc pacto pro Plinio respondes, q̃d cum Græci traderent Loliū strangulare circunligando se triticū, neq; id in Italia magnopere foret compertū, tutius esse cogitauit gręca uti uoce quā latina, Aerā id dicendo, nō Loliū. Laudarē Plinij consiliū, qui Græcorū mendacia, si qui forte fuissent qui tam insigniter mentiri uoluissent, ut scriberēt Loliū circumligando se triticum enecare, rem neq; in Græcia, neq; in Italia compertā sub græcę uocis obscuritate occultare studuisset, nisi Aera uocabulum adeo esset in eorundem Græcorum lingua usitatū, ut eius significatus neminē lateat, qui uel parum literas græcas degustauit. Vt tamen Græcos autores uiros sane doctissimos, qui de plantis scripserunt, atq; inter cæteros Theophrastum, quē pręcipue de agricultura scribens Plinius imitat̃, tanti erroris suspicione liberemus, hic nusquā de Aera seu Lolio scripsit, quod Triticū circunligando se enecet, sed solum auferendo alimentū, quoniā Tritico adnascit̃. Hæc enim sunt eiusdē Theophrasti uerba libro tertio de caus

Plinius in agricultura Theophrastū imitatus est.

lo post Plinius ait, ab Aegilope Hordeũ necari, idipsum Theophrastus A
lib. 5. de causis plantarũ, licet alio mõ quam Plin. Aegilopi tribuit. Alterum quoq; fastigium Plinius, si non eodẽ capite, saltem libro, aliquando Bromum, aliquando Auenã nominauit: ut inexplicabilis ratio uideatur cur Plinius in eisdem generibus nunc græcam, nunc latinã proferat uocem, Bromũ ex Oriente aduectã libri. 18. capite. 10. Plinius refert, sed eandem Bromum eiusdem libri capite. 7. antea Auenã fuerat interpretatus ibi ea scribit. Tunicæ frumento plures, Hordeum maxime nudũ, & Alica, sed præcipue Auena calamus altior frumento, quam Hordeo, arista mordacior Hordeo. Hæc fere omnia sunt ex Theophrasti libro. 8. quamuis corrupte plæraq; translata. Nam Theophrasti de eisdem rebus scribentis uerba sunt ista: ut Theodorus interpretatur. Ad hæc Triticũ tunicis integitur multis, Hordeum nudum consistit: id enim omnium maxime caret tegmẽto. Tipha quoq; & Siligo, & omnia huiusmodi multiplici folio includunẽ: ast omniũ maxime, ut ita loquar, Auenã natura operuit: quin etiã culmus altior Tritico quã Hordeo est, spica plus discreta a folijs emicat, palea quoq; plus suauior quę ex Tritico q̃ Hordeo. Si quis conferat Plinij uerba supra posita, hijs quæ de libro. 8. Teophrasti subiũximus, nõ puto dubitabit, q̃n Plin. sicuti tunicas Frumẽto plures contra Hordeum maxime nudũ ad Theophrasti scripsit imitationẽ, ita in cæteris sequendo Theophrast. βρόμον πολλῷ, id est, Auenã maxime opertã, ueluti interpretat̃ Theodo. dicere uoluerit. Cur uero sensu contrario maxi B
me nudã scripserit, non magis scirẽ reddere rationẽ, quam cur idem Plin. Aegilopen circumligãdo se Hordeum dixerit interimere, cum nulla Auenæ species quæ id faciat agnoscatur, sicuti neq; Lolij, quod tuam alteram in Aera destruit defensionẽ, ideo scilicet Piniũ Aeram dixisse non Lolium, quare ipsi plus Lolij speciem, quã Lolium significare uideatur. Nam æque ignorat̃, ubi terrarũ talis Lolij species oriatur, quæ circũligando se Triticum enecet. Sed cur Plinius in hijs adeo apertis erroribus tam operose defenditur, abs te præsertim, qui scias hoc in ipso loco, ubi Plinius Aeræ atq; Aegilopis naturam peruertit, in tantum fuisse hallucinatum, ut Teramnum & Ateramnum, quæ duo uocabula coctile atq; incoctile leguminum affectus plærisq; in locis apud Theophrastum significant, ipse pro herbis noxijs acceperit: quarum altera, Ateramnos scilicet, circa Philippos in pingui solo interimit fabam, Teramnos uero in macro, cum quidam uentus afflauerit. Quem quidem adeo crassum Plinij errorem nesciens aliter excusare, locum esse uitio codicis decurtatum suspicaris: qui etiam libro nono, capite decimosexto mirari te dicas, Plinium eosdem pisces modo græce, modo latine nuncupare: quod & in rebus alijs, ueluti in herbis Plinium plærunq; facere non diffiteris, nihil testantem, eędem ne sint, an diuersæ. Si hoc idem in alijs genus erroris Plinius admisit, cur non etiã in Aera ac Lolio, Aegilope & Auena potuit admittere? Vel si in hoc Plinius non errauit, cur tibi dedit in alijs similibus

A de se admirandi occasionem?

¶ De GLASTO, ISATIDE.

Si ubi de Isaride inter Lactucas sponte nascentes lib. 20. scribitur, pro Syluatico Glastum, ut tu id uerbum castigandū opinaris, legatur, non adeo nos elidemur, qui Pliniū hoc in loco indiligentiæ accusauimus, quātum Plinij lectio quodāmodo uiolabit: quoniā a Syluatico ad Glastū longinquus est transitus. Quare uel nihil immutandū est, sicuti uideri in manu scriptis codicibus asseris: aut si Glastum loco uerbi Syluaticū, quamuis uiolenter intrudatur, iure Pliniū a nobis fuisse reprehensum, nisi hæc castigatio adhiberetur, iudicasti. Quantum uero rectius totus iste locus in Plinio emendabitur, si ita legatur. Alterum est genus quod Græci Isatim uocant. Vbi uerbum Esopus, quod neq; græcum est, neq; latinum, si pro aliquo Lactucæ genere accipiatur, tuam subterfugisse censurā non parum sumus admirati. Tertiū est genus in syluis nascens, syluestrem Isatim uocant. Hic enim diligenter aduertisti ex manu scriptis codicibus, nisi ita legatur, locum fore defectum. Erit igitur secundum Lactucæ sponte in aruis nascentis genus, non Esopus, sed Isatis simpliciter appellata, tertium quod in syluis gignitur syluestris Isatis. Quartum uero genus, quo infectores lanarum utuntur, non syluatica Isatis, hæc enim est secundo generi adiuncta differentia, sed potius satiua dici debet. Differt autem hoc quartum genus a secundo: quoniam istud seritur, illud in aruis sponte nascitur. Si naq; Glastū, ut rationabilius apparet, nullo modo interponatur, iam nulla dubitatio relinquetur, ita in hac herba, sicuti in plærisq; alijs, familiarem sibi errorem Plinium incurrisse: quando eam sub uarijs nominibus quasi essent duæ, non una, in locis adeo distantibus designauit. Pari enim incuria Atriplicem holus satiuum, atq; etiam sponte nascens, modo latina, modo græca appellatione tanquam herbas differentes enarrauit. Vnde etiam illud est consecutum, ut effectus aliquando contrarios utriq; subscripserit. De Atriplice siquidem, atq; eius ꝓprietatibus, cum libro secundo disseruisset, eamq; ex autoritate Pythagorę morbos regios & pallorem facere tradidisset, mox de eadem sub Chrysolachani uocabulo libro. 27. scripsit, fuisse aliquos qui traderent, illam alligatam regium morbum habentibus ita ut spectari posset sanare id malum: quem etiam effectum de semine si bibatur cum melicrato, autor grauissimus Dioscorides, & plærique alij medici testificantur. Esse uero eandem herbam a Romanis Atriplicē, a Græcis autē Chrysolachanū nominatam, tibi probare supersedemus: ne id agentes Græcorū prouerbio subijciamur, Sus Mineruam. Aliter ēm alijs, qui ausi sunt supra calceū ascendere, aliter tibi Hermolæe eruditissime, non solū magnarum, sed etiam minutissimarum rerum scientia prædito, scribendū iudicauimus: Tibi inquā, qui Plinium in uerbi Prasion ambiguitate sæpe hallucinantē notauisti: quæ forte hallucinatio causa fuit, ut de Balote lib. 27. scriberet, quā Plinius lib. 20. sub Marrubij nigri nomine notificauerat. Taceo mille alios huius generis

(margin B at "miliarem"; margin note: Atriplex.)

apud Plinium errores, ne multa quæ tu in tuis castigationibus lectores commonuisti, nunc te uelle docere uideamur. A

¶ De PERSONATIA, AC PERSOLATA.

Ego Plinium in meo libello notandum putaui, quod libro. 25. eodem capite bis Personatiam descripsit, quam sicuti Græci utrocp in loco Arcti um nominauit: altero tamē Personatiam, altero Persolatam, ut tibi uideo placere, dici latine insinuauit. Quam distinctionem nominum a Plinio cognitam ais, a quibusdam non fuisse perspectam: ob eam, ut puto, rationem, quod ego libro. 25. altero in loco ubi de Arctio fit mentio, pro Persolata Personatiā scribendum putaui. Sed cum tu quocp fatearis, Persolatæ uocabulum a persola esse deductū, quod nomen apud Latinos, teste Placidio grammatico, qui de Plautinis nominibus scripsit, personam significat, siue Personatiam, siue Persolatā altero in loco legeris, nihilo magis ab errore Plinius eximitur, qui bis eandē herbam modo sub Persolatæ uocabulo, eodem etiam capite pinxit. Sed tu forte non adeo Plinium defendere quantum me accusare uoluisti, qui Placidium grammaticum non uiderim. Ego uero id crimen in homine nulli rei minus, quam uerborum studio incumbente, non multum puto inexpiabile, sed una aquæ guttula ablui expurgaricp posse. Illud aliquanto difficilius in Plinio excusari queat, quod ex tantilla uominum uarietate, rem diuersificari, hoc est, aliam esse herbam Persolatam, aliam Personatiam iudicauit.

Persola.

Placidius gramaticus.

¶ De ECHIO, ATQVE ALCIBIO. B

Non reprehenderemus Plinium scribentem libro. 27. se qualis esset Alcibios apud autores scriptum non reperisse, nisi ipse Plinius libro. 25. eandem Alcibium sub Echios nomine eodem quo Dioscor. modo pinxisset: adeo, ut Plinius putasse uideatur, aliam esse Echin ab Alcibio, quam tamen non differre in nostro libello probaui: quoniā eosdem effectus tam de Echi, quam de Alcibio, & Plinius ipse, & cæteri autores prodiderunt: qui etiam autores non seorsim de Echi, seorsim uero de Alcibio, quemadmodū Plinius, sed de Echio tantū, quam alio nomine uocari Alcibiadiū testantur, tractauere. Cum uero tibi uideatur ea quæ dicatur Echios atcp Alcibiadium diuersam esse ab altera, quam Nicander Echin atcp Alcibium appellat: ego me fateor hanc apud Nicandrū distinctionem non agnoscere. Illud satis habeo exploratū, in libro Dioscor. uel Pauli, nullam huiusmodi nominū, ac multominus rerum differentiā deprehendi: quandoquidem de Echio atcp Alcibiadio solum agentes, non alias illi uires adscribunt, quam Echi atcp Alcibio Nicander. Vt uero proximius sit non differre, siue Echis, siue Echios, siue Alcibium, siue Alcibiadium ea herba a diuersis autoribus nominetur, quemadmodum qui eam Aleubiacū, non autē Alcibiadiū uocant, rem plane eandē, non diuersam intelligunt.

¶ De HELIOTROPIO.

Vbi de HELIOTROPIO scribit Plinius, ais quibusdā uideri

C eundem autorem Heliotropium cum Cichorio confundere: quoniã & Heliotropium ceruleo flore describat, & cibo gratum esse dicat, quę duo Cichorio conueniant. Ego uero & alia adiunxi quę de Heliotropio scribit Plin. Cichorio pariter congruentia: ut q̃d semipedalem altitudinẽ nõ excedat, & nõ nisi pingui cultoq; solo nascat̃: quæ omnes notæ aggregatæ, Cichorium manifeste designant. Tu uero priores duas ita refutas, q̃d nihil impedit uescendo esse tam Heliotropium, quam Cichorium: nec constat in Dioscoride, λευκὸν ἄνθος, id est, candidum, an γλαυκὸν, id est, cæruleũ scribere oportuerit. At ut ad utrunq; respondeam, & de Cichorij radice q̃d esui sit, & de flore quod cæruleus sit, sensu atq; experientia probatur, quæ de Heliotropio non audes affirmare: quando etiam in dubium reuocas, qualis Heliotropij flos a Dioscor. describatur, ceruleus, an candidus. Ego autem illud certe scio, multos quos uidi, & quidẽ antiquos Dioscor. codices, λευκὸν, non autem γλαυκὸν scriptum habere: & nisi mea me fallit opinio, puto te eandem scripturam in tua translatione secuturum.

¶ De LASINE.

Quosdam ais, uerbum Lasinem corruptum esse nescientes, Pliniũ culpare, quasi hanc herbam libro. 28. inutiliter repetierit, Laginem uocando, non lasinẽ. Tu uero pro Lasine lasionẽ censes legendũ ex Theophrasto, tam libro Plinij. 21. quam etiam. 22. atq; ideo aliam statuis a Lagine, de qua idẽ Plinius agit libro. 28. Demum ut meæ modestię consulam, mi D hi putas recantandũ: quoniam non sit tanta inter Laginem atq; lasionem affinitas, quantam tibi uisus sum existimare. Quasi uero ego in nostro libro tenuem tantum uocis sonum secutus, ac non multo magis naturæ proprietates, eandem esse cum lasine laginem apud Plinium iudicauerim. Quoniam quæ de lasine libro 22. scripserat Plinius, eadem fere in lagine libro. 28. repetijt, ut quod pthisicos iuuet, quod lactis ubertatem faciat, quod infantibus illita capillũ alat, quod in cibis placeat, quod uentrem stimulet. Sed uide quantum mihi contulerit cum te homine doctissimo de huiusmodi rebus disputatio. Ea enim quam tu adduxisti autoritas Theophrasti, longe me fecit ad ea quæ pridẽ scripseram confirmanda audentiorẽ, nedũ mouerit ad recantandũ: nisi recantare pro eandem repetere cantilenã accipiatur. Suspicari me in meo libro scripsi, q; utrobiq;, & libro. s. 22. & libro. 28. pro lasine uel lagine, & elxine & eusine legi deberet. Adeo non nesciui quod tu mihi obijcis, uerbum lasinẽ esse corruptũ, ut etiam quo pacto castigandũ esset admonuerim: cuius castigationis illa ratio fuit: quoniã Plinius eodem libro. s. 28. nõ modo laginẽ, sed etiam Echitem, & tenue Scamoniũ eandẽ herbã a quibusdã uocari testaret̃. Ego uero non agnoscerem plantã, quæ proprie tenue Scamoniũ dici posset, præter illã quam Dioscor. sub Elxines, Euxines, & Cissampeli quoq; nominibus pinxit, folijs Hederæ similibus omnibus, seq; inueneris circunuoluentẽ: ob quã etiã naturã sicuti Diosc. Cissampelũ, ita Plin. Cõuoluolũ alibi nominat. S3 de q̃ antea tm̃ suspicabar, nũc certã ex Theophra

Tenue Scamonium. Cissampelos. Conuoluolum.

ſto habeo noticiā: in cuius codice, quē ſcis etiā Plinianis eſſe corruptiorē, A ſic pro iaſione elxinem uel euſinē, ueluti apud Pliniū pro Lagine uel Laſine puto ſcribendū: nā de Laſine Plinius lib. 21. ita ſcribit. Laſine unū foliū habet, ſed ita implicatū, ut unū cū ſit plura eſſe uideant. Theophraſt. aūt, a quo, ut par eſt, Plinius accepit, de flore Iaſionis lib. 1. de hiſtoria plātarū eadē quę Plinius de flore laſines tradit in hæc uerba. Nonnulli folio uno emergūt, deſcriptionē tamē pluriū oſtendētes, ut flos in Iaſione. Nōne hæc flori eius herbæ, quā Græci Elxinē atq; Ciſſampelū, Plinius, ut dixi, Conuoluolū alibi uocat, mire conueniunt? Eſt enī hic flos, ut Plinius inquit, rudimentū naturæ Lilia facere condiſcentis: & cū unū foliū tantū habeat, quibuſdā tamē quaſi inciſuris ita diſtinguit, ut uidcat in quinq; diuiſum. Eadē autē herba dicta latine Conuoluolum, ſicuti hoc in loco, libro ſcilicet primo de hiſtoria plantarū, apud Theophraſtum pro Elxine, uel Euſine uitio codicis Iaſione nominatur, ita libro ſecundo de cauſis Laſine æque corrupte uocat: quod tamen uerbum ueluti diuinans Theodorus Volucrum uertit. Quare cum Dioſcorides atq; Galenus multo ſint, ut te non latet, tam accuratæ doctrinæ, uirum, in lingua græca emendatiores quā Theophraſtus in eadē, uel Plinius in noſtra, quid eſt quod dubitemus laginem & laſinem apud Pliniū, Iaſionē autē & Aſinem apud Theophraſtum nomina itidem deprauata, ex uerioribus codicibus caſtigare? cum præſertim quid ſit Græcis Elxine, uel Euſine, quidue Latinis Conuoluolum, uel ſenſu ipſo monſtrante noſcatur. Quid autem ſit eiſdē B Græcis Iaſione, aut Aſine, ſeu Plinio Laſine uel Lagine, ab illis etiam qui ſe omnia in Plinio ſcire profitentur ignoratur.

¶ DE SIO, & SILAO.

Male me Pliniū accuſantē, quaſi duas herbas fecerit quæ ſit una, in tuis primis defenſionibus notauiſti: quoniā tibi non uideatur Siū eſſe Criſiones, ſed tantum ſimilis herba. In ſecundis contra me latam ſententiam pene reuocaſti: nam Silaū uerbū eſſe corruptū in Pliniano codice, & Lauer potius eſſe legendum iudicaſti. Cuius deſcriptionem tu quoq; fateris ad eius oleris naturam proxime accedere, quod Græci Sium uocant. Et quoniam Dioſcor. ait Sium a Romanis Lauer appellari, quam tu etiam concedis eſſe illā herbam, quam uulgo Criſiones appellant: ita tandē mecum, & cum Dioſcoride ſentis, quod Sium quidē ſit Lauer, ſed Lauer odoratum: quandoquidem Sium herba eſt odorata, teſte Dioſcor. Lauer, ſiue Criſiones minime. Sed cum idem Dioſcor. duo Sij genera faciat: alterū odoratū, ob quā naturā Iuncus aromaticus alio noīe dicit: alterū inodorum, q̄d quia Naſturtij refert ſaporē, ideo etiā Cardamine a Gręcis uocat: cur ſicuti duplex eſt Siū, atq; ut tu quoq; īſinuaſti, Lauer, odoratū. ſ. & carens odore, non etiā Criſiones quidam eſſe inodori, quidā odorati dicant? Quo quidē admiſſo, mea ſtabit ſententia, Siū eſſe eam herbā quā Criſiones nominamus: quā cum bis deſcripſerit Plin. & ſub Sij, & ſub Silai, ſiue ut tu legendū putas, Laueris nomine, iure eſt a me incuriæ, ne di- Sium. Criſiones.

C cam inscitiæ accusatus, qui quæ una herba erat duas fecerit, sicuti ob id e-tiam merito possit reprehendi, quod duo Sij genera in unã naturam confuderit. Nã quæ de Sio scribit Plinius, quod latius sit Apio, atq; in aquis nascat̃ pinguius, nigriusq;, quod calculos frangat, quod dysentericis & mulierum mensibus prosit, hæ omnes sunt Sij odorati apud Dioscoridẽ proprietates. Quod autem Nasturtij saporem reddat, quod lentigini & mulierum uitijs in facie illitum nocte momento cutem emendet, ut de Sio pariter scribit Plinius, hoc non de eodem genere, sed altero potius inodoro, quod ut diximus, a sapore quẽ reddit, Cardamine a Græcis nuncupatur, Dioscorides retulit.

¶ De SIGILLO LEMNIO.

Venio ad Sigillum lemnium, quod ego autore Galeno medicorũ omniũ longe doctissimo rectius terrã quam milton, id est, rubricam nominari monstraui. Tu contra Nicandrum affers, ac Celsum: quorũ alter id terræ genus Miltũ, alter Miniũ uocat. Sed cur non etiam Andromachũ medicũ antiquissimum allegasti, qui in suæ theriaces compositione Terram lemniam Milton appellauit? Præstat autem, inquit Galenus, in eiusdem compositionis expositione, non Milton, sed terram potius dicere: eam, ut puto, cauens confusionem, quam uisus est fecisse Plinius, Terrã lemniam inter rubricas & colorum genera libro. 5. &. 3. numerans: cum tamen, ut idem Galenus inquit, aliud sit lemnię terrę genus, quo fabri li-

D gnarij pro rubrica utuntur, quod uerius Miltos nominatur, picturæ potius quam medicinæ accõmodatum. Ego igitur non adeo de nomine, quã de re ipsa a Plinio dissensi. Nam etsi & Cinnabaris, & Minium, & plæraq; forte alia æque medicis ac pictoribus seruiant, utrunq; tamen usum lẽnio Sigillo contingere neq; tradit̃ a Dioscoride, diligentissimo alioquin in huiusmodi rebus explorandis autore, a Galeno autem rubricã a Terra lemnia plane distinguente negatur.

¶ De CINNABARI.

De Cinnabari non putas eam opinionem, quam secutus est Plinius, a Dioscoride improbari: quoniam idem Dioscorides simpliciter scripserit: putauerunt quidam Sanguinẽ draconis esse Cinnabarim: nõ damnans, sed referens aliorum de Cinnabari existimationem. Sed qui defendi possit, huiusmodi de Sanguine draconis opinionem, non iudicari a Dioscoride falsam, qui de Cinnabari non lib. 2. inter medicinas ex animalium sanguine sumptas, sed potius. 5. inter metalla tractauit? De Cinãbari quoq; metallo in Hiberia & Colchis nascente, ut te non latet, agit Theophrastus. Et si contra te cognomine tantum Barbarum, autorem lingua & natione Barbarum licet allegare, Auecois pariter in suo Colliget, non aliter de Cinnabari quam de metallo scripsit, Galenus etiam medicus nobilissimus sui de simplicibus medicaminibus lib. uoluminis. 11. Cinnabarim metallis adnumerauit. In altero autẽ de eisdem medicaminibus ad Paternianum tractatu, eorum aperte sententiam improbat, quam Plinius com

probauit, ita scribens. Cinnabaris non est Sanguis draconis, ut quidam putant. Siue autem hæc sint uerba Galeni, Pergameno Asiæ ciuitate oriundi, siue alterius eodem nomine insignis medici, satis constat tantorũ uirorũ iudicio, ea quæ de Cinnabari prodidit Plinius, esse fabulosa: nõ tamen ob id, ut nobis obiecisti, Pliniũ irrisimus. Absit enim a nobis tanta temeritas, ut hunc celebris nominis autorẽ, tam de humano genere benemeritũ, ludibrio habeamus. Sed neq; tanti fecimus, ut nefas putauerimus ipsi aliqñ non credere, ut quod quidã legulei, qui solis nitunt̃ autoribus a nobis exegerunt, Plinij autoritatẽ sine ratione rationẽ esse censuerimus.

A

¶ DE TVRBIT.

De Turbit autem de quo in chirographo quæris, difficile est etiã quo nomine apud Dioscoridem censeatur determinare. Turbit enim est nomen barbarum: Barbari autẽ autores de ipso uarie loquuntur. Aliud siquidem de ipso scribit Serapio, aliud Mesues. Quare si a me petas quid sit apud Dioscor. Turbit, a Serapione descriptũ, possum tibi sine aliqua hæsitatione respondere, esse Tripoliũ: licet hoc nomẽ apud Serapionẽ aliegantẽ in eo Diosc. sit deprauatũ. Nam quæ de Tripolio Diosc. ac Plin. scripserũt, q̃d in maritimis nascit̃ locis ubi allidit unda, neq; in mari, neq; in sicco, folio Isatidis crassiore, palmeo caule & mucrone diuiso, radice alba, odorata, calida gustu, & reliqua: hæc eadẽ Serapio de Turbit scribit, q̃d Caricamũ uitiose, ut diximus, pro Tripolio nominat. De quo uel codicis, uel autoris errore minus sit admirandũ: qñ & apud Pliniũ non Tripoliũ, sed Trifoliũ potius corrupte legit̃: adeo, ut Simon dubitauerit, an sit idem caput de Trifolio apud Pliniũ, & de Tripolio apud Dioscor. & de Turbit apud Serapionẽ. Pandectarius autẽ duo capita scripsit, alterũ de Tripolio secundum Dioscor. alterum de Turbit secundum Serapionem: quasi Turbit apud Serapionem sit aliud a Tripolio apud Dioscor. qui forte error Pandectarij, una cum Simonis dubitatione, inde etiam habuere occasionem: quoniã in latino Dioscor. cuius uerba citat Pandectarius, scribitur Tripoliũ habere folia similia Apio: cum tamen uerius Dioscor. tradat esse similia Isatidi herbæ, hoc est, illi quam uulgo Guadum appellamus, quę in usu tinctorũ celeberrima est. Apud Serapionẽ autẽ hæc similitudo neq; ad Apium, neq; ad Isatidẽ refertur, sed ad quandam plantam, quæ Arasatis nominatur. Quod uerbũ puto apud Arabes esse corruptum, & pro Isatide, Arasatin scribi: sicuti etiam apud Pliniũ nõ folio Isatidis, sed folio satis crassiore palmo itidem uitiose scriptũ inuenitur. Qui quidem locus fuit a me pridem in libro de Plinij, atq; aliorũ medicorũ erroribus castigatus. Si autem a me quęris, quid sit Turbit, quod describitur a Mesue, apud Dioscoridẽ, dicere oportebit, Turbit illud Mesue non esse Tripolium apud Dioscoridem, sed radicem alicuius herbæ habentis succum lacteum, acutum, ex genere Thithimalorum, seu lacticinorum, ut iuniores medici loquuntur. Tale eñ est Turbit, quod describitur a Mesue, non habens foliũ simile Isatidi, sed Ferulæ potius. hæc enim sunt eius

Turbith Tripoliũ, sc̃d'm Serapionem.

B

Turbit sc̃d'm Mesue.

C uerba, ut nosti: Turbit est radix herbæ, cuius folia sunt sicuti folia Ferulæ, minora tamen, & est ex habentibus lac. Quo circa Actuarius, grauis apud Græcos autoritatis medicus, multum tamen Galeno ac Paulo ætate posterior, qui multas Arabum medicinas illorum nominibus memorat, inquit Turbit a Barbaris uocitatum esse radicem plantæ, quæ a græcis Pitiusa uocatur. In qua etiam opinione quidam alij Græci præter Actuarium fuisse uidentur, qui capite de Pitiusa apud Dioscoridem, ubi de radice fit mentio, uerba illa interseruerunt, quæ non puto esse Dioscoridis, sed glossema potius, ἣν καλοῦσιν τούρπιτ. id est, quam radicem scilicet Pitiusæ uocant Turbit. Sed contra hoc est, quod hæc eadem radix a Serapione non Turbit, sed Sebram, id est Esula nuncupatur: quod palam fiet conferenti ea quę Serapio de Sebram ex Dioscor. atq; Galeni pariter scripsit autoritate, cum hijs quę ijdem Græci autores de Pitiusa prodiderunt. Quamuis Auicēna capite de Sebram aliud potius uideatur describere, quam radicem Pitiusæ. Imo si uerba Galeni libro. 8. de simplici medicina in Pitiusa attendimus, & alia comparia. 2. Canone, capite De Mezetegi ab Auicenna scripta, liquido apparet, quod Mezetegi apud Auicennā sit Pitiusa apud Dioscoridem: ita quod necessarium sit alterum duorum, uel Sebram non esse Esulam apud Auicennam, intelligendo per Esulam radicem illius herbę quam Græci Pitiusam uocant, uel Auicennam in du

D obus capitibus secundi Canonis de eadem radice fuisse locutum. s. capite de Sebram, & capitę de Mezetegi. Eadem eiusdem medicinæ repetitio superflua est apud Serapionem. Nam capite de Tithimalo ultimo loco nominat speciem Tithimali quæ dicitur Ptia: uult autem dicere Pitiusa: eadem enim de ea scribit quę de Pitiusa Dioscorides. Paulo infra aliud caput scribit de Sebram, & in eodē allegat Dioscoridem: quasi Sebram alia sit a pitiusa medicina. Sed neq; illorum opinio est omittenda, qui putant Turbit esse radicem herbæ, quam uulgo Soldanā nominamus, passim in locis maritimis prouenientē. Hanc tamen opinionem esse falsam nos ita probamus. Soldana herba, uel eius radix non est Turbit a Serapione descriptū, quia illud Turbit est Tripoliū apud Dioscor. & habet folia similia Isatidi, ut nuper ostendimus: Soldana autē herba non est Tripoliū apud Dioscoridē, sed ad aliud caput referē, ut mox ostendemus. Itē Soldana herba habet folia quadamtenus Hederę similia, uel Aristolochię rotundæ: Turbit autē a Serapione descriptū, sicuti etiam Tripolium apud Dioscor. habet folia similia Isatidi. Eadē ratione probatur, Soldanā herbam non esse Turbit descriptū a Mesue: quoniā istud Turbit habet folia similia Ferulæ, ut etiā antea dictū est: Soldanæ autē folia sunt omnino a Ferulæ folijs differentia. Simili argumento in libro de morbo gallico contra Gentilē probauimus, Soldanā herbā non esse Cachilē apud Serapionem: qm̄ Cachile secundū eundē Serapionem, habet folia Nasturtij, quę nullā præ se ferunt foliorum Soldanæ similitudinē. Hic autē uberioris doctrinæ gratia super adiungimus autores Arabes, Soldanā herbā neq; ad

caput de Cachile, neq; ad caput de Turbit retulisse, sed Græcorum imitatione ad caput de Caulibus. Est enim Soldana herba uulgo a nobis dicta illa, quã Dioscor. atq; Gal. Brassicã marinã appellant: quod liquido apparebit, si quis inuicẽ contulerit ea quæ in herba Soldana oculis intuemur, & quæ de Brassica marina Dioscor. scribit. In hac tamẽ herba mihi uident̃ autores Arabes eatenus aberrasse, quatenus de Caule domestico atq; syluestri, ac subinde marino eodẽ capite cõtinuatim tractauerũt, tanq̃ hæ omnes forent eiusdẽ generis, ꝓximioris speciei: q̃d de syluestri q̃dẽ atq; domestico Caule concedi posset: q̃m tantũ satiui atq; syluestris differentijs distant: de marino autẽ Caule nequaq̃, qui omnino ab alijs duobus diuersificat̃, ut non modo Dioscor. sed etiã Gal. testificantur: quorũ autorũ sententia Brassica marina, & Brassica satiua, uel etiã syluestris æquiuoce dicunt̃. Putasse aũt Arabes Caulẽ satiuũ atq; syluestrẽ, ac præterea marinũ quandã habere inter se non modo figuræ, sed etiã naturæ affinitatẽ, eo cõstat argumẽto: q̃ omnes eodẽ, ut diximus, capite cõplectuntur. Et præter hoc etiã uerba Serapionis idẽ ostendunt, qui de Caulibus marinis ita scribit. Marini Caules sunt lõginquiores a similitudine donesticorũ, quã .s. sint Caules agrestes. De illis em̃ statim antea locutus erat. Auicẽna insuper tres hasce species etiã effectuũ cõmunitate consociat. ut cum .2. Canone de Caulibus scribit in hũc modũ. Syluestris, marinus, ac domesticus maturat phlegmones & duricias. Qui quidẽ effectus a Dioscor. Cauli satiuo atq; syluestri ex parte assignat̃: marino autem Cauli nequaq̃ mine adscribit̃, & nulla experiẽtia comprobat̃. Verior aũt est Græcorũ opinio a nobis tacta, q̃ Caulis agrestis atq; satiuus tantũmodo sint figura colore, & naturæ ꝓprietatib. similes, nisi q̃ agrestis est albior & calidior, & siccior, sicuti omnes aliæ plantæ syluestres sunt in eodẽ genere satiuis. secundũ has duas qualitates, ut inquit Gal. fortiores: marina aũt Brassica penitus ab illis ambabus euariat. Hæc ideo in Arabicis autoribus notanda cẽsuimus, ne quis putaret nos Soldanã herbã, ut illi fecerũt, forte q̃d est apud Diosc. atq; Gal. Brassica marina nescientes, int̃ Brassicarũ species cõnumerare. Sed q̃m multa interseruimus ut te pleniori officio demereremur, iam ad illud redeamus de quo præcipue ab initio quærebat̃, q̃d sit Turbit apud Diosc. Forte aũt in tanta tum Arabũ autorũ, tum etiã Latinorũ super hac medicina opinionũ diuersitate, melius quæreret̃, q̃d sit apd' Diosc. radix illa quã pro Turbit officinæ uendunt. Ego q̃dẽ diu multũq; laboraui, ut herbã uirentẽ uiderẽ, cuius radix Turbit nuncupat̃. Nã qui radicẽ tm̃ aridam ad nos afferũt, neq; ubi nascat̃ neq; quali folio, aut flore Turbit insigniat̃ sciunt dicere, nisi q̃ unus tm̃ pharmacopola id mihi de flore Turbit est testatus, q̃d' de folio Tripolij scribit Diosc. q̃ uidelicet mane candidus, meridie purpureus, uespere phœniceus appareat. Qd' si mihi fuit uere relatũ, ꝓculdubio Turbit, quo nos utimur, est Tripoliũ apd' Diosc. Sed q̃m hoc de flore miraculũ uix forte ipsi Diosc. credat̃, nedum alicui pharmacopolæ, omnino satagendũ, ut foliũ ipsum uirideins

A — Soldanam esse Brassicam marinam.

B

Turbit uerũ.

interficit lumbricos,& q̃d collutio eius ex aceto confert dolori dentium, A
& quod fit unguentũ ex eo ad scabiẽ bonũ, & linimentũ ex eo & sulphu-
re delet morpheã, albaras & lentigines, sunt fere ꝓprietates, quę Chamæ
leonti albo & nigro, nõ aũt Chamæleæ, id est, Mezereon a Diosc. tribu-
untur. Serapio uero etsi capite de Mezereon similẽ confusionẽ Chamæle
ontis, & Chamęleæ, ut cum de Ixia uerba faceremus ostendimus, in eo ta
men magis est quam Mesues Auicenna probandus, ꝙ Mezereon haud-
quaꝗ fecit ex genere lacticiniorũ: & qui uerum Mezereon, hoc est, Cha-
mæleã agnoscunt, sciunt eã nõ habere lac. Dixi aũt uerũ Mezereon quod
a Græcis Chamælea dicitur: quia apud nõnullos Arabes, Ioannẽ. f. Sera
pionẽ, ueluti Simõ annotauit, Mezereon est Mirdane, uel Mẽdane: quę Mendane.
autẽ Mendane ab Auicenna uocatur, est Lathiris apud Græcos, & Cata-
putia minor apud medicos iuniores: quã certũ est, nõ esse Mezereon, ne-
ꝗ ab Auicenna, neꝗ a Serapione, neꝗ etiam a Mesue designatũ, ut satis
constare ex uarijs descriptionibus arbitramur. Et quia aliud caput de Mẽ
dane, aliud de Mezereon Serapion atꝗ Auiceña scripserũt: nõ solent aũt
autores Arabes duo capita, sed unũ tm̃ de eadẽ simplici medicina scribe-
re, nisi forte nominũ uarietate decepti, quę una sit, geminã eã crediderint.
Nam ꝙ de Auiceña supra dubitauimus, ne forte de Esula duobus capiti
bus egerit, & capite de Sebram, & altero de Mezetegi, hunc liquido erro
rẽ in Serapione deprehẽdimus, q̃ capite de Tithimalo ultimo loco nomi
nat speciẽ Tithimali, qui dicit̃ Ptias: uult autẽ dicere Pitiusa, cuius radicẽ B
quidã esse Turbit, ut supra ostendimus, existimauerũt. Et paulo infra a-
liud caput scribit de Sebrã, in quo easdẽ tribuit Sebrã ꝓprietates, quas Pi
tiusę Diosc. neꝗ meminit, sedde eadem planta etiã inter species Tithima
lorũ fuisse locutũ. Supra aũt diximus, ut ad id propter quod hæc omnia
subiunximus reuertamur, Turbit apud Serapionem esse Tripoliũ apud
Diosc. qui q̃dẽ Serapio neꝗ ipse Mezereon, sicuti neꝗ Tripoliũ Diosc.
lacticinijs annumerauit, Simon aũt Genuensis in litera L, ubi de lacticini
is facit mentionẽ, etiã Tripoliũ inter ista collocauit. Quia eñ Mesues po-
nit Turbit inter lacticinia, Turbit autẽ apud Serapionẽ esse plantã quam
Diosc. uocat Tripoliũ, nesciens Simon hoc nomẽ Turbit apud duos au
tores æquiuoce dici, apud alterũ de planta habẽte lac, & folia Ferulæ si-
mili: apud alterũ de planta carẽte lacte, & foliũ Isatidi, id est, Guado simile
gerenti, propter uerba Mesue de Turbit, Tripoliũ quoꝗ inter lacticinia
cõnumerauit. Vide q̃t difficultates, & q̃dẽ inexplicabiles, occurrunt me- Cautela
dicis iunioribus, Arabũ autorũ doctrinã sequẽtibus, ob eorundẽ autorũ
nõ modo a Græcis, sed etiã a seipsis discordantiã. Quare nulla alia inter
tot, quę de simplicibus medicinis habent̃ ambiguitates relinquit̃ uia, nisi ut
ad sensum iudicẽ cõfugiamus: ut si plantã uirentẽ habere possimus, cuius
radix ꝓ uero Turbit affert̃, nunq̃d sit ex genere lacticiniorũ, uel alia, discu
tiamus.

DE BVGLOSSA.

De Buglossa autem, de qua quæris, an ea qua pro Buglossa utimur, sit

C uera Buglossa, si tibi qđ sentio respondero, uereor ne sicuti tu admodum docte dubitasti, ita ego nimiũ proterue uidear uniuersam nostri temporis medicinã euertere. Nam si probare contendero, Buglossam, quam medici iuniores ad usum medicinę adhibẽt, nõ esse uerã Buglossam, cur etiã inquiet aliquis, Lactucã qua uescimur, uerã esse Lactucã non inficiaris? Non ita tñ sumus animati: absit ẽm a nobis tanta temeritas, ut omnia iuniorũ medicorũ placita uelimus demoliri. Sed sicuti multa eorũ probanda cẽsemus, ita plura sunt in quib. autores ueteres magis sequendos iudicamus, atq; in illis pręsertim, in quibus ĩjdẽ medici iuniores inuicẽ uidentur dissentire. De Boragine Simon Genuensis in litera B, ita scribit. Borago herba nota, cibo apta, & medicinæ: & flos, & folia, & semen Buglossa dicĩ: spẽs eius syluestris. Non reperio aliquẽ autorẽ autenticũ, facientẽ capitulũ de utraq;: si scribit de una, nõ scribit de alia. Hęc ille. Pandectarius aũt aliter sentit. nam. 2. capite scribit alterum de Boragine, in quo allegat Dioscor. alterũ de Buglossa, in quo citat Serapionẽ ex eiusdẽ Diosc. autoritate de Buglossa loquentẽ. Montagnana uero in qđã cõsilio scribit hæc uerba. Borago aũt non placet, qa planta multũ uentosabilis, & uentositiua: qđ ostendiĩ, ꝓpter multitudinẽ eructuationũ quas efficit. Et licet ponaĩ temperata, quia est species Buglossę, quę temperata est, de ea parum ab autoribus scribitur, & plura de ea credunĩ, quam ratione & autoritate

D uerificari possint. Auicenna tamen de ea nihil dixit. Vide quanta sit istorum autorũ discordia. Alter dicit nullum autorẽ de utraq;. s. de Boragine, & de Buglossa loqui: alter super ambabus herbis citat Dioscoridem: alter facit Buglossam speciẽ Boraginis syluestris: alter Boraginẽ Buglossæ tanq; generi subĳcit. Auicenna quoq; secundo Canone, capite de lingua bouis, notat sui temporis medicos, qui nõ uera Buglossa uterenĩ, sed alia quę non habet easdẽ utilitates. Quare in tanta medicorũ tum latinorũ, tum etiam Arabũ de herba Buglossa controuersia, quid mihi uideaĩ aperiam. Primum illud pro confesso habetur, Buglossam græco interpretamento, Linguæ bouis assimilari. Duæ autẽ sunt herbæ Linguæ bubulæ, atq; ideo etiam inuicẽ similes: altera a nobis Lingua bouis, altera Borago nominatę: sed duę quoq; herbę itidẽ Linguę bubulę similes celebranĩ gręcis nominibus apđ Gręcos: altera Buglossum, altera Crission ab eisdẽ Gręcis nuncupatę: adeo, ut minime dubitẽ duas illas herbas, quarũ alterã Linguã bubulã, alterã Boraginẽ sermone nostro uocitamꝰ, ad duo capita apđ Diosc. debere referri: quorũ alterũ est de Buglosso, alterũ de Crissio. Nam & hoc propter magnam quam habet cum Buglosso similitudinẽ, Buglossum magnũ pariter a Græcis appellaĩ. Verũ diligentius considerantib. descriptio Buglossi apđ Diosc. plus Boragini cõuenit: descriptio aũt Crissĳ, siue Buglossi magni plus alteri quadrat, quã nos uulgo Buglossam, seu Linguam bubulam nominamus: siquidẽ idẽ Diosc. inquit folia Crissĳ esse longiora folĳs Buglossi. Quanq; apud Pliniũ, qui Crissiõ lib. 27. capite. 8. fere eodẽ modo quo Dioscorides describit eandem Crission

Borago.

Buglossa unde dicta.

habere folia non longiora Buglosso, seu ut ipse interpretatur, Lingua bo uis, sed potius minora scribatur. Quē puto errorē ex uocabuli græci simi litudine, & codicis mendo quē Plinius habuit, contigisse: quoniam pro macrotera quod uerbum significat longiora, microtera, id est minora scri ptū inuenit. Ego uero in multis codicibus græcis nō solum impressis, sed etiam manu scriptis apud Dioscoridem μακρότερα, id est, longiora, non autē μικρότερα, id est, minora reperi. Liquido autē sensui subijcitur, folia herbæ il lius, quæ uulgo Buglossa dicitur, esse folijs Boraginis longiora. Itē idem Dioscor. inquit, in summo caule Crissij esse capitula purpurea, quæ sol uuntur in lanugines, quod etiam in herba Buglossa a nobis appellata ui su deprehenditur: contra in Boragine capitula cærulea, non autē purpur ea conspiciuntur. In autore autem de simplici medicina leguntur hæc uer ba: Buglossam Romani linguam bubulam, Lucani Corago. Nascit̄ locis cultis & sabulosis. Forte autem pro Borago uerbo, Corago uitiose scribi tur, aut nomen coraginis una litera uariata est, in boraginē uersum. Qđ autē inquit nasci locis cultis & sabulosis, hoc idē de suo Buglosso Diosc. tradit. Pandectarius quoq;, si qua est huiꝰ hominis autoritas, in litera L, Lisinaltaur, quod nomen apud Arabes significat linguā bouis, ipse bora ginē interpretatur. Quare forte melius fuerit, cū Buglossam, de qua Dios cor. Gal. & autores Arabes utrunq; allegantes, ad usum medicinæ adhi bemus, Boraginē potius, quam illā quæ passim Buglossa nuncupatur re cipere. Atq; ita falsum erit id, quod Montagnana existimauit, Auicennā nihil de Boragine dixisse: nā, nisi mea me fallit opinio, caput de Buglossa, seu lingua bouis apud Auicennam est caput de Boragine, sicuti etiam a pud Serapionē: falsum etiā erit id quod Simon scribit, qui putauit nemi nem autorē de utraq; herba simul scripsisse. Siquidē Diosc. apđ Grçcos, & Plin. apđ nos, tam de Buglossa, quā etiam de Crissio fecere mentionē. Negari autē non potest quin Borago sit alterum duorū apud Diosc. aut Crission, aut Buglossum, ab hijs præsertim, qui boraginem buglossę, uel buglossam boraginis speciem confitentur: quando & Dioscor. ipse Cris sion habere folia similia Buglosso, & Buglossum magnum uocari testifi catur. Si tamen borago sit crissium apud Græcos, uerū erit quod a Mon tagnana scribitur, tam multa de boragine a iunioribus medicis temere prę dicari. Nam Dioscor. hoc tantum de Crissio retulit: quod si radix eius al ligatur super locum dolentem, sedat dolorem. Plinius autē, quod herba, aut radix alligata, sanat dolores uaricum. Quare medici iuniores utrum uelint acceptent, aut q̄d Borago sit uera Buglossa, ut nos opinamur, aut quod eius herbæ usus non sit ad illa u tilis, ad quæ ipsi arbitrantur.

DE CICERBITA.

CICERBITA autem, de qua etiam scire cupis, est & ipsa sicuti Bo rago etiam in hoc usu Callimachi carmine indyta. Est enim illa quā The seo apponit rustica illa Echate, ut Plinius meminit. Verum in operibus medicinæ minus hodie celebrata; quia forte medici iuniores non noue

H 2

C runt quo nomine apud ueteres autores, qui de medicina scripserunt, nuncupetur: atque ideo nesciunt eius utilitates, quod nos nunc indicabimus. Dioscor. ipsam Sonchū nominat, & a Romanis Cicerbitam asperam uocari testificat: quamuis hoc nomen, ut plæraque alia Romana uocabula, apud Dioscor. sit deprauatū: quia non Cicerbita aspera, sed circita aspra in græco codice uitiose legitur. Idcirco autē a Romanis aspera fuit cognominata, quia spinosa est cum inueterascit. Græci sane adhuc herbā, quam nos latine Cicerbitā nominamus, uulgo Sonchum appellant: ut mirandum sit, Simonem Genuensem, qui multa herbarum uocabula a græca herbaria didicit, quid tamen esset Sonchus apud Græcos ignorauerit. nā de ipsa meminit in litera S, & adducit uerba Dioscor. de Soncho, quæ tamen herba sit, aut quo nomine censeať apud nos, dicere prætermisit. Neque minus admiratione dignū, Plinium huic herbæ, tam in usu cibario frequenti, latinū nomen non reddidisse. nam & ipse libro. 22. capite eiusdem numeri, quam nos uulgo Cicerbitam nominamus, græco uocabulo Sonchū appellauit: atque ita ipsam descripsit, ut dubitari non possit Sonchū apud Græcos esse herbā, quā Latini Cicerbitā uocant. Sed præterea idem Plinius una cū Diosc. tot huius herbę usus enumerat, ut me aliquando pudeat nostri tēporis medicorū, qui tm̄ illa remedia probant, quæ magno impendio parantur, quibus meliora aliquando pauperrimus quisque coenat: fere tamen, de quo nos etiā magis pudere oporteat, non Indicas, atque

Sonchus.
Cicerbita.

Notent Medici ampullosi.

D Arabicas, siue externi orbis quærūt medicinas, sed quas natura illa omnium rerū parēs uulgo etiā exposuit. Mustela pugnatura contra serpentes, pastu se Cicerbitæ munit, atque inter pugnandū eodē crebro repetito se refouet. Compertū est hoc apud multos, qui dimicationē consertā uidere. Nos Theriacam contra uenena, ab Aegyptijs magno emimus precio, cuius potissimā partē, quā basim uocamus, illi adhuc ignorant, præter multa alia simplicia medicamenta, ad eandē compositionē necessaria, quæ nostra hac ętate neque a Græcis, neque a Latinis, nedū a Barbaris cognoscunť: quorū etiā uel unius defectus, si Gal. medicorū principi credimus, potest totam compositionē corrumpere. Naturæ uero opera sunt absolutiora, inuentu faciliora, nisi ob hoc ipsum uilescerēt. Sonchū aūt, siue Cicerbitā, cuius occasione hæc interposuimus, magnā habere contra uenena, sed præcipue scorpionū efficaciā, testanť tū Diosc. apud Græcos, tum etiam Plinius apud nos, & ex recentioribus Conciliator: qui Lactucellam, per quā ut puto Cicerbitā intelligit, quæ ut etiā inquit Plinius, Lactucæ similis est, nisi spinosa foret, septē alijs herbis annumerat, quę Theriacę ęqualē habent contra uenena potestatē. Atque insuper Auiceña apud Arabes, si modo Cicerbita sit herba quā ille. 2. Canone Taraxacon nominat, ut scio plærosque ætate nostra medicos celeberrimos, ac præsertim Gerardū Veronēsem axistimasse. Nolo em̄ ego nunc de isto decernere, qui dudū opus ad hoc ipsum destinaui, ad declarandū. s. nōia Arabica. 2. Canone apud Auicennā scripta inueniunť. Quod idē opus forte maturius absol-

Theriacæ difficilis & rara compositio.

Lactucella.

uemus. quando te hoc quoq; non minus cupere, quam illa quæ nuper a nobis explananta sunt, intelleximus. Si tamen tuam in hac re auiditatem plusculum fuerimus commorati, æquo animo patieris, futurum illud maxime sperans, quod tibi in hac epistola contigit, si modo epistolæ nomen meretur, quæ fere ad uoluminis magnitudinem excreuit, quę quanto tardius, tanto maiori cum fœnore est tibi reddita. De Cicercia reliquum est, quo tuis quæsitis omni ex parte satis fiat, ut etiā de Cicercia respondeam, hoc leguminis genus uulgo Cicerciam nominatum a Plinio libro. 18. capite. 12. Cicercula nuncupatur a Theophrasto libro. 9. de plantis, & a Galeno eundem Theophrastum allegante, libro. 2. de alimentis, Lathiron: hoc enim uerbum Theodorus, græce latineq; doctissimus, in translatione Theophrasti Ciceculam interpretatur. Vale Ferrariæ Calendis Februarij. M. D. IIII.

A

Cicercia.

¶ PANDVLPHI COLLINVTII, aduersus NIC. LEONICENVM Pliniomastigen Defensio.

¶ DE PRASIO, & PRASO.

PRASIVM GRAECE ESSE, QVOD nos Marrubium, Prasum uero quod Porrum dicimus, primum Leonicenus edocuit. Didicit (ut opinor) & ipse boni cuiusdam uiri poëticam medicinam, in qua ita scriptum est, Folia Marrubij sunt Prasia, Prasaq; Porri. Quæ quoniam Plinius distinguere nesciuerit, Horminum, Baloten, Stachyn Porri folijs, non Marrubij, ut oportuit, constare dixit. Tum tres illos testes, qui unus sunt, quod supra docuimus, Dioscoridem; Galenum, Paulum, opinioni suæ adstipulantes citat. Vetat Hadrianus Imperator, his testibus fidem adhiberi, qui unum, eundemq; sermonem (ut de compacto) afferunt. Verum ipse neq; errasse Plinium patiar, qui Marrubium græce Prasium dici. 20. lib. & Porrum Prasum. 7. & . 20. aperte monstrauerit: neq; Dioscoridem crediderim, sed hunc ipsum Pliniomastigen: qui ideo Dioscoridem Marrubium intellexisse opinatus est, quod ipse quæ nam illæ herbæ sint nesciat: placetq; hominis inscitiæ potius, uel codicis uitio, quam Dioscoridis adscribere. Ita enim a Leoniceno nostro fieri oportuit, cum Plinium emendaturus uideretur, non quam herbam Plinius pinxisset, negare esse illam, sed quæ, qualisq; illa nunc sit docere: non quid unaquæq; res non sit (quod de Deo dici solet) sed quid ea sit dicere: non destruere, sed adstruere: non ex Dioscoridis sententia, in re non manifesta Plinium euertere. Pariter enim & Dioscorides potest Plinij autoritate superari, sed uel ratione, uel rei ipsius euidentia. Nihil minus philosophi est, ut diximus, quam aliquid sine ratione dicere. In herbis quoq; designandis, non scribentis autoritas, non Leoniceni censura, sed uis & figura, & res ipsa consyderanda sunt, palamq; exhibendum quicquid id est medicamentum, de quo disputatur. Quod si ignoretur (neq; enim scire omnia mortalis est) salua apud nos scribentis autoritas sit, & humane potius ignorantiam nostram fateamur, quam errasse alterum impudenter iudicemus. Sic nos quoq; de ijs, quoad fieri poterit, primumq; de Hormino transigemus.

Ad idem caput supra folio. 44. c

B

¶ DE HORMINO.

Horminum, quæ & Geminalis latine dicitur, frumenti genus esse, & inter frumenta connumerari, Theophrestus Plantarum. 8. Plinius uero naturalis historiæ. 18. aperte indicant. Nam frumenta ex satis tempore diuidi, Theophrastum secutus Plinius inquit, cum Hyberna facit, ut Triticum, far, hordeum: Aestiua uero frumenta, pannicum, milium, horminum. Galenus quoq; alimentorum primo, quando Horminum in pollinem redigi affirmat, inter frumenta posuisse uidetur. Verum frumentacea omnia harundineo folio constare, tam Plinius, q̃ eodē loco Theophrastus de frumentorū & leguminū differentijs differens, scribit, Plinius Horminū

Ad id cap. supra folio 44. c

C Porri folijs constare dixit: utrū ergo harundineis folijs similius habet foliū? Porrū ne, an Marrubium? lam si ratione certandū est (ubi res ipsa non exhibetur) Horminū inter frumenta est, frumenta Harundineo folio constant, Porrū Harundini similius habet folium. Qui ergo Horminum Porro similia habere folia dixit, ueriora certe enunciauit, q̄ qui Marrubio, cui nulla prorsus cum Harundine cognatio. Pari similitudine quoq; Plinius (ut est in tradendis herbarū notionibus acutus ac diligens) in Oriza usus est. Oriza etenim & ipsum frumenti genus est: quod Rizum uulgo dicimus, nulli ignorū. Hanc.18. describens Plinius, Porro similia habere folia dixit: nulla alia ratione, quam qua Horminū quoq; Porri folijs constare scripsit. Porracei enim folij, ad harundinaceum (quo frumenta eisdem censentur autoribus) nulla aptior est proportio. Adde, quod Horminum Plinius, Theophrastusq; Pannico, & Milio æstiuis frumentis adnumerant: at si Milij, Panniciue folia describenda sint, nullius herbæ magis, q̄ Porri foliorū pingent exemplo. Sic Hormini quoq; folia Pannico, Milioq; connumerata, Porri folijs, non Marrubij (quo nihil in frumentaceis figuris ineptius) effigiari oportet. Hæc de Hormino, rationem sequutus, reiq; ipsius euidentiam scripsi, quæ si Nicolaus penitus inspexisset, nec notissimi frumenti Plinio, nec Prasij Græci uocabuli ignorationem obiecisset.

Oriza Rizum

DE BALOTE.

Ad idem caput supra fol.44.c

In Balote uero describenda, quid est quod Prasij, & Prasi uicinitate errasse Plinium credamus, quem quæ uera Balote esset (ut quæ plurima ubiq; nascatur) ignorasse non nisi ignorantissimus crederet? Qui libro.20. Marrubium inquit, Græci Prasion uocant: & ex Castoris magistri sui sententia, nigrum etiam Marrubij genus esse scribit: ut sciamus etiam Marrubium nigrum dicere potuisse, si cut Porrum nigrum dixit, cum de Balote ageret. Baloten inquit Plinius, Græci Porrum nigrum uocant, folijs maioribus q̄ Porri. Addit. Et uestientibus, & graue olentibus, canis morsibus efficacem. In nullo Marrubij genere folij uestiunt: at in Porro, Allio, Harundine uestiunt. Maiora inquit, sunt q̄ Porri. Magna esse Porri folia, non ignorabat Plinius: ideo maiora, adiecit. Graueolentiam in nullo Marrubij genere (nisi manu teratur) esse, certum est. Ea quoq; genera si terantur, non graueolentiam, sed acrem, neq; iniucundū inter Abrotanum atq; Absynthium odorem reddunt. In Porro nigro recte graueolentiā dixeris: quippe, quod fœtidum, grauem, & capiti noxium odorem referat: atq; ideo in medicamentis non estur, sed apponitur: quod contra in Marrubij generibus euenit. Sed quæ sunt oculis commissa fidelibus, nonne mouere plus solent? Plena Balote sunt prata, atq; in montium præcipue radicibus ijsdem quibus describitur signis Porri folijs grandibus, nigris, maculosis. Vnde ego Baloten dictam existimem. Eam latinorum quidam Vlcerariam, rustici Porrum caninū uocant: ex eo quod putem, dictam, quod canis morsibus aduersetur, nec tam herbæ similis, q̄ potestatis nomen referat. Quid autem Dioscorides, quiq; eum sequuntur crediderint, Nicolaus uiderit. Nos Plinium Romano ista pensantem iudicio, remq; ipsam audiamus, quam q̄ & Dioscorides quidem, cum multa Balotes nomina enumeret, inter quæ & Marrubium nigrum est, & magnum Marrubium, & Isionis sanguis. Alios tamē Cynosprason dicere Baloten affirmat: quod aliud nihil q̄ caninum Porrum significat, ipsumq; nomen ad rusticam simplicitatem manasse iam diximus.

D

Balote.

Vlceraria.

Isionis sanguis.
Cynosprason

DE STACHY.

Ad idem fol. quo supra.

Stachyn quæ tandem sit ignorare me fateor: pari quoq;, uel certe maiori ignorantia uersari Leonicenum arbitror, quippe qui & Stachyn ipsam ignoret, & unius, utpote momenti, Plinium credat errasse: nec Plinij uerba, mentemq; consyderet. Scripserat uicesimo uolumine Plinius, Marrubium a græcis Prasion uocari, & nigrum Marrubij genus inueniri: notiusq; illud dixerat, q̄ ut indicandum esset. At.4 & .20. libro cum Ampeloprasum, hoc est, uitigneum Porrum, quod nos uulgo Porrastellum uocamus, Porri folijs constare dixisset, continuo adnectens subijcit. Ea quoq; quæ Stachys dicitur, Porri similitudinem habet, longioribus folijs, pluribusq;. Stachys quoq;, inquit Plinius, ut Ampeloprasus Porri similitudinem habet, longioribus folijs. Si Græci Prasio, id est, Marrubio similem Stachyn dixissent: cum explorarissimum habuisse se Plinius Marrubiū referat, quod folijs paruis, & obrotundis constet, tunc erā errasse Plinium credibile aliquando fuisset: si Stachyn ut Ampeloprasum Porro non comparasset, uel simpliciter Porro similem dixisset. Verum quando porraceæ herbæ Stachyn adnumerat, & longiora illi folia quam Porro facit, quis iam dubitet, non errasse Plinium in herbæ similitudine, quam compertam habuisse? Porro etenim, non Marrubio nulli (ut ipse inquit) ignoto, longa sunt folia. Accedit, quod qui octauū Galeni lib. de simplici. medicamentis latinū fecit, Stachyn Porro similem esse interpretatus est. Magnum ueritatis argumentum, Plinium, & eum, qui Galenum interpretatus est (qualiscunq; ille fuerit) in eandem de Stachy conuenisse sententiam.

Ampeloprason, Vingneum Porrum, Porrastellum.

DE LEVCOGRAPHIDE. A

Ad idē cap. supra fo.44. c

Leucographida lapidem esse, non latuit Plinium: quippe qui uolumine. 8. & .30. secundā Galatites speciem Leucographidē appellauit. quoniam lactea esset, candidis intercurrentibus uenis. Sicut Leucogeam, quæ lacteo colore simplex esset. Sinopiten uero, quæ sanguineis uenis distingueretur, suasq; uires illis tribuit, ut intelligamus plenius distinctiusq; aliquanto Plinium quam Dioscoriden de eius lapidis generibus tradidisse: Leonicenū uero (qua fuit in diligentia) de Leucographide lapide scribente Pliniū non legisse, atq; ideo in eo calumniando grauius deliquisse: Leucographidem quoq; herbam esse. 7. & . 29. libro scribit Plinius, eiusq; uires aperit: qualis uero illa esset scriptū se non reperisse inquit. In quo quæso accusator hic noster errasse Pliniū calumniatur? An, quia Leucographida lapidē esse ignorauit? Ast hunc bellissime, ut diximus, distinxit, descripsitq;. Nosq; illum & pulcherrimū habemus, & uiro incomparabili Pico Mirandulæ, & Anthonio Fauentino præstantissimo philosopho cum hæc proderemus, ostendimus. An, quod qualis esset Leucographis herba, non reperisse se fassus est? At de eius figura scribentem aliquem non uidit: sed easdem uires inquit herbæ suæ Plinius, quas Dioscorides lapidi tribuit. Quid si errasse Dioscoriden Leonicene dicerem: qui quæ herba esset, lapidē credidit: qua illum ratione defenderes? Aut si hoc non recipis, nonne communes tam lapidi quam herbæ uires esse possunt? Iaspis sanguinem sistit, Leucogea lactis abundantiam facit, Topazius uenerē cohibet: sed eosdem quoq; effectus Siderites, Lagine, Ligus, atq; herbarum præstant plurimæ. Sed Dioscorides inquis Moroxum quoq; uocari Leucographiden scripsit. Falsum hoc quidem: Moroxum Galenus fortasse dixerit. Morochthum certe Dioscorides, non Moroxum, ut tu peruerse retulisti. Sed & hunc Morochthum lapidem esse non fugit Plinium: qui hunc ultimi uoluminis capite. 10. commemorat: quem nos quoq; habemus, & multis ostendimus in cotis attritu lacteo sudore manantem, & candidas lineas, tametsi porraceam uiriditatem præferat, in pannis ducentem. At Morochthum hunc, Leucographiden quoq; dici Dioscorides scripsit. An ideo errasse Plinium prędicas, quia de Dioscoridis ignoti sibi hominis appellationibus non diuinauerit? An non satis putas, unum Morochthi nomen adduxisse Plinium, qui Leucographiden, & alium quoq; esse lapidem quam Morochthum ostendit? Tametsi quosdam Leucographiden, Galaxiamq; uocasse illum Dioscorides scribat. Præclara dialectici philosophi argumenta. Fatetur Plinius, figuram Leucographidis herbæ non repperisse se: ergo errat accusante Leoniceno? Quod ingenue fatetur Plinius, quod non temere adstruit, quod nō repperit, quod non diuinauit, ergo errat? Iam uel ex ista argumentorū formula uidere possumus, quo hunc hominem carpendi libido, & nouitatis ostentatio transuersum ferat. Leucographida ergo & lapidem esse, & herbam quoq; esse posse, Plinio docente discamus, ut Prasum quoq;, & Heliotropium tam herbas, quam eiusdem nominis gemmas designant. Morochthum quoq; ideo Leucographiden a quibusdam dictum, quod candidas ducat lineas, uiridis ipse cum sit. Galatitis uero secundam speciem ideo Leucographiden dictam, quod lactea cum sit, candidæ illā inscribant uenæ. Leonicenū uero, qui nec ista pensauit in legendo Plinio, hebetiorē fuisse noscamus.

Morochthus

B

DE POLIO, & TRIPOLIO.

Ad idē cap. supra fo.44. d

Polium suauissimam herbam Musæo & Hesiodo autoribus, qualis esset, quibusue polleret uiribus, luculenter (ut omnia) descripsit Plinius. Miraculum addens, iisdem tradentibus autoribus, quod ter colorem mutet. Tripolij uero rationem figura, potestate, soloq; diuersam suo loco pariter assignauit. Accusator hic noster, omnia fere uerbum ex uerbo quæ de Polio dixit, transtulisse ex Dioscoride Plinium refert, uerum in hoc errasse, quod Tripolij miraculum Polio adscripserit, contra quam Dioscorides fecerit. Simul, quod Tripolij radicem dari epaticis in farre coctam prodiderit: quod apud nullum inquit, grauioris autoritatis medicum legitur. Iam & ex his quoq; non transtulisse ex Dioscoride Plinium satis constat. Verum age Nicolae, effare obsecro, ne nostra fluctuet oratio, sæpiusue idem repetendum sit, Aut Dioscor. non legit Plinius, quod supra docuimus: & nihil est quod tanto uiro imputes, si Musæo, Hesiodo, Theophrasto, totq; illis autoribus plus minus, contraue scribat quam Dioscorides dixerit. Aut uidit quidem (ut tu autumas) sed nec Dioscoriden per omnia sequi illi uisum est. Et non uideo, cur soli Dioscoridi credendum magis censeas, quam Plinio, tot, tantorumq; uirorum autoritate subnixo: quemq; uerisimile est, in eo tm̄ a Dioscor. dissensisse, in quo uel ratione, uel experientia, uel grauioris uiri autoritate pmotus, melius aliqd, aut uerius inuenisse putauerit. Non possumus nunc utrius herbę, Polij, Tripolijue, quę tandē illa sit uidere miraculū. Neq; em̄ aut regio, aut tempus patit. Sed quis apertam calumniam tuam non uideat: qui ideo errasse Plinium dicis, quod Musæo, & Hesiodo autoribus, eodem libro, duobus in locis de Polio scribat, con-

C tra ea quæ solus Dioscorides scripserit? Si Dioscoriden negauero, qua illum ratione, quo autore defendes? Ego Musæum, Hesiodum Dioscoridi opponam: Plinium quoq; Dioscoridi posteriorem, atq; ideo sapientiorē: qui & Dioscoriden (ut tu credis) & priscos omnes quos citat, uiderit. Tū obsecro quale tuum est hoc enthymema? Non legitur inquis, apud aliquē medicū, Tripolij radicem dari hepaticis in farre coctam: ergo errauit Plinius qui hoc scripsit. Quid hoc argumenti est, obsecro? Quia tu nō legisti, errauit Plinius? Nonne potuit a Castore suo Plinius hoc didicisse: uel experimento comperisse? Nonne ab Hippocrate, Herasistrato, Chrysippo, Praxagora? Num Diocle, Num Herophilo? Num Dieuce, Dionysio Metrodoroq; herbarijs: quos tu nunquam uidisti, nec nos habemus: quiq; uel hoc ipso magnam habere Plinio gratiam debeamus (ut uir rarissimus dicere Picus solet) quod illos nobis utcunq; restituit? An nescis, oportere eum qui hoc argumentandi genere uti uelit, tria primum principia ponere? Legisse se scilicet omnes medicorum libros. Tum uero intellexisse. Postremo memoria tenuisse. Num tibi hęc adfuerunt omnia quæso, cum Plinium in Tripolio errare dixisti, quia tu nunquam apud aliquem medicum legisti? At nos qui nec medicinæ artis scientiam fatemur, nec græcorum uanitatibus addicti, tam multa contemnimus: sed nostrorum quoq;, & neotericorum ingenia & admiramur & colimus: nefasq; esse & studioso homine indignum putamus, si oblatum qualemcunq; librum uel semel non percurrimus. Tripolium ipsum scimus (quando & uirentem Venetijs, & pictā uidimus, & herbariorum narratione didicimus) communi usu Trifoliū marinum dici: & Turbitellā, Soldanamq; uocari, & ab remedij ipsius de quo agimus facultate Ficatellam. Epar enim quodcunq; ex eo ficatum suuigo dici cœptū est: ex quo saginatorum ficosuum iocinera gulæ proceres laudauerunt. Vnde & Ficatellam Tripolium quoq; nuncupant, quod epaticis (ut Plinius inquit) id est, ficato laborantibus afferre præsidium potest. Plurima enim in Hetruriæ maritimis nascitur: & eo præsertim littoreo tractu, qui a uadis Volaterranis ad ostia Tyberina protenditur. Huic & Iacobus Cornetanus medicus singulare uolumen dicauit, egregiasq; eius laudes epaticis cecinit. Quin & præclarus Auiceñę enarrator Gentilis, Consiliorum libro qua parte Hydropis remedia colligit, mirabiles (ut ipse inquit) esse huius herbæ effectus tradit. Et (ut ipsius quoq; afferam uerba) a tota inquit specie confortat epar, & ab eo educit aquam, quę duo quasi basis in cura sunt hydropis. Num tibi uidemur grauiorem aliquē medicum de Tripolij uiribus Plinio adstipulantem (quod tu negaueras) inuenisse? Addis &

D aliud plane frigidius. Galenum autorem esse inquis, quod omnium uiscerum uitijs Polium auxiliatur. Et hoc quæso quid argumenti est? Galenus omnibus uisceribus auxiliari Polium dicit, Plinius omnia ferme uiscera singulatim enumerat, quibus Poliū auxiliatur: in quo igitur arguis? Ille genus, Plinius generis species distinxit. Miraris pręterea Plinium in Tripolio dixisse: uisam illam quibusdam eandem esse quæ Polium: atq; ex eo conijcis, Plinium illorum opinionem sequutum fuisse. Vnde obsecro noua hæc argumentorū ratio? Cum Polij Tripolijq; differentias, nomen, figura, folio, potestate diuersis locis assignauerit Plinius, quia quosdā duas herbas unam putasse dicit (ut omnia quæ de illis scripta sunt referat) tu idem credidisse Plinium arguis, qui iam diuersas esse firmauerat: Quę ista obsecro concludendi necessitas? Dixerunt quidam. Ergo Plinius, qui contrarium scripsit, credidit? Videre iam possumus, qua contradicendi libidine Leonicenus feratur. Non argumentum, non rationem affert, non autorum numerū, non experientiam aliquam, quibus errasse Plinium necesse sit credere. Errasse (ut summatum dicam) toto hoc suo libello Plinium clamitat: nullo alio fere argumento, quam quod a suo Dioscoride (ut ipse putat) dissentit. Ego contra, ideo Dioscoridi fidem adhibendam non esse contendo, quando a Plinio doctissimo homine, & romano & posteriore, & multis ac magnis autoritatibus fulto, solum Dioscoriden dissentire contingat: Plinij quoq; fidei atq; autoritati, aliud nihil quam rationem, exprimentum ue contrarium esse posse.

Herbarij ueteres.

Ficatella.

DE PAPAVERE HERACLIO.

SI eam diligentiam Nicolaus noster, operamq; in uestigandis herbarum notionibus differentijsq; impendisset, quam in cumulandis Plinij (ut ipse putat) erroribus adhibuit, ullius profecto aliquid uitę excogitasset, nec se magnorum hominum calumnijs inquinasset. Nam dum aliorum errata persequitur, in magnos ipse plurimosq; errores incidit. Quod uel ex hoc Papauere de quo nunc agimus, perspicuum fieri potest. Radiculam græci Struthion, hoc est, Passerculum uocant: quod cum herba, tum flos ipse, tametsi inodorus sit, egregie tamen pulcher est passerculorum specie uisendus. Heraclium Papaueris genus, Struthio simile esse, non tam Dioscorides quam .9. plantarum Theophrastus scribit. Plinius, qui (ut est uidere) si utrunq; scriptorem conferas, ut in plærisq; omnibus sic in Papaueris generibus describendis Theophrastum sequutus, plura quoq; & notiora herbarum signa commemorat, quoniam herbæ huius quoq; figuram non ignoraret: Heraclium Papauer inquit, si procul intuearis, speciem passerum folijs repræsentat. Ast hic noster communis salutis (ut ipse de se inquit) procurator, hoc ad Plinij erro-

rem retulit: Probabilius inquiens existimari debere, herbam herbæ, quàm auibus foliũ habere per A simile. Sed uideamus hominis literarũ certe aliquem, rerũ uero nullum usum habẽtis errorem. Conueniunt quidem Struthion, & Heraclium Papauer: non figura modo in his quæ diximus, sed & uiribus quadam inter se proportione notãdis. Nam ut Struthion lanis, sic Heraclium linis splendorem affert. Si probabile est, herbam herbæ (quod negat nemo) cur non & probabiliter a Plinio dicitur (ut expressius herbæ signa demonstret, & nominis ac similitudinis quasi quandam rationem reddat) Heraclij folia procul intuentibus, speciem passerum representare? Non animaduertit in calumniã præceps Nicolaus, cui semper noua sunt omnia, morem hunc Plinij, tum herbariorum omniũ esse, qui herbas ipsas compertas habuerunt, atque ideo alijs cognoscendas tradiderunt, non herbas modo similes, sed & animalia, ac surdas interdum, & diuersissimas prorsus res ad exemplum citasse: quo facilior, promptiorque uestigantis herbas diligentia fieret. Sic & in syluestris quoque Papaueris genere Cornicularium unum dici Theophrastus scribit, quòd fructus inflexi ut cornicula figurantur. Sic cum Psyllium describunt, flores caninis capitibus similes pingunt: cum Echion, uipereis: cum Antirrhini fructũ, uitulinis naribus: cum Myosotin, murinis auribus: cum Alectorolophon, gallinaceis cristis: cum Chenopũ, anserinis pedibus: cum Lagopum, leporinis: cum Hippurin, equinæ caudæ: cum Alopecuron, uulpinæ: cum Scorpiuron, a Nepa: cum Polypodium, a radice polyporum cirris simillima nominant. Quin & insectorũ quoque similitudinem retulerunt. Cum Aspleni folijs, Scolopendrarum figuram assignent: cum syluestris Sesami seminibus, Ricini fœtidissimi animalis exemplum. Quid cum Cynosbati folia, uestigio hominis similia esse dicunt? Cum Omphalocarpi, hoc est, Aparines semina, umbilico? Cum Pelecynum lentis morbũ, bipenni, aut securi? Cum Centunculum, capitijs penularum? Cum Lonchitidis capitula, personæ comicæ linguam exerenti? Quid (quod magis etiã mirere) & cum præfatione pudoris etiã dicendum est, nonne Orchis herba, uirilium testiũ faciem radice præbet, Cynosorchis uero caninorũ? Nun herba est uulgo nota ad primũ ueris initium, in aruis ac segetibus nascens, acedarijs expetita, Fa- B sarolam uulgus nuncupat, medici Sacerdotis testiculum, cuius radicem pendentẽ cum testibus colem dixeris? Nun Theophrastus plantarũ octauo semina quędam ad mentulæ speciem effigiate, Plinius uero Cynomorion herbam canini genitalis formã præ se ferre dixerunt? Et miramur, Heraclium Papauer speciem passerculorum procul intuẽtibus representare, Pliniumque illud appositissime dixisse. Multum semper artibus licuit, in inueniendis, explicandis, prodendisque rerum uiribus ac differentijs. Quid noster hic mussitat Nicolaus? qui quoniam nec Struthion, nec Heraclium nouit, nec similitudines rerum, caussasque consyderat, ideo errasse Plinium prædicat, quòd passerculis folia Heraclij similia dixerit: nec rationem ullam, experimentumue afferet, quo conuinci Plinius erroris possit.

Herbas etiam ab animalium similitudine depictas.

¶ DE EMPETRO.

Empetrum a nostris Calcifragum uocari refert Plinius, calculosque frangere: ac non ideo calculos non frangit, quia nullus ex his, quos Nicolaus legit, hoc scripserit. Hanc ei herbæ uim esse Plinius dicit magnus autor, atque abunde laudatus: cuius ueram esse sententiam, & experimento compertum est, & hominum opinione recæptum. Est enim Empetrum (quod noster Leonicenus ignorauit) ea herba, quæ acedarijs gratissima nunc habetur: & quam Venetia omnis, una addita, immutataue litera, Sampetram herbam uocitat: Basichiam multi dicunt: alij Baticulam, Picentes ab herbæ ipsius facilitate Rumpisaxum uocant, folijs ad Rutam ferme accedentibus, uerum crassioribus, acutioribusque: flore, semineque, quæ cum Anisi, tum Fœniculi speciem in muscarijs representent: odore iucundo: sapore inter acidum salsumque cibi appetentiam prouocante. Nasciturque (ut Plinius quoque docuit) in montibus maritimis fere, in saxis: quod toto illo tractu uidere licet, qui inter phanum Fortunæ, Garganumque tenditur promontorium: & in Istrorum cautibus, Liburnorumque scopulis, unde plurima in Venetos defertur: & satiua quoque in Cœnobiorum hortis non facili cultura seruatur. Certis quoque rationibus adducimur, ut eam putemus esse, quam marinam Batin alio in loco Plinius appellauit, aliud Empetri genus quod Saxifragum nostri uocant. Nec Plinium latuit: quippe qui illud libro uigesimosecundo inter Adianti genera posuit, ramulis nigro colore uirentibus, folijs Filicis, mire calculos pellens, frangensque: unde & nomen: non quod umbrosis petris (ut Græci forte putauerunt) parietumque asperginibus nasci illam uideamus. Non ergo nominum similitudine decæptus est Plinius, qui utrumque Empetri genus, diuerso nomine Calcifragum, & Saxifragum prodidit, sed Nicolaus noster, qui nec Plinij uerba pensauit, nec herbas ipsas (ut accusatorem decebat) agnouit.

Empetrum. Sampetra. Basichia. Baticula. Rumpisaxum

¶ DE BETONICA.

Pari quoque impudentia fertur, cum errasse Plinium uerisimile sibi esse dicit in describenda

A

fuerunt, Romani herbam Lapariam. Sic uulgus quoq; per hæc tempora Grapellam nuncupat, quasi a rapiendo Rapellam dicas. Tertia uero est ea, quam ex eo quod folia caudiculis stellæ instar circumherentia habear, Astericum dicitur: & quod ipsa rapaci quadam lanugine hærere uestibus possit, a Dioscoride dicta Helxine uidetur. Quod uero tergendis urceolis, uitreisq; uasis experimento sit efficax, a Plinio Vrceolaris, a nobis uulgo quoq; Vitriolum dicitur. Quod uero muris, parietibusq; nascatur, a Celso Muralis. 2. de medicina libro, a nostri temporis Medicis recte Parietaria dicitur. Mineruæ sacra, atq; ideo Parthenium dicta, quod eam dea somno monstrauerit.

Vides, ut in nullo deceptus Plinius, si qui illum legant, intelligant, ab errore uindicetur: Vides iam Conuoluoli huius nostri manifestam calumniam: ut sese suo cum Dioscoride uelut in Pampino contorqueat: Qui suam Parthenium & Chamæmelum uocet, & Solsequium & Millefolium uocari a Romanis affirmet: quibus quidem appellationibus absurdius nihil dici potest, apud eos etiam qui uel mediocriter herbariam attigerunt: qui & propria illa esse diuersissimarum prorsus a Parthenio herbarum nomina non ignorant. Et Leonicenus in primo quidem Parthenij genere, pro Pelecyno, quod ueteres & impressi habent codices, Perdicium scribit. In tertio pro Murali, Muralium ponit. Et quod de Murali in. 2. de medicina libro Celsus scribit, hic de Muralio in. 3. scribere illum impudenter affirmat. Tum pro Leucanthe candidi floris herba, unde & nomen, Cotam nescio quam, Cautam, ut arbitror, Dioscoridis uertens, autumat: non albo flore, sed luteo, candidis foliusculis coronato: non odore mali, sed Abrotani, ut Plinius, uel insuaui ac tristi: si eam quæ Putida cognominatur intelligit: ut iam quod Plinio primus obiecerat, in Nicolaum ipsum, uehementiusq; aliquanto retorqueri possit: qui non hominum modo, & rerum similitudine, sed græcç quoq; eruditionis opinione deceptus, plurima intemperanter effudit.

¶DE CYCLAMINO.

B

Cyclamini herbæ, quam nunc porcinum Panem uulgus, medíciq; uocant, tria genera, Aristolochiæ uero quatuor aptissime scribit, pingitq; Plinius: at hic noster accusator, Cyclamini radicem dicit ideo existimasse Plinium, uideri Aristolochiæ Rotundæ radicem esse, quoniam radici Aristolochiæ uim necandi pisces adscripsit. Huius rei argumentum hoc afferr, quod ipse (inquit) a uiris grauissimis accæpi, idem nostro æuo fieri, non Aristolochiæ radice, sed Cyclamini. Nonne præclaro usus uidetur aduersus Plinium Leonicenus, uel testimonio, uel syllogismo? Quia audiui inquit Nicolaus Leonicenus, Cyclamini radice pisces necari, fallitur Plinius etiam cum uidisse se dicat, qui Aristolochiæ radice pisces necari tradidit. O inexcusabilem calumniam: quia Cyclamini radix hoc facit, Aristolochiæ non facit. Quia de Cyclamini radice ab ignotis Nicolaus accæpit, Plinius proprio testimonio de Aristolochia mentitur. En præclari Dialectici argumenta: quoniam Tubere terræ (id est, primæ Cyclamini radice) fit ut pisces necentur, Malo terræ, hoc est, Aristolochiæ rotundæ radice fieri non potest. Fallitur Plinius, qui id uidisse se scribit: non fallitur Nicolaus, qui audisse se dicit? At Plinius inquit, radicem Cyclamini id etiam efficere scribit. Verum id quidem Leonicene: sed tertiæ Cyclamini, cognomine Chamæcissi, cuius non rotunda, sed sparsa sit radix: ut tandem agnoscas sine mente te debere, quod de Rapo terrę audisse te persuadere conaris. An cæcū, uel mendacē fuisse Pliniū putas Nicolae, cum Campanos piscatores Malo terræ calcem miscere, piscesq; necare uidisse se scribit? num impossibile quiddam, aut supra fidem dixisse tibi uisus est Plinius? Sed & Tithymalum cognomine Corymbiten lib. 6. & 20. & Lactucam caprinam libro. 20. eosdem præstare in necandis piscibus effectus, idem ipse Plinius tradit. Verbasco herba tam fluuiales, quam lacustres pisces interimi. Et marinos etiam a Phœnicibus hoc modo cap. 7. historiæ animalium Aristoteles scribit. Nos quoq; experimento, uisuq; didicimus, & Cucumerem Asininum, & uiridia nucū putamina contusa idem efficere posse. Quoniam ergo & Cyclamino, & Corymbite, & Lactuca caprina, & Verbasco, & Cucumere asinino, & Iuglandium corticibus pisces necantur, errat Plinius, qui Aristolochiæ radice necari dixit. Num tibi carneadea ista uidentur, Aristotelicæue demonstrationes, quibus inexpugnabile uerum necessario sequatur? Tum concludens pergis, atq; in hunc modum dicis. Aut igitur fatendum est, duas esse radices, quæ eosdem præstent effectus, aut illud dicendum erit, Cyclaminum rotundæ radicis, quartum esse Aristolochiæ genus. Vnde ista obsecro fatendi, dicendiq; necessitas Nicolae? Primum quidem non duas modo herbas, quæ pisces necēt, sed sex adduximus: multasq; alias idē efficere posse, nō dubitamus. Num grande, aut mirandum quiddam putes, si duæ pluresue herbæ idem possint? Deinde quia Cyclaminus pisces necat, Aristolochiæ genus erit quartum? At quintum dixisses. Aristolochiæ ēm genera quatuor Plinius enumerat. Pari ergo ratione Corymbites, Tithymalus, & Lactuca caprina, & Verbascum, & Cucumer asininus, & Iuglandium cortices, quia pisces necant, inter

Tuber terræ. Malum terrę.

Pisces necantes herbæ sex.

C

Aristolochiæ genera reponentur: quasi unum effectum, non nisi unius herbæ genus præstare possit. Quod nec aniculæ quidem dicerent, aut empiricorum quisquam. At de Aristolochia quod pisces necet, a nullo inquis autore scriptum reperitur. Legisti ne omnes autores Leonicene? Nonne ego te in Tripolio monui, oportere eum, qui ita arguit, legisse, intellexisse, & memoria tenuisse omnes, qui unq̃ scripsere autores: quo argumenti huius formula & ratio constare possit? Sed nonne omnibus autoribus rei ipsius euidentia potior? Hanc radicem etiamnũ Campani Melum terragnum, hoc est, Malum terræ uulgo dicunt: & in piscatu passim adhibent. Quod uir illustris, acerrimiq; iudicij Sigismundus Estensis frater tuus dux inclyte (cum hæc proderemus) nobis retulit. At quæ nam ista peruicacia? quæ frontis duricies? quæ impudentia est? a nullo autore scriptum inquis, cum Plinius scribat. Et quia nullum id scribentem reperisti, quoniam paucos legisti, ideo Plinio, qui se uidisse affirmat, credendum non est? qui tibi te audiuisse dicenti credi putas. Cui ego in his quidem, quamuis iurato, metuam concedere testi? O infelicem Plinium, O cassa literarum studia, O uanos integerrimi uiri labores, lucubrationesq; miseras. En post annos mille & quadringentos, sophistes unus, in hoc tandem uæsaniæ genus prorupit, ut non errasse modo, rerum, uel nominum similitudine deceptũ (quod & hominis erat) sed & mentitum quoq; Plinium insinuet, quia id uidisse se affirmat, quod Nicolaus Leonicenus a nullo scriptum reperit. Non ergo de Plinij doctrina, sed fide nunc agitur. Præclare mehercle cum studijs actum: piget, pudetq; aduersus hunc hominem uerbis agere, qui iam non uerbis (ut Aristoteles inquit) sed pœna indiget. Iam uel hoc solo hominem intelligere possumus: qui etiam græcissans addidit (ut obiter & sua quoq; pensemus) Cyclamini radicem, Rapum terræ uocari. Ex Dioscoridis magis sententia, quam Plinij autoritate latini hominis, & tuber terræ uocantis: quasi & hortense rapum, non terræ olus sit, sed aquæ, sola uero Cyclaminus rapũ terræ uocari debeat. Tum non Cyclaminum (ut Celsus, Pliniusq; latini homines, & a Græcis ducta ratio postulat) sed Cyclamen, præclarus literator enunciat. Sed minutias istas persequi, operepreciũ fortasse non est: nunc ad reliqua pergemus: deq; Intibo & Heliotropio disseramus.

¶ De HELIOTROPIO.

D

In Heliotropij descriptione non errasse Pliniũ, intelligat quicunq; perpenso iudicio æquus rerum existimator aduertet animo, Plinium ipsum Intybacei generis, Heliotropijq; notissimarum herbarum species, figurasq; primum descripsisse, tum etiam uim facultatemq; illarum adiecisse. Neq; uerisimile esse, eruditissimum hominem in his quæ graphice adeo adnutasset, uno uerbo lapsum, clarissimarum herbarum noticiam confudisse. Quapropter codicis (ut opinor) uitio potius, quam tanti uiri autoritati unius uerbi adscribemus erratum. Diligentius igit̃ oro ista considerentur, differentiasq; notemus.

Intybus duplex.

Intybus nec ex lactucineo genere, nam ex alio dici potest. Nam omnia huius genera ita Lactucæ cognata esse uidentur, ut unum ex alio nasci uideat̃, posteriore semper per ratam aliquã rationem decrescente, Lactucamq; in aliquo referente. Et Intybus olus quidem est partim hortense, partim (ut Theophrastus inquit) aruense. Hortense dico, quod satiuũ est: aruense, quod spontaneum, syluestreq; dicitur. Satiuum Intybi genus Seris dicitur: syluestre uero, Erraticum.

Seridis species.

Seridis autem, idest, satiui Intybi duę sunt species: quarum una ut ipsum genus satiua dicitur: syluestris uero altera: tametsi utraq; hortensis sit. Satiua Seris, idest, satiuus hortensis Intybus, Lactucæ simillima est, candidior, latiore folio quam syluestris, caule crassiori, cui florum cauliculi per internodia ferme hæreant (ut in Pulegio solet) ab his internodijs ramusculi prodeunt. In quibus etiam flores cerulei nascuntur, qui & celerrime marcescunt. Hæc cibis grata est, sapore fere Lactuceo, atq; inter hyberna olera deputatur. Syluestris uero Seris, idest, syluestris hortensis Intybus medicatior: æstiuumq; olus est, angustiori, longioriq; constat folio quam Lactuca uel satiua Seris, colore nigrior. Huic etiam caulis unus, & qui in sublime feratur, ramosq; late spargat: atq; ex ipsis ramis cauliculos, Acedarijs non ingratos. Et ex ipsis geniculis, unde cauliculi prodeunt, folia acutiora quam quæ a radice proficiscuntur. Flos uero ceruleus, satiuæ non absimilis: sapor ad amaritudinem uergens: in quo quidem apertissime differunt. Cum & amaris Intyba fibris Virgilius quoq; prodiderit. Hæc est laudata illa herba, cuius in medicina

Endiuia.

nostro æuo frequens est usus: quamq; uulgus nunc, mediciq; omnes Endiuiam uocant: quasi paulolum deflectens Intybiam dixeris. Erratici quoq;, hoc est, aruensis syluestrisq; Intybi duæ

Ambubeia.

sunt species. Vna quam Ambubeiam Celsus, & quidam dixerunt. Vel eo dictam: quod ad solem ambire uideatur, quasi Ambubeliam dixeris (tametsi praue in Plinianis codicibus Ambugia legatur) Aegiptij Cichorium, & torpenti grata palato, Cichorea a Columella dicta. Syluestri Seridi similior, amaraq; est. Et ipsa notior quam ut describi oporteat. Hanc quoniam magni in medicina usus sit ex græcis alij ab eximia utilitate Chreston, quidam Pancration, quasi omnipotentem cognominarunt. Vulgus quoq; pro locorum uarietate Cichoreã, Radiculũ,

Porcinum grumanium, Sponsam solis uocitant. Et quoniam ipsa ceruleum florem noctu claudat, solemque sequatur, a plerisque & medicis etiam Heliotropium non modo dicta, sed credita. Altera erraui aruensis syluestrisque Intybi species Seridi similior, crispaeue Lactucae (unde & Picentibus nomen) amara quidem, nisi senescens, non est, eaudice, folijsque interdum rubentibus, crispis: flore in pappum desinente: cuius folia, radicesque coctae, crudaeque eduntur, coenis gratę. unde & nomen Dipnoides. Patauini Lacticinum, Crispinū Picentes, nos Cicerbitam dicimus.

Quatuor haec Intybi genera Dioscoride, Plinio, Syluatico, atque herbarijs tradita, quantum potuimus expressimus. Illud addendum uidetur, ne quid forte ex nominis uarietate dubitatio nis subrepat, Intybum apud multos Intubum scribi: eandem tamen herbam significari. Sed graecum illud, y, psylon, nos in. u. nostrum uertere interdum consueuimus: ut cum de Parthenio ageremus, a nobis dictū est. Vtrumque igitur tam Intubus, quā Intybus rectissime dicit.

Intybus.
Intubus.
Heliotropiū.

A

Ast quae graeco nomine Heliotropium, latino Solaris, Verrucariaque a quibusdam dicta est, uulgo Girasolis, ab radice statim ramosa assurgit, atque ab radice florere incipit. Huius quoque duo sunt genera. Heliostrophiū, Tricoccumque. Heliostrophio latiora quā Ocimo folia, ad Maluam fere uergentia. Flos maluaceus, pendulus. Cognatione etenim quadam ista similia sunt, similiterque mouentur, Heliotropium, & Malua (quod Theophrastus ait) atque elegantissimus hortensium uates, Et Malache prono sequitur quae uertice solem. Plinius quoque cum tres colores purpureum referentes scribat, Vnus inquit in Heliotropio est: & in aliquo ex his plaerunque satu ratior. Alius in Malua, ad purpureum inclinans. Alius in Viola conchyliorum uegetissima. Tricocco uero folia Ocimi, flos candidus subrubēs, incuruus, Scorpiurusque ideo dictus: quod semen, floremue ferat scorpionis caudę per simile. Ambobus aeterna folia, perpetuo enim Solaris uiret. ut Theophrastus inquit. Alioquin haud satis rusticis natura consuluisset, si non toto anno illum solis rotatum, horarumque circuitum nubilo etiam die spectare possent. In quo ergo obsecro Intybaceum genus Heliotropiumque conueniunt, ut falli potuerit Plinius, qui ista describit, uiresque suas singulis assignauit? Intybis folia decidua, Heliotropio aeterna: Flos illis ceruleus, huic rubens: Folia illis ad Lactucam pro portione respondentia, huic Ocimo similiora: Facultates uiresque diuersae, has quoque Plinius ut notissimas scripsit. In quo ergo errauit? In eo, Nicolaus inquit, quod Plinij. 20. uolumine ita scriptum inuenitur. Heliotropium noctu contra hic ceruleum florem: Heliotropio uero non ceruleus, sed rubens flos est, ut diximus. Quid si ibi non ceruleum, sed purpureum, uel puniceum, uel subrubentem scriptum esset? tum quadrarent omnia, tum nihil haberet Nicolaus quod obijceret. At quae nam ista inhumanitas, quae imprudentia est, Plinium nostrum inscitiae potius accusare, quam librarios erroris damnare? Si ea quę maiora potioraque uidentur, hoc est, figuras, colores, potestatesque diuersas notissimarum herbarum tradidit Plinius, cur uno uerbo eum lapsum Leonicene putas, qui tot uerba congessit, ut duas, & eas diuersas herbas esse monstraret? Non sunt ista Nicolae, non sunt hominis ista, non philosophi, quo plures grauissimi uiri errores (ut ipse inquis) cumularentur: ea quoque dispunxisse, in quibus errasse Plinium dicere, tam sit nefas, quam absurdum, familiarissimas etiam rusticis herbas illum ignorasse.

Heliostrophium.

Tricoecum.

B

Vide obsecro Nicolae, qui te philosophum nuncupes, quantum inter sophistam, & grauē bonumque uirum intersit. Atque ipsum audi Augustinum, Augustinum inquam non grammaticae subtilitatis, nec gręce uaniloquentia, sed uere philosophiae professorem, de se ita loquentem. Ego inquit his scriptorum libris qui iam canonici appellantur, hunc timorem didici honorem que referre, ut nullum eorum scribendo errasse audeam credere: Aut si aliquid in eis offendero, quod ueritati contrarium uideatur, nihil aliud existimem, quam mendosum esse codicem: uel non esse assequutum interpretem quod dictum est: uel me minime intellexisse non ambigam. Haec bonitas, haec ueritas, haec philosophi hominis moderatio. Hos animos, hanc mentem induere studiosos oportet, cum magnorum uirorum libros beneque de litteris meritorum legunt. Tollendum ergo abradendumque ceruleum illud (quod subditicium esse nemo non intelligit) & puniceum, uel purpureum, uel subrubens inferendum est: qualem paulo infra Plinius florem supraque designauerat. Et quoniam his quas supra diximus rationibus monstratum satis est, errare Plinium in re quam ipse manifestam fecisset non potuisse, mendosi codicis uitium unius uerbi abolitione castigandum est. Quod si ideo errasse Plinium Leonicenus putat, quod Ambubeia quoque solem ceruleo flore sequatur. At hoc & Tithymali quartum genus, & syluestre Sesamum utrunque Heliostrophium e re ipsa dictum, & Malua, & Lupinum, & Lotus ęgyptia faciunt, herbarumque plurimae. Nec quod Heliotropium in cibis placere dixerit, ideo errasse Plinium putandum est. Neque enim uideo, cur tantus ille syderis amor impedimento sit, ut Heliotropium decoqui, mandique non possit. Sileant ergo boni huius uiri praeclara commenta. Et quoniam ipse neque Heliotropium herbam cognoscit, atque ideo neque decoctā gustauit unquam, patiatur obsecro & Plinium scribere, & nos credere, quod Heliotropium quoque, ut Intybus in

Augustini modestia.

C cibis placere possit: si ipse nec rationem ullam, nec experimentum quod obstet afferre potest.

De PENTAPHYLLO.

Egregie defensum a nobis in Heliotropio Plinium, negabit nemo, quod unius omnia interturbantis uerbi uitium, non Plinio, sed codici, ut par erat, tribuimus. Nam & eodem argumento in Quinquefolio, ut ipse inquit, excusare Pliniũ, paratus fuerat Nicolaus, nisi delicatus nimiũ exactor, quod omnia ad numerũ opinioni, quã de Pentaphyllo cõceperat, non responderent, satisfactum sibi non putauit. Sed tam in Plinio excusando nunc primus ipse, q̃ in accusando (ut semper) errare uisus est. Quod in hoc de quo agimus Quinquefolio perspicuum faciam. In hoc maxime errasse Pliniũ Leonicenus credidit, quod Quinquefolium herbam, etiam fraga ferre dixerit. nam quæ fraga fert herba, inquit, non quinis, sed trinis constat folijs. Verum triplici in errore uersari Leonicenum, ante omnia scire oportet. Primum quidem, quod Quinquefolium illam esse arbitratur, quę & in hortis, & agrorum limitibus, tum semitis, uijsq; passim conspicitur, quæ quidem uulgo, & Quinquefoliũ, & Pes Coruinus dicitur. Hanc enim Quinquefoliũ esse, de qua ueteres medici loquerentur, affirmasse illũ plærisq; constat: cum de nostra hac defensione, deq; sua accusatione sermo forte incidisset. Auulsumq; terra ramusculum (nam & in horto res agebatur) ostendisse, dixisseq; illam Quinq;folium esse, in qua Plinius tam euidenter errauerit. Deinde, quod per imperitiã herbã fraga ferre posse nullã crêdidit, nisi eam, quæ trina folia habet, q̃ q̃ melius Trifoliũ dici adseuerat, & quam docti, uulgusq; Fragariam herbam noscunt, pariter & appellant. Tertio, quod Foliũ quid sit, quoue modo accipi oporteat, in saluberrimæ herbę descriptione parũ intellexisse uisus est. Adde si placet & quartũ (quando & ipse minutissima quæq; in Plinio carpat) quod fructus hos, siue Quinquefolij, siue Trifolij, non fraga (ut semper Vergilius, & in suo Palemone noster Maro) sed inscite fragra Leonicenus appellat. Nos cum Theophrasti, mox Dioscoridis, postremo Plinij, de Quinquefolio dicta excusserimus, & uerum esse autorem Plinium, & calumniatorẽ esse Leonicenum ostendemus.

Pes Coruinus, Leonice ne est Pentaphyllon.

Quinq;foliũ.

Quinquefolij, siue Quinquepennæ radix (lib. 9. Theoph. inquit) cum effoditur, rubra est: D inarescens uero nigrescit, atq; quadrat. Habet foliũ Vitis, sed pusillũ, & colore simile uligineo est, & auget, & desinit cum Vite: folia oĩa quinq;, unde & nomen. At quarto Dioscor. cũ multa Pentaphylli noĩa enumeret, inter quę & Pentadactylon, & Pseudoselinon, & Quinq;foliũ sunt, Ramos inquit fert tenues, unius palmi, in quibus fructus: folia habet Menthæ similia, quolibet in surculo quinq;, raro uero plura, in circulũ sinuatim diuisa, Florem habet cum pallore subalbidum (ita enim ochroleucon interpretari posse uideo) radicem subrussam, oblongam, Helleboro nigro crassiorem, quæ plurimum in usu est.

Plinius uero quinto & uigesimo, Quinquefolium inquit, nulli ignotum. Cum etiam fraga gignendo, commendetur. Græci uocant Pentapeton, siue Chamæselinon, siue Pentaphyllon. Cum effodit, rubrã habet radicem. Hæc inarescens nigrescit, & angulosa fit. Nomen a numero foliorum habet. Et ipsa herba incipit & desinit cum Vite. De Pentaphyllo igitur, hoc est, Quinquefolio hæc habentur. Nullus etiam, quod sciam, his autoribus uetustior, illam pingit. Nam Galenus eius tantum uires, non figuram aperit.

Primũ illud ex his satis constat, uulgarem illam Leoniceni Quinquefolium, nõ esse hanc de qua agimus. Nam & illi nec flos albidus, nec in furculis fructus, nec radix rubra, nec crassa, nec inarescens, aut quadratur, aut nigrescit, nec uitis egressum, digressumq; sequitur, sed perpetuo uiret. Hæc si quis neget, herbæ ipsius conspectione conuincitur. Sed & illud quoq; liquido constare arbitror, cum Plinij autoritate, tum Dioscoridis pictura, Pentaphyllon hanc nostram, fructum quoq; ferre: cum etiam fraga gignendo, cõmendari illam scribat Plinius: tum ramos unius palmi tenues, in quibus fructus sint, habere illam Dioscorides referat. Folium uero non esse, quale Leonicenus arbitratus est, ex omnium descriptionibus intueri licet. Nam Theophrastus folium habere illam Viti simile prodidit, & folia omnia quinq;: Dioscorides uero folia illam sinuatim falcatimue diuisa, quolibet in surculo quinq;. Tum in nominibus Penda&ylon illam uocat, quo nomine & Cici quoq;, siue syluestre Sesamum cognominatur, cuius folium palam est Viti simillimum esse: tum Pseudoselinon, quod falsum Apium dici, potest.

Plinius uero Chamæselinon, quasi humile Apium, eadem uterque ratione cognominant, quod & Apium Viti simile quiddam habere uideatur, & folia ad hunc quoq; modum sinuata, a quorũ deinceps numero Quinq;foliũ, & Quinq;peña dicta est. Quæ cũ ita sint, ideo Quinq;foliũ dicta est, q; huiusmodi integra folia, quinq; ab radice emittit: nec foliusculis quinq; (ut quã Pedẽ coruinũ uocari supra diximus) aut uulgaris Leonic. Pentaphyllõ distincta, sed porrectioribus quinq; (ut ita dixerim) angulis, ad Vitis, Apijq; similitudinẽ in sequentẽ ferme modũ effigiata est. Hæc & Pentaphyllon illa est, quę Diosc. autore fructus edit, quę fraga ab Plin. appellant, cuius eximias a Diosc. uires Pliniq; tradunt, quę in Theriacę compositionibus addit,

A

quę purgandis domibus adhibet, cuius radicē plurimū in usu esse, Dioscorides dixit. Quæ si Leonicenus noster, acrioribus oculis inspexisset, nec utilissimam herbam, cuius in medicina nullus usus esset, pro utilissima & celeberrima demonstrasset, nec intempestiue adeo in Plinium adlatrasset. Herba uero illa, quæ distincta tria folia habet, quamq; in Italiæ montibus plurimam & cœnobiorum hortis satiuam passim fraga ferre uidemus, suum nomen habet, Fragaria ab herbarijs, a Plinio Fraga dicitur. Nec uerisimile cuiquam fuerit, hoc loco Quinquefolium, tot appellationibus, tot etiam signis demonstrare uoluisse, si Fragariam intellexisset herbam quæ uulgaris est, & quam ipse fraga in superioribus appellasset. Atq; ideo non simpliciter Quinquefolium fraga ferre dixit, sed copulæ etiam scilicet adiectione descripsit, cum commendari illam etiam fraga gignendo dixerit: neq; enim etiam augentem copulam addidisset, nisi & aliam esse herbam, quæ fraga ferret, agnouisset: ut quam ipse prioribus uoluminibus indicasset.

His illud adijciendum uidetur (ut minus mirum sit, Quinq; folium quoq; fraga ferre posse) Fragariam illam nostræ huic Pentaphyllo, de qua agimus, proportione quadam similem adeo esse, ut eiusdem generis cum ipsa esse uideatur. Nam & ipsam hæc commentantes obseruauimus, radicē subruffam habere, & digito sæpe crassiorē, & senescentē nigrescere: tum nō nisi ramusculos quinq; ab radice emittere, raroq; plures, in quib. prima illa foliuscula diuidantur.

Duas ergo herbas esse dicimus. Vnam quæ fraga, aut certe fragis similes fructus edat, quæ Pentaphyllon, & Quinquefolium Dioscoridi, Plinioq; uocetur, quæque ad medicos usus eximia sit. Alteram quæ uulgaris est, & fraga ferat, nulloque alio, quam fructus ipsius nomine designetur: cuius decimoquinti primi & uigesimi uoluminis capite Plinius meminit. Quod si me interroges, quid nam & hodie Quinquefolium hanc esse putem, quamue eius appellationem credam? Dicam quid uestigans inuenerim, atque ut nihil unquam decernens, sic nihil retinens, quod studiosorum ingenia ad ueritatis inquisitionem mouere, excitareque possit. Est Venetijs in eo uico, quem Specierium uocant, seplasiarij cuiusdam non ignobilis taberna, cui pro titulo insignique sit Aethiopis caput. In ea liber est Herbarius, tanta arte ac diligētia pictus, ut natas paginis illis suis herbas, non effigiatas credas: in eo pictam uidimus ijsdem prorsus quæ hic diximus signis herbam, folijs quinque, quę & ipsa quoque ut pinximus, porrectiores angulos, sinuatosq; haberent. Sed & fructus, quos Fraga dicas, tum ad ipsam herbam latinum nomen Sanicula, Germanicum Sanickel scriptum est: citanturque inibi, de Sanicula hac scribentes, in Diadimidijs Galenus, & Petrus Hispanus is, qui postea summum Pontificatum gessit, & Ioannes uigesimus primus nuncupatus: q eum de medicina librū scripsit, qui Pauperum thesaurus inscribitur: tum Ceruiensis Episcopus quidam, & Laudensis Maphæus, & Gilbertus Anglicus, Chirurgi. Ea Sanicula, Pentaphyllon ne sit, cur affirmem non habeo, cur negem non uideo. Hæc habui de Pentaphyllo, Fragis, Sanicula, quæ dicerem, per quæ fateri oportere censeam, non errasse Plinium, sed iucundissimæ herbæ nomen, potestatemque docuisse.

Fragariæ herbæ duplices.

B

Sanicula.

¶ De ADARCA.

Similis quoq; intelligentia transuersum hominē rapuit, dum errasse in Adarcę descriptione Plinium calumniatus est. Neq; enim esse aliud Adarcam credidit, quam quod in suo Dioscoride legerat: quippe qui unius addictus iurare in uerba magistri, quicquid oculis primum offertur arripit.

Interrogo te Nicolae, quoniam Dioscoride autore Adarca, siue Salsilaginis, siue spumæ cuiusdam species est, nonne & eodem Adarcæ nomine Harundinis genus esse potest? Non credo inquies: quoniam triumuiri isti mei de una tantum Adarca loquuti sunt. At si Plinius & Harundinem, & spumam esse dixisset Adarcam, num putares homini credendum & eruditissimo? Quid hæres? quid subsistis? Agnosce tandem quæso tuam istam in euoluendo PLINIO, librandisque scriptis indiligentiam: qui nec ADARCAE uocabulum latinum putes: cum Adarcen pronuncies, Audi Plinium plus aliquid de Adarca, quam Dioscorides suiq; illi

C

adsectæ differentem. Est & in Italia (16. uolumine inquit) nascens Adarca nomine palustris: ex cortice tantū sub ipsa coma utilissima dentibus. qm̄ uis eadē est quæ Sinapi. Tum. 20. uolumine de eadē Harundine uerba faciens, Sinapis inquit naturā, eosdemq; effectus habere tradit Adarca inter syluas tacta, cortice pleniore sub ipsa coma nascens. At. 16. primi & trigesimi uoluminis capite, Inter aquatilia inquit dici debet: & Calamochnus latine Adarca appellata: nascit circa Harundines tenuis spuma aquę dulcis & marinæ, ubi semē miscent: uim habet causticā: ideo acopis addit contra perfrictionū uitia. Tollit & mulierū lentigines in facie. An Diosco. Adarcam ignorasse Plinius tibi uidetur? quam ideo latine Adarcam dictam non inerudite fortasse quis putet, quod ei harundinum generi facillime hæreat, quod Adarca appellatur? Inciuile quiddam agis Nicolae (uel Iulio Celso autore) qui nec tota quidē perspecta lege audeas iudicare. Qui decimumsextum Plinij librum legeras, primum & trigesimum quoq; & totum legere debuisti. geminam enim Adarcam esse uel sine Dioscoride didicisses: Vnam scilicet quæ Harundo sit, quæ ex pleniore cortice qui sub coma est Sinapis uim habeat, atq; utilissima dentibus sit. Alteram quæ Salsilago, spumaq; sit: & (quod nec Dioscorides quidem docuit) Calamochnus græce dicatur. Adarcam quoq; latinum nomen esse: neq; ideo non latinum nomen esse, quod a græco homine Dioscoride scriptum sit: cum Italicas appellationes græcum hominem scribere, et necessarium quandoq; sit, & nouum non sit. De summi ergo uiri Plinij in Adarca iudicio non ante iudicium ferre debuisti, quam de teipso, deq; tua in legendo Plinio diligentia cogitare.

Calamochnus.

Adarca unde dicta.

Adarca duplex.

❨ De RVBRICA LEMNIA.

De natiuis coloribus agens Plinius, Natiuam esse Sinopiden quæ Rubrica esset edocuit, optimamq; eam esse in Lemno insula. Tum tres Sinopidis species expressit: rubram, minus rubentem, mediam: ijs & pictorium pariter & medicum addens usum. Tum palmam lemniæ dat ei quæ signata uenundatur, Sphragisq; ex eo cognominatur, atq; in medicina præclara habet. Hæc Plinius sua illa inimitabili breuitate percurrens, ac uelut rerum dicendarum multitudine pressus, reliquorum colorum genera rationesq; persequitur. Posterior Plinio Galenus medicus hoc agens (ut qui tantis occupatus non esset) longam exorsus fabulam, ut Lemnum insulam terræ Sphragidos gratia uenisse se diceret, Itinerarium conscribit, & Cœlesyriam, Palestinam, Cyprumq; quondam lustratas, tum Thraciam, Thessalonicamq; enarrat, & Myrinam Lemni ciuitatē ad occasum sitam, incassum uenisse se. Sed properante nauclero tum quidem Lemno soluisse, Italiamq; petisse, Roma uero redeuntem peragrasse Macedoniam se, Philipposq; commemorat, & Thasum insulam primum, mox Lemnum appulisse: inde in Ephestiam urbem ad Orientalem insulæ plagam positam ueuisse, atq; inibi omnem terræ Lemniæ rationem didicisse. Hæc est Galeni tandem de Lemnia terra elegans historia. Hic Nicolaus noster frigidissima quædam suo more comminiscitur: quasi ideo errauerit Plinius, quia Galenum, qui tum forte nec materno quidem utero prodierat, non imitatus est: neq; aliud ex Nicolai tandem uerbis hoc in loco colligitur Sed in quo errauit Plinius obsecro? An, quia non ut Galenus fabulatus est? Ast hunc Romanæ grauitatis hominem esse diximus, milibus rerum occupatum, nec potuisse tum quidem cum Galeno nauigare. Immo uero quinto & uigesimo uolumine cum de terræ generibus scripturus esset, Singula inquit, a græcis plurimis uoluminibus tractata sunt. Nos in hijs breuitatem sequemur utilem, nihil necessarium, aut naturale omittentes. An ideo errauit, quia non terram lemniam, sed Sinopida, uel Rubricam appellauit? At ea terra rubra est, & illam Vitruuius. 7. Rubricam nominauit. Tum Sinopiden ipsam, coloresq; natiuos omnes, & e terra nasci, & terræ esse genera, Plinius multo ante prædixerat. An quia lauandæ eius terræ, pastillorumq; conficiendorum rationem cum de ipsa ageret non (ut Galenus) edocuit? Sed. 5. & 30. uolumine breuius multo Galeno, aptiusq; descripsit. An quia Galeno terram Lemniam appellare illam uisum est, non Rubricam, Plinius uero solo Rubricæ nomine, uel Sinopidis usus est? Sed sicut de Galeni longe posterioris appellationibus Plinius diuinare non potuit, ita Galeni quoq; autoritate defenditur. Qui. 11. simplicium, de nominibus inquit, ut semper diximus, certare non oportet, sed de rerum ipsarum uiribus disciplinaq; tractare. Ceterum nun tres esse Sinopidis species dixit Plinius? Nun palmam Lemniæ dat quæ signata uenundatur? Nun eius medicinas aptissime docuit? atq; hæc omnia multo ante Galenum? Nun sine Galeno intelligere mortales uel ex hoc ipso Plinio potuissent, esse medicatum in Lemno coloris uel terræ, uel luti genus aliquod, quo & pictores uti possent, & quod remedijs efficaciter adhiberetur? Quid Plinio uel admirabilius, uel salubrius, Galenus, Dioscoridesq; de terra Lemnia retulerunt? Quinam tandem error Plinij? Quænam ista insolens Nicolai accusatio, eruditorum omnium uocibus scriptisq; ferienda? Plura in hoc dicturus non sum, Plinium lege, enarrationemq; Galeni, & calumniantem in his Leonicenum inuenies, Dioscoridemque mendacem; cui nec Galenus quoq;, eius ante laudator, falsa dicenti pepercit.

Galenum taxat.

D

A

Irrisum enim se a peritis in Ephestia inquit, quod Caprinū sanguinem terræ Sphragidi misceri, ex Dioscor. lectione crediderit. Hæc est illa de qua ante loquuti sumus uanitas. Verte in Dioscoriden tuum tela Nicolae: qui in librorum suorum initio testatus est, non se illa quæ in his scribit ex aliorū uanis opinionibus didicisse, sed uisu, experimentoq́, uel concordi scriptorū narratione comperta habuisse. Vbi ergo caprinum sanguinē, lemniæ terræ misceri Dioscorides uidit? Irrisere Lemnij Galenum, Dioscor. autoritate de caprino sanguine interrogantem. Quamq́, ut hoc quoq́ obiter notemus, non recte in Coriandro loquutum Dioscoriden, septimo simplicium Galenus arguit: ne semel tantum aberrasse Dioscoriden putes.

Non hæc a Plinio Nicolae legisti, qui parce, modesteq́ de seipso prædicans: quę uana, supraq́ fidē sunt, obiter uel notat, uel reijcit, uel in his autorū fidē appellat: tū audita ab se, tum lecta, tum uisa diligenter ac summa cum fide distinguit. Quæ dubia scriptorum uarietas facit, ea legentium iudicio examinanda relinquit: ab se uero ignorata generose fatetur: ut plane intelligere possis, Plinium Romanum hominem grauissimum scriptorem, naturæ, & artis miracula referentem, solo Dioscoridis, & quandoq́ etiam errantis iudicio, multoq́ minus tuo taxandum carpendumq́ non esse.

De CISSO, CISTHO, LADA.

Propter Cissum Cisthumq́ orta est (ut ille inquit) tempestas ista: nec ulla fere est taberna, quæ Leoniceno isto, suo cum Dioscoride exultante, non Cissum, Cisthumq́ personet: nullæ scholasticorum aures, quas sua cum Cistho Cissoq́ non obtuderit, atq́ ad fastidium facietatemq́ perduxerit: cui non satis fuit a Politiano nostro tum egregie defensum in his Plinium, tum se amice prudenterq́ commonitum, sed rursus (ut qui deterior si corrigis fiat) non modo prioribus calumnijs incubuit, sed in maiores quoq́ ineptias incidit, & crimina in Plinium molitus est: edito etiam ab se libello, in quo non falsa modo, sed inscitiæ & temeritatis plena cuncta congessit. Cuiusuis hominis est errare (inquit Cicero) nullius nisi insipientis in errore perseuerare. Leonicenus uero in errore illo suo, quem probe Politianus castigauerat, usq́adeo perstitit, ut illud dicere ausus sit: nesciuisse Plinium Cissum a Cistho distinguere: pluribusq́ argumentis demonstraturum se pollicetur, quam in dictatis prius fecerit: tum libellum illum suum Plinij errorum titulo insigniuit. Nos igitur nihil Politiano aduersati, qui grauiter diserteq́ (ut est Herculeo robore) pro Cisso respondit & Cistho: leuiori (ut opinor) uia, & quæ patronum bonam caussā tuentem deceat, de his in hunc modum uerba faciemus.

B

Cissi & Cisthi differentiæ.

Iam illud primum omnium satis constat, Cissi, Cisthiq́ differentias non ignorasse Plinium, qui .16. uolumine Cissi, idest, Hederæ uiginti genera luculentissime descripsit: quarto uero & uigesimo Cisthi duo tantum genera: & utroq́ in loco, ita Cissum a Cistho discreuit, magnitudine, folijs, flore, natura, ut nulla ipsas cognatione, præterquam nominis uicinitate teneri dixerit. Hæc quæ diximus, qui utrisq́ in locis Plinium leget, facile intelliget in hoc non errasse. Quod uero in marem, fœminamq́ Cissum distinxerit: quoniam communis ea sit, primaq́ inter syluestrium plantarum differentias, mas scilicet, & fœmina (ut Plinius, & de historia plantarum primo Theophrastus affirmat) iam & hic palam est, nec in hoc quidem errasse Plinium: utq́ obiter non uidisse Nicolaum Theophrasti libros intelligas, qui .6. uolumine Cissum quoq́ in marem ac fœminam diuidit. Sed qua fronte Plinium negat, & Theophrastum? Floris quoq́ differentias in Hederis, hoc est, Cisso Plinium posuisse, quis, nisi Leonicenus, uitio dabit? An quia flores Hedera non habet? At Hederas florere passim uidemus: & plantarum primo Theophrastus scribit. An quia florem similem esse dixit syluestri rosæ? Ast huius florificæ differentiæ e re ipsa fidem sumere licet. Et eodem .6. uolumine Theophrastus non alij magis plantę utriusq́ Hederæ flores similes esse dixit, quam syluestri rosæ, quamuis minores: & mari quoq́ Hederæ florem ad purpuram inclinatum. Sed & syluestri rosæ similem esse Hederæ florem non incongrue dictum est: color albens, figura, lanugo, foliusculorum quoq́ numerus conueniunt, magnitudo dispar: tum maris flos ad purpuram accedens. Sed tales esse flores Cistho Nicolaus asseuerat: atq́ ideo deceptum in Cistho & Cisso Plinium clamitat. Imo uero contra. Nam (ut Politianus quoq́ bellissime notauit) Hederæ flos concolor, utriq́ enim albens, sed mari in purpuram uergens: Cistho uero discolor: mari siquidem rosaceus. Quod si nec Politiano quidem credendum Leonicen. putauit, at suū Diosc. diligentius inspicere debuit: qui mari quidē Cistho mali punici florem (quo nullus rubentior) fœminę uero albidū pinxit. Sed tam sine oculis, tam sine mente in Plin. fert, ut nec Piniū intellexisse, nec Diosc. aut Theophrastū quidē legisse uideat. In tanta ergo uiginti generū Hederę differentia, & duorū Cisthi tam graphice a Plinio descripta, in notissimę plantę, passimq́ nascentis Hederæ flore, quis, nisi errans, errare Pliniū potuisse iudicabit: aut tanto autore Theophrasto desipuisse? Sed & in eo q̄q́ ideo errasse Plin. Leonic. affirmat, quod post Hederarū remedia .4. & .20. 51. de Cistho loquens, dicat: Sub his nascit maxime Hy-

C pocisthis: uidetur inquit Nicolaus credidisse Plinium sub Hederis quoq; Hypocisthidem quandoq; nasci. nihil nõ aliud inqt particula illa, maxime, significare uidetur. Vide obsecro quas minutias Leonicen. ut Plin. taxet, inquirat, qbus in reb. urgeat, qui se p salute hoim differere testatus est. Post Cissi remedia, græci inquit Plinius, uicino uocabulo Cisthum appellant, fruticem maiorem Thymo: folijs Ocimi. Sub hijs Cisthi generibus nascitur maxime Hypocisthis. Hic Nicolaus inquit, quia, maxime, dixit Plinius, sub Cissi quoq; generibus, de quibus paulo supra dixerat, innuit Hypocisthiden nasci. Innuit (inquit) Plinius. Et quia innuit, errat. Hoc est unum accusationis caput. Audiant obsecro studiosi omnes. Audiant uere calumniantis hominis inscitiam, audiant iniquitatem. Nusquam Plinius nec medicorum, aut herbariorum quisquam sub Hederis nasci Hypocisthiden dixit: ergo innuentem hoc, non dicentem Plinium damnabimus? Aut facta (Claudius Venoces iurisconsultus inquit) aut dicta, aut scripta, aut consilia legibus puniuntur. In Plinio nil horum, sed cogitationem, & nutum, immo nec ista quidem, sed quem Nicolaus opinatus est in Plinio conceptum ipsum animaduersione dignũ iudicabimus? Vnde ista philosophe? qua ex schola promuntur? Non inquit Plinius, sub Cistho maxime nascitur Hypocisthis: sed sic: Sub Cistho nascitur maxime Hypocisthis. Ita sincerus habet codex, non quem Leonicenus praue legit. Atq; ideo ita intelligendus est locus ille, quę maxime Hypocisthis dicitur, ea sub Cisthi generibus nascitur. Hoc transposita illa particula, maxime, scilicet infert. Neq; maxime pręcedentia semper implicat, includitue (quod cum uulgo Leonicenus opinatur) sed id interdum designat, quod solum, tantum, duntaxatq; significant. Quasi maxime id sit, idq; fieri dicatur quod soli illi de quo dicitur competit. Sicut & maximũ dicimus, quod uni soli tribuimus. Atq; hoc præsertim uerum est, si absurdum quidpiam, aut ambiguum, falsumue sequi necessarium esset: si per maxime particulam, quæ iam dicta essent includerentur. Sic eruditiores grammatici, iurisconsultiq; de maxime, aduerbio disputare solent. Hoc est quod Plinius latine expressit: Sub his Cisthi generibus nascitur maxime Hypocisthis. Ne quis forte uel sub Cisso, hoc est, Hedera: uel sub Ladanifera Cistho nasci illam crederet, quam aliud esse Cisthi genus non ignorabat. Sed & alioquin absurdissimum prorsus sequeretur, si Hypocisthidis nomen, quod quasi subcisthium sonat (ut. 6. & . 20. scribit Plinius) alij plantæ, quam huic Cistho conueniret: & quod nullus unquam scripsit, id Plinius tacite intelligi uoluisset.

Maximæ, particulæ significatum.

D In eo quoq; praue legit Leonicenus Plinium, dum inter Hederas mentionem de Cistho factam credidit: ex eo quod libro. 4. & . 20. ita scriptum uideatur. Sub his Cisthi generibus nascitur maxime Hypocisthis quam inter herbas dicemus. Ita uerus habet codex memorabilis uiri Guarini Veronensis castigatus manu, qui in Ferrariensis Cenobij quod ad Angelos uocant Bibliotheca seruatur: Leoniceuus uero (quod impressi omnes habent codices) sic legit: quam inter hederas diximus: quod quidem mendum esse bifariam constat. Nam de Cistho inter hederas nusquam dixit: & de Hypocisthide inter herbas (ut pollicitus est) 6. & . 20. libro scripsit. Tam & si locũ hunc quoq; Polinanus noster, qua est ingenij pręstantia, uere latineq; defendit: cum in su a ad Leonicenum epistola interpungi oportere locum illum ostendit: ut scilicet post uerba illa: sub his nascitur maxime Hypocisthis: moram punctumq; adhibeat: tum sequentia uerba, scilicet, quam inter hederas diximus, non ad Hypocisthiden, sed ad Cisson Erithranon quę sequuntur, & de qua Erithrano inter hederas uere dixerat, referre oportere non insubtiliter censuit. Si igitur uitiosi sunt qui nunc impressi circumferuntur libri, uetusti & manuscripti codicis & uiri sine ulla dubitatione doctissimi Guarini Veronensis testimonio probe a nobis defensus est Plinius. Aut si nec uitiosi quidem sunt, Politiani ingenium non erudite minus quam eleganter ab omni Leoniceni calumnia Plinium uindicauit.

Vrget subinde Nicolaus Plinium inexpugnabili (ut ipse putat) argumento: quod pro Cistho Cissum nominis uicinitate decæptus accæperit: dum scilicet libro duodecimo Ladanum a pastu Hederæ barbis hircorum scripsit hærescere: quoniam non a Cisso, hoc est, Hedera, sed a Cistho & Lada id odoramenti genus legatur: pluribusq; ista quam satis sit uerbis exequitur, suosque illos (ut solet) unius uerbi triumuiros citat. Ego uero Dioscoriden legens in primo de Cistho loquentem, & Galeni quoque simplicium pharmacorum septimum, utrumque animaduerti, ambabus de istis plantis, Cistho scilicet, quam & Cissaron, hoc est, minutam Hederam uocant, & Lada, quam etiam Cisthon simpliciter dicunt, uno prope contextu uerba facere. Quin & Galenum quoque post duas Cisthos, Cissum continuo subiecisse. Ipsum quoque Plinium quarto & uigesimo post Cissi remedia Cisthum subdidisse. Tum sexto & uigesimo post Ladani facultates, Ladæq; herbæ mentionem, de Hypocisthide uerba fecisse. Itaque uidentur hi omnes diuersas omnino plantas simul designasse, pariterque illas cognatione quadam similes tradidisse. Cogitatio subit, nulla magis ratione permotos, quam quod nomine, solo, ladaniferaque potestate (ut est clemens rosidumque insulæ Cypri cœlum) uicinæ

A

eſſent pariter quoque commemoraſſe. Quin & Dioſcorides ipſe, & ladaniſeram Ciſthum, & eam quæ Hypociſthiden ferat (quæ & Ciſſaros, & Ciſtharos quoque dicatur) eiuſdem generis feciſſe uidetur. Qua quidem ratione permotus Sipuntinus, qui Cornucopiæ ſcripſit, quem que Leonicenus iniquiſsime reprehendit, quoſdam ait inter Hederæ genera Ciſthum connumeraſſe: quippe quam Galenus & Plinius (ut diximus) cum Hederis ſcribant: & a Ciſtho unde Hypociſthis fiat, Ladam, ſeu Ladaniferam Ciſthum diuerſam faciant: tum Ciſtho Ciſſari (quod quaſi Hederulam ſignificat) Dioſcorides & Galenus adijciant cognomentum. Quam obrem non abſurde fortaſſe quis credidit tribus illis plantis odorificum illud pingue inſidere poſſe, quod caprinis uillis hæreſceret: magis uero in Lada, unde & pingui nomen. Atque ideo forte duodecimo uolumine dixiſſe Plinium, Hederę flore deroſo, paſtibus matutinis cum eſt rorulenta Cypros, hæreſcere barbis hircorum Oeſipum illud quod Ladanum dicitur. neque enim tam Ladæ herbæ ſuccum illud eſſe crediderunt, quam cœleſtem rorem herbis illis inſidentem, quem tam Ciſſus quam Lada, Ciſthuſue excipere quoq; poſſent.

Cornucopiæ autor Sipuntinus.

Sed melius multo, certiuſque defenditur Plinius, quando nec hanc quidem de Hedera opinionem firmans, imo ut apparet improbans, Eſſe alios inquit qui Ladam appellent herbam, cui pingue illud inſideat: colligendique factic ŋ Ladani rationem docet. Tum ſexto & uigeſimo uolumine nihil hæſitans, Ladam herbam in Cypro eſſe confirmat, ex qua Ladanum fiat: & Ladani uires enumerat: ut eum non aliud credidiſſe ſit certum. In quo ergo erraſſe Plinium dices? Ciſſum, id eſt, Hederam agnouit: Ciſſum a Ciſtho diſcreuit: Hypociſthiden unde fieret expreſsit: Ladam Cypriam herbam eſſe, ex qua Ladanum fieret, non dubitauit. Quod autem Hederæ flore deroſo depecteretur Ladanum, ex aliorum ſententia, non ſua prodidit: cum eodem loco bis repetat, recentiores hoc tradere: ne ſuam eſſe ſententiam putaret quiſquam, cum mox aliam, ueramque de Lada prolaturus eſſet. Vides, ut ſuis uiribus nixa ueritas ſeipſam probe defendat? ut ab errore Plinius ſynceriter loquens uindicetur? Non oportet (inquit iuriſconſultus Paulus) uerba captare, ſed qua mente quid dicatur animaduertere. Sic & Ariſtoteles dicendi cauſſam quærere oportet, ait, & quo præterea modo ſe habet in credendo qui dicit: utrum humano, an ita ut aſſerat atque perſiſtat. Cum ex tot plantis igitur Ladanum fieri in Arabia, & Nabathæis Plinius ſcripſerit: tum recentiores tradere, quod Ladanum in Cypro fiat Hederæ flore deroſo: tum alios eſſe, qui ex Lada herba, hancque tandem ſententiam poſtremo conſtantiſsime teneāt, quis niſi inhumanus, inexperiens, iniquus, erroris Plinium inſimulabit? Quis, niſi parum penſitans Leonicenus, qui non erraſſe Plinium modo, ſed ęcum etiam in hoc fuiſſe imprudenter inſinuat? Quis Sipuntinum (ut Nicolaus) accuſabit? uirum bene de literaria republica meritum: cuius labores uniuerſa iam legit Italia: quia quoſdā numeraſſe inter Hederæ genera Ciſthum ſcribit: quaſi grande ſit uitium, in tractandis rerum generibus plurimorum opiniones, ſententiaſq; referre, neq; idipſum in omni diſciplinarum genere diligentiſſimus quiſq; factitauerit. Ac non cuiuſuis hiſtoriæ fides pariter & ratio iubeant, omnia quæ ubiq; tractantur, in legentium notionem adduci.

B

Sed ne quid telorum præterea relinquat, quod in Plinium ſi poteſt non congerat, hoc quoq; argumento erraſſe Plinium molitur oſtendere, quod erodi a capris Cypriam Hederam dixit. Sed uide obſecro (quod ſæpe monuimus) ut calumniam ſuam Nicolaus in accuſando Plinio prorſus penituſq; denudet. Platonem legimus, in Oratoribus irridendis oratorem ipſum ſummum apparuiſſe. Contra Nicolaus in accuſando Plinio, accuſatione digniſſimus ipſe, tum indiligens, maliuoluſq; uiſus eſt. Quo pacto inquit Cypriæ capræ Hederam rodere poſſunt: cum Cyprus ad Aſiam pertineat? In Aſia uero Hedera non naſcitur. Atq; ideo fruſtra ab Harpalo ſatam in Aſia Hederam, ipſe quoq; Plinius refert: hoc Nicolai argumentum eſt. Dic obſecro Leonicene, age atq; amice reſponde. Cur tota iſta tua accuſatione, aut Plinij uerba non diſcutis, aut ſubtices, aut inuertis, aut iungis, aut mutilas? quod ex plæriſq; noſtræ huius defenſionibus capitibus uidere licet. In Medis ſcribit Plinius fruſtra ſeuiſſe Harpalum, non in Aſia (ut tu Plinij uerborum peruerſor ſcribis) ergo non de ea quæ proprie Aſia dicitur (quippe in qua Media non ſit) intellexit Plinius, ſed de ea quam tertiam totius habitati orbis partem dicimus, huic (ut opinor) Cyprum deputas. Nam ab ea quæ proprie Aſia dicitur, longo diſtat interuallo. Nulli enim prouinciæ Cyprus adiacet, ſed mari omni ex parte circumflua cum ſit, & propriam ipſam prouinciam geographi faciant. Pamphilię, & Ciliciæ ad aquilonem occaſumq; opponitur: ad meridiem atq; ortum, Aegypto & Syrię. Tertia ergo orbis pars Hedera caret? Ita inquis. Sed nonne, ex India & Mero monte Liber pater, & Alexander coronati Hedera redierunt? Nonne in ſacris literis legiſti, factum in Aſſyria Ionæ prophetæ ex Hedera umbraculum? Et quod Tacitus Diurnalium primo & uigeſimo ſcribit: Iudeorum ſacerdotes, qui tibia, tympaniſq; concinerent, Hedera uinciri ſolitos? ut intelligas, neq; hoc perpetuo uerum eſſe, in Aſia HEDERAM non naſci; cum & India, & ASSYRIA, & IV-

Cypri ſitus.

A

& alteram, hoc eſt, eam quæ Dioſcoridi ſecunda eſt, Iſatiden uocat. Alteram, id eſt, Dioſcoridis primam (quæ & ipſa Iſatis a Græcis dici poteſt) Syluaticam nuncupat. Re conueniunt: appellationes, diſtinxit Plinius. Admonere potius Dioſcorides debuit ſuas Iſatides, ſylueſtris Lactucæ eſſe genera, & diſtincta illis nomina tribuere. In quo ergo erraſſe arguitur Plinius, qui cum re a Dioſcoride non diſsideat, uberius tamen de re ipſa diſſeruit? Syluaticam præterea, Glaſtumq́ non unam eſſe herbam putauit Plinius, ut admonitione opus eſſet, ſed (ut apparet) diuerſas. Iam & hic non Plinij, ſed alter Leoniceni error oſtenditur: qui Iſatiden Glaſtum eſſe putat: Glaſtum uero noſtri temporis Guadum. Vis hoc quod dicimus, manu (ut aiunt) tangere? Communia, Inquit Plinius, ſponte naſcentibus Lactucis ſigna ſunt: candor caulis, ſæpe cubitalis, thyrſo & folijs ſcabricia. Tum propria Syluaticæ Lactucæ ſigna demonſtrat: Similis eſt inquit Lapatho ſylueſtri folijs, niſi quod plura habet & nigriora. Glaſtum uero ſimile Plantagini eſſe dicit. Si ergo Syluaticam (ſiue Iſatiden mauis dicere) Nicolaus putat Glaſtum eſſe, aperte fallitur. Glaſtum Plantagini ſimile eſt. At Plantagini nec caulis unus, nec cubitalis, nec candidus, nec ſcabricies folijs. Si Glaſtum ob id Syluaticum, ſiue Iſatiden credidit, quod Guado, quo noſtri temporis Infectores utuntur, Glaſti uocabulum ſimilem ſonum habere uideatur, nihil hoc abſurdius. Guadum enim (ut eſt uidere) Plantagini ſimile non eſt: ut Glaſtum dicitur. Quippe Plantago ipſa uiridis, ſubatra, neruoſa, folijs acutior: nec caule uno, nec candido, nec ſcabro: Guadum contra eneruI folio, candicante, caule alto, & ſylueſtri Lapatho, quam Rumicem uocamus, perſimile: cuius folia Betæ candidæ ſimilia tradit Plinius de Lapathi generibus decimoquinto uolumine ſcribens. Guadum præterea cyaneum colorem lanis reddit, Glaſtum uero atrum corporibus Plinio: ita ut Aethiopicum nigrorem referat, cęruleum Cæſari. At uulgus inquit Nicolaus, Guadum uocat, quod paucis mutatis literis facile e Glaſto tranſit. An neſcis Nicolae (ut Anneus quoque inquit) peſſimum eſſe ueritatis interpretem uulgus? Quod ſi a ſono arguendum eſt, quo fictilium quoque uaſorum ſynceritas exploratur, Guadum ex eo uulgus nuncupat, quod cyaneum (ut diximus) colorem lanis reddit: quaſi Bladum dixeris. Eum enim colorem, qui primus candidis lanis a Guado inditur, uulgus Bladum uocat: uicinius uero multo eſt Guado Bladi q̃ Glaſti uocabulum. Quidnam igitur ſimile cum Glaſto habet Guadum? Non figura, non color, non nomen, non poteſtas. Quarto uero Lactucæ ſylueſtris generi, hoc eſt, Syluaticæ, ſeu primæ Dioſcoridis Iſatidi, Guadi ſigna omnia prorſus conueniunt. Ergo ut Iſatiden illam, ſiue Luteam, ſiue Luteum, Dioſcoridis Plinijq́ Syluaticã noſtri temporis eſſe Guadum dicimus. Sic Glaſtum, nec Iſatiden, nec Guadum eſſe credimus: uel certe Guadum ne ſit, non ſine ratione dubitemus: eam uero tranſalpinam herbam eſſe putamus, gallici nominis, Plantagini ſimilem, atrum colorem referentem, qua barbari tingerentur, cuius Cæſar, & Propertius meminere, quo terribiliores hoſtibus uiderentur. In eo uero non conuenire Plinium, Dioſcoridenq́ dicimus: quod Iſatides duas, Dioſcorides non eſſe Lactucæ ſponte naſcentis ſpecies dixit. Tum quæ Plinio tertia eſt Lactuca, non Iſatiden in ſyluis naſcentem, ut Plinius, ſed agreſtem Dioſcorides nuncupauit. Poſtremo, quod inſectricem illam Iſatiden, quæ Plinio in ſylueſtris Lactucæ generibus quarta eſt, Dioſcorides etiam Iſatiden ſimiliter ut alteram uocat: & folijs Arnogloſſo comparat (quæ & ipſa non ſimpliciter Plantago eſt, ſed minor Plantaginis ſpecies, ut ex ipſo nomine quinto & uigeſimo Plinius indicat, folijs Rumici certe ſimilior) Plinius uero ſylueſtri Lapatho, hoc eſt, Rumici ſimilem pingit: & Syluaticam nuncupat: ut quæ facultates diuerſas ſortitæ eſſent, & nomine quoque differrent. Ita quanquam in his non paria tradere uideantur, re tamen ipſa, facultateque conueniunt: ſed ita, ut plenius quidam & eruditius in Plinio uidere poſsis. Eos enim ſcriptores tum Ariſtoteles, tum Iuriſconſulti maxime probare uidentur, qui in enarrando ita deſcribunt, ita partiuntur, ita dinumerant, ut omnes rei de qua agitur ſpecies & nomina facile dignoſcantur. Sed ne quid ſciens pręteream, quod rei de qua agimus lucem aliquam afferre poſsit, quando in Luteæ herbæ & Guadi mentionem incidimus, ſcio herbam eſſe qua bombycina & quæ ſerica dicuntur inficiant. Ea in Bononienſi ſatiua plurima naſcitur, caule ſingulari, cubitali, colore luteo, minimis ab radice foliuſculis: cuius femina ad Bliti ferme ſpeciem totum caulem occupent: Gualdam Infectores nuncupant. Eſtiment uolentes, an hanc Luteam illam, ſiue Infectiuam eſſe credendum ſit: atque an Gualdæ uocabulum Guado uicinum admoneat, non eſſe a Glaſto Guadum (quod Leonicenus opinatus eſt) ductum. His ingenia ad ueſtigandum excitamus, nihil decernimus: refelli, doceri, corrigi ſine contumacia patiemur, quod hic in plenum, & tota defenſione teſtamur.

Glaſtum, Guadum.

Rumex, ſylueſtre Lapathum.

B

Scriptores probati.

Gualda.

Radicula uero quæ a noſtris dicitur, eademque Lanaria, a Græcis uero Struthion, & uulgo Oſtrutium nuncupatur, quid obſecro cum Glaſto, Iſatide, Syluatica commune habet, autore Plinio? Diuerſiſsimæ prorſus herbæ, in quo conueniunt, ut ſeſe ab illis explicandis

C bonus iste uir Leonicenus, uelut in stupa pullicinus hærens, sudare uideatur? Radicula aculeatus suffrutex est, ut in sexto quoque Theophrastus meminit, caule ferulaceo, languinoso, oleæ folijs, flore pulchro, inodoro: Struthion, id est, passerculus a Græcis dictus, non Isatis: (ut tu syncere Plinianæ lectionis euersor addubitas Nicolae,) radice magna, quæ non lanam tingit, sed (ut quarto & uigesimo Plinius scribit) lanam tingentibus præparat, candorem, molliciemque afferens: atque adeo, ut lanas quæ remedijs quibusdam adhibentur, Radicula curari non oportere nono & uigesimo scribat Plinius: & oues quæ tonsuræ præparentur radice lanariæ lauari iubeat Columella. Cuius quidem Radicis tam multæ atque eximiæ adeo in medicina uires, adeo remedijs efficax potentia, ut aureum poculum a Medicis cognominata sit. Quid nam horum unquam Leonicene in Glasto, Isatide, Syluatica, in tuo Guado legisti? Cur Plinium accusas? & tuo isto cum Patauino Antistite torqueris, Petro Barocio, quem ego eruditum hominem, sanctumque uirum esse audio. Tu tuis istis ambagibus, grauissimam illius inseria sententiam, quasi & ipse tecum de his ambigat. Si Plinianos codices, quos & tu mendosissimos fateris, non excutis, non comparas, non æstimas, si nec Plinium eleganter latine, uere, dilucideque loquentem intelligis, si te nominum uarietas implicat, si te rerum obruit multitudo, cur Plinium erroris insimulas? Tingit Glastum corpora, non uestes (tingit uestes, Dioscoride autore) Isatis tingit lanas, Lactuca Dioscoride autore Syluatica. Illæ Plantaginis, Lactucæ, Arnoglossi, Lapathi speciem referunt. At Radicula lanam non tingit, nec corpora: acuminata est, oleæ & passerculorum (unde & nomen) faciem præbet. In his ergo, ubi ista quam deploras nominum rerumque confusio? Nun tibi omnia bellissime (ut uides) Plinius explicuit? Tu cur teipsum non explicas? Tu cur nullo iudicio Glastum tingere uestes ais, autore Plinio, quod nusquam scripsit? Cur Isatiden Glastum a Romanis uocari Dioscoride autore impudenter affirmas, quod nusquam prodidit? Cur in Radiculæ descriptione libro decimonono non Struthion, sed Isatiden posuisse Plinium addubitas, qui & alijs quoque in locis Struthion semper, Isatiden uero posuit nunquam? Cur nullo probabili argumento, sed uano quodam, uulgarique sono permotus, nostri temporis Guadum, Glastum esse contendis? Tua ista interpretandi legendique peruersitas, & scribendi in omnes ambitio, non Plinij candidissimi scriptoris diligentia, pariter & elegantia, in caliginem, confusionemque perducunt. Quod uero nobis (ut facis) & Serapionem, & Auicennam, & Pandectarum scriptorem obijcis, praue (ut putas) de Isatide, & Radicula sentientes, De his nihil est quod respondeam: illi uiderint quos medicinæ artis scientiam professos, in te ut arietent iam intentos paratosque uideo.

Radicula, aureum poculum.

Verum priusquam Plinianæ defensionis, quod reliquum est, absoluamus, uel hoc unum breui oratione perstringere placuit: ut intelligas quo iudicio, quam indigne Nicolaus noster uirum bene de se meritum, suo isto libello pulsauit, Pandectarum scilicet scriptorem, a quo tam multa de simplicibus medicamentis hausit: quemque ferunt Nicolaum ipsum in manibus semper habere consuesse: atque ex eo libro tanquam ex oraculo, de simplicibus medicamentis uerba facere. Is de Isatide (ut diximus) obscurissime, ambitiosissimeque differens, post Auicennam, Serapionemque districtos, in autorem tandem Pandectarum inuehitur, scriptorem mendaciorum, ignarumque appellans. Tum quod nescierit, quid apud antiquos Catapotia sit, accusat. Pandectarum scriptorem bonum certe hominem, multa studiosissime collegisse uidemus, dedisseque operam, ut & ipse (si qua posset) posteris aliquando prodesset. Non asse cutum fortasse, sed nec sic quidem contemnendum: immouero (quod sæpe quoque usurpari conuenit) Aristotelico more, gratiam illi habendam censeo, quod uera multa cum scripserit, ueris etiam inueniendis uiam (uel perperam scribendo) monstrauit & docuit. Quantum uero ad Catapotia pertinet, In quo noster hic tantopere assurgit, sic dixerim. Non ignorauit Pandectarum autor quid Catapotia uerbum signaret. Nam & in C. literæ descriptione, Catapotia inquit, pillulæ sunt. Et post paucos uersus, in eo quo de Cataputia herba scribit capite, semina eius herbæ accipi, & sicut Catapotia mandi insinuat: quæ Dioscoridis quoque uerba uidentur, sic in Chamæleæ descriptione, ex Dioscoridis sententia trochiscos ex Chamælea & Absinthio fieri docet, ut Catapotia, pillulas certe designans, non herbam. Non enim ex Chamælea, Absinthio, & Cataputia (ut Nicolaus insimulat) sed ex Chamælea, & Absinthio ut Catapotia. Sic unius literæ mutatione: qui, ut, dixit, &, dixisse a mordaci homine accusatur.

Padectarij defensio.

Catapotia.

Vides iam apertam Leoniceni de utilissimo scriptore calumniam. Nesciuit (inquit Nicolaus) quid Catapotia esset Pandectarius: at ille in C. litera pillulas esse monstrauit. Cataputiam inquit herbam addit Absinthio & Chamæleæ: & hoc quoque falsum est. Nam ex Absinthio & Chamælea trochiscos fieri docet, ut Catapotia, id est, pillulas.

Et quoniam sæpe illum de sua ista Cataputia clamitantem, atque in medicos inuectum esse audiuimus, hoc quoque his subnectere benigna interpretatione (ut hominem decet) uisum

est. Non latuit nostri temporis medicos, catapotia pillulas significare: quippe quod Pandectarius ipse (ut diximus) & is quem Aggregatorem uocant, catapotia exponentes, pillulas dixerunt: sed quoniam in nulla pene herbarum frequentius, aut efficacius euenit, præterquam in huius genere: ut eius semina (quæ & Ricinos ab insecti specie appellant) pro catapotijs, hoc est, pillulis sumantur (quod Dioscoriden quoque, & cæteros tradidisse uidemus) ideo herbam ipsam catapotiarium semen ferentem (quam propria quoque appellatione nuncupant) singulari quadam demonstratione, et ob remedij præstantiam seminumque ipsius usum, ut Catapucia passim diceretur receperunt. Est autem Catapucia herba, quam uulgus per hæc tempora Cazzapuzolam, nunc Guardalhortum uocant. Proprium uero eius nomen Lathyris est: cuius quarto uolumine Dioscorides. 7. uero. &. 10. Plinius & uires & figuram scripserunt. Quod uero ut iam non catapotia, sed catapucia dicatur linguæ usus increbuit, nequaquam mirandum. Cum, u, &, o, uocalium tanta cognatio sit, adeoque in uerbis pollens magister usus, quod ut quondam uultus & uoltis, & uiuus & uiuos, & curuatus, & coruatus, & poblicum & publicum, & colpam & culpam, & Herculem & Hercolem dixere prisci: ut est in ueteribus tum libris, tum epigrammatis uidere: sic Catapucia pro Catapotia non incongrue, aut certe sine piaculari crimine enunciare possimus. Hæc pro Pandectarum autore bono certe homine, aduersus Leoniceni contumeliã, quasi ex itinere respondisse sufficiat. Nunc ad Plinium reuertamur.

Lathyris.

¶ DE ECHIO, & ALCIBIO.

Eandem herbam esse Echium, & Alcibium Dioscoride & Nicandro autoribus Leonicenus putat. Quoniam uero utriusque seorsum Plinius mentionem facit, hoc quoque inter errores deputat. Is mihi errare uidetur, qui sciens, prudensque compertum se habere aliquid affirmat, atque in eo obstinatius hæret, cuius contrarium plures sapientioresque constituunt: in hac causa nemo, nisi peruersi iudicij errare Plinium dicet. Echij Plinius genera, faciem, uires, usumque describit: Alcibium quale esset, apud autores non reperisse se dicit. sed cuius herbæ figuram non reperisse se dicit, eius uires quas reperit tradit: uel ex hoc intelligere omnes possunt, Plinium Dioscoridis libros non uidisse. Nam & Alcibium quale esset a Dioscoride (si modo illam posuit) didicisset. Nicandrum nobis uidere non contigit. Dioscorides certe non Alcibium, sed Alcibiadiũ, & Alcubiacum scribit Echion uocari. Si eadem herba est Echius & Alcibium, atque eadem utriusque potestas, atque idem usus, unam habes herbam duobus nominibus a Plinio descriptam: qui Alcibij qualitatẽ non reperisse se fateri maluit, quam impudenter aliquid affirmare: si diuersæ sunt herbæ, nomen utriusque habes & uires. In quo ergo uel eruditorum aures, uel medicorum industria, uel ægrotantium desyderium, uel uita offenditur? Quis errare confitentem hominem nisi errans Nicolaus iste contendet? Numen confessis aliquod patet, Ouidius inquit. Fatetur ingenue Cicero, se nescire quod nescit. Si ergo uerum fateri, si impudentem non esse, si non temere aliquid affirmare error est, errauit certe Plinius. Quam sint friuola, quæ nullius ponderis Leoniceni nostri inuenta, uidere iam licet: qui (ut opinor) nulla magis ratione adductus in hos sermones incidit, quam ut Nicandros nobis & Pamphilianos efferret: quasi ipse ideo magnus censendus sit medicus, aut Plinij censor, si speciosa nobis græcorũ nomina, magno ore, pnunciet.

Plinius Dioscor. nõ legit.

¶ De CENTVNCVLO.

Clematidis apud græcos genus primum, Italos Centunculum uocare scribit Plinius. At Dioscorides Gnaphalium græce dictam herbam a Romanis Centunculum uocari affirmat. Dioscoriden ueriora dixisse his argumentis Nicolaus insinuat. Primum quidem, quod idem effectus dysenterijs utiles Gnaphalio, & Centunculo a Dioscoride tribuuntur & Plinio. Deinde, quod in Clematidis speciebus describendis, nullam Dioscor. rostratis folijs pingit, ut Plinius. At nos uel uno uerbo quæstionem soluere facile posse uidemur. Plinius Clematiden Centunculum uocari ab Italis dixit: Dioscorides huic appellationi contrarium nihil scribit, sed Gnaphalium ab Romanis Centunculum dici tradit. Vtrunque uera dicere potuisse, absurdum non est. Nam quid prohibet, & Romanos Gnaphalium, & reliquam Italiam Clematiden cognominare potuisse Centunculum? Huic sententiæ fidem facit: quod Romanos nõ Centunculum modo, sed & Tucularem, & Albinam uocare Gnaphalium in tertio Dioscorides scribit. Plinius uero in sua Clematide, quoniam non de Gnaphalio, neque de Romanis, sed de Clematide, & de Italis loquebatur, ex his appellationibus nullam posuit. Leoniceni præterea argumenta quid habent roboris? quid dialecticum sapiunt? Nonne easdem uires ad dysenteriam efficaces, nõ Gnaphalio modo & Centunculo, sed & ipsi Dioscoridis Clematidi, tum innumeris pene herbis legimus? Neque satis infert syllogismus: Duæ herbæ eosdem præstant effectus: ergo non duæ, sed una censeri debent: tum quod Clematidis Centunculi figuram non pingat Dioscor. qualem Plinius, non ideo erroris conuincendus est Plinius. Neque enim probe claudit enthymema Nicolai, in describenda clematide, Signa quæ Dioscorides non commemorat, ponit Plinius: ergo er-

C rat Pliſnius in demonſtranda Clematide? Nam (quod in ſuperioribus quoq; diximus) mos ille Plinij, diligentiumq; herbariorum eſſe uidetur, quo faciliorem cognoſcendis herbis uiam oſtendant, ut ſimilitudines afferant plures aptioreſq;. Centunculi, ideſt, primæ Clematidis folia inquit Plinius, roſtrata ſunt ad ſimilitudinē capitij penularũ, nõ capitis, ut praue Nicolaus ſcribit. Non tollit hæc deſcriptio Dioſcoridis ſigna, ſed auget. Non ideo Centunculus, qui ab Italis dicitur Clematidis primum genus non eſt, quia euidentiora ſigna Plinius quam Dioſcorides attulit. Non uideo præterea, cur de Italica cuiuſuis herbæ appellatione, barbaro potius græcoue, quam Plinio ipſi in Italia nato & educato credendum ſit. Cum præſertim (ſi uerum & cum ueniæ præfatione fateri uolumus) aberraſſe plurimum Dioſcoriden in romanis herbarum appellationibus nemo ſanus negabit: quod multarum exemplo manifeſtum fieri poteſt, ut cum Parthenium a Romanis Solſequium uocari, Betonicam uero Roſmarinum, Abrotonum quoq; Abſynthium ponticum, Hedyoſmon autem quæ Menta ſit Nepetam, Melanthium uero quod Gith dicitur, Papauer nigrum appellari dixerit: cum apud Romanos diuerſas eſſe tam herbas quam appellationes iſtas, non Plinius modo, ſed & Celſus & Columella, & noſtrorum temporum uſus, & nomina in poſteros ſeruata teſtantur: quare nihil eſt quod Dioſcoriden, externum hominem, in latinis herbarum nominibus, Plinio fideliorem putemus. Nam cum Clematiden & Gnaphalium diuerſas herbas Plinius probe cognouerit: quippe qui utriuſque diuerſa ſigna effectuſq; prodiderit: & non Gnaphalium, ſed Clematidis genus primum Centunculum cognominaſſe Italos dixerit, quid aliud arbitrandum eſt, niſi aut Italicum hominem Italicas appellationes multo Dioſcoride melius cognouiſſe: aut duas herbas Centunculi cognomento ſic uocare potuiſſe: ut Parthenij quatuor, Ambroſiæ item quatuor, Helxines tres, Heraclij plurimæ cognominibus claruerunt.

Taxat Dioſc.

Diuerſas autem herbas eſſe & Centunculum, & Gnaphalium, uel hinc perſpicuum eſt. Centunculus in aruis iacet: ſic Dioſcoridis Clematis, ſarmentis, pampiniſue ſuper terram longis (quod & ipſum indicat nomen) folijs uirentibus, Lauri ſpecie, ſed breuioribus. Adijcit Plinius (quo manifeſtior herba fiat) ad ſimilitudinem capitij penularum roſtratis. Penula enim pluuiale eſt tegumentum, ut in Hadriano Spartianus, & in Alexandro Lampridius teſtantur, cui a tergo Capitium aduerſus hymbres futurum tegmen adnectebatur. Quod non intellexit Nicolaus: qui capitis ſcribit, non capitij. nam penulæ nihil accedit quod caput dici poſſit, cuius q; ad exemplar effigiari herba queat: Sed roſtratum capitium accedit. Gnaphalium uero folium habet molle, breue, album, tomento ſimile. Tomentum enim molle illud linum, ſtupam, lanamue ſignificat, quod etiamnum uulgo quoq; tomentellum dicitur, quo in fulciendis, replendiſque tum culcitris, tum mattis (quas nunc etiam mattaraſſas uocant) utimur. Atq; ideo Gnaphalium dicta eſt herba ipſa, quod græco uocabulo gnaphalos, minuta illa lana fit, atq; (ut ita dixerim) tonſura quæ in fullonica arte ex carduorum, aut forficum ductu trahitur atque excidit, qua ad tomenticia quoque utebantur: ex eo & ipſa dicta, quod gnaphos carduus ſit: Gnaphalium ergo herba ita cognominata eſt: quod breuitate, mollicieq; gnaphalon, hoc eſt, tomentum repræſentet. Atq; ideo Plinius & Tomento ſimilem, & pro tomento in uſu eſſe dixit. Quare haud negauerim, potuiſſe Dioſcoriden qua ratione Gnaphalium interpretati ſumus conijcere atq; opinari, Gnaphalium etiam a Romanis Centunculum uocari: quod illo uelut tomento centones quoq; in ruſtica ſupellectile ut mattæ concinnari poſſent. Sed non ideo erraſſe Plinium dicere æquum eſt, cum primam Clematiden homo Italus ab Italis Centunculum uocari dixit.

Penula.

D

Tomentum.
Tomentellum.
Gnaphalij etymologia.

De LAGINE.

Poſſumus in hoc quoq; accuſatoris ingenium, iudicijq; prauitatem damnare: quod librariorum, impreſſorumq; errores, quibus pleni ſunt Pliniani codices, Plinio quoque adſcribere non ueretur. Aut ſi id comprobari non poſſe uideat, uel in hoc taxet: quod Plinium fruſtra aliquid poſuiſſe calumnietur, ut de Lagine quoq; fabulatus eſt. Lagine ante omnia (quę niſi græca impediat declinatio, a lacte gignendo nomen traxiſſe uideri poteſt) ſecunda Clematidis ſpecies eſt: non lagine, ut Nicolaus titubans legit. Fruſtra autem a Plinio eadem herba repetita non eſt (ut Nicolaus carpit) qui neq; Plinij mirum in deſcribendis plantis ordinem conſyderat, neq; quo pacto bis idem repeti non modo poſſit, ſed & debeat. Volumine. 22. Plinius, in quo de his agit qui inter aruenſia olera, in uſum quoq; cibarium ueniunt, Laginem ſuo ordine commemorat, deſcribitq; eius etiam facultates quaſdam, non omnes tamen aperit. At. 4. & . 20. cum clematidis enumeraret ſpecies, ne quis Laginem ſecundum eſſe Clematidis genus dubitaret, Laginem iiiam uocari ab alijs dixit. Tum Lagines quoq; uires uniuerſas adiecit: ut intelligerent ſecundum Clematidis apud græcos genus Laginem quoque eſſe. Neq; enim libro. 22. de Clematidis ſpeciebus dicturus erat, ſed de ea tantum Lagine quæ aruenſe olus, eſculentumque

Lagine.

esset: ut eodem quoq; ordine, & capite de Scandice, Hellaphobosco, Sioq; dicebat. Ast ubi de Clematidis speciebus dicendum fuit (cum non omnis Clematis esculentum olus sit) quæ illa Clematis esset quæ Lagine diceretur edocuit: pariq; illam effectu scribere græcos notauit, & quas facultates in Lagines mentione omiserat addidit. Scio & laginem quoq;, siue laginem. 21. uolumine scriptam esse: sed uel aliud herbę genus, uel mendosum codicem putauerim: quando hanc de qua agimus Laginem, foliosos ramos habere, atq; humi adrepere ad Scamonij speciem scribant: illam uero unum tantum folium habere: quo fit ut diuersas prorsus herbas esse credamus.

A

Nec minus ineptam, superuacuamq; nominis in Lagine mutationē Helxines, & Eusines Nicolaus molitur. Nam dum. 4. & 20. secundam Clematideu Laginem ab alijs, Echitenq; dici Plinius scribit, suspicari se inquit Nicolaus, ne codicis uitio lagine & echite, pro Helxine & Eusine positum sit, et sua quędam iamdudum trita de Helxine comminiscitur. Nos de his ad hunc modum dicendum putamus: Laginem pro Helxine non scripsit Plinius cum de triplici Helxine in superioribus dixerit: & de Lagine. 22. uolumine dixerit: Eusinem dicere non oportuit. quamuis enim Lagine (ut & uerum esse uidemus) Cissampeli, hoc est, Inuolucri speciem repræsentet, non ideo Eusines nomen quod Inuolucri proprium est Lagini tribuisset, sed e re ipsa quod longius serpendo feratur elegantissimo uocabulo Echiten uocari ab alijs illam scribit. Est autem Lagine quam plęriq; uulgo Corrigiolam dicunt (non eam tamen quę Poligonia sit) Picentes a floris figura Campanellam uocant: qua ratione Conchylium quoq; uocari scribit Plinius: eaq; in esculentis, & eo præfertim cibarij genere quod tortā dicimus utunť: mulieres quoq; in aqua & uino decoctam etiamnum lactis gratia sorbent. Neq; absurde tenue Scamonium quoq; dicta est, quod illi non absimilis uideatur: nisi quod minoribus longe folijs, leuioribusq; nec crassis uestitur. Quæ hic autem de Ligustro Nicolaus adiecit, ea sunt quidem & iamdudum a nobis decantata. Sed & Ligustrum ipsum Oliuastella uulgo dicitur. In eo tamen Leonicenus fallitur, quod Caprifolium uocari a quibusdam de caprarum pastu autumat. nam nec nomen, nec nominis ratio uera. illum enim seu fruticem, seu arbusculam dicas, capræ non attingunt: Caprifoliū uero non Ligustrū, sed Pixacanthus est, cuius quoq; nominis Syluaticus meminit.

Echites.

Lagine quæ sit.

B

❡ De ARCTIO, SIVE PERSONATA.

Vis & aliud uidere, indiligentis hominis argumentum de Personata. Plinium taxat, quod duplicem illam esse crediderit. Tamen ut id uerum esse comprobet, ne quid integri ad defensionē Plinio relinquať, nulla ratione Echion, pro Arctio, codicis uitio positū dicit. Sed ne sic quoq; Plinium, aut seipsum intelligit: quod uerum esse mox agnosces. Post Agarici descriptionem, Echion herbam. 25. uolumine continuo subiecit Plinius. Quæ quoniam capitula habeat, uiperis similia, ideo Echios, quasi uipera cognominatur. Duo huius genera, Pulegio similia, floribus coronata. Tertium lanugine spinosa, distinctum pingit. Addit præterea. Quidam Echion Personatam dicunt (non Arction, ut praue inserere Nicolaus uoluit) quorum opinionem, quoniam longa foliorum & floris diffrrentia improbaret, subijcit. Cuius scilicet Personatæ folio nullum est latius, grandes lappas ferentem. Ac si dicat. Tria Echij genera diximus Pulegio similia, cui parua sunt folia, & quæ floribus coronantur. Falluntur qui Echion dicunt esse Personatam, grandes lappas ferentem, cuius folio nullum est latius: quæ omnia a Pulegij similitudine maxime discrepant. Non intellexit in morsum præceps Leonicenus Plinij uerba, illorum sententiam apposite improbantis, qui Echion Personatam esse dicebant. Nam ea parte, qua Plinius scripsit, Cuius folio nullum est latius: Leonicenus, cuius illud, ad Echion retulit: non ad Personatam, ut Plinius, & grammatica ratio postulabat. Neq; enim ideo duplicem Personatam esse credidit Plinius, quia quosdam Echion Personatam dicere, & ex aceto radicem dare scripsit. Nam hic de Personata non agebat, sed de Echio: de qua ut quæcunq; ab autoribus scripta compererat aperiret, ideo quosdam Echion dicere Personatam scripsit, & ex aceto dare potui. Non enim probe claudit (quod sæpe diximus) Quidā dicunt, ergo Plinius credidit: ac præsertim cum Echion triplicem pinxerit, & ex foliorum & floris differentia non esse Echion Personatam apette senserit: atq; ideo post paucos uersus, non iam de Echio, sed de Personata notissima herba speciatim uerba facit: eamq; Arction & Personatam Græca & Latina appellatione nuncupauit: neminemq; illam ignorare dixit; ut eos etiam uidelicet destringeret, qui supra Echion paruis folijs herbam Personatam latissimis constantem putauerunt. Bene ergo omnia quadrant. Sciatq; deinceps Nicolaus, hoc in loco bellissime significasse Plinium, atq; ita credidisse, aliud Echion esse Pulegio similem: aliud Personatam folijs maioribus cucurbitæ: quas unam herbam esse quidam putauerunt.

Sed quoniā de Arctio sermo incidit, quando & pro Plinio & studiosis scribimus: ut hæc no

C stra legentes (quantulacunque illa sint) aliquid semper arripiant, quod in communem utilitatem conferre possint (quod tota defensione, quantum potuimus obiter curauimus, Leonicenus uero uitauit) hoc subnectere uisum est: quod Arction græci duplicem esse tradiderunt. Vnam quidem, quæ & Arcturion diceretur: cuius folia Phlomo (quam latine Verbascum dicimus) similia, crassiora tamen & rotundiora esse dixerunt: semen uero minuto Cymino simile: quod tam ipsum quam radix ischiadicis & dysuriam patiennbus efficaciter daretur. Alterum, quam Arction, & Prosopiten, & Prosopion, & Aparinem dicerent: nos Personatam & Lappam. de qua egimus: ambas quarto Dioscorides pinxit, Plinius primam septimo & uigesimo: Alteram, quo diximus libro tradidit. Sed Aparines nomen a Dioscoride positum, non probauit: quando aliam esse a Personata Aparinem, & figuræ & uirium diuersitate monstrauit.

¶ De CHAMAEDAPNE.

Quo plura in Plinium congerere Nicolaus nititur, eo se pluribus inscitiæ notis commaculat: ut qui nec Plinij uerba, nec scribendi ordinem, nec rerum consyderet differentias. Itaque manifestas ineptias iam satius est ridere quam refellere. Eidem plantæ Plinium, hoc est, Chamædaphne diuersas descriptiones afferre, Leonicenus dicit. Sed quam diuersus sit ipse ab eo quem putabamus, ex hac ipsa Chamædaphne consyderemus. Plinius. 15. in describendis Lauri arboris generibus inquit. Est & Chamædaphne syluestris frutex: neque ultra de Chamædaphne uerba facit: neque illam pingit (ut Nicolaus prius arbitratus est) ex nomine uidelicet addubitans, ne herba esset, quam fruticem nominauit. Hic igitur uerborum Plinij textus puncto (,) signandus est. Tum pergit enumerando Plinius Lauri genera atque inquit. Et Alexandrina, quam aliqui Ideam, alij Hippoglottin, alij Daphnem uocant. Hanc uero Alexandrinam Daphnem pingit. Hæcque illa est, quam Dioscorides quoque, cæterique describunt. At. 4. &. 20. uoluminis. 14: capitulo cum fruticum, subfruticumque genera multa descripsisset, His subnectemus inquit, quæ Græci communicatione nominum in ambiguo fecere, an arbores essent. Tum proximo capite continuo de Chamędry, Chemędaphne, Chamęlea, Chamęsice, Chamęcisso, cæterisque huiusmodi uerba facit. Atque inibi Chamædaphnem describit: quam uolumine. 15. tantum attigerat. Hæc igitur

D ita se habent. Enumerat. 10. Plinius Lauri septem genera: tum tres Laurei fruticis species, Chamędaphnem, Alexandrinam, Daphnoiden: & Alexandrinam quidem, & Daphnoiden pingit: Chamædaphnem uero, quoniam inter illas relaturus erat quas nominum communicatio (ut ipse inquit) dubias fecerat, an arbores essent, an herbæ. 4. &. 20. libro pulchre descripsit: in quo de similibus herbis suo ordine loquebatur. Vides ut ob punctum (quod in iocis quoque dicitur) Leonicenus captus est? Si inter duo ista nomina, Chamædaphnem, & Alexandrinam. 15. illo libro, moræ aliquid, punctique interiecisset (quod uel ipsa grammaticæ ratio per, &, copulæ interuentum postulabat) non in hos laqueos incidisset. Mirum subit boni huius uiri, & amici quidem Leoniceni naturam consyderanti: quem si ambulantem uideas, lentum magis & tardū, quam citatum uel celerem dicas: in accusando uero Plinio adeo præcipitem currere, ut in eo legendo, percensendisque accusationis capitibus, moram omnem, tarditatemque oderit: non spiritum teneat, non animam, nihil interpungat, nullo puncto consistat. In hoc quoque sagacissimi ingenij uir Politianus, in ea quam de Cisso & Cistho ad hunc ipsum Leonicenum scripsit epistola, egregie notat, cum. 4. &. 20. uolumine capite. 10. quia non interpunxit Nicolaus inter Hypocisthis, &, quam inter herbas dicemus, parum sapere uisus est: maleque eo loco sensisse de Cistho: ita ob punctum, ut diximus, sæpe conuincitur.

Punctorum ratio & utilitas.

Sed ne Chamædaphnes nomen dubium aliquando legentibus ingerat, duas esse plantas scire oportet: quæ Chamædaphne pariter nuncupentur. Hanc ipsam. s. de qua agimus, quæ uulgo Laureola dicitur: & eam quæ Vincaperuinca dicitur, coniugalibus coronis expetita: folijs quam Lauri longe minoribus: humi ad serpilli morem repens: flore ceruleo, inodoro, rotundo, foliusculis quinque, sed continuis distincto.

Chamædaphne duplex.

¶ De OXYMYRSINE.

De Oxymyrsine nihil est quod differamus. Nam cum frigida quædam Leonicenus afferat, quibus conijci posse (ut ipse putat) uideatur, Plinium de Oxymyrsine, Rusco, & agresti Myrto quandoque dubitasse: cum Plinio tandem conuenit. Voluit (ut arbitror) Nicolaus ostendere, scire se, quod Oxymyrsine Bruscus esset, quem ueteres Ruscum dixerunt, autore Plinio: quasi grande aliquid, ac secretius quiddam in herbaria prolaturus. Etsi facultates suppetijsset, Pliniū quoque redarguisset, qui non ideo Oxymyrsinem non agnouit, quia plures de ea sententias recitauit. Sicut cum inueniri aliquos dixit, qui Acorum Oxymyrsines radicem esse crediderunt. Sed inuenit tandem Nicolaus, Plinium a Castore suo, a quo tam multa, & hoc quoque didicisse, quod Oxymyrsine Bruscus esset, Atque ita nisi subuenisset Castor, interierat Plinius. Vide

quàm sint ociosæ hominis huius commentationes.

A

De AERA, & LOLIO.

Herbarij boni officium.

Qui de herbis dicturus est, cum ego non tam librorum quam telluris, non tam literarũ quã agrorum studiosum esse oportere censeo. Nec satis esse ad herbariam perdiscendam tradendamq;, herbarios scriptores legere, plantarum uidere picturas, græca uocabularia inspicere, magistri unius uerbis addictum esse, sed rusticos, montanosq; homines interrogare oportet: herbas ipsas inspicere, uestigare differentias, & si fieri potest periculum facere, experiri: rimari quid una quæq; in morbis possit. Cum hæc uidenda sunt, tum uero illud est hominis eruditi, grauis atq; prudentis, cum de magnis uiris iudicaturus est, diligenter eorum uerba perlegere, librare, excutere, sibiq; ipsi persuadere, nihil frustra, nihil temere a tantis uiris dictum esse. Tum uel benigna interpretatione, uel constanti iudicio quæ scripta sunt tueri. At si id quoq; fieri nequit, & suadente ueritate contradicendũ omnino sit, tum (quod in Empedocle desyderat Aristoteles) ualidissimis ea rationibus, argumentis, demonstrationibusq; consellere. Hæc cum in superioribus in Leoniceno nostro semper desyderauerimus, in quibus certas calumniæ notas contraxit, in his præsertim Lolio scilicet & Auena de quibus nunc agimus, mirũ in modũ errasse uisus est.

Aera & Lolium Leonicenus inquit idem sunt: Auena quoq; & Aegilops, idem. Mirari se ait, cum sint eadem, Plinium illa pro diuersis accepisse: aut græcis cognominasse uocabulis, cum latina suppeditarent. Miror ego Nicolaum ipsum unus cum sit, tam diuersa a ueritate sentire: & latinus homo cum sit, græcis magis uocabulis quam latinis rebus insistere. Ac primum quidem est, Aera & Lolium idem sunt: si Auena & Aegilops idem, non uideo, cur mirabundus adeo toto isto suo libello Leonicenus errori tribuit. Si Plinius eandem herbam nunc latina, nunc græca denominatione commemorat, quod non Plinius modo toto opere, atq; in mentione piscium præcipue, sed quicunq; litteris aliquid mandauere, factitarunt. Nam si error est, utranq; linguam nosse: et error est, eandem herbam utraq; lingua describere. Sed nos ideo diuersis appellationibus cognominasse illas Plinium dicimus, quia quamquam unius sint generis, diuersæ tamen & figura & potestate sunt & natura: in his primum Plinij autoritas, tum ratio, proxime res ipsa argumento nobis erunt. Sic igitur ordiemur ut rem ipsam lucidius explicemus.

B

Noxia frugũ uaria.

Frugibus, siue ea legumina, siue frumenta sint, quicquid noxium esse solet, diuersis nominibus a Plinio, Columellaq;, tum accuratissimis quibusq; scriptoribus appellatur. Nam quod cœlo prouenit noxium, id nunc malum, nunc iniuriam uocat Plinius: ut hymbres, nebulas, uentos, grandinem, robiginem, uolucres. Quæ uero a terra afferuntur damna, nunc frugum pestes uocant: in quibus uligo, amaror, caries: tum eruca, culex, limax, talpa, phalangus, atq; huiusmodi bestiolę continentur. Nunc morbos appellant, ut Lolium, Tribulos, Lappam, Aeram, Aegilopen, Pelecinum, atq; eiusmodi cætera. Quæ uero uel ipsis seminibus accidunt, ita ut corrupta uel mutentur, uel degenerent, siue interiori ipsorum seminum caussa, siue cœli terræq; intemperie, ea frugum uitia nuncupant. In hijs abortio, luxuries, uanitas, bromus, auena, urtica, siligoq; connumerantur. Hæc Plinius ingeniosissimus scriptor, sua illa incredibili diligentia, miro ordine (si qui illum Leoniceno diligentiores inspiciant) exequitur. De cœlesti iniuria, deq; terræ pestibus nunc sermo nobis non est: de uitijs, morbisq; agimus frugum: ut intelligamus, non de uocabulis, sed de rebus agi. Nec uerborum significationes Plinium, sed rerum naturas scribere: tantoq; grauius Leonicenum deliquisse, qui non res ipsas (ut Plinius) sed glossas, uocabulariaq; ad Plinij accusationem induxit. Morbus igitur propria significatione (quantum ad rem pertinet) Sabino, Modestinoq; autoribus, corpori aduenit, temperalisq; est imbecillitas, & tolli remedijs potest: Vitium uero perpetuum impedimentum est, ut obiter iurisconsultos etiam afferamus. Id noster Plinius latinus homo, ad fruges quoq; (qua est elegantia) transtulit: ac Lolium Aeram, Aegilopen inter morbos deputat: auenam inter uitia: atq; ideo Lolio, Aerę, Aegilopi (qui morbi sunt) præsentia remedia sarculum, & cineris cum semen iactatur curam remedio esse dicit. Quæ uero ipsi semini, aut radici insunt mala (quoniam Vitia sint) non præsenti, sed præcedenti cura, neq; alia tolli posse inquit: atq; ideo medicari semina tam Virgilius, quam Columella & Plinius docuerunt: ne expectata seges uanis eludat auenis. Lolium igitur & Aera frugum quidem morbi sunt, sed diuersæ herbæ sub uno genere cum sint, diuersa quoq; ratione fruges lædunt. Nam Lolium recticaulis herba est, & Tritico simillima: nec complecti, nec uincire illud potest: hoc tamen affert incommodi, quod terram occupat, exhauritq;: & mixtum Tritico secerni oportet. Aera autem ipsa complexu necat. Quoniam uero Lolium notissimũ esset, nõ pinxit illud Plinius: Aerã uero quod ignotior nostris esse uideret, descripsit. Quod minimũ. s. semen (cuius fumo a balneis turba pelleret) aculeato gigneret cortice, & complexu Triticũ necaret, quod & reipsa quoq; manifestũ est, in quã degenerare Triticũ, & Hordeũ

C posse (quod Theophrastus & Galenus scribunt) non negauerim, quippe quod Lolij species Aera quoq; sit. Sicut & illa etiam quam Lilirinam uulgo dicimus, quasi Lolliarinam: seu magis (ex Theophrasto) Liniplirinam dixeris: quę longiores quidem spicas, sed breuioribus ac densioribus ferat calamis: nec iunctis spicarum feminibus, sed in ramusculo alternatim dispositis. Lolium ergo triticeis pene folijs recto calamo nasci, nec complexu, uinculoue ullo tritico adhęrescere, plus quam ut probari oporteat manifestum est: spicam uero hordeo similem, uerum angustiorem, ac fine aristis profert: in qua exiguum quidem ut minutæ Auenæ, sed non ut Aera minimum semen, acuminato & obrotundo gerit tegmine: non recticaulis est, uerum implicat, circumnectitq; cum Triticum, tum Fabam, & complexu illo attrahit, necatq;. Quis ergo Aeram & Lolium idem esse dicet: cum & grammatici quoq; scribant, Lolium græco uocabulo non Aeram, sed Zizaniam dici. Hieronymo quoq; in Matthęi interpretatione dicente: Inter triticum & zizaniam, quod nos appellamus Lolium, quamdiu herba est, nec dum culmen uenit ad spicam, grandis similitudo est, et in discernendo aut nulla, aut difficilis distantia. Quid igitur Aeræ cum Lolio Zizaniaq; (præter genus) commune? Age & hoc adiungamus, quod uulgo quoq; & in Cisalpina Gallia, & apud nos herba hæc (Aeram dico) si modo coniectura non fallimur (neq; enim decernentes, sed excitantes ac disceptantes dicimus) Veludula dicitur, quasi uolutula: quod Tritici scilicet, Fabæq; caulibus aduoluatur. Quod uero uertigines illa quoq; in pane si comedatur faciat (quod maliū Lolio tribuimus) non propterea Lolium ipsum erit: cum noxias uires duabus, pluribusue, & diuersissimis etiam herbis esse nihil prohibeat, atq; his præsertim quæ generis unitate conueniunt. Sed & eandem herbam Lolium, & Aeram esse, tametsi Loliū Aera quoq; a quibusdā dicat, nec Dioscor. nec Galeni autoritate conuincimur: cū Aeræ quidem uires ambo describant, figuram uero qualitatemq; neuter demonstret.

¶ De AVENA, & AEGILOPE.

Par in Auena & Aegilope ratio. De Auena Plinius, Galenusq;, quod homini in cibatu quandoq; sit, quod iumentis in pabulo referunt, nos quoq; in Gallia passim uidemus equos, D mulosq; Auena uesci: Aegilope uero, quæ sylueftris Auena sit, quis unquam uidit uel iumenta uel homines uesci? Tum Auena tritici & hordei uitium est: quod quoniens, qua ue ex caussa fiat, duodeuigesimo uolumine docet Plinius. Aegilops uero (ut eodem loco Plinius) Hordei morbus est proprius, non uitium, & hordeo innascitur: quod quinto quoq; & uigesimo uolumine refert: Aegilopas dicens eiusdem nominis herba sanari quæ in hordeo nascitur tritici folio. Quis præterea nescit (populo etiam teste) duo esse Auenæ genera: Frugiferum uuum: Sterile alterum: uel prodente Virgilio, qui bis steriles Auenas dominari cecinit, et uri campum Auenæ frugiferæ segere scripsit. Auenam quoq; satiuam esse, & propriam naturam habere. II. de agricultura libro Columella demonstrat. Eius quippe sationem docet, & partim in fœnum uel pabulum cedi, partim semini custodiri scribit. Dioscorides quoq; ille (quo uelut Aiacis clypeo tectus Nicolaus insultat) de Auena, Aegilopeq; seorsum tractans, diuersas illas esse indicauit. Nam Bromi quidem duas species. 2. uolumine cum referat, secundam a Romanis inquit Auenam uocari: tum. 4. uolumine Aegilopem quoq; a Romanis Auenam dici affirmat. Adde, quod Ambabus glummi, quibus semina integunt, eiusdem fermæ figuræ cum sint capillamentis hærentes, non spicis, auenæ tamen frugiferæ densiores grauioresq; sunt: tum femina alba, gracilia, quasi minutum hordeum dixeris: Aegilopis uero maiora, nigra, hirsuta, gemmis bifurcata cuspidibus: quam Auenam græcam uigesimo uolumine Plinius nuncupasse uidetur: cum Bromi similis herbæ (quod & ipsum frugum uitium est) figuram, facultatemq; enarrat. Vis Auenæ & Aegilopis insignes alias differentias referam? Auena ex his est, quæ maxime in frumentaceo genere nuda sunt semina: ut hordeum quoq;, & halica. Ast omnium seminum, maxime Aegilopen, natura operuit. Auena præterea cum Hordeo fere & seritur & metitur: Aegilops uero (quod mirere) non nisi post annum ex semine suo (Plinio autore) nascitur. Si hæc igitur & Dioscoridis, & Plinij scriptis & rationibus, & rei ipsius euidentia, diuersa esse monstrantur, quis Nicolaum Leonicenum non errasse, immo uero non piaculariter deliquisse defendet, qui Plinij doctrinam, singularemque diligentiam taxare non sit ueritus? Nec Auenę genera, nec Dioscoridis uerba, nec rei ipsius differentias proprietatesq; perspexit. Quid uero de his uocabulorum interpretes referant, ipsi grammatici uiderint. Nos Plinio, prudentissimo naturalium rerum scriptori, tum rebus ipsis, atq; oculatis (ut aiunt) testibus, credamus.

¶ De NARDO GALLICA, & SALIVNCA.

Sed nec in Saliūca qdē, & Nardo gallica felicius accusator nōster Leonic. uersatus est. Plinio pri

Auena duplex.

mum imputare uidetur, quod Nardum Gallicam appellauerit, quam Dioscor. Celticam nuncupauit. Nonne hominũ uita ex hoc Plinij errore periclitatur? Gallicã Nardũ dixit Plinius, cum Celticam Dioscorides dixerit: quasi quos græci Celtas dicunt, nostri Gallos non appellent: aut non omnes Galli celtæ quondam dicti sint, aut Celtæ galli non sint, ad australem Cemeni montis plagam, & Massiliæ, ac Narbonis pelagus habitantes, rupesq; Alpium attingentes. Latine denominauit herbam Plinius, Dioscorides græce: a prouincia Plinius, a prouinciæ parte Dioscorides: re nomineq; conueniunt, & cognomine quoq; non dissident. Dioscoriden præterea scribere Nicolaus inquit, quod Nardum hanc gallicam, quæ in Liguriæ alpibus nascitur, incolę Saliuncam appellant: unde errasse Plinium insinuat, quod pro diuersis Nardum gallicam, & Saliuncam acceperit. A

Nardus Gallica, & Saliunca diuersæ herbæ.

Sed diuersas esse Nardum Gallicam, & Saliuncam herbas, origo primum facit ut credamus: cum in Liguriæ alpibus, uel ad Ligerim amnem, qui in Gallia est (ut ex græcis codicibus unus habet) Nardus nascatur Gallica: Saliunca uero in Pannonia, & Norico, & urbe Eporedia, Alpiumq; apricis. Figura proxime, & herbarum ipsarum diuersa descriptio, quod uel uno quoq; Plinij uerbo facile datur agnosci: qui Nardum gallicam (ut Dioscorides) fasciculis alligari inquit, & comitem illi adnasci Hirculum herbam. Saliuncam uero incomitatam, humilem (ut Virgilius inquit) & breuem, & quasi manu pressam esse: atq; ideo ad coronamenta non pertinere (quamquam nobilissimi odoris sit) quia necti non possit: Tantæ uero soliditatis, ut metallum esse cœperit: etiamsi mendose, non soliditatis (ut uetus habet lectio) sed suauitatis scriptum sit. Facultas tertio itẽ herbarum diuersitatem arguit. Quamuis etenim odoratæ sint ambæ, uires tamen differentes utriq; Plinius tribuit. Nomen postremo herbarum ipsarum differentiam prorsus aperit: cum Nardus illa siue celtica, siue gallica cognominetur: Saliunca uero, & Orcitumyra (autore Seruio) uulgo dicta est, hodie quoq; romana spica dicitur. Sunt qui eam esse putent, quam officinæ Rosam sanctæ Mariæ nuncupent. Quorum opinionem, quando Plinij picturæ multa ex parte congruit, non improbamus, & omnino probare subsistimus. Cum ergo & origine, & figura, & facultate, & appellatione Nardus gallica, & Saliunca differant, nõ errasse Plinium dicere, æquum est: Leonicenum uero iure damnandum esse, qui nec ista priusquam accusaret pensauit.

B Hoc ex abundanti adijcere uisum est: quod Saliuncam a Nardo Gallica diuersam, Dioscoridis autoritate Pandectarius facit: tantum uero abesse, ut Dioscoridis unam esse crediderit, ut illum inducat eos arguentem, qui Saliuncam Nardum Gallicam esse dixerunt. Hoc tamen in græcis codicibus dicentem Dioscoriden non comperimus: nec Saliuncæ in Nardo celtica mentionem fecisse. Sic qui Dioscoriden (eum dico quem per hæc tempora medici legunt) non tam latinum quam barbarum fecit, si modo ueritatis aliquid ineptus ille interpres assecutus est, Saliuncam & Nardum gallicam (ut diuersa) seorsum scribentem Dioscoriden facit: nos Plinium diligentissimæ eruditionis hominem, rationemq; ut diximus, & rem ipsam complectimur.

De SIO, & SILAO.

Vana quoq; & inepta prorsus de Sio, & Silao disputatio. In erratis Plinij Leonicenus deputat: quod Sium, Silaumq; pro diuersis posuerit. Leoniceni uero rationes superioribus quidem non dissimiles sunt. Quoniam inquit, sine dubio Silai, & Sij descripto ei herbæ quæ uulgo Crision dicitur, competit. At si pro Silao Sion legendum sit, frustra duobus locis eadem herba repetita. Sed uide, ut diligenter inspexit, ut dialectice argumentatus est. Duæ sunt herbæ & Silaus & Sium: nec frustra seorsum positæ, ut dicit. Silaus nascitur glareosis & perennibus riuis, cubitalis Apij similitudine: coquitur ut olus acidum, siue acedum. Acedarijs enim herba ipsa competit. Hæc Plinij de Silao descriptio. Sij uero hæc est. Sium latius Apio, in aqua nascens, pinguius, nigrius, copiosum semine, sapore Nasturtij: crudum coctumq; sumitur. Hanc quoq; Plinius Lauerem interdum appellasse uidetur. Confer Leonicene, si placet, utriusq; herbæ descriptiones, & tuo Crisioni compara. Silaus Apio similis, Sium latius Apio, pinguius, nigrius. Silaus glareosis, & perennibus riuis nascit: Siũ in aqua quæ & non glareosa esse potest: ut lacustris, fontana, putealisq; est. Silaus cubitalis est: Siũ humile, aquę paululũ quiddã supereстans. Silaus coquit ut olus: Siũ crudũ, coctumq; sumit, ut Lauerẽ quoq; Plinius docet. Silaus acidũ olus est: Sio uero Nasturtij sapor. Vnde Nasturtiũ aquaticũ appellasse Siũ recetiorũ quosdam inuenio. Sapor ergo, color, magnitudo, ususq; differunt. Quis tam diuersas herbas unam esse dicet? Age, & uires, potestatesq; comparemus. Calculis, renibus, urinis, lienibus, mensibus, dysenterijs, lentigini, cuti, ramicibus, equorũ scabiei Siũ prodest: Silao nil horũ: sed id solũ tribuit Plinius qđ magna utilitate uesicę coquit. Si eædẽ herbę erant, cur non eædem ambabus uires? Neq; enim ideo parem potestatem Silao dices, quod uesicæ utilis sit: Sium uero calculis

Sium. Silaum.

dinem uidetur, Metallica est, in duo diuisa: Natiuam scilicet, cuius Dioscorides meminit: et Facticiam, quam Bulcasis docet, approbatq; picturai Syluaticus quoq;, & Arduinus Pisaurensis, qui de uenenis egregium illud uolumen scripsit quod nuper e tenebris erutum, cum Haliabatis uoluminibus impressum uenditur: duo Cinnabaris metallicæ esse genera (ut nos quoq; notauimus) prodiderunt. Sed & rarissimus pictor Ferrariensis Hercules, nostri Apelles temporis, uir diligens, natiuę Cinnabaris frustum, quod in Italiam rarum inuehi affirmat, nobis donauit, atq; apud nos fidem eorum quæ scribimus aliquando facturus seruatur. Minium uero non Cinnabaris a græcis, sed Milton proprio uocabulo dicitur, cuius Plinius, Dioscoridesq; meminere. Nam qui Minium, Cinnabarinq; siue natiuam, siue facticiam idem esse putauerunt, apertissime & pictorum sententia, & nominis diuersitate, & re ipsa falluntur. Potestatis uero differentia Leonicenus in primis fallitur: qui superuacue (ne inepte dixerim) commonefacit, ne Cinnabarin, quam Cenabrium pictores uocāt, in medicamentis quę deuorantur ponant medici: cum id non solum medici, seplasiariiq; fugiant, sed nusquam a medicinæ autoribus scriptum sit, metallicę Cinnabaris genera sorbilibus compositionibus, antidotis, catapotiisue misceri. Si quis autem e uetustissimis Cinnabarin forte compositionibus usquam posuit, de Indica .s. Cinnabari, hoc est, Draconis sanguine, cuius periculosus non sit usus, quamq; medicinæ & picturæ utilem Plinius prodidit, intellexerunt. Quatuor igitur hi colores repræsentare omnes sanguinem uidentur, paulo tamen dilutio. em Minium: unde omnis cum scriptorum, tum medicorum error manasse uidetur, atq; inprimis Leonicenum nostrum inuoluisse. Nam græcorum quidam Minium Cinnabarin uocauerunt, quos refellit Plinius: quidam Cinnabarin sanguinem Draconis esse dixerunt, quos Dioscorides, qui Cinnabarin Libycum metallum esse dicit. Nec propter ea sanguinem Draconis non esse in medicamentorum, uel colorum genere Dioscor. ait, quia quosdam a coloris similitudine Cinnabarin libycam nominasse sanguinem Draconis scribant. Non enim hoc agit Dioscorides (ut parum consyderans Nicolaus arbitratur) sed eos refellit, qui Cinnabarin quę in Libya nascitur, sanguinem Draconis appellabant. Aperte ex hoc insinuans, & sanguinem Draconis, & Minium aliam quidem rem esse, quam Cinnabarin libycam. Non ergo a Dioscoride dissentit Plinius cum diuersa tradant, sed cum Serapione potius, Auicenna, Constantinoq; negocium est, si sanguinem draconis opinati sunt herbæ esse succum. Id quoq; cum pigmenti, tum medicamenti genus, quod nunc uulgo sanguis Draconis dicitur, q̃d q; seplasiarii mercantur, & quo utuntur medici, duo habet genera. Vnum quidem in massam redactum, panis ferme instar, grauiusculum, fabrilis rubricæ colorem æmulans: quo ueterinarii medici ad malagmata, emplastraue utuntur, nec nisi appositiis medicaminibus adhibetur. Alterum genus leue, rubens, splendidum, minutis glebulis grummisq; consiat, ad coagulati sanguinis atq; atri speciem, pyxidibus asseruatur, longeq; preciosius, & in antidotarium usum uenit. Hæc duo genera (si diligentius colorem, leuitatem, nitorem, tum harenularum mixturā, saporemq; consyderes) mecum quoq; fatearis oportet, illam esse Plinii, Soliniq; Cinnabarin: nec metallicum quicquam, nec herbaceum sapere, sed quod terræ hæsit magis, ac propterea harenosum, minusq; purū est. Illud primum genus artificio purgari, atq; in eiusmodi pastillos digeri, minorisq; uenire: Hoc uero quod pyxidibus asseruari diximus (ut est sincerius) sole decoctum, ac duratum, Sanguinem dices, uim illam medicam floridumq; colorem suscepisse, atq; ideo originis quoq; nomen tenuisse. Neq; enim, autore Plinio, uenenum habet Draco, imo ipsius adipem uenenata fugiunt: atq; ideo medicinæ non minus utilis quam picturæ perhibetur.

Huius quoq; Cinnabaris indicæ argumentum non leue est, quod Cinnabaris Indicum (ut diximus) nomen est, non græcum, aut libycum: tum quod in hæc quoq; tempora negociantes Veneti, sanguinem hunc Draconis dictum, non e Tunete, Libycisue urbibus ad Italiam deferunt, sed ab Aegyptia Alexandria, In quam urbem uelut orientis emporium Indica omnia, & rubri maris, atque Aethiopum mercimonia comportantur. Hunc in modum igitur (quantum ex librorum, reiq; ipsius diligenti uestigatione accępimus) ista se habent. Auicennam uero, ac reliquos qui sanguinem hunc Draconis esse herbæ succum putauerunt, refellere propositum non est: illi de his uiderint qui arabicam medicinam diligentius coluerunt. Nos ista pro Plinio (ut potuimus) respondimus: quemq; in illo literarum omnium, linguarumq; gymnasio, in illo cōmuni gentium olim atq; artium domicilio urbe Roma, non segniter, neq; ociose morantem, uirū alioquin diligentissimū, sed insigni loco & dignitate positū, nō Cinnabaris modo, uerumetiā rerū omniū quas sine ulla exceptione scribit, certissimas in tanto mortaliū concursu notiones habuisse, uerisimilius multo est, quam quemuis græculum gentis suæ uoluminibus insudantem. Nem quod ad Leonicenum hunc pertinet, qui non minori (ut est uidere) arrogantia quam in superioribus imperitia, quod a PLINIO de Cinnabari dicitur, putare se dixit esse fabulosum, ut qui rerum usum nullum tam facile mirabundus habere uideatur: non uideo, cur Draconum, Elephantorumque permixtus sanguis, de quorum inimicitiis,

A Arduinus de uenenis.

Minium, Milton.

B Sanguinis draconis duo genera.

Nota

C pugnisq; non unus aut alter, ſed omnes fere hiſtorici & naturalium rerum ſcriptores tradunt, in uſum medicinæ uenire non poſſit. Quaſi non difficilius, aut incredibilius mulſit Chryſocol lam, Miniumq;, hoc eſt, auri, argentiq; ſaniem ex intimis terrarum haurire uiſceribus, quam ſu ſum pugnaciſſimorum animalium ſanguinem ex ſumma telluris cute colligere: ac muricum, Purpurarumq; ſaniem maiori certe quam Cinnabaris impendio ac labore conquiſitam uictri- cis Romæ opibus, & totius orbis luxuriæ ſuffecturam, infectorum quondam officinæ non eme rint. Et non Indus quoq;, & felix Arabs odorata illa excrementa (quæ Muſcum uocant) fero- ciſſimi e pardorum genere animalis, petrarum ſaxorumq; mucronatis deraſa uerticibus, ad nos immenſis precijs etiamnum comparanda tranſmittant: ac non lapidem quendam medici- næ quoq; uſibus efficacem Lyncum lotio in harenis gigni; atq; ob id Lyncurium dictum medi- ci crediderint: et humanorum cadauerum ſaniem, in ea quam Mumiam uocant, faſtidienda e- tiam remedijs mixtione, uel fabuloſiſſima inuentione receperint.

¶ FINIS Collinutianæ Reſponſionis.

¶ HEREMANNVS Comes a Neuenare, Ioanni SCHOTTO S.

ANnotationes Herbarum quarundam Schotte chariſs. quas ad te miſi, nolim edendas, niſi æquus lector prius præfatione quapiã ſit admonitus, me iſta annotaſſe anteq; mihi Leonicenus ſit uiſus, quem comperi in eo= dẽ argumento fuiſſe occupatum: cuius tamen ſententiæ in omnibus non accedo, ueluti de Hypericone, & paucis alijs. Viſus autẽ mihi antẽ mul= tos annos in Italia Leonicen. & illius quædã opuſcula: quas aũt de Plinij D erroribus, atq; in hoc genere ſcripſit annotationes, nõ uidi, niſi ante pau= cos menſes, ex quadam impreſſione Baſilienſi. Ne uero lector quiſpiam naſutior, me ob id furti accuſandum putet, quaſi qui alienis uigilijs, tanq; proprijs uti uidear, malim noſtra illa ſupprimi, quam alicui anſam dare falſo calumniandi noſtram innocentiam. Miſſurus tamen ſum Gerardũ noſtrum poſt feſta iſthæc Natalia, qui mentem meam latius tibi exponet. Ille etiam Horatianum noſtrum ſecum adferet, in quo caſtigando adhuc laboramus. Vale, Coloniæ. 16. Decembris. Anno M.D.XXIX.

HEREMANNI Comitis a Nuenare An= notationes aliquot Herbarum.

¶ De Oxylapathio, Lapathio & Rumice.

VNA DESCRIPTIONE DIOSCO= rides tres ſpecies Lapathi confundit: licet alteram ſatiuam, alteram uero ſpeciem ſylueſtrem eſſe di= cat. Quod autem Lapathon inter olera antiqui re= poſuerunt, facit, ut ego idipſum minime credam eſſe Lapathiũ acutum, id quod hodie ſic uocat, herba ſcilicet omnino inſipida, ſponte creſcens ubiq; fere. Quare mea ſaltẽ ſententia, Lapathon inter olera connumeratũ aliqua eſt ex herbis quas hortenſes & ſatiuas appellare ſolemus. Vnde il lam coniectura nõ ualde remota ſuſpicamur eſſe eam, quam hodie Spina chiam appellant, magnam habentem cum Acetoſa ſimilitudinẽ, niſi q̃d folia habet molliora, magiſq; pallentia. Accedit huic ſententiæ Serapion

Lapathium acutum.

Lapathum Spinachia.

in cap. de Spinachia, ubi illi tribuit mollire uentrem, id quod etiam Lapatho Dioscor. tribuit. Altera autem syluestris species, folio proxima Plantagini, forte est, quæ Lapathium acutum hodie uocatur. Quod autem Oxylapathon uocat Dioscorides, & ipsum acri gustu esse describit, magis ad eam herbam pertinere existimo, quam uulgus medicorum hodie uocat Acetosam. Quod & Serapion Arabs in sua descriptione animaduertit. Nam omnia quæ ex Dioscoride citat in capitulo de Acetosa, illa a Dioscor. narrantur de Oxylapathio. Credo autem recentiores medicos errasse in hoc, quod Lapathium acutum a foliorum acumine dictum putauerint: cum illud a sapore potius dictum esse intelligere debuissent. Nam & ὀξὺ acetum dicitur, unde recte Acetosam, sed rectius Lapathium acetosum uocassent. Constat autem Acetosam inter condimenta atque olera quæ cruda comeduntur, etiam hodie in usu esse coquorũ. Vnde a ueteribus Rumex dicta, etiam inter cibos numerabatur. Lapathium autem illud acutum quo ad scabiem utuntur medici empirici, tam est insipidum, & etiam palato ineptum, ut nemo unquam idipsum culinæ deputauerit. Alia etiam erroris caussa, uideri potest semen utriusque herbæ: quod adeo simile est, ut nisi folia diligẽter inspexeris, sæpe unum pro altero sumere possis. Verum Galenus distinguit Lapathij species, esse aliam quidem insipidam, aliam acuti saporis. Vnde utramque herbam sub Lapathij nomine comprehendere possumus. Ego tamen quoties Oxylapathion ab autoribus ponitur, siue Lapathium acutum, ipsam Acetosam ponendum esse affirmo, manifesto errore medicorũ prodito in herba quæ Lapathium acutum dicitur. Præterea in capitulo apud Dioscoridem, omnia quæ de Oxylapathio medicamenta scribuntur, multo magis Acetosæ conueniunt, quam Lapathio acuto: ideoque etiam a Serapione ad Acetosam referũtur: uidelicet, quod coliacis, ac disyntericis prosit ex uino pota: quod stomacho detrahat fastidia, nimirum propter saporis acumen: quod ictibus scorpionum medeatur. Quod autem Lapathio acuto magis in scabie & pruritu empirici usi fuerint, errori potius tribuendum, quam experimento putauerim: quandoquidem Acetosa si eodem modo præparetur, molto citius pruritum tollit, scabiemque exiccat & sanat: quod nos ipsi non semel experimento comprobauimus. Quod etiam Dioscorides ait Oxylapathion locis palustribus frequentius nasci, non parum confirmat nostram de Acetosa sententiam.

A — Oxylapathium, Acetosa. — B — Acetosa contra scabiem.

CICLAMINOS, CISSAMPELOS, Volubilis.

Nota quod Dioscorides sub nomine Ciclaminos, Cissamphyllon, uel ut alij rectius legunt, Cissampelon ponit. Idque eo factum est, quod mira sit huic herbæ cum Ciclamino in folijs congruentia. Verumtamen diuersas esse species etiam Dioscorides testatᷓ. Porro Ciclamen uerum, id est, Panis porcinus, omnibus nota herba, cuius radix in precio habetur purgandis melancholicis humoribus. Altera autẽ species, uidelicet Cissam

Ciclamen. Panis porcinꝰ

C phyllon, siue Cissampelos, est Conuoluolum apud Plinium uocatum, a nostris Volubilis media, uulgo Cymbalaris, aut Campanella, Cissampelos a Leoniceno. Dicta est Hædera uitealis: eo quod uitibus adhæreat, quemadmodum Hædera reliquis arboribus. Vnde etiam uineatoribus inuisa est, eam quotannis extirpantibus. Notat Leonicenus apertum errorem Auicennę, qui pro Hedera hac usus est herba, in capitulo Cussos, seu rectius Cissos, quod est Hædera.

Weingart wynd.

❡ POLYGONION, GRAMEN, CENTVMNODIA.

Heñgraß.

HAec herba uerum Gramen est, Centumnodia dicta, siue Proserpinata. Quare ubicunque Graminis mentio habetur, non alia utendũ est. Miræ efficaciæ herba, cuius si uires recte calleremus, profecto una innumeris morbis satisfacere posset. Recentiores pro Gramine aliquando alijs usi fuerunt herbis quam ista, uerum errore periculoso. Vnde hoc loco id ipsum admonere uolui. Pictura in meo Apuleio tam uiua est, ut exprimi magis dextere non possit.

❡ ANTHEMIS, CAMOMILON, Parthenion, Camomilla.

DIoscorides in huius herbæ uocabulo aliquoties uariat. Nam & Anthemium, & Parthenion, Camomilon ait uocari. Vtrumque scilicet flore albenti per ambitũ, intus uero aureo colore, siue luteo. Quare secundam spẽm Hermolaus putauit esse Matricariã. Sed falsus meo iudicio, ex similitudine floris quę est Matricarię cum Camomilo. Serapion priorẽ pro Camomilla spẽm recipit, hoc est, Anthemida. Nam quæcũque in capite de Camomilla ex Diosco. adfert, ea sunt apud Diosco. de Anthemide dicta. Vtcũque uero res habet, ambarum herbarum descriptio indicat, eas omnino esse unius speciei & qualitatis. Nam odore pomi spirare ipsas nomen indicat Camomilon, hoc est, agreste pomum, flores in ambitu albos, intus aureos habẽtes. Quare siue Matricariam pro altera specie capiamus, hoc est, pro Parthenio, ut Hermolaus credit, siue aliam herbam quamcunque similem Camomillæ, certe eas esse cõsimilis prope effectus necesse est. Crescit in segetibus uulgo herba adeo similis Camomillę, ut frequenter etiam herbarios decipiat: cum folijs & floribus nihil penitus differre uideatur, odore tamen est detriore. Germani eam herbam, Caninam, siue florem Caninum uocant. Odor eius capiti obest, & si crebro utaris, phrenesim inducere creditur. Forte hanc putauit Dioscorides esse Parthenion, quando illam odore subuiroso esse ait. Crescit inter segetes, & iuxta semitas, intermixta fere semper Camomilo. Quod autem potam cum melle adinstar epithimi, pituitam, atque bilem per interiora detrahere Dioscorides asserit Parthenion, ideoque melancholicis & suspiriosis opitulari, indicat ipsam uim habere euacuatoriam, fortioremque quam Camomilon. Quod ego facile cum ex odore, tum etiã gustu illius herbæ iudicauerim: quam Germani Cynobothanen, siue Cynanthemin uocant;

D

Alia species Parthenij.

Hundtsblům

hoc est quod antea dixi, Florem Caninum: quamquam eam in usu esse non uideam, quare nihil etiã ausus sum diffinire. Quantum uero attinet ad tres species Anthemidis a Dioscor. positas, quarum una albos, altera purpureos, tertia uero mellinos flores habeat, puto de illis herbis esse dictum, quas Frumentarias uulgo appellamus. Inter quas sunt, quæ flores habent purpureos. Quidam Melanthion esse arbitrantur: eo quod semen nigrum habeat. Sed Melanthion odoratius esse conspicitur. Verũ locus subobscurus est, quare alijs coniecturam permitto. A

¶ BVPHTHALMON, CAPVT MONACHI, CHRYSION.

Hanc herbam ob similitudinem cum Anthemide, nisi quod flores sint paulo ampliores, similitudine oculũ bouis referentes, unde nomen græcum sortita est, ego crediderim esse eam, quæ apud nostrates a quibusdã flos sancti Ioannis dicitur, ab alijs caput Monachi. Quidam etiam uernaculo idiomate florem Orbicularem, siue Annularem, propter rotunditatem qua oculo assimilatur, appellant. Intus flores luthei sunt, in ambitu albi, quemadmodum Anthemis, siue Parthenion, id est, Chamomilon. In campis & circa oppida (inquit Dioscorides) nascitur, apud nos frequentius in pratis & aggeribus prope riuulos. Herba ad uarios morbos efficax, quamquam raro ea utantur empirici nostri temporis. Valet ad tineam, & serpiginem corporis, tam pota ex uino, quã etiam illita foras. Apostemata etiam rumpit potui data, uel tanquam cataplasma superposita. Cum radice & floribus eam carpere utilissimum est. Est & alia Buphthalmon apud Dioscoridem, quæ etiam Chrysanthemon uocatur, ab aureis folijs, ab alijs Chrysion, in segetibus passim crescens, floribus omnino aureis, & oculi figuram referentibus. B

Xyngelblům, alias S. Joahans blům.

¶ ARGEMONIA, & EVPATORION.

Nicolaus Leonicenus inter medicos Italię præstantissimus, libro de erroribus Plinij & Auicennę, manifestissimum medicorum Arabum & omnium recentiorum in herba Eupatorio errorem monstrauit. Nam herba, quam hodie medici Agrimoniam corrupte, pro Argemone, siue Argemonia uocant, ea uerum esse Eupatorion, ex Dioscoridis descriptione facile probari potest. Cum contra nemo nisi iudicio penitus carens, Eupatorion esse credere possit, quod pharmacopolæ hodie sic uocant, quod & Auicenna & Mesue descripsere. Nam pro Eupatorio quidam utuntur herba Ambrosiana uulgo dicta, alij uero quadã herba, quæ iuxta aquas frequens reperitur: quarum nulla flores habet lutheos, neq; semen quod cum maturuerit uestibus inhęreat prętereuntiũ, deinde nec serratim inter secta folia uelut Canabis: quę omnia in Agrimonia luce clarius uisuntur. Quamq; autẽ Diosc. Eupatorion quibusdã etiã uocari Epatitin scribat, quasi ad epar referendũ sit τὸ ἐυπατόριον ἀπὸ τῶ ἧπαρ. i. iecur: tamẽ ipsum ab inuẽtore Eupatore, queadmodũ Valerianã, Centaureã, atq; alias eiusmodi dictam potius putauerim. Quare quisquis est medicorũ qui posthac Eu-

Agrimonia uerum Eupatorium.

C patorio uti uelit, Agrimonia Eupatorij loco utatur confidenter. Quę autem sit Argemone, siue Arthemon, ut Dioscorides uocat, non est meum diffinire. de prima enim specie apud Dioscoridem nihil adhuc certi possum statuere. De altera uero opinor idem quod Leonicenus, esse eam, quam Argentaream recentiores, & Apium hemorroidarum uocant, a colore foliorum dicta fortassis ἀργεμώνη. i. argentea.

¶BORRAGO, BVGLOSSA.

Quę hodie Borrago ab Empiricis, & tota neothericorum schola uocatur, uerum est Buglossum: ut interim admirari etiam cogar Hermolaum Barbarum, cur dubitauerit Borraginem inter Buglossi species connumerare. Nam & foliorum habitus, & flos, & tota uirtus Buglossi cum Borragine omnino conuenit. Verũ id quod uulgo nunc appellant Buglossum, syluestre genus, & uirtute etiam multo inferius est illo, quod in hortis seritur. In meo exemplari Apulei reperio Buglosson tam graphice depictum, ea similitudine qua Borrago passim uidetur, ut mihi propter uetustatem codicis, ea pictura sola satisfacere possit, si alia argumenta penitus deessent.

Apuleiana pictura.

¶SANGVINARIA, GALLI CRVS.

Herba Sanguinaria de genere Graminis est, in Italia crebrior nascitur. Pueri naso summitatem imponentes, mox sanguinem profluere faciunt.

D Ea Galli Crus a ueteribus dicta fuit. Quare errasse Hermolaus uidetur, qui Galli crus putat esse Cristam gallinaceam, similitudine quadam nominis falsus, cum crista gallinacia apud Dioscoridem manifeste sit species Verbenæ, Sanguinaria uero Graminis.

¶CHAMAEPITYS, & HYPERICON.

Leonicenus Chamæpityn eandem esse putat quam & Hypericon. Licet autem Dioscorides Hypericon a quibusdam etiam Chamepityn uocari asserat, ac Rutam quoq; syluestrem, tamen uti diuersas postea species describit singulatim: Hypericon enim Rutæ folijs, alterum uero Semperuiuæ, atq; illã aureis, hãc uero albis floribus. Quare inesse differentiã ambabus aperte reperitur. Verũ nostri temporis medici aliam somniauerunt Chamepityn, herbulam passim in segetibus crescentẽ, odore nullo, flosculis subglaucis. Ego suaderem loco Chamępitys Hypericon dari: idq; multo magis uellẽ, quam herbã illam insipidã, nihilq; omnino habẽtem cum Chamæpity cõmune. Cum Hypericon etiã a quibusdam Chamæpityn dictam Dioscor. attestetur. Porro quę a Diosco. Ruta syluestris uocatur, eadem est cum Hyperico. nam una oĩno descriptio est utriusq;.

¶ASPLENION, SIVE SCOLOPENDRION, & POLYPODION.

Scolopendrion quæ hodie a Medicis uocatur, non est ea quam Dioscor. & ueteres descripserunt. Nam ea neq; pilosa, siue aspera folia habet, neq; scolopendrę serpenti assimulatur maculis. Vnde licet Dioscor. a Polypodio eam discreuisse uideatur, tamen quia & Polypodion etiam Sco-

lopendron dicit uocari, uel unam esse herbam, uel certe non admodū natura ac specie diuersas. Quare malim medicos ea uti herba pro Scolopendrio, quę Polypodion hodie uocatur, in saxis nascens, hirsuta, & maculis ueluti serpentis distincta. Verumtamen reperit alia huic admodū conformis, ut ego unam fere speciē ausim affirmare, tametsi altera paulo magis referat Filicem, uulgo dicta a multis Cytracis. inter has alterutrā Scolopendriam esse putauerim: adeo omnia cum Dioscoride conueniunt. De Polypodio id animaduertit Nicolaus Leonicenus

A

¶ PENTAPHYLLON, & TORMENTILLA.

Vir acris ingenij Io. Mainardus Ferraricn. errorem manifestum deprehendit neothericorum in herba Pentaphyllo, Nam quam hodie Pentaphyllon uocant, herba est frigidę complexionis, ubiq; crescens, insipida penitus, & radices habens adeo tenues, ut uix appareāt. Cum Pentaphyllon herba a Dioscoride descripta, quantum ex uirtutibus & efficacia illius deprehendi potest, natura acri & calida esse uideaē, habeatq; radicem subrubram, oblongam, Veratro nigro crassiorem. Quod autem uenenis præcipue medeaē, fecit, ut Mainardus putarit esse eam quam hodie Tormentillā uocant: quæ licet plærumq; septem folijs constet, tamen multis etiam locis quinq; foliorum reperitur. Ego huic opinioni facile accederem, nisi Diosc. in descriptione subderet, eam habere flores in pallido candidos, quamquā Ruellius uerterit, in luteo pallidos, quod magis placet. Tormentilla autem plane luteos, id est, aureos habet flores. Deinde idē Dioscor. dicit eam habere radicem oblongam, crassiorem, quam Veratrum, digiti maioris crassitudine: Tormentilla uero radiculam habet raro articulum digiti maioris excedentē, crassitudine nunquam maior auriculari digito. Nisi fortasse regionibus calidis, ubi Dioscor. uixit, crassioribus radicibus nasci Tormentillam suspicandum sit. Quod autem Dioscor. scribit, Pentaphyllon a quibusdam Hermodactylon. i. Mercurij digitum uocari, nonnihil confirmare uidetur opinionē Mainardi. Nam & Tormentillæ radix abrupta est, & oblonga, ad instar articuli, siue digiti. Vtcunq; tamen uidentur omnes effectus a Dioscor. attributi Pentaphyllo conuenire, cum illis quę neotherici Tormentillę tribuunt. Nam & ipsa uenenis medetur efficaciter. Dissenteriā radix curat. Constringendi uim habet. Vnde etiam ad oris atq; gulę uitia accōmodatur. In febribus etiam indifferēter ea utimur. Vulnera consolidat. Breuiter, omnia præstat, quæ in Pentaphyllo narrat Dioscor. Quare moneo Empiricos, ut frigidam illam herbam, Pentaphylli loco nō ponant inter antidota. Nam illa repercutiendi uim habet, unde intus sumi non debet: cum omnia illa nisi in acutissimis morbis ex caliditate, usui sint penitus interdicta.

B

Ruelli uersio probatior.

Tormentillæ uirtus.

¶ VERBASCVM, ENVLA CAMPANA, TAPSVS BARBATVS.

Enulam Campanam Dioscorides Verbascum Ideam uocari ait. Est autem Verbascus de genere Phlomidum. Phlomidē autē esse, ex descriptio-

C ne eam herbam quam hodie Tapſum barbatū uocant, mea ſententia fert. Indicat id flos lutheus, folia cū caule hirſuta, ſed mollia, Lychnitim a græcis uocatam: quod ad lucernarū uſum eſſe uideatur. Vnde apud nos uulgo Candelaria, ab alijs uero propter molliciem tactus, Lanaria dicitur. Quidam hac herba pice parumper illita, pro lucerna utuntur nocturnis temporibus. Apuleius Verbaſcum pro Enula Campana poſuiſſe uidetur. nam & folijs, & floribus Enula Campana cū Tapſo barbato magnā habet ſimilitudinem. Radix autem Enulæ Campanæ acrior, magiſq; efficax ad uaria incommoda pellenda. Vnde Apuleius eam a Mercurio Vlyxi oſtenſam dicit, cum ad Circen ille tranſiret, aduerſus maleficia efficacem. Itē & ad podagras. Dioſcorides addit, ad uenena. Orthopnoicis, ruptis, atq; conuulſis medetur. Quæ etiam Phlomidi apud eundem Dioſcoridem tribuuntur. Vnde manifeſtum eſt, unius eſſe generis Verbaſcum, Enulam, & Phlomides. i. Enulam Campanam, & Tapſum barbatum, licet ſpecie ſint diſtinctæ.

Candelaria. Lanaria. Wullkrut.

STRICHNOS, SOLATRVM, VESICARIA, ALCHEKENGO.

QVam Dioſcorides Strichnon, alij Solanum, recentiores uero Solatrum uocant, illius porro ſpeciem quandam hortenſem, ſiue ſatiuam Dioſcor. facit. Reperitur & hodie oleris quædam ſpecies foliorum D magnitudine ut Britannica, ſiue Beta, diſpoſitione autem ſimilis Solatro. Quæ autem ſylueſtris eſt, in tres quoq; uel quatuor ſpecies diſcernitur. Vulgatius illud eſt, quod circa ſepes crebrius naſcitur, etiam in agris aliquando, corymbis uirentibus ſemper, & herbaceis. Repercutiendi uim habet, refrigerat ex caliditate apoſtemata, locaq; exulcerata. Altera illius ſpecies, quam ex ueteribus Veſicariam quidam uocitauere, corymbis in ueſica recluſis atq; rubentibus: eam hodie Alkekengi Arabica uoce nominant pharmacopolæ. Tertia ſpecies a quibuſdam Hypnoticon, ab alijs Manicon. i. ſoporiferum. i. inſanum uocatur. Ipſum hodie uocant Solatrum mortiferum, corymbos habet in ueſica nigros, magnitudine ceraſi ſyluatici: quorum ſi unum quis comederit, longiore ſomno obruitur; ſi plures, moritur. Ad nil ualet, præterquam ad ſomnifera & merito inter uenena numeratur.

Veſicaria.

Solatrum mortiferum.

NYMPHAEA, VNGVLA CABALLINA aquatica, Nenufar.

NOn dubium, quin apud Dioſcor. & Apuleium Nymphæa eadem ſit quam hodie Vngulam caballinam aquaticam, ſiue Arabice Nenufarum uocant recentiores, Duplici flore reperit̄, albo, atq; aureo. Idē Dioſcor. etiam teſtatur. Frigida eſt. Vnde acutis & calidis morbis appropriatur. Floribus potiſſimum utimur. Radix omnino inutilis eſt. Quæ albos flores habet, ad remedia magis conuenit. Eadem uero utriq; foliorū amplitudo & habitus. Flos albę paulo laxior, magiſq; ad Roſæ ſimilitudinem uergens; altera in modum Lilij aperitur. Quę omnia ex Dioſcor.

quocꝫ de scriptione licet deprehendere. A

¶ INTVBVS, ENDIVIA, CYCHOREA.

INtubum ueteres uocauerunt, quē barbari corrupte Endiuiam uocant. Recte id notauit Hermolaus. Est autem herba inter præstantissimas numeranda quæ satiua est, & inter olera habetur. Endiuiam uocamus. Syluestris uero Cychorea, siue Intubum erraticū uocatur. Endiuia certe præstantior quantum ad medicinam attinet. Inter harum species Taraxicon, & Scariolam ponit Dioscorides. Nam quod prestantissimum est Intybi genus, Scariola uocatur, hodie medicis incognitum. Vidi apothecarios pro Scariola speciem quandam Lactucæ agrestis, maxime syluestrem, folijs nigrioribus, magisqꝫ crispantibus quam sit Lactuca agrestis, siue Leporina, carpere, magno scilicet errore: cum sint natura ualde dissimiles herbæ. Ego Endiuiam comunem sumerem.

Sewdystel/ uel Gensdystel.

¶ PES LEPORIS, DENS LEONIS.

LAgopus apud Dioscor. non describitur ex folijs & floribus. In exemplari tamen peruetusto Apulei, herbā sub nomine Pedis leporini pictam reperi, ea certe similitudine, quæ nobis exprimeret herbam uulgo dentē Leonis appellatam. Idqꝫ etiam ex effectu uidetur non fore alienum a ueritate. Scribit enim Dioscor. Lagopoda uentrem contrahere, & discutere duricies apostematū: quę ambo præstat & Dens Leonis. Est enim admodum amara & stiptica, daturqꝫ apostematibus in potu cum uino cocta. Vnde a quibusdam in uernacula nostra uocatur Apostematica herba. Febribus etiam medetur ex aqua decocta & bibita. Hermolaus uidetur putare Lagopoda esse eam, quæ Caryophyllata nunc dicitur, ab alijs Benedicta, quod mihi non arridet. cum nulla foliorum similitudo sit cum Pede leporino: neqꝫ id quod dicit cum maturuerit furfuribus assimilari in Caryophyllata conspicitur, uerum in Dente Leonis, cum flos exaruit, uelut in fauillam uertitur, atqꝫ unico uel flatu, uel contactu dispergitur furfurum more. Est etiā huic similis herba quæ Lactuca agrestis dicitur, licet folia habens latiora, tamen in eundem morem intersecta, flores etiam lutheos, & cū maturuerunt lanuginosos, albentesqꝫ: eam Itali uocant Casa lepore. i. leporis domū: quod ad nomen aliquantū quadrare uidetur.

Pfaffenkrut. B

Herba Apostematica.

¶ CALLITRICHON, POLYTRICHON, Capillus Veneris.

DIoscorides sub nomine Adianthon, describit herbam, quæ Capillus Veneris dicitur, ab alijs dicta Callitrichon: illius altera species est Polytrichon dicta: ambo in saxis humentibus & puteis crescunt. Polytrichon a quibusdam Saxifraga dicitur, folijs constans latioribus quam Callitrichon, & rotundis, fronde oblonga ad modum Polypodij, siue Scolopendrij, intersectis tamē & nō cohærentibus ut Polypodij. Magnus ergo error est neothericorū, qui Callitrichō, siue ut ipsi corrupte uocant, Gallitricū, putāt esse herbā quandā hortensem folijs āplis & odoratis, quę uirus

Steynbrech.

deram terrestrem uulgo uocatam, herbulam odore acri, gustu adstricto riam & calidam. Constat autem errare recentiores, qui Hederam terrestrem putarunt esse Chamæcisson. i. Hederam syluestrē: cum illam longioribus folijs quam Hederam Dioscorides describat: ista uero multo breuioribus, rotundioribusq; constet. A

¶ ISATIS, SCANDIX, ALVTA.

Ego certe quantū ex Diosc. descriptione cōiectura adsequi possum, Isatis ea est, quam hodie Scandicem, licet falso uocant multi. Est autem, Dioscoride teste, Isatis herba qua tinctores utuntur ad uiridem colorem, Plantagini foliorum dispositione similis: nisi quod folia habet magis crassa, & succosa, colore etiam nigriora: semen in caule duorum cubitorum, flore luteo, siue ceruleo, nigrū adinstar Gyth, gustu aspero, & cætera omnia, quæ optime quadrant cum ea quam falso Scandicem uocarunt: Alutam a Romanis dictam, Apulei liber testatur. Quædam exemplaria Dioscoridis Rutam (puto errore scriptorum) habent. Hermolaus quædam somniare uidetur de Luta, siue Lutea, ut utrumq; exemplar erroris conuinceret. Nostro tēpore hæc herba mercatoribus notissima est, qui inde quæstum faciunt haud mediocrem. Contrita olet male. Sine ea uero nihil possunt proficere infectores lanarum. Weyd.

¶ HIPPVRIS, CAVDA EQVINA.

Recentiorum plęriq; pro Hippuri Hippoquistida. i. Caudam equinā, alteram herbam quam describit Dioscorides sumpserunt. Verum a Dioscoride Hippuris, siue Equisetum tam graphice describitur, ut quilibet facile intelligere possit, quæ nam herba sit. Serapion false citat Dioscoridē. Vnde etiam recentiores aberrasse putauerim. Ait enim in petrosis nasci eam, folijs rotundis, pilosis, &c. quæ omnia falsa sunt. Nam ut res habet a Dioscoride describitur, iuxta aquas in locis humectis crescere, folio prope iunceo, scabro, geniculato. Pictura in Apuleio meo tam dextera est, ut nihil supra. Ad æmulanda cristallina, ea hodie utuntur Itali. B Rossʒagel.

¶ ERINGION SECACVL

Licet hodie in apothecis pharmacopolarum a nonnullis de genere Tribulorum ea quæ Eringion uocatur in usu sit, tamen multos etiam reperi, altero genere Cardui usos, plane spinoso, hirsuto, floribus purpureis, paulo rubicundioribus. Quod genus Cardui licet ad multa incommoda corporis ualeat, tamen longe diuersum ab Eringio esse dinoscitur. In hoc errore Arnoldum de uilla noua fuisse comperio: quando Iringum comparat moro spinoso. i. Rubo qui tamen nullam cum Eringio similitudinem habet, uerum cum tribulis stipes eius aliquid congruentię habet. Eringion apud nos uulgo crescit locis siccis, harenosis, sterilibus, iuxta fluminū ripas ubi harena est, & in maritimis, aculeis duris, ac maxime pungentibus. Radicem quoq; profundissime iacit, in terram uixq; reperies qui totam radicē unquam effoderit. Hæc ipsa gustu tam suauis est, ut & Pasti-

C nacam non imitetur modo, sed uincat. Quidam lingua uernacula Herbā inquietam uocant: quod exarefacta, lenissimis flatibus aurę huc illuc, uolucris rapiatur. Vnde puellæ suspensam loco coronæ habent sub tectis, semper aliqua parte mobilem. Alij Tribulum marinum uocant: eo quod frequentissima in littoribus maris crescat. Vegetius in sua Mulomedicina, quam nuper in lucem prodire curauimus, graphice eam describit. De reliquis Carduorum generibus mox aliquid dicemus.

¶CHAMAELEON, CARDVS, DRACONTION.

Apuleius ille in herba Dracontio ualde dissentit a Dioscoride, erratq́ proculdubio a uero. Nam propter uarietatem coloris quæ ex proprietate uocabuli etiam tribuitur Dracontio, putat idipsum esse Chamæleontem. Nam Chamæleon animal est, quod omnes colores quibus appropinquat imitatur ac recipit. Habet autem herba Dracontion, siue Aron, quam Barbari nunc Barbam Aaron uocant, folia maculis subnigris ac uarijs distincta, quemadmodum serpentes quos Dracontas græci appellant. Vnde Dracontium eam uocauerunt, quidam Serpentariam, alij Colubrinam. Nota est radice albissima, & quæ manducata linguam gutturq́ exulceret. est enī caustica & mordicatiua. Huic Apuleius tribuit nomē Crocodillij, & Aphrodisis, siue ut ipse Dioscor. uocat τὸ κροκόδειλον λύτρον. i. labrum Veneris, quę omnia ad Dipsacum, siue Chamęleonta pertinent. Breuiter itaq́ de Chamæleonte meam sententiam explicabo. Inter Carduos est, quæ albis, siue lacteis maculis inspargitur: folia habens sicut Lactucę pallentia: hunc Chamęleontem album ob uarietatem dictum puto. Vernacula nostra uocatus Carduus Marię. Semine utuntur Empirici nostri ad colicam, & iliacam. Pellit urinas uehementer. Est altera huic folio non ualde dissimilis, nisi quod nigriora habet, inter uulgares Carduos reputata, flore uiolaceo: eam arbitror a nostris Germanis Carduum armentarium, siue pecuarium dici: quod radice illius aliquando animalium saluti succurritur.

Chamæleon. Germanice Mariē dystel. Germanice Vyh dystel.

¶DIPSACVS, VIRGA PASTORIS.

De genere Carduorum etiam est Dipsacus, quam Serapion meo iudicio recte intellexit esse eam, qua utuntur qui pannos præparant. Nam id ipsum uidetur innuere tota Dioscoridis descriptio. Illius species est syluestris, quæ Virga pastoris appellatur: una omnino herba, nisi quod hęc seritur, illa sponte prouenit. Frigidam esse putant, uimque habere repercutiendi.

Bard kraudt.

¶SCOLYMOS, CARDVS, Cardus benedictus.

Qvam Scolymon uocat Dioscorides, hæc Hermolao uidetur esse ea quam Itali Carzophilum, alij Artizocam uocant, etiam nunc in cibum recæpta, immo inter delitias Italorum. Illa quæ seritur, & non

nisi culta prouenit, sapore est gratior: quæ uero agrestis habetur, minoribus capitellis, & folio breuiore, eam uocant recentiores Cardum benedictum. Tametsi ego uiderim, qui maluerint hortensi ista uti loco Cardi benedicti, quam agresti. Puto autem uim utriusque esse unam. Similitudine autem capitum, uidetur hoc meo iudicio rectius uocari posse Carduus pinea, quam Chamæleon. Nam ipsa capita Cardi magnam habēt cum pomis Pini conformitatem. Sunt oblonga, uarijs interstitijs distincta, testudinibus ueluti conchiliorum extuberantibus, qualia in Pinis uidemus.

A

Cardus benedictus.

LIGVSTRVM, CYPRVS, Alchanna.

RECte meo iudicio Hermolaus annotauit, Ligustrum dici Arbustum, quod Arabes, & præsertim Serapion Alchannam, siue Henne uocauerunt, Græci uero Cypron. Apothecarij nescio quam exoticam herbam pro Alchanna exhibere solent. Verum uulgo eam crescere Vergilius testatur in Bucolicis, quando ait, Alba ligustra cadunt, uaccinia nigra leguntur. Itali Oliuellam a foliorum similitudine quam habet cum Oliua, Germani autem propter ligni soliditatem, eam Hartrigliam nuncupant: flores albi figura racemorum, redolentes. Vlcera palati, gutturis, linguæ, ueretri mirifice persanat succus illius, cum aqua rosacea, aut Arnoglosse mixtus, aut decocta folia cum uino.

Oliuella.
Hartrigling.
Beynhöltzlin.

B

¶ Eiusdem HERMANNI Comitis a Neuenare, FORMVLA quædam excudendi Herbarij, quo pacto in explicandis Herbarum descriptionibus atque uiribus procedi (suo iudicio) oporteat.

¶ APIVM RISVS, Batrachium, Flammula, Ranunculus

¶ APVLEIVS.

Nascitur locis humidis & aquosis. &c. usque in finem descriptionis cum nominibus prout in Apuleio habent. Nam in Dioscor. nomina adscripta non sunt. Vel aliter, iuxta uersionem Ruelij.

¶ DIOSCORIDES iuxta uersionem Hermolai.

Batrachion, id est, Ranunculus, Alij Selenon agrion. &c. usque in finem descriptionis.

¶ ORIBASIVS

Si quid apud Oribasium de hac herba habetur, hoc loco reponatur.

¶ SERAPION

Quamuis de hac herba Serapion in capitulo de Apio non faciat mentionem, atque ob id hoc loco citandus non ueniat, tamen in reliquis herbis suadeo eum post ueteres etiam citari.

C

❡ NEOTHERICI.

Qui scripsit Pandectas, atq; ante illum Symon Ianuensis, herbam Batrachium, siue Ranunculum sub nomine Apij risus, aut Flammulę descripserunt. Nescio tamen, an recte descriptionem Dioscoridis intellexerint. Nam uidētur ideo putare hanc esse Ranunculum, q; in fluminibus nascatur, quodq; ranis familiaris sit: cum Dioscorides idipsum Apium syluestre uocatum testetur. Nascitur autē in fluminibus & fontibus herba, folio prope Nasturtij fluuialis, caustica & uehemens, in qua libenter Ranæ uersantur. Nescio an hanc Neotherici putauerint esse Batrachium. Flammula autem quam ipsi uocāt, nequaquam in fluminibus nascitur, sed pratis & hortis. Hermolaus Barbarus putauit eam esse Pedem coruinum. Verum meo iudicio deceptus. Nam Pes coruinus herba uulgatissima, neq; arrodit carnem, neq; risum illum cōmouet mortiferum. Quanquam mira foliorum similitudo huic cum Flammula intercedat. Est autem Flammula folijs strictioribus, paulum subnigricans: puto Ranunculum dici, ob uarietatem macularum, quæ nonnihil ad colorem ranarum accedere uidentur, earum scilicet, quæ maculatæ conspiciuntur, uiridi ac nigro, siue cineracio colore. Herba est satis nota empiricis: solent eam applicare apostematib9 prope maturis loco caustici, uel phlobotomi. Nam mox apostema aperit. Putāt ex hac herba natum adagium de risu Sardonio. In Sardinia enim Dioscoride & Plinio autoribus, uenenata nasci traditur, risuq; comesta exanimat. Dicitur ergo non immerito Apium risus a recentioribus. Veteres etiam Apium syluestre & rusticū uocauerunt.

Bachbuñ.

Flammula.

D

❡ SEQVATVR NVNC EX GALENO qualitas, siue complexio ipsius herbæ: aut si Galenus non ponit, ex aliquo Neothericorum.

Constantinus Apio tribuit tertium gradum caliditatis. Ego Batrachion, siue Apium risus calidū initio quarti, & siccum in tertio crediderim.

❡ Nunc ad remedia ueniendum, & ponendi ex ordine autores iam citati, una cum alijs ueteribus & recentioribus qui herbarum uires explicent, uidelicet

Apuleius	Oribasius
Dioscorides	Cassius felix
Aetius	Paulus Aegineta
Serapion	Mesue
Auicenna	Constantinus
Platearius.	

❡ Vtendum hac in re nonnunquam opera SYMONIS IANVENSIS, atq; PANDECTARII, ubi non hallucinantur, quod illis tamen familiare est. Nam hij ex ueteribus & probatis autoribus permulta congesserunt, quæ cum iudicio oportet recipere. &c.

TATIONES aliquot Herbarum & Simplicium, a Medicis hactenus non recte intellectorum.

De ALOE. Caput .I.

ALOE VENARVM ORIFICIA APERtione sanguinem spargente aperit, Et paulo post, Estque maxime nocens hæmorrhoidibus, & ano. Quantum in hoc a uero errauerit Mesue, nemo est, nisi talpa cæcior sit, qui nesciat, quando certum sit ueterum omnium testimonio Aloen habere uim & naturam adstringendi, & sanguinis eruptiones compescendi. Id quod in primis monstrat Dioscorides, qui lib. 3, cap. 24. In hanc scribit sententiam. Aloe uim habet adstringendi, & cum aqua frigida pota sanguinis excreationes cohibet. Quinetiam sanguinis eruptiones ex hæmorrhoidibus factas sistit. Et confirmat eadē Galenus lib. 6. de Simplicibus medicamentis cap. 23. ita scribens, Et glutinat fistulas profundas, & ad cicatricem perducit ulcera quæ difficile sanantur, & maxime ea quæ fiunt in ano & genitalibus. Apertius uero prædictis authoribus Mesue uerba confutat Plinius libro naturalis historiæ. 27. cap. 4. ita differens. Aloe sanguinis excreationes si modicæ sint, drachmæ pondere ex aqua: si minus, ex aceto pota sedat. Vulnerum quoque sanguinem, & undecunque fluentem sistit per se, uel ex aceto. Hemorrhoidum quoque abundantiam leniter sistit. Item Auicenna lib. 2. cap. 67. In hunc modum scribens: Aloe quando ponitur cum uino dulci super hæmorrhoidas, & fissuras ani, tunc sistit sanguinem currentem ex eis. Præterea Galenus lib. 4. Therapeuticæ methodi cap. 4. ubi profluuij sanguinis curationem ex professo tractat, nullum efficacius remedium ad sistenda sanguinis profluuia esse docet, quam id quod ex parte Aloes conficitur. Eius autem hæc sunt uerba, Optimum omnium quæ noui medicamentorum, quo etiam ad cerebri membranarū hæmorrhagias tutissime utemur, est quod nunc subijciam. Thuris pars una. Aloes partis unius semissi miscetur: mox cum utendi tempus instat, tantum huius cum oui candido subigitur, quantum mellis reddat crassitudinem: hoc dehinc leporis mollissimo pilo excipitur, deinde tum uasi ipsi, tum ulceri toti liberaliter imponitur. Vtitur etiam eodem medicamine Galenus libro de uenæ sectione in glutinanda arteriæ incisione, adeo ut sole clarius sit, Aloen ex natiua pprietate neque aperire uenas, neque sanguinē ciere. Quod uero aliquādo sedis uenas aperire uidet, hoc ex accidenti fit, qm̄ uidelicet excrementa biliosa id sua acritudine agentia ad ea loca mouet. Id quod & ex alijs medicinis fieri Gal. lib. 6. Aph. 47. scribit, ita inquiens. Huic homini expurgatione ambo hęc optima eueniunt, quod. s. & superfluitates expelluntur, & quod ex acritudine eorum quæ excernuntur, paulatim aperitur os uenæ, quam uocant hæmorrhoidam. Proinde male admodum Mesue uiribus Aloes tribuit, quod magis biliosis excrementis, id sua acritudine agentibus, erat tribuendum.

Mesue de simpl. Medic. cap. 1.

De MANNA. Caput .II.

MAnnam Arabum atque recentiorum, qua nunc passim ad molliendam aluum nobilium utuntur, esse diuersam a Græcorum, ex eo primum liquet: quod eam, teste Auerroe Cordubense, post Galeni tempóra in usum medicorum uenisse constet. Insuper quod etiam diuersa sit eius a Manna Græcorum operatio. Arabum enim Manna medicina est, aluum molliens, Gręcorum uero potius adstringens. Arabum uero mannam mollire aluum, diutina iam experientia comprobatum est, ob id prolixiori demonstratione non opus habet. Mannam autem Græcorum adstringendi ui esse præditam, testatur in primis Dioscorides libro primo, cap. 80. de Manna ita tradens. Manna thuris probatur, quæ candida & pura, uelutque thus grumosa est, Thuri autem eandem uim habet. Thus uero habere uim adstringendi, & cruenta uulnera glutinandi, satis ex capite. 78. lib. primi Dioscoridis liquet. Item Mannam adstringere multo clarius indicat Galenus lib. 5. Thera. metho. cap. 4. in hunc modum scribens. Est autem Manna medicamentum quod magis quam thus adstringit. Idem quoque docet lib. Thera. metho. 13. cap. 2. dicens, Manna est purgamentum Thuris, leui adstrictione prædita: atque hoc etiam nomine Thure ipso ad nonnulla utilior. Thus enim purū tantum mouendi facultatem obtinet, utpote nullam adstringendi uim habens. Mannæ uero, etiā corticis Thuris paululū est admixtum, unde scilicet adstringendi uim habet. Ex quibus iam satis constat, Mesuen tribus locis falso Galenum citasse. Primo de simplicibus medicamentis capite de Manna, ubi Galenum mannam cum Scammonia permiscuisse scribit. Secundo, eodem libro capite de Scammonia, ubi iterum impudenter Galenum Scammoniam cum sexcuplo mannæ miscuisse asseuerat. Tertio, in Antidotario suo ubi de medicinis solutius agit, confectionem quandam de Manna ex Galeni inuentione describens. Certum enim admodum est, Mannam hanc de qua scribit Mesue, Galeni temporibus

Manna.

C in usu Medicorum, ut diximus, non fuisse, proinde nec de ea quicquam scribere potuit, incognita enim prorsus erat. Vel si ullus eius apud Gal. antiquosq; usus aut mentio fuit, certe non sub ea uoce fuit, sed potius sub uoce mellis aerei. Quamuis, ut errore decimo quinto clarissime ostendemus, hoc mel aereũ alio nomine Saccharũ dictum fuit. Praeterea ex praedictis facile iudicabunt studiosi, quantũ Petrus Crinitus, lib. 21. de honesta disciplina cap. 7. cecuciuerit. Is eñ, & si alias oculatissimus sit, tamen Mannã graecorũ eandem esse cum Arabũ astruere nihil ueritus est. Idq; talibus argumentis ostendere conatus est, quae magis, si ad iudiciũ exigas, diuersum p babunt. Proinde caueant medicae professionis studiosi, nominis Mannae similitudine decepti, eandem apud Graecos & Arabes recentioresq; esse existiment, animaduertantq;, antiquis in thure semper, in aerio autem melle nunquam usum eius uocis fuisse.

¶ De RHEVBARBARO. Caput .III

PEr Rheubarbarum nostrum, ne nominum te fallat ignorantia, intellige id quo nunc passim utuntur Medici. Per antiquorũ uero quod Dioscor. Galenus, atq; Plinius, & qui istis uetustiores, describunt accipe. Considerandum autem prae caeteris erit, quod uulgus Medicorum Rheubarbarum, & Punici Rauedseni uocant, hoc Galenus interdum Rheon, aliquando Rhiam, interdum etiam Rheam ponticum, Dioscorides Rha, & iuxta quosdam Rheon, secundum alios Rhian, Plinius Rhacoma, Celsus radicem ponticam appellat. Quod ideo admonendum duxi, ne nominum diuersitate quis deciperetur. Verum Rheubarbarũ, quo nunc passim officinae utuntur, & quod Mesue describit esse diuersum ab eo, quod Antiqui depingunt, manifestum sit ex eius notis, quę ab ijs quae in eo offenduntur, quod ab antiquis describit, sunt omnino diuersae. Nam Rheon antiquorũ, teste Dioscor. lib. 3. cap. 2. radix est nigra, maiori Centaurio similis, minor tamen, & magis rubens, sine odore, fungosa seu laxa, nec ponderosa. Subscribit & Gal. lib. de simplicibus medicamentis ad Paternianum cap. 228. ita inquiens. Rheon quod a quibusdam Rheon ponticũ dicitur, radix est magna & nigra, fungosa, leuis, odore carens, gustu calefaciens, & leniter adstringens. Nec dissentit Plinius lib. 27. cap. 12. ita scribens. Rhacoma affertur ex his quae supra Pontum sunt regionibus. Radix Costo nigro similis, minor & ruffior paulo, sine odore, calefaciens gustu, & adstringens. Ea uero quae iam in usu est medicorũ, uehementissimum odorem habet, nullumq; cum Costo nigro similitudinem gerit. Et praeter id quod odorata est, leuis etiam non est, immo quanto grauior, tanto melior a Ioanne Mesue & ab omnibus putatur. Adde quod istarũ quoq; diuersus est usus. Antiqui enim sua ad uentris purgationem non utebantur, sed ad plaerosq; usus alios adhibebant, quos operepretium non est hoc loco referre, quando ex Dioscor. Plinio, Galeno, reliquisq; facile disci possunt. Certum tamen est, huic maximam & praecipuam uim adstringendi fuisse. Ita Auicẽna quoq; lib. 2. sui Canonis cap. 581. purgandi uim Rheubabaro non adscribit, id quod facit & Fen. 16. Cano. 3. Tract. 1. Cap. 4. sed Rheubarbarũ inter medicinas adstringendi uim habẽtes, ut passim quoq; alias enumerat. Nam quantum ipse sciam, nunquã Rheubarbaro usus est Auicenna tanquã medicamento purgante. Nostri uero secuti Ioannem Mesue inter caetera purgantia medicamina tanquam praecellentissimum suum Rheubarbarum collocant: nec enim uim purgatoriam minorem Agarico habet. Quod & uerum esse non solũ Mesues, sed etiam Auerrois ac recentiorum omnium autoritate, ipsaq; experientia didicimus. Accedit ijs omnibus quod nostrum non a Ponto, ut ueterũ, sed ab extremis meridionalis Indiae partibus ad nos uehitur. Quae singula certe satis superq; declarant, nostrum Rheubarbarum ab antiquorũ esse penitus diuersum. Nam si in eo de quo scribunt uim purgatoriam antiqui inuenissent, proculdubio silentio non praeterijssent. Hoc non animaduertens Auerrois ille Cordubensis, satis impudenter Galenum notat, eo quod constringere uentrem scripserit Rheon. Vnum adhuc praeterire non potui: scribit Ioannes Mainardus, reconditae eruditionis uir, libro suarum epistolarum medicinalium sexto, se a Sigismundi regis Sarmatum medicis didicisse, in eo bello quod contra Moschos fortissime rex gesserat, repertum esse aliud Rheon, communi quidem satis simile, sed penitus inodorum: quod dubio procul fuit id quod ueteres pingunt. Omnes enim antiquorũ notae in eo deprehenduntur. Affertur namq; ex ijs quę supra Pontum uel Bosphorum sunt regionibus, prope uidelicet Rha flumen, radix nigra, & costo nigro exterius, magno Centaurio interius similis, minor tamen & ruffior, sine odore, calefaciens gustum & adstringens, laxa, subleuis, & dum masticatur pallida, & ad crocum uergens. Quare non est quod post hac haesitent studiosi, Rheubarbarum nostrum ab antiquorum in uniuersum differre.

Rheon.

Io. Mainard.

¶ De SIDERITIDE. Cap. .IIII.

OMnes fere nostra aetate Medici Serapionis atq; Auicennae errorẽ sequentes, id genus Sanguinis Draconis, quod nunc passim in usu habetur, succum herbae cuiusdam arbitrant, quae a Graecis Sideritis, a ferro, quoniam glutinandis uulneribus apta pręcipuũ in bello haberet usum

uocata est. Verum eosdem esse falsos, manifestissime ostendit Dioscorides Lib. 4. Cap. 33. Nam is de Sideritide herba, omnibusque eius generibus plenissime scribens, ex nulla eiusdem specie talem exprimi succum edocuit, quo Medici pariter atque Pictores ad suum utrique opus uterentur, quod tamen si uerum fuisset, nullo pacto silentio præteriisset. Quare multo probabilius est ita de Sanguine Draconis statuere, quod sit eius generis metallum, quod a Dioscoride Cinnabaris dicitur. Nam huic omnes Cinnabaris notæ, quas recenset Dioscorides Lib. 5. Cap. 63. conueniunt. Quemadmodum enim Cinnabari precium ingens est, sic post Dioscoridem quoque testatur Plinius Lib. 33. Cap. 7. eoque pictores uariandis in pictura lineis, ac Medici ad ea quæ sanguinem sistunt, utuntur: ita duplicem hunc & in pictura & medicina usum compertum habemus in eo quod purum Sanguinem Draconis appellant. Nam rarus inuentu est atque difficilis, nec minus charus quam legitur fuisse apud antiquos, & hoc quando syncerus atque incorruptus uenundatur. Etenim qui passim in Seplasiariorum officinis uenalis habetur, adulterinus est, licet eum pro uero in medicinæ usu recipiamus, ut pleraque etiam alia, sicut in sequentibus fusius narremus. Sentit nobiscum exactissimi iudicij uir, Nicolaus Leonicenus in epistola ad Angelũ Politianum. Nemo autem existimet Cinnabarim Dioscoridis esse eam, quam nos uulgo Cenabrium uocamus, ea enim factitia est, ex argento namque uiuo conficitur, uenenumque est. Dioscoridis uero minime factitia est, neque uenenis connumeratur. Quod ideo admonendum duxi, ut hoc pacto medicinæ candidatos ab exitiali errore reuocarem, ne scilicet, si Cinnabarim in Receptis, sic enim suas compositiones uocant, scriptum inuenirent, pro ea nominis similitudine decepti, Cenabrio nostro uterentur, quod uenenum esse manifestum est. Cur autem Cinnabarim hanc Dioscoridis Sanguinem Draconis nominent, ea ratio in promptu est. Nanque durat adhuc antiquorũ quorundam in hoc nomine persuasio ac opinio, qui Cinnabarim illam, quæ ad usum picturæ & medicinæ adhibetur, ex draconũ atque elephantorũ sanguine permixto fieri putauerunt. Hoc quod Dioscorides ijs uerbis indicat. Profundi coloris est. Eamque ob caussam crediderunt quidam Draconis Sanguinem Cinnabarim esse. Opinionem hanc uulgarem secutus est & Plinius libro paulo ante citato. At eam de Sanguine Draconis opinionem esse falsam, liquet ex eo potissimum, quod Dioscorides de Cinnabari non libro secundo inter medicinas ex animalium sanguine sumptas, sed potius quinto inter metalla tractauit. Galenus quoque medicus nobilissimus, suo de Simplicibus medicaminibus libro. 9. Cinnabarim inter metallica recensuit. Auerrois pariter in Lib. 5. Colliget Cap. 43. Sanguinem Draconis inter metalla connumerat, adeo ut luce meridiana clarius sit, Sanguinẽ Draconis non succum, sed potius metallũ esse.

Cinnabaris.

DE NAPELLO SIVE ACONITO. Caput .V.

AVicenna Cap. 501. 2. Canonis scribit Napelliũ esse uenenũ pernitiosum, destruens bibentẽ se. At mox oblitus eorum quæ scripsit, capite eodem hunc potari suadet, dum inquit, Deiet albaras linitum & bibitum. Quid quæso absurdius aut dici aut scribi potuisset ab homine qui reliquorum se magistrum facit? Annotandum itaque, quod nõstræ ætatis Herbarij Napellum nominant, hoc a Græcis latinisque Aconitum uocatur. Et id Plinio Lib. 27. Cap. 2. teste, omnium uenenorum est ocyssimum. Quod etiam confirmat Galenus Lib. de Simplicibus Medicamentis Cap. 10. ad Paternianũ, dicens Aconitum ualde uenenatum esse. Ita & Dioscor. Lib. 4. Cap. 71. Aconitũ inter uenena recenset, dum ait. Enecat pantheras, sues, lupos, bestiasque omnes inspersum carnibus, & illis in cibo appositum. Hinc cauendũ ne in potu aut cibo sumatur. Id quod Paulus Aegineta ijs uerbis monuit. Aconitum quidem cognomento Pardalianches exedentẽ & letalem uim habet. Eamque ob caussam intus cauendum est. Foris tamen in carnibus quas exedi oporteat uti licet. Ita & reliqui omnes Aconitum laudant, si abstergendum aliquid sit ex corpore: nullus autem unquam præter Auicennam, in potu propinandum docuit. Cæterum idem Auicenna. 2. Canonis Libro, Cap. 554. succum radicis Pentaphylli medicinam pernitiosam esse docet. Eius autem hæc sunt uerba. Succus radicis eius est medicina perniciosa. At quam falsa docuerit, ostendunt ea quæ de eo succo Dioscorides Lib. 4. Cap. 39. in hunc modum scribit. Facit & radicis recentis succus ad iecoris pulmonisque uitia & letalia uenena. Quod & Apuleius Madaurensis cap. 2. de herbarum uirtutibus indicat, cum ad morsum serpentis herbam Quinquefolium potam ac contritam mire utilem esse scribit. Quæ si uera, ut nemini dubium esse scio, certe ex diametro cum Auicennæ sententia pugnant. Hæc & si manifesta fere omnibus sint, attamen quia multis errandi occasionem dederunt, ideo hoc loco admonere duxi. Nam Sauonarola celebris sua ætate Medicus, radicem Pentaphylli non aliam ob caussam non ausus est in quartana propinare, nisi quia damnaretur a principe. Ita & Iacobus de Dondis, cognomento Aggregator, huius radicis succũ inter uenena perniciosa ex Auicennæ autoritate numerat. Tantã habet Auicenna apud nostri sæculi Medicos autoritatẽ, ut medicinã mortiferam faciat salutarẽ, salu-

Napellum, Aconitum.

C tarem uero perniciosam, adeo ut non immerito, rei grauitate commotus, Leonicenus raræ eruditionis uir, in hunc modum exclamauerit. Miseret me humanæ uitæ, quam uideo quotidie sub Auicenna, non tanquam principe, sicut iuniores Medici adpellant, sed tanquam sæuo tyranno periclitari. Proinde ex eo intelligent studiosi, quantum insaniant hi qui malunt cum Auicenna aut aliquo alio, cuius uerba pro oraculis habent, errare, quam cum his qui medicinam a fontibus hauriunt recte sentire. At satis ea de re in præfatione nostra dictum est.

De BVGLOSSA & BORAGINE. Caput .VI.

Missas hic facio diuersas ac pugnantes inter se recentiorum de Buglossa atq; Boragine sententias, ex quibus facile æquus lector æstimabit, eosdem nihil horum intellexisse, atq; adeo nihil mirū, si reliquis etiā errandi occasionē prestiterint. Vnum autē hoc ostendā, Buglossum nostræ ætatis non esse antiquorū Buglossum, sed eam quam nos Boraginē uocamus. Nostram uero Buglossum esse eam herbā quam græci Cirsion, & propter magnā quam habet cum Buglosso similitudinē, aliquando Buglossum magnā, appellant. Commutatæ nanq; inuicē duarū herbarū appellationes sunt, quæ enim huic & illi notæ uiresq; tribuunt, mutatis hac ratione plantis conueniēt. Quod equidē nō aliunde certius nisi ex ambarū descriptionibus deprehendi potest. Buglossi autem descriptio apud Dioscor. lib. 4. cap. 119. hæc est. Buglossus uerbasco similis, folia in terram decidua, aspera, nigrioraq;, bubulæ linguæ similia, quæ quidem in uinum deiecta, uoluptatē & letitiā animi facere credunt. Paulus præterea Aegineta in sexto de Buglosso itidem scribit, dicens. Buglossum humidū calidūq; temperamento est, eamq; ob caussam uino iniectū, lætitiam animi facere dicitur. Galenus quoq; lib. 6. de Simplicibus Medicamentis, cap. 83. nihil a Pauli uerbis dissentit. Quod & Plinius Lib. 25. Cap. 8. facit, dum ait. Iungitur huic Buglossus boū linguæ similis, cui præcipuū quod in uinū deiecta, animi uoluptates auget, & uocatur Euphrosynon. Iam ista si quis sub examen uocauerit, so ic clarius uidebit, Buglossum hanc ueterū, esse nostrā Boraginē. Nam iuxta Dioscor. descriptionem folia aspera & nigriora Boragini nostræ magis quam Buglosso competunt, quæ albicante folio penitus est. Quodq; Buglosso nullus non ex antiquis lætitiç & uoluptatis spem, si in uini pocula demittatur, tribuit, Boragini passim adscribitur. Iactatq; quotidie gens nostra ad cordis hilaritatem multo eius cibo utendū esse. Porro Marcus Cato Cap. 40. sui de re Rustica operis, insitionem arborū docens, cum instituisset quatenus & quomodo surculos inseruisse & circumligasse oporteat, addidit. Insuper linguā bubula obtegito si pluat, ne aqua in librum permeet: eam linguā insuper libro alligato, ne cadat. Ex quibus sane constat, in operiendo trunci & insitæ stirpis rotunda sectione, rotundiore potius quam longiore folio uti præcepisse: at Boraginis tale est: eius uero quæ nunc Buglossus habetur, longa folia sunt, ideoq; operiendæ rotundæ stirpi minus apta. Ex ijs quoq; colligitur caput. 458. secundi Canonis de Buglossa seu lingua Bouis. apud Auicennā esse caput de Boragine nostra. Nam herbam esse habentem lata folia, & cordis confortatiuam scribit, quç singula a nostra Buglosso sunt aliena, at Boragini penitus cognata. Itaq; non immerito Auicenna notat sui seculi Medicos, q̄d non uera Buglossa uterentur, sed alia quæ non easdem utilitates haberet. Cæterū quod Buglossus nostra sit ea herba quā Græci Cirsion uocant, ex eiusdē quoq; descriptione ostendemus. Diosc. autē Lib. 4. Cap. 110. eandē ita depingit. Cirsion folia Buglosso similia habet, leniter hirsuta, longiora tamē, albicantia, & in extremitatibus aculeata. Quod uero in caule summum est, circinnatum, hirsutumq;, capitula habet in summo purpurea, quç postremo in pappos euanescunt. Haud aliter describit Plin. Lib. 27. cap. 8. inquiens. Cirsion cauliculus est tener duū cubitorū, triangulo similis, folijs spinosis circundatus, spinç molles sunt, folia Bouis linguç similia, minora, subcādida, & in cacumine capitula purpurea, quç soluunt in lanugines. Considera iam, an nō singula hæc Buglosso nostrç conueniant. Si eīn folia expendes, ea certe in Buglosso longiora, uel ut Plinius ait, minora, in Boragine autem decuratæ rotunditatis, & multo maiora sunt. Purpurea item in summo caule capitula, quç in Cirsio describūt, eius potius sunt quç Buglossus nunc dicitur quam Boraginis, quæ cæruleos habet flores. Confer itaq; iam cum naturæ exemplaribus utriusq; historiā, carptasq; ex horto Buglossum & Boraginē diligenter contemplare. Sane prior illa Buglossi historia nostræ ætatis Boragini respondebit, posterior asst Cirsij, Buglosso nostræ undiq; conueniet. Sunt enim Buglossi folia longiora quā Boraginis: albicant illa, hæc contra nigricant: illa surgunt & per se stant in altitudinem, Boraginis in terra iacent. Quare consulto fecerint Medici, cū Buglossam ex ueterū autoritate ad usum Medicinæ adhibuerint, si Boraginem potius nostram, quam illam quæ passim Buglossa nuncupatur, receperint.

Buglossi descriptio.

Cirsion.

De EVPATORIO, &

AGRIMONIA. Caput VII.

A

Fuerunt, & adhuc sunt magnę inť Medicos dissensiones de Eupatorio & Argemone, quam corrupto uocabulo passim Agrimoniã nominant, Nam ex ueteribus quidã, quos Diosc. etiam notaq; [illegible]uerunt Eupatoriũ esse ueram Argemonẽ, cũ tamen ab Eupatorio in uniuersum differret. Qui equidẽ error ad nostra usq; sęcula durauit. Herbã em̃ quę uera est Eupatorium omnes nostrę ętatis Medici Agrimoniã esse credunt. Idq; uerũ esse ex Eupatorij notis a Diosc. lib. 4. ca. 38. traditis, manifestissime deprehendere licet. Quæ quidẽ tales sunt. Eupatoriũ herba est fruticosa, singularis: exit ex ea uirga tenuis, lignosa, recta, nigra, pilosa, cubitalis, & aliqñ maior, folia habet per interualla partibus diuisa quinq; fere, aliquando tamẽ pluribus, Quinq;folij Canabisue folijs similia. Nigricant & hæc etiã serræ modo in extremitatibus incisa. Semen fert medio cauli adnascens, in terrã annuens, adeo hirsutũ ut uestibus siccatũ hæreat. Insuper quia Plinij lib. 25. cap. 6. descriptio omnino cũ Diosc. quadrat, proinde commodũ duxi eandẽ huic subijcere, ait em̃. Eupatoria regiam autoritatẽ habet, caulis lignosi, nigricantis, hirsuti. cubitalis, aliqñ & amplioris, folijs per interualla Quinq;folij aut Canabis, per ambitũ incisis quinq; partito & ipsis plumosis, radice superuacua. Iam si ueritatis diligens indagator, eas notas Agrimoniæ nostræ accomodauerit, huic certe in uniuersum cõpetere comperiet. Est em̃ in ea singularis uirga, lignosa postq; aruit duricies, plumosa, undiq; asperitas, color nigricans, & folia per interualla pendẽtia, serræ modo incisa, adeo ut hanc esse uerã antiquorũ Eupatoriũ nemo nisi Leberide cæcior sit, nõ intelligat. Minime aũt mirũ recentiores Medicos ea in re esse lapsos. cũ em̃ Arabes sequanť autores, eisq; in describẽdis plantis fidẽ maximã adhibeant, qui & ipsi alius aliter de eadẽ re tradiderũt, facile illis errãdi ansam exhibuerunt. Auicenna nanq; Eupatorium scribit esse herbã aromaticã, habereq; folia Canabis, florẽ Nenupharis. At q̃d aliã ab Agrimonia nostra herbam esse Eupatoriũ significet, quis est qui nõ agnoscat? Constat enim herbam uulgo Agrimoniã nuncupatã neq; esse odoratã, neq; habere florẽ sicuti Nenuphar, im̃o ita exiguũ, ut uel Nenuphari, uel eius flori collatus, nullã ipsius habeat similitudinẽ. Mesue præterea Eupatoriũ folijs Centaureę minoris, floribus subcitrinis, longitudinis, paucę constare, dicit. Quod certe tam simile uero est, q̃ Centaurij folia Canabinis, & subluteus color albo similis est. Porro q̃d omnium maximũ est, non sine magna temeritate Mesue Eupatorio uim purgatoriã adscribit. nullus em̃ ueterũ nec Auiceña quidẽ, quicq̃ tale, ne per somniũ etiã, de eodẽ cogitauit. Immo Diosc.

B

contrariã magis uim in eo prædicat dicens. Semen & herba ipsa cum uino pota, dysentericis & morsis a serpentibus opitulanť. Hoc etiã Plinius confirmat scribens. Semen Eupatorij dysentericis in uino potũ auxiliať unice. Ex istis manifestũ admodũ est, Arabes, Auicennã maxime, qui & alias modicũ simpliciũ medicamentorũ habuit noticiã, atq; Mesuen, Eupatoriũ uerũ nunq̃ cognouisse: atq; adeo nihil mirũ si neq; eorundẽ imitatores. Proinde studiosis indies orandum est, ut bonã fortuna in uerũ peritũq; incidant autorẽ, quando Galeno Lib. 3. de Potentijs naturalibus Cap. 14. teste, in quemcunq; quispiã primũ inciderit pręceptorẽ, talis efficitur, non expectans aliquid aliud ab eo quod didicit amplius addiscere. Hinc tandẽ haud aliter quã Medicus ille olim Romanus omnia sua sorti committunt, monentes ægros ut præcenť, quo Dij sua cuiq; remedia secũdẽt. Hoc profecto si iuniores Medici animo uolutassent, exq; fontibus magis quã riuulis, bonis quã malis præceptoribus, Medicã artẽ hausissent, in eum errorẽ non incidissent, ut Eupatorio pro Agrimonia uterenť, sed uerã magis Argemonẽ ad usum medicinæ accõmodassent, cuius iam, quoniam prorsus ignota, omnis apud nostræ ætatis Medicos usus perijt.

Eupatorium.

❡ De RVTA SYLVESTRI, & CICVTA. Cap. VIII.

AVicenna Fen. 6. Cano. 4. Tract. 3. Cap. 33. hunc in modũ scribit. Ruta syluestris nõ est Harmel, ut quidã existimauerunt. Quæ sane uerba non paucis errandi occasionẽ præbuerunt, q̃d passim Harmel pro Cicuta interpretati sunt. In quẽ etiã errorẽ interpres Auerrois quinto Colliget lapsus est, dum impudentissime Harmel Cicutam interpretať: nõ animaduertens quod eo loco Auerrois Harmel calidã & siccã in tertio ordine scribat, Cicuta autem inter lętalia uenena frigiditate sua enecantia numereť a Diosc. Galeno, Plinio ac alijs. Diosco. nanq; lib. 4. cap. 73. de Cicuta ita scribit. Cicuta inter lętalia frigiditate enecans est. Galenus uero lib. de simplicibus medicaminibus, semen Cicutæ præ omnibus alijs frigidissimũ esse testať. Plin. aũt lib. 25. cap. 13. de ea in hunc modũ disserit. Semini & folijs cicutæ refrigeratoria uis: quæ si enecat, incipiunt algere ab extremitatibus corporis. Quare a tam crasso errore nullo pacto uindicari potest interpres ille, quisquis tandẽ fuerit. At conniuendũ erat, nisi is error etiã officinas nonnullas occupasset. Nam ipse oculis Antidotariũ uetustũ admodũ uidi, quo ad annos non paucos ad conficienda medicamina usus est Pharmacopola quidã, in quo semper Harmel ꝓ cicutę semine interpretatũ erat: nec animaduertit errorẽ donec per me tandẽ admonitus fuit. Quod uero Harmel nõ sit se-

confecta, madefacta, ut plus teneant mellis, mansaq; solitaria. Si bis mellis compositio absorbeatur, plus subducit quam si dulce uinũ potes. Quod uero Aloe iuncta melli plus subducat aluum, testatur in primis Dioscor. ubi supra, ita scribens. Cũ resina aquaue, aut cocto melle excepta aluum pota soluit. Id quod Plinius eodem lib. 27. cap. 4. confirmat dicens, Deuorant pillulæ cum mellis decocto, aut terebinthina resina, ad purganda interiora. At quid opus in re manifesta plus æquo uerbosum esse? Pergemus itaq; ad secundũ, monstremusq; Aloen non obesse stomacho, ut Mesue insanit, sed eundẽ magis roborare. Hoc quod docet Gal. lib. 6. de simplicibus medica. cap. 23. in eum modũ scribens. Aloe est præ omnibus alijs medicinis stomacho accommodata atq; utilis. Quod & Dioscor. subsequentibus uerbis significauit. Aloe mixta alijs quæ purgando sunt, minus noxia ea stomacho reddit. Prædictis subscribit Oribasius in Compendio medicinæ cap. de Aloe inquiens. Aloe acutũ quidẽ non est catharticũ, stomacho autem aptissimũ. Plinius quoq; lib. 27. cap. 4. ita scribens. Confirmat stomachũ Aloe, adeo ut nulla uis contraria infestet. Ex istis satis liquet, quantum a uero aberrauerit in describenda Aloe Mesue, cuius equidem plura adhuc alia sunt errata, quorum aliqua suo loco attingemus.

A

¶ De CASSIA. Caput .X.

CAssia qua nostri passim nunc ad aluũ leniendam utuntur, antiquis penitus incognita fuit: uel si cognita fuit, certe eam in medicinę usu nõ probauerunt: quando nullus aliquã de ista mentionẽ faciat, sed tantũ de quadam specie ligneę, quæ σύριγξ, id est, fistula ab eisdem nominat. Quapropter diligentius aduertendum, ne cum in libris Græcorum Cassiam fistulam scriptum inueniemus, alterã putemus intelligi, de qua Arabes atq; recentiores loquunt. In quem sane errorẽ Leonicenus, uir dignus cui multum deferant bonarum literarum cupidi, in epistola ad Menochiũ, plerosq; ex medicis iunioribus incidisse scribit, seq; cognouisse ait, qui cortice Cassię fistulæ Arabicæ, ad cienda menstrua utebantur, cum Cassiã ligneã potius ad eundẽ usum recipere debuissent, ex Dioscor. ac aliorũ Græcorum medicorũ autoritate. Et cum nullus ferme si Medicorũ qui non sciat ligneã dictam, ab alia Cassia arabica esse diuersam, non necessariũ duxi plura de istac re commentari. Si qui tamen forent, qui ista non caperent, illi utriusq; descriptiones conferant, & mox quod diximus deprehendent.

Vnũ tñ q̃d maiori reprehensione dignũ est hic pręterire nõ potui, hoc. s. Non animaduerterunt nostri seculi Medici uulgarẽ nostrã Cassiã ligneã, a uera multũ abesse. tetra enĩ est, inodora & penitus aspernenda, immo nihil habet quare Cassia putari debeat: id quod Dioscor. atq; Pliniũ legenti, remq; ipsam in manu habenti, facile constabit. Dioscor. etenim lib. 1. cap. 12. de eligenda uera ac optima Cassia ita scribit. Eligito rubescentem, amabili coloris bonitate præditam, corallio lapidi similem, angustã ualde, longam crassamq;, & fistulis plenam, erodentem in gustu, & cum feruore aliquo adstringentẽ, aromatum modo odoratam, uini odorem, referentem. In eandem sententiam & Oribasius lib. 2. de uirtute simpliciũ scribit. Eligenda Cassia est quæ rubea est, boni coloris, corallio similis, tenuis, nioda, ualde longa, & pinguis in fistulis, & in gustu erodens, stiptica cum igne multo, uelut aromatũ similis odore. Vbi, ut obiter moneã, non dipocis legendum, sed δακνικὴ, id est, erodens. Nec dissentit a dictis Plinius lib. 12. cap. 19. Adde quod Cassia tenuitate corticis, odore. & gustu adeo similis est Cinnamomo, ut duplum eius Dioscor. & Galeno lib. de simplicibus medicamentis ad Paternianũ cap. 73. testibus, pro Cinnamomo poni possit: quorum certe nihil in Cassia nostra deprehenditur, adeo ut uix credibile sit nostrã hanc esse uerã Cassi, sed eammagis quam Diosc. falso Cassiam appellatam esse scribit, miræ cum reliqua similitudinis, quæ gustu nec acri, nec odorata, inhæren temq; medullæ corticem habentem deprehenditur. At relinquimus ista ueritatis exquisitoribus diligentius pensitanda.

B

Cassię electio.

¶ De RADICE. Caput .XI.

ANnotandũ est in primis, autores Græcos de ea radice sub nomine Turbit nihil penitus scripsisse, barbara enĩ uox est Turbit, & a posterioribus medicis quæcunq; ea sit sic appellata. Nam quod apud Diosc. lib. 4. cap. 156. de Pityusa hæc uerba gręce inserta sunt, Quam uocant Turbit, id a posterioribus factũ est, & Dioscor. adiectũ. ea enim in nullis ueteribus græcis aut latinis leguntur codicibus, nec etiã legi debent. Proinde cum græci nihil de ea certi tradant, necesse est, nostræ ætatis Medici eius radicis descriptionem ab Arabis petant. Quod etsi tentauerint, non est tamen quod certi quicquam de ea radice apud eosdem offendere queant: quando quid per TVRBIT intellexerint, difficile, imo ferme impossibile, fuerit diuinare. Aliud enim de

metallis, melior quo magis ruffa, quo magis uirus redolens, ac pura friabilisq;. Dioscorides etiam Lib. 5. Cap. 76. inter metalla de Sandaracha agens, hunc in modū inquit. Eligenda Sandaracha est, quæ ad satietatē flammeo colore russescit, fragilis, plana, puraq;, & cinnabaris colore aliquo, sulphuris etiā uirus olens. Altera deinde fictitia & adulterina Sandaracha est, quę ex cocta cerussa fit, qua fœlicius pictores quā medici usi sunt. De qua Plinius Libro quinquagesimo quinto, Cap. 6. ita scribit. Fit adulterina & ex Cerussa, in fornace cocta. Et Victruuius septimo suæ architecturæ comentario, Cerussa, inquit, cum in fornace coquitur, mutato colore ad ignem incendij Sandaracha fit. Lapsos itaq; arbitror Arabes, quod Sandarachā esse gumi putauerunt, cū eandē ueteres omnes inter lapides metallicos connumerarint. Id quod ex eo etiā colligi potest, Arabes omnes uires quas Prisci uerę Sandarachæ, quę metallū est, tribuunt, suę quoq;, quæ gummi est, adscribunt, quod fieri non posset si diuersæ essent. Vix enim duas res inuenies quarū uirtutes ex æquo sibi conuenient. Quod autē Arabes easdē, quas Græci suæ Sandarachæ tribuerint, facile ostendemus ex ijs quæ utriq; de ea scripserunt. Inter Græcos autē Diosc. hæc tradit de Sandaracha. Vires cocturamq; easdē Auripigmento habet. Resina excepta capilli defluuia sanat. Cum pice scabros pellit ungues, pediculosis ex oleo prodest, panos cum adipe discutit. Nariū & oris ulceribus accomodata est, & cū Rosaceo cæteris pustulis & condylomatis. Dat & contra purulentas excreationes cum mulso, & contra ueterē tussim, cū resina incenditur per fistulā uapore eius in os attracto. Vocē purgat cum melle lincta, & suspiriosis cū resina deuorat. Eadē uero inter Latinos Plinius, ubi supra, de Sandaracha quoq; scribit, inquiens. Valet purgare, sistere, excalfacere, perrodere. Suma eius dos stiptica. Explet alopetias ex aceto illita. Additur oculorū medicamētis. Fauces purgat cū melle sumpta. Vocem limpidā & canorā facit. Suspiriosis tussientibusq; lucunde medet cum resina terebinthina in cibo sumpta. Iam istis Arabū de Sandaracha placita confer, & nihil quod a prædictis pugnet offendes. Sed ne plus æquo uerbosior sim, unus Auicēna, qui Lib. 2. Cap. 617. de Sandaracha in hanc sententiā scribit, sufficiat. In ipsa est stipticitas & proprietates retinendi sanguinē. Desiccat fistulas quādo cum ea suffumigatur. Eius fumus prohibet catarros. Fluxum deniq; sanguinis & asthma humidum sua exiccatione arcet. Vtuntur ea luctatores, ut difficultatē anhelius non incurrant. Quare, ut finē tandem faciam, errasse Arabes uerisimile est, Sandaracham gummi statuentes, cum ex ueterum decreto potius lapis sit metallicus.

Sandaracha uires.

B

De SACCHARO. Cap. XVII.

SAccharū antiquorum est id, quod Dioscor. Galenus, ac Plinius describit, speciem mellis esse dicentes, & ob eam etiam rem de eo inter mella loquuntur. Dioscoridis autem hæc de Saccharo lib. 2. cap. 71. sunt uerba. Vocatur & quoddam Saccharum, quod mellis genus est in India, fœlicięq; Arabia concreti. Inuenit id in harundinibus concretione sua sali simile, & sub dentibus instar salis confringitur. Galeni uero lib. 7. de simplicibus medicamentis, cap. 97. de Saccharo hæc est sententia, Saccharū aūt uocatū ex India fœliciq; asportat Arabia, in harundinibus concretū, estq; mellis species. Hactenus Galeni uerba recitauimus. Plinius etiā lib. 12. cap. 8. de Saccharo scribens, nihil a superioribus uariat, eius hæc sunt uerba: Saccharon & Arabia fert, sed laudatius India. Est autem mel in harundinibus collectum, gummium modo candidum, dentibus fragile. Amplissimū nucis auellanę magnitudine, ad medicinæ tantū usum. His quoq; subscribit Alexander Aphrodisęus lib. 2. problem. 74. ita inquiens. Quod Saccar Indi appellant, mellis coagulum est, sole cogente rores, conuertenteq; ad mellis dulcedinem, quod idem monte etiā Libano fieri certum est: fit Saccar id proximū salis glebulis candidū, fragile, uim id quoq; tergendi purgandiq; melli similē habet. Saccharon uero hoc antiquorū nihil differre a sale Indo in primis ostendit Archigenes, antiquissimus medicinę professor, qui id Indicū salē, & harundineū mel uocauit. Paulus itidē Aegineta lib. 2. Saccharū salē Indū nominat, ait enim. Et sal Indicus colore quidē & concretione communi sali similis, gustu autē melleus. Hoc idem Auicenna quoq; 4. Canon. capite de asperitate linguæ febricantiū scribit, inquiens Teneat in ore salē qui ab Indis deportatur, colore salis, dulcedine mellis. Cur autē Saccharū salē Indū nominarint, nulla alia caussa est, quā quod sua concretione sali simile sit, candoremq; ac friabilē in eo siccitatem, & cū diluitur humore aliquo, liquefactionem, quę in sale sunt, una hac similitudine ostendat. Dictū est & hoc Sacchari genus, qd ex India fœliciq; Arabia portabat, Candū, quia nimia solis excandescentia multū obdurauerat. Est autē sal Indus, seu Saccharū Candum, aliud a Zuccharo nostro Candi atque Taberzeth. Nam Zuccharum Taberzeth nostro tempore non portatur ex India, sed ex Zuccharo nostro quater uel quinquies excocto, lucelli maioris corradendi gratia, seplasiarij Veneti facere didicerunt: harundines quoq; immittentes, supra quas uideri possit conglobatum: & gosapio inuoluentes, ut naui ex Orientalibus regionibus inuectum putetur. Ita etiam nostrum ZVCCHARVM Candi ex factitia est, cuius mate-

Archigenes. Sal indus Auicenna

C tia est Zuccharum albū. Proinde errant Auicennę expositores, Genulis Herculanus, & alij, per salem Indum Zuccharū Candi intelligentes. nam pręter hoc quod non est naturale, sed factitiū, etiam colore non est album, uerū potius subluteum. Candum autem naturale, antiquis Saccharum nominatum, in fœlici Arabia, ut diximus, & India tantū in harundinibus, maioribus frustis, maioriq; duritia, ob uehementiores radios solis, aptioraq; ad id tolerandum harundinū folia, coagulatur. Est uero Saccharum hoc antiquorum a Zuccharo nostro diuersum. Nam res Zuccharum a nostris dicta, nihil aliud est, quam succus a proprij generis planta bene contrita expressus, calore ignis plus minusue excoctus, coactus ac desęcatus, in Zuccharū tanto candidius & darius euadens, quanto plus concoctionis desęcationisq; tolerauerit. Et ut Iohannes Munardus, acerrimi iudicij uir, in suarum Epistolarum medicinalium libro secundo, se a Lusitanis & Siculis cognouisse scribit, planta, a qua Zuccharū exprimitur, humectis locis proprio semine seritur, exteriore quidem specie arundini magnæ similis, interiore substantia ualde dissimilis. Pulposa enim est, grauis, mollis, & succi plena: quum arundo e contrario sit leuis, dura, uacua. Quare si ista cum antiquorum Saccharo contuleris, nihil quod eidem conueniat, deprehendes. Nam cum antiqui omnes Saccharum suum, ut paulo ante diximus, mellis materiam ac rorē esse fateantur, certe ab eo tam differt Zucchari materia, quā planta differt ab aqua. Forma deniq;, quam illi adscribunt, minime huic nostro congruit. A Dioscoride enim salibus, quo ad consistentiā concretionemue simile, ac dentibus, salis instar, perfringi dicit, & a Plinio gummi modo candidum. Nostrū uero, priusquam coquatur, colore potius nigricās, & subrussum, quam candidum inuenies: nec dentibus fragile, sed per suctum, non per dentium attritionem deglutiendum. Efficiens quoq; nostri primum est forma ipsa plantæ: secundum artifex calore ignis coquens & desęcans: & demū in hanc, quā uidemus metę formam in ligneis quibusdā uasculis deducens. Antiquorum autē Saccharū noctis primo frigus adglutinat, dehinc superueniens solis calor obdurat. Nostrum etiam plantæ pulpa in Siciliæ & Canariæ insulis continet, effigie tantum arundini similis. Illud supra arundinis ueræ folia in India fœliciq; Arabia, & monte D Libano, teste Galeno, libro tertio de alimentis, cap. 18. & Alexandro Aphrosidieo, coagulatum inuenitur. Nostrum gulę proceribus suauissimas dapes ministrat, illud ad medicinæ tantum usum, Plinio scribente, uenit: & ut docet Dioscorides, εὐστόμαχον, id est, uentriculo bonum existit. Nostrum potius pectori quam uentriculo utile experimur. Illud postremum non siticulosum, teste Paulo, sicut mel: nostrū uero non minorē sitim quam mel facit. Quis est iam, qui Saccharum antiquorum, & Zuccharum nostrum esse res diuersas ambigat? quando forma, materia, efficiente, loco, uiribusq; longe euarient.

¶ De CISTHO, SEV LAVDANO. Cap. XIIII

AVuicenna. 2. Can. cap. 412. de Laudano sic scribit: Laudanum est humiditas pendens in pilis caprarum pascentium, & barbis earum, cum pascunt plantam, quæ nominatur Cusus. Quibus sane uerbis Auicenna innuit, Laudanū esse speciem Cusi, id quod & cap. 172. manifestius indicat, dum inquit: Et una quidē specierum eius est, quæ nominatur Laudanum. Cusum autē Auicenna corrupto uocabulo pro Cisthum posuit. Miscuit autem & hoc capite Auicenna Hederæ uires cum alterius herbæ, quæ Ladanum fert, uiribus, id quod perspicuum erit, hoc capute de Cuso conferenti cum capite de Cistho apud Dioscoridem. Serapio quoq; haud aliter quam Auicenna de Laudano scribit, dicens: Laudanum colligitur ex una specie Cisti. Ex quibus etiā uerbis manifesto deprehendimus, eundem perinde ac Auicennam Hederæ naturam, quæ Græcis κισσὸς dicitur, non satis cognouisse: nec enim a Cisso, hoc est, Hedera, Cisthon herbam Ladaniferam secernere potuerunt, sed nominis uicinitate decepti, quæ Cistho debentur, una tantum mutata litera, ad Cisson transtulerunt. Nam pingue illud, quod a Lada herba, quæ Græcis etiā κίσθος dicitur, Ladanum nuncupatur, barbis hircorum adhęrescit, non de Cisso siue Hedera, sed de Cistho, quemadmodum Dioscorides, Galenus, Paulus, & alij ueteres uno consensu tradunt colligitur. Dioscorides enim libro primo, cap. 119. de eo in hunc modum scribit. Est & alterum genus Cisthi, quod Ladon a quibusdam dicitur, frutex Cistho similiter nascens, longiora tantū nigrioraq; folia habet, quibus per uer pinguitudo quædam, quæ adstringendo fit, inhæret, omnibus quibus & Cisthus accomodata. Fit ex eo Ladanum, folia eius pascentes hirci capræq; pinguitudinem barbis & femoribus, quoniam uiscosa sit, inhærentem reportant, quam depectentes per colū liquant, seruantq; in offas conformatam. Galenus etiā lib. 7. simpliciū medicamentorū cap. 27. ita de Cistho scribit: Cisthos in calidioribus quidē locis generat. Fit autē ex eo Ladanū medicamentū. Accedit Paulus Aegineta, qui non aliter quā prædicti de Ladano disserit, cuius hęc sunt uerba. Ladanū ex Cistho, quā Ladona uocant fit. est uero in Cypro. Iam considerandū, quo pacto fieri posset ut ex Hedera colligeretur, fieretue Ladanū, quando in Cypro

Insula, si Theophrasto grauissimo autori credimus, nec Hedera quidem nascatur. Est igitur Cisthos uel Lada, siue Ledon, non autem Cissos, id est, Hedera, cuius flore depasto, Ladanum hircorum barbis adhærescit. In hoc equidē errore, quemadmodū in multis alijs, fuit autor Pandectarum, qui uolens forte Auicennam tueri, Hederæ nomen aliquanto etiam, quam cæteri, fusius accepit, adeo ut omnem herbā, qua capræ libenter uescerentur, ab edendo Hederam appellari posse, non tam docte quā stulte arbitratus sit. In eundē errorē incidit & Plinius (utriusq; enī historiam confundam) hæc Cisso tribuit, quę Cistho Dioscoridis ac reliquorum probatissimorum testimonijs conueniunt. Plura ea de re offendes apud Nicolaum Leonicenum, nunquam laudatæ eruditionis hominem, in eo libro, quem de Plinij erroribus ædidit.

A

❡ De SVCVTO. Caput .XV.

AVicenna secundo libro sui uasti Canon. cap. 615. ait: Semperuiua est Sucutum. Et cap. 542. dicitur, quod Sucutum est Semperuiua, & dicitur, quod est species seminis Mandragorę, & dicitur aliud. Ex quibus satis constat, ignorasse Auicennā, quid esset Sucutum. nam uarias de eo sententias afferrens, uni præ alijs non inhæret, sed solum refert alios existimasse, quod esset Semperuiua, alios Mandragoræ cuiusdam semen, alios aliam rem, nihil tamē interim certi in re tam dubia pronuncians. Id quod fecit quoq; Fen. 10. Canone. 3. Tractat. 4. cap. 6. de sputi sanguinis curatione in hanc sententiam scribens: Sucutū est Semperuiua: & scripsit uir quidam in suis aggregationibus esse calamenti speciem, nascentem inter lapides. Quid, quæso, certi ex ambigua illa descriptione uenetur medicæ professionis studiosus? Ah resipiscant tandem, qui Auicennā sibi tanquam idolum erexerunt, quiq; ab eo dissentire, piaculum ducunt, cognoscantq; non solum in hoc autore omnia dubitationibus esse plena, sed & omnes eius libros, secundum præsertim, in quo de simplicibus medicinis tractat, innumeris scatere erroribus, quorum magnā partem hoc libro attingimus. Sucutū uero neq; est Semperuiua, neq; semen Mandragoræ, neq; species calamenti, sed est Dioscoridis ac aliorum ueterū Symphytū, id quod dilucidū admodū erit, si quis Auicennæ caput de Sucuto, cū capite Dioscor. de Symphyto comparauerit. Auicenna nanq; Sucutū in hunc modū describit: Sucuti duæ sunt species, una petræa dicta, alia non petræa. In ipsa est humiditas calida temperata, & tenuitas, habens odorē & dulcedinē quandā, cuius aqua saliuā attrahit, & conglutinat partes carnis in uase. Diosc. uero lib. 4. ca. 10. hæc de Symphyto uerba. Symphyton cognomento petræū, nascit in petris, ramulos habet Origano similes, graciles, folia, capitula ut thymi, totū est lignosum & odoratū, dulceq; gustu, & saliuā prouocans. Radicē habet longā, subruffam, digitali crassitudine. Carnes etiā cum coquunt, conglutināt. Haud aliter Plinius lib. 27. cap. 6. Symphyton depingit. Alum, inquit, nos uocamus. Græci Symphyton petræum, simile cunilæ bubulæ, folijs paruis, ramis tribus aut quatuor a radice, cacuminibus Thymi, surculosum, odoratū, gustu dulce, saliuā ciens, longa radice, rutila: nascitur in petris, ideo petræum cognominatū. Radix carnes, cum coquuntur, conglutinat addita. Ex istis iam luce meridiana clarius est, Sucutū cum Symphyto idem esse: utriusq; enim descriptiones conueniunt. adeoq; errasse Auicennā, certū est, eo quod Sucutū idē quod Semperuiuū esse dixit, quando Sucuti descriptio nihil commune habeat cū Semperuiui descriptione, ut constat cap. 11. lib. 4. Dioscor. de Aizoo, seu Sedo maiore legenti: uerum singula eius descriptionis Symphyto magis, quam Consolidā uulgo uocant, conueniunt, quam uel Semperuiuo, Mandragoræ, aut Calamento, ut ex eorundē descriptionibus, quas consulto præterimus, elucescet.

In Auicennā.

Sucutum.

B

❡ De MEZEREONTE, SEV CHAMAELEA Caput XVI.

PRimum omniū, ut errorē hunc probe conuincamus, Arabum descriptiones more nostro prēmittamus, ex quibus liquido monstrabimus, eosdem toto cœlo errasse. Inter Arabes autem Auicenna lib. 2. cap. 467. de Mezereon in hunc modū scribit: Mezereon est lacticiniū magnum, quod est duorum modorū, unū eorum est, magna habens folia & spissa, & hoc est deterius amborum: & quod nigrum est, perniciosum existit. Melius Mezereon est, in quo sunt folia plurima, & similia folijs oliuę, & subtiliora. Est acutum excoriatiuū, & eius acrimonia est uehemens. Mesue uero in suo de simplicibus medicam. libro ita tradit. Mezereon est planta, uocata apud Persas rapiens uitam, cuius folia sunt similia folijs oliuæ, sed maiora. Est & planta lacticiniorū maiorum, cuius species sunt plures. Est enim quędā magna habens folia, & subtilia. Est & parua habens folia sicut folia oliuę, & spissa nimis: & est folia habens crispa & aspera: & ex eis aliud est colorem habens uiridem, & aliud habens colorem subnigrum. Serapioni per omnia ferme cum prædictis conuenit, nisi quod ex genere lactariarum herbarum non facit. Ex quibus colligε primum plantam, quæ ab Arabibus Mezereon nominatur, Græcis esse eam, quam Chamæleam uocant, ut constat, conferenti caput ipsum de Chamęlea apud Dioscoridem descriptum,

A

placidis periclitata sit. Certum enim est, Auicennam nihil eorum quæ scripsit, explorasse. Rex enim fuit, & curandis infirmis operam non dedit, transcriptorq; tantũ Albabatis ac Rasis, aliorumq; fuit. Proinde ubi suis uelis nauigare tentauit, mox nauem impegit, ita ut recte admodũ Ambrosius Leo Nolanus, non obesæ naris uir, de eodem sic pronunciauerit. Auicenna dum res naturales ingenio proprio tractare aggressus est, usq; adeo argutule disputauit, ut pro sperata gloria, mali philosophi nomen adeptus sit. Et hæc uera esse, sentient omnes, qui ea quæ de Cicuta & Napello scribit, exacto iudicio trutinauerint. Animaduertendum itaq;, Succaram apud Auicennam eandem esse cum Cicuta: eosdem siquidem Succaram tribuit effectus, quos Cicutæ Dioscorides. Libro enim secundo, cap. 671. Succaram in hunc modum describit. Crus huius plantæ est, sicut crus ferulæ, & habet florem album, & semen sicut Anisum. Dioscor. uero lib. 4. cap. 73. Cicutam ita depingit. Cicuta geniculatum profert caulem, fœniculi modo, & grandem. Folia ferulæ similia, angustiora tamen, & grauiter odorata, in cacuminibus & umbellas habet, florem subalbidũ, semen simile Aniso, sed candidius. Quis est iam, qui collatis utrorumq; descriptionibus, Succaram esse eandem cum Cicuta non uideat? Verum Auicenna tanquã parum sibi constans, descriptione ista non contentus, Succaram aliquando folijs cucumeris, aliquando mandragoræ, iuxta diuersorum authorum opiniones constare tradit. Eandem etiam nunc Euphorbium, nunc Alpharphas, & nonnunquam Hyoscyamum nigrum uocat. Nam Fen. 6. cap. 4. tract. 1. cap. 2. ubi de uenenis agit, Cicutam non Succaram, sed Alpharphas appellat, existimatq; esse Napellum, aut uenenum interficiens hominem, & non interficiens turdos. Quod & 2. Canon. cap. 503. de Napello facit: coturnices tamẽ pro turdis nominat, dicens: Coturnices ex eo cibantur, & non moriuntur. Quæ equidem Galenus lib. 3. de simplicib. medica. distin. 4. cap. 1. non Napello & turdis, sed Cicutæ & sturnis adscribit, cuius hæc quidẽ uerba sunt. Cicuta hominem sane interficit, ob meatuum latitudinem, & caloris abundantiam, ac propter magnam quam habent arterię in attrahendo uim, pollens adhuc pertingit ad cor: non exanimat uero sturnos ex contrarijs caussis. In eandem quoq; sententiam scribit Galenus lib. 2. de alimentis, cap. 4. dicens. Cicuta sturno nutrimentum est, homini uenenum. Quamuis ut obiter dicam, antiquus interpres perperã semper pro sturnis, turdis uerterit. Id quod & Alexander Aphrodisæus in procemio suorũ problematũ indicat, inquiens. Veratro coturnices, Cicuta sturni uescuntur, quæ toxica hominibus esse certũ est. Videmus itaq; manifestissime, Auicennã Napello tribuisse, quæ ex autoritate omniũ ueterũ debentẽ Cicutæ, quę etiã nostri seculi medici imitantes, de Napello constanter affirmãt, quod nulla experientia habent compertũ. Quod autem Cicutã Hyoscyamũ nigrũ nominat, id manifestũ fit ex capite Fen. 6. canon. 4. tractat. 1. summa. 1. Vbi omnia signa quę scribuntur ab Auicenna in eo, qui hausit Hyoscyamum nigrũ, ac contra idem uenenũ remedia non sunt alia, quã quæ in Cicuta Dioscorides notauit. Auicenna nanq; ita ait: Accidũt ex eo præfocatio & frigus extremitatũ, & tensio uehemens pręfocans, & tenebrositas uisus, & forsitan non uidet aliquid, & destruit imaginationẽ, & infrigidat extrema, deinde spasmat & præfocat & interficit. Cura. Administra in primis clysteria & uomitũ, & uentris solutionẽ: deinde da in potu de uino puro aliquid post aliquid: quoniã est magni iuuamenti cum eo quod bibit & absynthiũ: & detur in potu piper cum uino, similiter castoreum & ruta, &c. Dioscor. uero libro sexto, cap. 11. in hunc modum. Caliginẽ uertiginesq; oculis tantas Cicutę potus affert, ut nec minimum uidere liceat. Singultus itidem, mentis alienationem, & extremarum corporis partium perfrictiones. Postremo conuulsione strangulantur, cessante a motu omni in arterijs spiritu. A principio igitur, quemadmodum in alijs decretum est, uomitionibus eam educemus: mox exinanitione hac facta, delapsam in intestina eius partẽ purgabimus, tuncq; ueluti ad efficacissimum remedium, Meracas uini potiones transibimus, per interualla dantes, & in interuallis his asininũ bubulumue lac, uel absynthium cum pipere, castoreoq;, aut rutam, &c. Cęterum nõ cognouisse Auicennã, Napellum, ex multis colligi potest. Primo, quia signa, quæ ab Auicenna ponuntur, in eo qui hausit Napellum, sunt eadem ijs, quæ a Dioscor. scribuntur in ijs, qui toxicum biberunt: id quod dilucide eorundem uerba monstrabunt. Auicenna enim Fen. 6. lib. 4. capite primo, ita de Napello docet. Napellus est ex deterioribus, & accidit potanti ipsum, ut apostementẽ labia ipsius, & lingua eius, & frequentes fiunt super ipsum uertigo & syncopis, & ex eo raro euadunt, ex eiusq; succo tingunẽ sagittæ. Quæ omnia Diosc. libro. 6. capite. 10. non Aconito, quod idem cum Napello est, ut diximus supra, sed toxico adscribit, inquiens. Toxicum creditur ideo appellari, quod barbari sagittas telaq; sua eo inficiunt. Sequitur potantes linguæ labrorumq; inflammatio, insaniaq;, quæ coerceri non possit, uarias immittens imagines: quo fit, ut difficillima curatione sanentur, raro incolumes euadant haurientes. Hoc autẽ ueneni genus Auicenna, oblitus quod antea de eo scripserit, mox infra cap. 39. corrupto uocabulo, pro toxico Tusom uocat, cuius se neq; naturã, neq; curam nosse fatetur: eosdem tamen in eo ex aliorũ sententia tradit effectus, quos Dioscorides in toxico notat, ac quos

Auicenna indoctus & rhapsodus.

Succara.

Cicuta.

B

N

A paulo antea ipsemet Auicenna in Napello asignarat, adeo nihil penitus eorum, quę scribit, meminit: ita ut deierare quis posset, hominē omni cerebro ac memoria caruisse, quod tam pugnantia non animaduerterit. Secundo, non cognouisse Auicennam Napellū, & ex eo colligi potest, cum Napellus barbaris nihil aliud sit, q̄ quod Aconitū Græcis & Latinis: hocq; duplex est, autoribus Gal. lib. 6. de simplicib. medica. & Dioscor. lib. 4. cap. 71. unum παρδαλιαγχὲς, ab enecandis Pantheris sic dictum. Aliud λυκόκτονον, quod lupos interficiat, ita appellatū. Auicenna de ijs duobus generibus Aconiti eosdem secutus, Fen. 6. lib. 4. de uenenis, sub nomine strangulatoris Adip, id est, lupi & strangulatoris leopardi seorsum a Napello, tanquam re diuersa egit: quod nullo pacto fieri potuisset, si Napellum cognitum habuisset. Iam uideant Medici Iuniores, quo pacto suum idolum, Auicennā tueantur, quem existimant concinno quodā ordine uastū illum suum Canonē texuisse, & si Dijs placet, uniuersam medicinam per compendiū tradidisse posteris. Si eñ diligenter ea, quę de Napello ac Cicuta, ac multa alia, quę de curandi ratione conscripsit, quorū partē in secundo Tomo prosequemur, examinassent, non ordinem & lucē, sed Cimmerias tenebras, ac confusum chaos offendissent. Verum, ueritatis studiosi facile ex uno errore æstimabunt, quantum in alijs sit fidendum Auicennæ, quem etiam, nisi iudicium accedat ac delectus, consultius est perpetuo non attigisse.

¶ De IXO, seu VISCO. Cap. XVIII.

AVicenna Fen. 6. Canon. 4. summa. 2. cap. 33. de Visco sub nomine Aldibic, ita eñ Arabice appellatur, tanquā ueneno loquit̄: eidem enim eadem fere signa atq; remedia attribuit, quæ Dioscor. in Ixiæ ueneni potione recenset, adeoq; deceptus nominū propinquitate, ἰξὸν, id est, uiscum pro ἰξίαν ueneno descripsit. In quē etiā errorē Plinius incidit, idq; genus ueneni quod Græci ἰξίαν uocant, non semel, sed iterū atq; iterum Viscū appellauit. Quare inter iuniores quoq; nonnulli falsi, putant tam Auicennā, quam Plinium loqui de Visco, quo aues decipiuntur. At fieri non potuit, ut aut Auicenna, aut Plinius Viscum aucupum inter uenena connumerarit. Auicenna siquidē lib. 2. cap. 728. de Visco tanquā salubri medicina, haud aliter quā Diosc. lib. 3. cap. 95. plurima scribit, nullā dans in eo ueneni mortiferi notam. Non minus Plinius lib. 16. cap. 44. accuratissime de uarijs Visci generibus scribens, tm̄ abest, ut Viscū uenenū esse dicat, ut in robore arbore natum, certa tamen religione decerptū, secundū Druidū opinionē, contra omnia uenena B esse remedio astruat. Quare fateri oportet, utrosq; abusos esse uocabulo, Ixū pro Ixia accipientes. Etsi hoc nomine possint a calumnia uindicari, non est tamen, quod reliqui Auicennæ errores, quibus in Ixia multipliciter implicat̄, queant tollerari. Inter quos is primus est, quod eos effectus Thephisiæ tribuit, quos Dioscor. Ixiæ ueneno, quum tamen ab Ixia sit diuersa. Verba autē Auicennæ Fen. 6. Canon. 4. summa. 2. tracta. 1. cap. 33. de Thephisia hæc sunt. Hæc est gummi rutæ montanæ, & quandoq; sentitur in sapore eius sicut sapor Albedarungi, & est calida, & accidit illi qui bibit eam, retentio eorum omniū quę currunt ex utrisq; uijs, & apostematur lingna, & accidunt rugitus & inflatio. Has notas uniuersas Diosc. lib. 6. cap. 21. Ixiæ ueneno adscribit, in hanc sententiā differens. Ixias, qui & Vlophonos dicitur, simile quiddam dum bibitur Ocymo in gustu & odore refert. Facit grauē linguæ inflammationē, insaniamq;. Cuncta corporis excrementa compescit, & cum defectu animæ intestinorum strepitus ac inflationes excitat, nec quicquā tamen excernit̄. Ex prædictis aūt Auicennæ uerbis iterū tres colligunt̄ errores. Vnus est, quod falso Thephisiam gummi rutæ syluestris interpretatur: id quod nō solum hoc loco fecisse constat, sed etiā 2. Canon. cap. 710. ubi inquit. Thephisia est gummi rutæ agrestis. Quē errorē deinde secuti iuniores omnes, Thephisiam passim ita exposuerunt. Verū si caput hoc secundi Canon. de Thephisia exactius examinassent, ac cum cap. de Thapsia apud Diosc. contulissent, proculdubio intellexissent hoc nomen Thephisiam esse apud Auicennā deprauatum, & pro Thapsia scriptū esse Thephisiam. Vnde ex errore scripturæ falsa etiā expositio habuit originem. Potuissent autem ex eodem Dioscoride discere, Thapsiam alio nomine non rutā syluestrē, sed ferulā potius syluestrē appellari. Vide iam, quantū linguarū inscitia ad intelligēnda autorū scripta obsit, adeo certe, ut non modo delyrent hi, uerūetiam insaniant, qui linguarum cognitionē medico non esse necessariam contendant. Insuper, & si error is ex falsa uocabuli tantū scriptura promanauerit, necessariū tamen erat, ut hunc indicaremus: quando non pauci sint usq; adeo morosi, qui ueterē hanc Auicennæ translationē cæteris omnibus præstare putent, citiusq; mori eligant, quam ab ista quicquā dissentire. Alter error qui ex prædictis colligitur, prioribus multo grauior est, quod sibijpsi Auicenna in Thephisia contradicit. Nam in. 2. Canone de Thephisia scribit, quod in radice eius & corticibus ipsius & lachryma eius est soluo, hic uero de ea inter uenena tractans, ait. Et accidit ei qui bibit eam retentio eorū omniū, quæ currunt ex utrisq; uijs. Quare cum solutio & retentio superfluitatū seu excrementorū, sint effectus contrarij, liquet manifestissime sibijpsi contradixisse Auicennam. Dioscor. autem lib. 6. cap. 21. Ta-

Ixia.

Lignarum peritia, medico necessaria.

pſiam inter ea enumerat, quæ ſalutis quidem cauſſa dantur, non tamen minora alijs uenenis pericula afferunt: Strangulationes facientes, aut ultra quam opus eſt purgantes. Non eſt itaq; ut Auicennã quis ab errato uindicet, quin apertiſſimam in eius uerbis eſſe contradictionẽ dicat. Tertius error eſt, qui ex ſuperioribus colligitur, quoniã bis ſe de una eademq; re ſcripſiſſe ſub diuerſis nominibus non animaduertit. Nam cum paulo antea de Thephiſia tanquã de Ixia ſcripſiſſet, iterũ eodẽ lib. de eadem Ixia ſub Aldibic nomine tractat, eoſdemq; effectus quos ſupra Thephiſiæ tribuerat, iam Aldibic, id eſt, uiſco adſcribit, id quod mox deprehendent, qui ſibi utriuſq; capitis uerba contulerint. Intelligent & ex iſto errore medicæ profeſſionis candidati, q̃ paſſim ambigua ſcribat Auiceña, de quo certe nihil mirandũ: transſcriptor enim tantummodo aliorum fuit, omniaq; utcunq; ſeſe obtulerunt, citra iudicium atq; delectum in unũ corraſit, non aliud ſtudens, niſi ut hoc pacto Canonẽ ſuũ ad iuſti uoluminis magnitudinẽ deduceret, nõ curans utcunq; conſarcinati Centones ſibi reſponderent, tanquam ſua cæcis eſſet obtruſurus.

De ISATIDE. Caput .XIX.

QVod præter tenebras nihil offundant Arabes, facile uidebunt, qui ea, quæ de Iſatide ſcripſerunt, diligenti iudicio perpenderint. Iſatidẽ uero herbã, quam noſtra ætas Guadũ appellat, eſſe eã, quã Arabes Nil, ſiue Nilech nominant, oſtendunt ea, quæ de Nilech ſcripſit Serapio. nam ea fere omnia de Iſatide ſatiua & ſyluestri a Dioſc. traduntur. Serapionis aũt de Nilech hęc ſunt uerba. Eſt & Nilech domeſticus, & ſylueſtris. Domeſtic9 eſt ille, quo tinctores utunt, cuius foliũ eſt ſimile folio plantaginis, niſi quia eſt magis uiſcoſum, & fortioris nigredinis, & habet ſtipitẽ longitudinis brachij unius. Sed agreſtis aſſimiliatur domeſtico, niſi quia folium eius eſt magis ſimile folio lactucæ, & habet ramulos longos; plures, graciles, cũ multis ramuſculis, quorũ color tendit ad rubedinem, & in ſummitatibus ramorũ ſunt uaginulæ multę ſimiles linguis. Et eſt in eis ſemen, & habet florem paruũ, ſubtilem. Hæc omnia Dioſc. lib. 2. cap. 74. de Iſatide quoq; ſcribit, inquiens. Iſatis domeſtica, qua lanarum infectores ſeu tinctores utuntur, folium habet plantagini ſimile, pinguius tamen & nigrius, caulem duobus cubitis altiorem. Iſatis uero ſylueſtris ſatiuæ ſimilis exiſtit, folia tantũ minora habet, ad lactucæ folia accedentia, caules graciliores, diuiſiones multas habentes, rubeſcentes, in ſummo ueluti folliculos linguarum figura multos penduloſq; habentes, in quibus ſemen eſt: florẽ fert lutheũ & gracilẽ. Adde quod Iſatidẽ Grecorũ eſſe Nil Arabum, colligitur etiã ex Auicenna. ij. Canon. cap. 515. ubi eidem hos tribuit effectus, quos Dioſc. ſuæ Iſatidi. Eius inquit, aliud eſt domeſticum, aliud uero ſylueſtre, cuius operatio eſt operatio domeſtici. Eſt ſtipticũ, & prohibet fluxũ ſanguinis, detumeſcere facit apoſtemata, & confert exituris malis in membris duris, conuenit Eryſipilæ, bonũ eſt ulceribus putridis. Dioſcorides ſingulos hos effectus Iſatidi adſcribit, dicens. Poſſunt Iſatidis folia illita omnes tumores, tuberculaq; diſcutere, cruenta uulnera glutinare, ſanguinis eruptiones ſiſtere, phagedænica comedentiaue & ſerpentia, ſacros ignes & exedentia ſanare. Cæterũ etſi ex Dioſcor. ſententia Nil ſeu Nilech Serapio atq; Auiceña deſcripſerint, tamen id non cognouiſſe, ex eo arguunt, q̃d ancipites in eadẽ depingenda fuerunt, Serapio nanq; prædicta notificatione nõ contentus, affert etiam aliorũ autorũ ſententias, quorum aliqui Nilech habere florẽ Coriandri, aliqui folio phaſeolorũ conſtare dixerunt. Quas equidẽ opiniones facile improbare potuiſſet, ſi herbã ipſam non tam ex aliorũ ſcriptis, quam ex ſeipſo cognitã atq; perſpectã habuiſſet. Et ne quis meũ eſſe commentũ putet, ecce Serapionis uerba ſubijciã quorũ hæc eſt ſententia. Nilech eſt arbuſtũ puluerulentum, eleuaturq; cum ſtipite ſuo longitudine unius brachij, & habet germina ramorũ. In ſummitate ſua eſt flos, ſicut flos Coriandri. Et iterum. Eſt planta habens foliũ longũ, pluſquam foliũ ſalicis, & aſſimilatur folijs faſeoli coloris aurei. Auicenna quoq; etſi eadem de Nil ſcripſerit, quæ de Iſatide Dioſcor. ut paulo ſupra patuit, quoniã eodem modo diuidit in ſatiuam atq; ſylueſtrem, eaſdemq; fere uires huic tribuit, quas Dioſcor. Iſatidi, cum tamen ipſe etiã de ea tribus in locis ſub Nil uocabulo ſcribat, merito ſuſpicionem affert, ſe etiam titubaſſe atq; fuiſſe ancipitem, quid nam Iſatis eſſet. Nam. 2. Canon. cap. 297. ita ſcribit. Guaſmen eſt foliũ Nil, in ipſo eſt ſtipticitas & abſterſio, tingit capillos. Quæ uniuerſa quoq; paulo poſt in capite de Nil de eodẽ folio ſcribit, ob id reprehenſione carere non poteſt, quod fruſtra de eadem re in diuerſis capitibus tractat. Plurimũ præterea a Dioſcor. ac ueritate diſcrepant, quę idẽ Auicenna cap. 306. de grano Nil in hunc modũ ſcribit. Granũ Nil eſt Cartamũ Indũ. Item ſolutione educit humores craſſos, multaſq; alias ꝓprietates ſubinfert, quæ nihil ad Iſatidem pertinent, pro qua Nil cap. 516. retulerat. Quæ iterũ ſuſpicionẽ augent, Auicennã Iſatidẽ non cognouiſſe. Non præterire ualeo hic craſſum Pandectarij errorẽ, apud quem in eiſdem rebus nominibuſq; mira eſt colluuio. Nam falſum admodũ eſt, quod docet Nigel Arabice dictum, a Græcis Neſme, a Latinis autem Indicũ appellari. Neſme enim æque ut Nigel barbarũ eſt uocabulũ, Indicũ uero tam Græcorũ quam Latinorum aliud multo ab Iſatide eſt, ut uidere licet apud Dioſcoridẽ & Plinium. Dioſcor. enim libro 5. cap. 61. inter lapides connumerans Indicum, ita de eo tradit.

facit, restituit suffusos felle, uentris lumbricos cum sale & melle pota necat, elixa crudaq; trita, A
prodest & elephantijs. Proinde non est, quod quouis pacto Auicenna ab errore uindicari que-
at. neq; enim de solo Calamento hoc capite scripsit, quando multa sint in eodem, quæ Origano
conueniant: neq; in nomine tantū peccatū est: puta, quod Calamentum pro Origano scriptum
interpretis incuria fuisset: sunt enim non pauca, ut demonstrauimus, quæ ex Dioscor. autoritate
Calaminthi debentur. Sed quid multa? solent fere omnia Auicennæ esse dubitationibus plena.

¶ De HELXINE, ALSINE, MYOSOTIDE, & ANAGALLIDE. Caput .XXI.

Differre non solum natura, sed & figura quatuor has herbas, ostendit non solum Dioscor.
sed Galenus atq; Plinius, qui singuli seorsum istas depingunt: quod equidē non fecissent, si eas-
dem figura aut natura non distare perspectū habuissent. Hoc non animaduertens Auiceña, eas-
dem Can. 2. cap. 18. sub Auriculæ muris nomine confundit. Nec potest ab errore uindicari Aui-
cenna, quod Alsine & Myosotis, quæ proprie auricula muris dicitur, ac Anagallis, quia folijs
muriū auribus similibus constant, merito auriculæ muris nomine nuncupari posuerint. Nam
hoc utcunq; de tribus ijs dici possit, de Helxine certe, quæ Conuoluolū, obid quod omnibus,
in quas inciderit, plantis circumuoluat, latine appellari potest: cuius folia, autore Diosco. lib. 4.
cap. χεɛ. hederæ folijs sunt similia, dici nequaquā potest. Quod aūt Anagallis sit diuersa ab au
ricula muris, fatetur met ipse Auicenna, seorsum deinde sub proprio nomine de ea tractans, ob
litus q̄d antea eius proprietates in auricula muris assignauerat. At ne uidear per calumniā falso
reprehendere Auicennā, eiusdem uerba ex. 2. de Simplicib. Medica. libro in mediū afferemus.
Auricula, inquit, muris est herba, cuius uirtus secundū Galenum est propinqua uirtuti herbæ,
qua uitrū abstergit. His uerbis proculdubio Alsinen innuit, quam Galenus & Dioscor. testant
similes habere uires. Galenus enim lib. 6. de Simplicib. medica. cap. 25. de Alsine in hunc modū
scribit. Hæc est herba parua, & eius uirtus est similis uirtuti herbæ, qua uitrum abstergitur, hoc
est, Helxini, quam nostri Parietariam nominant. Diosc. uero lib. 4. cap. χξɛ. de Alsine ita tradit.
Et in uniuersum eadem Helxine potest. Ita Plinius quoq; lib. 27. cap. 4. de eadem scribit, Alsine
quā quidam Myosoton appellant, nascit in lucis, unde & Alsine dicta est. Vsus eius ad collecti-
ones inflammationesq;. Quin emendat omnia quæ Helxine, sed infirmius. Subiungit Auicen-
na. Et hoc nomen concessum est duabus herbis, quarū una est, quā nominat Galenus. Hæc qui B
dem Auicennæ uerba uera sunt. non enim solū huic herbæ, quæ proprie Myosotis dicit, auricu
læ muris nomen conceditur, sed etiam Alsini, ut ex Plinio iam patuit & indicat Dioscor. ita scri
bens. Alsinen muris auriculā aliqui dixerunt, quod murium auribus similia folia habet. Quod
autem addit Auicenna, quod altera quam nominauit Dioscor. sit similis Volubili, nisi quia ha
bet minora folia, hoc per omnia falsum est. Nam neq; de ea quæ proprie Auricula Muris uoca-
tur, neq; de altera, quę Alsine nuncupatur, dici potest: quando nulla earum sit Volubili similis,
nec in folijs, nec flore. Scribit tamen hoc de Helxine, quæ & Cissampelos dicitur, quod habeat
folia Hederæ similia, minora tamen. Est ēm duplex Helxine. Vna Mercurialis herbæ folijs & *Helxine duplex.*
hirsutis, quæ a nostris dicta est Parietaria. Altera hederę, in uinetis nascens, ideoq; Cissampelos
uocata, & est Conuoluolū. Esse autem duas Helxines, dissimiles naturę inter se notę ostendunt,
& post naturam antiquiores Græci, præsertim Diosc. Paulusq; Aegineta: qui priuatim seorsum
q; his uerbis utraq; in sexto egit. Helxine sunt, qui Perdicium, qui Parthenium, qui Sideritim,
qui Heracleam uocent. Vis eius est abstergens, & cum frigida humiditate aliqua sensim leniter
q; adstringens. Post hæc idem Paulus ait. Helxine, quæ Cissampelos dicitur, discutiendi uim ha
bet. Primam describit Diosc. lib. 4. cap. 86. Et Plinius lib. 22. cap. 17. Secundū uero idem Dioscor.
libro eodem, cap. χɛɛ depingit. Post uerba paulo ante dicta, Auiceña ita ait. Et est herba expan
sa super faciem terræ, paruos habens stipites, & azulinos flores. Quę utiq; Auicennæ uerba nō
conueniunt auriculæ muris, sed alteri Anagallidis generi: id quod testatur Dioscorides libro. 2.
cap. 167. de Anagallide in hunc modū scribens. Duplex diuerso floris colore Anagallidis genus
est. Habet ēm altera cæruleos, quæ fœmina est, altera quæ mascula, puniceos flores. Breues sunt
frutices in terra iacentes, folijs in quadrangulo caule paruis, & modice rotundis, Helxines figu
ra, semen habet circinatū. Nec dissentit Galenus libro de simplicib. medica. ad Paternianum,
cap. 24. dicens. Anagallidis duæ species. Vna cœruleo flore, altera quasi puniceo, uerum ambæ
in alijs sibi similes. Sicut autē frutice humiles, folijs mollibus & pusillis, & subrotundis. Plinius
quoq; lib. 25. cap. 13. nihil a superioribus quod diuersum sit, scribit, inquiens. Duo genera eius.
Mas flore phœniceo, fœmina cœruleo, non altiores palmo, frutice tenero, folijs pusillis, rotun
dis, in terra iacentibus: nascunt in hortis & aquosis. Porro effectus, qui deinde ab Auicenna ad
notant, hi Anagallidis proprij sunt, quemadmodū dum ait. Illa, quā nominauit Dioscorides,

B extrahit spinas & surculos, & facit adhærere plagas. Hi enim a Dioscor. quoque tribuuntur Anagallidi, dum in eam sententiam scribit. Leniendi uis utrique est, inflammationes arcent, surculos extrahunt. Easdem etiam proprietates Auicenna ipse, cum seorsum de utroque Anagallidis genere, cap. 31. sub proprio tractat nomine, Anagallidi adscribit. Adijcit tamen Auicenna superioribus aliam quandam proprietatē ex sententia Musaihach cuiusdam, quod scilicet eius iuuamentum est iuuamentum absynthij: quæ certe non est Anagallidis, sed refertur a Paulo Aegineta de ea herba, quæ proprie Myosotis, id est, Auricula Muris dicitur a græcis, qui eam ad occidendos uermes adhibet. Ideoque clarum admodum esse arbitror, Auicennā in uno eodemque capite quatuor herbas natura & figura differentes, miscuisse, primum referens ea quæ Alsini, secundo quę Helxini, tertio quæ Anagallidi, & postremum quæ Auriculæ Muris conueniunt.

De PEDE CORVINO. Caput .XXII.

NEmo miretur me Auicennam erroneæ medicinæ magistrū principemque statuisse, cur enim eo nomine nō dignus sit, qui reliquis tot errandi occasiones in re medica præstiterit, non uideo. Vtinam uero non tantæ aliquando forent, ut istis uita humana periclitaretur. ita em̄ conniuendi nonnunquā subesset ansa. Proinde cum illa errandi occasio, quā Medicis iunioribus in herba Pedis coruini præbuit, tanta sit, ut sine uitæ humanæ ultimo discrimine tolerari nō queat, merito & hic inter reliqua eius errata locū habebit. Nihil autē mirum, alijs errandi occasionē dedisse Auicennā, cum ipse, quid esset Pes coruinus, ignoanrit: id quod nō modo ambigua, uerū etiam contraria, quæ de hac ipsa herba scribit, indicant. Canone enim. 2. cap. 567. de Pede coruino in hunc modum differit. Pes coruinus. Radix huius herbę cum decoquitur, confert solutioni uentris antiquæ. Et dixerunt, Paulus, & alij, quod confert colicæ, & efficit operationem hermodactylorum absque nocumento. Quid per Apollinem obtestor, istis uerbis obscurius? quid denique magis pugnans? Si em̄ radix Pedis coruini solutioni antiquæ prodest, certe hermodactylorum operationē, qui sunt satis in soluendo potentes, facere non potest. Idem insuper Auicenna Fen 22. Can. 3. tracta. 2. cap. 8. Pedem coruinū non colicæ, sed podagræ potius, ex eiusdem Pauli sententia prodesse docet, ita scribens. Et dixerunt quidā, quod Pedi coruino inest operatio hermodactylorum, & non est eius, nocere stomacho. Vtrobique tamē male Paulus super hac medicina. quæ facit operationē hermodactylorum, ab Auicenna citatur. Neque em̄ usquā Paulus Coruinū Pedem hermodactylis comparat in iuuando podagricos, sed compositionem, quæ nominatur apud Græcos per Pedē Coruinū, alteri præfert, quæ apud eosdem Græcos δι' ἑρμοδακτύλων, idest,

C per hermodactylos nominatur, sicut uidere licet apud Paulū in septimo. Itaque ex ambigua ista atque falsa Auicennæ descriptione nihil certi uenari potest. Hinc est, quod tam uaria eiusdem interpretes de eadem herba pronunciauerint. Quod si uero prædicti expositores, ac tota etiā iuniorum Medicorum schola, cognouissent aliā esse herbam, a priscæ ætatis Medicis Pedē coruinū appellatam, aliamque a nostris, nunquam tam uaria, tamque dubia de ea scripsissent. Ridiculum enim ferme est, putare herbam, quā nostri temporis herbarij Pedem coruinū nominant, esse illam, quam ueteres Medici, Dioscor. Galenus, Plinius & Paulus sub eodē nomine celebrarunt, quasi sit necessarium, ut quæ nunc sunt nomina herbarum, etiam priori seculo fuerint. Et ut rem clarius demonstremus, annotandū, quod antiquorum Pes coruinus, Coronopus est dicta: hancque describit Dioscor. libro secundo cap. 117. in hunc modum. Coronopus oblonga herbula est per terram strata, & folia incisuris diuisa habet. Estur olerum modo decocta. Radicem habet gracilem in cibo adstringentem, ideoque cœliacis utilem. Nec aliter describunt Galenus libro septimo, de simplicibus medicamentis. cap. 42. Et Plinius lib. 22. capite decimonono inquiens. Coronopus oblonga herba est cum fissuris. Seritur interim: quoniam radix præclare facit cœliacis in cinere tosta. Est autem dubio procul herba illa, quam uulgo Capriolam, aut Sanguinariam, quod naribus apposita sanguinem eliciat: aut Pedem Galli nominant. Quam etiam sub galli cruris nomine describit Apuleius Madaurensis in libro de herbarum uirtutibus, cap. 44. in eum modū, Nasci amat herba Galli crus locis solidis, & circa uias, eius cacumen Instar pedis galli. Non esse uero herbam hanc diuersam a Coronopode ueterum, testatur Dioscor. qui consimiliter admodum Coronopodē describit. Nascitur locis incultis, aggeribus & uijs. Iuniorum autem Medicorū Pes coruinus longe alia a priori existit herba: ea enim exulcerandi uim habet, & non adstringendi, quemadmodum antiquorū, atque adeo extrinsecus apposita, rodit, ampullasque excitat: ea que Dioscoridi & reliquis Græcis βατράχιον, Latinis uero Ranunculus uocatur: quoniam ranis herbæque in eodem elemento natales sint, aut quod inter eius frutices frequentes inueniantur ranæ. Medici uero iuniores non solū Pedem coruinum, sed etiam apiū raninū & syluestre nominant. Sunt etiā, qui Risus apium adhuc appellant, genus & noxam eius indicantes. Nam ea in Sardinia plurima nascitur: quę si in cibo potuue sumitur, mentis alienationē, & cum labrorum contractione eas conuulsiones facit, ut risus speciē uidentibus præbeat. Ab eoque effectu tristi & amaro

Pes Coruinus. Coronopus.

nimis, dicterio Sardonius risus inter homines quondam iactabatur. Huius herbæ, quam ueteres βατράχιον, a rana, cuius effigiem repræsentat, nominarunt, omnes quatuor faciunt species: eorumq; folia & caulẽ, si apponantur humano corpori, uim exulcerandi habere, & escharã facere docent. Id quod facit Diosc. lib. 2. cap. 161. de ea in hanc sententiã scribens. Batrachion, sunt qui Apiũ agreste nominãt. Huius plura sunt genera. Vna tñ omniũ uis acris, & in exulcerando efficacissima. Habẽt omniũ folia & caules teneri impositi exulcerãdi, urendiq; ignis modo, uim cũ dolore. Subscribit Gal. lib. 6. de Simpli. Medic. ca. 76. ita differẽs. Genera huius plantę quatuor. Virtus omniũ est acris, fortis in tantũ, ut si extrinsecus apponant, exulceratione faciant cũ dolore. Neq; dissentit Plinius lib. 26. cap. 13. ita scribens. Ranunculũ uocamus, quem Græci Batrachion: genera eius quatuor: omnibus uis caustica, si cruda folia imponant, pustulasq; ut ignis faciunt. Cogitent itaq; ueritatis studiosi, quid detrimenti ex diuersitate ista duarũ herbarũ eiusdem appellationis non animaduersa acciderit. Arbitrati sunt enim quidam, cum Pedem coruinum apud Auicennam ad podagricos dolores prodesse legissent, hanc nostram, quæ Ranunculus dicitur, intellexisse, adeoq; ignorantes esse uenenum, in catapotijs deuorandũ exhibuerunt. Quemadmodũ Leonicenus, uir nunquã sine honoris titulo nominandus, scribit se nouisse Medicum, qui ex radice Pedis coruini, quibusdam alijs adiunctis, pillulas conficiebat, easq; podagra laborantibus propinabat, non sine magno quorundam, qui eas accepere, periculo: donec tandem per eum sui erroris admonitus, a tam periculoso medicamento abstinuit. Quod si Medicus ille cognouisset, Coronopoda Græcorum esse diuersam a nostra, nunquam in animum induxisset, hãc aut in catapotijs, aut alio quouis modo intus sine periculo adhibere posse. Quare tu quisquis es, qui solidam medicinam ex animo sitis, disce aliorum periculo, delectumq; legendis autoribus adhibe.

De CARABE. Caput .XXIIII.

AVicenna secundo Canonis, cap. 374. Carabe historiã ex professo tractans, scribit esse gummi arboris cuiusdã, quæ Nux Romana uocatur, quam cap. 351. alio nomine Haurum appellat. Nam gummi, inquit, quæ ex hac arbore Romana est, Carabe est. Manifestum uero, Arabes per Haurum Romi seu Romanũ intelligi Populũ nigram: id quod prętercætera indicant Auicennę uerba, quæ in capite Hauri Romani scribit in hunc modum. Nominatur Achirosa. quæ sane dictio corrupta est, quando Aegiros pro ea scribendum erat. Græcis autem ἄιγειρος, Populũ nigrã significat. Quantũ autẽ deceptus sit Auicenna, atq; plures alij cum eo, ostendunt ea quæ scribit Plinius libro naturalis historiæ. 37. cap. 2. Is enim fabulosum hunc errorẽ explodens, ita ait. Phaëtontis fulmine icti sorores fletu mutatas in arbores Populos, lachrymis electrum omnibus annis fundere iuxta Eridanum amnem, quem Padũ uocamus. Et Electrum appellatum, quoniam sol uocitatus sit elector, plurimi Poëtæ dixere, primiq; ut arbitror, Aeschylus, Philoxenus, Nicander, Euripides, Satyrus. Quod esse falsum, Italiæ testimonio patet. Ita fabulosa etiã secutus pro argumento operis Ouidius, lib. 2. Metamorphoseos, inquit, Inde fluunt lachrymæ, stillataq; sole rigescunt. De ramis electra nouis. Capite uero tertio eiusdem libri Plinius, post uarias de Succino opiniones, eius ortum certius describens, ita ait. Certum est gigni in insulis Septentrionalis Oceani, & a Germanis appellari Glessum: itaq; & a nostris unam insularũ ob id Glessariã appellatam, Germanico Cæsare ibi classibus rem gerente, Austrauiam a Barbaris dictã. Nascitautẽ defluente medulla Pinei generis arboribus, ut gummi in cerasis, resina pineis. Erumpit humoris abundantia. Densatur rigore uel tepore autumniali. Cum intumescens ęstus rapuit ex Insulis, certe in littora expellit: ita uolubile, ut pendere uideat, atq; considere in uado: quod arboris succum prisci nostri credidere, ob id Succinũ appellantes. Nec probatur etiam a Dioscor. ea fama ac opinio, quæ ex Populi arboris resina Succinũ durari adstruit: id q̃d indicat lib. primo. cap. 104. dum ait. Fertur utriusq; populi lachryma circa Eridanũ fluuiũ, in destillando densari, fieri, quod Electrũ uocant. Eo enim quod ait, fertur, insinuat se id commentũ non probare. Accedit ijs omnibus, quod re ipsa iam hic error etiã explosus sit. Verũ ad hunc errorẽ conniuendũ fuisset, quando & inter autores non pauci adhuc hodie cũ Auicẽna sentiant, nisi quoq; pugnantia sibi in Carabe scriberet Auicenna. Capite nanq; 374. asserit Carabe esse calidum parumper: id quod & facit in libello de uiribus cordis, calidã in primo, & siccam in secundo dicens: mox tamen subdit. Opinio tamen est, quod sit frigida. Capite autẽ. 344. hoc gummi calidissimum esse scribit: quod & cap. 510. confirmat, inquiens. Eius gummi est ultimum in calefaciendo. Hic iterum cogitent ueritatis studiosi, quanto in periculo uersent, qui Auic. sibi in uniuersum imitandũ proposuerunt. Quod equidẽ magna Medicorũ pars facit, & hi maxime, qui uulgo celebriores doctioresq; habentur: qui etiã per compita & fora non uerent prædicare, se malle cũ Auic. Arabisq; alijs, quorũ uerba oraculis instar habẽt, errare q̃ cũ ijs, q̃ medicinã a Græcis hauriunt,

Electrum.

C recte ſentire. O cæcitatem. Hæc ideo iterũ atq; iterum inculco, ut ſi nullo alio pacto ab inſtituto peruerſo auocari poſſent moroſi iſti ignauiæ propugnatores, manifeſtiſſimi ſaltem Arabũ autorum errores eos deterrerent, melioremq; mentem reducerent.

De POPVLO ARBORE. Cap. .XXIIII.

AVicenna.2.Canonis, Populum arborem ſub diuerſis nominibus deſcribens, tam uarius eſt, tamq; nuſquam ſibi conſtans, ut merito hunc Proteum, aut Vertumnũ dicere poſſes. Namter de una eademq; re diuerſis capitibus agit: cui uitio etſi non ſemel obnoxius ſit, nunquã tamen magis quàm in Populo arbore. Hanc enim primũ capite. 344. ſub Hauri Romani nomine deſcribit. Dein cap. 571. ſub nomine Hauri, ubi quoq; confundit ea, quę de alba & nigra Populo a Dioſcor. & Galeno diuerſis capitibus ſcribuntur. Tertio autem eandem Populũ cap. 510. ſub nomine Nucis Romanæ depingit, adeo ut a concinno ordine, quem præter cęteros eundem noſtri ſeruaſſe clamitant, ea in re fuerit alieniſſimus. Proinde hoc loci iterum manifeſtũ ſit, Auicennam ſua non ordine aliquo ſcripſiſſe, ſed uniuerſa magis ueluti in chaos quoddã confuſum cõgeſſiſſe. Cæterũ præter hunc confuſum docendi ordinẽ, a uero quoq; aberrat Auicenna, quod cap. 144. & cap. 510. Populũ arborem in tertio ordine calidam aſtruit: quamuis mox capite. 571. æqualem eſſe in caliditate & ad paucã declinare caliditatem ſcribat, id quod & in Carabe, ut præcedenti errore uiſum eſt, fecit: adeo ſibi ſemper ſimilis eſt Auicenna, hoc nuſquam fere non pugnantia docet. Non eſſe uero Populũ in tertio ordine calidam, teſtatur in primis Paulus Aegineta, qui eam in primo tantum ordine calefacere refert, Ipſa inſuper natura arboris ad tantum caliditatis gradũ hanc non poſſe extolli monſtrat. Nam quis ſapor, quis odor, quæ demũ qualitas tam præcellentis eam monſtrat caloris? Neq; eñ multũ odorata, neq; eximio aliquo ſapore prędita, ſed dum guſtatur, primũ quidem modice adſtringit; poſtea amaritudinem quandã ſub obſcuram inuehit, olfacienti quid non inſuaue, uerũ exiguũ id omnino repræſentat, quę ſingula non excedere primũ ordinem calefaciendo indicant. Si quis etiam uia regia, quam Galenus in ſuis de ſimplicibus Medicamentis præſcripſit, incedens experiri eam in corporibus temperatis ęgriſq; uoluerit, calefacientẽ nõ ualde inueniet. Nec eſt quod aliquẽ moueat uetus ac uulgata

D illa Galeni traductio, calidam in tertio ordine ſtatuens. Nam cum illa ex Græca ad Arabicã, exq; Arabica in linguam Latinam ſic uerſa, id quod barbara Arabicaq; paſſim capitibus præfixa ſingulis uocabula monſtrant, exigua illi fides erit adhibenda: maxime quando conſtet Arabicã illam traductionẽ nõ ſemel tantũ, ſed fere ſingulis quoq; capitibus multifariã deprauatã eſſe, ſicut patet eandẽ cum Græca conferenti. Cum itaq; Græcę lectionis ueritas, Pauluſq; Aegineta, Galeni ſimia, ipſaq; rei experiẽtia, quæ reliquis omnibus præſtat, confirment, Populũ arborẽ in primo tñ ordine calefacere, nihil prohibet, quin Auic. erraſſe cum ſuis ſtrẽnue pronunciemus.

De OXYMYRSINE. Caput .XXV.

Cubebe.

SErapionis de Cubebe hæc ſunt uerba. Cubebe eſt planta habens folia Myrtæ domeſticæ, niſi quia ſunt latiora eis, & ſummitates eorũ ſunt acutæ, ſicut ſũmitates Lanceæ. Et habet fructũ rotundũ, aliquantulũ depreſſum & latũ. Inter folia eius repertũ, quod quando maturatur, uergit ad rubedinẽ inter ipſum & granum triangulum. Et habet ramulos ſimiles ramis plantæ dictæ Lauros, egredientes ab una radice ſicut agreſtis, difficile frangibiles, longos circiter brachiũ unum, plenos folijs, & fructus eius ponticus declinans ad rubedinem. Quę profecto deſcriptio in uniuerſum conuenit cũ deſcriptione ſylueſtris Myrti, quã ὀξυμυρσίνην, id eſt, acuminatã Myrtũ Græci nominant, quemadmodum deprehendet, qui eandem cum Dioſcor. deſcriptione lib. 4. cap. 137. quæ talis eſt, contulerit. Myrtus ſylueſtris Myrto ſimile foliũ habet, latius tamen, lanceæ figura in ſummo acuminatum: fructum fert in medio folio hærentem, rotundũ, cum maturuit, rubentem, oſſea intus duricie. Ramulos uitilium modo lentos, numeroſos, ab ipſa radice non facile frangibiles, cubitali longitudine, folijs plenos. Radicẽ gramini ſimilem, ſapore acerbo & ſubamaro. Quis itaq; tam ſtupidus, qui non uideat hic cęcutiſſe Serapionem, ac Cubebas cum Oxymyrſine non ſine magna ignauia confudiſſe? quum tamen arbor Oxymyrſine ſit longe diuerſa ab ea, quæ Cubebas profert. Et qui Cubebas & baccas rubentes, quas Oxymyrſine pro-

Oxymyrſine.

ducit, nouerunt, facile quantũ deceptus ſit ſua coniectura Serapion, iudicabunt. Eſt autẽ Oxymyrſine arbor, quæ Plinio teſte lib. 24. cap. 9. Ruſcus latine, uulgo uero a medicis corrupto uocabulo Bruſcus appellatur, ex quo Plinij temporibus, ſicut hodie quoq;, ruri ſcopæ fiebant. At Oxymyrſinen a Romanis uocari Ruſcũ, præter Pliniũ teſtat̃ etiam Dioſc. ijs uerbis. Romani Ruſcum nominãt. Nunc in nullo honore Ruſcus eſt, niſi q̃d in aliquib. locis, ut diximus, ſcopę ad purganda pauimenta ex eo fiunt. Pueri quoq; rubẽtes baccas ex folijs eius decerpentes, ceu Corallijs per ludũ ſe illis ornãt. Ruſtica q̃q; gẽs in carnario ſuſpẽdit, tuet̃ eo a muriũ iniurijs pernas, & caſei ſui fiſcellas. Neq; eñ acuminata in cuſpidẽ foliorum eius cacumina penetrare animalia

dent, quam ob caussam & μυάκανθα, id est, murinam spinam quidam dixerunt. Vides hoc loco Serapioni æque ut Auicennæ in herbarum descriptionibus parum esse fidendum. A

De MEMITHI. Cap. .XXVI.

Errare magnam Medicorũ partem in Memithe, notius fere est, quàm ut demonstratione egeat. Sunt enim quidam, qui hanc Chelidoniam esse adserunt, in quorum albo est Gerardus ille Cremonensis: & hi quidẽ cęteris magis cæcutiunt. Nam cum in confesso sit apud omnes, Memithen esse frigidi temperamenti, Id quod Auicẽna. 2. Can. cap. 181. quoq; confirmat, inquiens, Natura Memithe frigida est & sicca in primo, fieri non potest, ut sit Chelidonia herba, quæ Galeno. lib. 6. de Simplicib. Medica. cap. 173. teste, in tertio ordine calefacientiũ collocat. Seducti autem proculdubio boni illi uiri, nominũ Memithe & Memire uicinitate, quorũ hoc Arabis Chelidoniũ, illud uero Glaucium significat. Aut quia descriptio Memithe apud Auicennam in multis cum descriptione Chelidonij maioris conueniat, quemadmodum est succus coloris crocei, cum amaritudine aliqua & odoris grauitate: hæc enim omnia in Chelidonij quoq; succo reperiunt. Sunt alij, qui Memithen esse herbã eam dicunt, quam Græci μήκωνα κερατίδα, id est, Papauer cornutum uocant. Et eo modo interpretatus est quidã magni nominis Medicus, ut ijsce audiui auribus, quodcunq; nonum Rasij prælegerat. Istos uero nõ minus quam primos errare, conuincunt uerba Dioscor. quæ scribit lib. 4. cap. 60. de Papauere cornuto in hanc sententiam. Decepti sunt alioqui foliorũ similitudine, falso crediderunt ex hac fieri glauciũ. Adeoq; uides hunc errorẽ non nuper esse natũ, sed Dioscoridis seculo inualuisse. Id Plinius quoq; lib. 20. cap. 19. indicat, dum post Ceratidis, id est, Cornuti Papaueris descriptionẽ ita scribit. Quidam hoc genus Glauciũ uocant. Esse autem Glaucium id, quod Arabes Memithen appellant, testatur utriusq; descriptio: nam per omnia conueniunt Glaucio, quę Arabes Memithe tribuunt. Serapio enim Memithe hunc in modũ describit. Memithe est succus herbę eiusdẽ nominis, folia habens Papaueri similia: hæc calido cinere cooperiunt, & sic succũ emittunt. Alij herbam in ollam mittunt, & circũliniunt creta, & in furnũ feruentẽ mittunt, & sic folijs maceratis succũ exprimunt. Eius est optimum, quod est crocei coloris intus, & gustu amarũ, & odore graui: miscetur ocularibus medicinis. Quæ sane descriptio ferme eadẽ est cum descriptione Glaucij, quam tradit Dioscor. lib. 3. cap. 91. dicens. Glauciũ succus est herbæ nascentis ad Hierapolim Syriæ. Folia eius Cornuto Papaueri similia sunt, pinguiora tamen, humiliaq;, odore tetro, & in gustu amara. Succo eadem abundat, qui croceo colore est. Eius folia incolæ in fictile conijcientes, in furnis non adeo calentibus, usq; dum in calore inarescant, calefaciunt, mox tundẽtes exprimunt succũ. Eius usus in oculorum medicina a principio: refrigerandi enim uires habet. Itaq; ex collatione duarũ descriptionũ, nihil differre Glauciũ a Memithe, manifestũ fit. Id quod Auicennæ quoq;. 2. Can. notificatio confirmat, quæ talis est. Memithe est simile glandibus, citrini coloris, ad nigredinem declinans. In ipso est amaritudo, & substantia aquea & terrea, & est herba manifesti odoris, & amari saporis, & crocei succi. Est frigida & sicca in primo. Sanat Erysipilam non fortẽ. Confert in medicinis Ophthalmiæ in principio. Hæc sane descriptio, etsi non multũ a Dioscor. euariet, magis tamen congruit cum ea quæ habetur apud Galenum lib. 6. de Simplicib. Medica. cap. 96. in hunc modũ. Glauciũ est herba habens adstringendi uim cum delectatione, frigefacitq; & curat Erysipilata, quando non est fortis. Et eius temperamentũ constat ex substantia aquea & terrea, & ambæ sunt frigidæ, sed frigiditas earum non est fortis, sicut est frigiditas aquæ fontanæ. Plinius etiã lib. 27. cap. 10. docet Glauciũ id esse, quod Arabes Memihte appellant: in nullo em̃ a Dioscor. uariat, nisi quod hic succum crocei coloris esse ait, ille uero granũ. Et ut finem faciam, persuadet hoc quoque Paulus in sexto: quando hic Glaucium non aliter, quam Auicenna suum Memithe refrigerare, Sacros ignes non admodum ualidos curare asserat. B

De PHASELO, & PHASIOLO. Caput .XXVII.

Diuersa esse inter se legumina, Phaselum & Phaseolũ seu Phasiolũ, primũ omnium manifestum fit legenti Galenum lib. 1. de Alimentis, qui de ijs tanquã diuersis leguminibus, naturaque & figura plurimũ differentibus, in diuersis etiam capitibus agit. Capite enim. 21. eiusdem libri, Galenus Phaselũ scribit mediocritatem quandã seruare inter ea, quæ boni & mali succi sunt, atq; quæ facile, & quæ difficile concoquuntur: quæ tarde, & quæ cito excernuntur, inter ea quæ inflant & non inflant, quæ parum, & quæ multum nutriunt. Præterea nullam qualitatẽ efficacẽ habere ait, sicut alia habentia succos aut acerbos, aut adstringentes, aut salsos, aut dulces, aut amaros. Addit aliquos Phaselũ maceratũ donec proueniant radices, ablutũq; in Garo subducendi uentrẽ gratia ante alios cibos sumere, atq; magis, postquã distributum fuerit, quam Fœnum Gręcũ alere. Idq; probat ex historia cuiusdã adolescentis Alexandrini, qui medicę artę operã na

Paulus ac Plinius Myxã uocant. Pauli uero hæc de Myxa uerba. Myxa est fructus quidẽ pruno similis sed minor eo. Ita Plinius libro .11. cap. 1. de Prunis in Damasco monte natis, & Myxis una loquit, dicens. Itẽ Pruna in Damasco monte nata, & Myxa, utrãq; iam familiarem Italię. Ex quibus omnibus facile constat, Myxam a Sebesten nihil differre. Id quod etiã ostendunt uerba Auicennæ, de Sebesten ita scribennis. Sebesten & nominatur Mukeita. Quæ sane dictio corrupta est, ac pro ea legendũ Myxa. Proprietates autem Sebesten Auicenna ijs uerbis enarrat. Sunt quasi temperatæ. Sunt lenitiuæ. leniunt enim pectus & guttur. Sedant sitim, leniunt uentrem. Quæ equidẽ proprietates omnes, una, aut altera dempta, sunt falsissimæ. Nec emSebesten sunt semperatę, ut putat Auicenna, sed frigidę & siccę: neq; etiã uentrẽ leniunt, sed magis eundem adstringunt. Id quod testat Plinius, uel quisquis tandem eius libri autor est (nec enim eius autoritas respuenda, quando nõ uno loco sua Hippocraticis ac Galenianis placitis fulciat) lib. 4. de rẽ Medica, cap. 17. de Myxa hunc in modũ scribens. Hoc nanq; genus manifeste stypticę uirtutis apparet & frigidę, quamuis plurima illi de rigore siccitas decoquat. Verum & ardores febricantium extinguit: ore compressum, & sitim mitigat, & in cibo sumptũ, stomachũ erigit, solutioni uentris obsistit. Proinde uideant Medici iuniores, qui Eclegma, siue ut ipsi loquunt, Electuariũ de Sebesten ad subducendam aluum conficiunt: quum ex Plinij sententia solutioni uentris potius obsistant. At quid multa? Nihil mirum, Arabes ementita scripsisse, qui utcunq; sua ex aliorum scriptis consarcinare studuerunt.

¶ De LICHENE. Cap. .XXIX.

HErbam a recentioribus uocatam Hepaticam, esse eam, quam Dioscor. Galenus, ac Græci alij Lichenẽ nominant, facile ex utriusq; descriptionibus deprehenditur. Nam quæcunq; a Serapione ac alijs Hepaticæ tribuuntur, hæc omnia Dioscorides Licheni adscribit. Serapionis autẽ hæc de Hepatica uerba. Hepatica nascitur in lapidibus humectis, & cadit super eam ros uel gutta aquę. Virtus eius est, quæ infrigidat frigiditate pauca, & desiccat, & abstergit. Et emplastrum cum ea lactũ, abscindit hæmorrhogiam: & posita & cataplasmata etiã sedat apostemata calida, & curat impetiginẽ, & confert ictericię. Hæc descriptio in uniuersum quadrat cum Dioscor. quã tradit lib. 4. cap. 50. ita scribens. Lichen petris adhærens. Sunt qui Muscũ uocant. Muscus est roscidis petris adhęrens. Hic emplastri modo impositus, sanguinis eruptiones sistit, inflammationes compescit, & impetigines sanat. Inungit idẽ utiliter ex melle suffusis felle, & in os linguamq; destillationes cohibet. Itaq; iam satis constat Lichenẽ Gręcorũ nihil ab Hepatica differre recentiorũ. Falsum uero est, quod ex iunioribus quidã scribunt, hanc ideo Hepaticã dictã, quod hepati maxime prosit. In quorũ numero Platearius est, qui in eam sentennã scribit. Hepatica est herba crescens in aquosis & lapidosis: habet folia minuta, terrę lapidibusq; adhęrentia: & dicit Hepatica, quia pręcipue hepatis est iuuatiua. Pandectarius quoq; ex Gal. & Serapionis, ut uidet, autoritate docet hanc herbã ualere contra lienis hepatisq; obstructiones, & contra omnẽ hepatis morbũ: cum tamẽ hi effectus Licheni neq; a Galeno, neq; a Serap. usquã tribuanf, id q̃d ex Serapionis uerbis paulo supra adductis patuit. Quod aũt Gal. nihil tale docuerit, indicãt eius uerba de Lichene lib. simp. medic. 7. cap. 70. ubi ita dissent: Lichen, qui in petris, quidã Muscũ uocant. Nominat aũt ita, quia impetigines sanat. Est uero huic uis quædã abstergẽdi ac refrigerandi, atq; siccandi. Abstergẽdi uero & siccandi uirtutẽ habet a petra, refrigerandi aũt ab aquositate: in humidis eñ petris nascit. Plin. pręterea lib. 25. cap. 4. Lichenẽ describens, nihil, q̃d cũ recentiorũ conueniat sententia, de ea refert. Sunt uero hæc eiusdẽ uerba, Est aliud genus Lichenis, petris tm̃ adhærens, ut muscus, qui & ipse illinit. Hic & sanguinẽ sistit uulneribus instillatus & collectiones illitus. Morbũ quoq; regiũ cum melle sanat ore illito & lingua. Ex his itaq; locis manifestũ fit, Lichenem perperã a iunioribus dictã esse Hepaticã, quando ueterũ testimonio Hepati nihil conferat. Quod si uero quis Lichenẽ herbam prodesse hepati ea ratione contendat, quoniam de ipsa scribant ueteres, quod ictericis conferat: morbus autẽ, qui icterus nominatur, plurimũ hepatis uitio oriatur. Is etiam Diosc. ac Plinio docentibus, discat non intra sumptam ad uitiũ ipsum tollendum, sed extra adhibitam, potius ad colorẽ natiuũ ictericis recuperandum Lichenem herbam a Medicis prioribus commendari. Non est uero a ratione alienũ, hanc ipsam herbam, quę, ut ait Galenus, abstergendo plurimũ ualet, sicuti impetigines, ita alteram cutis in ictericis fœditatem delere. Propterea si qua herba est, quæ ob excellentem iuuandi hepar proprietatem nomine Hepatica debeat insigniri, illa profecto est Eupatorium: quæ etiam inde apud Græcos uidet nominata, quod sit bona hepati. Cuius rei testis est Dioscorides, qui libro quarto, cap. 38. ita de Eupatorio scribit. Bibitur uero semen herbæ que ipsa cum uino utiliter iocinorosis. Hoc etiam confirmat Galenus lib. 6. de Simplicib. Medic. cap. 19. inquiens. Eupatorium hepatis obstructiones expurgat, atq; insuper hepar corroborat. Non latet tamen Plinium scribere Eupatorium sic dictam ab Eupatore rege, a quo inuenta est. Vtcunq; autem sit, certum est, Lichenẽ

C ueterum testimonio Hepaticam appellari non posse.

De VOLVBILI. Cap. .XXX.

AVicenna capite.235.secundi Canonis de Volubili in hanc scribit sententiam. Lac Volubilis magnæ abradit pilos, & interficit pediculos. Folia funis pauperum recentia conuenientia sunt ulceribus magnis, & consolidant ea decocta in uino, & ex eis emplastrum factum superimpositum adustioni ignis, & proprie cum cerato. Distillatur succus eius in aurẽ dolorosam, & confert ulceribus antiquis. Hæc porro Auicennæ descriptio in uniuersum quadrat cum descriptionẽ Hederæ, quæ tradiẽ à Diosc. & Galeno. Dioscor. quippe lib.2.cap.168.de Hedera ita scribit. Depilat Hederę lachryma, pediculosq; inuncta necat. (Atq; hic aduerte, Auicennam ineptissimę lac pro lachryma reddidisse) Omnium generum ulceribus folia in uino decocta imposita -q; ambustis, dolosisq; ulceribus medentur. Succus uero foliorum corymborumq; doloribus aurium & purulentis auribus medetur. Consimiliter Galenus lib.5.de Simplicib. Medica. cap.28.hæc singula instar Dioscor. Hederæ tribuit in eum modum scribens. Lachryma Hederæ pediculos interficit, capillosq; destruit. Folia eius trita cum ceroto ambustis igne prosunt. Sanant ulcera antiqua iuxta & nares. Plinius quoq; lib.24.cap.10. hæc eadem Hederę adscribit, dicens. Succus Hederæ tædia narium grauεolentiamq; emendat. Infunditur etiam purulentis auribus aut dolentibus cum oleo. Illinitur decocta in uino omnium ulcerum generi, etiamsi cacöethe sint. Lachryma Hederæ Psilothrum est, Phthiriasimq; tollit. Et ambustis illinitur utiliter cum cera. Quis est, qui ex istis ueterũ testimonijs nõ aperte uideat, Auic. Hederę proprietates, cũ Volubilis proprietatibus miscuisse? Sed quid mirũ hic lapsum Auic. qñ & antea in capite de Cussos Hederæ etiam uirtutes cum alterius herbæ, quæ Ladanum fert, uiribus miscuerit, ut in erraro decimo sexto indicauimus. Cæterum annotandum & hoc est, Volubilem maiorem dictam, esse herbam, quæ a Græcis κισσάμπελος, id est, Hedera uitealis & Helxine nuncupatur. Hęc autem herba lacte plurimo manat, & aluum cit, haud aliter quam Scammonia. Describit autem hanc Dioscorides lib.4. capite χλ in hunc modum. Helxine Hederæ similia folia habet, ramusculos tamen minores, amplectentes quicquid contigerint. Nascitur in septis & uineis atq; frumento. Auicenna uero nesciens ueram Hederam distinguere a Cissampelo siue Helxine, mixtis ambarum herbarum natura distantium potestatibus, magnam peperit confusionem: & sicuti Hederam pro Volubili, ita quoq; lac pro lachryma posuit, cum tamen ueræ Hederę lachryma, & nõ lac uitealis Hederæ sit, cui tam a Dioscor. quam Galeno ac Plinio is datur effectus, quod depilet, & pediculos enecet, ut diximus. Præterea cum is error, quemadmodũ alij non pauci, ex linguarum inscitia ortus appareat, cogitent optimi quiq;, q̃ necessaria sit Medico linguarum peritia: qua certe nisi instructus medicinam accesserit, non est quod non multis errorum labyrinthis inuoluat. At non est quod morosis istis barbaris persuadeamus, ut iam senes Catonẽ imitentur.

Volubilis.

D

De CENTAVRIO. Caput .XXXI.

MEsuen utrunq; Centaurium confundere, certius est, q̃ ut demonstratione egeat. Sed ut ijs satisfiat, qui autorem hunc mordicus tenent, quiq; eundem ab omni errore immunem arbitrantur, age hominem suis uerbis conuincemus, quæ lib. suo de Simplicibus medicamentis scribit in hunc modum. Centaurea alia maior, alia minor, inter quas distinguntur proprietates notæ. Minor melior est in omni re, & melior pars plantæ sunt flores & semina ipsius. Calidæ complexionis & siccæ in secundo est. Et est composita ex partibus terreis adustis, in parte dantibus ei amaritudinem, & ex partibus non adustis cum permixtione aquositatis, a quibus inest ei stipticitas. Et est in ea de dulcedine aliquid a partibus aëreis Et in ipsa est ex acredine aliquid a partibus igneis. Et amaritudo in ea plus est stipticitate ipsius, & stipticitas plus dulcedine & acredine, & acredo in ipsa est remissa sine mordicatione. Quare est ex maxime curantibus uulnera. Immo ipsa est abstersiua, exiccatiua, consumptiua superfluitatum, & solutiua uentris. Hactenus Mesue qui in uniuersum Auicennam secundo Canone de Centauria scribentem imitatus est. Ex quibus sane uerbis manifestum fit, Mesuen utranq; Centauriam confundere. nam de utraq; tanquã de una loquitur. Etsi enim primo eandem in maiorem & minorem diuidat, tamen mox earundem mixtis proprietatibus, tanquam de una loqueretur, earum historiam confusissime tractat. Quod autem non de una tantum agat, sed confusim de utraq;, id ueterum testimonijs ostendemus. Nam primum omnium quod Centaurio inesse amaritudinem & stipticitatem scribit, hoc certe de minori intelligendum erit. Id enim propter amaritudinem aliqui Fel terrę nominarunt. Quod indicat Plinius lib.25.cap.6.ita scribens. Hoc Centaurion nostri Fel terrę uocant, propter amaritudinem summam. Galenus etiam lib.7.de Simplicib. Medica.cap.17.ista Centaurio minori conuenire docet, in eam sententiam differens. Dominatur in eo amara qualitas modica stipticitate participans, & propter hoc temperamentum exiccans fortiter, est medicamentum sine mordicatione. Quod uero deinceps Mesue Centaurio inesse dulcedinem cum acredine ait,

hoc equidem maiori accommodari debet. Nam ut minor ob amaritudinem Fel terræ uocatur, ita maior ob dulcedinem Mel terræ appellari poteſt. Id quod teſtatur lib. 3. cap. 7. ita de maiori Centaurio ſcribens. Radix illi denſa, dura, ponderoſa, longitudine ad bina cubita, ſucco plena, ſapore acri cum adſtrictione, dulcedineq; aliqua. Et confirmat Galenus lib. 7. Simplicium Medicamentorum, cap. 16. ita docens. Secundũ guſtum enim acris ſimul & ſtiptica apparet cum quadam dulcedine. Plinius quoq; ubi ſupra inquiẽs. Radix uaſta, rubeſcens, tenera, fragiliſq;, ad bina cubita, madida ſucco, amara cum quadã dulcedine. Verba autẽ Meſue quæ ſequunt, quod ſcilicet ſit in ea acredo remiſſa ſine mordicatione, iterum de minori, ut diximus, intelliguntur. Quod uero poſt ait, quare eſt ex maxime curantibus uulnera, id maiori aptari debet. De eo enĩ ſic ſcribit Dioſc. Radix eius utilis eſt uulnerib. Conſtipat enĩ & glutinat, carneſq; elixas cogit, ſi quis ipſam contundens ſimul decoxerit. Quod & Plinius confirmat dicens. Vis in uulneribus tanta, ut cohærеſcere etiam carnes tradant, ſi coquantur ſimul. Præterea quod ſubijcit Meſue, Immo ipſa eſt abſterſiua, exiccatiua, conſumptiua ſuperfluitatũ, & ſolutiua uentris, hoc minori Centaurio tribuunt ueteres. Id quod facit Dioſcorides, in hunc modum ſcribens. Potum decoctum eius per inferna bilioſa trahit & craſſa. Galenus etiam inquit. Decoctionem huius herbæ inijciunt quidam Iſchiaticis, ceu educentem bilioſa & craſſa. Quid porro iam notius, quam Meſuen utriuſq; Centaurij uires miſcuiſſe, adeo ut nemo etiam, licet oculatiſſimus ſit, citra ueterum ſcripta iſtas diſcernere, ac cuilibet ſuas adaptare poſſit. Hinc factum eſt, ut Centauriũ maius noſtro æuo fere omnibus incognitum ſit, quando paſſim in officinis ſolius minoris uſus ſit, non ſine magno errore. At ſolent hoc pacto per autorum inſcitiam non pauca intercidere, quæ certe ſi ueteres ac probatiſſimos autores, ſicut barbaros & indoctos iſtos ſpermologos legere curaſſemus, minime iam nos laterent. Poſtremum quod Meſue Centauriũ minus præfert maiori, iterum exemplo Auicennæ facit, quem ferme in omnibus ſequitur. Is enim 2. Can. de Centaurio ita ſcribit. Sed minor eſt magis iuuatiua ad omnia illa. Verum hoc quoq; præter antiquorum exemplum factũ eſt, qui cuiq; ſuas uires ſeorſum tribuerunt, nec unum alteri prætulerunt, quemadmodum uidere licet apud Dioſcoridem atq; Galenum, qui certe præter alia radicẽ quoq; Centaurij minoris inutilem, ac nullius in re medica uſus eſſe ſcribunt. Dioſcoridis enim hæc uerba. Radix parua, nullius uſus. Galeni uero illa. Centaurij minoris radix quidem omniſanã inutilis eſt. Id quod & Plinius docet, inquiens. Centaurium minus radice tenui & ſuperuacua. Videant hic medici iuniores, quantum cæcutiant, quantumq; a uero aberrent, hi enim non ſolum ignorant Centaurium maius, uerum etiam radice minoris utuntur in uſu medico, quæ tamen omnium ueterum teſtimonio penitus inutilis ac ſuperuacua eſt. Ita barbarorum inſcitia uniuerſus medicinæ decor perijt, quem faxint Superi, doctorũ omnium ſtudijs recuperemus.

DE ARMENI & LASVLI LAPIDIBVS. Caput XXXII.

Avicennam ſub uno eodemq; capite Armenum lapidem cum Lazuli confundere, ex eiuſdem uerbis manifeſtum fit. Is enim libro ſecundo, cap. 17. de lapide Lazuli ita ſcribit. Virtus eius eſt ſicut uirtus eius quo adhæret aurum, debilior parum eſt. Hæc aũt non de lapide Lazuli a ueteribus ſcribuntur, ſed de Armeno dicto lapide. Id quod in primis teſtatur Dioſcorides, qui lib. 5. ca. 69. de Armeno lapide ita tradit. Præſtat eadẽ quę Chryſocolla, uirib. tñ infirmior. Hoc etiã confirmat Plin. li. 35. cap. 6. inquiẽs. Armenia mittit, q̃d eius noīe appellat. Lapis hic quoq; Chryſocollę uiribus ſimilis. Subijcit poſt hęc Auic. de lapide Lazuli. Ineſt ei uirtus eradicatiua, putrefactiua, & abſterſio eius cũ acuitate & ſtipticitate pauca. Quæ certe a Galeno lib. 9. de Simplicib. Medica. tractat. 3. cap. 2. lapidi Armeno tribuuntur, dum ait. Habet uires abſtergentes cũ acredine, & pauca quadam adſtringendi facultate. Quod autem addit Auicenna. Bonos efficit pilos palpebrarum, & prolongat eos, & eſt ultimum ſicut dicitur in illo, propter proprietatem quæ eſt in ipſo, & dicitur propterea, quia ipſum euacuat humores malos, prohibentes oriri pilos: hoc itidem lapidi Armeno, & non Lazuli adaptari debet. Ita enim de eo Dioſcor. ſcribit. Facit ad alendos in palpebris pilos. Galenus quoq; haud aliter quam Dioſcor. iſta lapidi Armeno conuenire docet, ita ſcribens. Quum igitur tali natura præditus ſit, miſcetur medicaminibus oculorum, ipſum quoq; ſeorſum terentes, & in puluerem quodammodo redigentes, utuntur ſicco ad augendos pilos palpebrarũ, quando ob humorum acredinem quidam ex ipſis decidunt, quidam non augentur neq; nutriuntur. Nam ubi huiuſcemodi humorum acrimonia fuerit conſumpta, ad naturalem habitum palpebra reſtituitur. Ex his itaq; clarum eſt, quod quę cunq; fere de lapide Lazuli refert Auicenna, eadẽ omnia a Græcis autoribus Armeno lapidi tribui. In eundem uero errorẽ lapſus eſt & Serapio. hic enim lapidẽ Lazuli notificans, eiuſq; poteſtates exponens, non alia refert quã quæ de lapide Armeno Græci tradunt. Ait enim. Virtus eius eſt ſimilis glutini auri, niſi quia eſt debilior eo, & facit naſci pilos in palpebris. Hanc autẽ de-

posita, uerum adalligata etiã prodesse creditur. Describit uero & Diosco. hanc herbam libro. 4. cap. 111. in hunc modũ. Aster Atticus lignosus caulis, in summo habens florem purpureũ & luteum, ueluti Chamæmeli capitulum, undiq; per orbem incisuris diuisum. Folia autẽ habet stellæ similia, quæ uero circa caulem folia oblonga & densa. Haud dissimiliter eandem depingit Plinius lib. 27. capite quinto, inquiens. Aster ab aliquibus Bubonion appellatur, quoniam inguinum præsentaneum remedium est. Cauliculus folijs oblongis duobus aut tribus, in cacumine capitula stellę modo radiata. Præterea non prætereundũ, quod apud Auicennã secundo Can. cap. 17. falso scribatur Atracisus, pro Aster atticus, ita fere omnia herbarum nomina apud eundem corrupta sunt. Verum hic finem de hoc Pandectarij errore faciamus, cuius equidem hominis errata uniuersa si quis prosequi uellet, nunquã finem sortiretur, adeo omnes fere paginæ erroribus scatent. Nos tamen cogitamus aliquando conscribere Pandectas omnium earum rerum, quę ad Græcam Latinamq; medicinam spectant, ut tandẽ consulatᷓ ijs, qui mendacissimi hominis Pandectarij interpretationibus seducuntur. Atq; hic primi Tomi continentis ea quę ad plantarum ac Medicæ rei notitiã attinent errata, finis esto.

¶ Clarissimi uiri Doctoris [illegible] [illegible], medici [illegible] [illegible] de flore qui uulgo uocatᷓ Grassʒblům, Grassʒnegelin. [illegible] Iudicium.

B

De HERBIS super quibus tu maxime dubitas, iam nihil certum teneo, sed tamen ni fallor, unũ herbæ genus est, quod Graminis florem uocant, uulgariter Grassʒnegelin/oder Colmerőßlin/oder flyeger eüglin Sueuice. Huic herbę falso inditũ nomen mihi uidetur, quãdo in confesso est, nullum aliud Graminis genus (quorum tamen genera multa sunt) flores effundere, præter unum Parnasium, cuius certe floris speciem ac formam nostrũ minime ostendit. Siquidẽ cum Parnasi flores maxime candidi, & odorati sint, nostri pręter rubrũ colorem, uel ex nigro commixtũ, ut iam ad purpureum accedat, alium nullũ ostendit. Sed neq; admodum odorati sunt. Quapropter, ex alia progenie falso hodie nominatum esse hunc Graminis florem apparet. Ego certe inter Tunicę herbę florem connumerandum censerem, uel potius in Violarum altilium genus collocandum putarem. Tantum de Graminis flore mihi constat.

¶ Eiusdem sententia de ASTRANTIA, & ANGELICA.

Angelicam & Magistrantiã ueteribus incognitas herbas fuisse non dubito. Inuenio tamen Meu dictam herbam ab aliquibus uocari uulgariter Meysterwurtz.

C ℂ amico & domino, S. D.

IDIBVS Februar. literas tuas Otho chariſſ. reperi, quas diligenter & unice, quod ab amico & doctiſſ. fuerant profectæ, amo & lego. Etiam petitionibus admodum iuſtis quam ſim gerendo morē paratus, id tam ſuppeditare & aperire noſtra ſufficeret tenuitas, ex animo optamus: quin amico tibi noſtram communicare operam, & ſi id nobis impar, non audemus quale, aut quantulūcunꝗ illud eſt denegare, ſatiſꝗ duco me illud quod petis fideliter uoluiſſe, ſcioꝗ te, canditatoſꝗ omnes hoc contentos eſſe. Ob id rurſum tibi de herbis noſtrā opellā & intellectū mittimus: quæ ſi quicquam (quod cupio) prodeſſe putaris, fac nobis non parcas, imo ſæpius utaris. Proinde in hijs quod dubium, aut a uero diſſonare uidetur, obliterandum illud, cæteraꝗ omnia in melius interpretandū, candori tuo in totum offerimus atꝗ dedicamus. Chriſtus te ſeruet diu incolumem. Pandectæ tuæ ſi lucē iam uident, quanti & hæ comparari poſſint, literis ſignificato. Proinde mi Brunfelſi oro te, ſi quando poteris, hęc ſemina adſplantandum apud holitores ueſtros comparare, mihi præſentibus nummis mitti cupio. Diſces quoꝗ ab eis, quomodo quodꝗ ſeratur, quaꝗ terra gaudeat, facies mihi rem gratam. Vale bene ex Bipontio pridie Non. Mart. Anno .M. .D. XXXI.

HIERONYMI TRAGI Medici, Herbarum aliquot diſſertationes & cenſuræ.

D DE SOLDANA QVID LOQVAR uix ſciam. Vt autem tibi meam aperiam mentem, exiſtimo eſſe Dioſc. βρύον θαλάττιον, & eſt germē quod chartis incluſum miſeras, planta ſine caule, & capillata, Dioſcoridi forte ignota, ideoꝗ paucis hiſtoriam de ea abſoluit. Ego huius herbæ potentiam magni duco. Eſt nimis diuretica: ob id calculo in ueſica laborantibus utilis, atꝗ herbarum hiſtorijs meo iudicio digna.

Negelblůmen, ſunt Violæ noſtræ. Vide ſpecies, Keiri Serapionis, & Dioſcoridis Leucoion lib. 3. cap. 129. et Mainardum in Epiſt. Medicin.

Erenbreiß, herba Tunica dicit̃ a nōnullis: ſed ſine ueterū autoritate. Hieronymus appellat Veronicā. Genus eſt herbæ Serpentarię. Hæc ad radices arborū, maxime quercuū ſerpit. Vulneraria herba eſt, atꝗ diuretica.

Pes leporinus — Haſenpfőtlin, de quo ſcribis, non uidi ne chartis quidem incluſum: itinere, negligentia forte nuncij perijt.

Mőrettich, genus eſt Rhaphani, aut illud de quo autores nō ſcripſerunt, aut Plinij certe Armoracia: idꝗ conijcio uel ob paruitatem & exilitatē ſeminis: uel quod illa radix quocunꝗ terrarum transferas creſcat. Eſt autē certū, Rhaphani reliquū genus alio tralatum nō creſcere. Quod ſi Armoracia non eſt Mőrettich, uelim nobis eſſe præſentem græcū illum Morthionem, qui de Rhaphano librum conpoſuit. fieri non poteſt, hunc Autorē tam nobilem radicem in ſuo libro non indicaſſe. Noſtri ubiꝗ medici uocant Radicē ſimpliciter Mőrettich idꝗ magis ſua autoritate quā ueterum. — Radix.

Kőrbelkrut, uocant Cerifoliū, Apij genus ut Petroſelinon. nam & Petroſelino perquam ſimile eſt. Eſt Cerifolio umbella ut Fœniculo: flos candidus, ut cimino: ſemen longum, & tenue, & acre. Dioſcoridis puto Oreo-

selinon esse. Nisi me uerba sua in hoc suspectum redderent, cum ait. Ramuli in summo Oreoselini capitula Miconij habent: quod in Cerifolio nunquam cernitur. Alias herba hęc satis nota. Plin. lib. 8. de re medica cap. 37. de ea mentionem facit. Item Apuleius cap. 105. Pęderota, & Arctiophyllon uocat. A

Storckenschnabel, & hoc quoddam Apium est, non multū a Diosc. Smirnio distans. Nouitij herbam Rubeam uocant. Et est duorum generum. Altera rubescens, lanuginosa, & fœtida, prope muros & parietes nascit. Lumen maius super quodam unguento uocat herbam Griatiā dei. Hieronymus Herbam Roperti, Gotts gnadt: nos herbam hanc Herysipilatis apponimus. Altera quę item rubens, nec fœtet, campestris est, rostris, caule, & floribus priori similis: uocant rustici nostri Storckenschnabel.

In Cardo Benedicto non paruus est error. Nam sunt, qui Grassulā mediam, qui Senetionem, qui Dioscoridis Sedum interpretantur. Mea opinione decipiuntur isti omnes. Lumen maius in syrupo Eupatorij uocat herbam Turcham, qua autoritate nescio. Quod si Cardo benedictus nō est Plinij Carduus de quo lib. 21. cap. 15. & 16. scribit, nescius sum, quibus tandem nominibus, capitibusq; hęc planta apud autores inuenienda sit.

Inguinalem Dioscoridis (quod ego sciam) nusquam uidi: licet flosculos, & plantas, quorum capitula & folia per orbem incisuris diuisa similibus Stellæ uiderim. Qualis autem Dioscoridis, Plinij, aut Apulei Aster sit, non uideo. Nam Stellariæ permultæ sunt. Caprifolium, siue Matrisylua Hieronymi stellis ornatur, uestitur, & Aparine stellulis: atq; ambę tinctorum Rubiæ syluestrem quandam stellcam herbam, specie & flore Caprifolio non dissimilem, nec tamen ut Caprifoliū tenax, aut hamata, sed pinguis & lenis herba, quasi calamus siligineus, undiq; stellulis circumamicta. Est & alia herba lignosa, & omnino ferulacea, quæ pari modo stellis uestitur, oblongis tamen, & gracilioribus foliolis, floribus flammeis atq; candidis, sed muscosis & densis: quam nostræ mulierculæ uocant suo idiomate, Unser lyeben frawen wagstro. Putaui Dioscor. esse Gallion. B Herbæ stellariæ.

Lactuca & Endiuia congeneres plantę sunt, ut ab altera alteram in primo germine uix secernas. Verum Seris, Intybum, Cichoreum, Endiuia mea opinione idem pollent, & ob lactis liquorem, uel Lactucæ congeneres. Iam autem quot gentes, tot herbarū sine controuersia appellationes. In Germania nullibi domesticum uidi ego Intybū: in Italia frequens inter oxypora celebratur, quo & hybernis mensibus arena sepultam, sale & aceto uescuntur caulosi uoluptarij, iniquo suo hoc holere indulgentes Genio. Hanc suo idiomate uocant Endiuiam, Lactucę capitatæ fere similis. Nostras uero quę in Germania est Endiuia, Seris est, aut σέρεως certe species: nec tamen ut apud Italos Cicur, sed semper erratica, petrosis, arenosis, & macerie nascens. Herba sane trium specierum. Alia enim folijs prope planis & latioribus. Alię longioribus per interualla circumcurrentibus. Vtraq; gustu amara. Hisce ambabus indiscriminatim utuntur Endiuia.

C ad refrigerandum. Tertia, quæ etsi cultore careat, cultis agris crescit inuito etiam holitore, hortis nostris commune & frequens malum. Cuius itē duum generum, planum scilicet, & incisis caulibus angulosum, quæ duo Dioscoridis Hieratia iam pridem credidi, nostri uocant, Genßdistel/ alij Seudistel/ quidam hanc uolunt esse Scariolam.

Cicerbita, & Sonchus nostra Lactuca est crispa & hortulana: in Veris initio usq; ad æstatem cum reliquis Lactucellis apud nostrates ex sale & Sonchus. accto estur. Nam σόγχος re uera ut Hieration Lactucę species est, quare Hieratiam a Dioscoride Sonchitem, tanquam Sonchi congenerem dictam uideo. Proinde rura nostra omnia isthęc holera uno idiomate & communi uocabulo Lactucas uocant. Nos itaq; illa appellatione contenti, de illarum nomenclaturis non admodum disceptantes, doctioribus & oculatis herbarijs prouinciã hanc & ocio uacantibus inueniẽda relinquimus.

Solsequium species est aut Intybi campestris, aut arborescentis Lactucæ: hanc plantam conuerso ordine Itali, Galli, & nostræ ætatis medici Ci-Cichorea. choream uocant. Mihi autem uidetur, quod hæc Cichorea Dioscoridis Heliotropium, & Apulei Intybum erraticum sit. Nam & historia utrorumque non admodum dissentire uidetur. Notissima ubiq; herba, cuius flos solem semper comitatur: ideoq; Solaris a Celso dicta est. Germani uocãt Sonnenwürbel/ et Wegwart. Alij Sponsam solis. Cuius flos proiectus D in gregẽ formicarũ cito rubescit tanq; cruentus: ad cuius spectaculũ non raro admirabar. Eius plantæ uidi genera tria. Primum & uiaticum, omnibus notum, flore est cæruleo. Alterum candidissimo, rarũ apud nos spectaculum. Tertium lutheo, & fere croceo flore. Id genus olim Moguntinus ager nobis præmonstrauit. Planta est fruticosa et pene arborescens. Descriptionibus Plinij per omnia respondet nostrum Solsequium: licet Plinius sibi nonnihil contrarius sit. nam in decimonono, capite sexto ait purpureũ habere florẽ, & uicesimosecundo capite uigesimoprimo cæruleum. Nisi forte cæruleus, & purpureus idem apud eum pollerent.

Dens Leoninus, qui maior et minor, potentia & uirtute Endiuiam referunt. nam refrigerando utilissimæ plantæ, cuius flos lutheus, cito canescens, qui & medio ueris euanescit cum caule. Ob id Dioscoridis & Plinij Senetionem, aut eius herbæ congenerem plantam iudicaui. Hieronymus uocat Rostrum porcinum, Alij Pfaffenblatten/ alij Merzenblömen. Atque de herba hac certius non habeo.

Daucon omnes interpretantur Staphylinon agrion, wilde Pestnachenn/ oder Morellẽ/ oder wilde Gelruben. In caussa sunt antiqui scriptores Galenus, & Aegineta eius interpres, qui Staphylinon uterque Daucon uocant: Plinius quatuor Pastinacæ genera numerat libro decimonono capite quinto, inter quæ & Hybiscum numerari uult. Cum Hybiscus nihil aliud sit quam Althæa: sic error ex errore non in Dauco tantum, uerum in infinitis deprehenditur plantis. Nos autem Daucum non Pastinacã interpretamur, sed Berwurzel. Etsi Staphylini speciem, quis hanc dixerit: Tamen

Dioscorides de Dauco proprium caput habet, de eo sic scribens, libro tertio, capite septuagesimosexto, Daucus & petrosis, & apricis cernitur locis, Fœniculi folijs, minoribus tamen & exilioribus, caule semipedali, umbella Coriandri, flosculis candidis, semine peracri. &c. Omnia hęc nō Staphylinio, sed radici quam Berwurtzel uocant rectè congruunt. Quod autem Pastinaca erratica (quæ uera species est, der gelen Rüben) a scriptoribus quoque Daucus dicatur, suspicor id nomen ob similitudinem huic radici impositum. Nam Berwurtzel/ quæ Daucus, et die gelen wilden Ruben, quę Pastinaca erratica, fere floribus, semine & caule similes sunt. Porro Berwurtzel nostra rura non habent, sed Hercinia sylua, quæ sacra, & fere Pæonia terra est. Daucum apricis, & pratis copiose olim, per omnia descriptionibus Dioscoridis respondentem, uidimus. Verum die wilden gelen Rüben, quam diximus Pastinacam erraticam, edendo est, ubique crescens, & secundū sepes æstiuis mensibus quotidie perspicitur, flore, & umbella Dauco similis: nisi quod in centro Staphylini flore quiddam purpuræ est, quod in Dauco nusquam cernitur. De Dauco & Pastinaca res sic se habet.

Pastinaca erratica.

Asphodelum nostra tellus non gignit, ideoq; radices tantū ad nos aliquando sine herba adferuntur. Cum essem apud Heluetios, memini me apud eos qui ex alpibus effossas circumferebant uidere: nec has tantum, quin et omnigenas: ut solent ex radicibus cibum quærere herbiferi. Erant autem radices quas tunc temporis uidi, adhuc succulentæ, colore spiceo, fermeque aureo, cōaceruatæ quasi multis bulbis compactæ, herbæ quam Iouis barbam dicunt non absimiles. Et Dioscorides libro secundo capite centesimo quinquagesimonono, Asphodelum glandibus assimilari dicit: non uideo qui cum nostris omnino hæc quadret. Hoc autem uerum est, Asphodeli radices compactas esse multis membris. Et ut folijs densis Rosæ crescunt, ita & Asphodeli tanquam commissuris ex uno capitello radices spectantur: quarum singulæ partes (soluto corpore radicis) Balanis non admodum dispares, nusquam aūt teretes ut balani sunt, sed Iouis barba (ut diximus) speciem præ se ferebant. Rogitaui ex herbiferis nomen. Ipsi Goldtwurtzel responderunt. Certius hoc tu quam ego ex eis cottidie cognoscere potes: solēt eñ hij non raro uestra ciuitate, in quā multi populi confluunt, suas radices uenditioni proponere. Cur autem Auiceña Canon. 2. cap. 77. Affodillum uocet, ignoro: forte rei sibi ignotæ, ignotum uocabulum quoq; imposuit.

Spinachiam apud unum Auicennam secundo Canone, capite sexcentesimo tertio nostri Bynetsch uocant: Heydelbergēses dicunt, Spinnetkraut. De Dioscoridis Lapsana dubitamus: ea si nota tibi est, mittito: ut & nos discamus quale holus sit. Tu autem Serapionem lege, & uide num Aspenach, Spinachia sit.

Eringion carduus est multis, atq; stellatis capitibus, omnib. Carduis aspectu speciosior. Dioscorides lib. 3. capite uigesimosecundo, ait Centūcapita illi nomen fuisse: quod huic Carduo una radice totcapita promi

C nent. Pulchrum certe ac congruum nomē. Petrus de crescentijs, & Circa Instans suum Affodillum Centumcapita uocant: forte ob bulborum multidudinem. Eringion ego idiomate nostro appello Manstrew, ob longitudinem radicis, quam longiorem Moly uolunt esse. nam Eringij radicem nusquam uidi integram, semper aliqua parte in solo permanente. Herba est quouis Protheo mutabilior, nunc album, nunc cæruleū, nunc pallidum mentitur colorem. Apud nos rarum spectaculum. Vestra terra nihil uilius Eringio. Nam omnes fere agrorum margines hoc genus Carduorum, quin & uiæ passim habent. Turba medicorum hanc herbam Iringium uocant. Proinde caput Plinij de Eringio non male nostro idiomati respondet. ait enim, Lesbium Phaonem dilectū fuisse a Papho. &c. Plinius libro. 22. cap. octauo.

Milium solis, hac herba inquit Plinius, nihil mirabilius. gerit enim iuxta folia singulas barbulas, & in cacuminibus earum lapillos candore & rotunditate margaritarum. &c. Vide Plinium libro uigesimoseptimo capite undecimo. Dioscorides herculeam herbam ob seminis duriciem uocat: quem uide libro Tertio capite centesimo quadragesimonono. Marcelli Vergilij commentarij hoc loco satis mihi faciunt. Colligunt hoc semen cis renum, quemadmodū & alia multa, ut Asparagum, Tamariscū. &c. uulgo dicitur Mörhyrß.

D Wintergrün. Hieronymus Braunschueig lib. de Simplicibus Pyrolā uocat: ego apud Dioscor. prudens legi nusquam, neq; Plinium: opinor tamen esse Betam syluestrem. nam folia & pyro & betæ respondent. Vide Lumen maius: quamquā Gilibertus uult Arnoglossam Centūneruiam esse, aut Betam syluestrem: quam Auicenna secundo Canone capite quadringentesimo trigesimonono linguā arietis nominat. At Phrysius Centumneruiā interpretatus est Wegerich. Omnia hæc ad ideitatem herbę Wintergrün satis mihi faciunt.

Phrysius.

Lunariā nusquā inuenio, siue M. ficinus, ut scribis, siue alius eius mentionem fecerit: sane locus ille Ficini incognitus est mihi. At Lanariā passim lego. tum apud Plinium libro uigesimo quarto, capite octauo, tum apud Dioscoridem libro secundo capite centesimo quinquagesimo secundo, herba fullonibus ad purgandam lanam apta.

Linaria herba tibi nota est credo: de qua uulgus medicorū sic scribit. Esula lactescit, sine lacte Linaria crescit.

Satureia, Cunila, & Tymbra idem sunt. Saturejam, quam & Plinius lib. 19. cap. 8. Tymbram, & Diosc. lib. 3. cap. 40. Satureiam adpellat, nos lingua nostra Garten Isop/oder Zwybel Isop uocamus. Est species Thymi, Columella autore, cum ait. Et Satureia Thymi referēs, Tymbræq; saporem. Is qui Luminare maius scripsit, uult Satureiam esse minorem Pulicariam.

Weißwurtz. Hieronymus Braunschueig Sigillum Salomonis uocat, qua autoritate nescio, renibus conducens, nec non apostematibus internis, impetiginesq; lentiginesq; faciei illita delet.

Eberwurtz, Latino nomine nusquã legi, licet aliquando uiderim. Herba est magnis ut Lappago folijs. A

Chamæpytis apud Diosc. lib. 3. cap. 66. qualis herba sit inuenies: quid aũt nostro sonet idiomate prorsus ignoro, nec quenq̃ de ea habui magistrum, aut doctorem. Ego autẽ Cipressen existimaui: quod illa nostra Cupressus Pinum, siue Resinam uerius quam amomum oleat.

Chamędrys est infima quercus, siue Trixago, nostra lingua, Vergißz mein nit, uel Gamenderlin, nam & Lombardi Calamandrinã uocant, herba cũ primis graue tussientibus accomoda. Dioscor. lib. 3. cap. 103. & Auicenna. 2. Canon. cap. 136. de ea scribunt. Alij Serratã nominant: quod Serra ab illa sit inuenta. Plinius lib. 24. cap. 15. Calamandrina.

In Pulicaria non est cur strennue laboremus. Etsi eius herbæ sint binæ species, binaq̃ in Dioscor. capita. Priorẽ tamen Pulicariam esse uerã, quã aliqui Persicariam uocant, a similitudine foliorum, & ut Dioscorides scribit, folijs Oleæ simillimis hanc herbam esse, idem est, ni fallor. Sunt enim Oleæ folia Persicis maxime ut ouũ ouo similia. Cuius itẽ duarũ specierum altera maculis plena, altera uero nullis, uirtute tamen pares: gustu acerrimæ ut Piper sunt: ideoq̃ pulices humo sparsa e cubiculo pellit, & necat. Dioscoridis opinor esse Conyzã, de qua lib. 3. cap. 127. nostri uocant Flöhkraut. Muscæ, culices, pulicesq̃ hanc herbam, aut succũ eius nõ attingunt, ob id sordidis ulceribus ualde conducibilis. Conyza. B

Altera Pulicaria a seminis similitudine sic dicta est. Vides enim semen eius pulicib. assimiliari. de ea itẽ Diosc. lib. 4. cap. 68. Auic. Can: 2. ca. 582.

Centaurion maius, de quo Diosc. lib. 3. cap. 68. Plin. lib. 25. cap. 6. scribũt, nullibi in Germania nasci credo, aut certe mihi in uniuersum ignota herba. Centaurion maius quo nunc utunť medici, Matricaria est, aut Febrifuga, quam ego Diosc. Parthenion esse iudico. Vide eius librũ. 3. cap. 126. Error nõ paruus in Centaurio: cum alterũ fel, alterũ mel terrę dicať. Matricaria. Febrifuga.

Cynorrhodi, Rosę sunt caninę, aut campestres, ut quidã uolũt: nascuntur frutetis ac subhumidis locis, coloris purpurei, odoratu iucũdę, nostris Rosis & aspectu & odore fere similes: odorẽ autẽ campestriũ simul ac uirtutẽ præ domesticis probo. de quibus uide Plin. lib. 25. cap. 2. Nascitur & fungus in radice Cynorrhodi, quẽ Auic. 2. Can. cap. 112. Taratich, & Dioscor. lib. 1. cap. 112. Hippocistida uocat. Nos Rosam illã interp̃tamur Haberroßen. Francofordiensis Hanroßen dicunt. Spirenscs & Heydelbergenses hisce Rosis maxime pharmacis utuntur.

Αγρωστις, Gramen apud Diosco. lib. 4. cap. 31. dicitur, cuius ego radice ad frangendũ uesicæ lapidẽ usus fui, nouiq̃ Gramen magnæ operationis & efficaciæ. De eo Plinius libro. 29. cap. 19. Aliud Gramẽ est Polygonon, de quo mox dicemus. Gramen.

Graßblůmen, nusquã quomodo Latini uocent legi, nisi quod Narcissi speciem quidã adpellant: quibus non adhibenda fides. Nam Narcissus flos alius est qui aut Februario germinat, uulgo Hornungsblůmen, aut certe flos

B est autumnalis Hermodactyli radicis, Zeytloßen, oder vchtblůmen. Vide Theophra. Flores sunt nudi, sine caule, atq; coloris purpurei. Verg. æcloga quinta. Pro molli uiola, pro purpureo narcisso.

Negelblůmen. alij Graßblůmen, nostri Violas credunt albas. Apud Dioscor. genera plura: quem lege lib.3.cap.129. Meminit item Violæ Ioan. Main. libro Episto. medicin. lib.3. Epist. quarta.

Sertula campana. Meliloton Dioscor. interpres lib.3.cap.23. atq; Plin. lib.21.cap.9 Sertulam campanam adpellant. Certumq; est, Meliloton genus esse Trifolij acuti: an illud sit quod uocāt Steinklee, penitus nescio. Certe uulgus medicorum ita interpretatˀ. Noui ego plus septē genera Trifoliorum: quod autē omniū uerum sit Trifoliū, conijcere non possum. Omnia enim istiusmodi sunt, ut uel intuendo, uel palpando hāc uocē Trifolium merito sibi uēdicant. Noui Trifoliorum pratensia duo, maius, & minus. Campestria duo, singula singulis flosculis ornata. Noui insuper genera duo cæteris & caule & flore humiliora. Quorum alterum etiam pueris nota herbula, ad blandiente lutheo flore, idiomate nostro Hasenpfötlin, alij Leporinū hoc genus uocant. Estq; aliud Trifolium syluestre, candido flosculo, ego suspicabar id esse Oxytriphyllon. Nostri Sawrklee, Gauchklee, Büchampffer, uocant. Consule Serapionem de Andecotha. Dioscorides noster Samsuchum adpellat Trifolium lib.3.cap.22. Licet de Trifolio scripserit caput proprium lib.3. cap.116. Certe Trifolium arbitror esse uocabulum commune, siue pratensiū, siue campestriū. Quoties ego lecturus simpliciter Trifoliū, de Pratensi semper & communi Trifolio intelligam: quisq; interim sui iudicij ut sit, minime prohihemus, & cū tali nihil contendendū censemus.

Trifolij genera septem.

C Inulam nostram arbitror esse Chironium Panacen, de quo Diosc. lib. 3. cap.92. scribit. Nam Plinij & Auicennæ Inula, cum nostra non uideo qui congruet: tamen illud uerum est, quod ex radicis nostræ Inulæ oculis, aliæ Inulæ seri aut propagari possunt, ut idem Plinius testatur, lib.19. cap.5. Mihi profecto Vergilij commentarij super Inula non displicent, cum ait. Helenium ex se mittit caulem crassum, hirsutum, cubitalem, aliquando maiorem, angulosumq;, flores lutheos. &c. Hęc omnia Inulæ nostræ adesse uidemus, Dioscorides libro. 1. cap.27. Vtinam de cœlo mittatur Mercurius nouus, qui hanc, atq; alias nobis commonstret radices & herbas, quo instauretur & renoueturpristinę ac ueræ Peonię disciplina.

Sanguinariam uocem, plantarum potius epitheton, quam herbæ nomenclaturam esse quis dubitat? sunt enim herbæ non paucæ, suntq; radices, sunt lapides & gemmæ, quę singula sanguinaria dici possunt. Est herba quædam rubens, cuius succus ut purpura tingit, quam uulgo Sanguinariam Blůtkraut uocant. Alij hanc Soldonellam. Nascitur stercorarijs.

Blůtkraut.

Est pręterea radix cui nomen fecerunt Sanguinaria, quam nos uerum Pentaphyllon esse nihil dubitamus, qua dysentericis, cœliacisq; dolorem leuauimus. Est illi mira in hoc adstringendi facultas, omnisq; ueneni magistra. Herbarij nostri tam uocant Tormentillam, alij Ferulam, Germa-

nice Rotwurtzel. Tormentill. oder Bärckwurtzel. A

Sanguinaria qua nos usi sumus, & plærique omnes, est Bursa pastoris minor. Geschelkraut, aut Seckelkraut. Est & huic mira adstringendi potestas. Hac multos sanguinis fontes sistimus, prohibemusque, præcipue mulierculis. Bursa pastoris.

Polygonon est Proserpinaca, referente Apuleio cap. 18. qui & facile mihi fidem facit. Sanguinem excreantibus, priusquam autor hic nobis uisus fuit, administrauimus, uidimusque ea herba rem certissimam. Quare sanguinariam ab Italis & illam suspicor esse dictam, ut Arnoglossa adstringendi & refrigerandi uim habet, quam Arnoglossam similiter Sanguinariam audiui nuncupatam. Ego Polygonon interpretor Weggraß / oder Wegtritt. quod Weggraß, descrip. Plinij atque Dioscor. pulchre quadret. Legatur ergo Dioscorides libro. 4. cap. 4. Plinius libro. 27. capite. 12. Medici nostri gramen hoc Centumnodiã uocant: nec hoc mihi nomen displicuit usquam. Sunt qui Wegtritt Gramen uerum adpellãt: sed falso, nam de uero Gramine supra monuimus. Quis non uidet, rebus manentibus, nomina mutari, penecque in omnibus esse confusa? Hinc est, quod medicina tam sæpe Plinio teste mutata & alterata fuit. Porro autorum Sanguinariam Polygonon, uel Weggraß credo esse. Quod Celsus lib. 2. capite. 32. Sanguinalem interpretatur, Apuleius & Plinius Sanguinariam exponunt. Nescio quantum a Virga Pastoris Auicennę, de qua. 2. Canon. capite. 736. Polygonon distet. Tu uide Serapionem cap. de lapid. an sit Dimirision. Weggraß. B

Rhaphani genus Dioscorides libro. 1. cap. 102. describens, duo que ibidem genera, satiuum, & syluestre ponit. Plinius libro. 19. cap. 5. tria genera, aliud crispum, aliud leue, & aliud campestre. Quod autem horum significet Mönettich, coniectura uerius quam indagatione doctorum nostrorum nunc deprehendere licet, tam periti scilicet, ut radicem a Rapa uix deprehendant. Ego opinor hanc Radicem Plinianam, & Dioscoridis Armoraciam. est enim hoc genus parui seminis, & ut Plinius scribit, fronde copiosius quam corpore. Tertium Plinij Rhaphanum, quem Dioscorides. lib. 2. cap. 170. Apion uocat, nescio. Nostri medici in suis compositionibus Rhaphanum uocant Radiculam, Merrettich simpliciter Radicem: idque faciunt autoritate Isidori. Tu Palladium consule, qui ait, Armoraciam transferemus siccioribus locis ad culta. &c. Certum est, cæteros & cõmunes Rhaphanos semel translatos, non crescere. Mœrrettich quocunque locaueris transferendo, crescit.

Angelicam & Astrantiam, ut ignotæ uoces, nullibi reperio: est tamen utrisque calefaciendi facultas. Differt Astrantia ab Angelica, quantum Piper a Gingibere. Nam Astrantia & gustu, & sapore calidior est Angelica. Nomenclaturam autorum ueterum de utroque non habeo. Caries, atque nostra negligentia nobis permulta abstulerunt. Non dubito ueteribus utraque fuisse notissima, aliis tamen nominibus. Ita fit, ut durantibus rebus, nomenclaturæ rerũ sæpe mutentur. Quod aperte in Brassica factũ uidemus. Sit utcunque, radices illæ humanis corporibus auxiliũ præstant-

ſeminare ante annos qnatuor: quo ſurgente, Rapæ prominebant. Recordatus ſum poſtea uerborum Plinij, qui ait, Ex ſemine ueteris Braſſicę, Rapæ fiunt, lib. 19. cap. 10. Porro unum hoc ex te diſcere uolo, uetcres illi cur Cramben, Rhaphanũ dici maluerunt: cum Braſſica, quę ſit holus, a Rhaphano, qui radix [illegible] diſerepet. Quis ergo prudens, Radicem ullã caulibus potuit adæquare?

Blitum quale holus ſit, dubito. Iamdudum ego credidi holus noſtrum hortenſe capitatum uocari Blitum, uulgo Kappeskraut: eius tamen nominis adhuc teſtimonio ueterum autorum careo: tu uide & iudica ex Dioſcor. lib. 2. cap. 108. & Plinio lib. 20. cap. 22.

Betam eſſe duplicem, candidam, & nigram Dioſcor. lib. 2. cap. 112. & Plinius libro uigeſimo, cap. 8. ſcribunt: hoc holus noſtrates adpellant, Römiſch kraut/alij Mangolt kraut/alij Römſch köl. Eius holeris nos tria nouimꝰ gñra hortenſia, & ſatiua. Dioſcor. candidam non uidi, ſed nigram, uiridem, atq; lenem ſemiuiridem. Inter utramq; media eſt: an illa Dioſcoridis candida ſit, neſcio: certe mea opinione cæteris uirtute præſtantior. Tu uide.

Mangolt omnes Betam eſſe uolunt. Vide Dioſcoridẽ τεῦτλον lib. 2. cap. 112. Bonum caputpurgium. nam ſuccus holeris huius naribus inſtillatus, mirifice caput a phlegmate mundat: quod non ex Dioſcoride tantum, ſed experientia didicimus.

Locuſtam, ſiue pedem Locuſtę herbam interpretantur eius nominis, ſed quæ tamen perſpecta mihi non eſt, quod equidẽ memini. Sed & Repunculum, & Napunculũ uocant uulgo, folio anguſto, deſinente in mucronẽ, cauliculis uertice torulos habentibus, ut in Aſparago, & ſalictario Lupo cernitur. Ex quibus minores alij alterno ſemper inguine proſiliunt. Radicula uel diuitum, lautorumq; menſis petita, Rapiſti quidem ſapore, non tamen ad ructus illiberali, ac fatuus omnino guſtus eſt: niſi q̃d cum aceto & ſale non iniucundus eſt. Semen ei tam exiguũ, ut diſcerni fere aliter non poſſit quam grana Sabuli. Alij pro Blito, aut ualde ſimili herba capiunt in Arabicis ſcriptoribus. Talem fere pingit in Corollario Barbar. Pandectarius holus Iamenum interpretat̃, ſiue Coxilides. i. ſachilicmeuc. ſic eñ duobus locis meminit: quibus tamen quid ſibi uelit, ut expers arabicæ linguæ plane non aſſequor. Quã quam tamen & Iameni alio loco interpretatur pro herba Prouenca, ſi nõ mendoſus eſt codex, uel herba Tremula. Sed & hæc quoq; me fugiunt.

C

¶ Ex Marco Gatinaria.

¶ De TARAXACO quid sit.

NICOLAVS AVTOR EST, & EST mens D. Gentilis, quod Taraxacon est planta Leonis, quæ facit florem citrinum. Est etiam una alia species, quæ Cicerbita appellatur. & ut quidam uocant, Aborsus porcinus.

Sonnen würbel.

Etrursum. Cichoream, & Taraxacon multi pro eodem accipiunt. Nicolaus tamen in aliquibus receptis ambo ponit. Ideo uidetur differentia: & credunt illam esse ueram Cichoreã, quæ habet florem cœlestinum: illam uero Taraxacon, quæ habet florem croceum, & a uulgo dens Leonis uocatur.

Cichoreæ, & dentis Leonis differentia.

¶ De IVA.

IVA est quædam herba, quæ secundum Simonem Ianuensem est Chamępytheos species, multumq; ualet in passionibus neruorum & sciatica. Mesue appellat eam Ziuiam, & a Nicolao exponitur quod est Iua, etiam ab Anthonio Guanerio. Et ego expertus sum in quodam iuuene reuerēdi domini prothonotarij de Scipione. ualet enim multum secundũ omnem modum administrationis eius.

¶ De ESVLA.

D

Stebran, & Stestebran, & Alstebran communiter exponitur in Diosc. a Simone Ianuense, quod est Esulà: sed tamen non est uerum. Imo est Ocimũ garyophyllatũ, ut patet per Gentilē prima tercij, capitulo illo, cum materiã euacuare uolumus. &c. in fine: etiã in prima. ℞. cap. de cura ethicę: licet dicat, q̃d nõ confidat, Et in Synonymis Auiceñę inuenit̃. Stebran est species Ocimi. Etiam Mesue in quadã confectione cordiali, quam dicit esse filij Zachariæ, dicit esse Ocimum garyophyllatum. Etiam mihi uidetur, quod sit Basilicon. Esula enim est uenenosa. Licet ad hoc possit dici, sicut scis, quod multis modis aliquid dicit̃ cordiale: ut habes apud Auicennã alibi de uiribus cordis. Sed errat hic plane Ianuensis in illa collectione, & male improbat illos autores. Nam autoritas eorum maxima. Veritas est ergo, quod Esula est Stebran, quæ est species Lacticinij, sicut dicit Ianuensis. Sed illud quod est species Ocimi est Stestebran, ut patet in Synonymis Auicennæ. Et in hoc aduerte, quod aliquando inuenies Stebran, ubi debet esse Stestebrã, & econtra: & hoc est uitio scriptoris.

A

¶ IOANNIS IACOBI DE MANLIIS Alexandrini, difficiliorũ Herbarum explanatio, de quibus hodie eſt controuerſia: idq; ſecundum ritum & ſententiam Officinarum.

¶ De ASSARO.

ASSARVS S. i. Aſſara barbara, quã multi Gariophyllatã agreſtem uocant. De Aſaro per ſimplex. S. ſcripto, uide Dioſcor. Eſt enim alia herba, quę a multis uulgari ſermone Prouincula nuncupatur.

De SECACVLE.

Secacul, eſt Sigillum ſanctæ Marię, & non Iringus, ut quidam herbolarij uolunt. Quare Serapion aliud capitulum facit de Secacul, aliud de Iringo. Præterea uide Serapionem, in ſeptimo cap. de conditis: qui inquit. Secacul, eſt radix ſicut Zinziber, & aſportatur ex India, & fit ex ea in Gibo dum eſt recens. Et ſic eſt ſecundum ueritatem, quod Secacul ſecundum modernos, habet ſimilitudinem Zinziberis, & hæc eſt quæ noſtro idiomate uulgariter Zonogello uocatur, in partibus noſtris, & in multa quantitate reperitur.

Sigillum S. Mariæ

De RHAPHANO.

Rhaphanus. ſ. Radix domeſtici. Circa inſtans ait, eſt herba cuius radix ſimili nomine appellatur, & per annum ſeruatur: radix competit uſui medicinæ. Quidam de nouo ſcribens, intitulatus, Lumen apothecariorũ, exponit, quod per radices Rhaphani intelliguntur ſylueſtris. Sed non eſt uera expoſitio. Quia regula eſt apud nobiles apothecarios, quod quando legitur Rhaphanus, ſemper de uſuali intelligendum eſt.

De DRACONTIO.

B

Luff planum. i. Dragontea. Meſue in capitulo de Luff dicit, quod eſt Serpentaria: & eſt planta, quæ dicitur Collum draconis: & ex ea eſt alia plana habens folia: alia cuſpa. Et melior totius plantę pars eſt radix. Circa inſtans ait. Serpẽtaria, Colubrina, Dragõtea, Cocodrylla, eſt una herba. Ideo ſic dicta, quia maculas habet diſtinctas ſicut ſerpens: uel quia uenenum fugat ſerpentis. Eſt et alia eius ſpecies quæ uocatur Iarus.

De ERVCA.

Erucæ ſecundum Matthæum ſyluaticum, ſunt duæ ſpecies, domeſtica, & ſylueſtris: & ambæ ſunt omnibus notæ. Domeſtica minoris eſt efficaciæ quam ſylueſtris. Vſui medicinæ conueniunt ſemina ſicut folia. Secundum uero Circa inſtans eſt contrariũ. Quia Eruca domeſtica melioris eſt efficaciæ.

De LINGVA AVIS.

Lingua auis eſt ſemen Fraxini. Chriſtophorus de Honeſtis exponit, quod eſt Deliagreſtis. Quod ignoro quid ſit. Antonius Guanerius, & omnes alij moderni exponunt, quod eſt ſemen Fraxini. Sed Circa inſtans dicit, quod eſt herba ſatis communis, quæ folia habet parua, acuta, & ſimilia linguę auis, uiridis multæ efficaciæ: & per id credo, quod ignorauit eam.

De SCARIOLA.

Scariola ſecundum Serapionem ex autoritate Dioſco. de Endiuia, habet duas ſpecies. Vna eſt ex ea domeſtica, & eſt Scariola. Secundum uero Simonem Ianuenſem eſt uelut lactuca agreſtis. Secundũ Circa inſtans, Endiuia eſt Scariola. Moderni uero diſtinguunt ſpecies Scariolę, Endiuię, & Cichoreę per alia nomina: tamen unã pro alia ſæpe poni. In bladis autem Scariola reperitur.

De GARYOPHYLLIS.

Sunt quidam flores in aliquibus partibus Italiæ, qui Garyophylli uocantur: eo quod odorem garyophyllorum quę in officinis habentur, ſpirent. Quorum alij ſunt coloris albi. Alij uero rubei: & iſti apud Lombardos reperiuntur, in magna quantitate, & maxime apud nobiles uiros. De nomine ſuo apud autores non reperi. Sed uidi depictum in libro qui dicitur, Manfredus de monte imperiali, & ipſe uocat Tunici. Reperitur etiam herba, quæ dicitur Filius ante patrem, ſiue Oculus Chriſti, uel oculus Conſulis, ut uolunt herbarij. Forma uero ipſius reperitur apud Mathæum ſyluaticum. Et hæc herba apud nos naſcitur in pratis.

Graſſblůmē / oder Negelblůmen.

Vide Coroll. Barb. d. 779.

C Verba PANDECTARII nunc citati.

Filius ante patrem latine, Arabice Tariff, græce Garyophyllon. Plinius. Est herba faciens florem sicut buphtalmos: sed ramus post natus excedit longitudine ante natũ, & ob hoc Filius ante patrem uocat. Et uocatur similiter oculus Christi. Auicenna in secundo dicit, quod est plãta quæ nascitur in uere: & flos eius similis est Croco hortulano.

De CALAMENTO FLVVIALI.

Quidam Herbarius dicebat, quod Calamentum fluuiale, est Menta aquatica. Quod non est. Vide Nicolaum, qui exponit, quod Calamentum fluuiale est Mentastrum. Et similiter ait Petrus de Crescentijs.

De CALAMENTO MONTANO.

Calamentum montanum est Nepeta, siue Gattaria. Quidam dicunt, quod est Origanum. Alij Pulegium. Quod non est. Sed secundum ueritatem, uerum Calamentũ montanum est Gattaria, uel Nepeta: sic dicta Gattaria, quia Gattę libenter eam comedunt.

De SILERE MONTANO.

Siselios, uel Siler, uel Platocyminum: & est Siler montenum.

De ACETOSA.

Acetosa secundum Auicennã alia est domestica, alia syluestris. Dioscor. uero eam uocat Lapatum: & illius ponit quatuor genera. Vnum quod manducatur. Et illud est quo nos utimur. Et est alterum quod nos dicimus Oxylapatium. i. acutum Lapatium. Et hoc est satis notum.

De LEPIDIO, & SEITARAGI.

Seitaragi, est genus Erucæ. Auicenna in secundo canonis ait. Seitaragi ille qui est Indus, habet ligna parua, subtilia, & cortices sicut Gariophylli. Neq; per id agnoirit quid sit. Galenus autem in septimo simpliciũ uocat Lepidium: & ille dicit, quod est genus Erucæ. Et sic est. Quid autem sit communiter, ignoratur. Etiam Dioscor. uocat Lepidium. Et qui mihi non credit, q̃d Lepidium sit Seitaragi, legat cap. de Lepidio apud Diosc. cum capitulo de Seitarago apud Serapionem: & uidebit, quod idem est. Simon uero Ianuensis in capitulo de Hiberida cum h, a principio describit de forma hac. Hiberidos, quod est uerum Seitaragi. In fine capituli ipse inquit. Hæc uidetur quam Nasturtium agreste uocamus. In capitulo uero Iberidis pe. l. a principio inquit. Seitaragi ex autoritate Pauli, in capitulo de Sciatica inquit, Iberidos, quã Lepidiũ, alij Agricardamon appellant, quidam uocant ipsum Tapsiam Indam. Tu uero uide certitudinem huius plantę, quod uerum Seitaragi secundum Paulum, est Nasturtium agreste. Et Nasturtium agreste, est Nasturtium aquaticum: secundum Circa instans, est Senation: & Senation secundum Diosco. est illa herba, quam Lombardi uulgo Crison uocant. Et sic sine dubio Seitaragi est species Nasturtij. Quia Serapion in suo capitulo dicit, ex autoritate Galeni, uirtus eius, & sapor, & odor, sunt similia uirtuti, sapori, & odori Nasturtij. Et sic loto Seitaragi, potest poni semen Nasturtij, quod est species eius.

D

De ORIGANO PERSICO.

Origanum persicum non reperit ab autoribus, quare ita appelletur. Moderni uero per Origanum, accipiunt quandam herbam, quam Lombardi uulgo Cornabobin uocant. Circa instans ait. Origanum. i. Golena. Serapion describit multas eius species, & secundum illum ponitur Diptamus inter species Origani.

De AMEOS.

Ameos est semen notũ omnibus. Sed nota, quod meo tempore uidi multos herbarios uendere Ameos apothecarijs indoctis pro Apio, & generaliter ultra Padum, apud ciuitatem Papiensem. Vtuntur in conuiuijs folijs Ameos pro folijs Apij.

De TVDERI.

Tuderi secundum Auicennam ex autoritate Dioscor. est herba habens folia similia Prassio, & radicem quadratam: & eius radix mensurã habet medij cubiti, & habet capita in quibus sunt semina longa, nigra, & est hæc usitata. Tuderi uero syluestris, semen est rotundum. Auicenna in secundo Canonis declarat formam Tuderi, ex autoritate Dioscor. sed non reperitur sub illo nomine. Quia a Dioscor. uocatur Orminum. Et latine, Emola, uel Aurigalis, uel Reicialis. Et reperiuntur ex eis duplices. Vnus cum flore rubeo Et alter, cum flore albo. Ambę apud nos nascuntur in tectis, ac parietibus, et iuxta hortos abundanter inueniuntur.

De DAVCO.

Daucus est semen Baucię syluestris.

A

De M E V.

Dicitur quod est frustum diuersæ figuræ, in colore Agarici. Sed Dioscorides uocat Anethum syluestre.

De R V B E A T I N C T O R V M.

Rubea dicta sic est, quod radix eius est rubea. Sed Christophorus de honestis putauit, sed non recte, quod Diacurcuma efficiatur in colore Curcumæ, propter Rubeam tinctorum.

D E E V P A T O R I O.

Eupatorium secundum Serapionem est Gasit. Non est ergo Pulicaria, ut dicunt quidam Arabes. In ista planta Auicenna & Mesue sunt differentes. Nam Mesue dicit, quod illius flos est sicut subcitrini: Auicen. ait, flos eius est sicut Nenufar: igitur non concordant.

De S C O R D E O.

Scordeum, Auicenna & Serapion dicunt esse Allium agreste.

De A C O R O.

Acorus est quæ uocatur Gladiolus.

De F V.

Fu, id est, Valeriana, uel Potentilla, uel Amantilla, secundum Diosc. Multi appellant Nardum agrestem. Circa instans dicit. Fu intelligitur radix, & sic est. Et multi uulgares uocant eam herbam Benedictam.

D E Herba A D H I L.

Ioannes Anglicus dicit, quod est herba lupi, interficiens eum, & est Satyrion. Secundum aliquos est herba Eufragiæ. Verum meo iudicio Adhil magis debet dici Eufragia.

D E A R O.

B

Aron ipsa est quę uocatur Pes Vituli, species Dragonteæ, uel Dragontea minor, uel Serpentaria minor.

D E M E Z E R E O N.

Mezereon. i. semen Allij, quod appellatur Coccum gnidium. Dioscor. in capitulo de Chamælea. i. Mezereon dicit. Chamælea, aut Coccognidion, non est semen Laureolæ, ut dicit Circa instans, in capitulo de Laureola. Serapion in capitulo de Laureola, loquitur in capitulo de Lauro. Alexander in cap. de hydropisi inquit. Chamælea, unde Coccognidium colligitur: & est Lacticinium, folia Oliuæ habens. & sic est: & propter hoc apud multos herbarios uocatur herba Oliuella, propter similitudinem foliorum ipsius.

D E S C A M M O N E A.

Est solutiuũ magnũ, & est species Volubilis, generis lacticiniorum. Laudatur tamen Antiochena, & Armena.

D E C H A M AE D R Y.

Quercus terræ, Quercula minor, Calamandrina.

D E L V P V L O.

Lupulus est species Volubilis.

D E Capillo V E N E R I S.

Capillus Veneris, est id quod uocatur alias, Coriandrum putei, Capillus Algal, Capillus Porcinus, Capillus fontium, Capillus hominis nemoralis.

D E S O L A T R O.

Solatrum uocant Vuam uulpis, uel Vuam caninam. Et sunt eius quatuor species. Prima hortulana: & hæc apud nos uocatur herba Morela. Alia est species Alkakengi, dicta Cacabum uel Fiascho a uulgo. Tertia est Caballaris, a latinis Lunaria: & ista est Faba inuersa. Quarta est Manicon, aut Pericon.

Solatri species quatuor.

D E C V S C V T A.

Cuscuta, est podagra lini, eo quod linum necat. Serapion dicit, quod est herba inuoluens se sicut fila: sed in sumitatibus habet fructum subtilem: & ipsa crescit in arboribus, & in uinetis. Vocatur etiam Gringus.

D E P S I L L I O.

Psillium dictum est, eo quod semen eius pulicibus assimilatur, unde etiam latini Pulicarem

C uocauerunt. A nostris rusticis uocatur Linoxella: & in bladis reperitur.

DE POLYPODIO.

Polypodium quercinum, ipsum est quod alij uocant Liquiritiam syluestrem.

De AFFODILLO.

Affodillus secundum Dioscor. est herba omnibus nota, folia habens sicut Porrum, uirgam leuem: quam multi Abluuium, id est, Aleta dicunt. Secundum Circa instans, Affodillus est quędam herba, quæ uocatur Centumcapita. Sed hoc est falsum. Melius uocatur herba Porraria.

De SAXIFRAGIA.

Saxifragia tres habet species. Quarum una habet folia similia Pimpinellę, sed maiora: & hęc est nota. Minor uero dicitur, quod est Oculus Christi. & sic est. Oculus Christi, uel Oculus con sulis, secundum Matthæum, est Filius ante patrem. Medici dicunt, quod est Tetrahit, id est, her ba Iudaica.

De IRINGIO.

Iringus, aut Iringion, aut nux agrestis, ut dicit Diosc. ab alijs Cardopanis dicitur: & est species Centumcapitū, ut apparet apud Serapionē. Etiam ipse Serapion ait. Afearacon, id est, Centumcapita, est cœlestis coloris, inferius dicitur Iringi. Sed Centumcapita alba, est species spinæ. Et sic est. Et non est Secacul, sicut quidam falso opinantur. Iringus autem est planta spinosa, quę in uijs ac pratis nascitur.

De PEVCEDANO.

Peucedanum secundum Matthæum syluaticum est Cauda porcina. Sed Cauda porcina secundum Simonem uocatur Milium solis.

De VINCETOXICO.

Vincetoxicum, est quædam planta quæ multum iuxta Helleborum inuenitur, quare putatur sibi contraria: appellatur autem Vincetoxicum, eo quod contra toxicum est: cuius radix usui medicinæ conuenit. Nicolaus lib. 7. capitulo de Antrace dicit, quod est Consolida minor: & a nobis uocatur herba Morella, uel herba uenti, uel herba S. Laurentij. Neq; per id Nicholus cognouit ipsum.

De Herba SYRIACA.

D Herba Syriaca ipsa est Malua. Sed ros Syriacus, est Sumach.

De BALSAMITA.

Balsamita secundum Compositorem, est Menta aquatica, quæ alio nomine Sisymbrium appellatur. Sed Balsamita est Menta, quæ odorem balsami habet: & est herba, quæ apud nos circa aquas inuenitur.

De SAMSVCHO.

Samsuchus, a Siculis Amaracus nominatur. Item apud eundem Centaurea minor. Quod falsum est. Nam Amaracus, si est Samsuchus, non est Centaurea. Pręterea secundum modernorum opinionem, generaliter tenetur, quod Amaracus sit Alacoen alba. Ergo Amaracus est Matricaria quæ apud Auicennam. 2. canonis uocatur Vehuen: & est herba quæ apud Lombardos, Crispa uocatur, uel Crispula. Sed Samsuchus est uera Maiorona.

De SANGVINARIA.

Sanguinaria apud modernos est Bursa pastoris, quæ mirabiliter ualet contra fluxum sanguinis. Inuenit & alia Sanguinaria, quæ uocatur Corrigiola, seu Virga pastoris. Sed Ioannes Anglicus, per Sanguinariā intelligit Bursam pastoris. Apud Lombardos uocaf herba Gugarolla.

De MATRICARIA.

Matricaria, in secundo Auicennæ uocatur Vehuen, & est species Artemisiæ: & est illa, quæ a Lombardis Crispula uocatur.

De ANAGALLIDE.

Anagallidis sunt duæ species. Nam una habet florem cœlestem. Alia, cuius flos dactyli colorem habet, uel secundum Serapionem rubeum. Nascitur in pratis. Ambę habent semen rotundum, simile semini Coriādri. Quidam dixerunt, quod sit Cichorea. Quod non est. Alij, q̄d sit Maiorona: quod etiam nō est. Alij, quod Auricula muris: quod non est. Vocatur Anagallis alio nomine Mergelliam, uel Morsus gallinæ.

De CONSOLIDIS.

Consolida maior uocaf Symphytum apud Dioscor. Nasciturq; circa aquas. Minor est her-

ba similis Artericæ, nasciturq; in pratis ac uijs, purpureis floribus. Consolida media paucis est cognita. A

De GALLITRICHO.

Gallitrichum, uel Centrum galli, est herba quam multi rustici uocant Bezomo. Vnum nascit in hortis, & comeditur inter olera. Alterū uocatur uulgariter Scarleazar: & nascit in pratis.

De SANAMVNDA.

Sanamunda, non est Pes leporinus, ut quidam putauerunt, sed Garyophylata, similis Agrimoniæ, cuius radix odorem habet Garyophylli.

De SOLSEQVIO.

Solsequium secundum Simonem Ianuensem a multis uocatur Intuba: ergo est Endiuia. Nam Intuba est nomen græcū, sed a latinis Endiuia nuncupatur. Circa instans ait, Sponsa solis, Heliotropia, Intuba, Cichorea, Dionysia, Solsequium idem sunt. Matthæus syluaticus dicit, q̄d Cichorea est Solsequium, uel Sponsa solis. Et Nicholaus dicit, quod Solsequium est Mirasol, Sponsa solis, uel Cichorea. Sed hic textus Nicholai non uidetur sonare bene: quia Mirasol non est Cichorea, sed Pentadactylos. Ioannes uero Anglicus Calendulam, uel Premulam ueris uocat Solsequium.

De CAPRIFOLIO.

Caprifolium est Matersylua, & apud Dioscor. Peridymenon.

De Herbas. CHRISTOPHORI.

Herba S. Christophori est Filius ante patrem, Mergenblümlin/Mergenrößlin.

De MILLEFOLIO.

Millefolium, est herba quę omnibus nota est. Diosc. Miriophyllos, siue ut latini Millefoliū, id est, supercilium Veneris uocant.

DE SPARGVLA.

Spargula, secundum Compositorem est Rubea tinctorum minor. Et sic hodie habetur Gentilis opinio. Dioscor. uocat Rubeam, & inquit. Rubea, quam alij Trithrodanum, latini uero Rubricam dicunt. Herba est omnibus nota. Eius species sunt duæ. Vna agrestis. Alia quæ appellatur Sparthos, ramulos, siue tyrsos habens tenues, & quasi nodosa folia, per interualla distantia, atq; per singulas enodationes ueluti stellarum imaginem mentientia. Fructus, siue semen rotundum est, & uiride: dehinc rubrum, aut circa maturitatem nigrum. Radicem habet tenuem, & paruā, & rubicundā: & hęc est forma Rubeę tinctorū. Si autē habere non poteris minorē, pones maiorē. Minor uero non est illa herba, quā nostri rustici Rasparellam dicunt, sed est aliud. B

DE Herba VENTI.

Herba Venti. s. herba Venti maior: & est Paritaria. Eius species duę sunt. s. maior, & minor. Maior uero est Paritaria, siue Vitriola, siue Alsefenem, ut apud Dioscor. siue herba Vitri, ut apud Auic. Idem Circa instans ait. Paritaria herba est quæ alio nomine dicitur Vitriola. Quia optime uasa mundificat. Hæc apud nos in muris nascitur, & dicitur a uulgo Veraxium. Minor uero est Consolida minor habens florem sicut Artetica: sed sunt purpurea. Et dicunt sapientes, quod utraq; in unguento disponantur.

DE AGRIMONIA.

Agrimonia herba est satis nota, apud nos in pratis reperitur. Dioscor. autem inquit. Agrimonia herba omnibus nota, quę Feraria minor dicitur, Nascitur in campis, uel circa sepes. Cuius radix græco nomine Eupatorium dicitur: eo quod diuretica fit ualde apud modernos. Eupatorium est aliud. Gal. in lib. ad Paternionem de Agrimonia, & Eupatorio in uno cap. loquitur: in fine uero ait, Huius igitur radicem græci Eupatorium dicunt.

DE HERBA PARALYSI.

Herba Paralysis secundum Compositorem, est herba sancti Petri, siue ut alij Præmula ueris. Eius species sunt duæ. s. maior, & minor. Maior uero est herba sancti Petri, quæ in hortis nascitur, cum folijs uiridibus, parum incisis: hæc nota est omnibus. Minor est illa quam hodie generalit̄ herbā Margaritā dicimus: cuius flos similis Camomillę est. Huius in pratis plurimū est.

De CICHOREA.

Cichorea scd'm quosdā, est Intuba. Alij Solsequiū. Alij Sponsam solis uocāt. Columella in lib. de cultu hortorū ait. Cichorea teneris frondēs lactucula fibris. Pli. ait, Intubū erraticum, apud nos qdā Ambulā dicunt. In Aegypto Cichoriū uocāt, &c. Cichorea uero scd'm Compositorē, est Rostrū porcinū, & est herba cuius flos est cœlestis, Et sic est scd'm ueritatem, quod uera

C Cichorea, secundum sententiam modernorum habet flores azurinos: & est species Endiuiæ.

De BACTISOSERE.

Bactisosere, apud nostros autores non reperio aliquem de ipso loqui. Secundum intentionē Compositoris, est quædam herba cuius flos est cœlestis: & eius semen est ut semen Scariolę agrestis: sed non est album, neque nigrum. Et nascitur in bladis ut plurimum, & credo quod sit Scariola agrestis. Quid autem sit, cōmuniter ignoratur. Sed secundum plures est illa herba, quæ in bladis reperitur.

De IVA.

Iua est uera Chamæpytheos, & nō est Chamędryos, ut quidam crediderunt. Generaliter tamen tenetur, quod Iua non sit Chamæpytheos. Sed errant. nam ego uidi apud multos apothecarios in saeculis Chamæpytheos, de quo loquuntur nostri autores, sed loco Chamæpytheos habent Chamædryos. Vnde per hoc dico, si aspexeris illam Iuam, qua moderni utuntur, pro Iua muscata, uidebis, quod & in forma & in reliquis est uerum Chamæpytheos.

De SERPILLO.

Serpillum secundum Plin. a serpendo putāt dictū, quod in syluestri euenit in petris maxime. Satiuum non serpit, sed ad palmi altitudinem crescit. Dioscor. Serpillum, siue ut alij, Herpillum, ladni Cicer erraticum uocant. &c. Folia & flores secundum Circa instans medicinæ competunt.

De CORRIGIOLA.

Corrigiola. i. Polygonia, siue Centumnodia, siue Virga Pastoris. Diosc. uocat ipsam Polygonos masculum: & ibi etiam describit aliam, quæ dicitur Polygonos fœmina. Petrus de Crescentijs inquit. Virga Pastoris est Cardus syluestris. Ille textus non uidetur bene sonare. Nam Virga Pastoris nō est Cardus, ut ipse & alij dicunt. Nam si legis capitulum de Polygono apud Dioscor. cum cap. de Virga pastoris apud Serap. & Auic. uidebis, quod idem est. Et idem Io. Serap. in ca. de Lapide, uocat ipsam Dimirision. Et hęc herba in uijs multum reperitur. Matthæus syluaticus, in capitulo de Dipsaco. i. Cardo fullonum dicit, quod est Virga pastoris. Sed nō recte. Quidam uocant Corrigiolam Sanguinariam: sed secundum aliquos Sanguinaria est illa herba, quam hodie Bursam pastoris uocamus, siue a uulgo, herba Gugiarolla.

D

De ENDIVIA.

Endiuia, nomen latinum est, post græcum Intuba. Arabes etiam post grecum, Hundebe dicunt. In hac uero uolo ostendere omnes species Cichoreæ, uel Endiuiæ, uel Scariolę: sed primo uolo ostendere illas species, de quibus ipse Nicholus in proprio libro loquitur. Nam in cap. de debilitate Epatis, sic ait. Dixit Auic. Taraxacon, quam Gentilis dicit esse Cicerbitam, siue Rostrum Porcinum. Et Guilielmus dixit ipsam esse Cichoream Et est illa species, quę a multis uocatur planta Leonis Hic textus Nicholi, uidetur corruptus. Nam ipse Nicholus debebat dicere, quod Dens leonis, quæ est species Cichoreæ, & non Plantæ leonis, quæ est herba dicta Flaura, uel Maura, quę odorem Asphalti habet. Et hęc est species Trifolij: quod est consonum. Idem in capitulo de opilatione Epatis dicit. Taraxacon, est species Sponsę solis. Et inferius in eodem cap. inquit. Rostrum Porcinum est Cicerbita. &c. Habita opinione Nicholi, sequitur opinio Ioannis Anglici, quæ est, quod Altaraxacon est Rostrum porcinum, uel Cichorea. Idem sentit in capitulo de fistula.

De ENDIVIA domestica.

Endiuia domestica, id est, usualis, est herba satis nota. Syluestris uero potest dici, q̄d sit Crispinus herba. Cichorea uero secundum sententiam modernorum, habet flores azurinos, uertentes seipsos ad solem. quare Sponsam solis, & Solsequium uocauerunt. De qua Circa instans ait. Sponsa solis, est Cichorea, uel Intuba, uel Solsequium. Hęc etiam est satis nota. Serap. in ca. de Endiuia, inquit, Hundebe sunt species. Nam ex ea domestica, & est Scariola. Et est ex ea syluestris, quę est Taraxacon. Et est tertia species quę dicitur Caudarel, & est Amiron. Etiam secundum Circa instans, & Petrū de Crescentijs, Endiuia est Scariola. Galenus in octauo simplicium dicit. Seris. i. Endiuię.

De CONDRYLLA.

Condrylla est species Cichoreæ, uel Lactucæ. Auic. in secundo canonis, in cap. de Endiuia, ait, quod est ex ea syluestris, & hortulana duarum specierum. Magis iuuatiua ex eis Epati, est illa, quæ est magis amara. Ego credo, quod sit Cichorea. Idem aliud cap. facit de Taraxaco, & dicit, quod est species Endiuiæ. Et ista nota est.

De SCARIOLA.

A

Scariola uero secundum Simonem Ianuensem, est uelut Lactuca agrestis, nisi quia in dorso costarum habet spinas paruas. Sed Matthęus syluaticus, & Isidorus uolunt, quod Lactuca agrestis sit Scariola: ut dictum fuit. Etiam hic dicam uerba Isidori, quę in capitulo de oleribus dicit. Lactuca agrestis, est quam Sarraliam nominamus, eo quod dorsum eius in modum serrę est. Simon in hac errat. Nā in cap. de Scariola dicit, q̄d ipsa est uelut Lactuca agrestis. Et in cap. de Sarralia inquit, ex autoritate Isidori, quod Sarralia est Lactuca agrestis. Et in fine dicit, q̄d est Scariola: & sic uolunt multi moderni.

De CICERBITA.

Cicerbita uero sicut dicit Nicholus, est Rostrum Porcinum. Secundum Bulid est Cichorea. Et est herba, cuius flos est cœlestis. Etiam reperiuntur duæ aliæ species, quæ florem cœlestem habent: & omnes in bladis reperiuntur. Et si bene consideretur, uidebis quod species Endiuiæ, uel Cichoreæ sunt septem: & sunt istæ uidelicet. Endiuia domestica. i. usualis. Cichorea, quę ab omnibus nota est. Rostrū Porcinum: & Dens leoninus, differunt parum inter se, secundum modernorum opinionem: in pratis reperiuntur cum flore croceo, nisi solum in folijs differunt. Post maturationem florum produeunt quandam lanuginem albam, quæ cum tangitur, euolat. Et alia est dicta Crispinus a uulgo: & hæc apud quosdam est Lactuca asini. Quod non credo, sicut patet, si legis capitulū de Anchusa apud Diosc. uidebis, quod cum cap. de Crispino, non conuenit. Et est alia species quæ dicitur Cicoriastrum: ut est Scariola, quæ in bladis reperitur. Et omnes istæ species, uocant Endiuia, uel Cichorea, uel Scariola. Et hæ notæ sunt apud sapientes.

Septem species Endiuiæ.

De MELISSA.

Melissa secundum modernorum sententiam, est Ozymum citratum: cuius folia odorem Citri habent, & Citraria dicitur.

De PERSICARIA.

B

Persicaria. i. herba sanctæ Mariæ. Et est herba quæ habet folia similia Persicis, signata: apud nos iuxta hortos reperitur. Existimant quidam, quod hęc sit Zinziber caninum, ut uidetur sentire Auicenna in secundo canon. Etiam putauerunt quidam, quod ipsa sit Piper aquæ.

De PERFORATA.

Perforata. i. herba sancti Ioannis, siue Fuga dęmonum, siue Hipericon. Et dicitur Perforata, quia folia eius habent foramina parua. In locis domesticis reperitur. Auerrois in quinto Colliget ait. Eufericon. i. Hipericon nelisricon. Et quidam appellant hanc herbā Cordialē, eo quod assimilatur cordi.

De MATRICARIA.

Matricaria, est Artemisia. Et est illa, quā Diosco uocat Leptaphyllos. Sed Auic. in secundo Can. uocat ipsam Vehuen. Aliquando Alacoen. Et hæc est quam Lombardi Crispulā dicunt.

De MATRICARIA minore.

Matricaria minor, secundū plurimum est secunda species Artemisiæ. Diosc. formam ipsius describit. Et hæc est illa, quam hodie Tanacetum, siue Daneta uocant.

De SCABIOSA.

Scabiosa, est herba satis nota. Sed miror, quod nostri autores de ipsa non loquuntur. Tamen secundum intentionem Matthæi syluatici dicit Scabiosa latine, quæ græce stibes, uel stibeos. Et ibi loquitur de Scabiosa ex autoritate Diosc. sub litera Scabiosa, quod non reperitur. Verum est, quod Diosc. ca. unum facit de stibeos. Sed ignoro quod illud sit de Scabiosa.

De BETONICA.

Betonica, est herba satis nota. Dioscor. uocat ipsam Betonicam. Serap. in cap. de Betonica dicit. Plurimum quod ex ea administratur, sunt folia. Galenus in septimo Simplicium dicit. Cestrum latine, dictum Betonica. Macer ait. Betonicam soliti sunt Cestron dicere græci. Plinius. Vetones in Hispania, eam quæ Betonica dicitur in Gallia, in Italia autem Sarratula, a græcis Cestron dicitur. Auerrois in quinto Colliget ait. Alchusom quæ in Latio dicitur Betonica & in persica lingua Berahuem.

De FRAGARIA.

Fragaria, herba est ferens fraga. Et granum ipsum secundum Matth. syluaticum, est granū

A

De HERBA RVBEA.

Rubea, scilicet Rubea tinctorum. Ita habent alij Doctores. Radix eius herbæ est id, quod est iuuatiuum in medicina. Plinius ait. Eritdrodanum, quam aliqui Ereuthrodanum uocant, nos Rubeam, qua tinguntur lanæ, pellesq; perficiuntur. In medicina urinam ciet.

De CHELIDONIA.

Chelidoniæ uero secundum Seraplonem in cap. de Curcuma, duę, sunt species s. maior, & minor. Dicit, quod nominantur hoc nomine, eo quod uer incipit apparere ante aduentum hyrundinum, & desiccatur quādo recedunt. Putant aliqui etiam, quod sic nominentur propterea, quod quando excæcantur pulli hyrundinum, defert eis mater hanc herbam, & dat eam illis in cibum: & reddit uisum hyrundinibus.

De VRTICA.

Vrtica, est herba satis nota. Dioscor. dicit Acalifex, siue ut alij, Ignida, latine dicitur Vrtica. Eius altera maior, quę & usualis est, & simplex, cum tenui semine, ac folijs minutis, asperis. Altera agrestis est, densioribus folijs atq; latioribus, nigrioribus. Est etiam alia Vrtica dicta mortua: & hæc apud modernos dicitur Angelica, seu Archangelica. Et est alia dicta Vrtica Mora: cuius folia magna ac nigriora sunt: & hæc dicitur Millemorbia, siue herba Ficaria: sed a latinis dicitur Scrophularia.

Millemorbiae

De HARMEL, uel agresti RVTA.

Harmel, id est tertium genus Rutæ, secundum Matthæum syluati. Harmel, scriptum cum h, est semen Cicutæ: & Armel scriptum sine h, est genus Rutæ. Eandem habet opinionem Lumen tenebrarum, quod Harmel sit Cicuta. Sed falsum est. Sed Harmel cum h, & sine h, est tertium genus Rutæ. Nam Dioscor. In cap. de Ruta quasi in fine ait. Alterum genus Rutæ, quod nascitur in Macedonia & Galaria, quam Molin ciues appellant. Idem in fine ait. Rutā multi Armolam uocant. Syri Vasasa. Nascitur locis cultis. Auicenna in secundo canonis inquit. Ruta syluestris, uehemētioris est nigredinis, quam Alharmel cum h. Item lege capitulum de Harmel scriptum cum litera h. apud eundem: & est idem cum cap. de Armola apud Dioscor. Idem in quarto canone, In capitulo. de curatione morsus uiperarum, nter reliqua sic Canon ait, Ruta syluestris, & non est Alharmel, secundū quod existimauerunt quidam, imo est species Rutæ ipsius: & sic est sine dubio. Sed Auerrois in quinto Coll. ait, Alharmel, id est, Cicuta. Quod falsum est. Nam secundum plures sapientes creditur, quod Harmel cum h, & sine h, idem sit: & possibile non est, quod Harmel cum h, sit Cicuta. Nam Serap. de Harmel cum h, capitulum facit, cuius formam hic uolo describere: ut magis appareat ueritas, & hæc est. Harmel secundum Serapionem nominatur Moli. Et nominant eam multi Rutam syluestrem. Et est planta quæ egreditur ex una radice cum multis ramiculis: & habet folia longiora folijs Rutæ alterius, & meliora, habentia grauem odorem: & habet florem album: & capitella maiora satis quam capitella Rutæ domesticæ, diuisa tribus diuisionibus: in quibus est semen amarum: cuius color est, ad rubedinē decliuis. Habet tres angulos: & est id, quod de planta uenit in usum medicinæ: & ipsum maturat: & colligitur in autumno: & sic est, si aggregaueris Rutam syluestrem qua utuntur moderni, eadem est cum illa.

B

De EVFRAGIA.

Eufragia est herba, quę apud nos in pratis reperitur: & est minuta herba. Mirabiliter medetur ægritudinibus oculorum. Et propter id Mesue in sua practica, in capitulo allegato, uocat ipsam herbā Adhil. Fœniculus similiter ualet in illa materia. Vnde uersus. Fœniculus, uerbena, rosa, chelidonia, ruta. Ex istis sit aqua clara, quæ lumina reddit acuta. Et nō est cōpletus uersus, nisi addatur Capillus ueneris, Eufragia, & Betonica.

De CYNOGLOSSA.

Alehazaber humida. i. recens, & est Lingua canis, seu Cynoglossa. Sed generaliter dubitant aliqui, an Alcalcachar, & Alehazaber sint idem: sed sine dubio idem sunt.

De VITICELLA.

Viticella, secundum Matthęum syl. est Fescera, siue Fosire: ergo est Brionia, quę apud Diosc. Ampelos leuce uocat: sed scd'm Simonē Ianueñ. est Fesiresin. i. Viuis nigra, siue Ampelos melana, ut apud Diosc. In hac discordia, nescio quid dicam; quia secundū intentionem Matthęi syl.

C est Brionia, siue Vitis alba: & secũdũ Simonem est Vitis nigra. Non igitur concordant. Verum secundũ plures, Viticella, est Vitis nigra: & est planta quæ iuxta hortos nascit: & est quã Lombardi Tanero uulgari nomine dicunt.

De TAPSO BARBATO.

Tapsus barbatus, est planta omnibus nota. Hęc apud Dioscor. uocatur Flosmos: sed apud Auicen. in secundo Canone uocatur Busiri. Isidorus Flosmos, quam latini herbam lucernarem uocant, ab eo quod ad lichnia proficiat. Hæc planta apud nos nascit super muros, & in campis: & uocant rustici Auidon, siue Auion.

De C A R D O.

Cardo, seu Cardus qui apud Diosc. uocatur Dipsacus, cuius frutex est spinosus: & iste frutex gerit quandam rem qua utuntur fullones ad garzandum pannos & biretas. Galenus etiam in sexto Simplicium Pharm. dicit. Dipsacus. i. Cardo. Petrus de crescentijs inquit. Virga Pastoris. i. Cardus. Sed falsum dicit. Quia Virga Pastoris est herba quæ uocat Corrigiola. Et differt multum, sicut patet apud Dioscor. cap. de Dipsaco. Et apud Serapion. cap. de Virga Pastoris.

De A C E D V L A.

Acedulæ nomen multis herbis attributum est, in diuersis regionibus. Nam Acetosa Acedula potest dici. Idem Trifolium Acetosum, siue Panis cuculi, siue Aleluia idem. Macer autem de Acedula speciale capitulum facit, inquiens. Diximus Acedulam, quam græcus dicit ἀίζων. Ergo est Semperuiua. Nam Aizon apud Dioscor. est Semperuiua, & componitur ab ἀεὶ quod est semp, & ζωή quod est uita. Verũ secũdm modernos Acedula est Acetosa, aut est idẽ in uirtute.

De VISCO QVERCINO.

Viscus quercinus. i. Dabat secũdm Diosc. lachryma est arboris, lenis, & uiridis coloris, deintus obtusum, & nihil asperum. Colligitur & de semine obrotundo, quod in arbore dryi, id est, quercu nascitur. Folia habens similia buxo. Hoc semen primo tundit, et lauatur, & postea coquitur. Multi uero illum masticando conquassant. Fit etiam ex arbore Mariani, & de Piro, et ex diuersis arboribus aliquando: & in radice arborum, & in frutice inuenit. Apud Auic.

D eius fructus est similis Ciceri nigro, non sinceræ rotunditatis, uirgulatus, frangibilis, ex quo manus inuiscantur. Eius autẽ minera est arbor ferens glandes, & malus, & pirus, in quo sunt uirtus aërea, & aqua multiplicatæ ualde: & qui ex eo bonus est recens, planus, coloris puri, interius uiridis, exterius teritur & lauatur, deinde coquitur. Hodie multi apothecarij, qui omnia scire fatentur, loco eius ponunt Viscum quo utuntur nostri rustici ad capiẽdas aues. Sed uerus Viscus quercinus fit ex quodã fructu simili piro, qui reperitur super arbores ferentes glandes, seu arbores quercus: & propter id Viscus quercinus appellat. Defertur a Venetis ad nos in formis rotundis prout succus liquiritiæ.

De C H E I R I.

Cheiri Arabice est planta, quæ flores citrinos, seu aureos producit, & est Viola citrina. Auerrois in quinto Col. ait. Alcheiri est Viola de Romania. Serap. Cheiri est planta nota, habens diuersitatẽ in specie suo, quæ a diuersitate florũ cognoscitur. Nam quędam habent album, quædam purpureum, & quædam citrinum. Qui habet citrinum, melior est & aptior in medicina, & hæc satis est nota.

De TRIFOLIO ACETOSO.

Triphyllon acetosum. i. Trifolium acetosum. Quidam dicunt quod est falsum: quia reperitur in Nicolao Triofilcon. & ibi dicitur, quod Trifolium dicitur a uiridibus folijs Rutę, quę in eo ponuntur: & dicunt, quod hic idem intelligit. Sed ignoro. nam in aliquibus codicibus Mesue antiquis inuenit Trifolium acetosum quod melius est: & est herba dicta Aleluia, siue Panis cuculi, quoniam sapore est acetosa. Præterea uide apud Mattheum syluaticum in cap. de Pane cuculi, quæ dicit de isto Trifolio.

De A R. T H A N I T A.

Arthanita secundũ Auicen. in. 2. Can. est Buchormarien. Tamẽ miror, quod idẽ in. 1. Can. in Fen. 16. in cap. de compositiõe solutiuorũ eius qui habet colicã ex uentositate, aut materia flegmatica, de quibus fiunt clisteria, ponit ibi Buchormariẽ, & Arthanitam. ergo falsus est textus secundi Can. Rasis in nono Almanso. in cap. de colica idem habet: idem in capite de apoplexia in clisterijs. Auic. autem. 2. Can. dicit. Arbor Mariæ, est Buchormarien: & iam dictum est de ea. Et est trium specierum. Vna species eius sine fructu, duæ cum fructu. Ego non intelligo quid uelut Auic. per talia uerba. Nam arbor Marię est Rosmarinus: & Buchormarien secundum ipsum est Arthanita: quod non est possibile. error uero qui inuenitur in ipsoa, pud me nunquam sepa-

rabitur. Hodie generaliter habet opinio, q̃d Rasis in illo loco errauerit, ponere Buchormariẽ, et Arthanitam. Sed non recte: quia in hac inuenitur differentia quæ reperitur inter Scedenegi si-ne.h.& inter Schedenegi cũ.h. similiter est differentia inter Bushormarien scriptum cum litera,t,& inter Buchormarien scriptum cum litera.c. nam ibi Rasis habet Buchormarien scriptũ cum litera.c. & hæc est arbor Mariç, siue Rosmarinus: si uero reperias Bushormarien, est uera Arthanita, de quo uide Serap. in cap. de Ciclamine, qui inquit. Buchormarien.i. Ciclamen: in cap. uero de arbore Mariæ dicit, quod est Libanotis: ergo est Rosmarinus: & sic si bene legeris, uidebis quod Buchormarien est arbor Mariç, & Buthormarien est Ciclamen, seu Arthanita. Francis. de pedemon. in cap. primo de dolore intestinorum & medicinis eius, ait: Buchormarien est radix Piretri, uel Maliterræ. Quod est falsum. nam Buchormarien non est Piretrum, uerum si diceret, Buthormarien est Malum terræ, sed non Piretrum.

De FILICE.

Filix secundum Isidorum a singularitate folij dicta, denique ex una uirgula altitudine cubitali unum scissum folium gignitur, res applicata uelut penna. Dioscor. autem de ipsa duo facit cap. unum de Dipteris, aliud de Seliteron. Secundum uero Matthæum syl. Dipteris est Polypodiũ. Sed non recte. nam si legis cap. de Dipteri apud Dioscor. cum cap. de Filice apud Serap. uidebis, quod idem sunt. Ipse uero Serap. in uno cap. loquitur de masculo, & fœmina. Auicen. in secundo can. duo cap. facit, unum de Childaru, & aliud de Saracę. Hæc apud Dioscor. nascitur sine semine, sine flore, & sine hasta. Sed quidam modernorum dixerunt, quod in nocte sancti Ioanis aliqui uadunt ad locum ubi Filix nascitur, & ibi stant per horas tres: & dicunt, quod cito in illa hora Filix gerit florem, post semen. Deus melius scit.

De Herba S. MARIAE.

Herba sanctę Mariæ secundum Comp. est Persicaria, seu sanguis Christi: secundum uero Matthæum syl. est herba ad albedinem tendens, cum folijs rugosis: sicut herba quæ dicitur Flosmos.i. tapsus barbatus. Sed non recte dicit: quia si Compositor dicit, quod est Persicaria, eius forma non est: ut dicit Matthæus. Præterea Leonardus ait. Herba sanctæ Mariæ, siue Persicaria: & sic est secundum ueritatem. Et eius forma est: quod habet folia similia folijs Persici, intra quæ sunt puncta nigra: apud nos iuxta hortos nascitur. Inuenitur alia species quæ caret maculis: sed hæc non est tantę uirtutis. Quidam uocant ipsam Zinziber caninum, alij Persicariam cum sigillo. Secundum Petrũ de crescentijs, herba sanctæ Mariæ est Menta romana, uel sarracenica. quod falsum est: nam in isto unguento utrumque ingreditur.

B

De Herba CRASSVLA.

Herba Grassula secundum Compositorem est Faba grossa. Cuius species sunt tres.s. Crassula maior.i. faba grossa. Minor uero est Vermicularis. Media est Cardus benedictus. Sed Lumẽ, uerius tenebra apothecariorum, exponit, quod est Vermicularis. Sed falsum est, nam uera Crassula est herba habens folia uiridia, & pinguia, ut Semperuiua, cum flore tendente ad albedinem: nascitur autem apud nos iuxta fossas: & est illa, quam nostri Rustici uulgo Fabam græcam dicunt. Sed non recte: quia aliud est: sed debent dicere, Fabam grossam. Infra apparebit oleum frigidissimum, uiride: & ibi melius certificabo, quod Crassula non est Vermicularis: ut dicit Lumen male lucens.

De CENTVMNERVIA.

Centumneruia secundum Compositorem, ac Giliber. est Arnoglossa, siue Plantago maior. Hæc apud Auic. uocatur Lingua arietis, & est herba quam nostri rustici Bletam syluestrem uocant. Illud uero Lumen fuscum, loco Centumneruiæ, habet Centauream. Quod non recte ac̃ q̃ est. nam in isto unguento ingreditur & Centumneruia & Centaurea.

De QVINQVEFOLIO.

Quinquefolium.i. Pentaphyllon. Auic. in secundo cañ. duo capitula facit: unũ de Pentaphyllon: aliud de Quinquefolio: quod idem est. Dicitur autem Pentaphyllon a numero foliorũ: quia p singulas anodationes habet quinque folia. Auic. in cap. de Lacticinio ponit Pentaphyllonem inter species eorum.

De TETRAIT.

Tetrait, seu herba Terrait, ut dicit Leonar. secundum Giliber. est herba Iudaica. Idem ait Cõpositor: sed multi hodierni apothecarij credunt, quod dicat Torathit. Sed non recte: quia Torathit est fungus nascens in radice Rosæ caninæ, siue Barbæ hircinæ, ex quo fit Hippoquistidos: & hoc multi ponunt, qui errant. nã aliud est Tetrait, aliud est Torathit. Si uero Compositor uult, quod Tetrait sit herba Iudaica: ergo est Herbum. nam Auicen. in secundo can. inquit. Herba Iudaica.i. Herbum: & Herbum apud Diosco. est Orobum: cuius aliud est pallidum, aliud subruf-

C fum,& aliud album. Circa instans dicit. Te trait est herba Iudaica:& sic est secundum ueritatem, quod Tetrait est herba Iudaica, siue Herbũ, siue Orobum:ergo est Herbilia, aut illa herba quã rustici el Mocho uulgo dicunt.

De MENTA SARRACENICA.

Menta sarracenica.i.Menta romana, seu nigra. Nam eius planta est nigra, ad similitudinem Sarracenorum:cuius folia maiora sunt quam Mentę hortulanæ. Hæc apud nos iuxta aquas inuenitur. Petrus de crescentijs in cap de Menta ait. Mentæ tres sunt species. Est enim quędam domestica: quæ proprie hortulana dicitur. Et est alia syluestris, quæ Mentastrum nuncupatur. Et est alia quoque Menta quæ longiora, latiora, & acutiora habet folia: & hæc est Menta romana, uel sarracenica:& uulgariter herba sanctę Marię uocatur. Quod falsum est. nam supra in isto unguento posita fuit herba sanctę Marię:ergo non est Menta sarracenica:ut inquit ipse. Hic Nicolaus dicit. Et alię Mentæ. Idē dicunt alij, ut Giliber, & Leonard. & significat alias species Mentæ quas ipse non nominauit. Nam species Mentæ sunt quinq;, de quibus tres nominauit supra, & alias duas non nominauit:& illas quas intelligere debemus per alias Mentas, est Menta communis, seu hortulana, & Mentastrũ. Et sic meo tempore uidi in hoc ponere quinq; species Mentæ: quæ sunt Menta hortulana, siue communis, uel odorifera:& syluatica, & est Mentastrum: & est alia quæ dicitur Sarracenica, siue Romana:& est alia quæ dicitur aquatica, siue balsamica: & est alia quæ dicitur Menta nõ odorifera, & hoc est Calamentum:& sic omnes istæ quinq; debent poni in isto unguento. Sed Lumen de quo supra, inquit, quod per alias Mentas nõ intelligitur, nisi Menta domestica:sed non recte, ut est notum apud omnes sapientes.

De POLYTRICO.

Polytricum herba est minuta, cuius stipes uergit ad nigredinem. In puteis hanc uidi, in muris, ac locis humidis:& hoc est satis notum.

De LAPATIOLO.

Lapatiolũ, siue Lapatioli secundum Compositorem ac Giliber. est Lapatium acutum:ergo est Acetosa qua generaliter utimur, & sic est quod illa Acetosa qua utimur, est acutior omnibus Lapatiorum speciebus. Macer ait. Herba solet Lapati uuglo Paritella uocari. Illius species dicuntur quatuor esse. Idem ait Dioscor. in cap. de Lapatio. Circa instans inquit. Lapatiorum triplex est maneries. s. Lapatium rotundum, acutum, & domesticum. Lapatium folia habens acuta, efficacius est Lapatio rotundo:minus efficax est Lapatium domesticum:quod folia habet aliquã D tulum lata, & magna: usui medicinæ competunt.

De CARDVNCELLO.

Carduncellus secundum Gilibertum, est Cardus benedictus. Idem dicit Compositor. ergo est quem Plin. Erigerion, siue Senection uocat. De qua Isidorus Erigerion a græcis dicitur: qđ uere primo senescat, unde & eam latini herbam Senectionem uocant. Non intelligitur de Senactione quod dicitur Cressonum, sed de alia herba de qua Macer ait. Erigeron græci Senection nosq; uocamus, Quod canis similis uideatur flore capillis. Nascitur in muris, & in hortis, & tegulatis. Hęc apud Diosco. uocatur Sedum, & apud Gal. in libro ad Paternianum uocatur Suedo, quam alij Senetion uocant. Hęc uero est herba quæ in numero Cardonum est. Apud nos in hortis ac in muris inuenitur:& est quam Lombardi herbam Turcham uulgariter dicunt.

De MATRISYLVA.

Matrisylua secundum Compositorem est Oculus lucidus, seu Caprifolium:& de hac apud quosdam fit licium:sed illud licium est debile. Hæc herba apud nos iuxta hortos inuenitur: cuius folia sunt ab uno latere subalbida, & ab altero uiridia, se adhærentes & inuoluentes sæpius super alias plantas:ut est notũ. Et est quam Dioscor. Periclimenon uocãt:& nostri Cesoli uulgariter dicunt.

De MATVRELLA.

Maturella secundum Compositorem est Potentilla, seu Amantilla:ergo est Valeriana, seu Fu. Matthæus syl. dicit. Martorella.i. Valeriana, uel Fu, uel herba gattæ. Sed herba gattæ, apud nos etiam habet aliam significationem. nam significat Nepitam, seu Calamentum montanum. Valeriana apud teutonicos dicitur Thamara. Hęc herba omnibus nota est. Circa instans ait. Fu intelligitur radix in medicina. Lumen maleducens, non posuit in sua descriptione Maturellam: forsan ignorauit quid esset.

De HERBA MVSCATA.

Herba muscata. s. herba muscata maior. Leonardus loco eius habet herbam Garyophyllatam:sed non recte. Gilibertus habet herbam muscatam. Secundũ Compositorem est maior, &

minor. Maior autem facit actus, & non redolet: minor non facit actus, & redolet: quid autẽ sit, communiter ignoratur. nõ enim est herb a muscata: ut quidam dicunt: nec eius forma est, ut dicit Lumen male lucens. Veritas autem est, quod herba Muscata maior, est herba dicta Secabrion, quæ folia habet minuta similia Petroselino, aliqualiter pilosa: florem habet paruum, tendentem ad rubedinem: & quando flos decidit, facit quandam rem ad similitudinem acus acutam, uel ad similitudinẽ rostri ciconię. Hæc suo tempore dum est recens comeditur, in uijs ac pratis inuenitur, hanc uulgares Rostrũ ciconiæ uocant. Et hanc meo tempore uidi ponere in unguenta.

A

De ALELVIA.

Aleluia idem dicit Leonar. Giliber. dicit Aleluia est species Trifolij; & est herba acetosi saporis: ergo est Panis cuculi. Vnde meo tempore uidi multos in hac errare. Reperitur autem super arborem Vlmi quædam res similis uesicę, & hæc apud malignos herbaticos Panis cuculi uocatur. Sed non rectè: quia Panis cuculi est Aleluia: & est herba quæ saporem habet acetosum, habens tria folia sicut Trifolium, sed sunt parua, & tripliciter diuisa, & in cacumine cuiuslibet partis est incisa: semina ipsius sunt in uaginis similibus cornibus: quæ cum tanguntur tempore maturationis, euolant ab eis semina, sicut handachoche. i. Trifolij, tendentia ad rubedinem. Hęc raro in pratis inuenitur.

De CRISPVLA.

Crispula, idẽ habet Leonar. Gilib. dicit. Crispula. i. Oculus bouis. Secundũ aũt Compositorem est herba Cancri. quid autẽ sit generaliter ignoratur: sed quia Gilibertus dicit, quod Crispula est Oculus bouis, ergo est quædam herba quæ apud Dioscor. uocatur Buphthalmos, cuius folia sunt similia folijs Maratri. i. Fœniculi. Flores habet nigros. Hic textus Dioscor. est corruptus. debet enim dicere, quod habet flores citrinos plus flore Camomillæ: ut dicit Serap. ex uerbo Dioscor in cap. de Cotula, quę idem est. Auicen. in secundo can. ait, Bichar, & est illa quę uocatur Chusem. s. Oculus uaccæ. Rosa eius est citrini coloris, rubea in medio, grossior rosa Camomillæ. & sic est. Vide ergo, quod Crispula est Oculus bouis, seu Buphthalmos, siue Cotula: & hæc apud nos in ciuitatibus, & in uijs nascitur. Rasis in libro aphorismorũ in libro quarto de dietis medicis & cibarijs inquit. Ladion. i. Oculus bouis, seu Oculus uaccæ, quod idem est, hanc nostri rustici Cotulam dicunt.

De CAMPHORATA.

B

Camphorata secundum Compositorem est Abrotanum syluestre. Sed Lumen male lucens loco eius posuit Camphoram. Sed non rectè factum est. nam Giliber, ac Leonardus posuerunt Camphoratam. i. Abrotanum syluestre, cuius folia sunt similia folijs Camomillæ. Loco eius ui di ponere Abrotanum usuale.

De PVLICARIA MINORE.

Pulicaria minor secundum intentionem Dioscor. est sicut maior in folijs, sed est odoris grauioris. Et sic est, quod Pulicaria minor, id est, Satureia, seu Timbra habet maiorem odorem quã maior. In folijs idem sunt, & in uirtute sunt quasi idem. In partibus Comæ unus græcus dixit mihi, quod Pulicaria minor apud ipsos uocatur Coniza, seu Timbra: & fecit uersiculos sic dicens. Timbra solet græce, Satureia dicta latine, Timbra solet græce Pulicaria dicta minor. Thymum enim dictum, nos Pulicariam maiorẽ nominamus: & sic meo tempore pro Pulicaria maiore, Thymum uidi ponere: & pro Pulicaria minore, Satureiam.

De LAVREOLA.

Laureola apud Dioscor. uocatur Dypnoides. Serap. uero inter species Lauri Laureolã describit: & est quam dicit esse Gar. Est species alia quæ dicitur Daphnides: & est arbor parua, cuius altitudo est unius brachij: habet uirgas multas, subtiles a medietate: supra quibus superius sunt folia, & uirgæ eius non facile frangibiles, & super eadem cortex fortiter adhærens ligno: & folia eius sunt similia folijs Lauri: nisi quia sunt meliora, & tenaciora, & ad frangendum difficiliora, mordicantia & pungentia linguam, & gulam exasperantia: & habet flores albos: & grana quando sunt matura, fiunt nigra: & habet radicem nullius ualoris in medicina: nascitur in locis montuosis. Ioanues Anglicus in cap. de Paralisi dicit. Semen Laureolę, & uocatur Coccognidium. Quod non est credendum.

De MANDRAGORA.

Mandragoræ folium apud nos raro inuenitur: sed moderni herbatici reperierunt speciẽ unam Mandragoræ in partibus Comæ, & illa utunt: & sit hanc habere non possunt, ponũt folia Prioniæ. Leonardus autem ibi inquit. Foliorum Mandragoræ, & loco eius Fabæ inuersæ. Faba uero inuersa apud Diosco. inter species Strigni describit; & est tertius Strignus. i. Solatrum.

C

De RVBO.

Rubus alius Batus, ferens mora: alius Rubus canis: qui apud Diosc. Cynosbatus uocatur. Sed hoc intelligitur de Rubo qui fert mora.

De BARDANA.

Bardana secundum Compositorem est Illapheos, seu Lappa. Quidam Lappagonem maiorem dicunt. Isid. ait. Lappa domestica: quod habeat caulem ingentem per terrã dispositam: hæc a græcis Philantropos uocatur. Supra de ipso dictum est in Philantropo antidotario.

De SCATVNCELLO.

Scatuncellus secundum Compositorem est Vmbilicus ueneris. Idem dicit Leonar. de prædapalea ibidẽ. Sed hodierni apothecarij, maxime ignorãtes, loco eius ponunt illum Cardum, qui a Dioscor. uocatur Dipsacus: cuius frutex est spinosus, habens folia similia Lactucę: & hoc utuntur Fullones ad garzandum pannos & bireta: & sic meo tempore uidi multos ipsum ponere. Sed errant. nam ut dictum fuit, Nicolaus Compositor uult, quod Scatuncellus sit Vmbilicus ueneris. Idem dicit Leonar. & sic est secundum ueritatem. Hæc a Dioscor. uocatur Cotilidon. Apud nos nascitur in tectis domorum & ecclesiarum, ac alijs locis, & uocant ipsum uulgo Herbam rotundelam, uel Cibalariam.

De TRIBVLO MARINO.

Tribulus marinus. i. Cicer imperiale. Hic apud Auic. in secundo can. uocatur Hasech. Eius species duæ sunt. s. domesticus, & agrestis: sed ille qui hic intelligitur, est ille qui fert quendã fructum ad similitudinem Castaneę: & propter id multi uocant ipsum Castaneolum. Et isti fructus abundant in locis uicinis sanctę Marię de monte, & ibi uocantur Langani ab incolis, & sunt primo uiridis coloris: deinde nigrescunt, & habent angulos acutos. Apud nos idem inuenitur ultra Padum, maxime in aquis. Et hic fructus piscatoribus nocet, eo quod inuoluitur circa rete, & pisces fugiunt.

De VVA LVPINA.

Vua lupina. i. Solatrum secundum modernos non est Stafisagria: ut quidam crediderunt. Miror quod Mesue in cap. de alfescera dicat. Nascuntur supra ea botri sicut botri uuarum, & uocantur Vuę lupinę. Sed apud modernos non rectè. nam Vua lupina apud Sera. in cap. de Solatro est idem. Auerrois in quinto Coll. inquit. Hupnephathalep. i. Vua uulpis, quæ in latino nominatur Vua canina, hæc herba. s. Vua uulpis, uel Morella. Prꝍterea Auic. in cap. de Chechengi ait. Virtus eius est proxima uirtuti Vuę lupinę, & proprie uirtus foliorum eius. nam sine dubio Chechengi est species Solatri, siue Vuæ lupinæ: quod idem est. Itẽ Circa instans. Strignum, Vua lupina, Solatrum, Morella idem est. Et sic ex meo iudicio dico, quod Vua Lupina est Solatrum, quæ apud Dioscor. Strignus uocatur: a uulgo dicitur herba Mora. Papias ait, Vua lupina dicta, quod semen eius Vuæ simile est: hæc Strignos græce dicitur.

D

De CAVDA CABALLINA.

Cauda caballina est Cauda equina, & est quam Dioscor. Hippurim uocat. Nicholus loco eius habet Caudam equinam, quę idem est. Serap. in cap. de Cauda equina inquit. Aliquando uero egreditur a muris in quibus nascitur, & declinat inferius, propter similitudinem foliorum quæ sunt sicut coma: ut uideatur uelut cauda pendens in muro: & propter hoc sic nominatur. Moderni autem duas ponũt species. Vna est maior & asperior, qua tornitores cyphos poliunt. Et alia Tornatila, aliquando Asprella dicitur, aliquando Troxia. Guil. Lombardus ait. Cauda equi est Asprella. Hæc apud nos in fossis ac iuxta aquas inuenitur.

DE GENESTA.

Genesta autem frutex est omnibus nota, hęc apud Dioscoridem uocatur Spartus. Plin. Genistæ uinculi usum prꝍstãt. Flores apibus gratissimi. Dubito, an hæc sit quam grꝍci autores Sarton uocanr. Quidam myricam uocant: sed non rectè Mesue inquit. Albrachin est capistrum arboris: & est arbor montana, super quam stipitum eleuatur densitas, fustium multæ rectitudinis, & duplicantur: non patiuntur fracturas, unde ligãtur ex eis arbores. Et producunt flores figuræ lunaris, citrinitatis multę: & profert folliculos scd'm semiñ Orobi, habẽtes semina distincta: sed in lingua latina Genesta, secd'm quosdã Myrica appellatur. Electio ultromarina est melior, & omnes quę in partibus orientalibus oriuntur. Galen. in octauo simpliciũ ait. Spargamũ, id est, Genesta.

DE EBVLO.

Ebulus est species Sambuci. Vnde uersus. Sambucus est Actis, sed Ebulus est Chamęactis. de quo Serap. in cap. de Ebulo de utraq; loquitur: & ibi describit de forma ipsorũ, dicens: quod

illa species quæ dicitur Chamæactis, est minor prima, & habet ramos magis herbæ pertinet. A quadratos, in quibus sunt multi nodi: & folia inuicē distantia in singulis nodis, similia folijs Amigdalæ in summitatibus suis: nisi quia habet uenas, & sunt longiores eis: habentia grauem odorem: & in summitatibus ramorum sunt capitella, seu coronæ similes coronæ supradictæ speciei: & flos similiter: & habet radicem longā in grossitudine digiti: & apud nos in uijs, ac in multis locis nascitur: & uocant ipsi rustici Lorex.

DE ELLEBORO.

Elleborus secundum Mesue est Barba alfugi. Secundum Auerroim in quinto Coll. Elleborus est Condisi. Quod non creditur, uerum multi moderni computant Condisi inter species Ellebori: eo quod sternutationem commouet. Tamen nostri doctores non ponunt species Ellebori nisi duas. s. album, & nigrum: quæ satis notæ sunt. Infra in oleo de Euphorbio, ostendam melius, quod Condisi non est Elleborus. Secundum intentionem Mesue, quando niger nascitur apud radices arboris fructuosæ, sunt fructus eius solutiui. Papias inqt. Anticyra est insula ubi abundat Elleborus, ad capitis purgationem necessarius: & ponitur pro Elleboro antiqua partē templi, quæ ortum respicit. Hic ab aliquibus dicitur Velax: & ab aliquibus dicitur Stranudella: eo quod puluis ipsius in naribus positus sternutationem commouet.

DE SEMPERVIVA.

Semperuiua. s. maior secundum Circa instans dicitur, quia semper uiridis reperitur. Auic. in secundo inquit. Semperuiuū est Sucutum. In cap. uero de Sucuto inquit. Sucutum dicit q̄d est Semperuiua: & dicitur, quod est species seminis Mandragoræ. Sed non rectè. quia illud cap. de Sucuto est corruptum. nā apud Arabes est Symphytum: ergo est Consolida maior. & sic si legis illud ca. de Sucuto apud Auicen. cum cap. de Symphyto apud Dioscoridem, uidebis quod idem sunt. Semperuiua apud Dioscor. uocatur Aizon maius. Dicitur, quod omni tempore folia uiridia habet. Dicitur & Buphthalmon. Quod nō est. nam Buphthalmon est Oculus bouis, aut Zotalmon, aut Ambrosia. quod nō est. Aliud facit cap. de Aizon minori: & hæc est Vermicularis, & ambę notę sunt. Aizon uero est proprium nomen suum: quia componitur ab ἀεὶ, q̄d est semper: & ζωή, quod est uita, unde Semperuiua dicit, quia semper folia uiridia habet: nascitur super tegulas plurimum, & in locis quibus stercora proiecta fuere, & alibi.

DE CICVTA.

Cicuta, aut Schara, est herba satis nota, apud Dioscor. uocatur Comos: hastas habet nodosas sicut Maratrum: folia similia Ferulæ, sed angusta. Apud Auicen. in secundo can. uocatur Sischaram: & inquit sic. Inquit Dioscor. crus huius plantæ est sicut crus Ferulę: & folia eius sunt sicut folia Cucumeris. Hic textus Auicen. est corruptus: quia debet dicere, hastas habet nodosas sicut Maratrum, folia similia Ferulæ, sicut dicit Dioscor. Liber qui dicitur Bulchasim in tractatu secundo inquit. Forma extrahendi succum ex Sucharam. i. Iusquiamo. Quod falsum est. nam Serap. in cap. de Cicuta ait. Sucharam sic nominatur apud medicos: sed Arabes nomināt eam Scicharam, uel Zucharam. Et sic est, quod Zucharam est Cicuta. Idem Serap. in fine eius cap. inquit. Et quando ponitur Cicuta super testiculos puerorum, nō dimittit crescere eos. Melior autem ex hac planta est illa, quæ nascitur in Creta, & in Chio, & in Attica. Etiam apud nos in multis locis hæc reperitur, unde si fricaueris folia ipsius recentia, grauem odorem referunt.

DE VERBENA.

Verbena, seu Herbena, est herba quę apud Dioscor. Hierobotanum uocat. Quidam uocāt ipsam Sacram herbam, quæ Sagmen. i. Sanctimen antiquitus dicebatur: eo quod pagani in sacrificijs & omnibus expiationibus ea utebantur. Hæc autem herba idem nomen accæpit, quod sacerdotes eam purificationibus adhibere consueuerunt. In Passionario habetur, quod si medicus uisitando infirmum ipsam manu portauerit ægroto insciente: & dicet ægroto, qualiter habes? si æger dicet, bene, sanabitur: & si dicet, male, morietur. Hæc apud nos in ciuitatibus nascit. Hanc quidam rustici, herbam sancti Ioannis uocant. Sed non rectè. Papias. Herbena herba Sagmen dicitur: sic dicta, quasi pura. Hæc & Hierobotane dicitur gręce.

DE HERBA GRATIA DEI.

Herba Gratia dei apud moder. herbaticos uulgo sic est uocata: & est herba, cuius longitudo est unius palmi, aut parum plus. Folia habet similia Hysopo: florem habet inter folia paruū, cuius color tendit de bicoloribus ad album & purpureum: sicut herba quæ dicitur Volubilis quæ in uineis nascitur. Radicem habet paruam & paucam. Apud nos in pratis ualde abundat. Et cognoscitur propter saporem foliorum, nam folia ipsius habent amaritudinem prout Centaurea minor, aut parum plus.

C

De PILOSELLA.

Pilosella herba est satis nota. Dicitur autem Pilosella, propter abundantiam pilorum quos in folijs habet. Ego non inueni autorem auctenticum, qui de ipsa speciale faceret cap. sed apud moder. Pilosella est herba nascens in locis lapidosis, siccis, cum folijs quæ expanduntur super faciem terræ: & super ipsa folia habet pilos ab uno latere, & ab alio cum flore rubeo. Hęc a multis dum est recens comeditur. Existimauerunt quidam, quod hæc sit quam Auic. in secundo can. uocat Fistulam.

De STAFISAGRIA.

Stafisagria secundum Serap. est Granum capitis: & est dicta Passula montana. Auicenna in secundo can. ait. Stafisagria est Vua passa montana: & est Granum capitis. In monte Libano inuenitur de eo plurimum: & est granũ nigrum sicut Cicer nigrũ. Sicut Circa instans inquit, Stafisagria, quæ etiam Caputpurgium dicitur: semen, & herba simili nomine appellant. dicitur enĩ Caputpurgium, quia caput purgat. Multæ est efficaciæ. Semen usui medicinæ competit: per decem annos durat. Isid. Stafisagria, hoc est, herba quinq; digitorum.

De VERMICVLARI.

Vermicularis secundum Compositorem est Semperuiua minor, aut Portulaca agrestis: in tectis domorum nascitur. Secundum autem Lumen male lucẽs, est Crassula. Quod falsum est: quia in isto oleo utrumq; ingreditur. Macer ait. Semperuiua minor species est istius herbæ, quã Semperuiuam dicunt: quoniã uiret omni tempore. Barba Iouis uulgari more uocatur. Secundum intentionem Macri herba Iouis est Semperuiua minor: secundum uero Matth. syluaticum herba Iouis est Herculis, uel Bonades. i. Sticados citrinum: sed autem Nichol. est Sticados citrinum, seu Santonicum marinum: ergo est herba marina. i. herba lumbricorũ. Aduertendum est autem, quod Macer nõ dicit ipsam uocari Barbam Iouis, nisi a uulgaribus: sed deus hoc nouit.

De CIBALARIA.

Cibalaria, Vmbilicus ueneris, Scatuncellus, idem: apud Dioscor. uocat Cotilidon, siue ut alij Cibaleon, siue ut latini Vmbilicus ueneris. Hæc est herba, quæ folia habet rotunda & lata, quæ in muris nascitur: & est quam nostri rustici herbam Rotundelam uulgariter dicunt.

D

De CRASSVLA MAIORE.

Crassula maior secundum Compositorem est Faba grossa: secundum aliquos est Semperuiua maior. Sed non recte. nam in isto oleo possumus certificari, quod idem non sunt: quia in hoc ambæ ingrediuntur. Crassulæ uero species tres sunt. s. maior, minor, & media. Maior uero est herba quę habet folia uiridia & pinguiora, ut Semperuiua: & florem tendentem ad albedinem. Nascitur autem apud nos iuxta fossas: & hæc est Faba grossa. Minor uero est Vermicularis. Et media secundum Compositorem est Cardus benedictus.

De HYPERICON.

Hypericon. Auicenna inquit. Hypericon nominatur arabice Alharib: & nominatur syriace Vua dęmonis. Dioscor. de Hypericon facit tria capitula: & distinguit ipsas species. Vnum facit sub nomine Asquiron. Aliud sub nomine Corium: quod est Rapa rustica. Aliud de Hypericon. Sed Serap. in uno capitulo de omnibus loquitur. Sed illud Hypericon quo utimur, habet folia parua, in eis foramina minuta: & propter id uocatur Perforata, siue herba S. Ioan. siue Fuga dęmonum. Apud nos in ciuitatibus nascitur.

A

¶ HIERONYMI herbarij Argentorat. APODIXIS Germanica, ex qua facile uulgares herbas omnes licebit per- discere, coacta in seriem Alphabeticam.

¶ Andorn. Marrubium.

Andorn von den Kriechen Philoſtotes genant/vñ in Latin Marrubium/oder Praſſium/ nach etlichem teütſchen Andorn/darumb das es heylē iſt die kranckheit der kinder gnant der Andorn/aber in niderlendiſcher ſprach/Gotts vergeß. vñ iſt zweyerley geſchlecht/mänlichs / vñ weyblichs. Das mänlin brun/ſchwartz far/iſt gleich den groſſzen Neßzen/ mit einem hohen viereck echten ſtengel/zweyer ellenbogen hoch/die bletter gleich den Neßlen/dann das ſye ſchwertzer in der grünen farben ſeind. Des weiblins bletter rund/kruſecht / bleych/mit einem weiſſen ronden ſten- gel/eins ellenbogen hoch. Wann funden würt Andorn/oder Gotz vergeß on zůſatz/ſo ſoll genum- en werden das weiblin. Aber in warheit vaſt nutz/wenn das mänlin gebrucht würt dem mañ/vnd das weiblin der frawen.

¶ Ampffer. Ace·oſa.

Ampffer in Latin Acetoſa/vñ in teütſchem ſaur Ampffer / darum̃ das er ſaur iſt/auch in vnder- ſcheit des wilden ampffers / in teütſchem Mengel wurtzel gnant. Des krauts Ampffer iſt dreyer hand. Einer mit einē hohen ſtengel vff anderhalbē ellēbogen hoch/mit kleinen rotfarblümlin / nahe wie eins kleins breyts ſämlin/ wachßet vff den matten oder wiſen/von dem ich hie ſchreib. Der and mit breyten rotfarben bletteren/ genant Mengel wurtzel / mit ſtenglen eins ellenbogen hoch . Der drit kaum einer ſpannen hoch / mit bleychen grünfarben blettern wie ein hertz oder klee / wachſt in den wälden/oder hecken/ der in latiniſchen zungen Alleluia/oder Panis Herculis/ vñ in teütſchem Gauch ampffer. Hye zů verſton von dem gemeynen ſauren Ampffer/ Acetoſa / oder Acetoſella/ nit der Gauch ampffer/wie wol er auch ſaur iſt.

¶ Myſtel. Viſcus.

B

Aſolter Myſtel / von den Latiniſchen Viſcus genannt / hat gelblecht grünfar bletter gleich dem buchßbaum/doch lenger/vñ ſchmeler . Vnd das waſſer ſoll gebrañt werden vß den weiſſen köulin die vff dem myſtel wachßen.

¶ Attich. Ebulus.

In Latein Ebulus/mit eim hohen ſtenngel / doch nit holtzecht das er iſt als der holder / auch nit hoch wachßende.

¶ Alantkraut. Helenius.

Alantkraut von den Kriechiſchen Helenius genannt / in Latein Enula campana / von etlichen Alant/ darumb von der wurtzlē ein wol geſchmacktes wein gemacht/würt Alantwein genant/ al- ſo das der wein im herbſt darüber verjären iſt . Vñ das kraut hat etwan ein harecht breit ſpitz blatt/ gleich dem kraut genant Wullh/doch nit alſo weiß oder weych/mit einer groben wolgeſchmacken- den wurtzel.

¶ Adermeng. Agrimonia.

Agrimonien/in Latein mit gmeynem nam̃en Agrimonia/oder Feriaria ꝛc./ von den teütſchē Agrimenig/oder Adermeng genant/auch võ etlichen Bruchwurtzel/darum̃ / das ſye zů den bruch ſoll breüchlich ſein. Aber in warheit ſo iſt Walwurtz aller nechſt dem nammen Bruch wurtz. Das kraut Adermenig hat ein langen ſtengel/vff zwen ellenbogen hoh/ mit kleinen gelben blůmlin / dar- auß werden kleine kletlin die hangen an den kleideren ſo man dar für geet iſt.

¶ Agleyen. Aquileia.

In Latein nennt man es Aquileia/das iſt ein kraut mit einem langen ſtengel/anderhalben ellenbo- gen hoch/das merer teil mit blawen blůmen/vnd etlich mit weiſſen blůmen.

¶ Genßdyſtel. Endiuia.

Das kraut von den Latiniſchen Endiuia genant/von den Teütſchen Genßdyſtel/iſt zweyer / od dreyerley. Das ein iſt Sudyſtel/in latein Scariola genant. Das ander Lattich/im latein Lactuca agreſtis. Das dritt Genßdyſtel/das da an dem gradt des ruckens hat ſcharpffe dinglin wie ein ſeg in geſtalt groſſer vnd herter hat. Wiewol Lumen maius das nennet Taraxacon/vnd Cichorea/ das iſt Wegweyß/ das doch nit iſt zů glauben. Aber Scariola hat kleine rithe an dem rucken/mit einem hymmelfarben blawen/wenig braunelechtem blat/vnd gibt milch. Aber Genßdyſtel/das Intifien iſt gibt kein milch/ wiewol die Latiniſchen dem ſelben Taraxacon ſprechen / ſo iſt es doch Intiſien/ vnd ſprechen dem kraut Wegweiß Annfien. das nit war iſt/wol es möcht dar für genummen wer- den/vmb gleichheit willen irer krefft/aber das mit ſtachlechten ruckgrat hye zů vrteylen iſt für Intifi- en/vnd nit für Taraxacon/vnd von den Teütſchen Leber dyſtel / oder Genß dyſtel genant/ darumb

auff anderhalb spannen lang/võ den Teütschen Knaben/oder Wundtkraut genant. Die klein mit einer rondechten wurtzel/das kraut gleich der Garben / von den Latinischen genant Filipendula/ in teütscher zungen / wild Garb. Die mittel von deren ich hye geschriben hab/ mit einer drüßechten wurtzlen / vñ braunfarb stengel.

A

¶ Burtzel. Portulaca.

Burtzel in latinischer zungẽ Portulaca genañt/hat ein feyßts kraut kleiner bleych rotfarbẽ bletter/ rundem stengel flechtende vff der erdẽ / wachßet in feyßtem erdtrich bey Zybelen/yederman wol bekant/würt das merer teyl im salat gessen.

¶ Bibinell. Pimpinella.

Bibinellen / dz kraut von den Latinischen Pimpinella genant/ist zweyerley geschlecht. Eins mit einem subtilen stengel vff ein ellenbogen hoch/mit einem kleinen weyßzen blümlin/mit einer scharpffen wurtzlen im geschmack. Das ander võ etlichen groß Bibinell/od wilde Bestenaw genañt.

¶ Hartryegel. Peruinca syluestris.

Beynhültzin laub/das ist ein stude / von etlichen Latinischen Peruinca genant. Vnnd von den Teütschen wild Yngrün. darumb/das sye mit den blettern dem kraut Yngrün gleich ist. Das laub von den Beynhültzin /oder Fülbaumen/von etlichen Hartryegel genañt würt/ wañ in der warheit das laub von Hartryeglẽ gleicht mit den blettren etlicher maß dem Örlinbaum/ der von den Latinischen Alnus genant würt/mit schwartzen vnnd krusen blettern/aber des Beynhültzin bletter / oder laub seind gleich dem vor genanten kraut Yngrün/doch etlicher maß lenger vnd schmeler.

¶ Brunnkresß. Nasturtium.

Brunnkresß /das kraut ist in Latin Senecion / oder Nasturtium aquaticum / oder Cardamus agrestis genant.

¶ Bachmüntz. Mentastrum.

Bachmüntz von den Latinischen Menta rubea/oder Mentastrum genannt/mit rotfarben stengel vnd blettern. Doch sprechen etlich dem Balsam müntz/auch Fisch müntz. ist aber nit recht/ darumb das es nit wachßen ist da Fisch wonent.

Branntlattich. Vngula caballina.

Brañtlattich würt von den Latinischen Vngula caballina genañt/darum̃ das es den brañt heylt/ vnd einem rosßfüß gleich ist/mit breyten runden blettern/stengel vff ein spañ lang.

¶ Bonen. Faba.

B

Bonen in latinischer zungen Faba/ist yederman wol bekañt/doch mancherley geschlecht ď Bonẽ. als Lupini/vnd in teütsch Fyckbonen/darumb das sye zůn feygwartzen gůt seind. Vnd der ist auch zweyerley/etlich bitter/etlich nicht. Vnd ein ander kraut Faba inuersa genannt / von den Teütschen Wundtkraut/als ich vor gesprochen hab in Brunwurtz / hat bletter gleich den Bonen / dañ das sye feyßzter vnd dicker seind an den blettern/vnd wachßen gern auff etlichen matten/oder wysen. Es ist auch ein ander kraut in latinischer zungen Fabaria/oder Hyposelinum/ vnd in teütscher zungen Bachboñ. Aber billicher Bachbon genannt / darum̃ das sein kraut dẽ bonen kraut gleich ist/vnd in den bächen wachßen. Võ den dreyen ich hye nicht schreibẽ biñ/sunder allein võ den gemeynen bonẽ.

¶ Basilien. Basilicon.

Basilien hat grosse breyte bletter/in latinischer zungen Basilicon/ vñ das kraut von den Teütschẽ groß Basiliẽ genãnt/darumb das es grösser bletter hat dañ die kruß.

¶ Krauß Basilien. Basilicon garyophyllata.

Basilien von den Latinischen Basilicon garyophyllata genannt / Darumb/das sein geschmack gleicht den Neglin.

¶ Blaw Meyblümlin.

Blaw Meyblümen hat ein langen stengel /entpfilhe ich denen die es kennen.

¶ Butten laub. Spina alba.

Butten laub das ist ein räßze stud. So heyßzen es yetz die Latinischen Spina alba/ vnd von den Teütschen Butten/oder Hagen/oder Hegen genant/des bletter ein wenig rotfarb seind/vnnd sein blůmen wie ein weyßz roßenn/ doch nit gefüllt. sein frucht gleich den Oliuen/dann allein dz sye rot ist/vnd innwendig hol /vnd gefüllt ist mit etlichen somen/yederman wol bekannt.

¶ Betonien. Betonica.

Betonien kraut in Latin Betonica/ vñ nach dem Teütschen ist es dreyerley. Vñ diß würt genannt Brun Betonien/oder Betonig/zů vnderscheyd/ dz es brun blůmen hat / mit einẽ schwartzen grünfarben blat. Es ist auch eben des selben geschlechts die weiß blůmen hond / vnd haben beyd stengel in der höhe eine ellenbogẽ/das kraut mit gelben blůmen nicht also hoch/võ den Latinischen Herba paralisis/vnd in teütscher zungen Hym̃elschlüssel/ vmb der weyßzen bletter willen. Es ist aber nit recht/wann Hym̃elschlüssel des geschlechts nit ist.

¶ Bocksbart. Barba hircina.

Bocks bart kraut / von Latinischen Barba hircina genant/ diß kraut wechßt vff den wysen oder matten / mit eim hohen knodechtẽ stengel bey zweyer ellenbogen hoch/zwo oder drey gelber blůmẽ/

C gar nahe gleich den Mertzen blůmen/genannt Pfaffenblatt/ vnnd das kraut mit langen schmalen spitzen blettern/daruff etwan funden würt ein weiß schetimlin.

¶ Bronbeeren. Rubus caninus.

Bronbeeren von den Latinischẽ Mora bacce genant. Es ist auch ein ander geschlecht Himpber genant/ vnd würt offt in latin eins für das ander genummen. Das falsch ist. wann Himpber dia stud on dorn ist/aber Bronbeern vol scharpffer dörn.

¶ Boley Pulegium.

Boley von yederman wol bekannt/wachßet an feüchten stetten vff anderhalb spannen hoch/der stengel mit kleynen bletlin.

¶ Blaw kornblůmen Flores frumenti.

Blaw korn blůmẽn/von den Latinischen Flores frumẽti/oder Flores siliginis genant/Zů teütsch Kornblůmen.

¶ Blaw Violaten. Viola.

Blaw Violen in latin Viola. Es ist auch ein ander geschlecht der Violen/ in latinischer zungenn Cheiri/vnd von den Teütschen Violen/vnd seind Negel blůmlin.

¶ Buck. Artemisia.

Buck in latinischer zungen Artemisia/ ein můtter der kreüter / vnd von den Teütschen Buck / od Byfůß/oder Sonnen wẽndel genant. Auch võ etlichen sant Johans kraut/ oder Gürtzel / darum̃ das es an sant Johans tag des Täuffers würt vmbgürtet/ vñ in das fewr geworffen. dz ist falsch. wañ sant Johans kraut von den Latinischen Perforata/ oder herba sancti Johannis genañt würt darumb/das sein bletter durchlöchert seind/vnd ist der Basilien gleich/vnd dem teüffel widerwertig/von des wegen es vil genant würt herba Fuga demonum/teüfel flüchtig. Als ich selber gesehẽ hab/das kraut in die hand verbergen/eim behafftenn menschen die hand gebotten / greiffen sye die nit an/darumb das selbig kraut von den Latinischen sant Johans kraut genant ist/vnnd nit Buck/ wie wol Buck auch ein solch verborgenheit bey jm hat für zaubernüß / vmb der kürtze willenn hye vnderwegen gelassen.

¶ Wegeerich. Plantago.

Breit wegerich in latinischer zungen Plantago/oder Quinquenervia/oder Lingua arietis/ oder Plantago maior gesprochen/von den Teütschen Breitwegerich/zů vnderscheyd der dreyerley Wegerich/die da seind/als Spitzwegerich/von den Latinischen Lancea lata / darumb dz es einer lantzẽ

D eisen gleich ist. vnd Wasser wegerich/von den Latinischen Plantago aquatica/von den Teütschen Frösch löffel kraut genant/darumb das es in den lachen wechßt/ da die frösch wonent. Vnnd das dritt Plantago maior/von dem ich schreib.

¶ Benedicten wurtz. Garyophyllata altera.

Benedicten von den Latinischen Garyophyllata/ oder Sanamunda genant. Welchs kraut sich gleicht etwan mit den blettern der Agrimonien / welche wurtzel ein geschmack gleich den Neglin gibt/darumb im Mertzen offt die wurtzel würt in wein gelegt/vnd daruon getruncken.

¶ Bestenaw. Pastinaca.

Bestenaw wurtzel von den Latinischen Pastinaca domestica genant/von den Teüschen Morell/ oder Bestenaw. Vnd ist zweyerley/wild/vnd zam̃. Das wild von den Teütschen groß Bibinel/oder wild Bestenaw/darumb das es gleich ist etlicher massen der Bibinel/doch grösser. Es ist auch ein ander geschlecht Daucus asininus genant/ vnd von den Teütschen Vogelsnest / wachßett vff den matten mit einer zů gethonen weissen blůmen/wie ein duben nest / gewinnet horechten somen/in d' zů geschlossen blůmen dariñ offt erfunden/daruon der nam̃ Vogels nest entspringt.

¶ Bappelen. Malua.

Bappeln von den Teütschen Bappel kraut genannt/des geschlechts manigfaltig ist / als Malua hispanica/oder Malua agrestis / von den Teütschen genant wild/oder weiß Bappeln.

¶ Brunnellen. Prunella.

Brunellen in Latinischer zungen Prunella genant/vnd ist ein kraut hat ein brune blům/kraut vñ stengel in der höhe einer spannen/vñ ist gar nahe gleich der Güldin gunsel blům/ist blawfarb/ darumb eins für das ander genummen würt. Es ist aber falsch / doch haben sye gar nahe ein tugent/ oder krafft.

¶ Bingelkraut. Mercurialis.

Bingelkraut in latin Mercurialis/gar nah gleich mit stengel vnd blettern dem kraut Milten / võ Latinischen Atripler genant/ein wenig schmeler vnd grüner / des halb jm von etlichen Teütschen der nam̃ geben ist Scheißmilt/darumb so es genutzt würdt/bewegt es den stůlgang. Auch ist ein ander kraut von Latinischen Mercurialis genant/vnd in teütscher sprach Gůt heinrich/ an etlichẽ enden Schmirbel/doch ist es nit das kraut mit den gelben blůmenn/ gleich eim eyer dotter / das in feüchten matten oder wysen wachßet.

¶ Camillen. Camomilla.

CAmillen in latinischer zungen Camomilla. Des krauts ist dreyerley geschlechts. Eins dz man

A

nennet Krottblůmen/vnd stinckt/ vnd wechßt gern vmb die stattgråben / von den Latinischen Cotula ferida genant. Das ander ist Krotten kraut das nit stinckt/von den Latinischen Cotula non fetida genant. Die zwey kreüter seind gantz gleich mit blůmen vnd stengel der Camillen / dann allein die Camillen blům/hat ein gůten geschmack/vnd wachßet vff den felden/ oder in gefertem grund. Aber beyd Krottenkreüter/eins gern stinckt/das ander kein geschmack hat.

¶ Clibenkraut. Rubea.

Clibenkraut/von den Latinischen Rubea genant/vnd in teütschem Clib/oder Cleb/darumb wañ man sein blatt oder stengel über die zung streicht das es daran kleben ist. Vnnd das krautist in der leng anderhalben ellenbogen hoch/mit kleinen blettlin/zů ringe vmb den stengel/ gleich eim sterne/ oder dem Walt meister.

Creütz wurtz. Searum celle.

Creütz wurtz von den Latinischen Searum celle genañt / vnd von den Teütschen Creütz wurtz/ vñ ist ein klein kraut/wachßet vff den gedrtē ǎckern/sunder bey zybelē/karßkraut/oder bey bynetsch/ in der hôhe eins ellenbogen/wañ es hoch würt/mit kleinen blettern.

¶ Capis kraut. Bleta alba.

Capis kraut in latin Bleta alba genannt/ von den Teütschen Capis/hat groß kôpff /ist yederman wol bekannt.

¶ Tausent guldin. Centaurea.

Tausent guldin kraut / in latin Cētaurea genañt. Es ist auch von etlichen Aurin genañt/ darum̄ dz sein stengel nahe dē gold gleich seind/ mit einer roten blůmen. Vñ heyßt auch Feber kraut/ darumb / wer sein kraut seüdt mit wein / oder das pulver yßt oder trinckt des morgens nüchtern / der würt sein ledig . Des krauts geschlecht zweyerley/ groß/vnnd klein . Aber wenig Autores hab ich funden/so die grôsser gesehen haben/ wie wol etlich erfarenden sprechē / es sey das kraut Metteam/ das von Latinischen Matricaria genant würt/das ich für die warheit nit bescheidē kan/doch würt er da für gehaltē . Aber das klein/mit eim dünnen stengel/ vff anderhalb spannen hoch mit einem rotfarben blůmlin/eins bittern geschmacks.

¶ Daubenkropff. Fumus terrę.

Daubenkropff/in latin Fumus terre / von den Teütschen Erdtrauch / oder Daubenkropff / oder Katzen kôrbel kraut genēt. Ist ein klein kraut mit braunfarbē blůmlin/ in ð hôhe anderhalb spannē/ yederman wol bekant/wachßet auff ǎckern/oder weinreben/an gebauwenen stetten.

B

¶ Baldrion. Valeriana.

Denmarck/in latin Marinella/oder Valeriana/oder herba Benedicta/oder Amantilla/oder Genicularia/oder Valentina/oder Seepillum maius/oder Herba Catte/Katzen kraut genannt. Vnd von den Teütschen Denmarck/oder Baldrion. Doch Katzen kraut/darum̄ dz die katzen die wurtzel gern schmacken vnd essen zů behalten je gesiche . Vnnd das kraut Denmack mit stengel vnd kraut wachßet vff drey ellenbogen hoch / vnnd klept vff zwen/darnach gewiñt es ein langen stengel mit einer weisszen blůmen gleich dem holder/vnd das kraut nit vil me nütz ist.

¶ Dyll. Anethum.

Dyllen in latinischer zungen Anethum/vnd ist ein kraut gleich dem Fenchel/wachßet an gebuwenen enden/vff zwen ellenbogen hoch/gemeynklich wol bekant.

¶ Daub nesselen. Vrtica mortua.

Daub nesselen von den Kriechen Archangelica genant/in latin Vrtica mortua. Vñ seind zwo gestalt/ein mit weisszen blůmen/das ander mit blawen. Wie wol ich von der blůt schreib/ so ist ir also wenig vnd zart / das du dar für wol nemen magst die ôbern gypfel vnnd dolden da die blůmen am meisten stond.

¶ Sudystel. Scariola.

Sudystel das kraut von den Latinischen Scariola genant/ist ein kraut gar nah gleich geschaffen der Endiuien/allein das diß milch gibt / mit blaw farben blettern / manglen der stacheln an dem rucken/als die Groß dystel/oder Endiuien hatt.

¶ Erdberkraut. Fragaria.

ERdberkraut von den Latinischen herba Fragaria genant/ vnd in teütschem Erdbee / darum̄ dz sye nah bey der erdē wachßen / zů vnderscheid den Bronbern/oð Hympern/die in ð hôhe wachßē.

¶ Engelsüß. Polypodium.

Engelsüß kraut vñ wurtzel von den Kriechen Dipteris. Aber in latin Polypodion / vñ zů teütsch Steinfarb/ oder Engelsüß/darumb das sein bletter sich neygen zů glych den gemeynen Farn. Vnd wechßt vff steynen/des gleich auch gern vff alten bäumen/darumb es in latin genant würt/Filix arborea/Baumfarn.

¶ Egerling. Fungus.

Egerling/oder Schwammen seind weissz farb schwammen/in latin Fungus genant . Vil seind der geschlecht/von welchen allen hye nicht not zů schreiben.

C

¶ Erenbreiß. Veronica.

Erenbreiß / in latin Veronica genant. den nammen im ein künig von Franckreich geben hat / der zuuor vssetzig vnd gar übel schmacken was. Ein hyrt sein jäger ward / der vff ein zeit gesehen hat ein lang zeit geschädigten hirtzen / gebisszen võ eim wolff / daruon er auch vast an eim hindern lauff verwundt was. Der hirtz sich näheret zů einem eychbaum / da die wurtzel mit dẽ kraut Erenbreiß wůchß / offt vnd dick der hirtz dauon essen ward / vnd sich daran reiben / also / das er daruon blůten ward / vnd legt sich daruff nider. Darnach über acht tag sah er aber den genanten hirtzen sich jnckẽ an eim andern end / vnd sah das er gantz heyl was am bissz / aber doch kein har. Darumb so ist es võ etlichen Teütschen über all gründ heyl genãt / darumb das es heylen ist die frischen wundẽ. Ist ein kraut wächßet vff der erden hynflechtend / in leng anderhalb spannen / in vngebawẽ enden. Vnd also macht der jäger ein kübel / oder gölten vol saffts / vnd was den künig betten / ein kleine kunst an jm zů versůchen zů vergünnen. durch vergunst des künigs ein beyn darin genetzt / vnd damit gewe= schen / da von dem künig das beyn wee thůn ward / deshalb in der nacht ein lyecht gebracht ward / das beyn zů besehen. was das bett vol ruffen. Der künig erfröwet ward / fürbaß mit dem safft das beyn vnd den gantzen leib reiben liessz / bitz er heyl ward vnd zart / als ein jung kind. Darumb der künig jm den nammen Erenbreiß gab / das es wol der eeren würdig was.

¶ Eniß. Anisus.

Eniß von den Kriechen / Arabischen / vnd in latin Anisum genant / vnd in teütschem Eniß. Das kraut in gestalt gar nahe gleich dem Fenchel / sein somen gemeyngklich bekant.

¶ Epff. Apium.

Epff von den Kriechen Selinon / vnd in latin Apium / vñ von den Teütschen Epff / oder Winter epff. Des Apium geschlechts ist vil / wild / vnd zam̃. Von den Latinischen Apium domesticum / od Apium hortulanum genant / darumb das es in den gärten / vnd an gepflantzten enden wachßen ist. Vnd sein gestalt gleicht sich dem Petterlin / nůr allein das sein kraut höher ist.

¶ Epphew. Hedera.

Epphew das ist ein stud wachßend an eim baum / an der muren / oder erden. Von den Kriechen Cissos / vnd in latin Hedera arborea genant / all zeit mit grünen blettern. Es ist auch ein ander ge= schlecht Hedere / wachßend allein vff der erden / von den Latinischen Hedera terrestris / vñ in teüt= scher sprach Gund reb / ist gemeyngklich wol bekant.

¶ Egelkraut. Centummorbia.

Egelkraraut in latin Centummorbia genant / wächßet vñ flychtet sich vff der erdẽ in den flüssen / oder feüchten matten.

D

¶ Entzian. Genciana.

Entzian / in latin Genciana / vnd ist ein kraut mit einer breyten wurtzel / gůt im geschmack.

¶ Eschbaum. Fraxinus.

Eschbaum / d' baum in latin Fraxinus wol bekant / doch zweyerley eschin seind / als Bůch Eschin / dauon ich hye schreibe / vnd steyn Esche / der tragen ist ein anhangends gewechß / wie eins vogels zung / von den Latinischen Lingua auis genant / ist gleich dem baum dirdar / das ein Esch ist / dar= umb der baum der genãt ist Lingua auis / ist der baum steyn Esch / d' da gleich ist dẽ baum Eschin / allein das sein bletter lenger seind dann der Bůch Eschin.

¶ Fenchel. Feniculus.

FEnchelkraut in latin Feniculus / der geschlecht manigfaltig ist / als wild / vnd zam̃. Der zam̃ ge meyngklich bekant ist. Aber Feniculus romanus / von den Teütschen Eniß genant / vnd Feniculus agul' oder Feniculus porcinus / von den Teütschen Berwurtz genant / vnnd in latin Peucedanum. Aber Feniculus marinus / oder Feniculus moranus / oder Feniculus erraticus / oder Feniculus ca= ballinus / oder equinus / von den Teütschen wilder Rossz fenchel genant.

¶ Fehdystel. Labrum Veneris.

Fehdystelkraut von den Latinischen Labrum veneris / oder Cardo Marie genant / võ Teütschen Fehdystel / oder Vnser frawen dystel / ein stechens kraut / mit eim hohen stengel / vnd breyt bletter / be= sprengt mit grosszen weisszen flecken.

¶ Filipendel. Filipendula.

Filipendula in latin. Dioscorides spricht / das es hab bletter gar nah gleich dem Peterlin / doch mit einer kronen als der Fenchel / von vilen / wilde Garb in teütscher zungen genant / darumb das sein bletter ein wenig kleiner seind dañ Peterlin. Etlich habẽ ein stengel daruff die kron wachßet / als der Garben / vnd die wurtzel knodecht / oder drůßecht / darumb sye offt von etlichen Teütschen Scrofularia minor genant würt.

¶ Dreyfaltigkeit blůmen. Iacea.

Freisam kraut / in latin Jacea / oder herba Clauellata genant / von etlichen Dreyfaltigkeit blůmen genant / vmb dreyerley farb / gel / blaw / weyssz / vnd ist wild / vnd zam̃. Die wild wachßet vff den ge= bawen äckern / die zam̃ gepflantzet würt in gärten.

Fünffinger

A

¶ Fünffingerkraut. Pentaphyllon.

Fünffingerkraut von den Kriechen Pentaphyllon / vnd in latinischer zungen Quinquefolium / von den Teütschen Fünffinger genant/vmb der funff bletter willen die es hat/ vnd ist ein kraut sich flechtend vff der erden mit eim langen zarten stengel.

¶ Feygwartzenkraut. Ficaria.

Feygwartzenkraut / von den Latinischen Testiculus sacerdotis/vnd von Teütschen Feygwartzenkraut genant/darumb das sein wurtzel geschaffen ist gleich den feygwartzen. Vnnd ist ein kraut hat bletter in der leng einer spannen /vnd gelb blůmlin / vnnd wärt nit lenger deñ biß vßgang des Meyen/so verschwindt es das man sein nimmer mer findt. die bletter gleich dem Violkraut / doch ein wenig kleiner.

¶ Vogelzung. Lingua auis.

Vogelzung/ist ein gewechß anhangend eins baums / als ich geschriben hab im bůchstaben E/ von dem Eschin baum / vnnd das gewechß ist gleich eins Volgezung / da här jm die Latinischen Lingua auis sprechen.

¶ Storckenschnabel. Gratia Dei.

GOttes gnad von den Latinischen herba Růperti genant/oder Acus muscata / võ den Teütschẽ Storckenschnabel/od' Gots gnad/ vñ ist doch nit das kraut das die Latinischẽ Gratia dei heyssent/ das bey den wassern wechßt. Dañ diß kraut ist zweyerley / das ein wechßt vff hertem erdtrich / sich spreitend über das angesicht des erdtrichs / vñ ist der klein storckẽ schnabel. Aber das kraut Storckẽ schnabel gern wachßẽ ist vff den äckern/mit etwas rotfarben stengeln/ in höhe anderhalb spannen/ eins bößen geschmacks/die bletter gleich dem Peterling.

¶ Gauchheyl. Anagallis.

Gauchheyl von den Kriechen Anagallis/aber in latin Auricula muris/võ den Teütschen Gauchheyl/ oder Colmar kraut/wie wol jm die alten Philosophi Auricula muris sprechen / das wir Müßor nennen / so ist es doch nit das kraut das wir Teütschen Müßor vnnd die Latinischen Pilosella nennen. Gauchheyl ist dreyerley gestalt/als maior/minor/vnd media/rot/blaw/ weisß. Wann das grosß hat rotfarblůmen/in grösß der roten/mit eim fiereckechten stengel/sein somen gleich dem Coriander/ flechtẽd vñ wachßend vff der erden an gebawenen stetten / in latinischer zungen Morsus galline / oder mor gallina / von den Teütschen Hůner darm / oder Hůner bisß genannt. Aber die media von den Teütschenn Vogel kraut genant / würt mit weisßzen blůmen. Aber Gauchheyl von dem ich hye schreiben biñ hat rotblůmen.

B

¶ Guldin guntzel. Consolida media.

Guldin guntzel in latin Consolida media genant. Wiewol etlich sprechen / das es Consolida minor heisßt/das sunder etlich widerreden/vnd sprechen/Walwurtz sey Consolida maior / vñ Guldin gunsel Consolida minor /vnnd Maßlieb das kraut Consolida media. Aber in der warheit so ist der Guldin gunsel ein geschlecht deren dreyerley/als Brimel/ Guldin gunsel/vñ die Grosß gunsel. vñ etlich sprechen Brimel sey Guldin gunsel/das nit ist zů erkennen der vnderscheyd. Brimel so bin ich genant/Ein brune blům ist mir bekant / Guldin gunsel ist der namme mein / Mein blůme gibt ein blawen schein/Grosß gunsel sol ich geheissen sein/Wol ich der blůmen beraubt binn.

¶ Graß Guntzel.

Graß guntzel von den ich vor geschriben/hat bletter gleich dem Mangolt/doch ein wenig kleiner on alle blůmen/yederman wol bekant.

¶ Gamanderlin. Chamędryos.

Gamander von den Kriechen Chamedryos/ in latin Quercula minor / vnnd von Teütschen Gamander/oder Blawmenderlin/darumb das es blaw blůmen tragen ist. Vnd das gantz kraut ist in der höhe einer spannen/vast gern wachßend in den gärten.

¶ Genßerich. Potentilla.

Genßerich von den Latinischen Potentilla / oder Tanacetum agrest genant / von den Teütschen Genßerich/darumb das die genß das kraut gern essen. Vnnd ist ein kraut spannen hoch/etlich mit gelen blůmen/die bletter innwendig grůn/vnd vßwendig weisß.

¶ Gundelreb. Hedera terrestris.

Gundelreb / in latin Hedera terrestris.

¶ Gel Violen. Cheiri.

Gel Violen in Arabisch Cheiri genant/der gestalt dreyerley ist/gel/weisß/vnd brun / oder purpur farb/vnd seind in der leng stengel vnd kraut vff anderhalb ellenbogen hoch.

¶ Garb. Millefolium.

Garb en in latin Millefolium/tausent blat genant/von den Teütschen Garb. Das kraut ist zweyerley gestalt/doch nicht ein geschlecht/von etlichen Filipendla/wild Garb genant.

¶ Guldener klee.

Guldin klee von yederman wol bekant / auch von etlichen Leber kraut geheissen / darumb das es der lebern gůt ist.

C

¶ Gelgilgen. Gladiolus.

Gelgilgen von den Latinischen Gladiolus genant/vnd sein wurtzel von den Kriechen Acorus. Aber sunst Trachen wurtzel genant.

¶ Garten kressz. Nasturtium.

Garten kressz von den Kriechen Cardamus / vnd in latin Nasturtium. Es ist ein ander Kressz/ von dem ich vor geschriben hab/in dem bůchstaben. B.

¶ Harnkraut. Linaria.

HArnkraut in latin Linaria / oder herba Vrinalis / in Teütsch Harnkraut / darumb das es den Harn bewegen ist/auch võ etlichen Teütschen Flachs kraut genant. vrsach/ das es dẽ flachs gleich sycht/ist wie wolffs milch/allein das es entbürt der milch.

¶ Holder. Sambucus.

Holder ist ein stud/nit ein kraut/vñ in Latinischer zungen Sambucus genant. Des gestalt drey erley band ist/als Sambucus/ Ebulus/ vnd Sambucus rubeus. Doch etlich Doctores schreiben von Sambuco agresti/oder sylvestri/gantz vnbekant. Aber Sambucus ist ein hohe stud/ vñ Ebulus das kraut Attich / oder Niderholder / darumb diser latinisch verß gemacht ist. Sambucus est altus/sed Ebulus est bene salus. darumb/Holder ist höher gebürt / Attich nider würt.

¶ Hundszung. Cynoglossa.

Hundszung von den Kriechen Cynoglossa / vnd latinisch Lingua canis genãt / ist ein kraut mit weychen linden blettern/gleich dem Wegrich/doch on rippen/an einem hohẽ stengel / mit rotfarbẽ blůmen/yederman wol bekant.

¶ Hanff. Canapus.

Hanffkraut von den Kriechen Canapus/in Teütsch Hanff genant/aller mengklich wol bekant/ dann man den zů vil dingen brauchẽ ist in mẽschlicher dienstbarkeit / besond zů dẽ vych vñ schiffen.

¶ Hirtz zung. Scolopendria.

Hirtz zung in latin Lingua cerui/oder Scolopendria genant/ ist ein kraut gemeynklich bekannt/ vil langer schmaler bletter vß einer wurtzel wachßen/hat weder somen noch blůmen.

¶ Hußwurtz. Semperuiuum.

Hußwurtz von den Latinischen vnd Kriechen Barba iouis/vnd in teütschem Hußwurtz / oder Dunderbar/darumb das es gepflantzt würt vff die heüser/für den dunder/ist vilen bekant.

¶ Hartryeglin.

D Hartryeglin ist ein stud/oder klein bäumlin mit breyten krusen blettern/gleich der ölen / von den Latinischen Alnus genant. Vñ etlich sprechen Beinhöltzin / auch Hertryeglin/das doch falsch ist. wann Beinhöltzin laub gleichet sich dem Buxbaum laub/vnd Hartryeglin den ölin/ wie ich geschriben hab.

¶ Hymel schlüssel. Herba paralisis.

Hymel schlüssel in latin herba Paralisis/vnd in teütscher zungen Hymel schlüssel/oder Paradeiß schlüssel/ auch von etlichen weissz Batheng / vmb das sein bletter weissz farb seind / das doch falsch ist/als ich vor geschriben hab in dem bůchstaben. B. von der Bathonig. Sye würt auch von etlichẽ Doctores herba Artetica/ Primula veris genant/das doch falsch ist. wañ Primula veris ist mertzsomen/oder zeit lößen/als ich hernach in dem bůchstaben. Z. sagen wil.

¶ Heyd. Myrica.

Heyd von den Kriechen vnd Latinischen Myrica genant/ist ein wolbekant kraut / vff anderhalb spannen hoch/mit hübschen kleinen leybfarben blůmen vff dem stämlin.

¶ Holwurtz. Aristolochia.

Holwurtz von den Kriechen Ariston/oder Setalagos apiston/vnd in latin Aristolochia / võ den Teütschen Holwurtz/vmb hölikeit willen der wurtzlen. deren zwey geschlecht seind / doch drey gestalt/als zwey rund/ein lang/die namen haben/wie wol ein hol/vnd die ander nit hol ist/vñ die beyd von den Latinischen Aristolochia rotunda genant seind. Vnd das ander geschlecht ist lang/von den Latinischen Aristolochia longa/ vnd zů teütsch Osterlutzy / oder Holwurtz / oder Biber wurtz genant. Auch von etlichen Hynisch kraut/ darumb das man den rosszen die hynsch mit vertreibt. Es ist auch ein ander Hynsch kraut in dem bůchstabẽ. Y. Ye lenger ye lieber/vñ in latin Amara dulcis genant. Wo geschriben würt Aristolochia / oder Holwurtz on zůsatz/so werd verstanden die rund/ sey offen/oder zů.

¶ Hüner serb. Hyppia minor.

Hüner serb/von den Kriechen vnd Latinischen Hyppia minor genant/ vnd in teütschem Hüner serb/oder Hüner därm/oder Vogel kraut wañ Hyppia maior / ist Gauchheyl / von dem ich vor geschriben hab in dem bůchstaben. G.

¶ Hopffẽ. Lupulus.

Hopffen von den Latinischen Lupulus / oder Humulus / oder Volubilis magna / als die alten

Doctores setzen. Aber die yetzund halten es für Volubilis media/vnd die Wind mit den weisszen glocken/für Volubilis magna/als du findest in dem bůchstabē. W. von Wenden kraut/vñ nu das Hopffen kraut/dauon man byer macht/ist gemeyngklich wol bekant.

¶ Heckelkraut. Resta bouis.

Heckel kraut in latin Resta bouis genant/seind kleine rote blůmlin die vff dürren heyden an eim dornechtigen stengel stond.

¶ Heydnisch wund kraut. Herba fortis.

Heydnisch wundt kraut/von den Latinischen Herba fortis/ist mancherley gestalt. Das ein hat ein teütschen namen/als Knaben kraut mit den feyssten blettern gleich den Bonen/von den Lannischen Crassula maior genant/vñ von etlichen Teütschen Heydnisch wundt kraut/das falsch ist. So sprechen etlich der Wilden wollen auch Heydnisch wunde kraut/darumb das es geel blůmē tregt/ist doch falsch. Item ein ander kraut mit eim langen stengel/vnd vssgeschnittenē blettern/sich neygend zů Bynetsch gestalt/dz sye auch Heydnisch wunde kraut heysszen. Aber das recht Heydnisch wundt kraut von dem ich hye schreib/hat ein rotfarb runden hohen stengel/vff dritthalb ellenbogen hoch/mit zynnelechten blettern/den Weiden gleich/an gestalt einer segen/die beyde wachssent mit gelben blůmen in den wälden/das seind beyd die rechten Heydnisch wunde kraut in d' warheit.

¶ Hympbeer. Cynosbatos.

Hympbeer/von den Kriechen vñ Lannischen Cynosbatos genant/wie wol auch võ den Kriechē die frucht der Butten Cynosbatos genant ist/so ist doch falsch der nam̄. wañ Cynos heysst ein hund/vnd batos ein beer/da von der hunds beer recht nam̄ in Kriechisch ist Cynosbatos/vñ nit Butten. Hympbeer ist ein stud vff dreyer ellenbogen hoch on dörn/so hat doch Bunen/oder Bronber dörn.

¶ Isenkraut. Verbena.

ISenkraut/in latin Verbena/oder Herba sacra/in teütscher zungen Isenkraut/darumb das Isen mit seinem safft gehert würt wie der stahel. Des ist zwey geschlecht/männlichs/vnnd weyblichs/das männlin mit hymel blaw farben blůmlin/das weyblin mit gelen blůmlin/yedes vff ein ellenbogen hoch.

¶ Juden kyrssen. Alkakengi.

Juden kyrssen von den Kriechen vnd Latinischen Alkakengi genant/von den Teütschen Juden kyrssen/oder Schlutten/oder Boderellen/von vilen wol bekant/ist ein kraut ellenbogen hoch/mit rotfarben blasen/darinn rot böt wie die roten kyrssen seind. Vnd würt auch von etlichen Latinischē Solatrum rubeum genant/das ist/roter nacht schat/darumb das sein bletter gleich seind dem Solatro/das ist/dem Nacht schat.

¶ Isop. Hyssopus.

Isop von den Latinischen vnd Kriechischen Hyssopus genant/vnnd von den Teütschen Isop/oder Kirch isop/oder Ipsen/zů vnderscheyd eim kraut dz man auch in etlichē landen Isop heysszet/vñ in lannischer zungen Saturela/darauss klein Isop bäsemlin gemacht werden.

¶ Ibisch. Altea.

Ibisch wurtzel in latin Altea/oder Malua hispanica.

¶ Ingryen. Peruinca.

Ingryen in latin Peruinca genant/ist ein kraut vff der erdē hynflechtend/gleich den blettern des Buchsbaums/doch ein wenig spitziger/vilen wol bekant/darumb das man kräntz daruss machet/so man zů dem tantz gat.

¶ Karten. Virga pastoris.

KArten von den Kriechen Dipseas/vnd in Latinischer zungen Virga pastoris/oder Cardo fullonum/vnd zů teütsch Karten kraut/oder Bůben strel genant/ist ein kraut innwendig hol voller stacheln/vnd ist von vilen wol bekant.

¶ Körbelkraut. Ceri folium.

Kerbelkraut von den Latinischen Ceri folium genant/vnd von den Teütschen Körbel kraut/vilē wol bekant/ist wachssen in der leng vnd höhe zweyer ellenbogen hoch.

¶ Knoblouch. Allium.

Knoblouch von den Kriechen Scordion/vnd von den Arabischen Thaum genant/vnd in latin Allium/vnd von den Teütschen Knoblouch. Aber in der warheit ist Scordion wilder Knoblouch/als die Latinischen schreiben. Es ist aber war das der wild Knoblouch nit von jm selber wachsset/als vngepflantzt oder gesetzt/sunder werden gepflantzt von den zehen.

¶ Klee. Trifolium.

Klee in den wysen wachsset/von den Kriechen Lotos genant/aber in latinischer zungen genant Trifolium/vnd in teütscher zungen Klee/oder Drey blat/vnd sein blům im Elsas Feysch blůmen/darum̄ das sye rotfarb seind gleich dē gereüchten fleysch/wachsset vff den wysen/oder matten.

¶ Katzen zagel. Hippuris.

Katzen zagel kraut/das kraut von den Kriechen Hippuris/oder Equisetum/vnnd in latinischer zungen Cauda equina/vñ in teütscher sprach Katzen zagel/oder klein Schaffthöw. Billicher hyess

C to pferd schwantz/oder pferd zagel. Dañ es ist gleich einem pferd schwantz/in höhe anderhalben ellenbogen hoch/vilen wol bekant.

¶ Klapper roßen. Anemone.

Klapper roßen/von den Latinischen Flores papaueris rubei/auch von etlichen Kot korn roßen/genant/darumb das sye rot/vnd in dem korn wachßen.

¶ Lattich. Lactuca.

Lattich von den Latinischen Lactuca genant/des geschlechts dreyerley ist. Als Lactuca domestica/Lactuca agrestis/vnd Lactuca asinina. Lactuca domestica/das ist der gemeyn Lattich/vnd ist zweyerley/als kruser/vnd schlechter. Aber der kruß von den Italischen Scariola genant würt. Es ist aber ein ander Scariola von den Teütschen Sudystel genant/als ich geschriben hab in dem büchstaben. S. Aber Lactuca agrestris/oder syluestris/ist Geeß dystel/vnd in latin Endiuia. Es ist auch ein ander Lactuca mit einer roten wurtzel/von den Teütschen Esels lattich/vnnd in latin Lactuca asinina.

¶ Lyebstöckel. Leuisticum.

Lyebstöckel von den Latinischen Leuisticū/darumb das sein wasser weisßzet des menschē haut/ist ein kraut mit eim langen holen stengel/bletter gleich dem Peterling/doch breyter.

¶ Lauch. Porrum.

Lauch von den Arabischen Curat/vnd von den Latinischen Porrum genant/vnd ist vilerley geschlecht/als gezeygt ist in dem büchstaben. E. Eßlauch/vñ in dem büchstaben. K. Knoblouch/zamer vnd wilder. Aber von dem ich hye schreib/ist ein kraut mit einer weisßzen wurtzlen/gleiches den jungen Ziblen.

¶ Lienenblům. Caprifolium.

Lienen blůmen von den Kriechen Splenon/oder Splenaria/in latin Caprifolium/oder Mater syluia/vnd in teütschem Vnser frawen lien/oder Specklilien/vnnd ist ein kraut flechtend vff ander pflantzung wie reben/vnd blůet zwey mol im jor. Es ist auch ein ander kraut/von den Latinischen Mater sylua/vnd in teütsch Wald meister genant/von dem im. W. stot.

¶ Lebrekraut. Hepatica.

Leberkraut von den Latinischen Hepatica genant/vnd in teütschem Leberkraut/ist dreyerley gestalt. Das erst von dem ich hye schriben bin. Das ander Wald meister/von den Latinischen Mater sylue/oder herba Stellaris genannt. Aber in warheit ist Mater sylua Caprifolium/wiewol etlich sprechen/es sey Wald meister. Das drit ist Guldin klee vñ die zwey wachßen in den wälden. Aber

D diß kraut wachßet in alten gärten/vnd an etlichen feüchten steinechten felßen/mit kleinen blättlin vff einander ligende/wie Langwurtz/oder Lungkraut/doch kleiner/das die Latinischen Herba pulmonis nennent.

¶ Lauander. Lauandula.

Lauander võ den Latinischen Lauandula/gemeyngklich yederman bekant/doch so ist sein zwey gestalt. Das ein in latin Spicula genant/vnnd in teütschem Spica/des auch vil wachßet in dem land der Prouintz/zů diser zeit auch in teütscher nation/gleich dem gemeynen Lauander/von des blůmen ein öl würt gemacht/genant oleum de spica.

¶ Můterkraut. Melissa.

Muterkraut von den Kriechen Melissophyllon/oder Melifolium genant/vnd in latin Citraria/oder Melissa/vnd in teütschem Můterkraut/oder Melissen/darumb das dz kraut nütz vnnd gůt ist zů dem schmertzen der můter/vnnd überflüßzig gůt zů dem hertzen. Doch ein ander kraut Hertz wurtz/in latin Ostrici genant würt. wiewol der teütscher des Herbarium spricht/dz Meu sey Ostrici/das da ist Meister wurtz/oder Hertz wurtz/aber es ist falsch. Wañ Meu ist Anetum agreste/Wild dillein kraut/gleich dem Fenchel/oder der Dillen. Aber die Meister wurtz ist gleich dem Angelica kraut/war ist es das die wurtzlen in der tugend sich vergleichen in etlichen krefften/darumb ein für die ander offt genummen würt.

¶ Meyblůmen. Lilium conuallium.

Meyblůmen die weisßzen/von den Latinischen Lilium conuallium genant/vñ von den Teütschē Meyblůmlin/darumb das es im Meyen wechßt/vilen wol bekant.

¶ Maurpfeffer. Crassula.

Maurpfeffer von den Latinischen Crassula minor/oder Vermicularis/vnnd von den Kriechen herba Crassula/vñ in teütschem Maurpfeffer/oder Katzen trübel/darumb das es gern an den altē mauren wachßen ist/mit kleinen böllen wie weisßze körnlin. Es ist auch ein anders/doch kleiner vff zweyer gleych eins fingers lang/von den Teütsch in Erdweiß genannt/vnnd wechßet auch vff den mauren.

¶ Maioran. Maiorana.

Maioran/võ den Kriechen Sobrium oder Amaracum/vnd in latin Samsucus/oder Maiorana/vnd ist gar ein edler stam.

A

¶ Myntz. Menta.

Myntz von den Griechen Hediosmon/vnd in latin Menta/des geschlechts manigfaltig ist. Als Bachmyntz/von den Latinischen Menta rubea/oder Menta aquatica genant/vnd von den Teütschen Bachmyntz/oder Fischmyntz/oder Rotmyntz. darumb/dz sein stengel rotfarb/vñ an feüchten enden wachßen ist/da auch zů zeiten fisch wonent. Es ist auch ein ander Myntz/Menta saracenica/vnd von den Teütschen Balsammyntz/oder Vnser frawen myntz/mit langen blålin/darumb das es starck schmacken ist wie balsam. Es ist auch ein ander Myntz vff åckern wachßend/võ den Latinischen Mentastrum genant/vnnd von den Teütschen Acker myntz. Wiewol etlich sprechend vnd gar nahe alle/Mentastrum das sey Bachmyntz/das doch in Teütscher nation da für nicht gehalten würt/sunder die vff dem acker wachßen ist. Es ist auch ein ander Myntz/mit weisszen/runden/borechten bletteren vnd stengel/von den Latinischen Menta equi/vñ von den Teütschen Rossz myntz genant. Aber selten gebraucht in der artzney. Es ist auch ein ander kraut von den Latinischen Menta non odorifera/von den Teütschen Nepe/oder Steinmyntz genant. Es ist auch ein ander Myntz von Latinischen Menta/vnd von den Teütschẽ Kruß myntz/oder Balsam kraut/oder Biment genãt/võ den ich schreibe. darũ wañ gefundẽ würt menta od myntz one zůsatz/so soll alwegẽ verstandẽ werdẽ Kruß myntz/od Biment. darumb/dz sye die aller edlest ist vnder jn allen.

¶ Mößlinßen. Lentigo.

Mößlinßen in latin Lenticula aque/oder Lentigo/von den Teütschen Mößlißen/darumb dz sye in stilstonden wassern wachßen/gleich den Linßen/einer grünen farben.

¶ Modelgeer. Saponaria.

Modelgeer in latin Saponaria/oder Herba Fullonum/vnd in teütschem Modelgeer/oder sant Peters wurtz/oder Seyffkraut/oder Creützwurtz. darumb/das sein wurtzel creütz weiß durchstochen ist/vnnd wann man sein kraut reibet in der hand/mit wasser genetzt/so schaumet die hand/in gleicher weiß der seyffen/darumb es Seyffen kraut genant würt.

¶ Mañs trew. Iringus.

Mañs trew in latin Centum capita/oder Iringus/vñ zů teütsch Mañs trew/oder Ellend/oder Raddystel genãt/ist ein rauch kraut/mit hymmelblaw farben/grünlechten blettern/vast stechend/wachßet vff den herten auwen mit vil spitzen knöpffen/einer vast langen vnd schmalen wurtzlen/deren end selten funden würt/ob zweyer mañ tieff in der erden stot.

¶ Maurraut. Capillus Veneris.

B

Maurrauten in latin Capillus veneris/oder Coriandrum putei/oder Capillus porcinus gesprochen/vñ in teütschem Maurruten/oder Steyn ruten/darumb das es gern wachßet an alten maurẽ oder steynen/oder in den mauren der brunnen. Aber in der warheit so ist Capillus veneris ein and kraut/in teütschem Steynfar/doch nit Engelsüß/wann diß vast kleine bletlin hat/in breyte der Lynßen/an einem rotfarb schwartzen stengel/gleich wie strauß fåderlin. Vnd dißer geschlecht seind vier/als Adianeos/Politricon/Capillus veneris/vnd Centaurea.

¶ Mosßblůmen.

Mosßblůmen/von etlichen gelb Meyblůmen/von etlichen Butter blůmen genant/darumb das das kraut ein blům im Meyen bringt/wie ein eyer butter/im moß wachßend.

¶ Mengelwurtz. Lapatium acutum.

Mengelwurtz von den Latinischen Lapatium acutum/vnd in teütsch Mengelwurtzel/od wild Mangold/oder Zittersch wurtz/darumb das sye für die zitterschen gůt ist/oder Streiff wurtz/od Grindwurtzel.

¶ Meüßőr. Pilosella.

Meüßőr kraut/von den Latinischen Pilosella/oder Auricula muris/vnd in teütschem Meüßőr/wiewol etlich Latinischen dem kraut Anagallis/oder Hippia/auricula muris sprechen/oder als Auicenna Maioran Auriculam muris neñet. das doch falsch dem Latinischen namen nach gesprochen ist/wann Anagallis/oder Hippia ist Gauchheil/von dem ich geschriben hab in dem bůchstaben. G. vnnd Maiorana das ein Meygeron/von dem ich vor geschriben hab. Wenn Hippia hat rot blůmen/vnnd Meygeron klein blůmen/so hat diß kraut gel blůmen mit harechten blettern/vff der rechten seiten grůn/vnd vff der letzen seiten weissz/vff der erden hinflechtend/mit einem kleinen harechten stengel.

¶ Maulbőr. Mora celsi.

Maulbőr/von den Latinischen Mora celsi/ist bey vilen wol bekant.

¶ Mangolt. Bleta.

Mangold/dz kraut in Latin Bleta/od Blita/vñ in teütschẽ Mãgold/od Römischer köl geheissen.

¶ Mörrettich. Raphanus maior.

Mörrettich von den Latinischen Raphanus maior.

¶ Mőrhyrß. Milium solis.

Mőrhyrß von den Griechen Lithosperma/vnd in latin Milium solis/oder Grana solis/oder Cauda porcina/vnnd in teütschem Mőrhyrß/oder Weissz steinbrech genant/das kraut in der leng

A

¶ Pastneyen. Pastinaca.

Pastneyen kraut ist ein gestalt vñ geschlecht vnnd das weiblin von dem kraut das die Latinischẽ Scabiosa nennen / wann es ist die Scabioß mit den breyten blettern die kein stengel gewiñt/vmb Mentz vnd Franckfurt vilen wol bekant.

¶ Quendel. Serpillum.

Quendel in latin Serpillum/vnd von den Teütschen Quendel / oder Hünerkül genant / darumb dz sein kraut võ vil menschen gefüllt würt in die hüner.vñ võ etlichen wilde Boley genant/vnd ist ein kraut mit allem einer spannen hoch.

¶ Quereken wurtzel. Hermodactylus.

Quercken wurtzel in latin Hermodactylus genant/vnd in Teütsch Vche wurtzel / oder Querckẽ wurtzel/oder Zeitloßen wurtzel/ vnd ist doch nit Zeitloßen kraut / als ich vor gezeugt hab im büchstaben. M. von Maß blümlin.

¶ Ringelblům. Calendula.

Ringelblůmen von den Latinischen Caramos/oder Calendula/vnd von den Teütschen Ringel blůmen / ist ein kraut wachßend ein wenig lenger oder höher dann ein ellenbogen hoch / mit einer schönen goldfarben blůmen..

¶ Rettich. Raphanns.

Rettich von den Griechen Radix/vnd in latin Raphanus/vnd in teütschem Rettich/des ist zweyerley. Als Merretich/in latin Raphanus maior/vmb seiner grosszen krafft willen/ von den Teütschẽ Merretich/oder Krön. Vnd der ander Rettich genant/von dem ich hye schreib.

¶ Reinfarn. Tanacetum.

Reinfarn in latin Tanacetum/vnd von den Teütschen Reinfarn. Jr blům gedörret/würt von etlichen Teütschen Wurmsot genant /darum̃ das den kinden nüchterẽ geben anderhalb quintlin vff ein mal/tödt die würm.

¶ Römischer köl. Caulis.

Römisch köl von den Latinischen Caulis romanorum / vnnd in Teütschem Römischer köl / oder Kruser köl.

¶ Roter köl. Caulis rubea.

Rot köl von den Latinischen Caulis rubea genannt/ von den Teütschen Rot köl/ ist ein kraut gemeingklich bekant.

Rut. Ruta.

Ruten von den Latinischen Ruta/von den Teütschen wein Rut/des geschlechts zwey seind / als wild/vnd zam̃. Die wild von den Latinischen Ruta sylvestris. Die zam̃ Rut võ der ich hye schreib/ auch von etlichen Latinischen Ruta domestica genant. Aber die Teütschen sprechen noch ein kraut Murut / das die Latinischen Adiantos / oder Capillum veneris heysszen / als du findest in dem büchstaben H. Aber ein ander Rut von den Teütschen Ardrut / von den Latinischen Fumus terre/ von den Teütschen Dubenkropff/gantz nit in diß geschlecht gehört / darumb sich zů allen zeiten nit vff das teütsch zů verlasszen/sonder ein yeder nennt ein kraut nach seinem gefallẽ / das den Griechẽ vnd Latinischen widerwertig ist.

B

¶ Ritter sporen. Conlolida regalis.

Ritter sporen in latin Consolida regalis.

¶ Ratten kraut. Zizania.

Ratten kraut wechßt in dem korn/mit kleinen pürpur farben blůmen/vnd in latin Zizania genãt. Aber etlich Latinischen sprechen/es sey Nigella. Das in keiner warheit funden würt. wañ Nigella ist ein schwartzer somen gleich der Ratten. Aber vast eins edlen geschmacks/ von den Teütschen genant/schwartzer Coriander.

¶ Roßen. Rosa.

Roßen/von den Griechen Rhodon/vnnd in latin Rosa/ der geschlecht manigfaltig ist/doch vilen wol bekant. als Venedig Rosen/in latinischer zungen Peonia / vnd rot zam̃ Rosen/vnd weissz zam̃ gefüllt Rosen/von den Latinischen Rosa alba genant/vnnd Heyd oder wilde Roßen/in latin Rosa sylvestris/oder Rosa agrestris/vñ butten Roßen/in latin Rosa bedegar. Vnd die besten Roßen vnd in allen zů krefftigen vnd zů stercken/seind die roten zam̃en Roßen. darumb wann man in der latinischen zungen findt/Rosa/on zůsatz/soll alwegen verstanden werden die roten Roßen. Vnnd die besten vñ lieblichsten in dẽ geschmack/ seind die weisszen gefüllten Roßen. Die besten vnder jn allẽ zů külen / seind die Heyd roßen. Die aller minstẽ vnder jn zů külen/seind buttẽ od' wichhag Roßen/ vnnd werden auch von etlichen Latinischen Rosa vini genant / darumb das sye in versůchnng des munds ein scherpffe des weins haben. Vnd wañ funden würt aqua rosarum / oder rosen wasser on zůsatz in cõfortativo / oder zů stercken/so werden verstanden von den zam̃en roten Roßen. Wañ aber funden würt aqua Rosarum on zůsatz zů külen vnd leschen/ so werd verstanden heyd Roßen. Wañ du aber habẽ wilt ein gemeyn Roßen wasser/ vmb wol geschmacks willẽ / so werd verstandẽ weissz gefüllt Roßen wasser, Vnd Roßen wasser würt in vilerley weiß vñ form gebrant.

C

¶ Butten roſen. Bedegar.

Roſenwaſſer von Buttē/in Latin Roſa Bedegar/oď Roſa vini genant/vñ in teütſchem Butten roſen/oder wichhag Roſen/darumb das der menſch von dem ſtam̃ weichen ſoll/ſeiner ſcharpffen dörn halb/die den menſchen letzen iſt.

¶ Peonien roſen. Peonia.

Roſen von Peonien/in latin Peonia/vnnd in teütſchem Roſen/oder Venediſchē Roſen/gemeyngklich von vilen bekant.

¶ Rüben. Rapa.

Rüben in latin Rapa/vñ in teütſcher zungen Rüben/deren geſchlecht manigfaltig iſt. Als wild/vnd zam̃. von den zam̃en ich hye ſchreib. Es ſeind auch Rüben von den Latiniſchen Napus/Napicium/oder Rapa agreſtis/vnd von den Griechen Bunias/vnd von den Teütſchen Nopen. Es iſt auch ein ander geſchlecht der Rüben/die klein/vnd lang/von den Teütſchen Steck rüblin genant. Ein ander geſchlecht der langen Rüben/in der farben gelb ſeind/der gleichen etliche rot des geſchlechts/von den Latiniſchen Dauci genant/oder wilder Beſtenaw von den Teütſchen.

¶ Kyrſen. Ceruſa.

Rot Kyrſen in latin Ceruſa/oď Grana regis genāt/deren geſchlecht zweyerley iſt. Ein die ſeind rot vñ klein/vō etlichen teütſchē Weiſlen genant. Das ander geſchlecht das ſeind die gemeynen groſſzen roten Kyrſen mit kurtzen ſtilen/vilen wol bekant. Es iſt auch ein ander geſchlecht der rotē Kyrſen im Elſaß wachſſend/von den Latiniſchen Corna genant/vnd in teütſchem Welſch Kyrſē. Es iſt auch ein ander geſchlecht der Kyrſen von den ich hye nit ſchreiben wil/ſunder in dem büchſtaben. S. von den ſchwartzen Kyrſen.

¶ Schwartz Kyrſen. Ceraſum nigrum.

Schwartz Kyrſen/in latin Nere/oder Ceraſum nigrū/oder Vogels kyrſen/darumb das die vögel ſye gern eſſzend. Es ſeind auch ander Kyrſen vff einer ſeyten weiſſz/vff der andern rot. Es ſeind auch Kyrſen gantz weiſſz/von den in keiner artzney funden würt.

¶ Stendel wurtzel mānlin. Satyrion.

Stendel wurtzel in latin Teſticulus vulpis/oder Satyrion/oder Leporina. Vnd ſein kraut mit ď blümen Creütz blümē genāt. darum̃ das ſein gewächß die blümen in der Crütz woch bringē ſeind. Sein iſt zwey geſchlecht/mānlichs/vnd weyblichs. Des mānlins wurtzel hat zwo wurtzelen aneinander hangen wie zwo muſcatnuß/von etlichen Teütſchen Rag wurtzel genant. Das weyblin hat zwo wurtzelen vff einander ligen/gleich zweyen henden/von den Latiniſchen/Palma Chriſti/vnd in teütſchem ſtendel wurtzel des weyblins genant. Beyde tragen ſeind blümen geſprēgt weiſſz

D

vnd rot. Des weyblins kraut bletter gemengt mit purpur farb flecken/gleich dem ſpitzigē wegrich/ein wenig kürtzer. Aber das mānlin beſt teyl von dem gewechß iſt die wurtzel.

¶ Stendel wurtzel weyblin. Palma Chriſti.

Stendel wurtzel von dem weiblin/das von den Latiniſchen Manus Chriſti/oder Palma Chriſti/vnd in teütſchem Stendel wurtzel genant/darumb das zwo geſtalt der hend ſeind die mit der wurtzel in einander hangen/auch von etlichen teütſchen Stendel wurtzel das weiblin genant.

¶ Steinklee. Corona regia.

Steinklee in Latiniſcher zungen Corona regia.

¶ Sanct Chriſtoffels kraut. Os mundi.

Sant Chriſtoffels blümen/von den Latiniſchen Os mundi genant/iſt ein geſchlecht der Farn/aber nit yederman bekant.

¶ Seeblümen. Nenuphar.

Seeblümen in latin Nenuphar/oď Cacabe veneris/oder Papauer paluſtre/darumb das es in ſtill ſtonden waſſern wachſſen iſt/vnd ſein wurtzel Koller wurtzel genant. Vnd iſt zweyerley/weiß/vnd gelb/das erkant würt bey der blümen/mit groſſzen wurtzlen/von etlichen Harſtrang genant/darumb das ſye har machen wachſſen. Es iſt aber falſch. Harſtrang iſt ein groß wurtzel/wachſſet vff den wyſen/oder matten/vßwendig ſchwartz/vnd inwendig weiſſz/mit einer durchtringenden feüchte/gleich dem ſchwebel/vō den Latiniſchen Feniculus porcinus genant/von ď ich nit ſchreib.

¶ Steinbrech. Saxifraga.

Steinbrech von den Latiniſchen Saxifraga/vnd in teütſchem Steinbrech/iſt manigfaltigs geſchlechts. Als Saxifraga maior/vnd Saxifraga minor/vnd Saxifraga rubea. Saxifraga maior/die hat weiſſz blümen/vñ ſein ſomen rot in der erden/an der wurtzlen hangend. Saxifraga minor/iſt ein klein kraut vff dē angeſicht der erden ſich ſpreitend/vō den Teütſchen Steinbrech/oď Grün kraut genant. Vß zwo vrſachen. Ein/das es vff den herten kiſechten vñ ſteinechten grün wachſſet/vnd das iſt für das grün güt. Die ander/das es den ſtein brechen iſt. Vnd Saxifraga alba/von den Teütſchen Merhirß/vmb der weiſſzen farb ſeiner blümen willē/das auch falſch iſt. Vnd Saxifraga rubea/von den Teütſchen Juden Kyrſen/oder Schlutten/oder Bobotellen genant/darumb/dz es rot böten tregt/vnd zü dem ſteinbrechen güt iſt.

¶ Scabioß. Scabiosa.

Scabiosen kraut/in latin Scabiosa/mit großen blettern zerschnitten wie die Wegweiß. Sie and mit kleinen zäserechten blettern/nahe gleich dem Harsteang.

¶ Sanickel. Sanicula.

Sanickel von den Latinischen Ferraria maior/oder Consolida minor/oder Sanicula genant/ist ein kraut vff anderhalb spannen hoch/wurtzel/kraut vnd stengel. Es ist auch ein ander Sanickel genant Wilder sanickel/des wurtzlen von den Teütschen Regen würmlin genant. Das kraut wechßt mit weissen blůmen im Meyen/vnd bald darnach wider vergangen.

¶ Synnaw. Alchimilla.

Synnaw von den Kriechen Alchimilla/oder Arricilla/oder Leucopodion/vnd von den Latinischen Pes leonis/oder Planta leonis/vñ in teütschem Synnaw/oder vnser frawē mantel/ist kraut in der lenge vnd höhe wie ich geleert hab von dem Sanickel.

¶ Spitz kletten. Lappa minor.

Schärpff/oder spitz kletten von den Latinischen Lappa minor/oder Lappa acuta genant/vñ von den Teütschen Süw kletten/oder scharpff kletten/darumb das die sew das kraut gern essen/vnnd sein stengel scharpff vnd hert ist/in gestalt eim spitzechten kryegs kolben. Es seind auch and' kletten die sich an die kleyder hencken/mit grossen breyten blettern/in latin Lappanum/oder Lappa maior genant. Es seind auch ander geschlecht me/von den nit not ist zů schreiben.

¶ Schoßwurtz. Abrotanum.

Schoßwurtz/von den Latinischen Abrotanum/vnd in Teütscher sprach Stabwurtz/oder Gart hagen/oder Schoßwurtz. darumb/ob ein mensch geschossen würt/das kraut daruff gelegt/so zeücht es an sich was in des menschen fleysch stecken ist. Vnd deren ist zweyerley/als wild/vñ zam. aber die wild mir nit bekant ist. Sie zam mit eim überflüssigen wolriechenden geschmack/in lenge eins ellenbogen hoch/ist nahe gestalt dem Sefen baum.

¶ Spitzwegrich. Plantago minor.

Spitz wegrich/in latin Plantago minor/oder Lanceolata genant/vnnd von etlichen Teütschen Spitzer wegeich/oder Rippel/darumb das es fünff rippen hat/daruon es von vilen in latin Quinquenervia genant würt.

¶ Schölwurtz. Chelidonia.

Schölwurtz von den Kriechen Chelidonia/vnd in latin Celidonia/ein gab von dem hymel/vnnd in teütschem Schölwurtz/deren wild/vnd zam ist. Die wild von den Latinischen Papauer cornutum/oder Memita geheyssen würt. das ist/Papauer comutum mit den hörnlin die daran wachsen/das du selber sihest. das safft seiner wurtzlen gedört von den Latinischen Memita genant. Vnd dise wurtzel hat ein gelbe blům mit einer goldfarben wurtzlenn/dauon sye offt in etlichen teütschen Goldwurtz genant/yederman wol bekant.

¶ Saurauch. Berberis.

Saurauch in latin Berberis/ist ein stud bringet ein läge runde frucht/in dick d' weissen körner/gemeyngklich bekant.

¶ Spicanarden. Spica nardi.

Spica nardē ist zweyerley geschlecht/wiewol etliche alte autores von dreyen schreiben/vnd yetzt die nüwen darzů thůn ein kraut genannt Spicula/das von dan Teütschen auch Spica genant würt. Aber nit Spica nardi allein Spicula/von dem man yetzt machen ist olei/als ich gezügt hab in dem bůchstaben. L. von Lauander/des geschlecht es ist. Spica nardi ist ein blům oder gewächs in gestalt d' langē Figwurtz/vñ in latin herba Victorialis genant/eins gůten geschmacks vō India biß gen Alkaye bracht/von Alkayr gen Alexandria/vō Alexandria gen Venedig/oder Genua/die es vns dann liffern. Vnd wo funden würt Spica on zůsatz/so werd verstandē Spica nardi/dz bracht würt von India. Ein ander geschlecht Spica ist/das in latin Spica romana genant/vñ in teütschē sant Marien magdalenen blůmen/wachßet zwischen Vngern vnnd Österrich/nit weit von der Steiermarck/etlich maß anhangend mit dem geschmack der vorgenanten Spica nardi/das dritt geschlecht der Spica von den Latinischen Saliunca/oder Spica celtica/in teütscher zungen Katzen leyterlin/ist ein kraut lang aneināder hangend/ein grün farb/in gestalt des Spicanardi zů gleicher weiß einem seyl/gantz on geschmack. Aber etliche Doctores disem gewächß nit anders sprechen dann Saliunca/vnd Spica celtica/oder Spica romana. zů dem gehellen der merer teyl der alten Philosophen/dz ich auch also halte. Das best teyl Spica nardi ist in India/das man vō Alexandria bringt. Darnach Spica romana/deren blůmen in die land gethon werden/vnd gebrant. Das dritt nit dauwet.

¶ Seuenbaum. Sabina.

Seuenbaum in latin Sabina/ist ein stud/vnd mit kraut gar nah gleich den Pfrimen oder Tamarischen/das wilder Seuen baum ist.

¶ Senffkraut. Synapi.

Senffkraut von den Latinischen Synapis/vnd von den Arabischen Chardel/vnd in teütschem

C Senffkraut. Aber sein som von den Niderlendern Mustirt genant. des zweyerley ist. Weisszer/ von den Latinischen Rapistrum/ oder Hederich. Vnd gemeyner Senff/ von dem ich hye schreib.

¶ Sant Peters kraut. Parietaria.

Sant Peters kraut/ in latin Parietaria / oder Vitriola / oder Herba venti genant / vnnd von den Teütschen sanct Peters kraut/ oder Tag vñ nacht genant/ ist ein kraut zweyer ellenbogen hoch/ wachßet gern bey dem tachtrauff/ oder nahe bey den mauren.

¶ Spargen. Asparagus.

Spargen/ von den Latinischen Asparagus / ist ein kraut mit einer breyten wurtzlen / weit vßgespreyt mit vil zincken / vñ sein stam oder stengel ist ein gewächß mit zincken schier gleich dem kleinen Schaffthauw / das von den Latinischen Cauda equi genant. Vnnd des krauts wurtzel von vilen Harstrang genant/ doch grösszer/ oder Schwalwurtz/ die in latin Vice toxicum genant würt/ doch grösszer. vnd man pfligt sein stengel zů essen/ in etlichen landen dieweil es jung ist/ gleich einẽ salat.

¶ Spindelbaum. Fusanus.

Spindelbaum von den Latinischen Fusanus/ vnd von den Teütschen Hanhödel/ oder Spindelbaum genant.

¶ Springkraut. Catapucia.

Springkraut von den Latinischen Catapucia genant/ ist ein kraut in leng zweyer ellenbogẽ hoch/ mit eim milchechten stengel/ gleich der aller grösten Wolffs milch / oder Teuffels milch / hat körner so die zeitig seind / springen sye hin weg võ dẽ kraut/ dannenhär es den namẽ hat / Spring körner.

¶ Tost. Origanum.

TOsten von den Latinischen Origanum/ vnd in teütschem Wolgemůt/ oder rot Tost/ vmb das sein blům rotfarb ist/ mit einem frölichen angesicht/ von vilen wol bekant.

¶ Tormentill. Consolida rubea.

Tormentill in latin Consolida rubea/ vnd in teütschem Tormentill / oder Rotwurtz / oder von etlichen Blůtwurtz genant.

¶ Teschel kraut. Bursa pastoris.

Teschelkraut von den Kriechen vnd Arabischen Crispula/ vnd in latin Herba cancri/ oder Bursa pastoris/ Hyrten seckel genant/ oder Sanguinaria. darumb/ so man das kraut mit der zů gethonen hand haben ist biß es erwarmet/ verstopt es dauon das blůt der nasen von stunden an / von den Teütschen Teschel / oder Seckelkraut / oder Seckel abschneider / ist ein kraut vff ellenbogen hoch / gemeyngklich wol bekant.

D

¶ Tottern. Cuscuta.

Tottern in Latinischer zungen Cuscuta / vnd in teütschem Totteren / oder Syb genant / spreytet sich über ander kreütter all/ vff dem flachß/ der neßseln/ vnd der gleichen.

¶ Tamariscen. Tamariscus.

Tamariscen / ist ein stud in latin Tamariscus domesticus / vnnd in teütschem Tamariscen / oder Burtschen/ oder Portz genant/ wachßt gern bey den steinechten wassern / drey oder vier ellenbogen hoch / gleich dem Seuenbaum. Aber in der Heydenschafft wachßet es wie ein hoher baum / trägt frucht von den Latinischen Nuces tamarisci genãt. Aber hye zů land da sein vil wachßen ist in den grünen des Reins/ hab ich nie kein frucht daran gesehen.

¶ Wermůt. Absinthium.

Wermůt in latin Absinthium / vnd von den Teütschen Wermůt / ist ein bekant kraut / doch so ist sein geschlecht vilerley/ von denen nie not ist hye zů schreiben/ als Absinthium romanum/ Absinthium dulce/ Absinthium cretense/ Absinthium ponticum. Noch ist eins/ Absinthium marinum/ das ist/ Sticados citrinum/ von den Teütschen Rein blůmen/ oder jüngling genant. Absinthium romanum/ vnd Absinthium ponticum/ vnd Absinthium commune / das ist alles vnser Wermůt. Es ist auch ein ander geschlecht Absinthij/ von den Latinischen Santonicum / vnnd von den Teütschen Wurmsot genant/ den man gemeyngklich von Genua bringt/ auch da selbst wachßen/ vnnd wenig an den andern enden.

¶ Walwurtz. Consolida maior.

Walwurtz von den Kriechen Symphytum/ vnd in latin Consolida maior / vñ võ den Teütschen Walwurtz/ oder Beinwel/ oder Schwartz wurtz.

¶ Wyd. Salix.

Wilgen ist ein baum in latin Salix / vnd in teütschem Wyden/ oder Wilgen / oder Felber. vnnd deren ist dreyerley gestalt. Als Sproß weiden/ Horn weiden/ vnd Wilgen.

¶ Wunischerling. Cicuta.

Wunischerling in latin Cicuta/ vnd von den Teütschen Wuntscherling/ oder Wieterich genant.

¶ Windenkraut. Volubilis.

Winden kraut in latin Volubilis/ vnd in teütschem Winden/ darumb das es sich vff den zeünen anhangen ist. Des gestalt vilerley ist / als die Wind mit den grosszen glocken/ die sich vff die zeün

oder andere dörn spreytet/von den Latinischen Funis arboris/Baum seyl genant/ vnd in teütschem Weisßz glocken. A

¶ Weisßz glocken blůmen. Volubilis maior.

Weisßz glocken/oder Winden blůmen/von den Latinischen Flos volubilis maior.

¶ Wegweiß. Solsequium.

Wegweiß von den Latinischen Cicorea/oder Sponsa solis/ein gespons der sonnen/oder Solsequium/ein nachfolgerin der sonnen/darumb das sich sein blům allzeit neyget gegen der sonnen vff gang/vnnd zůgethon würt nach der sonnen vndergang/in teütschem Wegwart/oder Weglůg/oder Wegweiß.

¶ Wegweiß blůmen. Dionysia.

Wegweiß blůmen/in latin Dionysia genant/einer blawen farben/vilen bekant.

¶ Wullkraut. Tapsus barbatus.

Wullen kraut/von den Kriechen Flomos/vnd in latin Tapsus barbatus/vnd in teütscher sprach Wull oder Künig kertz/darum̃ das sein stengel võ vilen gedört würt/überzogẽ mit hartz/wachs/oder bech/vnd stang kertzen oder dartschen dauon gemacht/vnnd gebrant für schaub fackelen. des krauts ist zweyerley gestalt als wild vnd zam̃. Die zam̃ oder gemeyn weiblichs vnd mañlichs. Das mañlich mit eim hohen stengel/drithalb ellenbogen hoch/mit gelben blůmen vom halben teyl des stengels biß oben vß. Das weiblin kein stengel hat. Von dem wilden sůch oben von dem Wilden heydnischen wundtkraut.

¶ Weggraß. Centumnodia.

Weggraß von den Latinischen Centumnodia/oder Sanguinaria/Blůt kraut. darumb/so man das in der hand halten ist/vnd mit stätter gesycht vff das kraut sycht/durch imaginierung stetlicher inbildung der anschawung das blůt verstellet/von den Teütschen Teschel kraut genant. Es ist aber ein ander kraut von den Teütschen Blůt kraut genannt/wachßet gern vff mistechten stetten/hatt breyt/feyßt/rot bletter/mit einem roten stengel vff ellenbogen hoch/in latinischer zungen Soldanella genant. Aber Weggraß offt in latinischer zungen Gramen/graß genant/das von den Teütschen Wegdört/oder Weggraß genannt. Aber das kraut das wir teütschen Graß nennent/das heyßßent die Latinischen Fenum/vnnd so das gedört würt/so heyßßend wir das Hôw/darumb wann in latinischer sprach funden würt Gramen/so verstand Weggraß. B

¶ Weisßzwurtz. Sigillum Salomonis.

Weisßzwurtz/von den Latinischen Sigillum Salomonis/vnd von den Teütschen Weisßzwurtz genannt. Doch so würt offt weisßzer Diptam vmb seiner weisßzen wurtzlen willen/auch von den Teütschen Weisßzwurtz genant/das ist aber falsch.

¶ Wild Salbeien. Saluia agrestis.

Wild Salbeien von den Latinischen Saluia agrestis genant/die Wild Salbey. Das kraut nit enger würt dann ellenbogen hoch/wachßet in den wälden.

¶ Winter grůn. Pirola.

Winter grůn/von den Latinischen Pirola/vnnd in teütschem Winter grůn/auch von etlichen Holtz mangolt/vnd ist in den wälden wachßen/an den schattechten stetten. Des krauts ist zweyerley geschlecht/mañlichs/vnd weiblichs. Das mañlin wächßt bey den flyßßzenden bechen/gleich den jungen byrbaum blettern. Das weiblin an mosechten stetten/gleich dem Mangolt/von etlichen groß Winter grůn/seind beyd spannen hoch/den wund ärtzten vnd scheerern wol bekant.

¶ Wild scharlach. Gallitrichum syluestre.

Wilder scharlach/von den Latinischen Gallitrichum syluestre genant/ist ein kraut wie Salbey.

¶ Wolffs milch. Esula.

Wolffs milch kraut/in latin Esula/vnnd in teütschem Wolffs milch kraut/oder Hundts milch kraut/darum̃ dz so sein stengel abgebrochen würt/milch gibt. Des geschlecht drey oder viererley ist. Als groß/die von den Teütschen Teüffels milch/vnd in latin Turbit agreste/vnd von etlichen teütschen wilder Turbit. Ist aber falsch/wañ wilder Turbit hye nit wachßen ist/sunder võ Rom bracht würt. Ein ander geschlecht der Wolffs milch mit vil zincken vß einer wurtzlen/yeder zincken mit vil esten/mit einer schartechten gelben blůmen/in latin Esula maior. Ein ander geschlecht nahe gleich der selbigen Wolffs milch/mit eintzigen vffgerichten stengelen/von den Latinischen minor/in teütschem Einstüdig/oder klein Wolffs milch genannt. Ein ander geschlecht der Wolffs milch in allen dingen gleich der Esula/die von den Latinischen Esula maior heisßzet/on allein das die blůmen nit als breyt seind/vnd die drey keins über eins ellenbogẽ hoch ist/aber die Teüffels wolffs milch wol zweyer ellenbogen hoch vnd lenger wachßen ist.

C

¶ Weissz gilgen. Lilium album.

Weissz gilgen von den Kriechen Lirium / vnd in latin Lilium album / vnnd in teütschem Weissz gilgen/seind vast vilen bekant. Vnd wann du in latin findest Lilium/on zůsatz/so werd verstanden die Weisszen gilgen. Aber widerwertig ist es in teütscher zungen/wañ du findest geschriben Gilge on zůsatz/ werd verstanden die Blawen gilgen / die in latin Iris illyrica genant. Vnnd der Lilien oder Gilgen ist viererley/als blaw/gel/weissz/vnd rot gilgen/ die von den Latinischen Narcissi genant seind. Wiewol das merer teyl der lerer halten die Gold wurtzel für Narcissi / das bey etlichen nit ist. Wann Gold wurtzel ist Lilium sylvestre / oder Lilium agreste. wann sye zů allen zeiten in wälden/oder wilden enden wachßen ist / vñ von etlichen torechten vnerfarenden artzeten geheyssen würt Affodillus / das gantz nie die warheit ist. Wann Affodillus ist ein kraut gleich dem Lauch/ das auch die warheit ist/als ich die gezeüget hab in dem Bůchstaben. A. võ Affodillus. wañ Affodillus hat ein wurtzel wie ein rund zybel oder lauch/ der võ den Latinischen Porrum genant würt/ vnd ein goldfarb blům / darumb würt Affodillus geteütscht Goldblům / oder wilder lauch. Aber Lilium agreste mag geteütschet werden Gold wurtz/ darumb das sein wurtzel gelfarb ist / wie ein geschelter knoblauch. wiewol etlich Schölwurtz sprechen / das falsch ist. auch seind vil ander geschlecht der Gilgen / võ den nit not hye zů schriben.

¶ Widertodt. Capillus veneris.

Widertodt kraut/ von den Latinischen Capillus veneris genant / vnnd von etlichen klein Steinfarn/darumb das der Stengel klein wie ein struß federlin/dem Farn gleich/vñ von etlichen jungkfrawen har genannt / darumb so die blätlin die allein einer linßen breyt seind von den stengelen gestreyffet/gleich dem har ist. Es ist auch ein ander des geschlechts / doch nit ein kraut sunder ein gewächs mit goldfarben stemlin / wie goldfarb har / der guldin Widerthon genannt / würt von einfältigen menschen glaubt / das so sye verzaubert werden / so bald sye das gehenckt an dem halß tragen jn widerbracht würt ir krafft vnd macht / vnd vmb seiner goldfarb / der Guldin widerthon genant. Auch so sye mit eines kraut wurtzelen/von den Latinischen Herba victorialis/ an dem halß tragen/ in teütscher zungen Lang sygwurtz / das sye nit wund werden / vnd ir feind überwinden. Darumb es Sygwurtz / oder aller mann harnesch genant würt / vmb das ir wurtzel überzogen wie härlin / in gestalt des pantzers. Des gestalt zwey seind / rund/vnd lang. Rund in größ einer kleinen Zibel. Lang/in leng eins fingers/ offt beyd in solcher maß gebraucht werden. Aber Widertodt das kraut genant ist/vmb seiner grosszen tugend vnnd krafft willen die es hat / zů temperieren alle gebresten der brust/darumb wider den tod genant ist.

D

¶ Waldtmeister. Matrisylua.

Waldtmeister / von den Latinischen Matrisylua / oder herba Stellaris/ist in gestalt mit bletlin vnnd stengel gleich eim sternen/als die wild Röt / oder Sygwurtz / von vilen Leber kraut genant/ aber nit recht/als ich gezeugt hab in dem bůchstaben. L. von dem Leber kraut. Waldtmeister selt über anderhalb spannen hoch funden würt.

¶ Wilder Saffron. Cartamus.

Wilder Saffron/ von den Kriechen Cnicus / vnd von den Arabischen Cartamus / vnd von den Latinischen Crocus Hortulanus/vnd in teütschem Wilder Saffron/oder Flor genant/ mit breyten ruhen distelechten blettern / vnd stammte vff drey ellenbogen hoch. Auch ist ein ander blům Wilder Saffron genant/darumb das sein blům dem zammen oder edlen Saffron gleich ist / von den Latinischen Hermodactylus genant/ vnd in teütscher zungen Zeitloßen / oder Wilder Saffron / oder Quecken wurtzlen / vnd ist doch nit Maßlieb das von den Teütschen auch Zeitloßen genant ist/ als ich im bůchstaben. Z. zeügen wil.

¶ Christwurtzel. Elleborus niger.

Christwurtzlen von den Arabischen Melampoliõ genant/in latin Elleborus niger / vñ zů teütsch Christwurtz/oder Lieberley/oder Schwartz nieß wurtz genant.

¶ Christian wurtz. Assa dulcis.

Christian wurtz / das gewächs von den Latinischen Azara alba / oder Assa dulcis genant / vmb seiner süsse willen. Aber Azara alba/ Christian wurtzel genannt / ist ein kraut vff spannen hoch / mit einer süssen wurtzelen/gleich der Liquiricien/ oder Süßholtz / von den Latinischen Liquiricia genant/rund/in grösszе einer halben kesten/oder gleich eins kleinen fingers.

Y

¶ Ye lenger ye lieber. Amara dulcis.

YE lenger ye lieber/das kraut võ den Latinischen Amara dulcis / oder arbor dulcis/ vñ in teütschem Ye lenger ye lieber/ auch von etlichen Hynsch kraut. doch so sprechen etlich Osterlucey / auch hynsch kraut/es ist aber falsch.

Z

¶ Zybelen. Cepe.

ZYbelen von den Kriechen Bulbos/vnd in latin Cepe/vñ von den Teütschen Zybel / oder Vlch/

Deren zweyerley geschlecht ist. Als die gemeynen vñ grossen Zybeln/von den Latinischen Squilla genant / vnd in teütschem Mörzyblen/darumb das sye nahe bey dem mör wachßen. Das wasser darinn sye gelegen seind/so das die müß trincken/so sterben sye daruon. Die gemeynen Zyblen von vilen bekant.

¶ Zeitloßen. Primula ueris.

Zeitloßen kraut/von den Latinischen Primula veris/vnd in teütschem Zeitloßen kraut /od' Maßlieblin/das ist gemeyngklich vilen bekant.

¶ Wilder Zitwen. Vitis alba.

Zitwan würtzel/oder Wilder Zitwan/von den Kriechen Ampelos leuce / vnd in latin Viticella/ oder Vitis alba/oder Brionia/vnd in teütschem Wilder Zitwan/oder Hunds kürbs genant.

¶ Zucker. Zuccarum.

Zuccarum zů latin/in teütsch Zucker/hat sein vrsprung/als man sagt / über mör vnd Hypanien/vß den kannen vñ rörë/die man Zuckerror heyßzet. Der zucker wachßt in den selbigen als das marck in dem Holder/oder ror/dauon man jn vßtrucket / vnd laßt jn stossen/vnd gerinnen.

¶ APODIXIS GERMANICAE
Hieron. Herbarij finis.

OVID.

Est DEUS in nobis, sunt & commercia cœli,
Sedibus æthereis spiritus ille uenit.

In vns ist Gott/vnd hymmlisch krafft/
Mercurisch fewr im geyst verhafft.
Wie wol wir menschen sunst gering/
Noch hat ein yeder sein geding/
Sein gab/vnd gnad in sonderheyt.
Wol dem/ders fruchtbarlich anleyt.

¶ INDEX Appendicis singularū Herbarum huius Tomi Secundi.

¶ A

ABSINThium 174 d
Acacalis 8
Acacia 9. 42
Acantha 19
Acanthion eo.
Acedula 176 c
Acetosa 117 168
Aconitum 88 61 b 131 b
Acorus 8. 42 169 a
Adarca 99 b 100 c
Adarche 47 b 72 c
Adhil 169 a
Adiantos 19
Aegilops 10 34 74 d 113 d
Agrimonia 133 a 171 b
Aera 73 a 111 a
Aethyopiæ oleæ lachryma 9
Agalloche 4
Agaricus 19
Agnos 9
Agnus castus 174 d
Aizoum maius & minus 28
Albara 34
Albized 35
Alcea 85
Alchakengi 121 c
Alchanna 127 a
Alcibium 52 d 77 b 107 a
Alcluia 179 a
Alibium 114 d
Aloë 129 a 114 d
Alsine 28 145 a
Althæa 25
Aluta 125 a
Alysson 23
Ambrosia 23
Ambubeia 96 d
Ameos 168 d
Amigdalæ 10
Ammi 21
Amomi semen 4
Amurca 9
Amylum 15
Anagallis 19 170 d
Anagyris 35
Anchusa 26
Andachuche 174 d
Anemon 34
Angelica 155 b 163 b
Anguilla 11
Anisum 32
Anonis 30
Anthemis 118 c
Anthera 30 d
Anthyllis 24
Anurrhinon 29
Aparine 22 67 a
Apium hortulanum 38 c
Apij genera 31
Apocynon 28
Apollinaris eo.
Arbutus 10
Arction 58 55 b 109 b
Argemone 19
Argemonia 119 b
Arisarum 18
Aristolochia 46 c 174 d
Armeniaca 9
Arnoglossa 16
Aron 18
Arthanita 176 c
Artemisia 23
Arum 169 a
Asarum 5. 167 a
Assarus 167 a
Asclepius 22
Asparagus 16 18
Aspalathus 4. 41 a
Asphaltos 7
Asphodelus 119 a
Asplenion 24 120 d
Aster 29
Astragalus 28
Astrantia 155 b 163 b
Athera 15
Atractylis 22
Atriplex 16
Auena 57 b 112 d
Auricula muris 19

¶ B

BAcchar 20 31
Bactisosere 172 c
Balaustium 9
Ballote 23 90 c
Balsamita 170 d
Balsamum 4
Bardana 180 c
Bdellium 7
Bechion 23
Berberis 174 c
Beronica 25 45 b 93 b 173 b
Bezed 35
Bibinella 66 d
Blitum 16
Borrago 86 c 120 c 132 c
Botrys 23
Brassica 16 164 d
Brathos 8
Brion 4
Bromi 25
Bromos 30
Buglossa 29 57 85 b 120 c 132 c
Bulbus uomitorius 18
Bulbus cibarius eo.
Buniada 15
Buphthalmus 24 119 a
Buprestis 14
Butyrum eo.

¶ C

CAlamentum 144 b c
Calamentum fluuiale & montanum 168 c
Calamintha 20
Calamus 8
Calamus aromaticus 4. 41 a
Caliopsis 28
Callitrychon 123 b
Camphorata 179
Cancanum 4
Cancer 12
Cantharides 14 174 c
Capillus Veneris 123 b 174 c 169 b
Capnos 29
Capparis 19
Caprifoliū 52 d 171 a
Caput monachi 119 a
Carabe 147 a b
Cardamomū 5. 37
Carduncellus 178 d
Cardus 136 c 176 c
Cardus benedictus eo d & 157 a
Caros 26
Castor 13
Cassia 4. 58 a 135 a
Catanance 29
Catapotia 52 d 106 d
Catapulta ibidem
Caucalis 27
Cauda equina 125 b 120 d
Cedria 8
Cedris eo.
Cedrides eo.
Centaurium 152 d
Centaurium maius 161 a 65 b 19
Centunculum 53 a 107 b
Centumneruia 177 b
Centumnodia 118 c
Cepæa 25
Cerasia 9
Chamæcissus 29
Chamædaphne 30 56 c 67 a 71 b 110 c
Chamædaphne duplex 110 d
Chamædrys 22 32 101 a 169 b
Chamælea 30 119 b
Chamæleon 126 c
Chamæleo albus 29

Chamæmilon 118 c
Chamomilla ibi.
Chamæpitys 85 110 d 161 a
Cheiri 176 d
Chelidonia 89 175 a
Christophori herba 172 a
Chrysion 129 a
Chrysocome 27
Chrysantemon eo.
Cibalaria 182 c
Cicerbita 36 87 b 158 c 173 a
Cichorea 123 a 158 c 171 b
Ciclaminos 117 b
Cicuta 61 b 133 b 140 d 181 b
Cinnabaris 58 d 80 d 114 d
Cinnamomũ 4 38 d
Ciradia 26
Cissampelos 55 a 117 b
Cissus 48 d 101
Cisthus 48 d 85 101 138 d
Citria 57
Citrullus 174 c
Clematis prima 26
Clinopodion 22
Cnicus 30
Colchicon 28
Colocynthis 31
Colymbades 9
Conchula indica 10
Condrylla 17 172 c
Consolidæ 170 d
Conuoluolum 54 c 55 a
Conyza 24
Coreum 27
Corion 21
Cornus 30
Coronopus 16
Corrigiola 172 c
Cortex thuris 7
Costus 4
Corylidon 31
Crassula 177 b
Crassula maior eo. d
Crateogonon 24
Crimnum 14
Crispula 179 a
Crithmum 16
Crocus 4
Crocomagma eo.
Cucumer syluestris 30
Cucurbita 27
Cucurbita syluestris 30
Cupressus 7
Cuscuta 169 b
Cyclamen 28
Cyclaminus eo. 95 b
Cyclamini radix 46 c
Cynoglossa 29
Cynorhodus 161 b
Cyperus 8
Cyphi 4
Cyprus 187 a
Cytisus 29
Cytinus 9

¶ D

DAphnides 8
Daucus 21 158 d 168 d
Delphinum 22
Dens leonis 123 a 158 d
Dictamus 20
Dictamnus 40 c
Dipsacus 126 b
Dracontius 126 c 167 b
Dracunculus 28

¶ E

EBerwurtz 161 a
Eboris rasura 24
Ebulus 180 d
Echium 52 d 77 b 107 a
Erenbreiß 156 d
Elatina 17 124 d
Elleborus 181 a
Electrum 147 b
Eleomel 5
Empetrum 45 b 91 a
Endiuia 123 a 157 b 172 d
Endiuia syluestris 124 c
Enula campana 121 b
Ephemeron 28 c
Epimedion 26
Epipactis 29
Equisetum 27
Erica 8
Erinaceus 16
Eringerion 28 35
Eringion 20 125 b 159 b
Eruca 17 167 b
Erullia 52 d
Erurum 25
Eryon thalassium 28
Esula 166
Euphorbium 22
Eufragia 174 c 175 b
Eupatorium 27 119 b 169 a 153 a

¶ F

FABA ægyptia 15
Fidicula 29
Filix 177 a
Fragaria 173 b
Fragariæ duplices 99 a
Fraxinus 8
Fuligo thuris 4

¶ G

GALLI crus 110 c
Gallitrichum 171 a
Garum 5
Garyophylli 167 b 31
Genesta 180 d
Gentiana 19
Geranion 28
Gith 28
Glans unguentaria 30
Glastum 50 c 76 a 104 c d
Glaucium 28
Gluten piscium eo.
Glutinum eo.
Glycyrridis 35
Glycyrriza 19
Glycysida 16
Gramen 118 c 161 b 26
Graminis flos 123 b
Granum Indicum 31 a
Grapaldum 23 32
Grassblůmen 155 161 b
Gratia Dei 181 b
Gualda 105 b

¶ H

HALICA 25
Harmel 175 a
Haßenpfötlin 156 d
Hebenus 8 32
Hedera 49 b 63 a b
Hedera terrestris 124 d
Helenium 5
Helichryson 27
Heliotropium 46 d 77 b 90 d
Helxine 27 145 a
Helxine duplex 145 b
Hemerocallis 24
Heraclium 45 a
Herbarij excudendi formula 127 b & seq.
Herba S. Mariæ 177 a
Herba muscata 178 d
Hiacynthus 18
Hieracia duplex 21
Hierobotane 32
Hippace 28
Hippoglossus 29
Hippuris 125 b
Holosteum 29
Holusatrum 21
Hordeum 14
Horminum 89 b
Hydropiper 19
Hyoscyamus 38
Hypericon 25 110 d 182 d
Hypocistis 80 38
Hyrundo 14

¶ I

IASINE 51 b 79 c
Iberis 10
Inguinalia 187 a
Intybus 16 38 c 123 a

Intybus duplex 96 d
Inula 162 c
Inngus 170 c
Irion 18
Iris 8
Isatis 104 d 125 a 143 a
Isatis satiua 19
Isopyron 19
Iua 166 172 c
Iuiubæ 150 d
Iuncus 27
Iuncus odoratus 4
Iuniperus 7
Ixia 142 b

¶ K

KEIRI 176 d
Körbelkraut 156 d

¶ L

LAbrum Veneris 19
Lactuca 17 157 b
Lactucæ quatuor genera 104 d
Lactuca agrestis 124 c
Lada 102 c d
Ladanum 8 138 d
Lagine 162 d & seq.
Lagopus 26
Lampsana 26
Lanafuccada 24
Lapathium 91 a 116 d
Lapathum 37
Lapatiolum 178 c
Lapis cyanæos 35
Lapis Lasuli 151 b
Lapis armenus eo.
Laserpitium 23
Lasine 78 c d
Lathyris 30
Laureola 179 b
Laurus 8
Laurus Alexandrina 30
Lemnia terra 39 b 47 b
Lemnium sigillum 48 c 80 c
Lens palustris 28
Lentiscus 7
Leontopedalion 21
Leontopodion 19
Lepidion 17 19 163 c
Leucoion 24
Leucographis 44 c 91 a
Lichne 17
Lichene 151 b
Licium 9
Ligustrũ 8 21 54 c 127 a
Limonium 16
Linaria 160 d
Lingua auis 167 d
Lithospermon 24
Lolium 57 b 112 a 164 c
Lonchitis 25
Lotus 9
Lunaria 160 d
Lupinus 15
Lupulus 169 b
Lychnis 12
Lychnis syluestris 28

¶ M

MACER 8
Malabathrum 4. 39 b
Malus 9
Mala syluestria eo.
Mala orbiculata eo.
Mala cotonæa eo.
Mala medica eo.
Malum punicum eo.
Malicerium eo.
Mandragora 28. 179 b
Manna 129 b
Manna thuris 7
Maron 1 a
Mastyche 7
Matersylua 32 d 178 d
Matricaria 173 b 170 d
Maturella 178 d
Medica 18
Medion 26
Mæne 13
Melilotum 162 c
Melissa 173 a
Melissophyllon 23
Memithe 149 a
Melomela 9
Mendesium 6
Menta sarracenica 178 c
Meon 3
Metopium 6
Meu 169 a
Mezereon 24 d 139 b 169 b
Milium solis 160 c
Milos arbor 66 d
Minium 115 a
Mintha 20
Mixaria 35
Moly 10
Momum 38 d
Mönetrich 156 d
Mullum 11
Mus araneus 14
Myotis 35
Myosotis 145 a
Myrica 8
Myrrha 7
Myriophyllon 29
Myrrhis eo.
Myrtidanum 9
Myrtus eo.

¶ N

NApellum 62 b 131 b 140 d
Naphta 7
Narcaphthum 4
Narcissus 124 c
Nardax 22
Nardus celtica 8
Nardum montanum eo.
Nardi spica 39 b
Nardus gallica 113 a
Negelblům 156 d 162 c
Nenufar 122 d
Nuces ponticæ 10
Nux myristica 41 a
Nymphæa 24 122 d

¶ O

OCimastrum 20 26
Ocimum 17
Olea uaria 5. 6
Oleastellus 30
Oleaster 9
Olyra 25
Opobalsamum 98 c
Origanum persicum 168 d
Orminon 44 c
Ormithogalum 18
Orobanche 27
Oryza 17
Ossifragus 14
Osyris 30
Oxylapathium 117 a
Oxymirsine 56 d 110 d 148 d

¶ P

PALIVRVS 6
Palma 9
Panax 20
Pancration 18
Papauer erraticum 28
Papauer cornutum eo.
Papauer heraclium 92 d
Paralysis herba 172 b
Paritaria 124 d
Paronychia 17
Parthenium 24 45 b 94 c 118 c
Pastilli rosei 9
Pastinaca 18
Pastinaca erratica 159 a
Pentaphyllon 27 40 d 47 b 98 c 121 a
Penula 108 c
Pæonia 24
Perforata 173 b
Periclymenos 33
Persea 19
Persicaria 173 b
Persica poma 9
Persolatia 177 a
Personata 109 b
Personatia 55 b 77 a
Pes leporis 123 a
Pes coruinus 146 b
Pes columbinus 174 d

Petroselinum 40 c
Petasites 29
Peucedanum. 122 170 c
Phalangium 23
Phalaris 24
Phaselus 15 149 b
Phasiolus ibi.
Phoenix 17
Phyllirea 8
Phyllis 23
Phylliris eo.
Phu 8 169 a
Picea 7
Pilosella 182 c
Pineæ nuces 7
Pinus eo.
Piscacium 10
Pityusa 30
Pix 7
Pix sicca eo.
Plantarum genera quatuor 70 c
Platanus 8
Polemonia 26
Polenta 42
Polion 31
Polium 44 d 91 b
Polium montanum 23
Polycnemon 22
Polygonon 25 31 11 c 163 a
Polygonatum 25 31
Polypodium 41 b 110 d 170 c
Polyneuros 31
Polytricum 123 b 178 c
Pompholix 41 a
Populus 8 148 c
Populus alba 14
Populus nigra eo.
Portulaca 16
Potamogeton 18
Prasium 89 b
Prasum ibi.
Præcocia 9
Prunus 10
Psilium 169 b
Ptarmica 18
Pteris 35
Pulicaria 161 a
Pulicaria minor 179 b
Pulmo uulpis 15
Pyrastrum 10
Pyretrum 21

¶ Q

Quinquefoliũ 27 177 b

¶ R

Radicula 106 c
Radix 155 b
Radix Idæa 27
Radix macedonica eo.
Ranunculus 19
Rapa sylvestria 15
Resina terebinthina 40 c
Rhamnus 8
Rhaphanus 15 58 c 163 b 167 a
Rhaphanus sylvestris 16
Rheubarbarum 42 c 130 c
Rheum 58 d
Rhododendron 18
Rhos 14
Rhus obsoniorum 9
Ricinus 30
Rubea 25 175 a 169 a
Rubrica Lemnia 100 c
Rubus 27 180 c
Rubus canis 8
Rumex 16 105 a
Ruscus 30
Ruta sylvestsis 133 a 169 a

¶ S

Saccharum 117 b
Sagapenium 22
Salamandra 14
Saliunca 113 a
Salix 9
Samsuchus 20 170 d
Sanamunda 171 a
Sandaracha 116 d
Sanguinaria 120 c 161 c
& seq. 170 d
Sanguis draconis duo gn̄a 115 b
Sanicula 99
Santonicum 35
Saponaria 52 c
Saxifragia 170 c
Sarxiphagos 18
Satureia 10 160 d
Satyrion 24
Scabiosa 173 b
Scamonia 30 31 169 a
Scandix 17 125 a
Scariola 167 a 173 a
Scatuncellus 180 c
Scea 15
Scincus 14
Schœnanthos 7
Schœnus 31 59 b
Schistum lac 14
Scolopendria 31 66 d
Scolymos 19 126 d
Scordium 19 40 c 169 a
Scorpiodes 30
Scylla 18
Sebeste 150 d
Secacul 115 b 167 a
Secundaca 24
Seitaragi 161 c
Semen Careos 15
Semperuiua 181 a
Sepia 15
Seps 14
Seridis species 17 96 d
Seriphium 35
Serpillum 171 c
Sertula campana 20
Seseli 21
Seseli æthyopica eo.
Sideritis 26 130 d
Sigillum lemnium 80 c
Silaus 58 c 79 b 113 b
Siler montanum 163 c
Siliqua 9
Silurus 13
Sisymbrium 16
Sium 16 58 c 79 b 113 b 131 b
Smilax 18 36
Smyrnion 21
Solanum 28
Solatrum 30 122 c 169 b
Soldana 83 a 156 d
Solsequium 158 c 171 a
Sonchus 158 c
Spargamon 26
Spargula 171 b
Spartium 30
Sphondilium 22
Spica nardi 8 59 a
Spina acuta 8
Spina arabica 29
Spina sylvestris 20
Spina alba eo.
Spinachia 16 159 b
Spinacium 58 c
Stachys 23 44 c 90 d
Stacte 6
Stafisagria 30 182 c
Stellariæ herbæ 157 b
Stratores 28
Stratiotes chiliophyllon eo.
Strichnos 122 c
Strobili 7
Struthium 18
Styrax 7
Storckenschnabel 157 a
Sucutum 41 b 139 a
Sydiæ 15
Symphytum 26 41 b
Syriaca herba 170 d

¶ T

Tapsus barbatus 118 b 176 c
Taraxacon 166
Tarcon 38
Taxus 23
Telephium 19
Terminthos 7
Terra lemnia 19 b 47 b
Terra sigillata 48 c
Tetrait 177 b

Thapsa 30
Thlaspi 18 37 40 d
Thus 7
Thuris cortex eo.
Thuris manna eo.
Thuris fuligo eo.
Thymelæa 30
Thymus 20
Tithymalus 30
Tomentum 108 d
Tomentellum eo.
Tormentilla 40 d. 91 b.
Tragacantha 30
Tragoponos 35
Tragum 27
Tribulus marinus 180 c
Trichomanes 29
Trifolium 23 31 b.
Trifolij genera septem 162 c
Trifolium acetosum 176 d
Tripolium 29 44 d. 91 b
Triticum 14
Tubera 18
Tuderi 168 d
Turbit 43 b. 81 a. 83 b.
Typha 23 31

¶ V

VAccinium 164 d
Venti herba 71 b
Verbascum 28 121 b
Verbena 181 b
Verbenaca 28
Vermes terreni 14
Vermicularis 181 c
Vesicaria 122 c
Victoriola 124 d
Vincetoxicum 170 c
Vipera 11
Virga Pastoris 126 d
Viscus 142 c
Viscus quercinus 178 c
Viticella 175 b
Vmbilicus Veneris 26
Vnguenta uaria 6
Vngula caballina 121 c
Volubilis 117 b. 152 c
Volucrum 24
Vua lupina 180 c d
Vuæ siccæ 37

¶ W

Weggraß clxiij a
Weissʒwurtʒ clx b
Wintergryen eo.

¶ X

XAnthion 29
Xiphion 26
Xyris eo.

¶ Z

ZEA 14
Zithum eo.

¶ APODIXIS Germanica sua ipsius serie sese legenti offert.

¶ ARGENTORATI apud ~~Ioannem Schottum librarium.~~ XIIII. Febr. Anno. M. D. XXXII.

Ciconiæ custodierunt tempus aduentus sui, populus aũt meus non cognouit iudiciũ Domini. Ieremiæ. 8.

Innocentem & impium Dominus consumit. Iob. 9.

CVM Gratia & priuilegio Imperatoriæ Maiestatis ad Quinquennium.